

ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ι. Ε. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Δ' ΕΚΔΟΣΙΣ

**ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1978**

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	Σελις	9
Ἐπεξηγήσεις - Ὁδηγίαι	»	11
Βραχυγραφίαι	»	13

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΠΗΓΑΙ» - ΚΑΤΑΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΠΗΓΩΝ	»	19
--	---	----

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΑΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΠΗΓΩΝ

A. Γεγονότα	»	25
I. Γλώσσα	»	25
Βιβλιογραφία	»	27
II. Μουσική	»	33
Βιβλιογραφία	»	36
B. Μνημεῖα: Τέχνη	»	39
Βιβλιογραφία (Κυριώτερα βοηθήματα)	»	45
Γ. Κείμενα	»	52
I. Χειρόγραφοι πηγαί	»	52
1. Ἀφηγηματικαί	»	52
α) ἱστορικαί	»	52
β) θεολογικαί	»	62
γ) ἀγιολογικαί	»	63
δ) φιλολογικαί	»	64
2. Ἐγγραφαί	»	66

3. Κείμενα πρακτικῆς σημασίας	Σελίς 68
α) νομοθετικά	» 68
β) ἰατρικά	» 71
γ) θετικαὶ ἐπιστῆμαι	» 73
δ) βοτανικὴ - γεωπονία - ὀρυκτολογία	» 75
ε) στρατηγικά	» 76
4. Πάπυροι	» 77
II. Ἐπιγραφικαὶ πηγαι	» 78
1. Ἐπιγραφαὶ	» 78
2. Νομίσματα	» 80
3. Σιγίλλια	» 82

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΠΗΓΩΝ

Πηγαι περὶ τοῦ 4 αἰῶνος

α) Σύγχρονοι	» 87
β) Μεταγενέστεραι	» 111

Πηγαι περὶ τοῦ 5 αἰῶνος

α) Σύγχρονοι	» 116
β) Μεταγενέστεραι	» 139

Πηγαι περὶ τοῦ 6 αἰῶνος

α) Σύγχρονοι	» 143
β) Μεταγενέστεραι	» 177

Πηγαι περὶ τοῦ 7 αἰῶνος

α) Σύγχρονοι	» 179
β) Μεταγενέστεραι	» 197

Πηγαι περὶ τοῦ 8 αἰῶνος

α) Σύγχρονοι	» 200
β) Μεταγενέστεραι	» 213

Πηγαι περι του 9 αιωνος

α) Σύγχρονοι.	Σελις 215
β) Μεταγενέστεραι	» 248

Πηγαι περι του 10 αιωνος

α) Σύγχρονοι.	» 250
β) Μεταγενέστεραι	» 289

Πηγαι περι του 11 αιωνος

α) Σύγχρονοι.	» 291
β) Μεταγενέστεραι	» 314

Πηγαι περι του 12 αιωνος

α) Σύγχρονοι.	» 318
β) Μεταγενέστεραι	» 345

Πηγαι περι του 13 αιωνος

α) Σύγχρονοι.	» 348
β) Μεταγενέστεραι	» 375

Πηγαι περι του 14 αιωνος

α) Σύγχρονοι.	» 378
β) Μεταγενέστεραι	» 407

Πηγαι περι του 15 αιωνος

α) Σύγχρονοι.	» 410
β) Μεταγενέστεραι	» 443

Ἐμφαθητικὸς πίναξ πηγῶν.	» 453
----------------------------------	-------

Πίναξ προσώπων καὶ πραγμάτων	» 489
--	-------

ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΟΛΟΓΟΥ ΤΗΣ Α' ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ὁ μελετητὴς τῆς βυζαντινῆς ιστορίας δύναται ἀπὸ ἀπόψεως γραμματολογικῶν βοηθημάτων νὰ εἶναι ἱκανοποιημένος: ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλους κλάδους τῶν βυζαντινῶν πραγμάτων διαθέτει ἀρκετὰ καὶ καλὰ βοηθήματα περὶ τῶν βυζαντινῶν ιστορικῶν πηγῶν.

Ἐν πρώτοις τὸ σχετικὸν μέρος τῆς παλαιᾶς μὲν ἀλλὰ πάντοτε πολυτίμου *Geschichte der byzantinischen Litteratur* τοῦ K. Krumbacher, μὲ τὰς θαυμασίας εἰσαγωγὰς εἰς τὴν βυζαντινὴν ιστοριογραφίαν καὶ χρονολογίαν. Κατόπιν τὸ ἀξιοθαύμαστον διὰ τὴν μεθοδικότητα καὶ πληρότητα τοῦ ἔργου τοῦ Οὐγγρου βυζαντινολόγου G. Moravcsik, *Byzantinoturcica*. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο περιλαμβάνει μόνον ἐκείνους ἐκ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, οἵτινες ὀπωσδήποτε δύνανται νὰ χρησιμεύσουν ὡς πηγαὶ διὰ τοὺς τουρκικοὺς λαούς. Οἱ συγγραφεῖς ὁμως οὗτοι, ἐν ὄψει τῆς γενικωτέρας χρήσεως τοῦ ὄρου «τουρκικοὶ λαοὶ» εἰς τὸ Βυζάντιον, ἀποτελοῦν τὴν συντριπτικὴν πλειοψηφίαν τῶν βυζαντινῶν πηγῶν. Τρίτον γραμματολογικὸν βοήθημα διὰ τὸν ιστορικὸν εἶναι τὸ βιβλίον τῆς M. E. Colonna, *Gli storici bizantini dal IV al XV secolo. I. Storici profani*, τὸ ὁποῖον, μολονότι βασιζόμενον κατὰ μέγα μέρος ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ G. Moravcsik, προχωρεῖ καὶ πέραν αὐτοῦ, περιλαμβάνον ὄλους τοὺς μὴ ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς τῶν Δ' - ΙΕ' αἰ., ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν οὗτοι ἀναφέρονται ἢ ὄχι εἰς τοὺς τουρκικοὺς λαούς.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω βοηθήματα εἶναι λίαν μεθοδικῶς καὶ μετὰ πληρότητος συντεταγμένα. Δίδουν πληροφορίας περὶ τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ ἔργου του, περὶ τῆς χειρογράφου παραδόσεως τούτου, ἀναφέρουν τὰς ὑπαρχούσας ἐκδόσεις καὶ εἰς ἰδιαιτέραν παράγραφον τὴν ἐκδοσὴν τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν νὰ συμβουλευώμεθα, τέλος δὲ παραθέτουν τὴν σχετικὴν πρὸς τὸν συγγραφέα καὶ τὸ ἔργον του βιβλιογραφίαν.

Ὁ κοινὸς τρόπος ἐργασίας τῶν ἀνωτέρω βοηθημάτων καὶ ἡ διάταξις τῆς ἕλης των (ὑπὸ τῶν G. Moravcsik καὶ M. E. Colonna ἀλφαβητικῶς, ὑπὸ τοῦ K. Krumbacher χρονολογικῶς) ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα ὅτι καὶ τὰ τρία βοηθήματα δίδουν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα «ποῖος ὁ τάδε συγγραφεὺς καὶ ποῖον τὸ ἔργον του», ἀφήνουν ὁμως ἀναπάντητον εἴτε ἐν ὅλῳ εἴτε ἐν μέρει ἄλλο ἐρώτημα, ἐξ ἴσου σπουδαῖον, δηλ. «ποίας πηγὰς ἔχομεν διὰ τὸν τάδε αἰῶνα». Ἀκριβῶς ἢ ἀδυναμία ἱκανοποιητικῆς καὶ πλήρους ἀπαντήσεως εἰς τὸ τόσον ση-

μαντικόν διὰ τὸν ἱστορικὸν ἐρώτημα τοῦτο ἀπετέλεσε τὴν πρώτην ἀφορμὴν διὰ τὴν συγγραφήν τοῦ παρόντος βιβλίου.

Ἄλλη ἀφορμὴ ἐδόθη ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι καὶ τὰ τρία ἀναφερόμενα βοηθήματα ἀσχολοῦνται κυριώτατα μὲ τὰς ἀφηγηματικὰς πηγὰς. Αἱ ἔρευναι ἐν τούτοις τῶν τελευταίων ἐτῶν εἰς τὴν βυζαντινὴν διπλωματικὴν, ἐπιγραφικὴν, σιγίλλιογραφίαν, νομισματικὴν καὶ τοὺς παπύρους τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς κατέδειξαν ἀρκούντως πόσον σημαντικὸν ρόλον παίζουν αἱ πηγαὶ αὗται, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους.

Προσεπαθήσαμεν λοιπὸν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἀσυστηματοποίητος ἐν πολλοῖς δημοσίευσις τῶν πηγῶν τούτων τὸ ἐπέτρεπε, νὰ περιλάβωμεν καὶ ταύτας εἰς τὸ ἔργον μας. Εἶναι προφανὲς ὅμως ὅτι εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν ἦτο ἀδύνατον νὰ περιληφθοῦν ἅπασαι αἱ μεμονωμένα ἐκδόσεις σφραγίδων, νομισμάτων, ἐπιγραφῶν καὶ ἐγγράφων. Ἐπίσης ἦτο ἀδύνατον ν' ἀναγραφοῦν ἅπαντες οἱ βίοι ἁγίων. Κατ' ἀνάγκην ὤφειλε νὰ γίνῃ κάποια ἐπιλογή. Εἶναι ἐνδεχόμενον ὅτι παρὰ τὰς προσπαθείας μας ἡ ἐπιλογή αὕτη δὲν ὑπῆρξε πάντοτε ἐπιτυχής. Εὐγνώμων διὰ τοῦτο θὰ ἦτο ὁ συγγραφεὺς διὰ πᾶσαν συμβουλήν καὶ ὑπόδειξιν, ἢ ὅποια θὰ συνετέλει εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀναληφθέντος ἔργου, εἰς δευτέραν βεβαίως ἐκδοσιν τοῦ παρόντος βιβλίου.

.....

ΠΡΟΛΟΓΟΣ Δ' ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ἐξαντιληθείσης καὶ τῆς τρίτης ἐκδόσεως τῶν «Πηγῶν τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας» προβαίνομεν εἰς τὴν παροῦσαν τετάρτην ἐκδοσίν των, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ κατὰ θέσιν ἀνατύπωσιν τῆς προηγουμένης ἐκτὸς ὀλίγων μόνον διορθώσεων ἢ συμπληρώσεων, πὺ ἐλπίζομεν διὰ τὰ συντελέσουν εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἔργου.

Συνεργάτις μου κατὰ τὴν παρασκευὴν καὶ τῆς παρουσίας ἐκδόσεως ὑπῆρξεν ἡ δ. Μυριτῶ Ἐξίκη, πὺ μὲ ἐβοήθησε μὲ τὸν αὐτὸν πάντοτε ζῆλον, ἀφοσίωσιν καὶ κριτικὴν διάθεσιν. Ὁ κ. Α. Φουρλᾶς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Münster/W. εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ κάμῃ λίαν χρήσιμους ὑποδείξεις. Ἄς δεχθοῦν καὶ ἐντεῦθεν τὰς εὐλικρινεῖς μου εὐχαριστίας.

Χριστούγεννα 1978

I. Ε. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ - ΟΔΗΓΙΑΙ

1. Είναι αυτονόητον ὅτι εἰς τὸ παρὸν ἔργον, τιτλοφορούμενον «Πηγαὶ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας», καταχωρίζονται ἐκεῖνα μόνον ἐκ τῶν ἔργων τῶν βυζαντινῶν καὶ ξένων συγγραφέων, τὰ ὅποια ἔχουν ἀμεσώτερον ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον. Περιλαμβάνονται δὲ πηγαὶ μόνον ἀπὸ τοῦ ἔτους 324 καὶ ἐξῆς.

2. Αἱ πηγαὶ καταχωρίζονται κατὰ χρονολογικὴν τάξιν.

3. Εἰς ἕκαστον αἰῶνα καταχωρίζονται α) πλήρη λήμματα διὰ τὰς συγχρόνους πηγὰς καὶ δι' ἐκείνας μόνον ἐκ τῶν μεταγενεστέρων, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον ἀναφέρεται εἰς γεγονότα οὐχὶ μεταγενέστερα τοῦ αἰῶνος εἰς ὃν καταχωρίζονται· β) παραπεμπτικὰ λήμματα δι' ἐκείνας ἐκ τῶν μεταγενεστέρων πηγῶν, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ αἰῶνος εἰς ὃν καταχωρίζονται. Τὸ πλήρες λῆμμα τῶν τελευταίων τούτων πηγῶν τίθεται εἰς τὸν αἰῶνα ἐντὸς τοῦ ὁποίου περατοῦται ἡ ἀφήγησίς των.

4. Ἡ ἰδίᾳ μέθοδος ἀκολουθεῖται διὰ συλλογὰς νομισμάτων, σιγιλλίων, παπύρων, ἐπιγραφῶν, ἐφ' ὅσον αὗται περιλαμβάνουν μνημεῖα διαφόρων αἰώνων.

5. Διὰ τοὺς βίους τῶν ἁγίων σχηματίζονται δύο λήμματα:

α) τοῦ βιογραφουμένου ἁγίου, τιθέμενον εἰς τὸν αἰῶνα εἰς τὸν ὅποιον ἔζησεν ὁ ἅγιος·

β) τοῦ συγγραφέως τοῦ βίου (γνωστοῦ ἢ ἀνωνύμου), τιθέμενον εἰς ὃν αἰῶνα οὗτος ἔζησε. (Τὸ σύστημα τοῦτο δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ὅτι πολλοὶ συγγραφεῖς προσθέτουν πράγματα τῆς ἐποχῆς των εἰς τὸν βίον τοῦ ὑπ' αὐτῶν βιογραφουμένου ἁγίου).

6. Ἐκ τῶν ἐκδόσεων ἀναγράφονται αἱ θεωρούμεναι ὡς καλύτεραι. Εἰς ἁς περιπτώσεις αὗται εἶναι σπάνια καὶ δυσέυρετοι, ἀναγράφονται ἐκτὸς τούτων καὶ ἄλλαι πλέον προσιταί.

7. Εἰς ἁς περιπτώσεις λόγῳ πολυωνυμίας δὲν εὑρίσκειται ζητουμένη πηγή εἰς τοὺς εἰδικοὺς πίνακας πηγῶν, ἀναζητητέα καὶ εἰς τὸν γενικὸν πίνακα.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

- AASS. : Socii J. Bollandi, Acta Sanctorum, Antwerpen 1643 κ.έ.
 AcadIBL. : Académie des Inscriptions et Belles-lettres, Paris 1841 κ.έ.
 AD. : Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον, Ἀθῆναι 1915 κ.έ.
 AJA. : American Journal of Archaeology, Baltimore 1885 κ.έ.
 An. Boll. : Analecta Bollandiana, Bruxelles 1882 κ.έ.
 BCH. : Bulletin de Correspondance Hellénique (École Française d'Athènes), Athènes-Paris 1877 κ.έ.
 BHG. : F. Halkin, Bibliotheca Hagiographica Graeca³, Bruxelles 1957.
 BNJ. : Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher, Athen - Berlin 1920 κ.έ.
 BSl. : Byzantinoslavica, Prague 1929 κ.έ.
 Byzantion : Revue Internationale des Études Byzantines, Paris - Liège 1924 κ.έ.
 BZ. : Byzantinische Zeitschrift, Leipzig 1892 κ.έ. — München 1950 κ.έ.
 CB. : Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, 50 τόμοι, Bonnae 1828 - 1897.
 CFHB. : Corpus Fontium Historiae Byzantinae.
 CSCO. : Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium, Paris - Rome 1903 κ.έ.
 CSEL. : Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, Vindobonae 1866 κ.έ.
 De Ins. : Excerpta historica iussu imperatoris Constantini Porphyrogeniti confecta. Vol. III, De Insidiis, ed. C. de Boor, Berolini 1905.
 De Leg. : Excerpta κλπ. Vol. I, De Legationibus, ed. C. de Boor, Berolini 1903.
 De Sent. : Excerpta κλπ. Vol. IV, De Sententiis, ed. U. Ph. Boissvain, Berolini 1906.
 De Virt. : Excerpta κλπ. Vol. II, De Virtutibus et Vitiis, Pars I,

- ed. Th. Büttner - Wobst, Berolini 1906· Pars II, ed.
A. G. Roos, Berolini 1910.
- ΔΙΕΕ. : Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1883 - 1926.
- DOP. : Dumbarton Oaks Papers, Cambridge, Mass. 1941 κ.έ.
- ΕΕΒΣ. : Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Ἀθῆναι 1924 κ.έ.
- ΕΕΚΣ. : Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Κρητικῶν Σπουδῶν, Ἀθῆναι 1938 κ.έ.
- ΕΕΦΣ. : Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς (Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἢ Θεσσαλονίκης).
- ΕΟ. : Échos d'Orient, Paris 1897 κ.έ.
- FGrHist. : F. Jacoby, Die Fragmente der Griechischen Historiker, τ. 1 - 3, Berlin-Leiden 1923 - 1954.
- FHG. : C. Müller, Fragmenta Historicorum Graecorum, τ. I - V, Paris 1878 - 1885.
- GCS. : Die Griechischen Christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte, Leipzig 1897 κ.έ.
- Gelzer : H. Gelzer, Ungedruckte und ungenügend veröffentlichte Texte der Notitiae episcopatum, ein Beitrag zur byzantinischen Kirchen- und Verwaltungsgeschichte (Aus den Abhandlungen der k. bayer. Akademie der Wiss. I. Cl. XXI. Bd. III. Abth.), München 1900.
- HGM. : L. Dindorf, Historici Graeci Minores, τ. I - II, Lipsiae 1870 - 71.
- Izvestija : Izvestija Russkago Archeologičeskago Instituta v Konstantinopole, Odessa-Sofia 1896 κ.έ.
- Jaffé : P. Jaffé, Regesta Pontificum Romanorum ab condita Ecclesia ad annum p. C. natum 1198, τ. I - II. Β' έκδοσις: W. Wattenbach - F. Kaltenbrunner - P. Ewald - S. Loewenfeld, Berlin 1885 - 88.
- JGR. : I. καὶ II. Ζέπου, Jus Graeco-Romanum, τ. I - VIII, Ἀθῆναι 1931 κ.έ.
- JHS. : Journal of Hellenic Studies, London 1880 κ.έ.
- J.Th.S. : Journal of Theological Studies, London 1900 κ.έ.
- Mansi : J. D. Mansi, Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio, Firenze-Venezia 1759 - 1798.
- MGH. : Monumenta Germaniae Historica, Berolini 1877 - 1898.

Βραχυγραφίαι

- MM. : F. Miklosich - J. Müller, Acta et Diplomata Graeca medii aevi, τ. I - VI, Vindobonae 1860 - 90.
- NE. : Νέος Ἑλληνομνήμων, Ἀθήναι 1904 κ.έ.
- Or. Chr. P. : Orientalia Christiana Periodica, Roma 1935 κ.έ.
- Parthey : G. Parthey, Hieroclis Synecdemus et Notitiae Graecae Episcopatum, Berolini 1866.
- PG. : J.P. Migne, Patrologiae cursus completus, Series graeca, Paris 1857 - 1906.
- PL. : J.P. Migne, Patrologiae cursus completus, Series latina, Paris 1844 - 1952.
- PO. : R. Graffin - F. Nau, Patrologia Orientalis, Paris 1903 κ.έ.
- Γ.Α. Πάλλη-Μ. Ποτλή, Σύσταγμα: Γ. Α. Πάλλη-Μ. Ποτλή, Σύσταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τ. 6, Ἀθήνησι 1852-1859.
- RE. : Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, Stuttgart 1893 κ.έ.
- REB. : Revue des Études Byzantines, Paris 1943 κ.έ.
- Rec.Hist.Cr. : Recueil des historiens des croisades, AcadIBL., Paris 1841-1906.
Documents arméniens, 2 τόμοι (1869, 1906).
Historiens grecs, 2 τόμοι (1875, 1881).
Historiens occidentaux, 5 τόμοι (1844-95).
Historiens orientaux, 5 τόμοι (1872-1906).
Lois, 2 τόμοι (1841, 1843).
- Rev.Bibl. : Revue Biblique Internationale, Paris - Rome 1900 κ.έ.
- Rev.Num. : Revue Numismatique, Paris 1836 κ.έ.
- σ. : σελίς ἢ στήλη.
- Κ. Σάθας, MB. : Κ. Ν. Σάθας, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, τ. I-VII, Βενετία - Ἀθήναι - Παρίσι 1872-1894.
- SB. : Sitzungsberichte.
- E. Schwartz,
ACOe. : E. Schwartz, Acta conciliorum oecumenicorum, Strassburg 1914 κ.έ.
- τ. : τόμος, -οι.
- VV. : Vizantijskij Vremennik, Sanktpeterburg - Leningrad 1894-1927, Moskva 1947 κ.έ.
- ŽMNP. : Žurnal Ministerstva Narodnago Prosveščenija, St. Petersburg 1803 κ.έ.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΠΗΓΑΙ»
ΚΑΤΑΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΠΗΓΩΝ

Ἡ ἔρευνα τοῦ παρελθόντος προϋποθέτει γνῶσιν τῶν πηγῶν του. Ἡ γνῶσις αὕτη ἀποτελεῖ τὸν ἀπαραίτητον ἐξοπλισμὸν κάθε ἐρευνητοῦ ποῦ θέλει ν' ἀσχοληθῆ με ὠρισμένην ἐποχὴν, ἐπὶ πλεόν δὲ χρησιμεύει, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἰδιοτυπίας τῶν πηγῶν κάθε ἱστορικῆς περιόδου, ὡς ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ ἢ μεταβάλλουσα τὸν ἐρευνητὴν τοῦ παρελθόντος εἰς ἱστορικὸν μιᾶς συγκεκριμένης ἐποχῆς καὶ καθιστῶσα τοῦτον εἰδικὸν εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ τὴν προβληματικὴν της. Εἶναι προφανὲς κατὰ ταῦτα ὅτι ἡ ἔρευνα τῆς βυζαντινῆς περιόδου τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας προϋποθέτει καλὴν γνῶσιν τῶν πηγῶν τῆς περιόδου ταύτης.

Προτοῦ ὅμως ὀμιλήσωμεν περὶ τῶν πηγῶν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, πρέπει νὰ διευκρινήσωμεν τί ἐννοοῦμεν με τὸν ὄρον «ἱστορικαὶ πηγαί». Ἱστορικὰς πηγὰς λέγοντες ἐννοοῦμεν τὸ παντὸς εἶδους ὑλικόν, ἐκ τοῦ ὁποίου πηγάζουν (διὸ καὶ «πηγαί») αἱ περὶ τοῦ παρελθόντος γνώσεις μας. Ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου συνάγεται ὅτι ὡς ἱστορικὰς πηγὰς πρέπει νὰ θεωρήσωμεν κάθε εἶδους μαρτυρίας περὶ τοῦ παρελθόντος, εἴτε ἐκ κειμένων προέρχονται αὐταὶ εἴτε ἐξ ἀντικειμένων-καταλοίπων τῶν παρωχημένων ἐποχῶν εἴτε ἐξ ἰχνῶν ἱστορικῶν συμβάντων καὶ γεγονότων (ὡς π.χ. τὰ τοπωνύμια).

Τὸ πλῆθος ὅμως καὶ ἡ διαφορετικὴ φύσις τῶν ποικιλοτρόπων τούτων μαρτυριῶν μᾶς ὑποχρεώνει νὰ τὰς ταξινομήσωμεν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν καλύτεραν ἐποπτεῖαν των. Δὲν θ' ἀσχοληθῶμεν βεβαίως ἐνταῦθα με τοὺς πολλοὺς προταθέντας τρόπους ταξινομήσεως τῶν ἱστορικῶν πηγῶν, ἀλλὰ θ' ἀκολουθήσωμεν εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν, ἡ ὁποία σκοπὸν ἔχει νὰ μᾶς διευκολύνῃ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν πηγῶν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας εἰδικῶς, ταξινομήσιν σύμφωνον πρὸς τὸ εἶδος τῶν πηγῶν τούτων.

Τοιουτοτρόπως θὰ διαιρέσωμεν τὰς πηγὰς τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, ἐκκινοῦντες ἐκ τῆς θεωρήσεως τῶν πηγῶν τούτων κατὰ τὴν ὑφὴν των, εἰς γεγονότα (συμβάντα), μνημεῖα καὶ κείμενα.

Εἰς τὰ γεγονότα ὑπάγονται ἡ γλῶσσα καὶ ἡ μουσικὴ με τὰς εἰδικωτέρας κατηγήριας, ὀνομάτων (ἀνθρωπωνυμικῶν καὶ τοπωνυμίων) καὶ διαλέκτων.

Τὰ μνημεῖα ὑποδιαιροῦνται εἰς μνημεῖα μεγάλης τέχνης (κοσμικὴ καὶ θρη-

σκευτικῆ ἀρχιτεκτονικῆ, κοσμικῆ καὶ θρησκευτικῆ ζωγραφικῆ) καὶ εἰς μνημεῖα μικρᾶς τέχνης (ἔργα χρυσοχοϊκῆς, ἀργυροχοϊκῆς, ἐξ ἑλεφαντοστοῦ, μικρογραφίαι κλπ.).

Ἡ τρίτη τέλος κατηγορία, τῶν κειμένων, περιλαμβάνει τὰς γραπτὰς πηγὰς, αἱ ὁποῖαι διακρίνονται εἰς χειρογράφους καὶ ἐπιγραφικὰς. Καὶ χειρόγραφοι μὲν καλοῦνται αἱ πηγῶν αἱ παραδιδόμεναι ἐπὶ παπύρου, περγαμηνῆς ἢ χάρτου, ἐπιγραφικαὶ δὲ αἱ χαραγμέναι ἐπὶ λίθου, μετάλλου, ὄστου, ξύλου ἢ ἄλλου σκληροῦ ὕλικου.

Κάθε μία ἐκ τῶν ὁμάδων τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς μικροτέρας. Ἔτσι αἱ χειρόγραφοι πηγῶν διακρίνονται εἰς ἀφηγηματικὰς, ἔγγραφα καὶ εἰς κείμενα πρακτικῆς σημασίας. Ἐκάστη τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν ὑποδιαιρεῖται εἰς ἄλλας πάλιν.

Οἱ πάπυροι μόνον, λόγῳ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν μελέτης των, ἀποτελοῦν ἰδίαν ὁμάδα πηγῶν, μολοντί τὰ δι' αὐτῶν παραδιδόμενα κείμενα ὑπάγονται εἰς περισσοτέρας τῆς μιᾶς κατηγορίας.

Αἱ ἐπιγραφικαὶ τέλος πηγῶν διακρίνονται εἰς ἐπιγραφὰς, νομίσματα καὶ σιγίλλια (σφραγιῖδας).

Βιβλιογραφία

W. Bauer, Einführung in das Studium der Geschichte², Tübingen 1928.—E. Bernheim, Lehrbuch der historischen Methode und der Geschichtsphilosophie⁶, Berlin 1908.—E. Bernheim, Einleitung in die Geschichtswissenschaft⁴, Berlin 1926.—K. Borries, Grenzen und Aufgaben der Geschichte als Wissenschaft, Tübingen 1930.—K. Brandi, Einführung in die Geschichtswissenschaft und ihre Probleme, Berlin 1922.—J. G. Droysen, Grundriss der Historik⁴, München 1900.—K. Erslev, Historische Technik, München 1928.—A. Feder, Lehrbuch der geschichtlichen Methode³, Regensburg 1924.—L. Halphen, Introduction à l'histoire², Paris 1948.—E. Keyser, Die Geschichtswissenschaft, München - Berlin 1931.—P. Kirm, Einführung in die Geschichtswissenschaft², Berlin 1952.—A. Meister, Grundzüge der historischen Methode, Leipzig 1906.—G. Wolf, Einführung in das Studium der neueren Geschichte, 1910.

ΚΑΤΑΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

A. Γεγονότα

I. Γλώσσα

1. Διάλεκτοι
2. Ὄνόματα
  - α) Ἀνθρωπωνυμικά
  - β) Τοπωνυμικά

II. Μουσική

B. Μνημεῖα

I. Μεγάλη Τέχνη

1. Ἀρχιτεκτονική
  - α) Θρησκευτική
  - β) Λαϊκή
2. Ζωγραφική
  - α) Θρησκευτική
  - β) Λαϊκή

II. Μικροτεχνία

1. Μικρογραφία
2. Μικροπλαστική
  - α) Ἐλεφαντοστοῦν-Σμάλτων
  - β) Χρυσοχοΐα
  - γ) Ἀργυροχοΐα

3. Ὑφαντουργία

Γ. Κείμενα

I. Χειρόγραφοι πηγαί

1. Ἀφηγηματικαί
  - α) Ἱστορικαί
  - β) Θεολογικαί
  - γ) Ἀγιολογικαί
  - δ) Φιλολογικαί

2. Ἔγγραφα

- α) Δημόσια
  - α) πολιτικά
    - i. αὐτοκρατορικά (νομοθετικά διπλωματικά προνομιακά διοικητικά)
    - ii. δεσποτικά
    - iii. ὑπαλληλικά
  - β) ἐκκλησιαστικά (πατριαρχικά ἐπισκοπικά συνοδικά πρωτάτου ἁγ. Ὁρους)
- β) Ἰδιωτικά

3. Κείμενα

- πρακτικῆς σημασίας
- α) Νομικά
  - β) Ἱατρικά - Κτηνιατρικά
  - γ) Μαθηματικά - Ἀστρονομικά - Φυσικά
  - δ) Γεωπονικά - Βοτανικά - Ὄρυκτολογικά
  - ε) Στρατηγικά

4. Πάπυροι

II. Ἐπιγραφικαί πηγαί

1. Ἐπιγραφαί
2. Νομίσματα
3. Σιγίλλια (Σφραγιῖδες)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΑΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ
ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΠΗΓΩΝ

Α. ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Ι. Γλῶσσα

Ἡ γλῶσσα, ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς σήμερον ἀποκαλοῦμεν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, ἦτο κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ὑπάρξεώς του ἡ λατινικὴ.

Ἡ γλῶσσα ὅμως συνεννόησεως τῶν διαφοροτρόπων πληθυσμῶν τῆς αὐτοκρατορίας ἦτο ἡ ἑλληνικὴ καὶ ὁ βαθμὸς ἐξελληνισμοῦ ἄλλωστε τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐδείκνυε τὴν ἀπόσπασίν των ἀπὸ τὴν βαρβαρικὴν, τὴν εἰσοχὴν των εἰς τὴν «ρωμαϊκὴν» οἰκογένειαν.

Λίαν ἐνωρὶς ὅμως ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἤρχισε νὰ ἐκδιώκη τὴν λατινικὴν ἀκόμη καὶ ἀπὸ σφαίρας τῆς δημοσίας ζωῆς. Τὸν 4ον αἰ. ἤδη ὁ Ἀρκάδιος ἐπιτρέπει τὴν σύνταξιν τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν¹, τὸν ἐπόμενον δὲ αἰῶνα ἀναγνωρίζεται ἡ νομικὴ ἰσχὺς διαθηκῶν συντεταγμένων εἰς τὴν ἑλληνικὴν².

Ἀπὸ τοῦ ἰδίου 5ου αἰ. ἀρχίζει καὶ συνεχῶς ἐπεκτείνεται ἡ σύνταξις τῶν νόμων εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ἡ συνήθεια δὲ αὕτη γενικεύεται ἀπὸ τοῦ δευτέρου τρίτου τοῦ 6ου αἰ.³

Ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ Ἡρακλείου ὁ αὐτοκρατορικὸς τίτλος λαμβάνει ἑλληνικὴν μορφήν⁴. Ἐκτοτε δὲν ἀπομένουν παρὰ μερικὰ κατάλοιπα τῆς λατινικῆς εἰς τυποποιημένας κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκφράσεις, ἅτινα ὅμως ἐξαλείφονται καὶ αὐτὰ σὺν τῷ χρόνῳ.

1. C.J. 7.45.12-a.397: «Judices tam latina quam graeca lingua sententias proferre possunt».

2. C.J. 6.23.21-a.439: «Illud etiam huic legi perspeximus inserendum, ut etiam graece omnibus liceat testari». Πρβ. C.J. 5.28.8-a.439 — C.J. 7.2.14-a.439.

3. Αἱ novellae τοῦ Ἰουστινιανοῦ π.χ., ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων ἀφορωσῶν εἰς τὴν Δύσιν, εἶναι ὅσαι γραμμέναι εἰς τὴν ἑλληνικὴν.

4. Ἀντὶ τῆς λατινικῆς ἐκφορᾶς: «Imperator, Caesar, Flavius (N)... victor ac triumphator, semper Augustus», λαμβάνει τὴν μορφήν: «(N)... πιστὸς ἐν Χριστῷ βασιλεὺς». Βλ. Ἡρακλείου Νεαρά 25-a.629 = JGR. I. 36.

Ἐπὶ τῶν χαλκίνων νομισμάτων παρουσιάζεται διὰ πρώτην φοράν ἑλληνικὴ ἐπιγραφή ἐπὶ Ἡρακλείου (610 - 641)⁵. Εἰς τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα ἡ πρώτη διεισδύσις τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὰς ἐπιγραφὰς γίνεται ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Ε' (741 - 775)⁶. Τέλος ἐπὶ Λέοντος Δ' (775-780) ἡ ἑλληνικὴ ἀρχίζει νὰ γίνεται γλῶσσα τῶν ἐπιγραφῶν χρυσοῦν νομισμάτων⁷.

Ἡ ἐπικράτησις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι πλήρης, καὶ μόνον εἰς τὴν νομισκὴν, διοικητικὴν καὶ στρατιωτικὴν ὄρολογίαν ὠρισμένα κατάλοιπα ἐπιζοῦν καὶ ἀγωνίζονται κατὰ τῆς νικηφόρου διεισδύσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὅμως τοῦ Βυζαντίου δὲν εἶναι πλέον ἢ παλαιὰ ἑλληνικὴ γλῶσσα, τ.ἔ. δὲν εἶναι ἐπιβίωσις οὐδεμιᾶς τῶν παλαιότερων ἑλληνικῶν διαλέκτων, ἀλλὰ συνέχεια τῆς Κοινῆς, δηλ. τῆς γλώσσης, ἣτις ἐδημιουργήθη κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς καὶ ρωμαϊκοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, ὅτε ἡ ἑλληνικὴ ἐξηπλώθη μεταξὺ μὴ ἑλληνοφώνων πληθυσμῶν καὶ κατέστη τὸ ἐπίσημον γλωσσικόν των ὄργανον.

Ἡ προσπάθεια ὅμως τῶν μορφωμένων κύκλων τοῦ Βυζαντίου νὰ ἀττικίζουν ἀποφεύγοντες τὴν ὀμιλουμένην λαϊκὴν γλῶσσαν ἐδημιούργησε γλωσσικὴν διάσπασιν, ἡ ὁποία ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἀντιθέσεως δημοτικῆς καὶ καθαρουσύης ταλαιπωρεῖ καὶ σήμερον τοὺς Ἕλληνας.

Ἱστορικὴ πηγὴ κατ' ἐξοχὴν γίνεται ἡ γλῶσσα, ἂν παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξίν της καὶ τὰς ἐπιδράσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας διεμορφώθη κατὰ τὰ ὑπερχίλια ἔτη τῆς βυζαντινῆς ζωῆς, τὰ δάνεια τὰ ὁποῖα ἔδωσεν ἡ ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς ξένους λαοὺς, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς διαδόσεώς της· πάντα ταῦτα εἶναι γεγονότα πού ἐπιτρέπουν νὰ διαγνώσωμεν τὴν πολιτιστικὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Βυζαντίου καὶ τὸν βαθμὸν ἐπιδράσεως πού ἤσκησεν ἡ ἐδέχθη ἀπὸ ἄλλους λαοὺς.

5. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἐμφανίζονται χαλκᾶ νομίσματα μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν: «EN TOYTO NIKΑ». Ὁ W. Wroth, Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum I, Chicago 1966, σ. XXVI καὶ 234 (ἀνατ. τῆς ἐκδ. 1908), τὰ χρονολογεῖ εἰς τὸ ἔτος 629. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἑλληνικὰ ἀριθμητικὰ σημεῖα ὡς καὶ συντμήσεις τῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων κέντρων κοπῆς νομισμάτων ἐμφανίζονται πολὺ προηγουμένως. Βλ. J. J. Tolstoj, Vizantijskija monetī, Amsterdam 1968, σ. 19 κ.ἔ. (ἀνατύπωσις τῆς ἐκδόσεως 1912-14).

6. Νομίσματα κοπῆς τοῦ 751 εἰς Κων/ιν φέρουν τὰς ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς (μετὰ ἀναμῆξ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ γράμματα): IHSUS KRISTUS NIKΑ καὶ: CONSTANTINES LEON EC ΘEOY BASILIS. Πρβ. W. Wroth, Catalogue... II, σ. 380. Σημειωτέον ὅτι διὰ πρώτην φοράν εἰς τὰ νομίσματα ταῦτα παρουσιάζεται ὁ τίτλος «βασιλεύς».

7. Βλ. W. Wroth, Catalogue... II, σ. 394: «LEON PΑP CONSTANTINOS PΑTHR». Μόνον κατὰ τὸ διάστημα 867-1067 παρατηρεῖται παροδικὴ ἀναβίωσις λατινικῶν ἐπιγραφῶν. Πρβ. W. Wroth, Catalogue... II, σ. 436 κ.ἔ.

Βιβλιογραφία

Περὶ τοῦ πολιτιστικοῦ περιεχομένου τῆς διακρίσεως «Ἕλλην - Βάρβαρος» βλ. J. Jüthner, Hellenen und Barbaren. Aus der Geschichte des Nationalbewusstseins, Leipzig 1923. — K. Lechner, Hellenen und Barbaren, München 1955. — J. Vogt, Kulturwelt und Barbaren, Wiesbaden 1967.

Βασικὰ βοηθήματα διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς Κοινῆς εἶναι: G. Hatzidakis, Einleitung in die neugriechische Sprache, Leipzig 1892. — K. Dieterich, Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache von der hellenistischen Zeit bis zum 10. Jh. u. Chr. (Byzantinisches Archiv 1), Leipzig 1898. — Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον εἶναι πεπαλαιωμένον. Προεργασίας πρὸς ἀντικατάστασιν του ἔδωσαν οἱ St.G. Kapsomenakis (= Σ. Καψωμένος), Voruntersuchungen zu einer Grammatik der Papyri der nachchristlichen Zeit. Beiträge zur Herstellung und Deutung einzelner Texte (Münchener Beiträge zur Papyrusforschung und antiken Rechtsgeschichte 28), München 1938, καὶ L. R. Palmer, A Grammar to the Post-Ptolemaic Papyri. I. 1 (Publications of the Philological Society 13), Oxford 1945. — O. Hoffmann - A. Debrunner, Geschichte der griechischen Sprache I-II (bearb. von A. Scherer), Berlin 1969. — Εἰδικῶς διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς Κοινῆς βλ. L. Rademacher, Koine (SB. d. Ak. d. Wiss. in Wien, Phil.-hist. Kl. 224, 5), Wien 1947.

Τὸ φαινόμενον τοῦ «ἀττικισμοῦ» κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν καὶ αὐτοκρατορικὴν ρωμαϊκὴν περίοδον ἐξήγησεν ὁ W. Schmid, Der Atticismus in seinen Hauptvertreten, Stuttgart 1887/1893, τόμοι 2+1 (πίνακες, 1897).

Περὶ τῆς πάλης τῶν δύο διεθνῶν γλωσσῶν τῆς τότε ἐποχῆς, τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, βλ. L. Hahn, Zum Sprachenkampf im römischen Reich bis auf die Zeit Justinians, Philologus Supplementband 10, 1907. — Τοῦ Αὐτοῦ, Der Kampf zweier Weltsprachen: Rom, Hellenismus und Orient (Blätter für das Gymnasial-Schulwesen 44), München 1908, σ. 673 - 686. — H. Zilliacus, Zum Kampf der Weltsprachen im Oströmischen Reich, Helsingfors 1935 (ἀναστ. ἔκδ. Amsterdam 1965).

Περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς γνώσεως καὶ ἐπομένως τῆς ἐξαπλώσεως καὶ ἀλληλεπιδράσεως τῶν δύο γλωσσῶν βλ. L. Lafoscade, Influence du latin sur le grec (Études de philologie néogrecque publiées par J. Psichari), Paris 1892. — W. Kubitschek, Der Rückgang des Lateinischen im Orient, Wie-

ner Studien 24 (1902) 572-581. — C. Wessely, Die lateinischen Elemente in der Gräzität der ägyptischen Papyrusurkunden, Wiener Studien 24 (1902) 99 - 151 καὶ 25 (1903) 40 - 77. — L. Hahn, Rom und Romanismus im griechisch-römischen Osten, Leipzig 1906. — Τοῦ Αὐτοῦ, Zum Gebrauch der lateinischen Sprache in Konstantinopel, Festgabe für M. v. Schanz, Würzburg 1912, σ. 173-183. — E. Delaruelle, La connaissance du grec en Occident du Ve au IXe s., Société toulousaine d'études classiques. Mélanges 1, Toulouse 1946, σ. 207 - 226. — P. Courcelle, Les lettres grecques en Occident. De Macrobe à Cassiodore (Bibl. des Écoles Franç. d'Athènes et de Rome 159), Paris 1948, 2α ἔκδ. — G. Bardy, La question des langues dans l'Église ancienne I, Paris 1948. — A. Siegmund, Die Überlieferung der griechischen christlichen Literatur in der lateinischen Kirche bis zum 12. Jh. (Abh. d. Bayer. Benediktiner-Akademie 5), München-Pasing 1949. — H. Steinacker, Die römische Kirche und die griechischen Sprachkenntnisse des Frühmittelalters, Mitteil. Inst. Österr. Gesch. 62 (1954) 28 - 66. — B. Hemmerdinger, Les lettres latines à Constantinople jusqu' à Justinien, Byz. Forschungen 1 (1966) 174-178. — W.O. Schmitt, Lateinische Literatur in Byzanz, Jahrbuch Österr. Byz. Gesell. 17 (1968) 127-147.

Εἰδικῶς διὰ τὸν ρόλον τῆς γνώσεως τῶν δύο γλωσσῶν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν σχίσματος διαφωτιστικὴ εἶναι ἡ μελέτη τοῦ A. Michel, Sprache und Schisma, Festschrift für M. Faulhaber, München 1949, σ. 37 - 69.

Τὰ δάνεια τῆς ἑλληνικῆς ἐκ ξένων γλωσσῶν ἐξετάζουν οἱ: F. v. Miklosich, Die türkischen Elemente in den südost- und osteuropäischen Sprachen, Denkschriften d. k. Ak. d. Wiss., Phil. - hist. Kl. 34 (1884) 238 - 338· 35 (1885) 105 - 190· 37 (1889) 1 - 88· 38 (1890) 1 - 194. — G. Meyer, Neugriechische Studien II. Die slavischen, albanischen und rumänischen Lehnworte im Neugriechischen, SB. d. k. Ak. d. Wiss., Phil. - hist. Kl. 130, Wien 1894. — Τοῦ Αὐτοῦ, Neugriechische Studien III. Die lateinischen Lehnworte im Neugriechischen, SB. d. k. Ak. d. Wiss., Phil.-hist. Kl. 132, Wien 1895. — Τοῦ Αὐτοῦ, Neugriechische Studien IV. Die romanischen Lehnworte im Neugriechischen, SB. d. k. Ak. d. Wiss., Phil.-hist. Kl. 132, Wien 1895. — H. Lewy, Die semitischen Fremdwörter im Griechischen, Berlin 1895. — D. C. Hesseling, Les mots maritimes empruntés par le grec aux langues romanes, Amsterdam 1903. — Man. A. Triantaphyllidis, Die Lehnwörter der mittelgriechischen

Vulgärliteratur, Strassburg 1909 (= "Ἀπαντα Μανόλη Τριανταφυλλίδη Α', Θεσσαλονίκη 1963, σ. 299 - 494). — L. Ronzevalle, Les emprunts turcs dans le grec vulgaire de Roumélie et spécialement d'Andrinople, Mélanges de la faculté Orientale Beyrouth 5 (1912) 571 - 588. — E. Stüwe, Die französischen Lehnwörter und Namen in der mittelgriechischen Chronik v. Morea, Rostock 1917. — B. Meinersmann, Die lateinischen Wörter und Namen in den griechischen Papyri, Leipzig 1927. — A. Cameron, Latin words in the greek inscriptions of Asia Minor, The Amer. Journ. of Philol. 52 (1931) 232 - 262. — K. Χατζηιωάννου, Περὶ τῶν ἐν τῇ μεσαιωνικῇ καὶ νεωτέρῃ κυπριακῇ ξενολογιστικῶν στοιχείων, Ἀθήναι 1936. — H. Kahane, Gli elementi linguistici italiani nel neogreco, Archivum Romanum 22 (1938) 120 - 135. — H. Kahane, Zur neugriechischen Sememannssprache, BNJ. 15 (1938) 91 - 129. — H. Kahane, Italienische Marinewörter im Neugriechischen (anlässlich D. C. Hesselings, Les mots maritimes etc. . .), Florenz 1938. — M. Gyóni, Die Streudenkmäler der ungarischen Sprache in griechischen Texten (Magyar - Görög Tanulmányok 24), Budapest 1943 (οὐγγρ. μὲ γερμ. περίληψιν). — F. Viscidi, I prestiti latini nel greco antico e bizantino, Padova 1944. — F. Bundgren, Über einige iranische Lehnwörter im Lateinischen und Griechischen, Orientalia Suecana 6 (1957) 31-65. — I. Şiadbei, Contribuții la studiul latinei orientale (III) (= Συμβολαὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς λατινικῆς τῶν ἀνατολικῶν μερῶν III), Acad. R.P.R., Inst. de Lingvistică, Studii și cercetări lingvistice 9 (1958) 175-197. — K. Κουκκίδης, Λεξιλόγιον ἑλληνικῶν λέξεων παραγομένων ἐκ τῆς τουρκικῆς, Ἀρχ. Θρακ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θησ. 24 (1959) 281-312· 25 (1960) 121-200. — M. A. Lindenburg, Turkse woorden in Griekse mond (= Τουρκικαὶ λέξεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν), Antidoron. Festschrift S. Antoniadis, Leiden 1965, σ. 103-127. — Ch. Symeonidis, Lautlehre der türkischen Lehnwörter im neugriechischen Dialekt des Pontos, Athen 1972. — H. Cadell, Le renouvellement du vocabulaire au IVe siècle de notre ère d'après les papyrus, Akten des XIII. Intern. Papyrologenkongresses (= Münchener Beiträge zur Papyrusforschung 66), München 1974, σ. 61-68*.

Μὲ τὰ ἀντιδάνεια τῆς ἑλληνικῆς ἠσχολήθη ὁ Α. Maidhof, Rückwanderer aus den islamischen Sprachen im Neugriechischen, Glotta 10 (1919) 1-22. — Τοῦ Ἀπόῦ, Neugriechische Rückwanderer aus den romanischen Sprachen unter Einschluss des Lateinischen (Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugriechischen Philologie 10), Athen 1931.

Τὰ πρὸς ξένας γλώσσας δάνεια τῆς ἑλληνικῆς ἐξήτασαν οἱ: Α. Α. Παπα-

* Βλ. καὶ σελ. 33.

- δόπουλος, Τὰ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς δάνεια τῆς τουρκικῆς, 'Αθηνᾶ 44 (1932) 3-27.
- L. Hardy, Neugriechische Elemente in der albanischen Sprache, Budapest 1935.— L. Galdi, Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des Phanariotes (Magyar - Görög Tanulmányok 9), Budapest 1939.— X. Χατζηπέτρου - Μεσογείτης, 'Ελληνικαὶ λέξεις ἐν τῷ ἰδιώματι τῶν ἀλβανοφόνων τῆς Ἀττικῆς, Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ἀμαντον, 'Αθῆναι 1940, σ. 221-252.— G. Moravcsik, A magyar szókincs görög elemei (=Τὰ ἑλληνικὰ στοιχεῖα τοῦ οὐγγρικοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ), Festschrift J. Melich, Budapest 1942, σ. 264-275.— M. Vasmer, Die griechischen Lehnwörter im Serbokroatischen, Abh. d. Preuss. Ak. d. Wiss., Phil. - hist. Kl. 3, Berlin 1944.— R. Bernard, Les emprunts du bulgare au grec, Bulletin Soc. Ling. 44 (1948) 90-115.— C. Nohrmann, Les emprunts grecs dans la latinité chrétienne, Vigiliae Christ. 4 (1950) 193-211.— E. Μπόγκας, Τὰ εἰς τὴν τουρκικὴν, περσικὴν καὶ ἀραβικὴν δάνεια τῆς ἑλληνικῆς, 'Αθηνᾶ 55 (1951) 67-113.— N. Π. Ἀνδριώτης, 'Ελληνικὰ στοιχεῖα τῆς βουλγαρικῆς γλώσσης, Ἀρχ. Θρακ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θησαυροῦ 17 (1952) 33-100.— J. Popović, Grčko - srpske lingvističke studije III. Le problème de la chronologie des emprunts byzantins et néogrecs en serbocroate (σερβ. μὲ γαλλ. περίληψιν), Zbornik Rad. Viz. Inst. SAN 3 (1955) 117 - 157.— A. Tietze, Griechische Lehnwörter im anatolischen Türkisch, Oriens 8 (1955) 204-257.— Σ. Γ. Καψωμένος, Ἡ μαρτυρία τοῦ λεξιλογίου γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ ἑλληνισμοῦ στὴν μεσημβρινὴ Ἰταλία, Πεπραγμένα Θ' Διεθν. Βυζαντ. Συνεδρ. Θεσσαλονίκης 3, 'Αθῆναι 1958, σ. 299 - 324.— H. καὶ R. Kahane - A. Tietze, The Lingua Franca in the Levant. Turkish Nautical Terms of Italian and Greek Origin, Urbana 1958.— G. Serra, L'elemento bizantino nella onomastica sarda, Studi Sardi 16 (1958/9) 364 - 385.— A. Schall, Studien über griechische Fremdwörter im Syrischen, Darmstadt 1960.— H. Mihăescu, Prjamoe vizantijskoe vlijanie v rumynskom jazyke, Rev. Ét. Sud - Est Europ. 1 (1963) 345 - 376.— G. Rohlf, Lexikon Graecanicum Italiae inferioris², Tübingen 1964.— B. Spano, La grecità bizantina e i suoi riflessi geografici nell'Italia meridionale e insulare, Pisa 1965.— G. Piccitto, Le formule greche usate un tempo nella pesca del pesc spada nello stretto di Messina, Bollett. di Centro studi filol. linguist. siciliani 9 (1965) 16 - 62.— N. P. Andriotis, Der föderative Staat von Skoplje und seine Sprache², Athen 1966.— N. Andriotis - G. Kourmoulis, Questions de la linguistique balkanique et l'apport de la langue grecque, 1er Congrès Intern. des études balkaniques et sudest - europ., Sofia 1966, σ. 22-34.— H. καὶ R. Kahane, Les éléments

byzantins dans les langues romanes, Cahiers F. de Chaussure 23 (1966) 67 - 73. — H. και R. Kahane, Byzantinoromanica, Polychronion. Festschrift F. Dölger, Heidelberg 1966, σ. 304 - 317. — H. Mihăescu, Influența grecească asupra limbii române pină în secolul al XV - lea (= 'Η ελληνική επίδρασις ἐπὶ τῆς ρουμανικῆς γλώσσης μέχρι τοῦ 15ου αἰ.), București 1966. — G. Reichenkron, Die Bedeutung des Griechischen für die Entstehung des balkansprachlichen Typus. Beiträge zur Südosteuropa - Forschung, München 1966, σ. 3 - 23. — A. Spasova, Grücki i turski elementi v bulgarskata morska ribarska terminologija (= 'Ελληνικά και τουρκικά στοιχεία εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἀλιευτικὴν ὀρολογία), Bŭlgarski ezik 16 (1966) 332 - 343. — H. F. Weiss, Zum Problem der griechischen Fremd- und Lehnwörter in den Sprachen des christlichen Orients, Helikon 6 (1966) 183 - 209. — S. P. Brock, Greek words in the Syriac Gospels, Le Muséon 80 (1967) 389 - 426. — H. και R. Kahane, Greek in Southern Italy, Romance Philology 20 (1967) 404 - 438. — M. Filipova Bairova, Grücki za emki v süvremennija bŭlgarski ezik (= 'Ελληνικά δάνεια εἰς τὴν σύγχρονον βουλγαρικὴν γλώσσαν), Sofija 1969. — M. Cortelazzo, L'influsso linguistico greco a Venezia (Linguistica 2), Bologna 1970. — G. Rohlfs, Italogriechische Sprichwörter in linguistischer Konfrontation mit neugriechischen Dialekten, München 1971. — G. Rohlfs, Nuovi scavi linguistici nella antica Magna Grecia (Ist. Sicil. di Studi Biz. e Neoell., Quaderni 7), Palermo 1972. — Ch. Symeonidis, Griechische Lehnwörter im Türkischen, Balkan Studies 14 (1973) 167-200.

Μεγάλην σημασίαν διὰ τὸν ἱστορικὸν ἔχει ἐπίσης ἡ μελέτη τῶν τοπωνυμίων και ἐπωνυμικῶν. Ἐκ τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν ἀναφέρομεν: G. Weigand, Die Wiedergabe der slavischen Laute in den Ortsnamen des Peloponnes, Balkan - Archiv 4 (1928) 1 - 52. — G. Alessio, La toponomastica pugliese nei documenti del Syllabus del Trinchera, Annali d. Univ. di Studi Econ. e Comm. di Trieste 1 (1957/8) 346 - 359. — Δ. Ι. Γεωργακά, Τοπωνυμικά, Λαογραφία 12 (1938) 62 - 78 και 177 - 194. — Τοῦ Αὐτοῦ, Συμβολή εἰς τὴν τοπωνυμικὴν ἔρευναν, Ἀθηνᾶ 48 (1938) 15 - 76. — X. Παπαχριστοδούλου, Τοπωνύμια τῆς Ρόδου μεσαιωνικῶν χρόνων, Ἑλληνικά 10 (1938) 123 - 129. — N. E. Χατζηδάκη, Συμβολή εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Κρήτης, ΕΕΚΣ. 1 (1938) 432 - 460. — K. Ἀμάντου, Κρητικὰ τοπωνύμια, ΕΕΚΣ. 3 (1940) 223 - 226. — H. Kahane, Italienische Ortsnamen in Griechenland, Ἀθῆναι 1940. — X. Παπαχριστοδούλου, Τοπωνύμια τῆς Ρόδου μεσαιω-

- νικῶν χρόνων, Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ι. Ἀμαντον, Ἀθῆναι 1940, σ. 321 - 330. — Δ. Ι. Γεωργακά, Beiträge zur Deutung als slavisch erklärter Ortsnamen, BZ. 41 (1941) 351 - 381. — M. Vasmer, Die Slaven in Griechenland, Abh. d. Berl. Ak. d. Wiss., Phil. - hist. Kl. 12, Berlin 1942. — Δ. Ι. Γεωργακά, Griechische Ortsnamen, BZ. 42 (1942) 76 - 90. — Κ. Ἀμάντου, Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι, BNJ. 17 (1944) 210 - 221. — Δ. Ζακυθνοῦ, Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι καὶ αἱ σλαβικαὶ τοπωνυμῖαι, Ν. Ἔστια 18 (1944) 485 - 490 καὶ 536 - 542. — Κ. Ἀμάντου, Ὀνόματα νήσων, Byzantina - Metabyzantina 1, II (1949) 1 - 5. — Ν. Π. Ἀνδριώτη, Συμβολὴ στὴν μορφολογία τῶν νεοελληνικῶν ἐπωνύμων, Μνημόσυνο Ν. Γ. Παπαδάκι (=ΕΕΦΣ. Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) 1950, σ. 187 - 206. — D. J. Georgakas, The Mediaeval Names Melingi and Ezeritae of Slavic Groups in the Peloponnesus, BZ. 43 (1950) 301 - 333. — Τοῦ Αὐτοῦ, Slavs in Cyprus?, Κυπριακαὶ Σπουδαὶ 14 (1950) ἀνάτ. σελ. 39. — Φ. Κουκουλέ, Νεοελληνικῶν τινῶν ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία, Ἀθηνᾶ 53 (1950) 202 - 225. — Ι. Χ. Πούλος, Ἡ ἐποικίσις τῶν Ἀλβανῶν εἰς Κορινθίαν, Ἐπετ. Μεσ. Ἀρχ. 3 (1950) 31 - 105. — M. Lascaris, Survivances dans la toponymie de la Macédoine des «Frances» d'avant et après la IVe croisade, Byzantion 23 (1953) 5 - 10. — Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινὰ τινὰ παρωνύμια, ΕΕΦΣ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 1953/4, σ. 60 - 98. — G. Alessio, L'elemento greco nella toponomastica della Sicilia, Firenze 1954. — Δ. Ι. Γεωργακά, Μερικοὶ σλαβικοὶ ὄροι καὶ τοπωνύμια στὴν Πελοπόννησο, Πελοποννησιακά 1 (1956) 385 - 408. — Κ. Π. Χατζηγιάννου, Ἡ ἐλληνικότης τῆς Κύπρου βάσει τῶν γλωσσικῶν κριτηρίων, Κυπριακὰ Γράμματα 21 (1956) 35 - 52. — Ν. Β. Γωμαδάκη, Βυζαντινὴ ὀρολογία, Ἀθηνᾶ 61 (1957) 3 - 16 καὶ 62 (1958) 1 - 16. — Δ. Β. Βαγιακάκου, Βυζαντινὰ ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα ἐκ Μάνης, Πελοποννησιακά 3 (1959) 185 - 221. — Γ. Ζερζεκίδου, Τοπωνυμικὰ τῆς Ἄνω Ματσούκας, Ἀρχεῖον Πόντου 23 (1959) 87 - 187. — Χ. Ι. Παπαχριστοδούλου, Οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα Δωδεκανήσου, Ἀφιέρωμα Μ. Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 1960, σ. 317 - 336. — Δ. Β. Βαγιακάκου, Σχεδιάσμα περὶ τῶν τοπωνυμικῶν καὶ ἀνθρωπωνυμικῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι 1833 - 1962, Ἀθηνᾶ 66 (1962) 301 - 424 καὶ 67 (1963/4) 145 - 369. — Κ. Α. Ρωμαίου, Τόποι καὶ τοπωνύμια, Πελοποννησιακά 5 (1962) 21 - 45. — D. J. Georgakas, Place and other names in Greece of various Balkan origins, Zeitschr. f. Balkanologie 2 (1964) 39 - 67 καὶ 3 (1965) 77 - 100. — E. Risch, Ein Gang durch die Geschichte der griechischen Ortsnamen, Mus. Helv. 22 (1965) 193 - 205. — O. Markl, Ortsnamen Griechenlands in «fränkischer» Zeit (Byzantina Vindobonensia 1), Wien - Graz - Köln 1966. — D. J. Georgakas - W. A.

McDonald, Place Names of Southwest Peloponnesus, Minneapolis 1969. — J. Zaimov, Anciens noms bulgares dans la partie sud de la Péninsule Balkanique, Actes du premier Congrès intern. des études balkaniques et sudest-européennes. VI. Linguistique, Sofia 1968, σ. 389 - 414. — K. E. Μπίρης, Αί τοπωνυμιαί τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων τῶν Ἀθηνῶν (Δημοσιεύματα τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου 17), Ἀθήναι 1971. — G. Moravcsik, Τὸ Βυζάντιον εἰς τὸ κάτοπτρον τῶν ὀνομάτων του, ΕΕΒΣ. (=Λειμών. Προσφορά Ν. Β. Τωμαδάκη) 39-40 (1972-1973) 1-13.

Δάνεια ἐκ ξένων γλωσσῶν: E. Masson, Recherches sur les plus anciens emprunts sémitiques en grec, Paris 1967. — G. G. Murnu, Rumänische Lehnwörter im Neugriechischen mit einem Nachtrag hrg. von H. Mihăescu, București 1977.

Τὴν τρέχουσαν βιβλιογραφίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ζητημάτων βλ. εἰς ΒΖ., 3. Α. (Sprache) καὶ ΒSl., II. Α. (Langues, Grec) καὶ X. C. (Relations byzantinoslaves, Langue).

II. Μουσική

Ἀπὸ τὴν κοσμικὴν μουσικὴν τοῦ Βυζαντίου δὲν διεσώθη τίποτε, ἐκτὸς μερικῶν πληροφοριῶν σχετικῶν πρὸς τὰς ἐπευφημίας, τὰς εὐχὰς καὶ τὰ πολυχρόνια τὰ ὁποῖα ἀπηγγέλλοντο ρυθμικῶς κατὰ τὰς αὐλικὰς ἐορτάς. Ἀποτελεῖ διὰ τοῦτο ἀπλῆν ὑπόθεσιν ἡ γνώμη ὅτι εἰς τὰ νεοελληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια ἔχομεν ἀπήχῃσεις τῆς κοσμικῆς βυζαντινῆς μουσικῆς.

Οὔτε δείγματα ὅμως ἐνοργάνου μουσικῆς διεσώθησαν, μολονότι αἱ πληροφορίες τῶν πηγῶν ὁμιλοῦν περὶ ἐνοργάνου συνοδείας τῶν ᾠσμάτων καὶ ἀναφέρουν μάλιστα ὡς μέσον τῆς τοιαύτης συνοδείας τὸ «ὄργανον».

Εὐτυχέστεροι εἴμεθα μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν βυζαντινὴν μουσικὴν. Ἀποτελοῦσα αὕτη ἀναπόσπαστον μέρος τῆς λειτουργίας, διεσώθη διὰ τῆς ἀδιακόπου ἀσκήσεως μέχρις ἡμῶν, μολονότι βεβαίως ἡ μακροτάτη χρονικὴ ἀπόστασις δὲν ἐπιτρέπει νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ἀκριβῆ σχέσιν πιστότητος τῆς σημερινῆς ἐκκλησιαστικῆς πρὸς τὴν βυζαντινὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν.

Τὸ πρῶτον τιθέμενον πρόβλημα εἰς τὸν μελετητὴν τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς εἶναι τὸ τῆς ἀφετηρίας της. Περὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀνεπτύχθησαν πολλαὶ θεωρίαι. Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι ἡ βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἀφορμᾶται ἐκ τῆς πρωτοχριστιανικῆς τοιαύτης, ἡ ὁποία μὲ τὴν σειρὰν της προέκυψεν ἐκ τῆς ἀναμιξέως παλαιῶν εἰδωλολατρικῶν μουσικῶν στοιχείων μετὰ στοιχείων εἰλημμένων ἐκ τοῦ ᾠσματος τῆς Ἰουδαϊκῆς συναγωγῆς, ἀναμιξέως ἡ ὁποία εὔρεν ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν πεζῶν λειτουργικῶν κειμένων τῆς πρωτοχριστιανικῆς λατρείας.

Κατὰ τοὺς πρώτους βυζαντινοὺς χρόνους καὶ μέχρι τοῦ 9ου αἰ. ὕμνωδια καὶ ὕμνογραφία ἦσαν συνδεδεμένα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ δημιουργοῦ των. Μὲ ἄλλους λόγους ὁ ὕμνογράφος ἦτο καὶ μουσουργός. Κυριώτεροι ἐκπρόσωποι τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός (4ος αἰ.), ὁ Ρωμανός ὁ Μελωδός (5ος/6ος αἰ.), ὁ Ἀνδρέας Κρήτης († 740), ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός († μέσα τοῦ 8ου αἰ.).

Ἀπὸ τοῦ 9ου αἰ. οἱ ὕμνογράφοι παύουν νὰ εἶναι πλέον καὶ μουσουργοί. Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ὅμως αὐτοῦ παρατηρεῖται ἀνθesis τῆς ὕμνογραφίας, ἔχουσα ὡς ἐπίκεντρόν της τὴν μονὴν τῶν Στουδίου. Ἡ ἀνθesis αὕτη, πού συνεχίζεται καὶ κατὰ τὸν 10ον καὶ 11ον αἰ., δημιουργεῖ πληθωρικὴν παραγωγὴν ὕμνων, πρὸ τῆς ὁποίας ἡ ἐκκλησία ἀναγκάζεται νὰ λάβῃ ἀρνητικὴν στάσιν, ἀπαγορεύουσα τὴν ἐφεξῆς ὕμνογραφικὴν δημιουργίαν. Ἐκτοτε οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ὕμνωδιαν περιορίζονται εἰς μουσικὰς ἐπεξεργασίας καὶ διασκευὰς ὑπαρχόντων ὕμνων, τοῦτο δ' ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἐμφάνισιν χαρακτηριστικοῦ μουσικοῦ ὕφους, ὀφειλομένου εἰς τοὺς μ ε λ ο υ ρ ο ὺ ς (=μουσικοσυνθέτας) ἢ τοὺς μ α τ σ τ ο ρ α ς (=μουσικοδιδασκάλους) τοῦ 13ου καὶ 14ου αἰ., τῶν ὁποίων σπουδαιότεροι εἶναι οἱ Ἰωάννης Γλυκὺς, Μανουὴλ Χρυσάφης καὶ κυρίως ὁ Ἰωάννης Κουκουζέλης. Τότε ἀναφαίνονται καὶ τὰ κ ρ α τ ῆ μ α τ α ἢ ἡ χ ῆ μ α τ α, μελωδίαι δηλ. ἀνευ κειμένου, ξένης, πιθανώτατα ἀνατολικῆς, ἐπιδράσεως.

Οἱ κυριώτεροι τύποι ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων εἶναι ἀρχικῶς τὸ σύντομον σχετικῶς τ ρ ο π ἄ ρ ι ο ν, ἀπὸ τοῦ τέλους δὲ τοῦ 5ου αἰ. καὶ ἐξῆς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου Κυριακοῦ καὶ κυρίως τοῦ Ρωμανοῦ Μελωδοῦ καλλιεργηθὲν κ ο ν τ ἄ κ ι ο ν. Τὸ κ ο ν τ ἄ κ ι ο ν περιλαμβάνει 18 - 30 τ ρ ο π ἄ ρ ι α (=στροφάς) τῶν τριῶν μέχρι δεκατριῶν στίχων, μὲ κοινὸν μουσικὸν ὑπόδειγμα, τὸν εἶ ρ μ ὶ ν. Τὸ κοντάκιον εἰσάγεται διὰ τοῦ π ρ ο ο ι μ ῖ ο υ. Ἐκάστη στροφή καταλήγει εἰς ἐ φ ὺ μ ν ι ο ν, ψαλλόμενον ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ χ ο ρ ο ὦ.

Ἀπὸ τοῦ 8ου αἰ. ὁ Ἀνδρέας Κρήτης καὶ ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός εἰσάγουν καὶ καλλιεργοῦν τὸν κ α ν ὶ ν α. Ὁ κ α ν ὶ ν περιλαμβάνει ἑννέα ὦ δ ἄ ς, ἑκάστη τῶν ὁποίων περιέχει τρία ἕως ἑννέα τ ρ ο π ἄ ρ ι α.

Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ ἀγνοεῖ τὴν πολυφωνίαν. Χρησιμοποιεῖ ὅμως ὡς στήριγμα τῆς μελωδίας της σταθερὸν τόνον (τὸ ἴ σ ο ν), ὁ ὁποῖος δύναται κατὰ τμήματα νὰ μεταβάλλεται.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ τοῦ Βυζαντίου δὲν χρησιμοποιεῖ ὄργανα. Οἱ ψάλλται χωρίζονται εἰς δύο ἀπέναντι ἀλλήλων ἰσταμένους καὶ ἀντιφωνικῶς ψάλλοντας χοροὺς (ἀ ν τ ι φ ω ν ῖ α). Οἱ δύο τ.ἔ. χ ο ρ ο ἰ ψ α λ τ ῶ ν, ὁ ἀριστερὸς

καὶ ὁ δεξιός, ψάλλουν ἐκ περιτροπῆς τὰ ἐκκλησιαστικά ἄσματα, ὡς ἐὰν ὁ εἰς χορὸς ν' ἀπαντᾷ ἢ νὰ συμπληρώνη τὸν ἄλλον.

Παλαιότερον ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὁ καθ' ὑπακοήν τρόπος ψαλμωδίας. Κατὰ τοῦτον τὸ ἄσμα τοῦ ψάλτου ἠκολουθεῖτο ὑπὸ ἐπωδοῦ ψαλλομένης ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ χοροῦ.

Τὸ τονικὸν σύστημα τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς διακρίνει ὀκτώ τρόπους ἢ ἡχοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων 4 εἶναι κύριοι καὶ 4 πλάγιοι. Οἱ ὀκτὼ οὗτοι βασικοὶ ἦχοι ἐπιδέχονται μεγάλην ποικιλίαν παραλλαγῶν, αἱ ὁποῖαι πλουτίζουν τὴν μελωδίαν καὶ τῆς παρέχουν νέας ἐκφραστικὰς δυνατότητας.

Ἡ βυζαντινὴ παρασημαντικὴ ἀναπτύσσεται κυρίως ἀπὸ τοῦ 10ου αἰ. Διακρίνουν τρεῖς φάσεις εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς παρασημαντικῆς: τὴν πρώιμον (950 - 1200), τὴν μέσην (1200 - 1450) καὶ τὴν μεταγενεστέραν (1450 - 1821).

Εἰς τὰ πρὸ τοῦ 10ου αἰ. μουσικὰ χειρόγραφα γίνεται χρῆσις ἐκφωνητικῆς σημειογραφίας, ἀναγομένης εἰς τὰ ἐκφωνητικὰ σημεῖα τῶν λειτουργικῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ 4ου αἰ.

Μόνον ἐπὶ παπύρων τοῦ 3ου αἰ. παραδίδεται μελωδία τριαδικοῦ ὕμνου γραμμμένη εἰς τὴν ἀρχαιοελληνικὴν ἀλφαβητικὴν παρασημαντικὴν.

Ἰδίᾳ ὅμως ἀπὸ τοῦ 10ου αἰ. ἀναπτύσσεται ἡ κυρίως βυζαντινὴ παρασημαντικὴ καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ καὶ ἐξῆς σῶζονται μουσικὰ χειρόγραφα δυνάμενα ν' ἀναγνωσθοῦν.

Εἰς τὴν βυζαντινὴν παρασημαντικὴν τὰ σημαδόφωνα δὲν καθορίζουν τοὺς διαφόρους τόνους, ἀλλὰ τὰ μεταξὺ τούτων διαστήματα. Ἀρχικῶς ὁ καθορισμὸς τῶν διαστημάτων δὲν ἦτο πολὺ ἀκριβῆς. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἀνεπτύχθη λίαν ἀκριβῆς παρασημαντικὴ, ἐφοδιασθεῖσα μάλιστα ἀπὸ τοῦ 14ου αἰ. μὲ νέα σημαδόφωνα.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα σήμερον χρησιμοποιεῖται ἡ καλουμένη «Χρυσανθινὴ» παρασημαντικὴ, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπισκόπου Μαδύτου Χρυσάνθου, ὅστις εἰσηγήθη τὴν εἰσαγωγὴν ἀπλουστευμένης παρασημαντικῆς. Ἡ «Χρυσανθινὴ» παρασημαντικὴ, ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸ 1818, ἀντικατέστησε βαθμηδὸν τὴν παλαιὰν παρασημαντικὴν. Ἡ περὶ τῆς νέας παρασημαντικῆς διδασκαλία τοῦ Χρυσάνθου ἐκτίθεται συστηματικῶς εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ συνταχθὲν «Θεωρητικὸν μέγα τῆς Μουσικῆς», ἐκδοθὲν εἰς Τεργέστην τὸ 1832.

Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ προσελκύει ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐρευνητῶν, τόσον τῶν ἡμετέρων ὅσον καὶ τῶν ξένων, καὶ πλούσιοι εἶναι οἱ καρποὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τῶν μουσικῶν χειρογράφων καὶ ἀνάπλασιν τῆς μουσικῆς τοῦ Βυζαντίου ἐρευνητῶν.

Ἀξιοσημείωτος ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ ἀντίληψις τοῦ ἡμετέρου Σ. Καρᾶ. Ἀντιθέτως πρὸς ξένους ἐρευνητάς, οἱ ὅποιοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ σημερινὴ ἐλληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ οὐδόλως συνδέεται πρὸς τὴν βυζαντινὴν τοῦ 13ου - 15ου αἰ., οὗτος ἔχει τὴν γνώμην ὅτι ἡ τοιαύτη σύνδεσις ὑπάρχει καὶ ὅτι ἡ προσπάθεια ἐρμηνείας τῶν μουσικῶν χειρογράφων ἔχει περισσότερα νὰ κερδίσῃ ἐκ τῆς μελέτης τῆς ζωντανῆς παραδόσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς, παρά ἐκ τῆς π α π α δ ι κ ῆ ς, τοῦ ἐγχειριδίου δηλ. βυζαντινῆς μουσικῆς πρὸς χρῆσιν τῶν ἀρχαρίων ψαλτῶν.

Βιβλιογραφία

Περὶ τῶν ἐπευφημιῶν, πολυχρονίων καὶ λοιπῶν σχετικῶν πληροφοριῶν τοῦ Κων/νου Πορφυρογεννήτου βλ. J. Handschin, *Das Zeremonienwerk Kaiser Konstantins*, Basel 1942.

Περὶ τῶν ἀπηχῆσεων τῆς κοσμικῆς βυζαντινῆς μουσικῆς εἰς τὰ σημερινὰ δημοτικὰ τραγούδια βλ. B. Bouvier, *Δημοτικὰ τραγούδια ἀπὸ χειρόγραφο τῆς Μονῆς Ἰβήρων*, Ἀθήναι 1960.

Περὶ τοῦ «Θεωρητικῶν» τοῦ Χρυσάνθου βλ. M. Merlier, *Un manuel de musique byzantine. Le «Théoréticon» de Chrysanthé*, *Revue des Études Grecques* 39 (1926) 241 - 246.

Πηγαι

H.J.W. Tillyard, *The acclamation of emperors in Byzantine ritual*, *The Annual of the British School of Athens* 18 (1911/12) 239 - 260 (ἐκδ. cod. Athous Παντοκράτορος 214 - a. 1433 μετ' ἐπευφημιῶν διὰ τὸν Ἰωάννην Ἡ' Παλαιολόγον). — A. Ayoutanti - M. Stöhr - C. Høeg, *The Hymns of the Hirmologium*, Copenhagen 1952. — L. Tardo, *L'antica musica bizantina e la sua semiografia. I manoscritti melurgici bizantini nella biblioteca di Alessandria*, Alexandrie 1954. — H.J.W. Tillyard - A. Ayoutanti, *The Hymns of the Hirmologium*, Part III, 2, Copenhagen 1956. — O. Strunk, *Specimina notationum antiquiorum. Folia selecta ex variis codicibus saec. X, XI & XII, Pars principalis*, Kopenhagen 1966;

Pars suppletoria, Kopenhagen 1965. — C. Gottwald, Die Musikhandschriften (= 2ος τόμος τοῦ ὑπὸ G. Schott, Die Handschriften der Universitätsbibliothek München), Wiesbaden 1968. — *Analecta Hymnica Graeca e codicibus eruta Italiae Inferioris I. Schirò consilio et ductu edita*. I: Ada Debiasi Gonzato, *Canones Septembris*; III: A. Kominis, *Canones Novembris*; V: Alcestis Proiou, *Canones Ianuarii*; VII: E. Tomadakis, *Canones Martii*; VIII: C. Nikas, *Canones Aprilis*; X: Augusta Acconcia Longo, *Canones Iunii*, Roma (Istituto di Studi Bizantini e Neoellenici) 1966, 1972, 1971, 1971, 1970, 1972.

Βοηθήματα

K. A. Ψάχος, *Δημῶδη ᾠσματα Πορτυνίας εἰς βυζαντινὴν καὶ εὐρωπαϊκὴν παρασημαντικὴν*, Ἀθήναι 1923 (εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τινὰ περὶ κοσμικῆς βυζαντινῆς μουσικῆς). — M. Merlier, *Un manuel de musique byzantine. Le «Théorétikon» de Chrysanthe*, *Rev. Ét. Grecques* 39 (1926) 241-246. — E. Γ. Βαμβουδάκης, *Συμβολὴ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς παρασημαντικῆς τῶν βυζαντινῶν μουσικῶν Α'*, Σάμος 1928. — E. Wellesz, *Die byzantinische und orientalische Kirchenmusik*, *Handbuch d. Musikgeschichte unter Mitwirkung von Fachgenossen hrsg. v. G. Adler* 1², Berlin - Wilmersdorf 1930, σ. 126 - 140. — H.J.W. Tillyard, *The Stages of the early Byzantine Musical Notation*, *BZ.* 45 (1952) 29 - 42. — E. Wellesz, *Die Epochen der byzantinischen Notenschrift*, *Oriens Christ.* 7 (1932) 276 - 288. — E. Γ. Βαμβουδάκης, *Τὰ ἐν τῇ βυζαντινῇ μουσικῇ «κρατήματα»*, *ΕΕΒΣ.* 10 (1933) 353 - 361. — Σ. Ι. Καρᾶς, *Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ σημειογραφία*, Ἀθήναι 1933. — K. A. Ψάχος, *Ἡ παρασημαντικὴ τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐντεῦθεν μέχρι σήμερον*, *Μεσαιων. Γράμματα* 2 (1934/5) 31 - 39. — C. Høeg, *La notation ekphonétique*, Copenhagen 1935. — H.J.W. Tillyard, *Handbook of the middle byzantine musical notation*, Copenhagen 1935. — O. Tiby, *La musica bizantina*, Milano 1938. — J. Handschin, *Das Zeremonienwerk Kaiser Konstantins*, Basel 1942. — Γ. Ἀθανασόπουλος, *Θεωρία τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς μετὰ πρακτικῶν ἀσκήσεων καὶ περιληπτικῆς ἱστορίας*, Πάτραι 1950. — Th. Belpaire, *Pour l'histoire de la musique byzantine*, *Byzantion* 24 (1954) 615 - 620. — N. K. Κωνσταντόπουλος, *Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ μετρικὴ ἐν τῇ βυζαντινῇ λειτουργικῇ ὕμνογραφίᾳ*, Ἀθήναι 1954. — Σ. Νικολαΐδης, *Δύο διαλέξεις περὶ βυζαντινῆς μουσικῆς*, Ἀθήναι 1954. — C. Høeg, *Musik og digting i byzantinsk Kristendom*, København 1955. — B. Bouvier, *Δημοτικὰ τραγούδια ἀπὸ χειρόγραφο τῆς*

Μουσική

Μονῆς Ἰβήρων, Ἀθήναι 1960. — Σ. Ι. Καρᾶς, Ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία καὶ μεταγραφὴ τῶν βυζαντινῶν μουσικῶν χειρογράφων, Πεπραγμένα Θ' Διεθν. Βυζαντινολ. Συνεδρίου Θεσσαλονίκης 2, Ἀθήναι 1956, σ. 140 - 149. — E. Wellesz, A History of Byzantine Music and Hymnography², Oxford 1961. — Μ. Φ. Δραγούμης, Ἡ βυζαντινὴ μουσική, Παρνασσός, 2α περίοδος 8 (1966) 247 - 256. — E. Wellesz - M. Velimirović, Studies in Eastern Chant, t. I-III, London 1966, 71, 73. — Κ. Μητσάκης, Βυζαντινὴ ὕμνογραφία, Τ. Α' (Χριστιανικὴ Γραμματολογία 1), Θεσσαλονίκη 1971. — R. v. Busch, Untersuchungen zum byzantinischen Heirmologion, der Echos Deuterios (Hamburger Beiträge zur Musikwissenschaft 4), Hamburg 1971. — E. W. Sternfeld, Music from the Middle Ages to the Renaissance, London 1974 (τὸ τμήμα περὶ τῆς μουσικῆς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ D. Stefanović).

Τὴν τρέχουσαν βιβλιογραφίαν περὶ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς βλ. εἰς BZ., 3. B. (Metrik u. Musik) καὶ BSl., VIII. F. (Musique).

Β. ΜΝΗΜΕΙΑ

Τέχνη

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ βυζαντινὴ τέχνη ἐθεωρεῖτο ξηρά, ἀπώστεωμένη καὶ ξένη πρὸς τὴν φύσιν τέχνη. Μόλις μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο ἀντικείμενον ἐπισταμένης καὶ συστηματικῆς μελέτης, κατενοήθη πληρέστερον καὶ ἡξιολογήθη κατὰ τρόπον ὀρθόν.

Ἡ βυζαντινὴ τέχνη εἶναι κληρονόμος τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἐπέδρασε δὲ καὶ αὐτὴ μὲ τὴν σειρὰν τῆς σημαντικῆς ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς τέχνης τοῦ δυτικοῦ Μεσαίωνος.

Αἱ ρίζαι τῆς δέον ν' ἀναζητηθῶν εἰς τοὺς χρόνους τῆς μεταγενεστέρως ἀρχαιότητος, ὅτε ἡ πλαστικότης καὶ ἡ τελειότης μορφῆς τῆς κλασσικῆς καὶ μετακλασσικῆς τέχνης ἔχουν ἀρχίσει ν' ἀτονοῦν, ἐνῶ ἐκ παραλλήλου ἐντείνεται ἡ ἐπίδρασις τῆς τέχνης τῆς πρόσω Ἀσίας, Συρίας καὶ Αἰγύπτου.

Ἀπὸ ἀπόψεως τρόπων καὶ μέσων ἐκφράσεως ἡ ἐπίδρασις αὕτη φαίνεται λίαν ἰσχυρά. Ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἀποστροφῆς πρὸς τὴν πλαστικότητα. Ὀλόγλυφα καὶ ἀνάγλυφα ἔτι δημιουργήματα καθίστανται ὀλοὲν ἀραιότερα. Τὴν πλαστικότητα ἀντικαθιστᾷ πλέον τὸ χρῶμα καὶ τὴν ἀπλότητα τοῦ σχεδίου τὸ πομπῶδες διακοσμητικὸν στοιχεῖον. Ἐπὶ πλέον τὸ ὕφος τῆς τέχνης μεταβάλλεται. Ἐγκαταλείπεται ἡ ἐπιζήτησις τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἀρμονίας κατὰ τὴν παράστασιν τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς. Ἄντ' αὐτῶν ἐπικρατεῖ τὸ ἀσκητικόν, τὸ αὐστηρὸν, τὸ πνευματικόν, τὸ ὑπερβατικόν· εἰσάγεται ὡς καλλιτεχνικὸν ἰδεῶδες τὸ ὑψηλόν.

Τοῦτο εἶναι τελείως φυσικόν, διότι ἡ βυζαντινὴ τέχνη εἶναι τέχνη δουλεύουσα εἰς τὴν νέαν θρησκείαν, εἶναι τέχνη κατ' ἐξοχὴν θρησκευτικὴ. Ἐχρησιμοποιήθη κυρίως, καὶ ἴσως ἐδῶ ἔγκειται ἡ ἀληθὴς πρωτοτυπία τῆς, διὰ τὴν δώση εἰς τὴν νέαν θρησκείαν τὸν τρόπον τῆς καλλιτεχνικῆς τῆς ἐκφράσεως, ἐπὶ πλέον ὅμως διὰ τὴν ἐκφράση τὰς θείας ἀληθείας.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἔχει δύο συνεπειάς: ἀφ' ἐνὸς μὲν χάνει τὴν σημασίαν τοῦ προσωπικὸν στοιχείου τοῦ τεχνίτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ καθίσταται ἰσχυροτάτη ἡ ἐπιταγὴ τῆς παραδόσεως. Ὁ καλλιτέχνης δὲν φιλοδοξεῖ νὰ νεωτερίσῃ

οὔτε νὰ γίνῃ γνωστός. Ἐπιτελεῖ τὸ ἔργον του μὲ τὴν συναίσθησιν ὅτι εἶναι καὶ πρέπει νὰ μείνῃ ἀνώνυμος καὶ παροδικὸς λειτουργὸς αἰώνιων ἀληθειῶν, ἡ καλλιτεχνικὴ ἔκφρασις τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ γίνῃ κατὰ τρόπον καθωρισμένον. Τόσον εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν θεμάτων ὅσον καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν σκηνῶν καὶ τὴν ὕλην διάταξιν τοῦ ζωγραφικοῦ διακόσμου τοῦ ναοῦ ὁ καλλιτέχνης ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ εἰς ὠρισμένους κανόνας, χαλαροὺς κατ' ἀρχάς, αὐστηροτέρους κατόπιν.

Παραλλήλως πρὸς τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν ἡ τέχνη χρησιμεύει καὶ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἰδέας. Αἱ σκηναὶ καθ' ἃς ὁ αὐτοκράτωρ στέφεται ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἢ προσδρεύει Συνόδων καὶ ἐκεῖναι εἰς ἃς παρίσταται μετὰ τῆς ἀκολουθίας του εἰς συμβολικὸν παραλληλισμὸν τῶν δύο βασιλειῶν, τῆς θείας καὶ τῆς ἐπιγείου, διδάσκουν σαφῶς περὶ τῆς θείας προσελεύσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας καὶ περὶ τῆς ιδιότητος τοῦ αὐτοκράτορος ὡς ἐπιτρόπου τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

Πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα, αἱ ἑλληνικαὶ ρίζαι, ἡ ἀνατολικὴ ἐπίδρασις, ἡ νέα ἀποστολή, συνεργαζόμενα συγκροτοῦν τὴν βυζαντινὴν τέχνην καὶ ἐξηγοῦν τὴν πολλαπλότητα τῶν ἐκδηλώσεων, τὰς μεταβολὰς καὶ τὰς φάσεις τῆς τέχνης αὐτῆς, τὴν ὁποίαν θὰ ἀντικρύσωμεν προσεκτικώτερα κάπως εἰς τὰς ἐπομένους σελίδας.

Τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς τέχνης δυνάμεθα νὰ χωρίσωμεν εἰς τὰς ἐξῆς περιόδους:

1) Περίοδος σχηματισμοῦ καὶ πρώτης ἀκμῆς (4ος-8ος αἰ.)

Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι περίοδος ζυμώσεων καὶ ἐπεξεργασίας στοιχείων τόσον ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἑλληνιστικῆς παραδόσεως, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ προκύψῃ ἡ κυρίως βυζαντινὴ τέχνη.

Κατ' ἀρχάς ἡ νέα τέχνη κινεῖται διὰ παραδεδομένων τάσεων καὶ μορφῶν, διστακτικὰς μόνον δεικνύουσα τάσεις διαφοροποιήσεως καὶ χειραφετήσεως.

Τὴν διαφοροποίησιν καὶ τὴν χειραφετήσιν τῆς ταύτης εὐρίσκει ἡ τέχνη κατὰ τὸν 6ον αἰ., ὁπότε ἐπιτυγχάνει τὴν ἀνεύρεσιν καὶ χρησιμοποίησιν νέων ἑκφραστικῶν μέσων καὶ στοιχείων.

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἡ βασιλική, ἡ βασιλικὴ μετὰ τρούλλου καὶ ὁ σταυρικὸς πεντάτρουλλος ναὸς ἀποτελοῦν τύπους ναῶν δημιουργηθέντας πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀπαιτήσεων καὶ ἀναγκῶν τῆς νέας λατρείας. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀπλοῦν καὶ κάπως βαρὺ ἐξωτερικόν των τὸ ἐσωτερικόν τῶν ναῶν

τούτων δίδει τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀνάλαφρου διὰ τοῦ μεγάλου καὶ ἀπλέτως φωτιζομένου κεντρικοῦ των χώρου. Χῶρος καὶ θόλος λοιπὸν καθίστανται βασικὰ θέματα τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἡ ὁποία κατορθώνει ἔτσι νὰ δώσῃ πρωτοτύπους λύσεις κατὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν διαφορετικῆς προελεύσεως στοιχείων τῆς. Λαμπρότατον δείγμα τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς νέας ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι ἡ Ἀγία Σοφία Κων/λεως (6ος αἰ.).

Εἰς τὴν ζωγραφικὴν συνεχίζεται κατ' ἀρχάς, μάλιστα δὲ εἰς τὰς μεσογειακὰς περιφερείας τοῦ κράτους, ἡ ἑλληνιστικὴ παράδοσις μὲ χρησιμοποίησιν ἀνθέων, τοπιῶν καὶ ἀλληγορικῶν ἢ συμβολικῶν παραστάσεων. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅμως τῶν ἀνατολικῶν καὶ νοτιοανατολικῶν περιοχῶν τοῦ κράτους ἀναπτύσσεται ἡ παράστασις ἱερῶν προσώπων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς καὶ ὀλοκλήρων εὐαγγελικῶν σκηνῶν εἰς τεχνοτροπίαν ἐντοπίαν: εἰς συμμετρικὰς, ἐπιμιᾶς ἐπιφανείας συνθέσεις αὐστηρῶν ἱερατικῶν μορφῶν γραμμικῶς ἀποδιδομένων. Ἡ συναίρεσις τῶν δύο τούτων τεχνοτροπιῶν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰ. ἀρχίζει νὰ δημιουργῆ νέον ρυθμὸν ἀντιπροσωπευόμενον κατὰ τρόπον λαμπρὸν εἰς τὰ μωσαϊκὰ τοῦ 6ου αἰ., τῶν ὁποίων θαυμάσια δείγματα σώζονται εἰς τὸν ἅγιον Βιτάλιον καὶ τὸν ἅγιον Ἀπολλινάριον ἐν Ραβέννη καὶ τὸν ἅγιον Δημήτριον ἐν Θεσ/νίκῃ. Τὸ ὕφος τῆς τέχνης ἐναυθὰ εἶναι ρεαλιστικόν, ἐγγίζον τὰ ὄρια τῆς προσωπογραφίας, συγχρόνως ὅμως παρουσιάζει τάσεις «ἀποχρωματισμοῦ» τῆς προσωπικότητος, αἵτινες θ' ἀπολήξουν εἰς τὴν παράστασιν συμβατικῶν μορφῶν, κειμένων ἐκτὸς χρόνου καὶ ἐκφραζουσῶν τὸ ἔμμονον καὶ ἀναλλοιώτον.

Παραλλήλως πρὸς τὴν μεγάλην ζωγραφικὴν ἀναπτύσσεται καὶ ἡ μικρογραφία ἐπὶ χειρογράφων τόσον θρησκευτικοῦ ὅσον καὶ λαϊκοῦ περιεχομένου. Εἰς τὴν μικρογραφίαν ὁ τεχνίτης ἔχει μεγαλύτεραν ἐλευθερίαν δημιουργίας καὶ συνθέσεως τῶν παντοειδῶν στοιχείων καὶ τὰ ἔργα του συντελοῦν εἰς τὸν σχηματισμὸν τύπων τόσον τῶν ἱερῶν προσώπων ὅσον καὶ τῶν εὐαγγελικῶν σκηνῶν, τύπων οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν σειρὰν των θὰ ἀποτελέσουν τὰ πρότυπα τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας εἰς τὴν μεγάλην ζωγραφικὴν.

Πλαστικῆς ἔργα χρησιμοποιεῖ εἰς λίαν περιορισμένην κλίμακα ἡ βυζαντινὴ τέχνη τῆς περιόδου ταύτης. Ταῦτα εἶναι κυρίως ἀνδριάντες αὐτοκρατόρων, ἀγάλματα τοῦ Χριστοῦ ἢ τῶν Ἀποστόλων καὶ παραστάσεις ὠρισμένων ἀλληγορικῶν ἢ συμβολικῶν μορφῶν.

Τοῦ ἀναγλύφου ὅμως κάμνει πλουσιωτάτην χρῆσιν ἡ βυζαντινὴ τέχνη κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν εἰς παραστάσεις προσώπων καὶ ὀλοκλήρων σκηνῶν, κυρίως ἐπὶ σαρκοφάγων.

Ἐξάριστον τεχνικὴν ἀναπτύσσει τέλος κατὰ τὴν πρώτην τῆς φάσιν ἡ βυζαντινὴ τέχνη εἰς τὴν μικροτεχνίαν, ἣ ὅποια χρησιμοποιεῖ δημιουργικῶς πλῆθος ἀνατολικῶν στοιχείων καὶ ἣ ὅποια θὰ καταλάβῃ ἰδιαιτέραν θέσιν μεταξύ τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν.

2) Ἐποχὴ τῆς Εἰκονομαχίας (8ος-9ος αἰ.)

Ἡ περίοδος τῶν εἰκονομαχικῶν ἐρίδων ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὴν βυζαντινὴν τέχνην, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι κατ' αὐτὴν κατεστράφησαν πολλὰ ἀξιόλογα μνημεῖα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἐτέθη ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὸ δικαίωμα παραστάσεως προσώπων μὲ ὅλας τὰς συναφεῖς διὰ τὴν ζωγραφικὴν ἐπιπτώσεις. Ἀντὶ προσώπων ἡ τέχνη κάμνει τώρα χρῆσιν ἄλλων στοιχείων, ἐν μέρει μὲν ἑλληνιστικῆς (σικηναὶ κυνηγίου, τοπία κλπ.), ἐν μέρει δὲ ἀνατολικῆς, κυριώτατα ἀραβικῆς, προελεύσεως (κοσμῆματα κλπ.).

Ἡ διωχθεῖσα ζωγραφικὴ κατέφυγε κατὰ τὴν εἰκονομαχικὴν περίοδον εἰς τὰ μοναστήρια, μᾶς εἶναι ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον μόνον ἐκ τῶν πληροφοριῶν τῶν πηγῶν γνωστὴ. Τὰ διασωθέντα δείγματα τῆς τὴν παρουσιάξουν ἡ ἀποφεύγῃ τὴν ἀρχαίαν τέχνην καὶ δεκνύουν ρεαλιστικὴν τεχνοτροπίαν λαϊκῆς ἐμπνεύσεως. Ἡ σημασία τῆς ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ γεγονός ὅτι συνετέλεσεν εἰς τὴν καθιέρωσιν ὀρισμένων καὶ σταθερῶν εἰκονογραφικῶν τύπων καὶ μορφῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν πρώτην διαμόρφωσιν δογματικοῦ κύκλου κατὰ τὴν εἰκονογράφησιν τῶν ναῶν, ὁ ὅποιος θ' ἀποκρυσταλλωθῆ εἰς τοὺς ἐπομένους αἰῶνας.

Ἀληθῆ ἀριστουργήματα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐδημιούργησεν ἡ μικρογραφία, τόσον ἡ μοναστικὴ ὅσον καὶ ἡ λαϊκῆ. Ἡ μοναστικὴ μικρογραφία χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς ἐπιδράσεως τῆς συριακῆς τέχνης τῆς ὑστεράς ἀρχαιότητος, ἐνῶ αἱ μικρογραφίαι τῶν λαϊκῶν ψαλτηρίων καὶ ὀκτατεύχων δεκνύουν πηγαίαν καὶ πρωτότυπον τὴν ἀπλὴν, λαϊκὴν ἐμπνευσιν.

Ἡ κρίσις λοιπὸν τῆς εἰκονομαχικῆς περιόδου δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ τὴν θεωρήσωμεν ὡς περίοδον παρακμῆς. Μᾶλλον πρέπει νὰ τὴν ἀντιληφθῶμεν ὡς ἐποχὴν περισυλλογῆς καὶ ὀριμάνσεως, ἣ ὅποια θὰ δώσῃ τοὺς καρπούς τῆς εἰς μεταγενεστέρως περιόδους.

3) Ἐποχὴ Μακεδόνων καὶ Κομνηνῶν (9ος-12ος αἰ.)

Τὴν κρίσιν τῆς εἰκονομαχικῆς ἐποχῆς διαδέχεται ἡ ἀκμὴ τῆς ἐποχῆς τῶν Μακεδόνων καὶ Κομνηνῶν. Καὶ κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἐκ δύο πηγῶν ἐμπνέεται ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ἑλληνιστικῆς ἀρχαιότη-

τος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ἐπιδράσεως μὲ τὸ πλῆθος τῶν διακοσμητικῶν τῆς στοιχείων.

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἀναπτύσσεται τῶρα ὁ σταυροειδῆς μετὰ τρούλλου ναός, τοῦ ὁποῦ χαρακτηριστικὸν δεῖγμα ὑπῆρξεν ἡ πεντάτρουλλος σταυροειδῆς «Νέα ἐκκλησία» τοῦ Βασιλείου Α' Μακεδόνας (867 - 886). Κατὰ τοὺς 11ον καὶ 12ον αἰ. ἐπικρατεῖ ὅμως ὁ μονότρουλλος σταυροειδῆς ναός, ὅστις ἀποβαίνει ὁ κλασσικὸς τύπος ναοῦ τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Παραλλήλως ὅμως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην χρησιμοποιεῖται, καθ' ἑλληνιστικὴν ἀνάμνησιν προφανῶς, ὁ τύπος τῆς βασιλικῆς, ἐνῶ ἐξ ἀνατολικῶν ἐπιδράσεων ἀφορμᾶται ὁ εἰς τὸν ἑλλαδικὸν χῶρον ἀπαντῶν ὀκταγωνικὸς τύπος ναοῦ (π.χ. ὄσιος Λουκᾶς Φωκίδος).

Χαρακτηριστικὰ τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ἡ κομψότης τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ αἱ ἁρμονικαὶ ἀναλογίαι τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου. Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ ναοῦ ἀφήνεται ἄνευ ἐπιχρίσματος, ὥστε νὰ διακρίνεται ἡ περίτεχνος τοιχοδομία, ἀποτελουμένη ἐκ λαξευτῶν λίθων πλαισιουμένων ὑπὸ πλίνθων ὀπτῶν. Φέρει χαρακτηριστικὰς κεραμικὰς κουφικὰς ἢ γεωμετρικὰς διακοσμήσεις ὡς καὶ σειρὰς διακοσμητικῶν ὀδοντωτῶν κεράμων. Ὁ πλουσιώτερος διάκοσμος ἀπαντᾷ βεβαίως εἰς τὰς ἀψίδας τοῦ ἱεροῦ βήματος, εἰς τοὺς τρούλλους καὶ τὰ παράθυρα τοῦ ναοῦ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ ζωγραφικὴ φθάνει εἰς νέαν ἀκμὴν. Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀρχαιότητος συνεχίζεται ἀνοδικῶς, ἀντικατοπτριζομένη εἰς ἰδιότυπον σύζευξιν ἐθνικῶν καὶ χριστιανικῶν μορφολογικῶν στοιχείων. Δύο τάσεις διακρίνονται: ἡ ἐπιμελημένη, ἑλληνιστικῆς ἐμπνεύσεως τέχνη μὲ ἐκφραστικὰ πρόσωπα, φροντισμένην πτυχολογία, ἰσορροπία συνθέσεως καὶ ἀκρίβειαν σχεδίου (μωσαϊκὰ ὑπερθύρου νάρθηκος Δαφνίου, Ἁγ. Σοφίας Κων/πόλεως, Νέας Μονῆς Χίου κλπ.) καὶ ἡ ἀνατολικῆς πνοῆς μοναχικὴ τέχνη μὲ ἀδρὸν ρεαλισμὸν καὶ διακοσμητικότητα (τοιχογραφίαι Καππαδοκίας, μωσαϊκὰ ὄσ. Λουκᾶ Φωκίδος, Ἁγ. Μάρκου Βενετίας, βασιλικῆς τοῦ Torcello κλπ.). Κοινὸν χαρακτηριστικὸν καὶ τῶν δύο τάσεων εἶναι τὸ ἔντονον αἶσθημα διακόσμου καὶ χρωματικῆς ἁρμονίας.

Ἡ εἰκονογραφία κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνανεοῦται καὶ καθορίζεται νέον σύστημα διακόσμου τοῦ ναοῦ ἐκφράζοντος συμβολικῶς τὸ δόγμα. Ἡ θεολογικὴ ἐκφρασις τῆς τέχνης φθάνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὸ ἀπόγειόν της.

Εἰς τὴν μικρογραφίαν ἐπικρατοῦν αἱ ἀριστοκρατικῆς τέχνης καὶ ἑλληνιστικῆς ἐμπνεύσεως δημιουργίαι ἐπὶ χειρογράφων προωρισμένων διὰ τοὺς αὐλικούς

κόκλους (Ψαλτήριον 139 τῆς Bibliothèque Nationale τῶν Παρισίων, Μηνολόγιον Βασιλείου Β', 'Ομιλίαι Ἰωάννου Χρυσοστόμου διὰ Νικηφόρον Γ' Βοτανειάτην κλπ.) ὡς καὶ ἐπὶ χειρογράφων τοῦ ἀγίου "Ορους.

Ἡ μικροτεχνία καὶ αἱ διακοσμητικαὶ τέχναι παρουσιάζουν ἐπίσης ἰδιαιτέραν ἀνάπτυξιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἀποκτοῦν δὲ ἰδιαιτέραν σημασίαν ὡς πρότυπα ἐν πολλοῖς τῆς δυτικῆς τέχνης.

4) Ἐποχὴ τῶν Παλαιολόγων (13ος-15ος αἰ.)

Ἡ ἐξέλιξις τῆς τέχνης κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παρουσιάζει κτυπητὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν καθοδικὴν πολιτικὴν πορείαν τοῦ κράτους. Κατὰ τρόπον ὄντως θαυμαστὸν παρουσιάζεται μέσα εἰς τὴν ἐσχάτην πολιτικὴν παρακμὴν ἢ τελευταία ἀναγέννησις τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἡ ἀναγέννησις αὕτη ἀντλεῖ βεβαίως πολλὰ ἐκ τῆς ἑλληνιστικῆς παραδόσεως, ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον ξηρὸς κλασικισμὸς καὶ ἀπλῆ μίμησις παλαιότερων προτύπων. Ἀντιθέτως ἀποτελεῖ νέαν ἀντίληψιν τῆς πραγματικότητος, τὴν διέπουν νέοι προβληματισμοὶ καὶ τὴν δονοῦν νέαι ἀναζητήσεις καὶ ἀνησυχίαι, ποὺ τὴν καθιστοῦν ἐφάμιλλον τῆς πρωίμου ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως.

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἢ τέχνην τῶν Παλαιολόγων δὲν ἐπεζήτησε τολμηροὺς νεωτερισμοὺς. Χαρακτηριστικὰ τῆς εἶναι ἡ ποικιλία τῶν μορφῶν καὶ τὸ λίαν ἐπιμελημένον τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν ναῶν, τοῦ ὁποίου ἡ διακόσμησις ἀποτελεῖται ἐξ ὀπτῶν πλίνθων. Χαρακτηριστικὴ ἐπίσης διὰ τὴν ἐποχὴν εἶναι ἡ ἐπιμήκυνσις καὶ ἡ ἐπὶ τὸ χαριέστερον μεταβολὴ τῶν ἀναλογιῶν, καθὼς ἐπίσης ἡ κυριαρχία τοῦ ὑπερβατικοῦ στοιχείου (ἄγριοι Ἀπόστολοι Θεσσαλονίκης, καθολικὸν ἀθωνικῆς μονῆς Δοχειαρίου κ.ἄ.).

Ἡ ζωγραφικὴ χρησιμοποιεῖ καὶ τώρα ἀρχαῖα πρότυπα καὶ θέματα, ἀποκτᾷ ὅμως ἐπικώτερον ὕφος. Ἡ διάταξις τῶν μορφῶν προδίδει καλυτέραν ἀντίληψιν καὶ χρησιμοποίησιν τῆς προοπτικῆς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δίδεται μεγαλυτέρα σημασία εἰς τὸν χῶρον. Αἱ παραστάσεις ἀποκτοῦν βάθος. Ἡ ἔκφρασις τῶν προσώπων γίνεται ψυχολογικῶς βαθύτερα.

Ἡ ζωγραφικὴ τῆς Παλαιολογείου ἐποχῆς χαρακτηρίζεται ὑπὸ ἀναμίξεως τῶν λαϊκῶν - ρεαλιστικῶν στοιχείων τῆς μοναχικῆς μετὰ τῶν κλασικίζόντων στοιχείων τῆς λοιπῆς τέχνης, ἐκδηλοῦται δὲ εἰς δύο κατευθύνσεις ἢ σχολάς: τὴν νεωτερίζουσαν Μακεδονικὴν σχολήν, τῆς ὁποίας τελευταῖος ἐκπρόσωπος ἦτο ὁ Θεσσαλονικεὺς Πανσέληνος, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 14ου αἰ. ἤδη ἐμφανιζομένην καὶ διαδεχθεῖσαν ἐν συνεχείᾳ ἐκείνην, περισσότερο δὲ συντηρητικὴν Κρητικὴν σχολήν.

Ἰδιαίτερος ἰσχυρά ὑπῆρξεν ἡ ἀκτινοβολία καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ζωγραφικῆς τῶν Παλαιολόγων εἰς τὰς σλαβικὰς ὀρθοδόξους χώρας. Τόσον ἡ ρωσικὴ ὅσον καὶ ἡ τέχνη τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων βαλκανικῶν λαῶν θὰ ᾔσαν ἀνυπαρκτοὶ ἄνευ τῆς βυζαντινῆς.

Κυριώτερα βοηθήματα διὰ τὴν βυζαντινὴν τέχνην:

1. Γενικά

G. Millet, *L'art byzantin*, Paris 1905. — O. Dalton, *Byzantine Art and Archaeology*, Oxford 1911. — O. Wulff, *Altchristliche und byzantinische Kunst*, Berlin 1914-18, τόμοι 2. — Ch. Diehl, *Manuel d'art byzantin* 2, Paris 1926. — Π. Μιχαηλῆ, *Αἰσθητικὴ θεώρηση τῆς βυζαντινῆς τέχνης*, Ἀθήναι 2 1972. — W. Fr. Volbach, *Frühchristliche Kunst. Die Kunst der Spätantike in West- und Ostrom*, München 1958. — Κ. Δ. Καλοκύρη, *Γενικὴ θεώρησις τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς*, Ἀθήναι 1960. — A. Grabar, *Byzance. L'art byzantin du moyen âge (du VIIe au XVe s.)*, Paris 1963. — W. Sas'-Zaloziecky, *Die byzantinische Kunst*, München 1963. — D. Talbot Rice, *Art of the Byzantine Era*, London 1963. — G. Mathew, *Byzantine Aesthetics*, London 1963. — H. L. Nickel, *Byzantinische Kunst*, Leipzig 1964. — H. Stern, *L'art byzantin*, Paris 1965. — A. Grabar, *L'âge d'or de Justinien. De la mort de Théodose à l'islam*, Paris 1966. — E. Sauser, *Frühchristliche Kunst. Sinnbild und Glaubensaussage*, Innsbruck - Wien - München 1966. — Ch. Delvoye, *L'art byzantin*, Paris 1967. — F. Gerke, *Spätantike und frühes Christentum*, Baden - Baden 1967. — A. Grabar, *L'art du moyen âge en Europe orientale*, Paris 1967. — Τοῦ Αὐτοῦ, *Die Kunst des frühen Christentums von den ersten Zeugnissen christlicher Kunst bis zur Zeit Theodosius' I.*, München 1967. — F. van der Meer, *Early Christian Art*, Chicago 1967. — A. Grabar, *L'art de la fin de l'antiquité et du moyen-âge*, Paris 1968, τόμ. 3. — J. Hutter, *Frühchristliche Kunst. Byzantinische Kunst*, Stuttgart 1968. — J. Lassus, *Frühchristliche und byzantinische Welt*, Gütersloh 1968. — W. F. Volbach - J. Lafontaine - Dossogne, *Byzanz und der christliche Osten*, Berlin 1968. — Κ. Καλοκύρη, *Εἰσαγωγή εἰς τὴν Χριστιανικὴν καὶ Βυζαντινὴν Ἀρχαιολογίαν. Ἡ τέχνη Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως*, Θεσ/νίκη 1970. — O. Demus, *Byzantine Art and the West*, London 1970. — M. Frazer, *Byzantine Art and the West. The Year 1200. A Background Survey Published in Conjunction with the*

Centennial Exhibition at the Metropolitan Museum of Art, ed. by F. Deuchler (The Cloisters Studies in Medieval Art 2), N. York 1970, σ. 185-230. — C. Mango, *The Art of the Byzantine Empire 312-1453*, Englewood Cliffs, N. J. 1972. — P. du Bourguet, *Early Christian Art*, London 1972 (γερμ. μετάφρ.: *Die frühe christliche Kunst*, Stuttgart 1973). — M. Chatzidakis, *Studies in Byzantine Art and Archaeology*, London 1972. — C. Baroutas, *Liberté et expression esthétique dans l'art byzantin*, Πολυγρ. διδακτ. διατριβή, Lyon 1972. — G. Wataghin Cantino, *Problemi di architettura ed arti figurative del IV secolo d. C. Lezioni di archeologia cristiana. Anno Accademico 1971-72*, Torino 1972. — M. Gough, *The Origins of Christian Art*, London 1973. — H. P. L'Orange, *Likeness and Icon. Selected Studies in Classical and Early Mediaeval Art*, Odense Univ. Press 1973. — C. Neyret, *Art paléochrétien, art byzantin*, Paris 1973. — H. A. Stützer, *Römische Kunstgeschichte. Von der Frühzeit bis zum Ende des weströmischen Reiches*, Freiburg i. Br. 1973. — K. Wessel, *Kunst und Geschichte in Südosteuropa (Südosteuropa Jahrbuch 10 και Beiträge zur Kunst des christlichen Ostens 7)*, Recklinghausen 1973. — J. S. Allen, *Dumbarton Oaks Bibliographies Based on «Byzantinische Zeitschrift» Literature on Byzantine Art 1892-1967*, Vol. 1, Parts 1-2, London 1974.

2. Ἀρχιτεκτονικὴ

F. Witting, *Die Anfänge christlicher Architektur*, Strassburg 1908. — H. Holtzinger, *Die altchristliche und byzantinische Baukunst*, Leipzig 1909. — G. Millet, *L'école grecque dans l'architecture byzantine*, Paris 1916. — Γ. Σωτηρίου, *Χριστιανική και Βυζαντινὴ ἀρχαιολογία*, Ἀθήναι 1942. — Ph. Schweinfurth, *Die Byzantinische Form*, Berlin 1943. — S. Bettini, *Origini delle forme architettoniche cristiane*, Padova 1943. — Α. Ὀρλάνδος, *Ἡ ζυλόστεγος παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τῆς μεσογειακῆς λεκάνης*, Ἀθήναι 1952-54, τόμ. 2. — C. Stewart, *Early Christian, Byzantine and Romanesque Architecture*, London 1954. — R. Krautheimer, *Early Christian and Byzantine Architecture*, Harmondsworth 1965. — C. H. Kraeling, *The Christian Building*, New Haven 1967. — A. Venditti, *Architettura bizantina nell'Italia meridionale. Campania, Calabria, Lucania*, Torino 1967, τόμοι 2. — W. L. McDonald, *Early Christian and Byzantine Architecture*², London 1968. — G. Babić, *Les chapelles annexes des églises byzantines. Fonction liturgique et programmes ico-*

nographiques (Bibl. Cah. archéol. 3), Paris 1969. — E. Reusche, Polychromes Sichtmauerwerk byzantinischer und von Byzanz beeinflusster Bauten Südosteuropas, Diss. Köln 1971. — G. Rickman, Roman Granaries and Store Buildings, Cambridge 1971. — E. Langlotz, Der architekturgeschichtliche Ursprung der christlichen Basilika (Rhein. - Westfäl. Ak. Wiss. Geisteswiss. Vorträge G 172), Opladen 1972.

3. Ζωγραφική

K. Künstle, Ikonographie der christlichen Kunst, Freiburg i. Br. 1928. — P. Muratoff, La peinture byzantine, Paris 1928. — Ch. Diehl, La peinture byzantine, Paris 1933. — Ph. Schweinfurth, Byzantinische monumentale Wandmalerei, Mainz 1947. — D. Talbot Rice, Byzantine Painting and Developments in the West before A.D. 1200, London 1948. — A. Grabar, La peinture byzantine, Genève 1953. — A. Xyngopoulos, Thessalonique et la peinture macédonienne, Athènes 1955. — D. Talbot Rice-M. Hirmer, Kunst aus Byzanz, München 1959. — P. du Bourguet, Die frühchristliche Malerei, Gütersloh 1965. — H. P. L'Orange - P. J. Nordhagen, Mosaics from Antiquity to the Early Middle Ages (ἀγγλ. μετάφρ.), London 1966 (München 1960: γερμ. μετάφρ. ἐκ τῆς νορβ.). — Karoline Papadopulos, Die Wandmalereien des 11. Jahrhunderts in der Kirche Παναγία τῶν Χαλκῶν in Thessaloniki, Graz - Köln 1966. — G. Games, Byzance et la peinture romane de Germanie, Paris 1967. — M. Restle, Die byzantinische Wandmalerei in Kleinasien I-III, Recklinghausen 1967. — A. Embirikos, L'école Crétoise. Dernière phase de la peinture byzantine, Paris 1967. — V. Lazarev, Storia della pittura bizantina, Torino 1967. — K. Papaioannou, Byzantine and Russian Painting, London 1968. — D. Talbot Rice, Byzantine Painting: The Last Phase, London 1968. — A. Grabar, Christian Iconography. A Study of its Origins, Washington 1968. — K. Onasch, Die Ikonenmalerei. Grundzüge einer systematischen Darstellung, Leipzig 1968. — G. Millet - T. Velmans, La peinture du Moyen Age en Yougoslavie (Serbie, Macédoine et Monténégro), Paris 1969. — V. N. Lazarev, Theophanes der Grieche und seine Schule, Dresden 1969. — V. N. Lazarev, Vizantijskaja živopis (= 'H βυζαντινή ζωγραφική), Moskva 1971. — Gertrud Schiller, Ikonographie der christlichen Kunst I-III, Gütersloh 1966, 1968, 1971. — R. Calza, Iconografia romana imperiale da Carausio a Giuliano (287-363 d. C.) (Quaderni e Guide di Archeologia 3), Roma

1972. — O. Morisani, Lezioni sulla pittura bizantina dopo l'iconoclasmo, Napoli 1973. — G. Pochat, Figur und Landschaft. Eine historische Interpretation der Landschaftsmalerei von der Antike bis zur Renaissance, Berlin-N. York 1973. — Στ. Πελεκανίδης, Καλλιέργεια ὅλης Θεσσαλίας ἄριστος ζωγράφος (Βιβλ. τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολ. Ἐτ. 75), Ἀθήναι 1973. — Χρήσιμον περὶ τῆς χριστιανικῆς εἰκονογραφίας εἶναι καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ E. Kirschbaum ἐγκαινιασθέν, συνεπιζόμενον δὲ ὑπὸ τοῦ W. Braunfels, Lexikon der christlichen Ikonographie, τοῦ ὁποῦ ἐξεδόθη τὸ 1973 (Rom-Freiburg-Basel-Wien) ὁ 5ος τόμος.

4. Μωσαϊκὰ

E. Diez - O. Demus, Byzantine Mosaics in Greece, Cambridge, Mass. 1931. — J. W. Salomonson, La mosaïque aux chevaux de l'antiquarium de Carthage, La Haye 1966. — H. P. L'Orange - P. J. Nordhagen, Mosaics from Antiquity to the Early Middle Ages, London 1966. — K. Eller - D. Wolf, Mosaiken - Fresken - Miniaturen. Das Kultbild der Ostkirche, München 1967. — J. Balty, La grande mosaïque de chasse du triclinos, Bruxelles 1969. — L. Budde, Antike Mosaiken in Kilikien I. Frühchristliche Mosaiken in Misis - Mopsuestia, Recklinghausen 1969. — Σ. Πελεκανίδης, Σύστημα τῶν παλαιοχριστιανικῶν ψηφιδωτῶν δαπέδων τῆς Ἑλλάδος. I: Νησιωτικὴ Ἑλλάς (Βυζαντινὰ Μνημεῖα 1), Θεσσαλονίκη 1974.

5. Ζωγραφικὴ Εἰκόνων

K. Alpatoff, Denkmäler der Ikonenmalerei, Hellerau b/Dresden 1925. — W. P. Theunischen, Ikonen. Historisch, aesthetisch en theologisch belicht. Een studie over byzantijs-russische schilderkunst, Den Haag 1948. — J. Myslivec, Ikona, Praha 1949. — L. Küppers, Göttliche Ikone. Vom Kultbild der Ostkirche, Düsseldorf 1949. — W. Fellicetti-Liebenfels, Geschichte der byzantinischen Ikonenmalerei, Olten - Lausanne 1956. — W. Nyssen, Das Zeugnis des Bildes im frühen Byzanz, Freiburg 1962. — R. Farioli, Elementi di iconografia cristiana, Bologna 1964. — K. Weitzmann - M. Chatzidakis - K. Miätev - S. Radojčić, Frühe Ikonen. Sinai, Griechenland, Bulgarien, Jugoslawien, Wien-München 1965 (β' ἔκδ. Sofia - Beograd 1972). — A. V. Banck, Byzantine Art in the Collections of the USSR. (Text in Russian and English), Leningrad-

Moscow 1966. — B. Rothemund, Handbuch der Ikonenkunst, München 1966. — G. Schiller, Ikonographie der christlichen Kunst, Gütersloh 1966, 1968, 1971, τ. 3. — A. Grabar, Christian Iconography. A Study of its Origins, Washington 1968. — K. Onasch, Die Ikonenmalerei, Leipzig 1968. — H. P. Gerhard, The World of Icons, London 1971.

6. Πλαστική

L. Bréhier, La sculpture et les arts mineurs byzantins, Paris 1936 (ἀνατύπ. London 1973). — J. Kollwitz, Oströmische Plastik der theodosianischen Zeit, Berlin 1941. — A. Grabar, Sculptures byzantines de Constantinople, Paris 1963. — R. Lange, Die byzantinische Reliefikone, Recklinghausen 1964. — J. Inan - E. Rosenbaum, Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor, London 1966. — J. Kramer, Skulpturen mit Adlerfiguren an Bauten des 5. Jh. n. Chr. in K/pel, Köln 1968. — A. Saggiorato, I sarcofagi paleocristiani con scene di passione, Bologna 1968. — W. v. Sydow, Zur Kunstgeschichte des spätantiken Porträts im 4. Jh., Bonn 1969. — T. Ulbert, Studien zur dekorativen Reliefplastik des östlichen Mittelmeerraumes, München 1969. — G. Matthiae, Le porte bronzee bizantine in Italia, Roma 1971. — A. W. Lawrence, Greek and Roman Sculpture, London 1972. — E. Russo, Studi sulla scultura paleocristiana e altomedievale, Studi Medievali 3. Ser. 15, 1 (1974), Ἀνάτ.

7. Μικροτεχνία

J. Ebersolt, Les arts somptuaires de Byzance, Paris 1921. — A. V. Banck, Byzantine Art in the Collections of the USSR. (Text in Russian and English), Leningrad-Moscow 1966. — P. Johnstone, The Byzantine Tradition in Church Embroidery, London 1967. — K. Wessel, Die byzantinische Emailkunst, Recklinghausen 1967. — H. Bullinger, Spätantike Gürtelbeschläge. Typen, Herstellung, Trageweise und Datierung, Brügge 1969. — A. Greifenhagen, Schmuckarbeiten in Edelmetall I: Fundgruppen, Berlin 1970. — L. Malle, Cloisonnés bizantini con una introduzione all'arte dello smalto medioevale, Torino 1970. — A. Pierides, Jewellery in the Cyprus Museum, Cyprus 1971. — K. Weitzmann, Ivory Sculpture of the Macedonian Renaissance (Kolloquium über spätantike und frühmittelalterliche Skulptur, Vortragstexte 1970), Mainz 1971 (Sonderdr.). — H. Buschhausen, Die spätromischen Metallschreine

und frühchristlichen Reliquiare, 1. Teil: Katalog (Wiener Byzantinistische Studien 9), Wien 1971. — K. Weitzmann, *Ivories and Steatites. Catalogue of the Byzantine and Early Mediaeval Antiquities in the Dumbarton Oaks Collection*, Washington, D. C. 1972, τόμος 3ος. — J. W. Hayes, *Late Roman Pottery*, London 1972. — A. Caiger-Smith, *Tin Glaze Pottery in Europe and the Islamic World. The Tradition of 1000 Years in Maiolica, Faience and Delftware*, London 1973. — E. Cruikshank Dodd, *Byzantine Silver Treasures* (Monographien der Abegg-Stiftung Bern 9), Bern 1973. — W. and E. Rudolph, *Ancient Jewelry from the Collection of Burton Y. Berry* (Indiana Univ. Art Mus. Publ. 1973, 1), Bloomington, Ind. 1973.

8. Μικρογραφία

K. Weitzmann, *Die byzantinische Buchmalerei des IX. u. X. Jh.*, Berlin 1934. — Τοῦ Ἀβτοῦ, *Illustrations in Roll and Codex. A study of the origin and method of Text - Illustration*, Princeton 1947. — S. Cirac Estopañán, *Skylitzes Matritensis I. Reproducciones y miniaturas*, Barcelona 1965. — S. Dufrenne, *L'illustration des psautiers grecs du moyen âge*, Paris 1966. — A. Daneu Lattanzi, *Lineamenti di storia della miniatura in Sicilia*, Firenze 1968. — G. Galavaris, *The Illustration of the Liturgical Homilies of Gregory Nazianzenus*, Princeton 1969. — S. Der Nersessian, *L'illustration des psautiers grecs du moyen âge II: Londres*, Add. 19. 352, Paris 1970. — H. Belting, *Das illuminierte Buch in der spätbyzantinischen Gesellschaft* (Abh. Heidelberger Akad. d. Wiss., Philos.-Hist. Klasse 1970, 1), Heidelberg 1970. — K. Weitzmann, *Studies in Classical and Byzantine Manuscript Illumination*, Chicago-London 1971. — A. Božkov, *Miniatjuri ot madridskija rŭkopis na Joan Skilica. Izsledvane vŭrohu miniatjurate ot rŭkopisa na Joan Skilica ot XII-XIII vek v Madridskata Nacionalna Biblioteka* (= Μικρογραφίαι τοῦ χφ. Μαδρίτης τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη. Μελέτη ἐπὶ τῶν μικρογραφιῶν τοῦ χφ. τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη τοῦ 12ου-13ου αἰ. τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Μαδρίτης) (μετὰ ρωσ. καὶ ἀγγλ. περὶ.), Sofia 1972. — A. Grabar, *Les manuscrits grecs enluminés de provenance italienne (IXe-XIe s.)* (Bibl. Cah. Archéol. 8), Paris 1972. — P. Huber, *Bild und Botschaft. Byzantinische Miniaturen zum Alten und Neuen Testament*, Zürich - Freiburg 1973. — Σ. Μ. Πελεκανίδης - Π. Κ. Χρήστου - Χ. Μαυροπούλου - Τσιούμη - Σ. Ν. Καδᾶς, *Οἱ θησαυροὶ τοῦ Ἀγ. Ὁρους. Σειρὰ Α': Εἰκονογραφημένα χειρόγραφα. Τό-*

Τέχνη

μος Α': Πρωτᾶτον, Μοναὶ Διονυσίου, Κουτλουμουσίου, Ξηροποτάμου, Γρηγορίου, Ἀθῆναι 1973.

Τὴν τρέχουσαν βιβλιογραφίαν ἐπὶ τῶν προαναφερθέντων κλάδων τῆς βυζαντινῆς τέχνης βλ. εἰς BZ., 7.A. (Allgemeines), C. (Ikonographie), D. (Architektur), E. (Plastik), F. (Malerei), G. (Kleinkunst) καὶ BSl., IX.A. (Généralités), B. (Architecture), C. (Sculpture), D. (Peinture, iconographie), E. (Arts mineurs).

Γ. ΚΕΙΜΕΝΑ

Ι. Χειρόγραφοι πηγαί

1. Ἀφηγηματικά

α) Ἱστορικά

Οὐδείς λαός, ἐξαιρουμένων ἴσως τῶν Κινέζων, γράφει ὁ Κ. Krumbacher, παρουσιάζει τόσον πλουσίαν ἱστοριογραφικὴν παραγωγὴν, ὡς οἱ Ἕλληνες. Ἡ ἑλληνικὴ ἱστοριογραφία προχωρεῖ κατὰ τρόπον ἀδιάσπαστον ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου μέχρι τοῦ Λαονίκου Χαλκοκονδύλη (τ. ἔ. ἀπὸ τοῦ 5ου π.Χ. μέχρι τοῦ 15ου μ.Χ. αἰ.). Καὶ παρὰ πάσας τὰς διαφορὰς τὰς προερχομένας ἐκ τῆς προσληπτικῆς ἱκανότητος καὶ τῆς πνευματικῆς δυνάμεως ἐκάστης ἐποχῆς, ὡς καὶ τῆς εὐαισθησίας ἐκάστου ἱστοριογράφου, τὸ φιλολογικὸν τοῦτο εἶδος κατεῖχεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γραμματεῖαν ἐξέχουσαν πάντοτε θέσιν.

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς νεωτέρας Βυζαντινολογίας διατηροῦν ἀκόμῃ καὶ σήμερον ἔλην αὐτῶν τὴν ἀξίαν καὶ κῦρος.

Πράγματι εἰς τὴν ἱστοριογραφίαν οἱ Βυζαντινοί, συνεχισταὶ τῆς ἀρχαιοελληνικῆς παραδόσεως, παρουσιάζουν ἔργα τὰ ὁποῖα, μολονότι ἐνίοτε στενωῶς συνδεόμενα ἀπὸ ἀπόψεως μορφῆς καὶ ὕφους πρὸς τὰ παλαιότερα πρότυπά των, ἀποτελοῦν ἐν τούτοις φιλολογικὸν εἶδος ὑπερέχον πάσης ἄλλης βυζαντινῆς πνευματικῆς παραγωγῆς.

Ἡ ἱστοριογραφικὴ παραγωγὴ τῶν Βυζαντινῶν ριζοῦται μὲν, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἐπὶ τῆς ἀρχαιοελληνικῆς ἱστοριογραφικῆς παραδόσεως, ἐδέχθη ὁμοίως καὶ τὴν ἐπίδρασιν ἄλλου παράγοντος, τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ὁποίου ἐδημιούργησε νέον ἱστοριογραφικὸν εἶδος, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ἀνέπτυξε δὲ κατὰ τρόπον ἰδιότυπον τὸ χρονικόν, εἶδος τοῦ ὁποίου πρόδρομοι μορφαὶ ἀπαντοῦν βεβαίως εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν προαναφερθέντων παραγόντων, τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ βυζαντινὴ ἱστοριογραφία παρήγαγεν ἔργα δυνάμενα νὰ διαιρεθοῦν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας.

Ἡ πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει ἔργα ἅτινα συνήθως καλοῦνται ἱστο-
ρίαι, ἱστορικά, λόγοι ἱστορικοί, ἱστορικά ὑπομνήματα, νέαι ἱστορίαι κλπ. Ταῦτα
διαπραγματεύονται περιορισμένην συνήθως χρονικὴν περίοδον, μικρὸν ὡς ἐπὶ
τὸ πλεῖστον τῆς ἐποχῆς τοῦ γράφοντος ἀπέχουσαν.

Συγγραφεῖς τῶν ἱστοριῶν τούτων εἶναι πρόσωπα ἀνωτέρας μορφώ-
σεως καὶ θέσεως μελετήσαντα καλῶς τὴν παλαιότεραν ἑλληνικὴν ἱστοριογρα-
φίαν, τὴν ὁποίαν θαυμάζουν καὶ τῆς ὁποίας τὰ δημιουργήματα χρησιμοποιοῦν
ὡς πρότυπά των. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον προσπαθοῦν νὰ μιμηθοῦν τὰ ἀρχαιο-
ελληνικὰ πρότυπα, τόσον εἰς τὴν διάρθρωσιν τῆς ὕλης των ὅσον καὶ εἰς τὸν
τρόπον ἐκφράσεως καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν γλῶσσαν.

Θεωροῦν ὅτι τελικὸς σκοπὸς τοῦ ἱστορικοῦ δὲν εἶναι ἡ ἀπλὴ παράθεσις
γεγονότων, ἀλλ' ἡ ἀνέυρεσις τῶν μεταξύ των γενετικῶν σχέσεων. Διαθέτουν
ἱστορικὴν ἀντίληψιν καὶ κρίσιν καὶ προσπαθοῦν νὰ διασταυρώσουν τὰς πληρο-
φορίας των καὶ νὰ ἐξακριβώσουν τὴν ἀξιοπιστίαν των.

Οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ χρησιμοποιοῦν ἐν ἀφθονίᾳ διπλωματικὰς καὶ ἄλ-
λας πηγὰς, τῶν ὁποίων κατορθώνουν λόγῳ ἀξιώματος ἢ θέσεως νὰ λάβουν
γνώσιν καὶ δίδουν μεγάλην σημασίαν εἰς τὰς γεωγραφικὰς εἰδήσεις καὶ τὴν
ἀκριβῆ περιγραφὴν τῶν τόπων, ἐνθα διαδραματίζονται τὰ ἱστορικὰ γεγονότα.

Ὡς τὰ ἀρχαιοελληνικὰ των πρότυπα, τοιοῦτο-τρόπως καὶ οἱ βυζαντινοὶ
ἱστορικοὶ ἐπιδιώκουν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀντικειμενικότητα κατὰ τὴν συγγρα-
φὴν τῆς ἱστορίας των καὶ δὲν παραλείπουν μάλιστα νὰ τονίσουν τοῦτο δεόντως
εἰς τὸν πρόλογον τοῦ ἔργου των. «Ἱστορίας γάρ», γράφει ὁ Γεώργιος Παχυ-
μέρης, «ψυχὴ ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ τῆς ἀληθείας χρῆμα ἐπάναγκες ἱερόν, ὃ δὲ πρὸ
ταύτης τὸ ψεῦδος ἄγων ἀντικρυς ἱερόσυλος. Ἄλλως τε καὶ ἡμῖν ἥμιστα πρό-
θεσις τοῖς πραχθεῖσι μέγεθος ἐντιθέναί, ὡσανεῖπερ κινουμένοις ἐκ μίσους ἢ
μὴν εὐνοίας, ὡς ἂν πλεόν ἢ εἰκὸς ἢ τὸ κακῶς ξυμβάν διασυρεῖη ἢ τὸ εὖ ξυμπε-
σὸν ὑμνηθεῖη, τοῦ λόγου τὰς ἀκοὰς γοητεύοντος». Τοῦτο βεβαίως δὲν σημαί-
νει ὅτι δὲν εἶχον καὶ αὐτοὶ νὰ παλαίσουν μὲ τὸν ἐχθρὸν τῆς ἀντικειμενικότητος,
τὰ αἰσθήματα τ.ἔ. ἀντιπαθείας ἢ συμπαθείας ἕναγτι τῶν δρώντων προσώπων,
καὶ ὅτι κατώρθωνον νὰ ὑπερνικοῦν πάντοτε τοῦτον, δεικνύει ὁμως τὴν σοβα-
ρότητα, τὴν ὁποίαν ἀπέδιδον εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ.

Μορφωμένοι καὶ καλλιεργημένοι οἱ ἴδιοι, ἀποτείνονται πρὸς τοὺς κύκλους
τῶν μορφωμένων καὶ καλλιεργημένων τῆς ἐποχῆς των, τῶν κατεχόντων ἀνω-
τάτας θέσεις καὶ ἀξιώματα εἰς τὴν αὐλήν, τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν πολιτείαν.

Ἀντιλαμβάνονται διὰ τοῦτο τὸ ἱστορικὸν ἔργον οὐχὶ ὡς ξηρὰν ἐπιστή-

μην μόνον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὡς τέχνην καὶ φιλοδοξοῦν νὰ παρουσιάσουν ἀπηρτισμένους ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἱστορικὰς συνθέσεις. Ἡ φιλοδοξία τῶν αὐτῆ, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἀπεριορίστου ὀχυμασμοῦ τῶν πρὸς τὰ ἀρχαῖα πρότυπα, τοὺς ὁδηγεῖ πολλάκις οὐχὶ μόνον εἰς μίμησιν τῆς δομῆς ἐκείνων, με παρεμβολὴν εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν λόγων καὶ δημηγοριῶν καὶ περιγραφῶν. ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ὅπου ταῦτα δὲν ἔχουν τὴν θέσιν τῶν, ἀλλὰ πέραν αὐτῆς εἰς μίμησιν τοῦ ὄφους καὶ αὐτῆς προσέτι τῆς γλώσσης τῶν.

Εἰς τὴν πρωτοβυζαντινὴν ἐποχὴν ἡ γλωσσικὴ αὐτὴ μίμησις γίνεται κατὰ τρόπον σχετικῶς ἀβίαστων καὶ οὐχὶ ἄκομψον, εἰς νεωτέρας ὅμως ἐποχὰς ἡ τάσις πρὸς γεφύρωσιν τῆς μεταξὺ τῶν γλωσσῶν ἀποστάσεως ἀποτελεῖ ἐργώδη προσπάθειαν, ἡ ἐπιτυχία τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ βάθους τῶν κλασσικῶν σπουδῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ συγγραφέως καὶ τῆς προσωπικῆς του ἐπιδόσεως εἰς τὴν κλασσικὴν παιδείαν.

Ἡ τοιαύτη ἐν τούτοις τάσις στενῆς ἐξαρτήσεως ἐκ τῶν ἀρχαίων προτύπων θέτει μοιραίως ὄρια εἰς τὴν αὐτονομίαν, αὐτοτέλειαν καὶ τὴν ζωντάνειαν τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν. Ὡς ὀρθῶς παρατηρήθη, παρ' ὅλας τὰς μεταξὺ τῶν διαφορὰς τὰς ὀφειλομένας εἰς τὴν ὑπὸ διαπραγματέυσιν ὕλην, τὴν πνευματικὴν συγκρότησιν, τὰ προσωπικὰ χαρίσματα καὶ τὴν ἐποχὴν ἐνὸς ἐκάστου, οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ χρησιμοποιοῦν κατὰ βάσιν τὴν ἰδίαν μέθοδον τεχνικῆς καὶ ἐργασίας καὶ δεικνύουν τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἀντίληψιν τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος.

Παρὰ ταῦτα ὅμως δεόν νὰ ὁμολογήθῃ ὅτι ἀκριβῶς ἡ μαθητεία τῆς βυζαντινῆς παρὰ τῆ ἀρχαιοελληνικῆς ἱστοριογραφίᾳ τὴν ἐτοπιθέτησεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ ὑψηλοῦ ποιοτικῶς ἐπιπέδου καὶ τὴν ἰκάνωσεν ὥστε νὰ παραγάγῃ ἔργα ἀσυγκρίτως ἀνώτερα τῶν προϊόντων τῆς δυτικῆς μεσαιωνικῆς ἱστοριογραφίας.

Τέλος πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ πολλάκις ἐπέδειξαν εὐαισθησίαν καὶ ἰκανότητα καλλιτεχνικῆς ἐπεξεργασίας τῶν παραλαμβανομένων, ἡ δὲ βυζαντινὴ ἱστοριογραφία ἀποτελεῖ, παραλλήλως πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν φιλολογίαν, ἓνα τῶν πλεόν γονίμων κλάδων τῆς βυζαντινῆς γραμματείας, εἰς τὴν ὁποίαν προσέφερε καρποὺς κατέχοντας ἀπὸ ἀπόψεως ὀριμότητος ἀσφαλῶς τὴν πρώτην θέσιν.

* * *

Ἡ δευτέρα κατηγορία ἔργων τῆς βυζαντινῆς ἱστοριογραφίας ἀποτελεῖται ἐκ τῶν λεγομένων χρονογραφιῶν, χρονικῶν, συνόψεων χρονικῶν κλπ.

Τὸ χρονικὸν ἢ χρονογραφία εἶναι ἱστοριογραφικὸν εἶδος παλαιότερον τοῦ Βυζαντίου, ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς ὅμως ἀποκτᾶ ἰδιόζουσαν σημασίαν.

Ἴσχυ τοῦ χρονικοῦ εἶναι συνήθως ἡ παγκόσμιος ἱστορία, ἀρχομένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ κτίσεως κόσμου.

(Ο) συγγραφεὺς τοῦ χρονικοῦ ἐργάζεται ἐραριστικῶς, παραλαμβάνων ἢ ἀντιγράφων παλαιότερα ἔργα, χωρὶς νὰ κάμνη κριτικὴν τῶν πηγῶν του. Ἐνίοτε μάλιστα ἡ ἐξάρτησις τοῦ χρονογράφου ἐκ τοῦ προτύπου του εἶναι τόσο στενὴ, ὥστε, ὡς ὀρθῶς παρετηρήθη, ὠρισμένα χρονικὰ νὰ μὴ ἔχουν ἄλλην ἀξίαν, εἰμὴ ὅτι διασώζουσιν παλαιότερα ἔργα. Ἀκριβῶς διὰ τοῦτο συμβαίνει ὥστε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ χρονικὸν νὰ φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς χρονογράφων, ὅσων δηλ. ἐχρησιμοποίησαν, καὶ μάλιστα ὑπὸ πνεῦμα στενοτάτης ἐξαρτήσεως, τὸ αὐτὸ παλαιότερον πρότυπον.

Τοῦτο συμβαίνει διότι ὁ χρονογράφος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἱστορικὸν δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ εὕρῃ διὰ συγκρίσεως καὶ κρίσεως τὰ μεγάλα γεγονότα ἢ προσωπικότητας τοῦ καιροῦ του καὶ δὲν προσπαθεῖ νὰ ἀνιχνεύσῃ τὰς ἐσωτερικὰς σχέσεις τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλὴν παράθεσιν τῶν γεγονότων, χωρὶς διάκρισιν τῶν σπουδαίων καὶ σημαντικῶν ἀπὸ τὰ ἐπουσιώδη καὶ ἀσήμαντα, καὶ τονίζει τὰς λεπτομερείας ἐκείνας κυρίως, αἵτινες παρουσιάζουσιν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν μεγάλην λαϊκὴν μᾶζαν.

Τοιοῦτοτρόπως οἱ χρονογράφοι ἀσχολοῦνται μὲ εὐχαρίστησιν εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν προσόντων τῶν ἡγεμόνων καὶ ἄλλων ἐξεχόντων προσώπων, ἀκολουθοῦντες πιθανώτατα ἐνταῦθα ρωμαϊκὰ ἢ καὶ ἑλληνιστικά εἰσέτι πρότυπα.

Ἐπίσης ἀσχολοῦνται συχνὰ μὲ ἀρχαίους μύθους, εἰς τοὺς ὁποίους ὅμως δίδουν χριστιανικὴν ἐρμηνείαν.

Ἐντροφοῦν εἰς τὴν μνείαν καὶ περιγραφὴν λοιμῶν, λιμῶν, ἐπεισοδίων τοῦ ἵπποδρόμου, στάσεων, πράξεων τῶν θαυματουργοῦντων, φυσικῶν φαινομένων καὶ γεγονότων, ὡς ἐμφανίσεως κομητῶν, σεισμῶν, πλημμυρῶν κ.ο.κ.

Τοῦτο δὲ διότι ὁ σκοπὸς τοῦ χρονογράφου εἶναι κυριώτατα ἐποικοδομητικὸς. Θέλει νὰ δείξῃ ὅτι πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ κακὰ ἐπιτρέπει ἢ ἀνεξάντλητος ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ, μόνον καὶ μόνον διότι ὁ ἄνθρωπος ἀπέστη τῆς εὐθείας ὁδοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ τούτων.

Ὡς πρὸς τὴν δομὴν τὸ χρονικὸν παρουσιάζει στενὴν ἐξάρτησιν ἐκ τῆς Βίβλου, τῆς ὁποίας χρησιμοποιεῖ τὰς γενεαλογικὰς καὶ λοιπὰς χρονολογικὰς πληροφορίας καὶ μιμεῖται τὴν χρονολογικὴν διάρθρωσιν.

Ἀνάλογος πρὸς τὴν δομὴν καὶ τὸ περιεχόμενον εἶναι καὶ ἡ γλωσσικὴ μορφή τῶν χρονικῶν. Οἱ χρονογράφοι γράφουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς λαϊκωτέραν γλῶσσαν ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τοῦ καιροῦ των, διηθησιμένην ὅμως διὰ πολλῶν ἐκφράσεων εἰλημμένων ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅμως ἡ γλῶσσά των δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐκλεπτυνθῇ καὶ νὰ ὁμαλισθῇ.

Τῶν χρονικῶν συγγραφεῖς ἦσαν κυρίως κατώτεροι κληρικοὶ καὶ μοναχοί, τὸ δὲ ἀναγνωστικὸν των κοινὸν ἀπετελεῖτο κυρίως ἐκ μελῶν τῶν λαϊκωτέρων τάξεων καὶ ἰδίως τῆς τάξεως τῶν μοναχῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον μὲν ἐγκαταλείψει τὰ ἐγκόσμια, παρέμενον ὅμως πάντοτε κριτικοὶ θεαταὶ τῶν συμβαινόντων ἐν τῷ κόσμῳ.

Παραλλήλως πρὸς τὰ λαϊκωτέρα χρονικά, εἰς τὰ ὁποῖα κυρίως ἀναφέρονται τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα, ὑπῆρχον, ὡς παρετήρησεν ὁ H.-G. Beck, καὶ χρονικὰ ἀνωτέρας ποιότητος, πλησιάζοντα κάπως πρὸς τὰς ἱστορίας.

Τῶν δευτέρων τούτων χρονικῶν οἱ συγγραφεῖς ἦσαν ἄνθρωποι μορφωμένοι, κατέχοντες πολλάκις ἀνώτατα ἐκκλησιαστικὰ ἢ καὶ κρατικὰ ἀξιώματα, ἡ μορφή δὲ καὶ τὸ ὕφος τοῦ ἔργου των φαίνεται ὅτι τὸ προώριζον δι' ἀναγνωστικὸν κοινὸν ἐπαρκοῦς μαρφώσεως καὶ καλλιεργείας.

Παρὰ ταῦτα πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ὑπάρχει πάντοτε σημαντικὴ ποιητικὴ διαφορὰ μετὰξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν, τοῦ χρονικοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἱστορίας ἀφ' ἑτέρου, οὐχὶ μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν δομὴν καὶ τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὸν τρόπον διαπραγματεύσεως τῆς ἱστορικῆς ὕλης. Ἀκριβῶς δὲ διὰ τοῦτο ἰσχύουν πάντοτε οἱ λόγοι τοῦ K. Krumbacher, ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ὁποίου βασιζονται κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ἐνταῦθα γραφόμενα, ὅτι δηλ. ἡ ἀληθὴς ἀξία τῶν χρονικῶν ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ ὅτι μᾶς διασώζουσι, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, ἀπολεσθέντα ἱστορικὰ ἔργα καὶ πληροῦν τοιοῦτοτρόπως κατὰ τὸ δυνατὸν τὰ κενὰ τῆς ἱστοριογραφικῆς παραδόσεως.

* * *

Ἰδιαιτέρον εἶδος τῆς βυζαντινῆς ἱστοριογραφίας ἀποτελεῖ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Ἦκμασε κυρίως τὸν 4ον-6ον αἰ., ἀπαντᾷ ὅμως καὶ πολὺ βραδύτερον ἀκόμη.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ἔχει σκοπὸν τὴν ἀφήγησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κυρίως γεγονότων. Ταῦτα ἐν τούτοις συνάπτονται πολλάκις τόσον στενῶς πρὸς τὰ σύγχρονα πολιτικὰ γεγονότα, ὥστε οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἱστορικοὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἀσχοληθοῦν καὶ μὲ τὰ τελευταῖα ταῦτα, ἐνίοτε μάλιστα ἐν ἐκτάσει. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορίαι μᾶς εἶναι πολὺτιμοὶ ὄχι μόνον διὰ τὰ ἐκκλησιαστικά, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ πολιτικὰ πράγματα.

* * *

Μεταξὺ τῶν ἔργων τῆς βυζαντινῆς ἱστοριογραφίας καταλέγονται καὶ τὰ ἱστορικὰ ποιήματα, ἀναφερόμενα συνήθως εἰς συγκεκριμένα ἱστορικὰ ἐπεισόδια καὶ γεγονότα.

Συγγενεῖς πρὸς ταῦτα εἶναι καὶ οἱ θρηνοὶ, πένθιμα τ.έ. ἄσματα καὶ μοιρολόγια διὰ τὴν ἀπώλειαν περιοχῶν ἢ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ κράτους καὶ τὴν ὑποταγὴν του εἰς τοὺς βαρβάρους.

Συλλογαὶ ἱστορικῶν κειμένων

1. Βυζαντίς τοῦ Λούβρου (Corpus Byzantinae Historiae, 1648-1711 καὶ 1819). Ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ τοῦ ὑπουργοῦ του J. B. Colbert ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1648, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ph. Labbé, ἡ συστηματικὴ ἐκδοσις τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων. Ἄμεσοι συνεργάται τοῦ Ph. Labbé ἦσαν ὁ P. Poussine, ὁ J. Goar, ὁ F. Combefis καὶ ὁ νομικὸς Ch. A. Fabrot. Ἀργότερον εἰς τὸ ἐγχείρημα τοῦτο συνειργάσθησαν ὁ Ch. Dufreisne Sieur du Cange, ὁ L. Allatius, ὁ C. Maltrait, ὁ A. Banduri κ.ά.

2. Ἐκδοσις Βενετίας (1729 - 1733). Ἀποτελεῖ ἀνατύπωσιν τῆς Βυζαντίδος τοῦ Λούβρου μὲ ἐλαχίστας μόνον προσθήκας νέων πηγῶν. Ἡ ἐκδοσις αὕτη παρουσιάζει πολλὰ τυπογραφικὰ λάθη καὶ ἄλλας ἀτελείας, πού τὴν τοποθετοῦν εἰς ἐπίπεδον σαφῶς κατώτερον τῆς Βυζαντίδος τοῦ Λούβρου.

3. Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae (Corpus Bonnense, CB.). Τὸ 1828 ὁ B. G. Niebuhr ἐπρογραμματίισε νέαν, βελτιωμένην ἐκδοσιν τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν πηγῶν. Αὕτη ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Πρωσικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν διὰ τῆς ἐκδόσεως 50 ἐν συνόλῳ τόμων ἀπὸ τοῦ 1828 μέχρι τοῦ 1897.

Ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ Niebuhr δὲν ἐπέτρεψε τὴν πραγματοποίησιν τῶν φιλοδοξιῶν του περὶ δημιουργίας ἐκδοτικοῦ ἔργου πράγματι βελτιωμένου.

Αἱ ἐκδόσεις τῆς Βόννης δὲν ἀνταποκρίνονται γενικῶς εἰς τὰς ἀπαιτήσεις καλῶν κριτικῶν ἐκδόσεων, ὠρισμένοι δὲ τόμοι τοῦ CB. εἶναι σαφῶς κατώτεροι τῶν ἀντιστοιχοῦν τῶν τῆς Βυζαντίδος. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ τονισθῇ ἡ ἰδιαιτέρα χρησιμότης τοῦ ὑπὸ διακεκριμένων εἰδικῶν γενομένου ὑπομνηματισμοῦ ὠρισμένων ἔργων, ὡς π.χ. τοῦ «Περὶ βασιλείου τάξεως» τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου ὑπὸ τοῦ ἀραβολόγου J. J. Reiske. Ἐκτὸς τούτου μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τοῦ CB. ὠφέλεια διὰ τὰς βυζαντινὰς σπουδὰς, διότι δι' αὐτοῦ κατέστησαν προσίται εἰς εὐρύτερον κύκλον ἐρευνητῶν αἱ κυριώτεραι πηγαὶ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας. Ἀκόμη καὶ σήμερον χρησιμοποιοῦμεν πολλὰς βυζαντινὰς πηγὰς εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ CB., ἔλλειψαι καλυτέρων κριτικῶν ἐκδόσεων.

4. J. P. Migne, Patrologia Graeca (Migne, PG. ἢ ἀπλῶς PG.). Περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ J. P. Migne ἵδρυσεν τὴν ἑλληνικὴν σειρὰν τῆς «Πατρολογίας» του, παρασκευάσας ἐκδόσεις βυζαντινῶν ἐκκλησιαστικῶν κυρίως συγγραφέων, μεταξύ τῶν ὁποίων ὅμως περιέλαβε καὶ μεγάλον ἀριθμὸν ἱστορικῶν καὶ χρονολογῶν. Ἡ σειρὰ αὕτη περιλαμβάνει 161 τόμους καὶ ἐπραγματοποιήθη μεταξύ τῶν ἐτῶν 1857 καὶ 1866. Ἀπὸ φιλολογικῆς, ἐκδοτικῆς ἀπόψεως ἡ προσπάθεια τοῦ J. P. Migne δὲν ἐπιτελεῖ πρόοδον, διότι αἱ εἰς τὴν PG. δημοσιευθεῖσαι βυζαντιναὶ πηγαὶ ἀνετυπώθησαν ἀμεταλλάκτως ἐκ τῆς Βυζαντίδος τοῦ Λούβρου καὶ τοῦ Corpus Bonnese.

5. K. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη (Bibliotheca Graeca Medii Aevi, MB.), Βενετία-Ἀθῆναι-Παρίσιον 1872 - 1894, τόμοι ἑπτὰ.

Ἡ MB. τοῦ K. Σάθα περιέχει ἱστορικὰ ἔργα (ἐν μέρει μεταγενεστέρως ὑπὸ νεωτέρων ἐρευνητῶν ἐκδοθέντα εἰς ἀντοτελεῖς κριτικὰς ἐκδόσεις), ὁμιλίαι, ἐπιστολάς, χρονικά, καταλόγους χειρογράφων καὶ ἔγγραφα.

6. Recueil des Historiens des Croisades. Historiens Grecs, 2 τόμοι, Paris 1875, 1881.

Περιέχει ἀποσπάσματα βυζαντινῶν συγγραφέων ἀναφερόμενα εἰς τὰς σταυροφορίας. Ἰδιαιτέρως ὠφέλιμοι εἶναι οἱ ὑπομνηματισμοὶ οἱ συνοδεύοντες τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα.

7. Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana. Ἀπὸ τῆς τελευταίας ἰδίᾳ εἰκοσαετίας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ οἶκος Teubner τῆς Λειψίας ἤρχισε νὰ ἐκδίδῃ καὶ βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς καὶ χρονολογῶν, ὡς καὶ ἄλλα κείμενα παρουσιάζοντα ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον. Τοιουτοτρόπως

ἐξεδόθησαν: ὑπὸ A. Bauer, Ἀνόνομος, 1909· ὑπὸ A. Bueckhardt, ὁ Συναέκδημος τοῦ Ἱεροκλέους, 1893· ὑπὸ C. de Boor, οἱ Νικηφόροι Πατριάρχης, 1880· Θεοφάνης Ὁμολογητής, 1883,-5· Θεοφύλακτος Συμοκλάτης, 1887· Γεώργιος Μοναχός, 1904· ὑπὸ W. Dindorf, Θεμιστιος, 1832· ὑπὸ L. Dindorf, Εὐσέβιος Καισαρείας, 1867 κ.ἐξ.· Ἰωάννης Ζωναρᾶς, 1868 κ.ἐξ.· Historici Graeci Minores (Ἀγαθίας, Μένανδρος κ.ἄ.), 1870 κ.ἐξ.· ὑπὸ R. Foerster, Λιβάνιος, 1903 κ.ἐξ.· ὑπὸ H. Gelzer, Γεώργιος Κύπριος, 1890· ὑπὸ J. Haury, Προκόπιος Καισαρεύς, 1905 κ.ἐξ.· ὑπὸ A. Heisenberg, Νικηφόρος Βλεμμύδης, 1896· Γεώργιος Ἀκροπολίτης, 1903· ὑπὸ K. E. Zachariä von Lingenthal, Νεσραι τοῦ Ἰουστινιανοῦ, 1891· ὑπὸ J. B. Papadopoulos, Γεώργιος (Σ)φραντζής, 1935 (ἔκδοσις ἡμιτελής)· ὑπὸ Th. Preger, Scriptorum Originum Constantinopolitanarum (Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως κλπ.), 1901 κ.ἐξ.· ὑπὸ A. Reifferscheid, Ἄννα Κομνηνή, 1884· ὑπὸ τῶν Sodales τοῦ ἐν Βόννῃ Seminarium Philologorum, ὁ Καλλίνικος, 1895· ὑπὸ L. G. Westerink, Ἀρέθας, 1968 κ.ἐξ.· ὑπὸ R. Wuensch, Ἰωάννης Λυδός, 1898 κ.ἐξ.

8. Byzantine Texts. Ἡ ἐν Λονδίῳ ὑπὸ τοῦ J. B. Bury ἰδρυθεῖσα σειρά αὕτη ἐπρόκειτο, κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἐκδότου της, νὰ περιλάβῃ κριτικὰς ἐκδόσεις κειμένων τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, ὡς καὶ ἀγγλικὰς μεταφράσεις ἀνατολικῶν πηγῶν, χρησίμων διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου. Τὸ πρόγραμμά της δυστυχῶς δὲν ὀλοκληρώθη, ἀλλὰ πάντως ἔδωκεν ἀριθμὸν καλῶν κριτικῶν ἐκδόσεων ἢ μεταφράσεων. Τοιοῦτοτρόπως ἐξεδόθησαν: ὑπὸ τῶν J. Bidez - L. Parmentier, Εὐάγγελος, 1898· ὑπὸ R. H. Charles, Ἰωάννης Νικίου (ἀγγλικὴ μετάφρασις ἐκ τοῦ αἰθιοπικοῦ κειμένου), 1916· ὑπὸ Σπ. Αἰμίπου, Ἐκθεσις Χρονικῆ, 1902· ὑπὸ K. Σάθα, Μεγχιλ. Ψέλλος, 1899· ὑπὸ J. Schmitt, Χρονικὸν τοῦ Μορέως, 1904.

9. Texts and Studies. Εἰς τὴν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ J. Armitage Robinson σειράν ταύτην ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἢ ὑπὸ C. Butler παρασκευασθεῖσα ἔκδοσις τοῦ Λαυσιακοῦ τοῦ Παλλαδίου, 1904.

10. Die Griechischen Christlichen Schriftsteller der ersten Jahrhunderte (GCS.).

Ἡ πατρικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Πρωσικῆς Ἀκαδημίας ἀνέλαβε τὴν ἐκδοσιν τῶν Ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῶν πρώτων μετὰ Χριστὸν αἰώνων. Ἐκ τῶν ἐκδόσεων τῶν παρουσιαζουσῶν ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἱστορικὸν σημειοῦμεν τὴν ἐκδοσιν ὑπὸ J. Bidez, τοῦ Φιλολογίου, 1913· ὑπὸ J. Bidez, τοῦ Σωζομενοῦ (β' ἐκδ. ὑπὸ G. C. Hansen, 1960)· ὑπὸ I. Heikel,

τῶν ἔργων τοῦ Εὐσεβίου, ὁ Βίος τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ Παναγυρικὸς ἐπὶ τῇ τριακονταετηρίδι τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, 1902· ὑπὸ Κ. Holl, τοῦ Ἐπιφανίου Σαλαμῖνος, 1915 κ.ἐξ.· ὑπὸ τῶν G. Löschke - M. Heinemann, τοῦ Γελασίου Κυζίκου, 1918.

11. *Patrologia Orientalis*. Ἀπεκλήθη οὕτω ἀπὸ τοῦ 1927 ἢ κατὰ τὸ 1886 ὑπὸ τοῦ R. Graffin ἰδρυθεῖσα *Patrologia Syriaca*.

Διευθύνεται σήμερον ὑπὸ τοῦ F. Graffin. Περιλαμβάνει κυρίως λειτουργικά καὶ θεολογικά κείμενα παλαιοσυριακά, ἀραβικά, ἀρμενικά, αἰθιοπικά, κοπτικά, ἑλληνικά, γεωργιανὰ καὶ σλαβονικά, διαφωτίζοντα τὰς αἱρέσεις καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἔριδας τῆς ἐποχῆς. Διασώζει ὁμως καὶ ἱστορικά κείμενα, παρέχοντα πολυτίμους πληροφορίας διὰ τὰ βυζαντινὰ πράγματα. Ἀπὸ τοῦ 1903 μέχρι σήμερον ἐξεδόθησαν 160 τεύχη τῆς *Patrologia Orientalis*, εἰς 34 τόμους. Ἐξ αὐτῶν ἀναφέρομεν τὴν ἔκδοσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰωάννου Ἐφέσου ὑπὸ τοῦ E. W. Brooks, 1923 - 1924· τὸν βίον τοῦ ἁγ. Λουκᾶ Στυλῆτου ὑπὸ F. Vanderstuyf, 1915· τὴν ἱστορίαν τοῦ Yahya-Ibn-Said ὑπὸ I. Kratchkovsky καὶ A. A. Vasiliev, 1924, 1936· τὴν ἱστορίαν τοῦ Παχωμίου ὑπὸ J. Bousquer - F. Nau, 1908· τεκμήρια σχετικὰ πρὸς τὴν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας ὑπὸ L. Petit, 1920, 1923.

12. *Collection Byzantine*. Ἡ ἐν Παρισίοις Association Guillaume Budé ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἐκδοτικῆς τῆς δραστηριότητος ἴδρυσεν καὶ τὴν ἀνωτέρω σειρὰν, προσωρισμένην νὰ περιλάβῃ ἱστορικά, διοικητικά, νομικά, ἀγιολογικά κλπ. κείμενα. Εἰς τὴν σειρὰν ταύτην ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε: ὑπὸ G. Cammelli, ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Δημητρίου Κυδῶνη, 1930· ὑπὸ H. Grégoire - M. A. Kugener, ὁ Μάρκος Διάκονος, 1930· ὑπὸ R. Guiland, ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Νικηφόρου Γρηγοῦρα, 1927· ὑπὸ R. Henry, ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Φωτίου, 1959 κ.ἐξ.· ὑπὸ B. Leib, ἡ Ἄννα Κομνηνή, 1937 κ.ἐξ.· ὑπὸ E. Renauld, ἡ Χρονογραφία τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ, 1926 κ.ἐξ.· ὑπὸ A. Vogt, ἡ Ἐκθεσις περὶ βασιλείου τάξεως τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, 1935 κ.ἐξ. (ἡ ἔκδοσις λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ ἐκδότου ἡμιτελής).

13. *Nouvelle Collection de Textes et Documents*. Ἡ συλλογὴ αὕτη, δημιουργηθεῖσα ὑπὸ τῆς Association Budé, περιλαμβάνει κείμενα πρακτικῆς κυρίως σημασίας, ὡς ἐγχειρίδια στρατηγικῆς καὶ μελέτας ἐπὶ τῆς χειρογράφου παραδόσεως τούτων, ἀλλὰ καὶ συλλογὰς ἐπιγραφῶν κλπ.

Ἐκ τῶν ἐνδιαφερόντων τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν κειμένων ἐξεδόθησαν ἢ ἐμελετήθησαν εἰς τὴν σειρὰν ταύτην ὑπὸ τοῦ A. Dain, *Les manuscrits d'O-*

nésandros, 1930· La tradition du texte d'Héron de Byzance, 1933· Leonis VI Sapientis Problemata, 1935· Les manuscrits d'Enée le Tacticien, d'Asclépiodore le Philosophe, des Traités Tactiques d'Arrien, 1935· La «Tactique» de Nicéphore Ouranos, 1937· Sylloge Tacticorum quae olim «inedita Leonis Tactica» dicebatur, 1938· Naumachica, 1943· ὑπὸ P. Noailles - A. Dain, αἱ Νεαραὶ τοῦ Λέοντος Στ', 1944.

14. Corpus Bruxellense. Ἡ σειρά αὕτη, ὑπὸ τοῦ H. Grégoire ἰδρυθεῖσα, ἐπρόκειτο νὰ περιλάβῃ ἱστορικὰ βυζαντινὰ κείμενα. Μέχρι σήμερον εἰς ταύτην ἐξεδόθησαν εἰς ἓνα τόμον ὑπὸ τοῦ E. Honigmann, ὁ Συνέκδημος τοῦ Ἱεροκλέους καὶ ὁ Γεώργιος Κύπριος, 1939.

15. Sources Chrésiennes. Ἡ σειρά αὕτη, διευθυνομένη ὑπὸ τῶν H. de Lubac καὶ †J. Daniélou, ἐκδίδει ἐκκλησιαστικὰ πατερικὰ καὶ ἀγιολογικὰ κείμενα, τινὰ τῶν ὁποίων παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἱστορικόν, ὡς π.χ. ἡ ὑπὸ τοῦ Y. Azéma ἐκδιδομένη ἀλληλογραφία τοῦ ἐπισκόπου τῆς Κύρου Θεοδωρήτου, 1955 κ.ἐξ.

16. Scriptores Byzantini. Ἡ σειρά αὕτη ἰδρύθη ὑπὸ τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας καὶ περιλαμβάνει τὰς ὑπὸ τοῦ V. Grecu παρασκευασθείσας ἐκδόσεις τῶν ἱστορικῶν: Δρούκα, 1958· Κριτοβούλου, 1963· Σφραντζῆ, 1966 καὶ τὰς ὑπὸ H. Mihăescu ἐκδόσεις τοῦ Στρατηγικοῦ τοῦ Μαυρικίου, 1970 καὶ τῶν Ἀνεκδότων τοῦ Προκοπίου, 1972.

17. Wiener Byzantinistische Studien. Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ H. Hunger ἰδρυθεῖσαν ταύτην σειράν ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ὑπὸ τοῦ E. Trapp ἐκδοθέντες Διάλογοι Μανουὴλ Β' πρὸς Πέρσην, 1966 καὶ τὸ ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα, 1971.

18. Corpus Fontium Historiae Byzantinae. Ὑπὸ τῆς Association Internationale des Études Byzantines ἀνελήφθη τελευταίως μεγάλη προσπάθεια πρὸς ἐκδοσὴν ὅλων τῶν βυζαντινῶν πηγῶν, αἱ ὁποῖα παραμένουν ἀνεκδοτοὶ ἢ τῶν ὁποίων αἱ ἐκδόσεις εἶναι ἀνεπαρκεῖς. Χαρακτηριστικὸν τῆς νέας προσπάθειας εἶναι ὅτι αὕτη στερεῖται κεντρικῆς ἡγεσίας καὶ προγράμματος. Ἡ Association δὲν καθορίζει τοὺς ἐκδότας καὶ τὴν σειράν τῶν πρὸς ἐκδοσὴν συγγραφέων, ἀλλὰ περιορίζεται εἰς τὴν υἱοθέτησιν τῶν ὑπὸ μεμονωμένων ἐρευνητῶν παρασκευαζομένων ἐκδόσεων. Εἰς τὴν ἀνωτέρω σειράν ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε ὑπὸ G. Moravcsik, τὸ «Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν» τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, 1967 (ἀνατύπωσις τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1949=Οὐγγροελληνικαὶ Μελέται 29), ὑπὸ τοῦ R. Keydell, ὁ Ἀγαθίας, 1967, ὑπὸ I. A.

van Dieten, οἱ λόγοι καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Νικήτα Χωνιάτη, 1972, ὑπὸ τῆς G. Böhlig, ὁ Ἰωάννης Καμενιάτης, 1973, ὑπὸ τοῦ I. Thurn, ὁ Ἰωάννης Σκυλίτζης, 1973 καὶ ὑπὸ R. J. H. Jenkins - L. G. Westerink, αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Νικολάου Μυστικοῦ, 1973.

19. Byzantina Neerlandica. Ὑπὸ τῶν G. H. Blanken, H. J. Scheltema καὶ H. Hennephof ἐκδίδονται τὰ Byzantina Neerlandica εἰς δύο σειράς: Series A: Textus, Series B: Studia. Εἰς τὴν ἡμᾶς ἀφορῶσαν πρῶτην σειράν ἔχουν ἤδη ἐκδοθῆ ὑπὸ τοῦ H. Hennephof, Textus byzantini ad iconomachiam pertinentes, 1969, καθὼς καὶ ἄλλα κείμενα ἡσσοнос σημασίας.

Βοηθήματα

K. Krumbacher, Geschichte der byzantinischen Litteratur², München 1897.

M. E. Colonna, Gli storici bizantini dal IV al XV secolo. I. Storici profani, Napoli 1956.

G. Moravcsik, Byzantinoturcica² I, Berlin 1958.

H. Hunger, Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner I., München 1978.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω χρήσιμα εἶναι καί:

W. v. Christ - W. Schmid - O. Stählin, Geschichte der griechischen Literatur, München 1924, μέρος II, τόμος 2, σ. 943-τέλος (ἀνατύπωσις 1961).

M. Schanz - C. Hosius, Geschichte der römischen Literatur bis zum Gesetzgebungswerk des Kaisers Justinian, München 1959-1970 (ἀνατύπωσις, τ. I-IV, 1-2 τὸν βυζαντινολόγον ἐνδιαφέρει ὁ τόμος IV, 1-2).

F. Ballotto, Storia della letteratura greca dalle origini al 529 d. C., Milano 1972 (β' ἐκδ.).

Τὴν τρέχουσαν βιβλιογραφίαν (ἐκδόσεις) βλ. εἰς BZ., I. A. (Gelehrte Literatur) καὶ BSl., IV. A. (Sources narratives, historiographie).

β) Θεολογικά

Περιλαμβάνουν τὴν συγγραφικὴν δραστηριότητα τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας ὅσον καὶ μεταγενεστέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν ἐπὶ διαφόρων τομέων, ὡς δογματικοῦ, στηλιτευτικοῦ, ὁμιλητικοῦ, ἀντιρρητικοῦ κλπ. Τὸν ἱστορικὸν ἐνδιαφέρουν, διότι πολλάκις περιέχουν ἐνδιαφερούσας πληροφορίας

ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὀρθοκρυτικὰς διαμάχας τῆς ἐποχῆς των, παρεμπιπτόντως δὲ πληροφορικὰ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἱστορίας τοῦ καιροῦ των.

Συλλογὰι

J. P. Migne, *Patrologia graeca*, Paris 1857 κ.ἐξ.. 161 τόμοι.

Βοηθήματα

O. Bardenhewer, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, Freiburg i. Br. 1913 - 1932, 5 τόμοι.

Δ. Σ. Μπζλάνου, *Οἱ βυζαντινοὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ἀπὸ τοῦ 800 μέχρι τοῦ 1453*, Ἀθήναι 1951.

II. - G. Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, München 1959.

B. Altaner, *Patrologie*, Freiburg i. Br. 1963 (ἀνατ. τῆς 6ης ἐκδ. τοῦ 1960).

G. Graf, *Geschichte der christlichen arabischen Literatur* (*Studi e Testi* 118, 133, 146, 147, 172), 5 τόμοι, Città del Vaticano 1944 - 1953 (ἀνατύπωσις Roma 1964 - 1966· τὸν βυζαντινολόγον ἐνδιαφέρουν οἱ δύο πρῶτοι τόμοι).

Τὴν τρέχουσαν βιβλιογραφίαν βλ. εἰς BZ., 4. A. (Theologische Literatur) καὶ BSl., VIII. B. (Littérature théologique) καὶ C. (Dogmatique, liturgie). Πρβλ. καὶ τὴν ὑπὸ W. Schneemelcher ἐκδιδομένην *Bibliographia Patristica*, τῆς ὁποίας μέχρι στιγμῆς ἐξεδόθη τὸ 11ον τεῦχος, Berlin/N. York 1971.

γ) Ἀγιολογικὰ

Ἀναφέρονται εἰς τοὺς μάρτυρας καὶ ἁγίους τῆς ἐκκλησίας. Ἐνεκα τοῦ ἀντικειμένου των καὶ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον τὸ διαπραγματεύονται ἀποτελοῦν ἰδιαιτέραν κατηγορίαν μεταξὺ τῶν ἀφηγηματικῶν πηγῶν.

Τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα περιλαμβάνουν βίους καὶ ἐγκόμια τῶν μαρτύρων καὶ ἁγίων τῆς ἐκκλησίας. Παραδίδονται ἢ μεμονωμένως ἢ εἰς συλλογὰς. Συλλογῶν ἔχομεν δύο εἴδη: α) Τὰ μηνολόγια, διατεταγμένα κατὰ ἡμερολογιακὴν τάξιν καὶ περιλαμβάνοντα βίους ἁγίων ἢ ὅλου τοῦ ἔτους ἢ τεσσά-

ρων, τριῶν καὶ δύο ἀκόμη μηνῶν καὶ β) συναξάρια, περιλαμβάνοντα τὰς συντόμους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰδήσεις περὶ τῶν ἁγίων, τὰς περιεχομένας εἰς τὰ μηνιαῖα, τὰ ὁποῖα πάλιν περιλαμβάνουν εἰς 12 τόμους, ἓνα διὰ κάθε μῆνα ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου, τὰς ἀκολουθίας τῶν διαφόρων ἁγίων.

Τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα ἀποτελοῦν σπουδαιοτάτην πηγὴν καὶ διὰ τὴν ἐξωτερικὴν καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κυρίως ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου. Παρὰ ταῦτα τὸ πλῆθος τῶν καὶ αἱ δυσκολίαι αἱ συνδεόμεναι μὲ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν ὀρθὴν ἀποκατάστασιν τῶν κειμένων τούτων συνετέλεσαν, ὥστε ταῦτα νὰ μὴ ἔχουν εἰσέτι ἐπαρκῶς ἐρευνηθῇ.

Πηγαι

Acta Sanctorum (AASS.), edd. Socii Bollandiani, Antverpiae 1643 κ.ἔξ.

Εἰς τὸ ὄργανον τῶν Bollandiani, τὰ Analecta Bollandiana, δημοσιεύεται ἀπὸ τοῦ 1882 κ.ἔξ. κάθε τι σχετικὸν πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν.

Πολλὰ ἀγιολογικὰ κείμενα περιέχει καὶ ἡ Patrologia Graeca τοῦ J. Migne.

Βοηθήματα

Κατάλογον τῶν μέχρι τοῦ 1957 ἐκδοθέντων ἀγιολογικῶν κειμένων βλ. ἐν F. Halkin, Bibliotheca hagiographica graeca³, Bruxelles 1957, τόμοι 3.

Ch. Loparev, Vizantijskija žitija svjatyh VII-IX vekov (= Βυζαντινοὶ βίοι ἁγίων 7ου-9ου αἰ.), VV. 17 (1910) 1-43.

H. Delehaye, Les origines du culte des martyres, Bruxelles 1912.

R. Aigrain, L' hagiographie, ses sources, ses méthodes, son histoire, Paris 1953.

H. - G. Beck, Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich, München 1959.

Τὴν τρέχουσαν βιβλιογραφίαν βλ. εἰς BZ., 4. C. (Hagiographie) καὶ BSl., VIII. D. (Hagiographie).

δ) Φιλολογικαὶ

Σημασίαν μεταξὺ αὐτῶν διὰ τὸν ἱστορικὸν ἔχουν κυρίως αἱ ἐπιστολαὶ

καὶ τὰ περιστατικὰ κείμενα (ἢ κείμενα ἐπικαιρότητος), ἐμφανιζόμενα συνήθως ὡς ὀμιλίαι, λόγοι, ποιήματα καὶ ἐπιγράμματα.

Μολονότι αἱ ἱστορικαὶ τῶν πληροφορία δίδονται συμπτωματικῶς καὶ ἄνευ προθέσεως συστηματικῆς ἐξιστορήσεως τῶν πραγμάτων, δύνανται ἐν τούτοις τὰ ἀνωτέρω ν' ἀποβοῦν σημαντικαὶ πηγὰι λόγῳ τῆς ἀμεσότητός των πρὸς τὰ γεγονότα, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἡ διήγησις των δὲν πνίγεται ὑπὸ ἀρχαϊσμῶν, ρητορικῶν ἐπιδείξεων ἢ ἐγκωμιστικῶν ὑπερβολῶν.

Συλλογαὶ (ἐπιστολῶν)

Παρ' ὅλον ὅτι ὑπάρχουν ἀρκεταὶ ἐπὶ μέρους ἐκδόσεις βυζαντινῶν ἐπιστολογράφων [ἀναλυτικὸν κατάλογον τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἐπιστολογράφων μετ' ἀναγραφῆς τῶν σχετικῶν ἐκδόσεων βλ. παρὰ Ν. Β. Τωμαδάκη, Βυζαντινὴ Ἐπιστολογραφία, Ἀθῆναι 1969, γ' ἐκδ., σ. 11-20 καὶ 161-190. — Ἐκ τῶν μετὰ τὸ 1969 ἐκδοθεισῶν ἐπιστολικῶν συλλογῶν σημειοῦμεν: J. Darrouzès, Georges et Démétrios Tornikès, Lettres et discours, Paris 1970], ἐν τούτοις δὲν ἔχομεν εἰσέτι corpus βυζαντινῶν ἐπιστολογράφων.

Βοηθήματα

I. Sykutris, Probleme der byzantinischen Epistolographie, Actes du IIIe Congrès Intern. des Étud. Byzant., Athènes 1932, σ. 295 - 310.

Ν. Β. Τωμαδάκη, Βυζαντινὴ Ἐπιστολογραφία, γ' ἐκδ. Ἀθῆναι 1969 (Γενικὴ θεωρία ἐπιστολογραφίας - Κείμενα - Ἐγγραφα - Μεταβυζαντινὴ ἐπιστολογραφία ἐν παραρτήματι μετάφρασις τοῦ ἀνωτέρω ἀναφερομένου ἔργου τοῦ I. Συκουτρῆ, Προβλήματα τῆς βυζαντινῆς ἐπιστολογραφίας).

II. Koskeniemi, Studien zur Idee und Phraseologie des griechischen Briefes bis 400 n. Chr., Helsinki - Wiesbaden 1956.

G. Karlsson, Idéologie et cérémonial dans l'épistolographie byzantine², Uppsala 1962.

V. A. Smetanin, Epistolografija, Sverdlovsk 1970.

K. Thraede, Grundzüge griechischer Briefftopik (Zetemata 48), München 1970.

T. V. Popova, Vizantijskaja epistolografija, ἐν Vizantijskaja Literatura, Moskva 1974, σ. 181-230.

"Εγγραφα

Συλλογαὶ (λόγων)

W. Regel, *Fontes rerum byzantinorum*, Petropoli 1892 - 1897, τόμοι 2.

Ἡ παρασκευὴ corpus βυζαντινῶν ρητόρων παραμένει εἰσέτι αἴτημα τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας.

Βοηθήματα

Δὲν ἔχομεν εἰσέτι εἰδικὸν βοήθημα ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς ρητορικῆς· ἀρκετὰς πάντως ὑπηρεσίας εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο προσφέρουν τὰ ἐσχάτως ἐκδοθέντα ἔργα τῶν:

G. L. Kustas, *Studies in Byzantine Rhetoric* ('Ανάλεκτα Βλατάδων), Θεσσαλονίκη 1973.

J. Martin, *Antike Rhetorik. Technik und Methode* (Handbuch der Altertumswissenschaft II, 3), München 1974.

Συλλογαὶ καὶ βοηθήματα (ἐπιγραμμάτων)

Τὰς μέχρι τοῦ 1966 συλλογὰς ἐπιγραμμάτων καὶ τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν βλ. εἰς: Α. Δ. Κομίνη, *Τὸ βυζαντινὸν ἱερὸν ἐπιγράμμα καὶ οἱ ἐπιγραμματοποιοί*, Ἀθῆναι 1966. — G. Viansino, *Paolo Silentiario, Epigrammi*, Torino 1963. — Th. Gelzer, *Die Epigramme des Neuplatonikers Proklos*, *Museum Helveticum* 23 (1966) 1-36. — F. A. Petrovskij, *Vizantijskie epigrammy*, ἐν *Vizantijskaja Literatura*, Moskva 1974, σ. 159-180.

Περὶ τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας βλ. R. Aubreton, *La tradition manuscrite des épigrammes de l'Anthologie Palatine*, *Rev. Études Anc.* 70 (1968) 32-82.

Τὴν τρέχουσαν βιβλιογραφίαν βλ. εἰς BZ., 1. A. (Gelehrte Literatur) καὶ BSl., III. A. (Littérature en langue savante, science).

2. Ἐγγραφα

Τὰ ἔγγραφα ἀποτελοῦν μίαν τῶν σπουδαιοτέρων πηγῶν διὰ τὸ Βυζάντιον, ἰδίᾳ δι' ὠρισμένους τομεῖς τῆς ἐσωτερικῆς του ἱστορίας, καὶ τοῦτο εἶναι εὐνόητον, διότι εἶναι ἄμεσοι πηγαί, ἄμεσους δίδοντα πληροφορίας περὶ τῆς ἐποχῆς των.

Ἡ κρατικὸς μηχανισμὸς τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἦτο λίαν ἀνεπτυγμένον καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἔκδοσις ἐγγράφων καὶ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν καὶ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τομέα τῆς βυζαντινῆς πολιτικῆς συχνοτάτη, πρᾶγμα ποῦ ἐξηγεῖ καὶ τὸ μέγα σχετικῶς πλῆθος τῶν σωζομένων ἐγγράφων.

Τὰ ἐγγράφα διακρίνομεν εἰς δημόσια καὶ ἰδιωτικά· τὰ δημόσια πάλιν εἰς πολιτικά καὶ ἐκκλησιαστικά. Καὶ τὰ μὲν πολιτικά διακρίνομεν εἰς αὐτοκρατορικά, δεσποτικά, ὑπαλληλικά, τὰ δὲ ἐκκλησιαστικά εἰς συνοδικά, πατριαρχικά, ἐπισκοπικά, πρωτάτου κλπ. Τὰ αὐτοκρατορικά τέλος διακρίνονται εἰς νόμους (ἡδικτον, νόμος, νεαρά, τύπος, θέσπισμα), εἰς νομικά (λύσις, σημείωμα), διπλωματικά (ἐπιστολαὶ πρὸς ξένους ἡγεμόνας; συνθήκαι, προκουρατόρια), διοικητικά (πρόσταγμα, σιγίλλιον, ὄρισμός, κωδίκελλος) καὶ προνομιακά (χρυσόβουλλος λόγος, χρυσόβουλλον σιγίλλιον, χρυσόβουλλος ὄρισμός).

Παλαιότερον ἐν πρωτοτύπῳ σωζόμενον νομικὸν ἔγγραφον εἶναι ἐπιστολικὸν *rescriptum* τοῦ Θεοδοσίου Β', τοῦ 425/50. Παλαιότερον ἐν πρωτοτύπῳ σωζόμενον διπλωματικὸν ἔγγραφον εἶναι ἡ λεγομένη αὐτοκρατορικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ἁγ. Διονυσίου τοῦ ἔτους 843· τῶν λοιπῶν αὐτοκρατορικῶν ἐγγράφων σώζονται πρωτότυπα ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 11ου αἰ. κ.έξ.

Ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν ἐγγράφων σημαντικὰ εἶναι τὰ τυπικά τῶν μοναστηρίων, διότι δίδουν πληροφορίας περὶ τῆς μοναχικῆς ζωῆς τῆς ἐποχῆς των.

Σημαντικὰς πληροφορίας διὰ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν καὶ τὴν φοροτεχνικὴν τῆς ἐποχῆς των δίδουν τὰ προνομιακά ἔγγραφα, τὰ διοικητικά καὶ ἐκ τῶν ὑπαλληλικῶν τὰ πρακτικά.

Συλλογαὶ

Ἐκ τῶν συλλογῶν βυζαντινῶν ἐγγράφων ἀναφέρομεν τὰ *Acta et diplomata mediæ aevi* ὑπὸ F. Miklosich - J. Müller, Vindobonae 1860 - 90, εἰς 6 τόμους· τὴν ἔκδοσιν τῆς Ρωσικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν *Actes de l'Athos*, Sanktpeterburg 1903 - 1913, εἰς 6 τόμους· τὴν γαλλικὴν ἔκδοσιν *Archives de l'Athos*, Paris 1937 κ.έξ., εἰς 6 μέχρι στιγμῆς τόμους· τὰς ὑπὸ τοῦ F. Dölger δημοσιευθείσας συλλογὰς ἐγγράφων, *Aus den Schatzkammern des hl. Berges*, München 1948 καὶ *Sechs byzantinische Praktika*, München 1949 καὶ ὑπὸ τοῦ J. Darrouzès, *Ekthésis néa. Manuel des pittaikia du XIVe s.*, REB. 27 (1969) 5-127.

Κείμενα πρακτικῆς σημασίας

Πλήρη ἀναγραφὴν τῶν μέχρι τοῦ 1971 παρασκευασθεισῶν ἐκδόσεων βυζαντινῶν ἐγγράφων βλ. εἰς I. Καραγιαννοπούλου, Βυζαντινὴ Διπλωματικὴ, Θεσσαλονίκη 1972 (= β' ἑλλην. ἔκδ. τῆς ὑπὸ F. Dölger - I. Karayannopoulos, Byzantinische Urkundenlehre, München 1968).

Β ο η θ ἡ μ α τ α

F. Dölger - I. Karayannopoulos, Byzantinische Urkundenlehre, München 1968 (β' ἑλλ. ἔκδοσις ὑπὸ I. Καραγιαννοπούλου, Βυζαντινὴ Διπλωματικὴ, Θεσσαλονίκη 1972).

E. v. Druffel, Papyrologische Studien zum Byzantinischen Urkundenwesen im Anschluss an P. Heidelberg 311 (Münchener Beitr. zur Papyrusforschung u. antiken Rechtsgeschichte 1), München 1970 (β' ἔκδ.).

Εἰδικώτερα β ο η θ ἡ μ α τ α βλ.:

H. Hunger, Prooimion. Elemente der byzantinischen Kaiseridee in den Arengen der Urkunden (Wiener Byzantinistische Studien I), Wien 1964 (διὰ τὰ προοίμια τῶν βυζαντινῶν χρυσοβούλλων).

G. Mazal, Die Prooimien der byzantinischen Patriarchenurkunden (Byzantina Vindobonensia 7), Wien 1974 (διὰ τὰ πατριαρχικὰ ἐγγράφα).

J. Darrouzès, Le registre synodal du patriarcat byzantin au XIVe siècle (Archives de l'Orient Chrétien 12), Paris 1971 (ὅπου τίθεται ἡ βᾶσις διπλωματικῆς τῶν βυζαντινῶν πατριαρχικῶν ἐγγράφων).

Τὴν τρέχουσαν βιβλιογραφίαν βλ. εἰς BZ., 2. A. (Urkunden) καὶ BSl., IV. B. (Manuscripts et documents, papyrologie) καὶ VI. A. (Paléographie, diplomatique, épigraphie).

3. Κείμενα πρακτικῆς σημασίας

Ἀποκαλοῦμεν τοιοῦτοτρόπως κείμενα ἀναφερόμενα εἰς τὴν προσπάθειαν ρυθμίσεως τῶν μεταξὺ τῶν πολιτῶν σχέσεων, ὡς καὶ τῶν σχέσεων πολιτῶν καὶ κράτους (νομοθετικά), ἢ κείμενα ἀναφερόμενα εἰς ἐφαρμοσμένας ἐπιστήμας καὶ τέχνas (ιατρικά, ζωολογικά, μαθηματικά - ἀστρονομικά, φυσικά, γεωπονικά, βοτανικά, στρατιωτικά).

α) Νομοθετικά

Εἰς ταῦτα περιλαμβάνονται ἐν πρώτοις οἱ νόμοι καὶ αἱ ἐπίσημοι κωδικο-

ποιήσεις νόμων. Ἐκτὸς τούτων εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν συγκαταλέγομεν καὶ ἰδιωτικὰς νομικὰς συλλογὰς, εἴτε εἰς ὅλον τὸ δίκαιον εἴτε εἰς τμῆμα τοῦ δικαίου ἀναφέρονται αὐται.

ἽΟχι ὁμως μόνον εἰς τὸ θύραθεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κανονικὸν δίκαιον ἐπέδειξαν δραστηριότητα οἱ Βυζαντινοί. Αἱ σχετικαὶ συλλογαὶ χρονολογοῦνται ἤδη εἰς τὸν 6ον αἰ.

Ἐκ τῆς συστηματικῆς συγκατατάξεως κανονικῶν διατάξεων μετὰ διατάξεων ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου προέκυψαν οἱ νομοκάνονες, τὸ πρῶτον δείγμα τῶν ὁποίων χρονολογεῖται εἰς τὰ τέλη τοῦ 6ου αἰ.

Ἐκτὸς τῶν ἐπίσημων νομοθετικῶν συλλογῶν διεσώθησαν καὶ ἰδιωτικαὶ τοιαῦται, ὡς καὶ φοροτεχνικὰ καὶ, στενὴν πρὸς ταῦτα σχέσιν ἔχοντα, γεωμετρικὰ ἐγχειρίδια. Ἡ μελέτη τῶν τελευταίων θὰ μᾶς βοηθήσῃ πολὺ εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος καὶ τῶν φοροτεχνικῶν θεσμῶν καὶ συνθηθειῶν εἰς τὸ Βυζάντιον.

Συλλογαὶ

Αἱ τρεῖς μεγάλαὶ ἐπίσημοι κωδικοποιήσεις εἶναι κατὰ σειρὰν: ὁ Θεοδοσιανὸς κῶδιξ, τὸ Corpus iuris civilis καὶ τὰ Βασιλικά, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλοῦμεν εἰς τὰς οἰκείας θέσεις.

Τὸ Syrisch - römische Rechtsbuch aus dem 5. Jh. (= ἐκδ. K. G. Bruns - E. Sachau, Leipzig 1880), ὁ Νόμος Γεωργικός, τὸ Tractatus Dölger (= ἐκδ. F. Dölger, Beiträge zur byzantinischen Finanzverwaltung besonders des 10. und 11. Jh., φωτ. ἀνατ. Hildesheim 1960), τὸ Nikanor-Tractatus (= ἐκδ. J. Karayannopoulos, Fragmente aus dem Vademecum eines byzantinischen Finanzbeamten, Polychronion. Festschrift F. Dölger, Heidelberg 1966, σ. 318 - 334) καὶ ἡ Ἐξάβιβλος τοῦ Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου εἶναι δείγματα ἰδιωτικῶν συλλογῶν.

Τὸ Ἐπαρχικὸν βιβλίον Λέοντος Στ' (= ἐκδ. M. Ja. Sjuzjumov, Kniga eparcha, Sverdlovsk 1949, β' ἐκδ. Moskva 1962) εἶναι συλλογὴ διατάξεων τοῦ ἐπιβλέποντος τὰς συντεχνίας καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Πρωτεύουσος ἐπαρχοῦ τῆς Κων/πόλεως.

Συλλογὴν τῶν μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν νομοθετικῶν βυζαντινῶν ἔργων (κωδικοποιήσεων, μεμονωμένων νόμων, νομικῶν πραγματειῶν) δίδει ὁ C. E. Zachariae v. Lingenthal εἰς τὸ ἔργον του Jus Graeco-Romanum, Li-

psiae 1856-84 (7 τόμοι). Νεωτέραν ἔκδοσιν τοῦ ἔργου τούτου μετὰ προσθήκης νέων κειμένων παρεσκευάσαν οἱ I. καὶ Π. Ζέπποι, Jus Graeco-Romanum, Ἀθῆναι 1931 κ.έξ. (8 τόμοι). Εἰς τὴν συλλογὴν τῶν Ζέπων περιέχονται: τ. 1: Νεαραὶ καὶ χρυσόβουλλα τῶν μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν αὐτοκρατόρων· τ. 2: Ἐκλογή, Νόμοι γεωργικοί, στρατιωτικοί, ναυτικοί, Πρόχειρος νόμος, Ἐπαναγωγὴ, Ἐπαρχικὸν βιβλίον· τ. 3: Θεοφίλου ἀντικήνσορος Ἰνστιτοῦτα, Ροπαί, Περὶ πεκουλίων, Περὶ ἰδικῶν ἀγωγῶν· τ. 4: Πεῖρα, Ἐπιτομὴ· τ. 5: Σύνοψις τῶν Βασιλικῶν· τ. 6: Ἡὑξημένη Ἐκλογή, Ἡὑξημένη Ἐπαναγωγὴ, Ecloga ad Prochiron mutata, Μικρὰ σύνοψις· τ. 7: Ἡὑξημένον Πρόχειρον, Μελέτη περὶ ψιλῶν συμφῶνων, Μιχαήλ Ψελλοῦ σύνοψις τῶν νόμων, Μιχαήλ Ἀτταλειώτου ποίημα νομικόν, Κστ' ἀποφάνσεις Δημητρίου τοῦ Χωματιανοῦ· τ. 8: Κῶδιξ πολιτικὸς τοῦ πριγκιπάτου τῆς Μολδαβίας, Πολιτικὸς κῶδιξ Οὐγγροβλαχίας, Συλλογὴ τοπικῶν ἑλληνικῶν ἐθίμων.

Κατάλογον τῶν νομικοῦ περιεχομένου χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Αὐστρίας βλ. ἐν H. Hunger - O. Kresten, Katalog der griechischen Handschriften der Österreichischen Nationalbibliothek. Teil 2. Codices juridici. Codices medici (Museum, N.F. 4, 1, 2), Wien 1969.

Διὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον σπουδαιότατον εἶναι τὸ «Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων» (= ἔκδ. Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, Ἀθῆναι 1852 - 59, 6 τόμοι), ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἀρχαιότερα σωζομένη συλλογὴ κανονικοῦ δικαίου, ἡ «Συναγωγὴ κανόνων Ἰωάννου Σχολαστικοῦ» (= ἔκδ. V. Benešević, Joanni Scholastici synagoga L titulorum ceteraque eiusdem opera iuridica I, Abh. Bayer. Ak. Wiss., N. F. 14, München 1937). Λίαν πολῦτιμοι εἶναι ἐπίσης αἱ συλλογαί: I. Croce, Textus selecti ex operibus commentatorum byzantinorum iuris ecclesiastici cum introductione a P. Ae. Herman, Città del Vaticano 1939. — J. Oudot, Patriarchatus Constantinopolitani acta selecta I, Città del Vaticano 1941. — P. de Meester, De monastico statu iuxta disciplinam byzantinam, Città del Vaticano 1942. — P. Ioannou, Les canons des conciles oecuméniques [Pontificia Commissione per la redazione del codice di diritto canonico orientale. Fonti, Fasc. IX: Discipline générale antique (IIe-IXe s.), t. I (Ière partie)], Grottaferrata (Roma) 1962. Πρβλ. J. Alberigo - J. Dossetti - P. Ioannou - C. Leonardi - P. Prodi - H. Jedin, Conciliorum Oecumenicorum Decreta (Centro di Documentazione. Istituto per le Scienze Religiose), Bologna 1973 (γ' ἔκδ.).

Β ο ρ θ ῆ μ α τ α

J. A. B. Mortreuil, Histoire du droit byzantin, Paris 1843 - 1846, τόμοι 3 (ἀνατύπ. Osnabrück 1966). — K. E. Zachariä v. Lingenthal, Geschichte des griechisch - römischen Rechts³, Berlin 1892 (εἰς σελ. 3 - 51 χρονολογικὴ ἐπισκόπησις τῶν πηγῶν τοῦ βυζαντινοῦ δικαίου). — A. Albertoni, Per una esposizione del diritto bizantino con riguarda all' Italia, Imola 1927. — R. Taubenschlag, The Law of Greco-Roman Egypt in the Light of the Papyri (332 B.C. — A.D. 640), τόμος 1: N. York 1944, τόμος 2: Warszawa 1948. (B' ἐκδ. Warszawa 1955 εἰς ἓνα τόμον). — A. Söllner, Römische Rechtsgeschichte. Eine Einführung, Freiburg/Br. 1971. — M. Kaser, Zur Methodologie der römischen Rechtsquellenforschung (Oesterr. Akad. d. Wiss., Phil.-hist. Kl. SB. 277,5), Wien-Köln-Graz 1972. — M. Amelotti - G. I. Luzzatto, Le costituzioni giustiniane nei papiri e nelle epigrafi (Florentina Studiorum Universitas. Legum Iustiniani Imperatoris Vocabularium. Subsidia 1), Milano 1972. — O. Heggelbacher, Geschichte des frühchristlichen Kirchenrechts bis zum Konzil von Nizäa 325, Freiburg/Schw. 1974.

Τὴν τρέχουσαν βιβλιογραφίαν βλ. εἰς BZ., 10. (Byzantinisches Recht) καὶ BSl., V. B. (Histoire sociale et économique, histoire de la civilisation, de l'administration et du droit).

β) Ἰ α τ ρ ι κ ᾶ

Ἡ παραγωγή τῶν Βυζαντινῶν εἰς ἰατρικὰ κείμενα βασίζεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἀρχαιοελληνικὴν παραγωγὴν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀπομιμῆται. Εἰς ἐλάχιστα σημεῖα, κυρίως δὲ εἰς τὸν σχολιασμόν τῶν παλαιότερων κειμένων, ὑπῆρξαν οἱ Βυζαντινοὶ δημιουργικοί.

Π η γ α ι

J. S. Bernard, Theophanis Nonni epitome de curatione morborum, Gotha 1794-1795. — F. R. Dietz, Apolloni Citiensis, Stephani, Palladii, Theophili, Meletii, Damasii, Ioannis aliorum scholia in Hippocratem ad Galenum, Königsberg 1834, τόμ. 2. — F. Z. Ermerius, Anecdota medica graeca e codd. mss., Lugdunum Batavorum 1840. — J. L. Ideler, Physici et medici graeci minores, Berlin 1841-2, τόμ. 2. — T. Puschmann, Alexandros v. Tralleis I-II, Wien 1878 - 79 (φωτ. ἀνατ. Amsterdam 1963). — R. Fuchs, Anecdota medica graeca, Rhein. Mus. 49 (1894) 532-558,

50 (1895) 576-599. — J. Raeder, Oribasii collectionum medicarum reliquiae I-IV, Leipzig 1926, 1929, 1931, 1939. — A. Olivieri, Aëtii Amide-
ni libri medicales, Leipzig - Berlin 1935.

H. Hunger - O. Kresten, Katalog der griechischen Handschriften der Österreichischen Nationalbibliothek. Teil 2. Codices juridici. Codices medici (Museum, N. F. 4, 1, 2), Wien 1969.

Τὰ χειρόγραφα τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν βλ. ἐν H. Diels, Die Handschriften der antiken Ärzte I-III, Berlin 1905 - 1907 (φωτομηχανικὴ ἀνατύπωσις Leipzig 1970).

Βοηθήματα

A. Corlieu, Les médecins grecs depuis la mort de Galien jusqu'à la chute de l'empire d'Orient (210-1453), Paris 1885. — G. A. Costomiris, Études sur les écrits inédits des anciens médecins grecs, Rev. Et. Gr. 4 (1891) 97-110, 5 (1892) 61-72, 10 (1897) 405-445. — J. Pagel, Einführung in die Geschichte der Medizin, Berlin 1898. — E. Monzinger, Zahnheilkundliches bei Alexandros v. Tralleis und späteren Ärzten der Byzantinerzeit, Zeulenroda i. Thür. 1922. — Γ. Πουρναροπούλου, Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ἰατρικῆς κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα 200-1453, Θεσ/νίκη 1930. — W. Creutz, Die Neurologie des 1. - 7. Jh. n. Chr., Leipzig 1934. — F. Brunet, Médecine et thérapeutique byzantines, Oeuvres médicales d'Alexandre de Tralles I - IV, Paris 1933, 1936, 1937. — Τοῦ Αὐτοῦ, Les médecins grecs depuis la mort de Galien jusqu'à la fin de l'Empire d'Orient (ἐν M. Laignel - Lavastine, Histoire Générale de la Médecine et de la Pharmacie, de l'Art dentaire et de l'Art vétérinaire I), Paris 1937, σ. 433-463. — D. C. Ioannidis, La gynécologie et obstétrique de Paul d'Égine et son influence sur la médecine arabe, Le Caire 1940. — Γ. Κ. Πουρναροπούλου, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς ἰατρικῆς, Ἀθήναι 1942. — P. Diepgen, Geschichte der Medizin I, Berlin 1949, σ. 162-175. — Τοῦ Αὐτοῦ, Zur Frauenheilkunde im byzantinischen Kulturkreis des Mittelalters, Mainz 1950.

Πολυαριθμούς ἐπι μέρους συμβολὰς εἰς τὴν ἔρευναν τῆς βυζαντινῆς ἰατρικῆς ἔχει προσφέρει ὁ Ἄ. Κούζης. Θ' ἀναζητηθοῦν βιβλιογραφικῶς, κατὰ τὸν χρόνον ἐκδόσεώς των, εἰς τοὺς ἀντιστοίχους τόμους τῆς BZ., 1920 κ.ἔξ

Κτηνιατρικῆ (Ζωολογία)

Πηγαι

E. Miller, Notes et extraits des mss médicaux 21,2, Paris 1865, σ. 1-161. — M. Haupt, Excerpta ex Timothei Gazei libris de animalibus, Mauricii Hauptii opuscula 3 (1876) 274 - 302. — E. Oder, Anecdota Cantabrigensia, Wissenschaftl. Beilage zum Jahreshb. d. Friedrichs - Werderschen Gymnasiums zu Berlin 1896.

Βοηθήματα

Carus, Geschichte der Zoologie bis auf J. Müller und Ch. Darwin, München 1872. — F. Hofer, Histoire de la zoologie depuis les temps les plus reculés jusqu' à nos jours, 1873. — G. Björck, Zum Corpus Hippiatricorum Graecorum, Uppsala 1932. — J. Théodorides, Introduction à l'étude de la zoologie byzantine, Actes du VIIe Congr. Intern. d'Histoire d. Sciences, Jerusalem 1954, σ. 601-609. — A. X. Κανέλλης - Willy Bauer, Τὰ ὀνόματα τῶν πουλιῶν τῆς Ἑλλάδος. Die Volksnamen der Vögel Griechenlands, Ἀθήναι 1973. — K. Lindner, Beiträge zu Vogelfang und Falknerei im Altertum (Quellen und Studien zur Geschichte der Jagd 12), Berlin - N. York 1973.

γ) Θετικαὶ ἐπιστῆμαι

Ὅτι ἰσχύει διὰ τὴν συμβολὴν τῶν Βυζαντινῶν εἰς τὸν ἱατρικὸν τομέα, ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς κλάδους τῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν: οἱ Βυζαντινοὶ ἦσαν περισσότερο σχολιασταὶ καὶ ὑπομνηματισταί, παρά δημιουργικοὶ καὶ πρωτότυποι ἐρευνηταί. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι καὶ ἡ ἐνασχόλησις τῆς νεωτέρας ἐρεύνης, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκδόσεως κειμένων καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐρεύνης καὶ μελέτης τῶν βυζαντινῶν ἔργων, πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι πλήρης.

Γενικὰ

Πηγαι

A. Delatte, Anecdota atheniensia et alia II, Liège - Paris 1939. — P. Tannery - E. Stephanou, Quadrivium de Georges Pachymère ou Σύνταγμα τῶν τεσσάρων μαθημάτων, ἀριθμητικῆς, μουσικῆς, γεωμετρικῆς καὶ ἀστρονομικῆς, Città del Vaticano 1940. — J. Irmscher, Literarische Quel-

len zur Geschichte der Chemie in Byzanz, Egypt. Journ. Chem. Special Issue «Tourky» (1973) 282-295.

Β ο η θ ή μ α τ α

E. Gerland, Geschichte der Physik, 1892. — F. Dannemann, Die Naturwissenschaften in ihrer Entwicklung und in ihrem Zusammenhange dargestellt I, Leipzig - Berlin 1920, έκδοσις 2α. — P. Tannery, Sciences exactes chez les Byzantins. Mémoires scientifiques IV, Paris 1920. — J. L. Heiberg, Naturwissenschaften, Mathematik und Medizin im klassischen Altertum², Leipzig 1920. — E. O. v. Lippmann, Beiträge zur Geschichte der Naturwissenschaften und der Technik, Berlin 1923. — J. L. Heiberg, Geschichte der Mathematik und Naturwissenschaften im Altertum, München 1925. — G. Sarton, Introduction to the history of science I (Baltimore 1927) 399-442, III (Baltimore 1947) 119-124, 679-690, 753-755. — F. M. Feldhaus, Die Technik der Antike und des Mittelalters, Wildpark - Potsdam 1931. — J. Théodoridis, La science byzantine des origines à 1450, Histoire générale des sciences 1 (1957) 490-502. — O. Neugebauer, The Exact Sciences in Antiquity², Providence 1957. — M. Ullmann, Die Natur- und Geheimwissenschaften im Islam (Handbuch der Orientalistik, Abt. 1, Ergänzungsbd. 6, Abschn. 2), Leiden/Köln 1972. — G. E. R. Lloyd, Greek Science after Aristotle, London 1973.

Μ α θ η μ α τ ι κ ά

Π η γ α λ ι

P. Tannery, Diophanti Alexandrini opera omnia cum graecis commentariis, Leipzig 1893/5, τόμοι 2. — E. Schilbach, Byzantinische metrologische Quellen, Düsseldorf 1970.

Β ο η θ ή μ α τ α

F. Hofer, Histoire des mathématiques depuis leurs origines jusqu'au commencement du dix-neuvième siècle, 1874. — M. Cantor, Vorlesung über die Geschichte der Mathematik I², Leipzig 1894, σ. 457-482. — G. H. Zeuthen, Geschichte der Mathematik im Altertum und Mittelalter, 1896. — J. L. Heiberg, Byzantinische Analekten, Abh. zur Geschichte der Mathematik IX, Leipzig 1899, σ. 163-174. — Μ. Κ. Στεφανίδου,

Τὰ μαθηματικὰ τῶν Βυζαντινῶν, Ἀθηνᾶ 35 (1944) 206-218. — K. Vogel, Beiträge zur griechischen Logistik I, SB. d. Bayer. Ak. d. Wiss., Math.-naturw. Abt. 1936, σ. 357-472. — Τοῦ Αὐτοῦ, La cultura della matematica in Bisanzio, Actes du VIIIe Congrès Intern. d'Hist. des Sciences, Φλωρεντία 1957, σ. 68 κ.έξ. — E. Schilbach, Byzantinische Metrologie (Byzantinisches Handbuch IV), München 1970. — A. M. Eganjan, Grešeskaja logistika, Erevan 1972.

Ἀστρονομία

Πηγαι

H. Usener, Ad historiam astronomiae symbola, Bonn 1876. — A. Olivieri, Catalogus codicum astrologorum graecorum, Bruxelles 1898. — A. Delatte, Catalogus codicum astrologorum graecorum X, Bruxelles 1924. — C. O. Zuretti, Catalogus codicum astrologorum graecorum XI. 1, Bruxelles 1932. — M. Sangin, Catalogus codicum astrologorum graecorum XII, Bruxelles 1936. — St. Weinstock, Catalogus codicum astrologorum graecorum IX. 1, Bruxelles 1951.

Βοηθήματα

Delambre, Histoire de l'astronomie, τ. 5, 1817-1821. — F. Hoefler, Histoire de l'astronomie depuis les origines jusqu'à nos jours, 1873. — A. Bouché-Leclercq, L'astrologie grecque, Paris 1899. — E. Zinner, Die Geschichte der Sternkunde, Berlin 1931. — A. Sesmat, L'ancienne astronomie d'Eudoxe à Descartes, Paris 1937. — Δ. Δ. Κωτσάκης, Ἡ ἀστρονομία καὶ ἡ ἀστρολογία κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ΕΕΒΣ. 24 (1954) 204-229.

δ) Βοτανική - Γεωπονία - Ὀρυκτολογία

Πηγαι

M. H. Thomson, Textes grecs inédits relatifs aux plantes, Paris 1955.

H. Beekh, Geoponika sive Cassiani Bassi scholastici de re rustica eclogae, Leipzig 1895. Ρωσ. μετάφρασις ὑπὸ E.E. Lipšic, Geoponiki. Vizantijskaja selskochozjaistvennaja enciklopedija X v. (= Γεωπονικά. Βυζαντινὴ γεωπονικὴ ἐγκυκλοπαίδεια τοῦ 10ου αἰ.), Moskva - Leningrad 1960.

V. Rose, Damigeron de lapidibus, Hermes 9 (1875) 471 - 491.

Βοηθήματα

E. H. F. Meyer, *Geschichte der Botanik*, Königsberg 1854-57, τόμοι 4. — K. F. W. Jessen, *Botanik der Gegenwart und Vorzeit*, Leipzig 1864 (ἀνατ. Waltham 1948). — B. Langkavel, *Botanik der späteren Griechen vom 3. bis zum 13. Jh.*, Berlin 1866 (ἀνατύπ. Amsterdam 1964). — F. Hoefér, *Histoire de la botanique, de la minéralogie et de la géologie*, 1882.

E. Oder, *Beiträge zur Geschichte der Landwirtschaft bei den Griechen*, Rhein. Mus. 45 (1890) 58 κ.έξ., 212 κ.έξ. και 48 (1893) 1-40. — Β. Γανώση, *Τὰ γεωργικὰ βιβλία στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, τὴ Ρώμη και τὸ Βυζάντιο*, Ἀθήναι 1949.

ε) Στρατηγικά

Και εἰς τὸν τομέα τοῦτον οἱ Βυζαντινοί, μολονότι συνεχισται και μαθηταὶ ἄριστοι τῆς λαμπρᾶς παραδόσεως τῶν Ἑλλήνων και Ρωμαίων, δὲν ἔδωσαν πρωτότυπον και δημιουργικὸν συγγραφικὸν ἔργον, εἰς μεγάλην τουλάχιστον κλίμακα. Ὅ,τι παρήγαγον εἶναι κυρίως ἐπιτομὴ και ἐπεξεργασία παλαιότερων ἔργων μὲ ἐλαχίστας καινοτομίας και βελτιώσεις. Πιθανότατα τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ τέχνη τοῦ πολέμου, ἀκολουθοῦσα τὸν ἀργὸν ρυθμὸν προόδου τῆς λοιπῆς τεχνικῆς, ἐξελίσσετο βραδύτατα. Ἀπὸ τοῦ 7ου αἰ. πάντως ἐμφανίζεται ἡ χρῆσις ἐντελῶς νέου ὅπλου, τοῦ ὑγροῦ πυρός, και τὸ γεγονὸς τοῦτο ὑπαγορεύει νεωτερισμοὺς εἰς τὸν ὅπλισμὸν τῶν πλοίων και ἀλλαγὰς εἰς τὴν πολεμικὴν τακτικὴν, σημειουμένας εἰς τὰ μεταγενέστερα βυζαντινὰ στρατιωτικὰ ἐγχειρίδια.

Πηγαι

H. Köchly - W. Rüstow, *Griechische Kriegsschriftsteller*, Leipzig 1853-55, τόμοι 3. (Ὁ τρίτος τόμος ἀναφέρεται εἰς κείμενα βυζαντινά). — K. K. Müller, *Ein griechisches Fragment über Kriegswesen*, Festschrift f. L. Uhlich, Würzburg 1880, σ. 106-38. — K. K. Müller, *Eine griechische Schrift über Seekrieg*, Würzburg 1882. — R. Vári, *Incerti scriptoris byzantini saeculi X. liber de re militari*, Lipsiae 1901. — R. Vári, *Leonis imperatoris tactica*, Budapest 1917, 1922, τόμοι 2 (κεφ. I-XIV. 38). Ὀλόκληρον τὸ ἔργον ἐν Migne, PG. 107, σ. 669-1120. — A. Dain, *Leonis VI Sapientis Problemata*, Paris 1935. — A. Dain, *Sylloge Tacticorum quae olim «inedita Leonis Tactica» dicebatur*, Paris 1938. — A. Dain, *Nau-machica*, Paris 1943. — E. A. Thompson, *A Roman Reformer and In-*

ventor (= Anonymus, De rebus bellicis), Oxford 1952. -- H. Mihăescu, Μαυρικίου Στρατηγικόν, Bucureşti 1970.

Β ο η θ ή μ α τ α

F. Aussaresses, *L'armée byzantine à la fin du VIe s. d'après le Stratégicon de l'Empereur Maurice*, Bordeaux - Paris 1909. — J. Maspero, *Organisation militaire de l'Égypte byzantine*, Paris 1912. — R. Grosse, *Römische Militärgeschichte von Gallienus bis zum Beginn der byzantinischen Themenverfassung*, Berlin 1920. — H. Delbrück, *Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte II*, Berlin 1921, 3η έκδοσις. — A. Dain, *Les stratégestes byzantins*, *Travaux et Mémoires* 2 (1967) 317-392. — A. Pertusi, *Ordinamenti militari, guerre in Occidente e teoria di guerra dei Bizantini (sec. VI-X)*, (*Settimane di Studio del Centro Italiano di Studi sull'alto medioevo*), Spoleto 1968, σ. 631-700. — E. W. Marsden, *Greek and Roman Artillery. Historical Development*, London 1969. — L. Casson, *Ships and Seamanship in the Ancient World*, Princeton 1971. — M. Grant, *The Army of the Caesars*, London 1974.

Τὴν τρέχουσαν βιβλιογραφίαν ἐπὶ τῶν προαναφερθέντων ἐπιστημονικῶν κλάδων βλ. εἰς BZ., 11. (Naturwissenschaften, Medizin, Kriegswissenschaft).

4. Πάπυροι

Οἱ πάπυροι περιέχουν τόσον ἱστορικὰ ὅσον καὶ φιλολογικὰ κείμενα καὶ ἔγγραφα ὡς καὶ κείμενα πρακτικῆς σημασίας. Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν νὰ τοὺς μνημονεύσωμεν μαζί με τὰς ἀναλόγους κατηγορίας πηγῶν. Ἐν ὅμως τοὺς ἀναφέρωμεν εἰς ἰδιαιτέραν θέσιν, πράττομεν τοῦτο, διότι τὸ παπυρολογικὸν ὕλικόν εἶναι μέγιστον καὶ ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ἰδίου κλάδου ἐρεῦνης, τῆς παπυρολογίας.

Οἱ πάπυροι οἱ ἀναφερόμενοι εἰς πράγματα τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας ἀνάγονται εἰς τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ τοῦ τέλους τοῦ 3ου αἰ. καὶ τῶν πρώτων δεκαετιῶν μετὰ τὴν ἀραβικὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου.

Οἱ πάπυροι ἀποτελοῦν πολυτιμοτάτην ἱστορικὴν πηγὴν, διότι πολλάκις εἶναι ἄμεσοι μάρτυρες γεγονότων τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἐπὶ παντὸς τομέως: δικαίου, διοικήσεως, οἰκονομίας, φορολογίας κλπ.

Ἡ ἰδιοτυπία τοῦ ὕλικου ἀπαιτεῖ καὶ εἰδικὴν προπαίδειαν τοῦ ἐρευνητοῦ, διὰ τὸ νὰ καταστῇ οὗτος ἱκανὸς νὰ τὸ μελετήσῃ.

Σχετικὰ βοηθήματα εἶναι: W. Schubart, Einführung in die Papyruskunde, Berlin 1918 (κυρίως διὰ τὰ φιλολογικὰ κείμενα). — P. Collomp, La papyrologie, Paris 1927. — A. Calderini, Papiri I. Guida allo studio della papirologia antica greca e romana², Milano 1938. — W. Peremans - J. Vergote, Papyrologisch Handboek, Louvain 1942. — A. D'Ors, Introduccion al estudio de los documentos del Egipto romano, Madrid 1948. — M. David - B. A. van Groningen, Papyrological Primer⁴, Leiden 1965. — E. G. Turner, Greek Papyri, An Introduction, Oxford 1968. — F. Preisigke - E. Kiessling, Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden· τοῦ ἔργου ἐκυκλοφόρησε τὸ 1971 (Marburg) ὁ IV, 4 τόμος. — O. Montevecchi, La Papirologia, Torino 1973.

Αἱ μέχρι τοῦ 1955 σπουδαιότεραι παπυρολογικαὶ συλλογαὶ ἀναφέρονται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ A. Bataille, Les papyrus, Paris 1955.

Εἰδικῶς διὰ τὰ ἐπὶ παπύρων ἔγγραφα πολὺ χρήσιμον εἶναι τὸ ὑπὸ F. Preisigke καὶ F. Bilabel ἐγκαινιασθέν, συνεχιζόμενον δὲ ὑπὸ E. Kiessling, Sammelbuch griechischer Urkunden aus Ägypten, περιέχον καὶ πολλὰ βυζαντινὰ ἔγγραφα. Τοῦ ἔργου ἐκυκλοφόρησε τὸ 1973 (Wiesbaden) ὁ 11ος τόμος.

Τὰ τρέχοντα παπυρολογικὰ δημοσιεύματα ἀναφέρονται εἰς τὰ περιοδικὰ Aegyptus (Testi recentemente pubblicati καὶ Bibliografia metodica), Chronique d'Égypte (Papyrus littéraires et Documents), Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Revue des Etudes Grecques (Bulletin Papyrologique), BZ. (Papyrusforschungen), Byzantion (Bulletin Papyrologique) καὶ BSL., IV B. (Manuscripts et documents, papyrologie).

II. Ἐπιγραφικαὶ πηγαὶ

1. Ἐπιγραφαί

Αἱ ἐπιγραφαὶ ἀποτελοῦν κατηγορίαν ἀμέσων πηγῶν καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσαι ἱστορικαὶ πηγαί.

Αἱ βυζαντιναὶ ἐπιγραφαὶ διακρίνονται μορφολογικῶς εἰς ἐγχαράκτους, ἀναγλύφους καὶ γραπτάς. Ἴδιαιτέρα κατηγορία ἐπιγραφῶν εἶναι τὰ χαράγματα (graffiti).

Ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου αἱ ἐπιγραφαὶ διακρίνονται εἰς ἐπιτυμβίους, κτητορικάς, ἀναθηματικάς καὶ περιστατικάς.

Αἱ ἐπιγραφαὶ εἶναι χρησιμώταται διὰ τὴν βυζαντινὴν προσωπογραφίαν, ἐκτὸς ταύτης ὁμῶς καὶ διὰ τὴν ἐν γένει ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου.

Συλλογαὶ

A. Boeckhius, *Corpus Inscriptionum Graecarum*, Berolini 1828-1877 (IV, ἀρ. 8636-8687). — V. Latyšev, *Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini graecae et latinae* I, II, IV, Petropoli 1885, 1890, 1891. — R. Cagnat - G. Lafaye, *Inscriptiones graecae ad res romanas pertinentes* I-IV, Paris 1901-1921. — G. Millet - J. Pargoire - L. Petit, *Recueil des inscriptions chrétiennes du Mont-Athos*, Paris 1904. — G. Lefèbvre, *Recueil des inscriptions grecques chrétiennes d'Égypte*, Le Caire 1907. — O. Manucchi, *Epigrafia cristiana*, Milano 1910. — R. Aigrain, *Manuel d'épigraphie chrétienne* II, Paris 1913. — G. Dittenberger, *Sylloge inscriptionum graecarum* I-IV, Lipsiae 1915-1924. — C. M. Kaufmann, *Handbuch der altchristlichen Epigraphik*, Freiburg i. Br. 1917. — Γ. Σωτηρίου, Ἐπιγραφαὶ καὶ χαράγματα Μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ παρὰ τὴν Λεβάρδειαν, ΑΔ. 6 (1920/4) Παράρτημα, σ. 181-190. — H. Grégoire, *Recueil des inscriptions grecques chrétiennes d'Asie Mineure*, Paris 1922. — L. Jalabert - R. Mouterde, *Inscriptions grecques et latines de la Syrie* I-IV, Paris 1929-1955. — M. Avi-Yonah, *Abbreviations in greek Inscriptions. The Near East* 200 B.C. - A.D. 1100, *The Quarterly of the Department of Antiquities in Palestina. Suppl. to Vol. IX*, Jerusalem - London 1940. — N. A. Bees - H. Lietzmann - G. Soteriu, *Corpus der griechischen christlichen Inschriften von Hellas. I. Die griechisch-christlichen Inschriften des Peloponnes. 1. Lieferung: Isthmos-Korinthos*, Athen 1941. — I. Barnea, *Creștinismul în Scythia Minor după inscripții* (= Ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάσσονα Σκυθίαν κατὰ τὰς ἐπιγραφάς), *Studii Teologice* 1/2 (București 1954) 64 - 112. — G. Michailov, *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae. I. Inscriptiones orae Ponti Euxini*, Sofia 1956. — L. Robert, *Documents de l'Asie Mineure Méridionale. Inscriptions, monnaies et géographie* (Centre de recherches de l'histoire et de philologie de la IVe section de l'École Pratique des Hautes-Études, III. Hautes Études du monde grécoromain, 2), Paris 1966. — E. Bernard, *Inscriptions métriques de l'Égypte grécoromaine. Recherches sur la poésie épigraphique des Grecs*

en Égypte, Paris 1969. — A. C. Bandy, The Greek Christian Inscriptions of Crete (Χριστιανικαὶ Ἐπιγραφαὶ τῆς Ἑλλάδος, τ. 10, 1), Ἀθήναι 1970. — K. Herbert, Greek and Latin Inscriptions in the Brooklyn Museum, Brooklyn, N. Y. 1972. — A. K. Ὀρλάνδος - Λ. Βρανούσης, Τὰ χαράγματα τοῦ Παρθενῶνος, Ἀθήναι 1973.

Χρήσιμον βοήθημα διὰ τὴν ἐπιγραφικὴν ἀποτελεῖ τὸ ἔργον τῆς: G. Lamingier - Pascher, Index grammaticus zu den griechischen Inschriften Kilikiens und Isauriens 1 (SB. Wiener Akad. d. Wiss. 284, 3), Wien 1973.

Τὰ τρέχοντα ἐπιγραφικὰ δημοσιεύματα παρακολουθοῦμεν διὰ τῶν σχετικῶν βιβλιογραφικῶν δελτίων τῆς BZ., 9. (Epigraphik), τῶν BSl., VI. A. (Paléographie, diplomatique, épigraphie), τῆς Revue des Études Grecques (Chronique: Bulletin Épigraphique) καὶ εἰς τὴν Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik. Εἰδικῶς περὶ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως βλ. C. A. Mango, The byzantine Inscriptions of Constantinople. A bibliographical Survey, AJA. 55 (1951) 52-66.

2. Νομίσματα

Νόμισμα καλοῦμεν τὸ ἐπίσημον (μεταλλικὸν) μέσον ἀνταλλαγῆς, τοῦ ὁποῦ τὴν γνησιότητα (βάρος καὶ περιεκτικότητα) καὶ ἀξίαν καθορίζει καὶ ἐγγυᾶται τὸ κράτος διὰ παραστάσεως ἢ διὰ ἐπιγραφῆς.

Τὸ βυζαντινὸν χρυσοῦν νόμισμα (solidus, νόμισμα, ὑπέρπυρον) εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ ἦτο ἴσον πρὸς τὸ 1/72 τῆς λίτρας τοῦ χρυσοῦ, ἦτο δηλονότι βάρους 4,48 γραμμαρίων. Ὁ solidus ὑποδιηρεῖτο εἰς 12 μιλιάρησια, 24 κερᾶτια (ἐξ ἀργύρου) καὶ 288 χαλκοῦς φύλλεις.

Τὸ βυζαντινὸν νόμισμα φέρει ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας πλευρᾶς (avers) συνήθως τὸν αὐτοκράτορα, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας (revers) τὸν Χριστὸν, τὴν Παναγίαν, προσωποποιήσιν τῆς νίκης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλπ.

Τὸ νόμισμα φέρει ἐπιγραφὴν μνημονεύουσαν τὸν ἡγεμόνα, ἐπὶ πλέον δὲ διὰ συγκεκριμένων λέξεων τὸν τόπον ἔνθα τοῦτο ἐκόπη καὶ τὴν βεβαιώσιν ὅτι τὸ μέταλλόν του εἶναι γνήσιον [π.χ. CONOB = CON OB = (νομισματοκοπεῖον) Κων(σταντινουπόλεως) - ὄβ(ρυσον) = καθαρὸς χρυσός].

Τὰ χάλκινα νομίσματα φέρουν ἐπὶ πλέον καὶ ἀριθμητικὰ σημεῖα ὑποδηλοῦντα τὴν ἀξίαν τοῦ κέρματος εἰς νούμμια (π.χ. Λ = τριακοντανούμιον = κέρμα 30 νουμμίων).

Τὸ νόμισμα εἶναι ἰδιαιτέρως πολύτιμος πηγὴ, διότι μᾶς βοηθεῖ εἰς τὴν χρονολόγησιν γεγονότων καὶ διότι μᾶς δίδει πληροφορίας διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἱστορίαν τοῦ κράτους, διὰ τὸν βαθμὸν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν ἐμπορικῶν του συναλλαγῶν καὶ γενικῶς τῆς πολιτιστικῆς του ἐπιρροῆς. Ἐπίσης καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς τέχνης τὸ νόμισμα εἶναι πολύτιμος πηγὴ, διότι πολλὰς φορές αἱ παραστάσεις τοῦ νομίσματος σχετίζονται ἀμέσως πρὸς ἀντιστοιχοὺς παραστάσεις τῆς μεγάλης τέχνης.

Ὅσον ἀπὸ ἀπόψεως συλλογῶν, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως βοηθημάτων ἢ βιβλιογραφία ἢ σχετικὴ πρὸς τὴν βυζαντινὴν νομισματικὴν εἶναι ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὴ.

Συλλογαὶ - Βοηθήματα Νομισματικῆς

J. Sabatier, Description générale des monnaies byzantines I-II, Paris 1862 (ἀνατ. Graz 1955). — G. Schlumberger, Numismatique de l'orient latin, Paris 1878 (Supplément, Paris 1882). — A. Engel - R. Serure, Traité de numismatique du moyen âge, Paris 1891 - 1905, τόμοι 3 (πολὺ καλὸν ἐγχειρίδιον διὰ τὴν γενικὴν νομισματικὴν). — W. Wroth, Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum I-II, London 1908. — W. Wroth, Catalogue of the Coins of the Vandals, Ostrogoths and Lombards and of the Empires of Thessalonica, Nicaea and Trebizond in the British Museum, London 1911. — J. J. Tolstoj, Vizantij-skija monety I-IX, St. Petersburg 1912-1914. — G. Macdonald, The Evolution of Coinage, Cambridge 1916. — A. R. Bellinger, The Anonymous Byzantine Bronze Coinage (Num. Notes and Monographs, 35), New York 1928. — Τοῦ Αὐτοῦ, Catalogue of the Coins found at Corinth 1925, New Haven 1930. — R. Ratto, Monnaies byzantines et d'autres pays contemporaines à l'époque byzantine, Lugano 1930 (ἀνατ. Amsterdam 1959). — S. M. Mosser, A Bibliography of Byzantine Coin Hoards (Num. Notes and Monographs, 67), New York 1935. — M. Thompson, Coins from the Roman through the Venetian Period (The Athenian Agora, II), Princeton, N.J. 1954. — H. L. Adelson, Lightweight Solidi and Byzantine Trade during the Sixth and Seventh Centuries (Num. Notes and Monographs, 138), New York 1957. — H. Goodacre, Handbook of the Coinage of the Byzantine Empire, London 1960. — P. Grierson, Coinage and Money in the Byzantine Empire 498-c.1090, Settimane di studio del Centro italiano di studi sull'alto medioevo, Spoleto 1960, τ. 8 (1961) 411-53. — H. Longuet, Introduction à la numismatique byzantine, Lon-

don 1961 (πολύ καλή εισαγωγή). — D. M. Metcalf, Coinage in the Balkans (820-1355), Chicago 1966. — A. R. Bellinger - P. Grierson, Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection. Τόμος I: Anastasius I to Maurice (491-602), by A. R. Bellinger, Washington, D. C. 1966. Τόμος II: Phocas to Theodosius III (602-717), by P. Grierson, Washington, D. C. 1968 (Parts 1-2). Τόμος III: Leo III to Nicephorus III (717-1081), by P. Grierson, Washington, D. C. 1973 (Parts 1-2). — M. F. Hendy, Coinage and Money in the Byzantine Empire 1081-1261, Washington, Dumbarton Oaks Center for Byz. Stud. 1969 (Dumbarton Oaks Studies, 12). — P. Bastien - H. Huvelin, Trouvaille de folles de la période constantinienne (307-317), Wetteren, Belg. 1969 (Num. romaine Essais, recherches et documents 5). — C. Morrisson, Catalogue des monnaies byzantines de la Bibliothèque Nationale. Τόμος I: D'Anastase Ier à Justinien II (491-711), τόμος II: De Philippicus à Alexis III (711-1204), Paris 1970. — G. E. Bates, Byzantine Coins (Archaeological Exploration of Sardis, Monograph 1), Cambridge/Mass. 1971. — M. Lombard, Monnaie et histoire d'Alexandre à Mahomet (Etudes d'économie médiévale 1, Civilisations et sociétés 26), Paris 1971. — P. V. Hill - J. P. C. Kent - R. A. G. Carson, Late Roman Bronze Coinage A.D. 324 - 498. Part 1: The Bronze Coinage of the House of Constantine, A.D. 324 - 346 (by P. V. Hill - J. P. Kent); Part 2: Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire, A. D. 346 - 498 (by R. A. G. Carson - J. P. Kent), London 1972². — D. Ricotti Prina, La monetazione aurea delle zecche minori bizantine dal VI al IX secolo, Roma 1972. — W. Hahn, Moneta Imperii Byzantini. Rekonstruktion des Prägebraufbaus auf synoptisch-tabellarischer Grundlage 1: Von Anastasius I. bis Justinianus I. (491-565) einschliesslich der ostgotischen und vandalischen Prägungen (Oesterr. Ak. Wiss. Denkschriften d. phil. - hist. Kl. 109), Wien 1973. — P. D. Whitting, Byzantine Coins, London 1973. — J. Yvon - H. Mitchell Brown, A Survey of Numismatic Research 1966-1971, II: Mediaeval and Oriental Numismatics, N. York 1973. — Margaret Thompson - O. Mørholm - C. M. Kraay, An Inventory of Greek Coin Hoards, N. York 1973.

Τὴν τρέχουσαν βιβλιογραφίαν βλ. εἰς BZ., 8. (Numismatik) καὶ BSl., VI. B. (Numismatique, sphragistique, héraldique).

3. Σιγίλλια

Ἡ σφραγὶς ἢ καὶ σιγίλλιον (ἐκ τοῦ λατινικοῦ sigillum, ὑπο-

κοριστικοῦ τῆς λέξεως signum), κοινῶς β ο ὕ λ λ α, ἐχρησίμευεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ὡς ἄλλωστε καὶ εἰς τὴν Δύσιν, ὅχι ὡς μέσον ἀσφαλίσεως τῆς μυστικότητος τοῦ ἐγγράφου, ἀλλ' ὡς μέσον βεβαιότητος τῆς γνησιότητός του. Εἰδικῶς αἱ χρυσαῖ αὐτοκρατορικαὶ σφραγιῖδες, λόγῳ τῆς ὕλης των, ἐχρησίμευον καὶ ὡς στολισμὸς τοῦ ἐγγράφου τὸ ὅποῖον συνώδευον.

Μόνον εἰδικὴ κατηγορία αὐτοκρατορικῶν ἐγγράφων, τὰ προστάγματα, ἔφερον σφραγιῖδα ἐκ κηροῦ (κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ Βυζαντίου ἐξ ἐρυθροῦ κηροῦ), ἡ ὁποία ἐχρησίμευε διὰ νὰ τὰ κλείη καὶ νὰ ἀσφαλίζῃ τὴν μυστικότητά των. Λόγῳ τῆς φύσεως τῆς ὕλης των κήρινα σφραγιῖδες δὲν ἐσώθησαν.

Εἰς τὴν ἰδιωτικὴν των ἀλληλογραφίαν οἱ αὐτοκράτορες ἐχρησιμοποιοῦν μολυβδίνας σφραγιῖδας.

Αἱ δεσποτικαὶ σφραγιῖδες, τ.ἔ. αἱ σφραγιῖδες τῶν δεσποτῶν — διοικητῶν μεγάλων περιφερειῶν τοῦ κράτους — ἦσαν ἐξ ἀργύρου.

Αἱ χρυσαῖ αὐτοκρατορικαὶ σφραγιῖδες ἔφερον ἐπὶ τῆς προσθίας πλευρᾶς τὸν αὐτοκράτορα, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας συνήθως τὸν Χριστόν.

Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν χρυσῶν βουλλῶν ἔφερον συνήθως τὸ ὄνομα τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ Χριστοῦ τὸ Χριστόγραμμα, σπανίως μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Κύριε βοήθει».

Οἱ ὑπάλληλοι τοῦ κράτους ἐχρησιμοποιοῦν γενικῶς μολυβδίνας σφραγιῖδας. Αὗται ἔφερον παραστάσεις καὶ ἐπιγραφάς. Αἱ παραστάσεις εἰκονίζουσαν τὴν Παναγίαν, τὸν Χριστόν, Ἁγίους ἢ τὸν Σταυρὸν ἢ καὶ ζῶα. Αἱ ἐπιγραφαὶ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπικλήσεις τῆς Παναγίας ἢ τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶχον συνηθέστατα τὴν μορφήν «Κύριε» ἢ «Θεοτόκε, βοήθει τῷ σῷ δούλῳ. . .».

Μολυβδίνας σφραγιῖδας ἐχρησιμοποιοῦσι ἐπίσης καὶ ὁ πατριάρχης. Αἱ πατριαρχικαὶ σφραγιῖδες ἐπὶ τῆς προσθίας πλευρᾶς ἔφερον τὴν Παναγίαν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Μήτηρ Θεοῦ» συγκεκομμένην, ὡς ἐπίσης, ἐνίοτε, καὶ τὸ Χριστόγραμμα, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δὲ πλευρᾶς τὸν τίτλον τοῦ πατριάρχου.

Τὰ ἰδιωτικὰ σιγίλλια ἦσαν σφραγιῖδες κατὰ τὴν σημερινὴν μᾶλλον ἔνοια τῆς λέξεως καὶ ἐκαλοῦντο σί γ κ ν α. Διεσώθησαν πολλὰ ἀποτυπώματα τοιούτων σίγκνων.

Αἱ σφραγιῖδες εἶναι πολύτιμοι πηγαί, καὶ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ διὰ τῶν παραστάσεων των. Διὰ τῶν παραστάσεων, διότι ἀπηχοῦν ἔργα μεγάλης τέχνης. Διὰ τῶν ἐπιγραφῶν των, διότι μᾶς δίδουν πληροφορίας περὶ ἀξιωματῶν

Σιγίλλια

τῆς διοικήσεως, τοῦ κλήρου, τοῦ στρατοῦ, περὶ πόλεων καὶ τελωνειακῶν σταθμῶν. Ἐπίσης διὰ τῆς μνείας ὀνομάτων ἀποτελοῦν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ τὴν σύνταξιν καὶ παρασκευὴν βυζαντινῆς προσωπογραφίας. Τέλος αἱ σφραγίδες, αἱ ὅποιαι φέρουν μετρικὰς ἐπιγραφάς, ἀποτελοῦν ἐνδιαφέροντα μνημεῖα τῆς βυζαντινῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας.

Συλλογαὶ - Βοηθήματα

G. Schlumberger, *Sigillographie de l'empire byzantin*, Paris 1884. — B. A. Pančenko, *Katalog molivdovulov* (= Catalogue of lead seals), *Izvestija* VIII (1903) 199-246, IX (1904) 341-96, XIII (1908) 78-151. — J. Ebersolt, *Sceaux byzantins du Musée de Constantinople*, *Rev. Num.* 18 (1914) 207-243. — K. M. Κωνσταντοπούλου, *Βυζαντινὰ μολυβδόβουλλα τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου*, Ἀθῆναι 1917. — K. M. Κωνσταντοπούλου, *Βυζαντινὰ μολυβδόβουλλα*. Συλλογὴ Α. Σταμούλη, Ἀθῆναι 1930. — V. Laurent, *Les bulles métriques dans la sigillographie byzantine*, *Ἑλληνικά* 4 (1931) 191 - 228 καὶ 321 - 360, 5 (1932) 137 - 174 καὶ 389 - 420, 6 (1933) 81 - 102 καὶ 205 - 230, 7 (1934) 63 - 71 καὶ 277 - 300, 8 (1935) 49 - 64 καὶ 319 - 343. — V. Laurent, *Sceaux byzantins inédits*, *EO.* 32 (1933) 34 - 56. — G. Schlumberger - F. Chalandon - A. Blanchet, *Sigillographie de l'orient latin*, Paris 1943. — V. Laurent, *Documents de sigillographie. La collection C. Orghidan*, Paris 1952. — V. Laurent, *Le Corpus des sceaux de l'empire byzantin. Τόμος V¹: L'Église (Première partie I. L'Église de Constantinople. A. La Hiérarchie)*, Paris 1963. *Τόμος V²: L'Église [Première partie (suite) I. L'Église de Constantinople: le clergé et les moines. II. Les Archevêchés autocéphales (Chypre et Bulgarie). Deuxième partie I. Les Patriarcats orientaux (Alexandrie, Antioche, Jérusalem). II. Supplément]*, Paris 1965. *Τόμος V: L'Église (Planches)*, Paris 1965. *Τόμος V³: L'Église (Supplément)*, Paris 1972. — G. Zacos - A. Veglery, *Byzantine Lead Seals, Τόμος I, Μέρη 1 - 3 + τ. πινάκων*, Basel 1972.

Ἡ τρέχουσα περὶ τῶν σιγιλλίων βιβλιογραφία ἀναγράφεται εἰς τὰ σχετικὰ βιβλιογραφικὰ δελτία τῶν περιοδικῶν *Byzantion* (*Bulletin de sigillographie*), *BZ.*, 8. (*Sigillographie*) καὶ *BSI.*, VI. B. (*Numismatique, sphragistique, héraldique*).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΠΗΓΩ

ΠΗΓΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ 4ου ΑΙΩΝΟΣ

Α. Σύγχρονοι

1. ΒΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΗΡΩΝΟΣ (3ος - 4ος αι.)

Ὁ Θεόδωρος κατήγετο ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀμασείας. Ἠκολούθησε τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα (τῆρων = νεοσύλλεκτος) καὶ ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ (286-305 καὶ 307-308) εἰς τὰ Εὐχάιτα. Πρὸ τοῦ 9ου αἰ. ἀκόμη ἐδημιουργήθη διπλῆ παράδοσις διὰ τὸν μάρτυρα Θεόδωρον, οὕτως ὥστε νὰ τιμῶνται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας δύο μάρτυρες, ὁ Θεόδωρος ὁ Τῆρων καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Στρατηλάτης, ἐνῶ πρόκειται περὶ τοῦ ἰδίου ἀγίου.

Παραλλαγὰί τοῦ βίου τοῦ ἀγίου Θεοδώρου ὑπάρχουν πολλάι. Παραθέτομεν τὴν πλέον σημαντικὴν.

Εκκ.: AASS. Nov. IV, Bruxelles 1925, 49-55. Πρβ. H. Delehaye, *Les légendes grecques des saints militaires*, Paris 1909, σ. 183-201.

ΑΞΙΑ : Ὁ βίος δίδει στοιχεῖα περὶ τῆς στρατολογίας καὶ παιδείας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀγίου. Αἱ μεταγενέστεραι παραλλαγὰί του (βλ. ἀρ. 327) παρέχουν πληροφορίας δι' ἐπιδρομὰς Σαρακηνῶν ἐπὶ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, ὡς καὶ διὰ παλαιότερας ἐπιδρομὰς Σκυθῶν καὶ Οὐννων.

2. ΒΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΦΩΤΙΣΤΟΥ († περὶ τὸ 330)

Ὁ Γρηγόριος, παρθικῆς καταγωγῆς, ἐβαπτίσθη καὶ ἔλαβεν ἑλληνικὴν μόρφωσιν εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας. Ὑπῆρξεν ὁ ἀπόστολος καὶ ὁ φωτιστὴς τῶν Ἀρμενίων, χειροτονηθεὶς δὲ ἐπίσκοπος καὶ λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ Καθολικοῦ, τ.ἔ. τοῦ ἡγέτου τῆς ἀρμενικῆς ἐκκλησίας, προσέβη εἰς τὴν πλήρη ὀργάνωσίν της.

Ὁ βίος του ἐγράφη ὑπὸ ἀνωνύμου συγγραφέως, περιελήφθη δὲ εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ τοῦ 10ου αἰ. (βλ. ἀρ. 331).

ΕΚΔ.: P. De Lagarde, *Agathangelus und die Akten Gregors von Armenien*, Abhandlungen der königl. Gesellschaft der Wiss. zu Göttingen 35 (1887) 89 - 118.

PG. 115, σ. 944-996.

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περί τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ περί τῶν προσπαθειῶν προσηλυτισμοῦ τῶν Οὐννων.

3. ΒΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΟΥ (3ος-4ος αΙ.)

Βλ. Βίον Θεοδώρου Τήρωνος (ἀρ. 1).

4. Α' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ (325)

Συνήλθεν εἰς τὴν Νίκαιαν. Ἠσχολήθη μὲ τὸ χριστολογικὸν θέμα, καταδικάσασα τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀρείου καὶ συντάξασα τὰ ἑπτὰ (7) πρῶτα ἄρθρα τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

ΕΚΔ.: Mansi 2, σ. 636 κ.έ.

Καταλόγους τῶν μετασχόντων εἰς τὴν Σύνοδον πατέρων ἐξέδυσαν οἱ:

H. Gelzer - H. Hilgenfeld - O. Cuntz, *Patrum Nicaenorum nomina*, Lipsiae 1898.

E. Honigmann, *La liste originale des pères de Nicée*, Byzantion 14 (1939) 17-76 (κείμενον σ. 44-48).

5. ITINERARIUM BURDIGALENSE (333)

Τὸ παλαιότερον ὁδοιπορικὸν πρὸς τοὺς Ἀγ. Τόπους ἔργον ἀγνώστου προσκυνητοῦ ἐκ Burdigala (= Bordeaux), ὁ ὁποῖος ἐταξίδευσε τὸ 333. Σημειώνονται ὅλοι οἱ σταθμοὶ ἀπὸ τῆς Burdigala μέχρι τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ Μιλάνου. Τὸ ὁδοιπορικὸν τοῦτο εἶναι λεπτομερέστατον, σημειοῦν τὰς civitates, mansiones (=τόποι διαφυκτερέσεως), mutationes (=τόποι ἀλλαγῆς ἵππων) κλπ.

Εκδ.: O. Cuntz, *Itineraria romana I. Itineraria Antonini Augusti et Burdigalense*, Leipzig 1929.

K. Müller, *Itineraria romana IV. Itinerarium Hierosolymitanum (Burdigalense)*, Stuttgart 1916, σ. LXVIII-LXX.

P. Geyer, *Itinera Hierosolymitana saeculi III-VIII (CSEL. 39)*, Pragae - Vindobonae - Lipsiae 1898, σ. 1 - 33.

6. ΛΑΚΤΑΝΤΙΟΣ (Lucius Caelius ἢ Caecilius Firmianus Lactantius)
(τελευταῖον τέταρτον 3ου αί. - ± 340)

Ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς καταγόμενος ἐκ Β. Ἀφρικῆς. Ἐδίδαξε ρητορικὴν ἐν Νικομηδείᾳ. Διετέλεσε διδάσκαλος τοῦ Κρίσπου, υἱοῦ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Δὲν ἔχομεν θετικὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ τόπου καὶ χρόνου τοῦ θανάτου του. Ἐκ τῶν ἔργων του ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παροῦσιάζει:

ΕΡΓΑ: *De mortibus persecutorum*. Ἀναφέρεται εἰς τοὺς διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Διοκλητιανοῦ, Μαξιμιανοῦ, Γαλερίου, Σεβήρου καὶ Μαξιμίνου (303-313), τῶν ὁποίων παρουσιάζει τὸν θάνατον ὡς δικαίαν τιμωρίαν.

Εκδ.: J. Moreau, *Lactance, De la mort des persécuteurs. I: Introduction, texte critique et traduction. II: Commentaire (Sources Chrétiennes 39)*, Paris 1954.

S. Brandt - G. Laubmann, *Caeli Firmiani Lactanti qui inscriptus est de mortibus persecutorum liber (CSEL. 27, 2)*, Vindobonae 1897.

ΛΕΙΠΑ: Πολύτιμον διὰ τὰς πληροφορίας του περὶ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς *iugatio - capitatio*.

7. ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ (260/4 - 338/40)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Παλαιστίνην. Φίλος καὶ συνεργάτης τοῦ Παμφίλου, συνέγραψε μαζί του ἀπολογία τῶν Ὁριγένους. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 313 καὶ 315 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Καισαρείας. Εἰς τὰς διαμάχας τῆς ἐποχῆς μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Ἀρειανῶν προσεπάθησε νὰ παίξῃ συμβιβαστικὸν

ρόλον, μολονότι συνεπάθει τούς 'Αρειανούς. Ἐγγραψε πολλά ἔργα, ἐρμηνευτικά, ἀπολογητικά, δογματικά, λόγους καὶ ἱστορικά (ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ 324).

ΕΡΓΑ: Ἐκ τῶν σωζομένων ἔργων του μᾶς ἐνδιαφέρουν τὰ ἐξῆς:

I. Εἰς Κωνσταντῖνον τὸν βασιλέα Τριακονταετηρικός.

Λόγος ἀφιερωμένος εἰς τὰ τριάντα χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (335). Τὰ κεφάλαια XI-XVIII δὲν ἀποτελοῦν μέρος τοῦ Τριακονταετηρικοῦ, ἀλλὰ πραγματεῖαν ἀπολογητικοῦ χαρακτῆρος, ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐνανθρώπισιν τοῦ Σωτῆρος καὶ εἰς τὰ λαμπρὰ κτίσματα ποὺ ἀνήγειρεν ὁ Κωνσταντῖνος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ὁ λόγος ἐγράφη ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου.

ΕΚΔ.: I. A. Heikel, Eusebius - Werke I (GCS. 7), Leipzig 1902, σ. 193 - 259.

II. Εἰς τὸν βίον τοῦ μακαρίου βασιλέως Κωνσταντίνου.

Ἐγκωμιαστικὴ βιογραφία τοῦ Μ. Κωνσταντίνου εἰς 4 βιβλία.

ΕΚΔ.: F. Winkelmann, Über das Leben des Kaisers Konstantin (= GCS., Eusebius Werke I. 1), Berlin 1975.

ΑΣΙΑ: Καὶ τὰ δύο ἔργα εἶναι ἐγκώμια καὶ ὄχι ἔργα αὐστηροῦ ἱστορικοῦ χαρακτῆρος. Πάντως εἶναι πολύτιμα διὰ τὴν κατανόησιν τῆς πολιτικῆς θεωρίας τῶν Βυζαντινῶν καὶ διὰ τὴν γνῶσιν τῆς θρησκευτικῆς πολιτικῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Ἡ γνησιότης τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν διαταγμάτων, ποὺ διασώζει τὸ δεύτερον ἔργον, δὲν ἀμφισβητεῖται πλέον.

8. EXPOSITIO TOTIUS MUNDI ET GENTIUM (μέσα 4ου αΙ.)

Περιγηγητικὸν ἔργον ἀνωνύμου ἔθνικοῦ, μὴ μορφωμένου συγγραφέως ἀνατολικῆς καταγωγῆς. Σώζεται εἰς λατινικὴν μετάφρασιν.

ΕΚΔ.: J. Rougé, Expositio totius mundi et gentium. Introduc-

tion, texte critique, traduction, notes et commentaire (Sources Chrétiennes 124), Paris 1966 (κειμ. σ. 140 - 212).

9. ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ (331 - 363)

Ὁ Φλάβιος Κλαύδιος Ἰουλιανὸς ἔτυχε πολὺ καλῆς μορφώσεως, κλασσικῆς καὶ χριστιανικῆς, ἀλλὰ τελικῶς ἐστράφη ἀποκλειστικῶς πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κόσμον καὶ τὴν εἰδωλολατρίαν. Ὡς καῖσαρ εἰς τὴν Γαλατίαν ἐγνώρισε πολλὰς στρατιωτικὰς ἐπιτυχίας. Τὸ 361 ἐστάσιασε κατὰ τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου (337 - 361), τὸν ὁποῖον θανόντα διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον. Κύριον μέλημά του κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του ὑπῆρξεν ἡ ἐπαναφορὰ τῆς ἀρχαίας θρησκείας. Ἐφονεύθη τὸ 363 πολεμῶν ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ἐγραψε λόγους, ἐπιγράμματα, ἐγκώμια, ἐπιστολὰς ὡς καὶ ἔργον κατὰ τῶν Χριστιανῶν (κατὰ Γαλιλαίων), τὸ ὁποῖον δὲν σώζεται.

ΕΡΓΑ: I. Ἀντιοχικὸς ἢ Μισοπύγων. Ἐντεχνος λόγος ποῦ ἐξεφώνησεν ὁ Ἰουλιανὸς τὸ 363 πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Ἀντιοχείας.

ΕΚΔ.: Ch. Lacombrade, L'empereur Julien, Oeuvres complètes II. 2, Paris 1964, σ. 139 - 199 (κειμένον σ. 156 - 199).

F. C. Hertlein, Juliani imperatoris quae supersunt, Leipzig 1875 - 76, σ. 433 - 479.

II. Ἐπιστολαί: Σώζονται 87 ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ.

ΕΚΔ.: B. K. Weis, Julian, Briefe. Griechisch-deutsch, München 1973.

J. Bidez, L'empereur Julien, Oeuvres complètes I. 2, Lettres et Fragments, Paris 1960.

F. C. Hertlein, Juliani imperatoris quae supersunt, Leipzig 1875-76, σ. 480-606.

B. A. van Groningen, Juliani imperatoris epistulae selectae (Textus minores XXVII), Leiden 1960.

ΑΣΙΑ: Τόσον οἱ λόγοι, ὅσον καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ παρέχουν

βιογραφικὰ στοιχεῖα, ὡς καὶ πληροφορίας περὶ γεγονότων τοῦ καιροῦ του καὶ περὶ τῶν σχέσεων τοῦ συγγραφέως πρὸς τοὺς Λιβάνιον, Θεμιστίον, Ὀρειβάσιον καὶ ἄλλους συγχρόνους του.

10. ΘΑΥΜΑΤΑ ΑΓΙΟΥ ΑΡΤΕΜΙΟΥ (4ος αἰ.)

Ἐμαρτύρησεν εἰς τὴν Δάφνην Ἀντιοχείας ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ· τὸ λείψανόν του μετεφέρθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐναπετέθη εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου ἔγραψεν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Ρόδιος (βλ. ἀρ. 169) ὁ ὁποῖος ἀντλεῖ ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Φιλοστοργίου.

Εκκ.: A. Papadopoulos - Kerameus, *Varia Graeca sacra ἐν Zapiski istor.-filol. Fak. Imper. St. Petersburgskago Univ.* 95 (1909) 1-75.

PG. 115, σ. 1160-1212 (εἰς τὴν συλλογὴν Συμειῶν τοῦ Μεταφραστοῦ).

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς ναυτιλιακῆς κινήσεως μεταξύ Κωνσταντινούπολεως καὶ Ρόδου.

11. MAMEPTINOS (Claudius Mamertinus, 4ος αἰ.)

Κατήγεται ἐκ πλουσίας οἰκογενείας, ἔτυχεν ἐπιμελημένης μορφώσεως καὶ τὰ διασωθέντα ἔργα του δεικνύουν ὅτι ἐχειρίζετο καλῶς τὴν λατινικὴν. Τὸ 361 ἀνεδείχθη ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ *comes sacrarum largitionum* καὶ ἐν συνεχείᾳ *praefectus per Illyricum*, τὸ δὲ 362 ὕπατος. Τὸ 365, ἐπὶ Βαλεντινιανοῦ καὶ Βάλλη, ἀνέλαβε τὴν ἐπαρχότητα Ἰταλίας, Ἀφρικῆς καὶ Ἰλλυρικοῦ, παυθεὶς τὸ 368 μετὰ τὴν κατηγορίαν καταχρήσεως τῶν δημοσίων χρημάτων. Περὶ τοῦ τέλους τοῦ βίου του οὐδὲν γνωρίζομεν.

ΕΡΓΑ: *Gratiarum actio de consulatu suo Iuliano imperatore*. Λόγος ἐκφωνηθεὶς εἰς τὴν σύγκλητον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν 1ην Ἰανουαρίου 362.

ΕΚΔ.: E. Galletier, Panegyriques latins III, Paris 1955, σ. 16-44
(μετά γαλλ. μεταφρ.).

H. Gutzwiller, Die Neujahrsrede des Konsuls Claudius Marmertinus vor dem Kaiser Julian, Text, Übersetzung und Kommentar (Basler Beiträge zur Geschichtswissenschaft X), Basel 1942 (μετά γερμ. μεταφρ.).

G. Baehrens, Panegyrici Latini, Paris 1911, σ. 131-156.

ΑΞΙΑ: Παρά τας όφειλομένας εις τόν έγκωμιαστικόν του χαρακτήρα υπερβολάς ό λόγος άποτελει κάλην πηγην διά την έσωτερικήν και έξωτερικήν πολιτικήν του Ίουλιανού μέχρι του 362.

12. ΜΑΓΝΟΣ Ο ΕΚ ΚΑΡΡΩΝ (4ος αι.)

Ήνήκει εις τούς ιστορικούς του 4ου αι. Παρηκολούθησε τόν Ίουλιανόν, ίσως ώς ιδιαίτερος γραμματεός του, εις την έκστρατείαν του έναντίον τών Περσών (363).

ΕΡΓΑ: Ήγραψε την ιστορίαν του πολέμου αυτού. Τό έργον σώζεται μόνον εις άποσπάσματα.

ΕΚΔ.: FHG. IV, σ. 4-6.

HGM. I, σ. 366 - 369.

FGrHist. 2 b, άρ. 225.

ΠΗΓΑΙ: Αύτόπτης μάρτυς τών γεγονότων.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εις τόν Ammianus Marcellinus, τόν Ζώσιμον και τόν Ίωάννην Μαλάλαν.

ΑΞΙΑ: Σημαντική πηγή διά την έκστρατείαν του Ίουλιανού έναντίον τών Περσών.

13. ΕΥΤΥΧΙΑΝΟΣ Ο ΕΚ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ (4ος αι.)

Ίστορικός του 4ου αι., σύγχρονος του Μάγνου του εκ Καρρών, έλαβε και

αὐτὸς μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐναντίον τῶν Περσῶν (363).
Ἐγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ πολέμου αὐτοῦ.

ΕΡΓΑ: Ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου σώζονται μόνον ἀποσπάσματα.

ΕΚΔ.: FHG. IV, σ. 6.

HGM. I, σ. 369 - 370.

ΠΗΓΑΙ: Εἶναι αὐτόπτης μάρτυς τῶν γεγονότων ποῦ ἱστορεῖ.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Ἰωάννην Μαλάλαν.

ΑΣΙΑ: Ἀξιόλογος πηγὴ διὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐναντίον τῶν Περσῶν.

14. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ (295-373)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ὡς διάκονος διεκρίθη εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας (325) διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ὀρθοδόξων ἀπόψεων ἐναντίον τοῦ Ἀρειανισμοῦ, τὸν ὁποῖον καὶ ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας (328) κατεπολέμησε μετ' αὐστηρᾶς συνεπειᾶς μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἡ πολυμερὴς συγγραφικὴ του δραστηριότης ἀναφέρεται ἀκριβῶς εἰς τοὺς ἀγῶνας του κατὰ τῶν Ἀρειανῶν.

ΕΡΓΑ: Ἐκ τῶν σωζομένων ἔργων του ἱστορικὴν σημασίαν ἔχουν:

I. Ἀπολογητικὸς κατὰ Ἀρειανῶν.

ΕΚΔ.: PG. 25, σ. 248-410.

II. Ἀπολογία πρὸς τὸν βασιλέα Κωνστάντιον.

ΕΚΔ.: J. M. Szymusiak, Athanase d'Alexandrie, Apologie à l'empereur Constance, Apologie pour sa fuite. Introduction, texte critique, traduction et notes (Sources Chrétiennes 56), Paris 1958, σ. 88-132.

III. Ἀπολογία περὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ.

ΕΚΔ.: J. M. Szymusiak, Athanase d'Alexandrie . . ., σ. 133 - 167.

IV. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου.

Τὴν βιογραφίαν τοῦ Ἀντωνίου ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός (Or. 21.5) χαρακτηρίζει ὡς «τοῦ μοναχικοῦ βίου νομοθεσίαν ἐν πλάσματι διηγήσεως», τ. ἔ. ἔκθεσιν τοῦ μοναχικοῦ ιδεώδους, ὅπως ἀντελαμβάνετο τοῦτο ὁ Ἀθανάσιος.

ΕΚΔ.: PG. 26, σ. 835-976.

V. Ἐπιστολὴ πρὸς Σεραπίωνα περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρείου.

ΕΚΔ.: PG. 25, σ. 685-690.

VI. Ἱστορία Ἀρειανῶν πρὸς μοναχοῦς.

ΕΚΔ.: PG. 25, σ. 696-796.

ΑΞΙΑ: Ὁ πολεμικὸς χαρακτήρ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀθανασίου προσδίδει εἰς αὐτὰ μεροληπτικότητα καὶ μονομέρεια, ποὺ ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν χρησιμοποίησίν των.

15. ΕΥΤΡΟΠΙΟΣ (4ος αἰ.)

Ὡς magister memoriae ἐπὶ Βάβη (364-378) ἔγραψε κατὰ προτροπὴν τοῦ ἀνωτέρω αὐτοκράτορος ἐπιτομὴν τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ Ρωμύλου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἰοβιανοῦ (364). Τὸ ἔργον τοῦτο μετεφράσθη ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ Παιανίου (βλ. ἄρ. 16) τὸ 379.

ΕΡΓΑ: Breviarium ab urbe condita, εἰς 10 βιβλία.

ΕΚΔ.: F. Rühl, Eutropi Breviarium ab urbe condita (Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana), Lipsiae 1887.

H. Droysen, MGH. Auct. Ant. II (Berolini 1879) σ. 3-182.

ΠΗΓΑΙ: Διὰ τὴν ἐποχὴν ἀπὸ τοῦ 324 μέχρι τοῦ Ἰουλιανοῦ (361) στηρίζεται ἐπὶ ἀγνώστου κατὰ τὰ ἄλλα χρονικοῦ τῆς δυναστείας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ Ἰοβιανοῦ ἐκθέτει ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως.

ΑΣΙΑ: Διὰ τὸν ἱστορικὸν τοῦ Βυζάντιου ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ 10ον βιβλίον, περιλαμβάνον τὴν ἱστορίαν τῆς ἀπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἰοβιανοῦ ἐποχῆς. Ἡ διήγησις του εἶναι σαφῆς καὶ ἀκριβῆς. Ἐν τούτοις δὲν προσφέρει πολλὰ νέα στοιχεῖα καὶ διὰ τοῦτο ἡ σημασία του ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως εἶναι περιορισμένη.

16. ΠΑΙΑΝΙΟΣ (4ος αι.)

Ἦκμασε τὸν 4ον αι. Κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Συρίας. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 337. Ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Λιβανίου καὶ τοῦ Ἀκακίου, οἱ ὅποιοι εἰς τὰ μέσα τοῦ 4ου αι. εἶχον ἰδρύσει εἰς τὴν Ἀντιόχειαν σχολὴν ρητορικῆς.

ΕΡΓΑ: Περί τὸ 379 μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὸ *Breviarium ab urbe condita* τοῦ Εὐτροπίου (βλ. ἀρ. 15).

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Παιανίου μετάφρασις εἰς τὴν τοῦ Εὐτροπίου ρωμαϊκὴν ἱστορίαν, ΝΕ. 9 (1912) 1-116.

17. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ (± 330 - 379)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας καὶ ἔλαβε πολὺ ἐπιμελημένην μόρφωσιν. Συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν Κων/πολιν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὸ 356 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἤρχισε νὰ ἀσχῆ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου τῆς ρητορικῆς· τὸ ἐγκατέλειψεν ὅμως συντόμως διὰ νὰ ἀφοσιωθῆ εἰς τὸν Θεόν. Ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Συρίαν, Παλαιστίνην, Μεσοποταμίαν, Αἴγυπτον καὶ κατόπιν ἀπεσύρθη εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Νεοκαισαρείας τοῦ Πόντου, ὅπου μετὰ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ συνέταξε τὴν «Φιλοκαλίαν τοῦ Ὀριγένους», ἀποτελοῦσαν ἐράνισμα ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ὀριγένους,

καὶ δύο μοναχικούς κανόνες. Τὸ 364 ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ τὸ 370 ἐπίσκοπος Καισαρείας. Διεκρίθη διὰ τὴν φιλανθρωπικὴν δρᾶσίν του καὶ διὰ τοὺς ἀγῶνάς του κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ἐγραψεν ἔργα ποικίλου περιεχομένου, δογματικά, παιδαγωγικά, ὁμιλίας καὶ ἐπιστολάς.

ΕΡΓΑ: I. Ἀσκητικά. Συλλογὴ ἔργων τοῦ Μ. Βασιλείου. Ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης μερικῶν τμημάτων της. Τὰ σπουδαιότερα γνήσια τμήματα τῆς συλλογῆς εἶναι: α) τὰ (ἠθικά), σειρά τ.ε. ἠθικῶν παραγγελμάτων, β) οἱ δύο μοναχικοὶ κανόνες «ἄροι κατὰ πλάτος» καὶ «ἄροι κατ' ἐπιτομήν», δηλ. ἐκτενεῖς καὶ συνοπτικοὶ ἀντιστοιχῶς κανόνες ἀσκητικῆς ζωῆς.

ΕΚΔ.: PG. 31, σ. 619-1428.

ΛΕΞΙΑ: Οἱ κανόνες αὐτοὶ διατυπωμένοι ὑπὸ μορφήν ἐρωταποκρίσεων καθορίζουν τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν μοναχῶν. Συνετέλεσαν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ κοινοβιακοῦ μοναχισμοῦ εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ ἰσχύουν μέχρι σήμερον (ἅγιον Ὅρος).

II. Ἐπιστολαί. 366 ἐπιστολαὶ ἐκ τῶν ὁποίων αἱ πρὸς τὸν Ἀπολλινάριον (Ἐπ. 361/4) καὶ Λιβάνιον (Ἐπ. 335/59) θεωροῦνται νόθοι.

ΕΚΔ.: Υ. Courtonne, Saint-Basile, Lettres, τ. 1-3, Paris 1957-66.

PG. 32, σ. 219 - 1112.

ΛΕΞΙΑ: Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Μ. Βασιλείου εἶναι σημαντικὴ πηγὴ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου τοῦ 4ου αἰῶνος.

18. Β' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ (381)

Συνήλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, κατεδίκασε τοὺς Μακεδονιανούς, ἐπεσφράγισε τὴν νίκην τῆς Ὁρθοδοξίας κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ καὶ συνεπλήρωσε τὰ ἄρθρα τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

ΕΚΔ.: Mansi 3, σ. 350 κ.έ.

19. ΦΑΥΣΤΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ (τέλος 4ου αι.)

ΕΡΓΑ: Ἐγραψεν ἑλληνιστὶ ἱστορίαν ἀρμενικὴν, ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὰ ἔτη 317-387. Διεσώθη ἡ ἀρμενικὴ μετάφρασίς της.

ΕΚΔ.: J. B. Émine, Faustus de Byzance. Bibliothèque historique en IV livres (FHG. V 2: V. Langlois, *Historicorum graecorum et syriorum reliquiae in armeniorum scriptis servatae*, Parisiis 1883), σ. 209 - 310 (γαλλ. μετάφρ.).

M. Lauer, *Des Faustus von Byzanz Geschichte Armeniens*, Köln 1879 (γερμανική μετάφρασις).

Τὸ ἀρμενικὸν κείμενον ἐξεδόθη ἐπανεπιλημμένως. Τελευταία ἔκδοσις ἐν Βενετία 1933.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Προκόπιον, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖ τὸν Φαῦστον εἰς τὸ τμήμα τοῦ ἔργου του τὸ ἀναφερόμενον εἰς τοὺς βυζαντινοπερσικοὺς πολέμους.

ΑΣΙΑ: Σημαντικὴ πηγὴ διὰ τὸν 4ον αἰ. παρὰ τὴν μεροληψίαν μὲ τὴν ὁποίαν κρίνει τὰ γεγονότα.

20. ΘΕΜΙΣΤΙΟΣ (±317 - ±388)

Γόνος πλουσίας οἰκογενείας τῆς Παφλαγονίας, ἔτυχεν ἐξαιρετικῶς ἐπιμελημένης μορφώσεως σπουδάσας εἰς τὴν ρητορικὴν σχολὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ 345 ἤνοιξε ρητορικὴν σχολὴν, ὅπου ἐδίδασκε κυρίως ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν. Τὸ 383-384 διετέλεσε praefectus urbi τῆς Κων/πόλεως.

ΕΡΓΑ: Λόγοι.

ΕΚΔ.: G. Downey, *Themistii orationes quae supersunt*, τ. I, Rec. H. Schenkl, opus consummavit G. Downey, Lipsiae 1965 (λόγοι 1-19), τ. II, Rec. H. Schenkl, opus consummaverunt G. Downey et A. F. Norman, Lipsiae 1971 (λόγοι 20-34).
W. Dindorf, *Themistii orationes*, Leipzig 1832.

ΑΣΙΑ: Οἱ λόγοι του παρέχουν σημαντικὸν ἀριθμὸν πληροφοριῶν σχετικῶν τόσοσιν πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῶν Βυζαντινῶν περὶ αὐτοκράτορος καὶ ἐξουσίας, ὅσον καὶ πρὸς πράγματα καὶ γεγονότα τῆς ἐποχῆς του, τὰ ὁποῖα ὁ πολυτεύομενος Θεμιστιος λόγῳ τῆς θέσεώς του ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ καλῶς.

21. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΣ (329/30 - 390)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀριανζόν, πλησίον τῆς Ναζιανζοῦ τῆς Καππαδοκίας. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ναζιανζόν, εἰς τὴν Καισάρειαν, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐμόνασεν ἐπ' ὀλίγον μετὰ τοῦ φίλου του Βασιλείου εἰς τὸν Πόντον. Τὸ 379 ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μὲ τοὺς περιφήμους λόγους του ὑπερήσπισε τὴν Ὁρθοδοξίαν ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν. Τὸ 379 - 381 διετέλεσε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπέθανεν ὀλίγον πρὸ τοῦ 390 εἰς τὴν πατρίδα του.

ΕΡΓΑ: I. Λόγοι (δογματικοί, ἑορταστικοί, ἐγκωμιαστικοί, ἐπιτάφιοι, ἐπίκαιροι καὶ ἠθικοί).

Εκκ.: PG. 35, σ. 395-1252 καὶ PG. 36.

J. Barbel, Gregor von Nazianz, Die fünf theologischen Reden (Testimonia. Schriften der altchristlichen Zeit 3), Düsseldorf 1963.

II. Ἐπιστολαί. Σώζονται 245 ἐπιστολαὶ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ.

Εκκ.: P. Gallay, Gregor von Nazianz, Briefe (GCS. 53), Berlin 1969.

P. Gallay, Saint Grégoire de Nazianze, Lettres, τ. I-II, Paris 1964, 1967.

PG. 37, σ. 21-388.

III. Ποιήματα.

Εκκ.: PG. 37, σ. 397-1600.

IV. Ἐπιγράμματα.

Εκκ.: H. Beckby, Anthologia Graeca II, München 1957, σ. 444-569.

ΑΣΙΑ: Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ δίδουν πληροφορίας περὶ τῆς ζωῆς τοῦ συγγραφέως καὶ τῆς ἐποχῆς του.

22. ΒΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ (329/30 - 390)

Ο βίος του Γρηγορίου του Ναζιανζηνού συνεγράφη υπό του Γρηγορίου, πρεσβυτέρου Καισαρείας Καππαδοκίας (βλ. άρ. 147), κατά τὸ τέλος τοῦ βου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος.

ΕΚΑ.: PG. 35, σ. 244-304.

ΑΞΙΑ: Τὸ κείμενον βασιζέται ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας παρέχουν αὐτὰ ταῦτα τὰ ἔργα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, ἐκτιθεμένων κατὰ τρόπον συστηματικὸν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως.

23. ΛΙΒΑΝΙΟΣ (314 - ± 393)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἐκ πλουσίων γονέων. Διδάσκαλον εἰς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἶχε τὸν Ζηνόβιον. Μετὰ τὸ πέρασ τούτων συνέχισε τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν μὲ διδάσκαλον τὸν Διόφαντον. Τὸ 340/1 ἱδρυσεν εἰς τὴν Κων/λιν ἰδικὴν του σχολὴν. Ἀναγκασθεὶς ἐκ λόγων ἐπαγγελματικῶν ἀντιθέσεων ν' ἀπομακρυνθῆ τῆς πρωτεύουσας μετέφερε τὴν σχολὴν του εἰς τὴν Νικομήδειαν, ὅπου ἔμεινεν ἐπὶ πέντε ἔτη. Τὸ 354 ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ὅπου καὶ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του ἀναδειχθεὶς εἰς πρῶτον διδάσκαλον τῆς ρητορικῆς τῆς ἐποχῆς του. Ἐγραψε λόγους δικανικοὺς, πανηγυρικοὺς, ρητορικὰ προγυμνάσματα, ἐπιστολάς καὶ αὐτοβιογραφίαν. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἱστορικὸν παρουσιάζουν κυρίως τὰ ἑξῆς:

ΕΡΓΑ: I. Λόγοι.

ΕΚΑ.: R. Förster, Libanii Opera, Orationes, τ. 1-4, Leipzig 1903-1908.

L. Harmand, Libanius, Discours sur les patronages, Paris 1955 (κείμενον σ. 15-23).

A. F. Norman, Libanius Autobiography (Oratio I), London 1965.

II. Ἐπιστολαί.

ΕΚΑ.: R. Förster, Libanii Opera, τ. 10-11 (Epistolae 1-839, Leipzig

1921, και 840-1544, Leipzig 1922). Αι υπόλοιποι επιστολαί περιμένουν ακόμη την κριτική των εκδόσιν.

ΛΕΙΑ: Τὸ ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον τῶν λόγων καὶ ἐπιστολῶν τοῦ Λιβανίου ἐγκείται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἀναφέρονται εἰς ἐπίκαιρα συμβάντα τῆς ἐποχῆς του, περὶ τῶν ὁποίων, καθὼς καὶ περὶ τῆς γενικωτέρας ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ του, παρέχουν πολυτίμους πληροφορίες.

24. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ (±335 - 394)

Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Μ. Βασιλείου, ἐδίδαξε καὶ αὐτὸς δι' ὀλίγον διάστημα τὴν ρητορικὴν, τὴν ὁποίαν ἐγκατέλειψε, διὰ νὰ ἀφοσιωθῆ εἰς τὸν Θεόν. Τὸ 371 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Νύσσης.

Ἦπῃρξεν ὑπέρμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ πολέμιος τῶν αἵρέσεων καὶ ὡς ἐκ τούτου ὡς πλέον χαρακτηριστικὰ ἔργα του θεωροῦνται τὰ ἀπολογητικῶν χαρακτῆρος («πρὸς Εὐνόμιον ἀντιρρητικός», «ἀντιρρητικός πρὸς τὰ Ἀπολλιναρίου» κ.ἄ.). Ἔγραψεν ἐπίσης ἔργα δογματικά, ἐρμηνευτικά, ὁμιλίας, ἐπιστολάς καὶ ἐγκώμια.

ΕΡΓΑ: Ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν κυρίως αἱ ἐπιστολαί του.

ΕΚΔ.: G. Pasquali, Gregorii Nysseni Epistulae², Leiden 1959 (= τ. 8 μέρος 2 τῆς ὑπὸ W. Jaeger κ.ἄ., Gregorii Nysseni opera, Leiden 1952 κ.ἄ., ἀρξαμένης ἐκδόσεως τῶν ἀπάντων του).

25. AETHERIAE PEREGRINATIO AD LOCA SANCTA (4ος αἰ.)

Περιγραφή τοῦ ταξιδίου καὶ τῶν ἐπισκέψεων εἰς τοὺς Ἁγ. Τόπους προσκυνητοῦ ὀνόματι Aetheria (ἢ κατ' ἄλλους Egeria ἢ Silvia) εἰς ἐπιστολὴν ἀπευθυνομένην εἰς φίλας της. Πρόκειται περὶ γυναικῆς ἀνωτάτης κοινωνικῆς τάξεως εἰσελθούσης εἰς μοναστήριον. Τὸ ταξίδιον τοῦτο κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν ἀποψιν πρέπει νὰ ἔγινε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 4ου αἰῶνος. Πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου εἶναι χρήσιμον τὸ ἔργον τοῦ Πέτρου Διακόνου (12ος αἰ.) Liber de locis sanctis (βλ. ἀρ. 43).

ΕΚΔ.: Ἐκ τῶν πολλῶν ἐκδόσεων ἀναφέρομεν:

O. Prinz, *Itinerarium Egeriae (Peregrinatio Aetheriae)*, Heidelberg 1960.

P. Geyer, *S. Silviae, quae fertur, peregrinatio ad loca sancta, Itinera Hierosolymitana saeculi IIII-VIII (CSEL. 39)*, Praegae - Vindobonae - Lipsiae 1898, σ. 35-101.

26. ΠΙΝΑΞ ΤΟΥ PEUTINGER (TABULA PEUTINGERIANA)

(β' ἡμισυ 4ου αἰ.)

Εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βιέννης φυλάσσεται πολύτιμος περγαμνὴ, μήκους 6,82 μ., τοῦ 11ου αἰ. ἀποτελουμένη ἐξ ἑνδεκα τμημάτων καὶ περιέχουσα παγκοσμίους γεωγραφικοὺς χάρτας. Τὰ τμήματα ταῦτα ἀνευρέθησαν τὸ 1507 ὑπὸ τοῦ οὐμανιστοῦ Konrad Celtes, ὅστις τὰ ἐκληροδότησεν εἰς τὸν Konrad Peutinger (1465-1547), τοῦ ὁποῦ τοῦ ὄνομα φέρουν οἱ πίνακες μέχρι τῆς σήμερον.

Πρόκειται περὶ ἔργου τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 4ου αἰῶνος. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν σήμερον γνώμην ὁ χάρτης συνετάγη ὑπὸ τοῦ κοσμογράφου Καστορίου.

ΕΚΔ.: K. Miller, *Itineraria Romana*, Stuttgart 1916.

Περίληπτικὴ ἐκδοσις μετ' ἐγχρώμου ἀποδόσεως τῶν πινάκων τοῦ Peutinger εἰς:

K. Miller, *Die Peutingersche Tafel*, Stuttgart 1962.

27. AMMIANUS MARCELLINUS (332 - 395)

Ὁ σπουδαιότερος ἱστοριογράφος τοῦ 4ου αἰ. Ἦτο Ἑλληνοσύρος τὴν καταγωγὴν, μαθητὴς τοῦ Λιβανίου.

ΕΡΓΑ: *Res gestae*. Βιβλία 31. Ἐκ τοῦ ἔργου τούτου, τὸ ὁποῖον συνεχίζει τὸν Τάκιτον καὶ εἶναι γραμμένον εἰς λατινικὴν γλῶσσαν, δὲν ἔχουν διασωθῆ παρὰ μόνον τὰ τελευταῖα δεκαοκτὼ βιβλία (XIV - XXXI), ἀναφερόμενα εἰς τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 353 - 378.

ΕΚΔ.: W. Seyfarth, I-IV (l. 14-31) (= Schriften und Quellen der Alten Welt, τ. 21, 1 - 4), Berlin 1968, 1970, 1971 (με γερμ. μετάφρ.).

Ammien Marcelline, Histoire, τ. I (livres XIV - XVI), υπό E. Galletier - J. Fontaine τ. II (livres XVII-XIX), υπό G. Sabbah, Paris 1968, 1970 (με γαλλ. μετάφρ.).

C. U. Clark, I - II, Berlin 1910, 1915.

J. C. Rolfe, I - III, London 1963-64² (μετ' αγγλικής μεταφράσεως).

ΠΗΓΑΙ: Ἦτο αὐτόπτης μάρτυς τῶν γεγονότων ποῦ ἀφηγεῖται, διότι συνώδευσε τὸν Ἰουλιανὸν τὸ 355 - 7 εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ τὸ 363 εἰς τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἐχρησιμοποίησεν ὁμοῦ καὶ συγχρόνους του πηγὰς, τὸ ἔργον τοῦ ἰδίου τοῦ Ἰουλιανοῦ, τὴν ἱστορίαν ἀγνώστου τινὸς Κυλληνίου διὰ τοὺς πολέμους τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐναντίον τῶν γερμανικῶν φύλων καὶ τὸ ἔργον τοῦ Μάγνου τοῦ ἐκ Καρρῶν διὰ τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Ἰωάννην Ἀντιοχέα.

ΛΕΞΙΑ: Ἡ διήγησίς του, πλουσία εἰς περιεχόμενον καὶ ἐνδιαφέρουσα διακόπτεται συχνὰ ἐκ παρεκβάσεων, κυρίως γεωγραφικῶν. Μᾶς δίδει λαμπρὰς περιγραφὰς τῶν διαφόρων ἱστορικῶν προσώπων. Εἶναι ἀρκετὰ ἀμερόληπτος.

28. EXCERPTA VALESIANA (Origo Constantini, ± 390)

Καλοῦνται τοιοῦτοτρόπως δύο ἀποσπάσματα προερχόμενα ἐκ δύο ἀνω-νύμων ἱστορικῶν ἔργων, δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ H. Valesius τὸ 1636. Τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν, γραφὲν περὶ τὸ 390 λατινιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον: Origo Constantini Imperatoris, περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 293-337.

Περὶ τοῦ β' ἀποσπάσματος ἀναφερομένου εἰς μεταγενέστερα γεγονότα βλ. ἀρ. 111.

ΕΚΔ.: J. Moreau - V. Velkov, Excerpta Valesiana² (Bibliotheca

Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana), Lipsiae 1968, σ. 1-10.

J. C. Rolfe, Ammianus Marcellinus, τ. 3ος, London 1964, σ. 508-530 (μετ' ἀγγλικῆς μεταφράσεως).

ΛΕΙΠΑ: Εἶναι ἀξιόλογος πηγή διὰ τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

29. ΓΕΛΑΣΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ (4ος αἰ.)

Ἐχρημάτισεν ἐπίσκοπος Καισαρείας. Ἀπέθανε τὸ 395. Ἐγράψεν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιστίνης, ἀποτελοῦσαν συνέχειαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Εὐσεβίου, ὑπὸ τὸν τίτλον Τῆς κατὰ Παλαιστίνην ἱστορίας ἐκκλησιαστικῆς λόγοι γ' (324 κ.έ.). Ἡ ἱστορία, μὴ σωζομένη, μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Φωτίου (Βιβλιοθήκη, ἔκδ. R. Henry, Paris 1960, τ. 2, σ. 14).

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Γελάσιον Κυζίκου.

30. ΠΑΚΑΤΟΣ (Latinus Pacatus Drepanius, † ± 397)

Κατήγετο ἐκ Γαλατίας. Ἔτυχε καλῆς μορφώσεως καὶ πιθανώτατα διέτελεσε καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς εἰς Bordeaux. Τὸ 390 ἐγένετο διοικητὴς Ἀφρικῆς καὶ τὸ 393 comes rerum privatarum.

ΕΡΓΑ: Panegyricus Theodosio Augusto dictus. Λόγος ἐκφωνηθεὶς εἰς τὴν σύγκλητον τῆς Ρώμης μεταξὺ 13ης Ἰουνίου καὶ 1ης Σεπτεμβρίου 389, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς νίκης τοῦ Θεοδοσίου κατὰ τοῦ Μαξίμου.

ΕΚΔ.: E. Galletier, Panegyriques latins III, Paris 1955, σ. 68-114 (μετὰ γαλλ. μεταφρ.).

G. Baehrens, Panegyrici Latini, Paris 1911, σ. 81-131.

ΛΕΙΠΑ: Παρὰ τὴν μεροληπτικὴν ὑπὲρ τοῦ Θεοδοσίου διάθεσιν ὁ λόγος εἶναι πολύτιμος μαρτυρία περὶ τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς, κυρίως δὲ περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Μαξίμου, τῆς ὁποίας εἶναι καὶ ἡ πλέον οὐσιαστικὴ πηγή.

31. ΤΙΜΟΘΕΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤ' ΑΙΓΥΠΤΟΝ ΜΟΝΑΧΩΝ (± 400)

Ἡ παλαιότερα συλλογὴ βίων μοναχῶν, συγγραφεῖσα περὶ τὸ 400 ἑλλη-
νιστὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου.

ΕΚΔ.: A. - J. Festugière, *Historia monachorum in Aegypto. Editi-
on critique du texte grec et traduction annotée (Subsidia
hagiographica 53)*, Bruxelles 1971 (μετὰ γαλλ. μεταφρ.).

ΑΣΙΑ : Σημαντικὴ πηγὴ διὰ τὸν αἰγυπτιακὸν μοναχισμὸν τοῦ 4ου αἰῶνος.

32. ΠΑΠΥΡΟΙ

α. A. E. R. Boak, *Early Byzantine Papyri from the Cairo Museum,
Études de papyrologie 2 (1933) 1-22 καὶ 5 (1939) 85-117.*

Ἀντίγραφον διατάγματος εἰσάγοντος τὴν iugatio - capitatio εἰς τὴν
Αἴγυπτον καὶ ἄλλα φοροτεχνικὰ κείμενα.

β. P. J. Sijpesteijn, *Aurelia Charite und ihre Familie, Jahrb. Österr.
Byz. Gesellsch. 11/12 (1962/63) 1-8.*

Παρέχονται πληροφορίες περὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστά-
σεως τῆς Αἴγυπτου κατὰ τὸν 4ον αἰ.

γ. Περὶ παπύρων τοῦ 4ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 80 (α), 137 (β, γ, δ, στ, ζ, η,
θ), 170 (α, ζ, η, θ, ια).

33. ΟΣΤΡΑΚΑ

Περὶ οστράκων τοῦ 4ου αἰ. βλ. ἀρ. 138 (α), 171 (γ), 205.

34. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

α. D. Beck - H. J. Kellner, *Die spätrömische Höhensiedlung «Auf
Krüppel» bei Schaan, Studien zu den Militärgrenzen Roms. Vorträge des*

6. Intern. Limeskongr. in Süddeutschland. Beihefte der Bonn. Jahrb. 19 (1967) 104 - 112.

Νομίσματα ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι Μαγνεντίου καὶ Κωνσταντίου Γάλλου.

β. F. Benoit, Le martyrium de l'abbaye Saint-Victor, Prov. hist. 16 (65) (1966) 259-296.

Νομίσματα τῶν Μ. Κωνσταντίνου, Βάλλη, Ἀρκαδίου, Ὀνωρίου καὶ Βαλεντινιανοῦ Γ'.

γ. H. C. Van Bostraeten, Lierre, trésor monétaire du Bas-Empire, Archéologie 1966, 1, 41-42.

Νομίσματα τῶν Κώνσταντος, Γρατιανοῦ, Βαλεντινιανοῦ Β', Θεοδοσίου Α' καὶ Ὀνωρίου.

δ. G. Dománski, Szlaki handlowe w okresie późnolatemskim i wpływów rzymskich w Sudetach polskich (Voies de commerce de la période La Tène tardive et ceux des influences romaines dans les Sudètes polonaises), Acta archaeol. Carpathica 9 (1967) 85-89.

ε. J. Drouhot, Trouvailles autour de Chellah, Bull. archéol. marocaine 6 (1966) 145-187.

Νομίσματα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, Κωνσταντίνου Β' καὶ πιθανὸν τοῦ Βάλλη ἢ Γρατιανοῦ.

στ. R. G. Goodchild, A Coin-Hoard from «Balagrec» (El-Beida), and the Earthquake of A. D. 365, Libya antiqua 3-4 (1966-67) 203-211.

Χαλκᾶ νομίσματα τοῦ 4ου αἰ.

ζ. Le immissioni nelle collezioni pubbliche italiane (a cura delle varie Soprintendenze, dei Musei civici, ecc.), Annali Ist. Ital. di Numismatica 12-14 (1965-1967) 145-233.

Νομίσματα ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ Θεοδοσίου Α'.

η. Β. Καλλιπολίτης, Ἀθῆναι - Ἀττική. Λαύριον, ΑΔ. 19, 1964 Β' (1966) 73-74.

18 χάλκινα νομίσματα τῶν Γρατιανοῦ, Βαλεντινιανοῦ Β', Θεοδοσίου Α'.

θ. Μαντῶ Καραμεσίνη-Οἰκονομίδου, Ἀρχαιότητες καὶ μνημεῖα Κεντρικῆς Μακεδονίας. Νομίσματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Δίου, ΑΔ. 19, 1964 Β' 3 (1967) 348-349.

Νομίσματα τοῦ Κωνσταντίου Β'.

ι. Μαντῶ Καραμεσίνη - Οἰκονομίδου, Ἀρχαιότητες καὶ μνημεῖα Θεσσαλίας. Γ' Ἀνασκαφαί. 1. Ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἐν Φιλίᾳ Καρδίτσης. γ'. Νομίσματα ἀνασκαφῶν Φιλίας, ΑΔ. 19, 1964 (1966) 253-255.

Νομίσματα τῶν Κωνσταντίου Β', Κωνσταντίου Γάλλου καὶ Ὀνωρίου.

ια. St. Karwiese, Aguntum - Ergänzung zum Münzschatzfund 1966, Österr. Archäol. Inst. Grabungen 1967. Tirol. Jahresh. Österr. Archäol. Inst. 48 (1966-67).

Νομίσματα τῶν Βαλεντινιανοῦ Α', Βάλη καὶ Ὀνωρίου.

ιβ. H. - J. Kellner, Die römischen Münzschatze von Eining, Ldkr. Kelheim. Jahrb. Num. u. Geldgesch. 16 (1966) 83-88.

Νομίσματα τῶν Μ. Κωνσταντίνου, Κόνσταντος καὶ Κωνσταντίου Β'.

ιγ. Jacqueline Lallemand, Trésor de monnaies romaines en bronze découvert en Égypte. De Constant à Constance Galle, Chron. d'Égypte 41 (1966) 380-394.

219 νομίσματα ἀνατολικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νομισματοκοπειῶν.

ιδ. Jacqueline Lallemand, Monnaies romaines découvertes à Oudenburg, Helinium 6 (1966) 177-188.

Νομίσματα ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ Θεοδοσίου Α'.

ιε. R. Martín Valls, Investigaciones arqueológicas en Ciudad Rodrigo, Zephyrus 16 (1965) 71-98.

Νομίσματα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ τῶν υἱῶν του, ὡς καὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ.

ιστ. C. Martin, La trouvaille de Chamoson, Schweizer Münzbl. 16 (1966) 150-161.

Νομίσματα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ τῶν υἱῶν του.

ιζ. H. Rieke mit Beiträgen von C. Fingerhuth - L. Habachi - L. V. Žabkar, Ausgrabungen von Khor-Dehmit bis Bēt el-Wali 1. Die Bauten. Joint Expedition with the Schweizerisches Institut für Ägyptische Bauforschung und Altertumskunde in Kairo [Campagne Intern. pour la Sauvegarde de la Nubie. The Univ. of Chicago Oriental Inst. Nubian Expedition 2] (Chicago 1967) 1-42.

ιη. E. Spajić, Kasnorimska nekropola u Sladojevcima (= Die spät-römische Nekropolis in Sladojevci), Osječki Zbornik 11 (1967) 101-132.

Νομίσματα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου.

ιθ. N. Vlassa, O pătrundere din vest a Dacilor pe teritoriul fostei provincii Dacia, în secolul al IV - lea e.n. (Une pénétration de l'ouest des Daces sur le territoire de l'ancienne province de Dacie au IVe siècle de notre ère), Studii și Cercetări de Istorie Veche 16 (1965) 501-518.

Μικρὸς θησαυρὸς περιέχων καὶ νομίσματα ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ Βαλεντινιανοῦ.

κ. J. Winckler, Circulația monetară la Apulum ('Η νομισματικὴ κυκλοφορία εἰς Apulum), Acta Musei Napocensis (Musée hist. Cluj) 2 (1965) 215-256.

Νομίσματα τῶν μετὰ τὸν Μ. Κωνσταντίνον αὐτοκρατόρων μέχρι τοῦ Βαλεντινιανοῦ Α'.

κα. I. Π. Τουράτσογλου, Κατάλογος νομισμάτων ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Βεργίνης, ΑΔ. 24, 1969 (1970) Β' 2, 340.

Νομίσματα τοῦ Βάβη ἢ τοῦ Βαλεντινιανοῦ.

κβ. R. A. G. Carson - J. P. Kent, A Hoard of Roman Fourth-Century Bronze Coins from Heslington, Yorkshire, Num. Chronicle 7. Ser. 11 (1971) 207-225.

Περίπου 2800 νομίσματα 4ου αἰ.

αγ. R. A. G. Carson - J. P. Kent, A Hoard of Fourth-Century Roman Bronze Coins from Izmir, *Jb. Num. und Geldgesch.* 21 (1971) 137-154.

Θησαυρός 2257 νομισμάτων κυρίως τοῦ Κωνσταντίου Β'.

αδ. B. Overbeck, Ein Schatzfund von Folles aus Bulgarien, *Chiron* 1 (München 1971) 407-419.

Περιγραφή 74 νομισμάτων τῶν ἐτῶν 318-329.

αε. Περὶ νομισμάτων τοῦ 4ου αι. βλ. καὶ ἀρ. 82(α,γ,δ), 137(θ), 139(γ, δ,ε), 172(β,ια), 174(ιβ), 357(α,β), 457(δ,ζ), 505(γ,ε,ια,ιζ), 567(γ).

35. ΣΙΓΙΛΛΙΑ

Περὶ σιγιλλίων τοῦ 4ου αι. βλ. ἀρ. 458 (γ), 632 (β).

36. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

α. R. Cagnat - G. Lafaye, *Inscriptiones graecae ad res romanas pertinentes I - IV*, Paris 1901-1927.

β. A. Déléage, *La capitation du Bas - Empire* (Macon 1945), σ. 170-173 (κτηματολογικαὶ ἐπιγραφαὶ Μυλάσων) καὶ 182-186 (κτηματολογικαὶ ἐπιγραφαὶ Χίου).

γ. A. Fontrier, *Inscription de Tralles*, *BCH.* 4 (1880) 336-338.

δ. N. Gostar, *Monuments épigraphiques inédits du lapidarium du Musée régional d'Archéologie de Dobroudja* (ρουμ. μετὰ γερμ. περιλ.), *Studii clasice* 5 (1963) 299-313.

Ἐπιγραφή 2066 χρῆσιμος διὰ τὴν ταύτισιν τῆς πόλεως *Sucidava* τῆς *Notitia Dignitatum*.

ε. J. Keil - A. v. Premerstein, *Bericht über eine dritte Reise in Lydien*, *Denkschriften d. k. Akad. d. Wiss. in Wien, Phil. - hist. Kl.* 57, 1 (1914) 68 - 70, ἀρ. 85-86.

Κτηματολογικαὶ ἐπιγραφαὶ ἀπὸ τὰ "Υπαιπα.

στ. J. H. Kent, Corinth VIII. 3: The Inscriptions 1926-1950, Princeton, N. J. 1966.

ζ. O. Kern, Die Inschriften von Magnesia am Mäander, Berlin 1900.

η. B. Latyshev, Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini graecae et latinae. Volumen quartum, supplementa continens per annos 1885 - 1900 collecta, Petropoli typis academiae imperialis scientiarum 1901.

θ. G. Mihailov, Territorium Philippopolis [Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae. 3, 1: Inscriptiones inter Haemum et Rhodope repertae], Sofia 1961.

ι. L. Robert, Recherches épigraphiques. IX. Inscriptions de Syrie. 2. Inscriptions chrétiennes sur des linteaux dans l'Émésène. 3. Inscription chrétienne sur un linteau dans l'Antiochène, Rev. Ét. Anc. 62 (1960) 351-361.

ια. L. Vatin, Quelques inscriptions d'époque impériale, BCH. 90 (1966) 240-247.

Ἐπιγραφή τοῦ Κωνσταντίου Χλωροῦ εἰς Λεβάδειαν καὶ ἄλλαι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Β' εἰς Αἰγύθθυνα.

ιβ. E. Erxleben, Zur Katasterinschrift Mytilene IG XII, 2, 77, Klio 51 (1969) 311-323.

Κτηματολογικὴ ἐπιγραφή ἐκ Μυτιλήνης.

ιγ. Περὶ ἐπιγραφῶν τοῦ 4ου αι. βλ. καὶ ἀρ. 84 (α, γ), 141 (γ, δ, ε, στ, η, θ, ι, ια, ιβ, ιγ, ιδ, ιη, κ, κα, κβ, κγ, κδ), 174 (α, β, δ, στ, ζ, η, θ, ι, ιβ), 208 (β), 280 (γ), 359 (γ), 404 (β, γ, δ).

37. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (4ος αι.)

Καταλόγους τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ πατριαρχικῶν ἐγγράφων παραθέ-

τει ὁ O. Seeck εἰς τὸ ἔργον του: *Regesten der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 n. Chr.*, Stuttgart 1919.

Τὰ σχετικὰ ἔγγραφα τοῦ 4ου αἰ. εὐρίσκονται εἰς σ. 159-302.

38. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (4ος αἰ.)

Κατάλογον τῶν πατριαρχικῶν ἐγγράφων περσεκέυασαν οἱ V. Grumel καὶ V. Laurent. — V. Grumel, *Les Regestes des Actes du Patriarcat de Constantinople*, Vol. I: *Les Actes des Patriarches*, Fasc. 1-3. *Les Regestes de 381 à 1206*, *Socii Assumptionistae Chalcedonenses* 1932, 1936, 1947. V. Laurent, Fasc. 4. *Les Regestes de 1208 à 1309 (Le Patriarcat byzantin, Sér. 1)*, Paris 1971.

Τὰ σχετικὰ ἔγγραφα τοῦ 4ου αἰ. εὐρίσκονται εἰς τ. I, τεῦχ. 1, ἀρ. 1-17.

B 1. Μεταγενέστεραι πηγαί, ὧν τὸ ἔργον περατοῦται ἐντὸς τοῦ 4ου αἰ.

39. ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ († 403)

Ἐγενήθη πλησίον τῆς Ἐλευθερουπόλεως τῆς Ἰουδαίας. Ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐγνώρισε τὸν μοναχικὸν βίον, καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἐλευθερούπολιν ἱδρυσεν ὁ ἴδιος μονήν. Τὸ 367 ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον Κωνσταντίας (Σαλαμῖνος) τῆς Κύπρου. Ὁ ζῆλός του διὰ τὴν Ὀρθοδοξίαν τὸν κατέστησε πολέμιον τῶν αἱρέσεων, ἰδίᾳ τοῦ Ὀριγενισμοῦ, καὶ τῆς ἀρχαίας παιδείας.

ΕΡΓΑ: I. Ἀ γ κ υ ρ ω τ ὄ ς. Ἐκθεσις τῆς ὀρθοδόξου δογματικῆς συνδυαζομένη μετὰ πολεμικῆν κατὰ τῶν αἱρέσεων καὶ τῆς εἰδωλολατρίας.

ΕΚΔ.: K. Holl, *Anchoratus und Panarion Haeresiarum*, τ. 1 (GCS. 25), Leipzig 1915, σ. 1-149.

PG. 43, σ. 11-236.

II. Πανάριον κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων ἢ Αἱρέ-

σεις (βιβλία 3). Λεπτομερής ιστορία τῶν αἱρέσεων τῆς πρώτης χριστιανικῆς περιόδου. Συγχρόνως γίνεται λόγος περὶ τῶν ἐθνικῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν καὶ περὶ τῶν ἰουδαϊκῶν αἱρέσεων τῶν προγενεστέρων τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ΕΚΔ.: K. Holl, *Ancoratus und Panarion Haeresiarum*, τ. 1 (GCS. 25), Leipzig 1915 (κεφ. 1-33), τ. 2 (GCS. 31), Leipzig 1922 (κεφ. 34-64) καὶ τ. 3 (GCS. 37), Leipzig 1933 (κεφ. 65-80).

PG. τ. 41 καὶ 42.

ΠΗΓΑΙ: Ἰουστῖνος, Εἰρηναῖος καὶ τὸ κατὰ τῶν αἱρέσεων σύγγραμμα τοῦ Ἰππολύτου Ρώμης.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸ Πασχάλιον Χρονικόν, Ἰωάννην Δαμασκηνόν, Φώτιον, Ἀρέθαν.

ΑΣΙΑ: Ἡ ἔκθεσις τῶν γεγονότων γίνεται κατὰ τρόπον ἀμέθοδον καὶ ἐλάχιστα κριτικόν.

40. ΣΥΜΜΑΧΟΣ (Quintus Aurelius Avianus Symmachus, ± 345-±405)

Ρωμαῖος πολιτικός ἀνὴρ καὶ ρήτωρ, ἀνθύπατος Ἀφρικῆς (373-375), ἑπαρχος Ρώμης (384-385) καὶ ὑπατος (391). Ἐθνικός ὢν, διεκρίθη διὰ τοὺς ἀγῶνάς του ἐναντίον τοῦ ἀγίου Ἀμβροσίου εἰς τὴν πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ βωμοῦ τῆς Νίκης εἰς τὴν ρωμαϊκὴν σύγκλητον ἔριν. Ἐγραψε πανηγυρικοὺς λόγους, ἐπιστολικὰς ἀναφορὰς καὶ ἐπιστολάς.

ΕΡΓΑ: I. Λόγοι. Σώζονται ἀποσπάσματα ὀκτὼ λόγων του, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς εἶναι πανηγυρικοὶ διὰ τοὺς αὐτοκράτορας Βαλεντινιανόν Α' (364-375) καὶ Γρατιανόν (375-383).

ΕΚΔ.: O. Seeck, *Q. Aurelii Aviani Symmachi Orationes*, MGH. Auct. Ant. VI, 1 (Berolini 1883) σ. 318-339.

II. Ἐπιστολαί. Σώζεται μέχρις ἀριθμοῦς ἐπιστολῶν τοῦ Συμμάχου παραδιδόμενων εἰς 10 βιβλία, ὧν τὸ τελευταῖον, παραδιδόμενον χωριστά, περιλαμβάνει τὰς ἐπιστολικὰς ἀναφορὰς (relationes), ἅσας ὁ Σύμμαχος συνῆταξε κατὰ τὰ ἔτη 384-385, ὅτε διετέλεσεν ἑπαρχος πόλεως Ρώμης.

ΕΚΔ.: O. Seeck, *Q. Aurelii Aviani Symmachi Epistulae. Relationes*, ἐν. ἀν. σ. 1-117.

ΛΞΙΑ: Οί λόγοι και αι επιστολαι του Συμμάχου είναι λαμπρά μνημεία από ρητορικῆς ἀπόψεως. Ἐν τούτοις μόνον οί πανηγυρικοί του και αι relationes παρέχουν ιστορικά στοιχεῖα διὰ τὴν ἐποχὴν. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει ἡ relatio ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ βαμοῦ τῆς Νίκης ἔριν.

41. ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ (5ος αι.)

Ἀνόνημος χρονογραφία χρονολογουμένη εἰς τὰ ἀμέσως μετὰ τὸ 412 ἔτη. Τοῦ ἔργου σώζονται ἀποσπάσματα πού καλύπτουν τὰ ἔτη ἀπὸ τοῦ 383 μέχρι τοῦ 392. Ὁ συγγραφεὺς ἀνήκει εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀλεξανδρινῶν μοναχῶν, ὅπως ὁ Πανόδωρος και ὁ Ἀννιανός, πού ἔγραψαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου αι. χρονικά.

ΕΚΔ.: A. Bauer - J. Strzygowski, Eine alexandrinische Weltchronik. Text und Miniaturen eines griechischen Papyrus der Sammlung W. Goleniščev, Wien 1905.

42. ΓΕΛΑΣΙΟΣ ΚΥΖΙΚΟΥ (5ος αι.)

Ἱερεὺς ἐκ Κυζίκου, συνέγραψε περὶ τὰ τέλη τοῦ 5ου αἰῶνος (ὀλίγον μετὰ τὸ 475), ἐπὶ αὐτοκράτορος Ζήνωνος (476 - 491), ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἀνατολῆς εἰς τρία βιβλία.

ΕΡΓΑ: Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, εἰς 3 βιβλία.

Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Εἶναι ἐράνισμα ἐκ παλαιότερων πηγῶν.

ΕΚΔ.: G. Loeschke - M. Heinemann, Gelasius, Kirchengeschichte (GCS. 28), Leipzig 1918.

ΠΗΓΑΙ: Ὁ Γελάσιος Καισαρείας.

43. ΠΕΤΡΟΣ ΔΙΑΚΟΝΟΣ (12ος αι.)

Βιβλιοθηκᾶριος τῆς μονῆς τοῦ Monte Cassino, ἀφιέρωσε τὸ 1137 περι-

γραφὴν προσκυνήματός του εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους εἰς τὸν ἡγούμενον του Guibaldus.

ΕΡΓΑ: Liber. de locis sanctis.

ΕΚΔ.: J. F. Gamurrini, S. Hilarii tractatus de mysteriis et hymni et S. Silviae Aquitanae Peregrinatio ad loca sancta; accedit Petri Diaconi liber de locis sanctis, Roma 1887, σ. 113 κ.έ.

PL. 173, σ. 1115-1134.

ΠΗΓΑΙ: Ἀντλεῖ κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ Beda (8ος αΙ.), ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τῆς Peregrinatio Aetherae (βλ. ἀρ. 25).

ΑΣΙΑ: Τὸ ἔργον ἀποτελεῖ συμπύλημα τῶν πηγῶν ἐξ ὧν ἀντλεῖ· χρήσιμον κυρίως εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου τῆς Peregrinatio Aetherae.

B 2. Μεταγενέστεραι πηγαί, ὧν τὸ ἔργον ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ 4ου αΙ.

5ου αἰῶνος	Ζώσιμος	72
	Μουσῆς ὁ ἐκ Χωρηνῆς	88
Ἰωάννης Χρυσόστομος		44
Βίος ὁσίας Ὀλυμπιάδος		45
Εὐνάπιος ὁ ἐκ Σάρδεων		48
Orosius		49
Παλλάδιος Ἐλενοπόλεως		50
Notitia Dignitatum		51
Βίος Πορφυρίου Γάζης		53
Φιλοστόργιος		56
Βίος Δαλμάτου		57
Codex Theodosianus		58
Σωκράτης Σχολαστικὸς		59
Βίος ὁσ. Μελανίας τῆς Νέας		60
Σαζζομενὸς		61
Πρόππερος		66
Θεοδώρητος Κύρου		67
Ἰθάτιος		69
	6ου αἰῶνος	
	Εὐστάθιος Ἐπιφανεὺς	89
	Μαριελλίνος κόμισ.	92
	Λεόντιος Βυζάντιος	94
	Θεόδωρος Ἀναγνώστης	99
	Corpus Juris Civilis	102
	Ἡσύχιος ὁ Ἰλουστριος	105
	Ἐδессηνή Χρονογραφία	107
	Πέτρος Πατρικίος καὶ Μάγιστρος	108
	Excerpta Valesiana	111
	Ἰορδάνης	112
	Τιμόθεος πρεσβύτερος Κ/λεως.	113
	Collectio Avellana	117
	Ἰωάννης Λυδὸς	118

Πηγαί 4ου αι. - Μεταγενέστεραι

Ἰωάννης Μαλάλας	126	Λέων Γραμματικός	362
7ου αἰῶνος		11ου αἰῶνος	
Ἀωνόμου Ἐκλογαί	144	Χρονικὸν Bruxellense	370
Παῦλος Διάκονος	145	Ἡλίας μητροπολίτης Νισίβεως	374
Ἰσιδωρος Σεβίλλης	150	Γεώργιος Κεδρηνός	386
Ἰωάννης Ἀντιοχεύς	154	Ἱστορία αὐτοκρατόρων	392
Πασχάλιον Χρονικόν	158		
Ἰωάννης Νικίου	167	12ου αἰῶνος	
		Θεοφύλακτος Ἀχρίδος	409
8ου αἰῶνος		Νέστορος Χρονικόν	416
Ἰωάννης Δαμασκηνός	188	Ἰωάννης Ζωναρᾶς	417
		Χρονικὸν ἐπίτομον	422
9ου αἰῶνος		Μιχαὴλ Γλυκᾶς	435
Θεοφάνης Ὁμολογητής	221	Νικήτας ἀρχιεπίσκοπος Θεσ/νίκης	437
Νικηφόρος Πατριάρχης (II)	227	Κωνσταντῖνος Μανασσῆς	445
Γεώργιος Μοναχός	236	Μιχαὴλ ὁ Σύρος	454
Χρονογραφία Σύντομος	263		
Πέτρος Σικελιώτης	264	13ου αἰῶνος	
		Ἰωάννης Σταυράκιος	472
10ου αἰῶνος		Ἰωήλ	479
Πέτρος Ἀλεξανδρεὺς	301	Θεόδωρος Σκουταριώτης	501
Tabari	306	Βάρ Ἐβραῖος	502
Εὐτύχιος Ἀλεξανδρείας	316		
Χρόνων ἀρίθμησις καὶ ὁμάς	317	14ου αἰῶνος	
Θεοδόσιος Μελιτηνός	334	Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος	177
Ψευδοσυμεών	335	Ἐφραίμ	516

ΠΗΓΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ 5ου ΑΙΩΝΟΣ

Α. Σύγχρονοι

44. ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (344/54 - 407)

Εἰς τῶν ἐνδοξοτέρων πατέρων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐγενήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἔτυχε πολὺ ἐπιμελημένης μορφώσεως καὶ ἀνεδείχθη μέγας ρήτωρ. Τὸ 381 ἐχειροτονήθη κληρικός καὶ τὸ 397 πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου καὶ ἀπέθανεν.

ΕΡΓΑ: I. Ὁμιλίαι.

Παρεδόθησαν πολλοὶ λόγοι του, ἐρμηνευτικοὶ βιβλίων τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἀπολογητικοὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου, παραινετικοὶ ἢ περιστατικοί.

Εκδ.: PG. τ. 47-64.

II. Ἐπιστολαί. Ὑπὲρ τὰς 240.

Εκδ.: PG. κυρίως εἰς τὸν τ. 52.

Λ. - Μ. Malingrey, Jean Chrysostome, Lettres à Olympias - Vie anonyme d'Olympias (Sources Chrétiennes 13 bis), Paris 1968, σ. 106 - 389 (μετὰ γαλλ. μεταφρ.).

ΛΕΙΠΑ: Ἀποτελεῖ πολύτιμον μαρτυρίαν διὰ τὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς του καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὸν 4ον πρὸς τὸν 5ον αἰ.

45. ΒΙΟΣ ΤΗΣ ΘΟΣΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΟΣ (367/8 - 408)

Ἡ Ὀλυμπιάς ἐγενήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 367/8, κατήγετο δὲ

ἐξ ἐπιφανοῦς καὶ πλουσίας οἰκογενείας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς Νεβριδίου, ἐπάρχου Κων/πόλεως, ἐχειροτονήθη διακόνισσα τῆς Ἀγ. Σοφίας ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νεκταρίου. Ὑπῆρξε πιστὴ καὶ ἀφωσιωμένη πνευματικὴ θυγάτηρ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς δεικνύουν δέκα ἐπτὰ ἐπιστολαὶ τοῦ πρὸς αὐτήν. Ἐξορισθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χρυσοστόμου, ἀπέθανεν ἐν Νικομηδείᾳ κατὰ τὸ 408.

ΕΚΔ.: A.-M. Malingrey, Jean Chrysostome, *Lettres à Olympias - Vie anonyme d'Olympias* (Sources Chrétiennes 13 bis), Paris 1968, σ. 406-449 (μετὰ γαλλ. μεταφράσεως).

(H. Delehaye), *Vita Sanctae Olympiadis et Narratio Sergiae*, An. Boll. 15 (1896) 409-423 καὶ 16 (1897) 44-51.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου τῆς Κων/λεως κατὰ τὸν 4ον πρὸς τὸν 5ον αἰ.

46. CLAUDIUS CLAUDIANUS (± 370 - ± 410)

Κατήγγοτο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, πιθανῶς ἐξ Ἀλεξανδρείας. Θεωρεῖται ὁ τελευταῖος σημαντικὸς Λατῖνος ποιητής. Ἀνῆλθεν εἰς ὑψηλὰ αὐλικὰ ἀξιώματα καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ἰδιαίτερον συμβούλιον τοῦ Στηλίου.

ΕΡΓΑ: Ἐκ τῶν ἔργων του ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἔμμετρα ἐγκώμια, ἔμμετροι λίβελλοι καὶ ἔμμετροι ἱστορικαὶ ἀφηγήσεις.

ΕΚΔ.: J. Koch, *Claudii Claudiani Carmina*, Lipsiae 1893.

M. Platnauer, *Claudian*, London - Cambridge, Mass. 1956 (μὲ ἀγγλ. μετάφρασιν).

ΑΣΙΑ: Ἀποτελεῖ σημαντικὴν πηγὴν διὰ τὰ ἔτη 395 - 404. Λόγω τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν αὐλικὴν ζωὴν παρηκολούθησεν ἐκ τοῦ συνέγγυς τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς του.

47. ΣΥΝΕΣΙΟΣ ΚΥΡΗΝΗΣ (± 370 - 413)

Γόνος ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας, ἐγεννήθη εἰς τὴν Κυρήνην καὶ ἐσπού-

δασεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἦσυχολήθη μὲ τὰ μαθηματικά καὶ τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν. Ἀργότερον ἤρχισε νὰ κλίνη πρὸς τὸν Χριστιανισμόν καὶ τὸ 410 ἢ 411 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Πτολεμαΐδος. Ἐγγράψεν ὕμνους, ὁμιλίαις, ἐγκώμια, διαλόγους, ἐπιστολάς. Ἐκ τῶν ἔργων του ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ ἑξῆς:

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: R. Hercher, *Epistolographi graeci*, Paris 1873, σ. 638-739.

PG. 66, σ. 1321-1560.

II. Καταστάσεις. Δύο λόγοι ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἀναφέρεται εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς Πενταπόλεως ὑπὸ βαρβάρων πολεμιστῶν τὸ 411 καὶ ὁ ἄλλος εἶναι ἐγκώμιον τοῦ Ἀνυσίου, ἐπάρχου Πενταπόλεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 405 μέχρι τοῦ ἔτους 407.

ΕΚΔ.: N. Terzaghi, *Synesii Cyrenensis Hymni et Opuscula*, τ. 2, Romae 1944 (κείμε. σ. 283-293).

ΛΕΞΙΑ: Αἱ ἐπιστολαὶ καὶ οἱ λόγοι τοῦ Συνεσίου ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν πηγὴν περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Κυρηναϊκῆς Πενταπόλεως κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα.

III. Περὶ βασιλείας. Λόγος πού ἐξεφώνησεν ὁ Συνέσιος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀρκάδιον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

ΕΚΔ.: N. Terzaghi, *Synesii Cyrenensis Hymni et Opuscula*, τ. 2, Romae 1944 (κείμε. σ. 5-62).

ΛΕΞΙΑ: Ἐκτίθενται αἱ ἰδέαι τοῦ Συνεσίου περὶ τοῦ ἰδεώδους ἡγεμόνος καὶ προτείνονται ἐπείγουσαι μεταρρυθμίσεις.

48. ΕΥΝΑΠΙΟΣ Ο ΕΚ ΣΑΡΔΕΩΝ (± 345 - ± 420)

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Σάρδεις. Κατὰ τὸ διάστημα 362 - 366 ἐσπούδασε ρητορικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὄταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του ἐμυήθη εἰς τὸν νεοπλατωνισμόν. Πλήν τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου συνέγραψε καὶ «βίους σοφιστῶν».

ΕΡΓΑ: Ἱστορικὰ Ὑπομνήματα, εἰς 14 βιβλία.

Τὸ ἔργον τοῦ συνεχίζει τὰ Χρονικὰ τοῦ Δεξιπποῦ καὶ εἰς τὴν ἀρχικὴν τοῦ μορφήν ἐκάλυπτε τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 270 - 395. Δευτέρα ἐπεξεργασία τοῦ γενομένη μετὰ τὸ 414 περιέλαβε τὰ μέχρι τοῦ 404 γεγονότα. Κατὰ τὸν Φώτιον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐναπίου ἐκυκλοφόρησαν τὰ ἀπομνήματα εἰς νέαν ἐκδοσιν, ἀφαιρεθέντων τῶν σημείων ἐκείνων, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ συγγραφεὺς κατεφέρετο ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν. Τοῦ ἔργου σώζονται μόνον ἀποσπάσματα.

Εκδ.: FHG. IV, σ. 7-56.

HGM. I, σ. 205-274.

De Sent., σ. 71-103.

De Leg., σ. 591-599.

ΠΗΓΑΙ: Ὁρειβάσιος. Αἱ ἄλλαι πηγαί τοῦ παραμένουν ἀγνωστοί, φαίνεται ὅμως ὅτι ἐχρησιμοποίησε κοινὰς μετὰ τὸν Ammianus Marcellinus πηγὰς.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΟΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Φιλοστόργιον, Ζώσιμον, Σωκράτην, Σωζομενόν, Πέτρον Πατρίκιον, Ἰωάννην Ἀντιοχεά.

ΛΕΙΠΑ: Εἶναι ἀνακριβὴς εἰς τὰς χρονολογίας καὶ ὄχι ἀμερόληπτος, ἰδιαιτέρως ὅταν ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἰουλιανόν, τὸν ὁποῖον συμπαθεῖ ἰδιαιτέρως.

49. OROSIUS (5ος αἰ.)

Κατήγετο ἐκ Braccara (Braga) τῆς Πορτογαλίας. Κατ' ἀκολουθίαν τῆς βανδαλικῆς εἰσβολῆς κατέφυγεν εἰς Ἀφρικήν. Ἐκτὸς συγγραμμάτων κατὰ τῶν αἰρετικῶν συνέγραψε καὶ παγκόσμιον ἱστορίαν ἀπολογητικοῦ χαρακτῆρος.

ΕΡΓΑ: Historiarum adversus paganos libri septem.

Τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐγράφη κατὰ παρακίνησιν τοῦ Αὐγουστίνου, ἐπεράτωθη τὸ ἔτος 417.

Εκδ.: C. Zangemeister, Historiarum adversus paganos libri septem (CSEL. 5), Wien 1882.

I. W. Raymond, *Seven Books of History against the Pagans, the Apology of Paulus Orosius*, New York 1936 (μετάφρ. καὶ σχόλια).

ΑΣΙΑ: Ἀντικρούει δι' ἱστορικῶν παραδειγμάτων τὴν κατηγορίαν τῶν εἰδωλοκρατῶν ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς συνεπέφερε τὴν ρωμαϊκὴν παρακμὴν καὶ τὴν δυστυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Θεωρεῖ ἀντιθέτως ὅτι ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν βαρβάρων δημιουργεῖ νέαν πολιτιστικὴν κοινότητα μεταξὺ τῶν λαῶν, τὴν ὁποίαν ἀποκαλεῖ «Ρωμανίαν». Ἡ ἀντίληψις περὶ τῆς ἀλληλοδιαδοχῆς τῶν τεσσάρων ἐποχῶν ἐπηρέασε τὴν φιλοσοφικὴν θεώρησιν τῆς ἱστορίας μέχρι καὶ τοῦ 17ου αἰ. (Bossuet).

50. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ ΕΛΕΝΟΠΟΛΕΩΣ (364 - † πρὸ τοῦ 431)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Γαλατίαν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἔλαβε καλὴν κλασσικὴν μόρφωσιν. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 388 - 400 ἐμόνασεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Περὶ τὸ 400 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ἐλενοπόλεως. Ἐξώρισθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχαδίου, ἐπειδὴ ἦτο Ὁριγενιστής. Ἐπιστρέψας ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνέλαβε τὴν ἐπισκοπὴν τῶν Ἀσπούνων εἰς τὴν Γαλατίαν τῆς Μ. Ἀσίας.

ΕΡΓΑ: I. Λαυσιακὸν ('Ἡ πρὸς Λαῦσον Ἱστορία, *Historia lausiaca*).

Εἶναι ἡ σημαντικωτέρα πηγὴ διὰ τὴν παλαιότεραν ἱστορίαν τοῦ μοναχισμοῦ. Τὸ Λαυσιακὸν συνεχωνεῦθη μὲ ἄλλο ἔργον ὁμοίου περιεχομένου, τὴν Κατ' Αἴγυπτον τῶν μοναχῶν ἱστορίαν (*Historia monachorum in Aegypto*), ποῦ ἐγράφη τὸ 400 περίπου ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου (βλ. ἀρ. 31). Ὁ ἴδιος ὁ Παλλάδιος γράφει εἰς τὸ προοίμιον τοῦ Λαυσιακοῦ ὅτι τὸ ἔγραψεν 20 ἔτη μετὰ τὴν χειροτονίαν του εἰς ἐπίσκοπον.

Εκδ.: A. Lucot, *Palladius, Histoire lausiaque, Texte grec, introduction et traduction française* (Textes et documents pour l'étude hist. du Christ. 15), Paris 1912.

C. Butler, *The Lausiac History of Palladius II* (Texts and Studies), Cambridge 1904.

PG. 34, σ. 995 - 1262.

ΠΗΓΑΙ: Γράφει ἐν μέρει ἐκ προσωπικῆς ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων καὶ ἐν μέρει ἀντλῶν ἐκ διαφόρων παλαιότερων, ἀγνώστων εἰς ἡμᾶς, πηγῶν.

ΛΕΙΑ: Σπουδαιότατη πηγή διὰ τὸν παλαιότερον μοναχικὸν βίον.

II. Διάλογος ἱστορικὸς πρὸς Θεόδωρον διάκονον Ρώμης περὶ βίου καὶ πολιτείας τοῦ μακαρίου Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου.

Διάλογος μεταξύ τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου καὶ τοῦ διακόνου τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας Θεοδώρου, γραμμένος κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ πλατωνικοῦ διαλόγου «Φαίδων». Παρέχει σημαντικὰς πληροφορίας περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου.

ΕΚΔ.: P. R. Coleman - Norton, Palladii Dialogus de vita S. Joannis Chrysostomi, Cambridge 1928.

PG. 47, σ. 5-82.

ΠΗΓΑΙ: Εἶχε στενὸν σύνδεσμον μὲ τὸν Χρυσόστομον καὶ γράφει ἐκ προσωπικῆς γνώσεως τῶν γεγονότων.

ΛΕΙΑ: Πολύτιμος πηγή περὶ τοῦ βίου τοῦ Χρυσοστόμου.

51. NOTITIA DIGNITATUM (± 425)

Περιλαμβάνει τὴν ἱεραρχίαν τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀξιωματῶν τοῦ πρώτου βυζαντινοῦ κράτους. Ἡ σημερινὴ μορφή τοῦ ἔργου χρονολογούμενη εἰς τὸ 425 διασώζει ἔκνη παλαιότερων ἐπεξεργασιῶν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 4ου αἰ. κ.έ.

ΕΚΔ.: O. Seeck, Notitia Dignitatum, accedunt Notitia urbis Constantinopolitanae et Latercula Prouinciarum, Berlin 1876, σ. 1-225.

52. ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΣ Ο ΕΚ ΘΗΒΩΝ (4ος - 5ος αἰ.)

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Θήβας τῆς Αἰγύπτου μεταξύ τῶν ἐτῶν 365 καὶ 380,

ἔζησεν ὄμως εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἐχρησιμοποιήθη εἰς διαφόρους διπλωματικὰς ἀποστολάς. Τὸ ἱστορικὸν τοῦ ἔργου ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Θεοδόσιον Β'.

ΕΡΓΑ: Λόγοι ἱστορικοί, εἰς 22 βιβλία.

Καλύπτουν τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 407-425. Σώζονται μόνον ἀποσπάσματα.

ΕΚΔ.: FHG. IV, σ. 57-68.

HGM. I, σ. 450-472.

ΠΗΓΑΙ: Αὐτόπτης μάρτυς.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Φιλοστόργιον, Ζώσιμον, Σωκράτην καὶ Σωζομένον.

ΑΣΙΑ: Ἀξιόπιστος πηγὴ, διότι στηρίζεται εἰς τὴν προσωπικὴν ἐμπειρίαν τοῦ συγγραφέως καὶ εἰς φερεγγύους προφορικὰς μαρτυρίας.

53. ΒΙΟΣ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΓΑΖΗΣ († 420)

Ὁ Πορφύριος κατήγετο ἐκ Θεσσαλονίκης. Νέος ἔφυγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐκάρη μοναχός, καὶ κατόπιν εἰς τὴν Συρίαν, ὅπου ἐχειροτονήθη ἱερεὺς. Ὡς ἐπίσκοπος Γάζης (395 - 420) ἠγωνίσθη ἐναντίον τῶν εἰδωλολατρῶν. Ὁ βίος τοῦ ἀποδίδεται εἰς τὸν διάκονον Μάρκον (βλ. ἀρ. 54). Σήμερον δὲν σώζεται τὸ πρωτότυπον ἔργον τοῦ Μάρκου, ἀλλὰ διασκευὴ τοῦ ὑπὸ μεταγενεστέρου συγγραφέως τοῦ δου - 7ου αἰ.

ΕΚΔ.: H. Grégoire - M. A. Kugener, Marc le Diacre, Vie de Porphyre évêque de Gaza, Paris 1930 (μετὰ γαλλ. μεταφρ.).

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Συρίαν. Περιέχει ἐπίσης εἰδήσεις διὰ τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῶν Βυζαντινῶν.

54. ΜΑΡΚΟΣ ΔΙΑΚΟΝΟΣ (± 350 - ± 430)

Ὁ Μάρκος εἶναι πιθανὸς συγγραφεὺς τοῦ ἀρχικοῦ βίου τοῦ Πορφυρίου,

ἐπισκόπου Γάζης (395-420). Τὸ ἔργον ὁμῶς ἔτυχε μεταγενεστέρως ἐπεξεργασίας ὑπὸ ἀγνώστου διασκευαστοῦ τοῦ 6ου - 7ου αἰ. (βλ. ἀρ. 53).

55. Γ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ (431)

Συνῆλθεν εἰς τὴν Ἔφεσον καὶ κατεδίκασε τὸν Νεστοριανισμόν.

Εκδ.: E. Schwartz, ACOe I, Concilium Universale Ephesinum, Vol. 1-5, Berolini et Lipsiae 1922-1930.

Mansi 4, σ. 577 κ.έ.

Mansi 5, σ. 1-1021.

56. ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΙΟΣ (368 - ±433)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Βορρυσσὸν τῆς Καππαδοκίας. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Κων/λιν. Ὑπῆρξεν Ἀρειανὸς καὶ ἠγωνίσθη ἐναντίον Ἐθνικῶν καὶ Ὀρθοδόξων.

ΕΡΓΑ: Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία.

Ἐργάφη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 425 καὶ 433 καὶ καλύπτει τὴν περίοδον 324-425. Συνεχίζει τὸ ἀντίστοιχον ἔργον τοῦ Εὐσεβίου. Μᾶς παρεδόθησαν μόνον ἀποσπάσματα καὶ κρίσεις περὶ τοῦ ἔργου του εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Φωτίου, σ. 23-25 (βλ. ἀρ. 266 III).

Εκδ.: J. Bidez, Philostorgius, Kirchengeschichte mit dem Leben des Lucian von Antiochien und den Fragmenten eines arianischen Historiographen (GCS. 21), Leipzig 1913.

J. Bidez, Fragments nouveaux de Philostorge, Byzantion 10 (1935) 421 - 437.

P. Heseber - J. Bidez, Notes Complémentaires, Byzantion 10 (1935) 438 - 442.

PG. 65, σ. 459-625.

ΠΗΓΑΙ: Ὁ Εὐνάπιος καὶ ἄλλαι πολὺ καλαί, ἀπολεσθεῖσαι πηγαί.

ΛΕΙΨΑ: Είναι καλός ἀφηγητής, πολύτιμος λόγω τῶν καλῶν πηγῶν του. Τὴν ἀξιολογίαν του ὁμως μειώνει ἡ ἔλλειψις ἀμεροληψίας.

57. ΒΙΟΣ ΔΑΛΜΑΤΟΥ († περί τὸ 436)

Ὁ ἐκ Μ. Ἀσίας Δαλμαῖτος ἐμόνασεν εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀποκληθεῖσαν μονήν Δαλμάτου Κ/λεως, χρηματίσας ἡγούμενος ταύτης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἰσαακίου. Κατὰ τὴν γεστορικὴν διαμάχην ἐτάχθη ὑπὲρ τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου τῆς Ἐφέσου (431). Ὁ βίος του ὑπάρχει εἰς τὸ Συναξαῖριον τῆς Κων/πόλεως ὁμοῦ μετὰ τῶν συνεοραζόντων κατὰ τὴν 3ην Αὐγούστου Φαύστου καὶ Ἰσαακίου.

ΕΚΔ.: H. Delehaye, *Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae* (Propylaeum ad AASS. Nov.), Bruxelles 1902, σ. 865-866.

ΛΕΙΨΑ: Ὁ βίος ἀναφέρει τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Βάλη ἐναντίον τῶν «Βουλγάρων» καὶ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος. Τὸ ὄνομα «Βούλγαροι» χρησιμοποιεῖται ἐδῶ λαθασμένως ἀντὶ τοῦ «Γότθου».

58. CODEX THEODOSIANUS (438)

Ἡ σημαντικωτέρα κωδικοποιήσις νόμων πρὸ τοῦ C.J.C. τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Πρόκειται περὶ συλλογῆς τῶν αὐτοκρατορικῶν νόμων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Κων/νου μέχρι τοῦ 438. Ἴσχυσε τόσον εἰς τὸ ἀνατολικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τοῦ κράτους δημοσιευθεῖσα ἐν ὀνόματι τῶν δύο αὐτοκρατόρων Θεοδοσίου Β' (408-450) καὶ Βαλεντινιανοῦ Γ' (425-455). Ὁ Θεοδοσιανὸς κῶδιξ ἀπετέλεσε σταθερὰν βάσιν ἀπονομῆς δικαίου, τὴν ὁποίαν ἡ μέχρι τότε ἔλλειψις ἐπισημῶν νομοθετικῶν κωδικοποιήσεων ἐδυσχέρανε τὰ μέγιστα. Εἰς τὸν δεῦτερον τόμον τῆς σημερινῆς ἐκδόσεως δημοσιεύονται καὶ αὐτοκρατορικαὶ novellae τῶν ἐτῶν 438-468.

ΕΚΔ.: Th. Mommsen - P. M. Meyer, *Codex Theodosianus* I₁, I₂, II, Berlin 1904-1905.

P. Krüger, Berlin 1923/26 (I. 1-6. Ἐκδ. ἡμιτελής).

59. ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΣ (± 380-439)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐσπούδασε ρητορικὴν πλησίον

τῶν ἐθνικῶν Ἑλλαδίου καὶ Ἀμμωνίου. Ἦσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. ἔξ οὗ καὶ ἡ ἐπωνυμία «σχολαστικός».

ΕΡΓΑ: Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, εἰς 7 βιβλία.

Καλύπτει τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 305-439. Διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ βιβλία, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν βασιλείαν ἑνὸς μόνου αὐτοκράτορος.

ΕΚΔ.: PG. 67, σ. 28-842.

ΠΗΓΑΙ: Ρουφῖνος, Εὐσέβιος, «Συναγωγὴ τῶν συνοδικῶν» τοῦ Σαβίνου, Εὐτρόπιος. Ἀντλεῖ ἀκόμη καὶ ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων, ἀποφάσεων Συνόδων, αὐτοκρατορικῶν καὶ ἐπισκοπικῶν ἐπιστολῶν. Περὶ τῆς περιόδου τὴν ὁποίαν καλύπτουν τὰ τελευταῖα βιβλία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς τοῦ Ἱστορίας γράφει ἐκ προσωπικῆς ἀντιλήψεως.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Σωζομένον, Θεοδώρητον Κύρου, Θεόδωρον Ἀναγνώστην, Λεζικὸν Σούδα, Νικηφόρον Κάλλιστον Ἐκκλησιολόγον. Ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχεύου καὶ τοῦ Θεοφάνους.

ΑΞΙΑ: Εἶναι ἀντικειμενικὸς εἰς τὴν ἀφήγησίν του καὶ ἀναφέρει τὰς πηγὰς του. Παρὰθέτει πιστῶς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ποὺ χρησιμοποιεῖ.

60. ΒΙΟΣ ΟΣΙΑΣ ΜΕΛΑΝΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ (383-439)

Ἡ Μελάνια, θυγάτηρ πλουσίου συγκλητικοῦ, ἐγεννήθη ἐν Ρώμῃ τὸ 383. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν τέκνων τῆς ἠκολούθησε μετὰ τοῦ συζύγου τῆς Pinianus τὸν μοναχικὸν βίον. Ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν Ταγάστην τῆς Νουμιδίας Ἰδρυσαν μονὰς καὶ ἐπεδόθησαν ἐπὶ ἑπταετίαν εἰς ἔργα εὐποιίας. Τὸ 417 ἀνεχώρησαν δι' Ἱεροσόλυμα, ὅπου καὶ παρέμειναν μέχρι τοῦ θανάτου των.

Ὁ βίος σώζεται εἰς δύο παραλλαγὰς, ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν, προελθούσας ἐκ κοινοῦ προτύπου, γραφέντος περὶ τὸ 444-450 εἰς τὴν ἑλληνικὴν, πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ Γεροντίου (βλ. ἀρ. 77). Μεταγενεστέρα ἐπεξεργασία τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Συμεὼν τοῦ Μεταφραστοῦ (10ος αἰ., βλ. ἀρ. 331).

ΕΚΔ.: D. Gorce, Vie de sainte Mélanie. Texte grec, introduction, traduction et notes (Sources Chrétiennes 90), Paris 1962.

M. Card. Rampolla del Tindaro, Santa Melania giuniore senatrice romana, Documenti contemporanei e note, Roma 1905 (τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὸ λατινικὸν κείμενον τοῦ βίου).

PG. 116, σ. 753-793 (ἡ ὑπὸ τοῦ Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ παραλλαγή).

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πολυτίμους πληροφορίες διὰ τὸν πολιτισμὸν τῆς ἐποχῆς, διὰ τὴν καταληφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀλαρίχου Ρώμην, τὸν μοναχικὸν βίον ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἱεροσολύμοις καὶ τὴν βυζαντινὴν αὐλήν. Δίδει ἐπίσης ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας περὶ ἐκκλησιαστικῶν προσωπικοτήτων, ὡς οἱ Παυλῖνος Νόλας, Παλλάδιος Ἐλενοπόλεως, Ρουφῖνος Ἀκυληίας, Ἀλύπιος Ταγάστης, ἱερὸς Αὐγουστῖνος κ.ἄ.

61. ΣΩΖΟΜΕΝΟΣ (α' ἡμισυ 5ου αι.)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Γάζης καὶ ἐσπούδασε ρητορικὴν. Ἐξήσεν ὁμῶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἤσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σχολαστικοῦ.

ΕΡΓΑ: Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, εἰς 9 βιβλία.

Τὸ πρῶτον μέρος, ποῦ ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔφθανε μέχρι τοῦ ἐκθρονισμοῦ τοῦ Λικινίου (323), ἔχει χαθῆ. Μᾶς παρεδόθη μόνον τὸ τμήμα ποῦ ἀναφέρεται εἰς τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 324-425. Λείπει τὸ τέλος τοῦ τελευταίου βιβλίου, ποῦ περιεῖχε τὰ γεγονότα ἀπὸ τοῦ 425 μέχρι τοῦ 439. Ἡ ἱστορία τοῦ Σωζομενοῦ ἐγράφη μεταξύ τῶν ἐτῶν 439 καὶ 450.

ΕΚΔ.: J. Bidez - G. C. Hansen, Sozomenus Kirchengeschichte² (GCS. 50), Berlin 1960.

PG. 67, σ. 843-1630.

ΠΗΓΑΙ: Ὁ Σωκράτης καὶ οἱ ἀπὸ αὐτοῦ πηγαί ποῦ ὁ Σωκράτης ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὸ ἔργον του. Ἐκ παραλλήλου ἐχρησιμοποίησε καὶ ἄλλας γραπτὰς καὶ προφορικὰς μαρτυρίας. Ἐπὶ πλέον εἶχεν ὑπ' ὄψιν του καὶ πολλὰς δουτικὰς πηγὰς.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Θεόδωρον Ἀναγνώστην, Λεξικὸν Σούδα, Νικηφόρον Κάλλιστον Ξανθόπουλον. Ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τοῦ ἔργου τῶν Θεοφάνους, Γεωργίου Μοναχοῦ, Συμεῶν Μαγίστρου, Γεωργίου Κεδρηνοῦ καὶ Νικήτα Χωνιάτου.

ΛΕΞΙΑ: Τὸ ἔργον τοῦ Σωζομενοῦ δεικνύει μεγάλην ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχον ἔργον τοῦ Σιωκράτους, παρέχει ἐν τούτοις πολὺ νέον ὕλικόν. Κατὰ τὸ ὄφος ὑπερτερεῖ τοῦ Σιωκράτους, ὕστερεῖ ὅμως ἐκείνου κατὰ τὴν κριτικὴν δύναμιν. Ἀποδέχεται εὐκόλως τὰς κρίσεις τῶν πηγῶν ἐξ ὧν ἀντλεῖ καὶ παρεμβάλλει εἰς τὴν ἀφήγησίν του μυθικὰς διηγήσεις.

62. ΒΙΟΣ ΥΠΑΤΙΟΥ († 446)

Ὁ Ὑπάτιος ἐγεννήθη ἐν Φρυγίᾳ, ἤκμασε δὲ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου. Ἀνεκαίνισε τὴν ἀκατοίκητον μονὴν τῶν Ρουφινιανῶν παρὰ τὴν Χαλκηδόνα. Ἀπέθανε τὸ 446. Τὸν βίον του συνέγραψεν ὁ μαθητὴς του μοναχὸς Καλλίνικος (βλ. ἀρ. 63) μεταξὺ τῶν ἐτῶν 447 καὶ 450.

ΕΚΔ.: G. J. M. Bartelink, Callinicos, Vie d'Hypatios (Sources Chrétiennes 177), Paris 1971.

Callinici de vita S. Hypatii liber, edd. Seminarii philologorum Bonnensis sodales, Lipsiae 1895.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος ἀναφέρει τὴν φρουριακὴν ἄμυναν τῆς Θράκης πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Οὐννων. Ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι τὸ 447 οἱ Βυζαντινοὶ ὑπέστησαν βαρεῖας ἀπωλείας ὑπὸ τῶν Οὐννων. Μᾶς παρέχει τέλος πληροφορίας περὶ τοῦ πρωίμου μοναστικοῦ βίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ περὶ τῶν σχέσεων τοῦ ὁσίου μετὰ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Χρυσοστόμου.

63. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ (5ος αι.)

Ὁ μοναχὸς Καλλίνικος ἔγραψε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 447-450 τὸν βίον τοῦ διδασκάλου του Ὑπατίου († 446), ἡγουμένου τῆς μονῆς τῶν Ρουφινιανῶν πλησίον τῆς Χαλκηδόνας (βλ. ἀρ. 62).

64. ΝΕΣΤΟΡΙΟΣ (5ος αι.)

Περσικῆς καταγωγῆς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ χρονικόν

διάστημα 428-431. Ἡ Γ' Οἰκουμένητικὴ Σύνοδος τῆς Ἐφέσου (431) τὸν καθρέψε καὶ ἀνεθεμάτισε τὰς διδασκαλίας του ὡς αἱρετικὰς.

ΕΡΓΑ: Πραγματεία Ἡρακλείδου. Ἀπολογία τοῦ Νεστορίου, σωζομένη εἰς συριακὴν παραλλαγήν. Ἐγράφη τὸ 451 ἑλληνιστί.

ΕΚΔ.: P. Bedjan, Nestorius, Le livre d'Héraclide de Damas, Paris 1910 (συριακὸν κείμενον).

F. Nau, Nestorius, Le livre d'Héraclide de Damas, Paris 1910 (γαλλικὴ μετάφρασις). Ἀνατ. 1969.

ΛΕΞΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Νεστορίου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς του.

65. ΒΙΟΣ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΣΤΥΛΙΤΟΥ (τοῦ πρεσβυτέρου, ± 389 - 459)

Ὅσιος, ἰδρυτῆς τοῦ «στυλιτισμοῦ». Ἐγενήθη περὶ τὸ 389 εἰς τὸ χωρίον Σῖσαν ἢ Σῖζ, παρὰ τὴν Νικόπολιν, εἰς τὰ ὄρια Συρίας καὶ Κιλικίας. Ποιμὴν κατ' ἀρχάς, ἀπεφάσισεν εἰς νεαρὰν ἡλικίαν νὰ ἀποσυρθῆ εἰς μονήν, τὴν ὅποιαν ἀργότερον ἐγκατέλειψε καὶ ἠσκήτευσεν ἐπὶ στύλου εἰς χωρίον μεταξὺ Ἀντιοχείας καὶ Χαλεπίου. Ἐγινε πασίγνωστος διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὰ θαύματά του καὶ πολλοὶ ἀσκηταὶ ἀκολουθήσαντες τὸ παράδειγμα του ἔγιναν στυλίται.

Ἑλληνικαὶ παραλλαγαὶ τοῦ βίου του ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Θεοδωρήτου (βλ. ἀρ. 67), ἐνῶ ἦτο ἀκόμη ἐν ζωῇ ὁ Συμεὼν, καὶ ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Ἀντωνίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁσίου. Σώζονται ἐπίσης παραλλαγαὶ τοῦ βίου εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν.

Πρώτη παραλλαγή: Ὁ βίος τοῦ Συμεὼν ἀποτελεῖ τὸ 26ον κεφάλαιον τῆς «Φλοθέου ἱστορίας» τοῦ Θεοδωρήτου.

ΕΚΔ.: H. Lietzmann, Συμεὼν Στυλίτης. Das Leben des hl. Symeon Stylites, Leipzig 1908, σ. 1-18.

Δευτέρα παραλλαγή: Ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου βίος.

ΕΚΔ.: H. Lietzmann, Συμεὼν Στυλίτης κλπ., σ. 20 - 78.

Συριακαὶ παραλλαγαί:

Εκδ.: P. Bedjan, *Acta Martyrum et Sanctorum* IV, σ. 507-644.

H. Lietzmann, *Συμῶν Στυλίτης κλπ.*, σ. 80 - 180 (γερμ. μετ.)

ΑΣΙΑ: Οἱ βίοι τοῦ Συμῶν παρέχουν πληροφορίας περὶ τῆς ζωῆς τῶν στυλιτῶν, καθὼς καὶ ἄλλα ἱστορικὰ στοιχεῖα. Αἱ συριακαὶ παραλλαγαὶ δὲν συγκρίνονται ἀπὸ ἀπόψεως κύρους πρὸς τοὺς ἐλληνικοὺς βίους, δίδουν πάντως νέα στοιχεῖα.

66. ΠΡΟΣΠΕΡΟΣ (Tiro Prosper, ± 390 - 463;)

Ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς. Κατήγετο ἐξ Ἀκουϊτανίας καὶ ἔτυχε λαμπρᾶς μορφώσεως, ἀσχοληθεὶς κυρίως μὲ θεολογικὰς σπουδὰς. Θαυμαστὴς τοῦ Αὐγουστίνου, διεκρίθη εἰς τὴν πολεμικὴν του κατὰ τῶν αἰρέσεων τοῦ καιροῦ του. Ἀπὸ τοῦ 440 ἔζησεν εἰς τὴν παπικὴν ἀδελφὴν τῆς Ρώμης, ὅπου καὶ συνέγραψεν ἢ ἐπεράτωσε τὸ ἱστορικὸν του ἔργον.

ΕΡΓΑ: Χρονικόν, εἰς λατινικὴν γλῶσσαν, ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ Γίζεριχου (455). Συνεχίζει τὸ Χρονικὸν τοῦ Ἱερωνύμου ἀπὸ τοῦ 379 καὶ ἐξῆς. Μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ χρονολογεῖ (ὅπως καὶ ὁ Ἱερώνυμος) κατὰ τὰ ἔτη βασιλείας τῶν αὐτοκρατόρων. Διὰ τὸ μετέπειτα διάστημα χρησιμοποιεῖ τὴν ὑπατικὴν χρονολογίαν βασιζόμενος ἐπὶ τῶν *Fasti Consulares* τῆς Ραβέννης. Τὸν συνεχίζουν ὁ Βίκτωρ Tunnonensis (βλ. ἀρ. 121) καὶ ὁ Μάριος Avenicensis (= ἐπίσκοπος Avenches).

Εκδ.: Th. Mommsen, *Prosperi Tironis Epitoma Chronicon*, ἐν *Chronica minora* 1 = MGH. Auct. Ant. IX (Berolini 1892) σ. 385 - 485 (Additamenta: σ. 486 - 499).

ΠΗΓΑΙ: Ἱερώνυμος, Αὐγουστῖνος, Orosius, Σουλπίκιος Σεβήρος, *Fasti Consulares*. Ἀπὸ τοῦ 412 καὶ ἐξῆς γράφει ἐκ προσωπικῆς γνώσεως τῶν γεγονότων.

ΑΣΙΑ: Σημαντικὸν εἶναι, παρὰ τὴν προχειρότητα, τὰ λάθη καὶ τὴν μεροληπτικότητά του, τὸ τελευταῖον τμήμα τοῦ ἔργου, τὸ διαπραγματευόμενον τὰ γεγονότα 412 - 455, λόγῳ ἁλλειψέως ἄλλων συγχρόνων πηγῶν. Τὰ γεγο-

νότα τῆς Γαλατίας μέχρι τοῦ 440 κατέχουν εἰς τὸ ἔργον τὴν πρώτην θέσιν. Μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ συγγραφέως συγκεντρώνει ἡ Ρώμη, ἡ παπικὴ ἔδρα καὶ ἡ Ἀνατολή.

67. ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ ΚΥΡΟΥ (± 393 - ± 466)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου. Τὸ 423 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Κύρου.

Πλὴν τῶν ἐξηγητικῶν, ἀπολογητικῶν, ἀγιολογικῶν καὶ δογματικῶν του ἔργων ἔγραψεν ἐπίσης καὶ τὰ ἐξῆς:

ΕΡΓΑ: I. Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, εἰς 5 βιβλία.

Περιλαμβάνει κυρίως τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 325 - 428, ἐνίοτε δμως προχωρεῖ καὶ μέχρι τοῦ 434. Ἐγράφη πιθανῶς τὸ 440 - 450. Συνεχίζει τὸν Εὐσέβιον.

ΕΚΔ.: L. Parmentier - F. Scheidweiler, Theodoret's Kirchengeschichte² [GCS. 44 (19)], Berlin 1954.

ΠΗΓΑΙ: Ἀντλεῖ ἐκ κοινῶν μὲ τὸν Σωκράτην καὶ τὸν Σωζομενὸν πηγῶν.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Θεόδωρον Ἀναγνώστην, Ἰωάννην Ζωναρᾶν, Νικηφόρον Κάλλιστον Ξανθόπουλον.

ΑΣΙΑ: Τὸ ἔργον του διακρίνουν ἀπολογητικαὶ καὶ ἀντιαιρετικαὶ τάσεις. Τὴν ἱστορικὴν του ἀξίαν μειώνει ἡ κάπως ἐπιπολαίαι διάταξις καὶ χρησιμοποίησις τῶν ἐγγράφων καὶ ἡ ἄλλειψις ἀντικειμενικότητος ἐναντι τῶν αἵρετικῶν.

II. Φιλόθεος ἱστορία.

Συλλογὴ τριάντα βίων μεγάλων ἀσκητῶν, ποῦ ἐγράφη περὶ τὸ 440.

ΕΚΔ.: PG. 82, σ. 1284 - 1496.

Τὸ κεφ. 26 τῆς «Φιλοθέου ἱστορίας» (βίος ἀγ. Συμεῶν Στυλῆτου) εἰς χωριστὴν ἔκδοσιν ὑπὸ τοῦ H. Lietzmann (βλ. ἀρ. 65).

III. Αίρετικῆς κακομυθίας ἐπιτομή (Haereticarum tabularum compendium), εἰς 5 βιβλία. Σύντομος ἔκθεσις τῶν αἱρέσεων.

ΕΚΔ.: PG. 83, σ. 335 - 556.

IV. Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: Υ. Azéma, Théodoret de Cyr, Correspondance, τ. 1-3 (Sources Chrétiennes 40, 98, 111), Paris 1955, 1964, 1965.

PG. 83, σ. 1173 - 1494.

68. Δ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ (451)

Συνῆλθεν εἰς τὴν Χαλκηδόνα. Ἀπεφάνθη ὅτι αἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, εἶναι τέλειαι καὶ ἀχώριστοι, συγχρόνως ὅμως διακρινόμεναι καὶ κατεδίκασε τόσον τοὺς Μονοφυσίτας ὅσον καὶ τοὺς Νεστοριανούς.

ΕΚΔ.: E. Schwartz, ACOe II, Concilium Universale Chalcedonense, Vol. 1 - 6, Berolini et Lipsiae 1932 - 1938.

Mansi 6, σ. 529 κ.έ. καὶ 7, I, σ. 456 - 874.

69. ΥΔΑΤΙΟΣ (Hydatius ἢ Idacius, τέλη 4ου αἰ. - μετὰ τὸ 468)

Ἐπίσκοπος ἐκ Lemica (σημερ. Jinzo de Lima Πορτογαλίας). Ἐγραψε λατινιστί.

ΕΡΓΑ: I. C h r o n i c o n. Ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ χρονικοῦ τοῦ ἀγίου Ἱερωνύμου ἀπὸ τοῦ 379 μέχρι τοῦ 468. Ἐπίκεντρον τῆς διηγήσεως εἶναι ἡ Ἰσπανία.

ΕΚΔ.: Th. Mommsen, Hydatii Lemici Continuatio Chronicorum hieronymianorum, ἐν Chronica minora 2 = MGH. Auct. Ant. XI (Berolini 1894) σ. 13 - 36.

ΠΗΓΑΙ: Διὰ τὴν περίοδον 379 - 427 ἀντλεῖ ἐκ γραπτῶν καὶ προφορικῶν

πηγών, δια δὲ τὰ ἔτη 427-468 στηρίζεται ἐπὶ προσωπικῶν του ἐμπειριῶν και ἀναμνήσεων.

ΛΞΙΑ: Τὸ Χρονικόν, ἰδία δὲ τὸ δεύτερον μέρος αὐτοῦ, ἀποτελεῖ τὴν σημαντικωτέραν πηγὴν μας διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἰσπανίας κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα.

II. *Fasti Consulares* διὰ τὰ ἔτη 245 a.u.c. - 468 p. Chr., μὲ σημειώσεις ἱστορικῆς φύσεως. Τὸ ὅλον ἔργον κακῶς ἀπεδόθη εἰς τὸν Ὑδάτιον ὀνομασθὲν «*Fasti Hydatiani*», ἐνῶ ἰδικόν του φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ τελευταῖον μόνον τμημὰ του, ἀπὸ τοῦ 395 (ἢ 389) μέχρι τοῦ 468.

ΕΚΔ.: Th. Mommsen, *Consularia Constantinopolitana ad a. 395 cum additamento Hydatii ad a. 468*, ἐν *Chronica minora I* =MGH. Auct. Ant. IX (Berolini 1892) σ. 205 - 247. (σελ. 232 κ.έ. τὰ ἀπὸ Μ. Κωνσταντίνου ἔτη).

ΛΞΙΑ: Χρήσιμον βοήθημα διὰ τὴν χρονολόγησιν τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς του.

70. ΒΙΟΣ ΟΣΙΟΥ ΜΑΡΚΕΛΛΟΥ († μετὰ τὸ 469)

Ὁ Μάρκελλος κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς παρὰ τὸν Ὀρόντην Ἀπαμείας. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν και εἶτα εἰς τὴν Ἐφεσον. Γενόμενος ἐκεῖ μοναχός, ἐμόνασε κατ' ἀρχάς εἰς τὴν παλαιάν μονὴν τῶν Ἀκοιμήτων, ἐν συνεχείᾳ δὲ εἰς τὴν νέαν ἐν Βιθυνίᾳ μονὴν τῶν Ἀκοιμήτων τῆς ὁποίας ἐγένετο και ἡγούμενος. Ὁ βίος πρέπει νὰ ἐγράφη κατὰ τὸν ἐκδότην ὑπὸ μοναχοῦ τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων περὶ τὰ μέσα τοῦ 5ου αἰῶνος (βλ. ἀρ. 114). Σῶζεται και μεταγενεστέρα ἐπεξεργασία τοῦ βίου ὑπὸ τοῦ Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ (10ος αἰ., βλ. ἀρ. 331).

ΕΚΔ.: G. Dagron, *La vie ancienne de Saint Marcel l'Ascémète*, An. Boll. 86 (1968) 271 - 321 (κειμ. σ. 287 - 321).

PG. 116, σ. 705 - 745 (ἡ παραλλαγή τοῦ Συμεῶν Μεταφραστοῦ).

ΛΞΙΑ: Παρέχει πληροφορίας διὰ τὸν μοναχισμόν τῆς ἐποχῆς του, τὰς ἀρειανὰς παραχὰς και τὴν δράσιν και τὸ τέλος τοῦ Ἀσπαρ και τῶν υἱῶν του.

71. ΠΙΡΙΣΚΟΣ (410/20 - ±472)

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Πάνιον τῆς Θράκης. Ἐσπούδασε ρητορικὴν και φιλο-

σοφίαν και διεδραμάτισε σπουδαίον ρόλον ως αντιπρόσωπος του βυζαντινού κράτους εις διπλωματικάς αποστολάς προς ξένους λαούς.

ΕΡΓΑ: 'Ιστορία Βυζαντιακή και τὰ κατ' Ἀττίλαν, εις 8 βιβλία.

Τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ποὺ ἐκάλυπτε τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 441 - 472, σώζονται μόνον ἀποσπάσματα. Τὴν ἱστορίαν τοῦ Πρίσκου συνεχίζει ὁ Μάλχος.

ΕΚΔ.: De Leg., σ. 121 - 155 καὶ 575 - 591.

HGM. I, σ. 275 - 352.

FHG. IV, σ. 69 - 110 καὶ V 1, σ. 24 - 26.

ΠΗΓΑΙ: Γράφει ἐκ προσωπικῆς γνώσεως τῶν πραγμάτων, ἀντλεῖ ὅμως καὶ ἐκ παλαιότερας ἱστορικῆς ἐπιτομῆς.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Κασσιόδωρον, Ἰορδάνην, Εὐάγριον, Ἰωάννην Μαλάκην, Προκόπιον, Ἰωάννην Ἀντισχέα, Ἰωάννην Ἐπιφανεά, Χρονικὸν Πασχάλιον, Λεξικὸν Σούδα, Εὐστάθιον.

ΑΞΙΑ: Ὁξὺς καὶ ἀμερόληπτος παρατηρητής. Κυρία πηγὴ περὶ τοῦ Ἀττίλα καὶ τῶν Οὐννων.

72. ΖΩΣΙΜΟΣ (5ος αἰ.)

Ὁ Εὐάγριος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἔζησεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεοδοσίου Β' καὶ τῶν διαδόχων του. Ἦτο εἰδωολάτρης.

ΕΡΓΑ: Νέα Ἱστορία, εις 6 βιβλία. Ἐγγραφή μεταξὺ 498 καὶ 502.

Τὸ πρῶτον βιβλίον εἶναι σύντομος περίληψις τῶν γεγονότων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου (27 π.Χ.) μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ χρησιμεύει ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὸ ὑπόλοιπον ἔργον. Ἡ ἱστορία φθάνει μέχρι τοῦ 410, δηλ. μέχρι τοῦ ἔτους ποὺ ὁ Θεοδόσιος Β' ἀπαλλάσσεται τῆς κηδεμονίας τοῦ Ἀνθεμίου.

ΕΚΔ.: F. Paschoud, Zosime, Histoire nouvelle. Tome I, l. 1-2. Texte établi et traduit, Paris 1971.

L. Mendelssohn, Zosimi comitis et exadvocati fisci historia nova, Leipzig 1887 (ἀνατύπωσις Hildesheim 1963).

ΠΗΓΑΙ: Τὰς διὰ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν πληροφορίας του ἀντλεῖ ἐξ ἀγνώστων εἰς ἡμᾶς πηγῶν. Τὰς πληροφορίας του διὰ τὸν 4ον καὶ 5ον αἰ. ἀντλεῖ ἐκ τοῦ Εὐναπίου καὶ τοῦ Ὀλυμπιόδωρου.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Εὐάγγριον, Ἰωάννην Ἀντιοχέα, Εὐστάθιον Ἐπιφανέα, Φώτιον, Λεξικὸν Σούδα, Νικηφόρον Κάλλιστον Ξανθόπουλον.

ΑΣΙΑ: Τὸ ὄφος του διαυγές καὶ αὐστηρόν. Ὁ εἰδωλολατρισμὸς του ἐπηρεάζει τὴν κρίσιν του καὶ ὡς ἐκ τούτου μεροληπτεῖ ὡς πρὸς τὰς μορφὰς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ Μ. Θεοδοσίου. Ἀποτελεῖ σημαντικὴν πηγὴν περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Οὐννων.

73. ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ (377 - 473)

Ὁ ὄσιος Εὐθύμιος ἐγεννήθη τὸ 377 εἰς Μελιτηνὴν τῆς Ἀρμενίας, ἐμόνασε δὲ εἰς τὴν περιοχὴν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης ἰδρύσας ἐκεῖ κοινόβιον.

Ὁ βίος του σώζεται εἰς δύο παραλλαγὰς.

Πρώτη παραλλαγή: Συγγραφεὺς τῆς ὁ Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης (βλ. ἀρ. 122).

Εκδ.: E. Schwartz, Kyrillos von Skythopolis (Texte u. Untersuch. z. Gesch. d. althristl. Liter. 49,2), Leipzig 1939, σ. 5 - 85.

Δευτέρα παραλλαγή: Τοῦ Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ (βλ. ἀρ. 331).

Εκδ.: PG. 114, σ. 596 - 733.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος μᾶς παρέχει πληροφορίας περὶ τῶν Συνόδων Ἐφέσου (431) καὶ Χαλκηδόνος (451), περὶ τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, περὶ τῆς στάσεως τοῦ Βασιλείσκου, περὶ ἐπιδρομῶν Σαρακηνῶν εἰς τὴν Συρίαν καὶ περὶ τῆς ἀνεγέρσεως εὐγῶν ἰδρυμάτων ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας Εὐδοκίας.

74. ΣΥΡΟΡΡΩΜΑΪΚΟΝ ΝΟΜΙΚΟΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ (±476)

Νομικὸν ἐγχειρίδιον προερχόμενον ἐκ μεταφράσεως εἰς συριακὴν γλῶσσαν ἀναλόγου ἑλληνικοῦ ἐγχειριδίου τοῦ 5ου αἰ. Ἀποτελεῖ οὐχὶ ἀπλὴν ἀντιγραφὴν, ἀλλ' ἀνεξάρτητον ἐπεξεργασίαν καὶ διατύπωσιν ρωμαϊκῶν κανόνων δικαίου. Συνεγράφη περὶ τὸ 476 εἰς τὴν Συρίαν.

ΕΚΔ.: K. G. Bruns - E. Sachau, *Syrisch-römisches Rechtsbuch aus dem fünften Jahrhundert*, Leipzig 1880 (φωτ. ἀνατ. Aalen 1961).

ΛΞΙΑ: Παρ' ὅλον ὅτι τὸ ἐγχειρίδιον συνετάγη κατὰ τρόπον οὐχὶ πάντοτε σαφῆ καὶ ἱκανοποιητικόν, ἀποτελεῖ πολύτιμον μαρτυρίαν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους, ὡς καὶ διὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ τοπικοῦ δικαίου. Διὰ χρησίμους πληροφορίας δίδει ἐπίσης διὰ τὸ φορολογικὸν σύστημα τῆς *iugatio - capitatio*.

75. ΣΙΔΩΝΙΟΣ (Caius Modestus Apollinaris Sidonius)
(±430 - 479 ἢ ὀλίγον μετὰ)

Ἐγενήθη εἰς Lugdunum (Λυῶν) ἐξ εὐγενῶν γονέων. Γαμβρός τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους Avitus (455 - 456), κατέλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ *praefectus urbi* τὸ 468, τὸ δὲ 469 ἢ 470 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Clermont-Ferrand, γενναίως ἀν καὶ ἀνεπιτυχῶς ὑπερασπίσας τὴν πόλιν κατὰ τῶν Βησιγόθων.

ΕΡΓΑ: Ποιήματα καὶ ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: A. Loyen, *Sidoine Apollinaire I: Poèmes, texte établi et traduit*, Paris 1960. II-III: *Lettres, livres 1-9, texte établi et traduit*, Paris 1970.

Chr. Luetjohann - Fr. Leo - Th. Mommsen, *Gai Sollii Apollinaris Sidonii epistulae et carmina*, MGH. Auct. Ant. VIII (Berolini 1887) σ. 1 - 172 (epistulae) καὶ σ. 172 - 264 (carmina).

W. B. Anderson, *Sidonius, Poems and Letters. I: Poems, Letters (Books I-II)*, London 1936 (μετὰ ἀγγλ. μεταφρ.).

ΛΕΙΑ: Τὸ ἔργον τοῦ Σιδανίου παρά τὸ ὑπερβολικὰ πομπῶδες ὕφος του εἶναι σημαντικὸν διὰ τὴν πολιτικὴν καὶ πολιτιστικὴν ἱστορίαν τῆς Γαλατίας κατὰ τὴν ἐποχὴν του.

76. ΜΑΛΧΟΣ (5ος αἰ.)

Ἐγενήθη εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν τῆς Παλαιστίνης. Πιθανῶς διετέλεσε διδάσκαλος τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὰς περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔργου του γνώσεις μας ὀφείλομεν εἰς τὸν Φώτιον, εἰς τὸ «Περὶ πρεσβειῶν» (= De legationibus) τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογενήτου καὶ εἰς τὸ Λεξικὸν Σούδα.

ΕΡΓΑ: Βυζαντιακά, εἰς 7 βιβλία.

Κατὰ τὴν Σούδα τὸ ἔργον ἀρχίζει μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἐνῶ κατὰ τὸν Φώτιον ἀπὸ τοῦ 473. Ἴσως ὁ Φώτιος εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἄλλο ἀντίτυπον τοῦ ἔργου τοῦ Μάλχου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλειπε τὸ πρῶτον μέρος. Ἡ ἱστορία τοῦ Μάλχου, τῆς ὁποίας μόνον ἀποσπάσματα σώζονται, φθάνει μέχρι τοῦ 480.

ΕΚΔ.: HGM. I, σ. 383 - 424.

FHG. IV, σ. 111 - 132.

De Leg., σ. 155 - 169 καὶ σ. 568 - 575.

ΛΕΙΑ: Ὁ Μάλχος παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ κράτους καὶ τῆς ζωῆς τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς κατὰ τὸν 5ον αἰ.

77. ΓΕΡΟΝΤΙΟΣ († 484 ἢ 485)

Ἱεροσολυμίτης μοναχός, πιθανὸς συγγραφεὺς τοῦ βίου τῆς ὁσίας Μελανίας τῆς Νέας (βλ. ἀρ. 60). Ἐξῆσεν εἰς τὸ περιβάλλον τῆς ὁσίας καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της (439) ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς ἰδρυθεισῶν μονῶν. Πολέμιος τοῦ Νεστοριανισμοῦ, δὲν ἀπέφυγε τελικῶς μονοφυσιτικὰς τάσεις.

78. ΒΙΟΣ ΔΑΝΗΛ ΤΟΥ ΣΤΥΛΙΤΟΥ (409 - 493)

Ὁ ὁσιος Δανὴλ ἐγενήθη εἰς Μεραοῦ Σαμοσάτων. Μαθητὴς τοῦ Συμεῶν

τοῦ Στυλίτου, ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν μορφῶν τοῦ βυζαντινοῦ μοναχισμοῦ καὶ ὁ πρῶτος στυλίτης εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ἀπὸ τοῦ 461).

Ὁ βίος τοῦ Δανιὴλ σώζεται εἰς τρεῖς παραλλαγάς: ἡ πρώτη ἀρχικὴ παραλλαγὴ συνεγράφη ὑπὸ ἀνωνύμου μαθητοῦ του, ἡ δευτέρα ἀποδίδεται εἰς τὸν Συμεῶν τὸν Μεταφραστὴν (βλ. ἀρ. 331) καὶ ἡ τρίτη, ὑπὸ ἀνωνύμου, ἐπαναλαμβάνει τὰς δύο πρώτας.

ΕΚΔ.: Καὶ αἱ τρεῖς παραλλαγαί: H. Delehaye, *Les saints Stylites, Bruxelles - Paris 1923*, σ. 1 - 147.

H. Delehaye, *An. Boll.* 32 (1913) 121 - 214 (κεῖμενον).

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς τοῦ ἁγίου (περὶ τοῦ Ζήνωνος καὶ τοῦ σφετεριστοῦ τοῦ θρόνου Βασιλείου καὶ περὶ τῶν σχέσεων τούτων μετὰ τῆς ἐκκλησίας).

79. ΚΑΝΔΙΔΟΣ (5ος - 6ος αἰ.)

Κατήγετο ἐκ τῆς Ἰσαυρίας. Ἐχρημάτισεν ὑπογραφεύς. Ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου σώζονται μόνον ἀποσπάσματα.

ΕΡΓΑ: Ἰστορία, εἰς 3 βιβλία.

Ἀρχίζει μετὰ τὴν ἔκδοσιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Λέοντος Α' (457) καὶ τελειώνει μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζήνωνος καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας Ἀναστασίου Α' (491).

ΕΚΔ.: HGM. I, σ. 441 - 445.

FHG. IV, σ. 135 - 137.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Ἰωάννην Ἀντιοχέα.

80. ΠΑΠΥΡΟΙ

α. E. Lobel - C. H. Roberts, *The Oxyrhynchus Papyri. Part XXII*, London 1954.

Ἐγγράφα τοῦ 4ου καὶ 5ου αἰ.

β. Περὶ παπύρων τοῦ 5ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 137 (β, γ, δ, ε, στ, ζ, η, θ), 170 (α, ζ, η, θ, ια, ιβ), 277.

81. ΟΣΤΡΑΚΑ

Περὶ ὀστράκων τοῦ 5ου αἰ. βλ. ἀρ. 138 (α), 171 (γ).

82. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

α. P. A. Clement, Excavations at Corinth. Isthmia, ΑΔ. 23, 1968 (1969) Β' 1, 137 - 143.

18 χαλκᾶ νομίσματα τοῦ Ἰοβιανοῦ, Βάλη, Βαλεντινιανοῦ Β' καὶ Ἀρκαδίου(;).

β. I. Ebeioğlu, İzmit definesi (= 'Ο θησαυρὸς τῆς Νικομηδείας), Istanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı (Annual of the Archaeol. Mus. of Ist.) 13/14 (1966) 166 - 174.

55 χρυσᾶ νομίσματα τοῦ Θεοδοσίου Β', Μαρκιανοῦ, Ζήνωνος κ.ἄ.

γ. Archaeological Research and Discoveries, Rep. of Cyprus. Annual Report of the Director of the Department of Antiquities for the year 1965, σ. 10 - 14.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων εὐρημάτων καὶ χρυσᾶ νομίσματα τοῦ Θεοδοσίου Α', Γρατιανοῦ καὶ Ὀνώριου.

δ. Μαντῶ Καραμεσίνη - Οἰκονομίδου, Νομίσματα ἀνασκαφῶν Ἡλιδος, Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1963 (1965) 69 - 79.

Νομίσματα τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Θεοδοσίου Β'.

ε. Περὶ νομισμάτων τοῦ 5ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 137 (θ), 139 (α, β, γ, δ, ε), 172 (β, γ, δ, ια), 174 (ιβ), 357 (α, β), 457 (β, δ, ζ), 505 (β, ε, ια, ιζ), 567 (γ).

83. ΣΙΓΙΛΛΙΑ

Περὶ σιγιλλίων τοῦ 5ου αἰ. βλ. ἀρ. 173 (α), 458 (γ), 632 (β, δ).

84. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

α. R. Mac Mullen, Inscriptions on Armour and the Supply of Arms in the Roman Empire, Amer. Journ. Archaeol. 64 (1960) 23 - 40.

Ἐπιγραφαὶ 4ου καὶ 5ου αἰ.

β. R. Mouterde, Inscriptions grecques et latines du Musée d'Adana, Syria, Rev. d'art orient. et d'archéol. 2 (1921) 207 - 220 καὶ 280 - 294.

γ. P. V. Hill - J. P. Kent - R. A. G. Carson, Late Roman Bronze Coinage A. D. 324-498. Part 1: The Bronze Coinage of the House of Constantine, A. D. 324-346 (by P. V. Hill - J. P. Kent); Part 2: Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire, A. D. 346-498 (by R. A. G. Carson - J. P. Kent), London 1972².

δ. Περὶ ἐπιγραφῶν τοῦ 5ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 141 (γ, δ, ε, στ, η, θ, ι, ια, ιγ, ιζ, κα, κβ, κγ, κδ), 174 (α, β, δ, ε, στ, η, θ, ι, ιβ), 208 (α, β), 280 (β, γ), 359 (δ), 404 (β, δ, ε), 569 (β), 633 (δ, ε, ζ, θ).

85. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (5ος αἰ.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον (μέχρι τοῦ 476 μ.Χ.) ἐν Seeck, Reg. (βλ. ἀρ. 37), σ. 302 - 423.

86. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (5ος αἰ.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον ἐν Grumel, Reg. (βλ. ἀρ. 38), τ. I, τεῦχ. 1, ἀρ. 18 - 186 καὶ τεῦχ. 3, ἀρ. 93bis, 93ter, 145bis, 149bis.

**Β 1. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον περατοῦται ἐντὸς τοῦ 5ου αἰ.**

87. ΖΑΧΑΡΙΑΣ Ο ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΣ ἢ ΡΗΤΩΡ († 553)

Ἐγεννήθη εἰς τὸν Μαγιουμᾶν, πλησίον τῆς Γάζης, καὶ ἐσπούδασε ρητο-

ρικὴν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὴν Βηρυτόν. Ἡ προσωνομία σχολαστικὸς τοῦ ἐδόθη λόγῳ τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος ποῦ ἤσκησεν ἀπὸ τοῦ 492 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Περὶ τὸ 527 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Μυτιλήνης.

Ἐγραψεν ἀπολογητικὰ ἔργα, βίους ἀγίων καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, τῆς ὁποίας τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον ἀπωλέσθη.

ΕΡΓΑ: Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Σώζεται μόνον εἰς συριακὴν μετάφρασιν καὶ περιλαμβάνεται εἰς τὰ βιβλία 3-6 συριακῆς χρονογραφίας ποῦ φθάνει μέχρι τοῦ 568/9. Τὸ τμῆμα ποῦ ἔχει γράψει ὁ Ζαχαρίας καλύπτει τὴν περίοδον 450 - 491.

ΕΚΔ.: E. W. Brooks, ἐν CSCO., *Scriptores Syrii* III 83, 84, Paris 1919-1921 (μετὰ λατιν. μετάφρ.).

J. P. N. Land, *Anecdota Syriaca* III, Leiden 1870.

K. Ahrens - G. Krüger, *Die sog. Kirchengeschichte des Zacharias Rhetor*, Leipzig 1899 (γερμ. μετάφρ.).

F. J. Hamilton - E. W. Brooks, *The Syriac Chronicle known as that of Zachariah of Mitylene*, London 1899 (ἀγγλ. μετάφρ.).

ΠΗΓΑΙ: Ἐγγράφα καὶ προσωπικὴ ἀντίληψις τῶν πραγμάτων.

ΛΕΞΙΑ: Σημαντικὴ πηγὴ, κυρίως λόγῳ τῶν πληροφοριῶν ποῦ δίδει περὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Παλαιστίνης.

88. ΜΩΥΣΗΣ Ο ΕΚ ΧΩΡΗΝΗΣ (8ος αἰ.)

Ἀρμένιος ἱστορικός, ἡ κυριώτερα ἀρμενικὴ πηγὴ.

ΕΡΓΑ: Ἰ. Ἀρμενικὴ ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς μέχρι τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰ.

ΕΚΔ.: V. Langlois, *Collection des historiens anciens et modernes de l'Arménie* 2, Paris 1869, σ. 45 - 175 (γαλλ. μετάφρ.).

M. Lauer, *Geschichte Gross-Armeniens*, Regensburg 1869 (γερμ. μετάφρ.).

ΠΗΓΑΙ : Περὶ τῆς ἀρχαιοτέρας ἱστορίας κυριωτέρα πηγή εἶναι τὸ σύγγραμμα τοῦ Mar Abas Katina (325), τοῦ ὁποῦτον παρέχει ἐκλογὰς εἰς τὰ I 9 - II 9 κεφάλαια. Ἀντλεῖ ἐπίσης ἐκ τοῦ Μαλάλα καὶ τῆς ἀρμενικῆς μεταφράσεως τῆς ἐκ κλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Σωκράτους, πού ἐγίνε κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τοῦ 7ου αἰῶνος.

II. Τοῦ ἀποδίδεται ἐπίσης καὶ γεωγραφικὴ πραγματεία.

Εκδ.: J. Marquart, Eransahr (... zī Iranzizī chōrazī) nach der Geographie des Pseudo-Moses Chorenaei, Abh. d. kgl. Ges. d. Wiss. zu Göttingen, Philol.-hist. Kl., N.F. 3, 2, Berlin 1901 (μετὰ γαλλ. μεταφρ.).

B 2. Μεταγενέστεραι πηγαί,

ὧν τὸ ἔργον ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ 5ου αἰ.

6ου αἰῶνος		Ἰσίδωρος Σεβίλλης	150
Εὐστάθιος Ἐπιφανὲς	89	Ἰωάννης Ἀντιοχεύς	154
Προκόπιος Γαζαῖος	90	Πασχάλιον Χρονικόν	158
Πρισιανὸς Καισαρείας	91	Σεβασίος ἐπίσκοπος Ἀρμενίων	163
Μαριελλῖνος κόμης	92	Ἰωάννης Νικίου	167
Λεόντιος Βυζάντιος	94		
Βάρβαρος τοῦ Scaliger	95	8ου αἰῶνος	
Ἰωάννης Διακρινόμενος	96	Ἰωάννης Δαμασκηνός	188
Θεόδωρος Ἀναγνώστης	99		
Corpus Juris Civilis	102	9ου αἰῶνος	
Ἐδερσσηνὴ χρονολογία	107	Θεοφάνης Ὁμολογητής	221
Ἰορδάνης	112	Νικηφόρος Πατριάρχης (II)	227
Τυμόθεος πρεσβύτερος Κ/λεως	113	Γεώργιος Μοναχός	236
Collectio Avellana	117	Χρονολογία Σύντομος	263
Ἰωάννης Λυδός	118	Πέτρος Σικελιώτης	264
Ἐπιστολαὶ Arelatenses	119		
Liberatus	120	10ου αἰῶνος	
Βίκτωρ Tunnunensis	121	Πέτρος Ἀλεξανδρεύς	301
Ἰωάννης Μαλάλας	126	Tabari	306
Γρηγόριος Τουρώνης	135	Εὐτόχιος Ἀλεξανδρείας	316
Εὐάγριος	136	Χρόνων ἀρίθμησις καὶ ὁμάς	317
		Θεοδόσιος Μελιτηνός	334
7ου αἰῶνος		Ψευδοσυμεών	335
Ἀνανύμου Ἐκλογαί	144	Λέων Γραμματικὸς	362
Παῦλος Διάκονος	145		

Πηγαὶ 5ου αἰ. - Μεταγενέστεραι

11ου αἰῶνος		Κωνσταντῖνος Μανασσῆς	445
		Μιχαὴλ ὁ Σύρος	454
Χρονικὸν Bruxellense	370		
Ἡλίας μητροπολίτης Νισίβεως	374		
Γεώργιος Κεδρηνὸς	386		
Ἱστορία αὐτοκρατόρων	392		
12ου αἰῶνος		13ου αἰῶνος	
Νέστορος Χρονικὸν	416	Ἰωάννης Σταυράκιος	472
Ἰωάννης Ζωναρᾶς	417	Ἰωήλ	479
Χρονικὸν ἐπίτομον	422	Θεόδωρος Σκουταριώτης	501
Μιχαὴλ Γλυκᾶς	435	Βάρ Ἐβραῖος	502
Νικήτας ἀρχιεπίσκοπος Θεσ/νίκης	437	14ου αἰῶνος	
		Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος	177
		Ἐφραῖμ	516

ΠΗΓΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ 6ου ΑΙΩΝΟΣ

Α. Σύγχρονοι

89. ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ Ο ΕΠΙΦΑΝΕΥΣ (5ος - 6ος αι.)

Κατήγετο ἐκ τῆς Ἐπιφανείας τῆς Συρίας. Μᾶς εἶναι γνωστός ἐξ ἀποσπασμάτων του καὶ ὀλίγων μαρτυριῶν τοῦ Μαλάλα, τοῦ Εὐαγρίου καὶ τοῦ Λεξικοῦ Σούδα. Ἐγράψε Γενικὴν ἱστορίαν καὶ ἱστορίαν τοῦ πολέμου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου Α' ἐναντίον τῶν Περσῶν (503 - 505), ἣ ὅποια δὲν σώζεται.

ΕΡΓΑ: Χρονικὸν (Χρονικὴ ἐπιτομή).

Ἀρχίζει ἀπὸ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων καὶ φθάνει μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Ἀναστασίου Α' (502). Σώζονται ἀποσπάσματα.

Εκδ.: FHG. IV, σ. 138 - 142.

HGM. I, σ. 353 - 363.

ΠΗΓΑΙ: Ζώσιμος.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Ἰωάννην Μαλάλαν, Εὐάγριον, Λεξικὸν Σούδα.

90. ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΓΑΖΑΙΟΣ (465/475 - 528/538)

Ὁ διασημότερος τῶν σοφιστῶν τῆς Γάζης καὶ θεωρούμενος ὡς ὁ ἀρχαιότερος συγγραφεὺς «σειράς». Ἐδίδαξε ρητορικὴν ἀναδείξας πολλοὺς μαθητάς. Ἐγράψεν ἐπιστολάς, ρητορικὰ προγυμνάσματα κ.ἄ.

ΕΡΓΑ: Πανηγυρικὸς εἰς Ἀναστάσιον Α' (491 - 518). Ἐγράφη ὀλίγον μετὰ τὸ 501.

ΕΚΔ.: C. Kempen, Procopii Gazaei in imperatorem Anastasium panegyricus (Inaug.-Diss.), Bonnæ 1918.

ΛΕΙΠΑ: Ὁ λόγος δίδει σημαντικὰς πληροφορίας διὰ τὸν βίον, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ὄλην πολιτείαν τοῦ αὐτοκράτορος.

91. ΠΡΙΣΚΙΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ (5ος - 6ος αι.)

Καθηγητὴς τῆς λατινικῆς γλώσσης εἰς τὸ Βυζάντιον ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου (491 - 518), καταγόμενος ἐκ τῆς Καισαρείας τῆς Μαυριτανίας (Ἀφρικῆς). Ἐκτὸς μιᾶς γραμματικῆς τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ ἄλλων ἔργων ρητορικῆς, μετρικῆς κλπ. ἔγραψε καί:

ΕΡΓΑ: De laude Anastasii imperatoris. Πανηγυρικὸν ποίημα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀναστασίου. Ἐγράφη λατινιστὶ περὶ τὸ 512.

ΕΚΔ.: Ae. Baehrens, Poeti Latini minores 5 (Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana), Lipsiae 1883, σ. 264 - 274.

I. Bekker - B. G. Niebuhr, CB. Bonnæ 1829, σ. 517 - 526 (μετὰ τὸν Δέξιππον κλπ.).

ΛΕΙΠΑ: Τὸ ποίημα ἀναφέρει τὸν ἰσαυρικὸν πόλεμον τῶν ἐτῶν 492 - 497, τὰς συγκρούσεις μὲ τοὺς Ἀραβὰς φυλάρχους τοῦ 498, τὴν ἀνέγερσιν τείχους καὶ ἔδρυσιν λιμένος εἰς Πόντον καὶ Προποντίδα τὸ 507, τελειώνει δὲ μὲ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ὑπατίου, ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀναστασίου, κατὰ τῶν Θρακῶν τὸ 512.

92. ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟΣ ΚΟΜΙΣ (5ος - 6ος αι.)

Κατήγετο ἐκ πλουσίας οἰκογενείας τοῦ Ἰλλυρικοῦ, κατέλαβεν ἐπὶ Ἰουστίνου Α' (518 - 527) ἀνώτατον αὐλικὸν ἀξίωμα καὶ ἀργότερον ἠκολούθησε τὸν μοναχικὸν βίον.

ΕΡΓΑ: Ἐγράψε λατινιστὶ Χρονικόν, ὡς συνέχειαν τοῦ ἔργου τοῦ Ἱερωνύμου, διαπραγματευόμενον τὸ διάστημα ἀπὸ τοῦ 379 μέχρι τοῦ 534 μ.Χ.

ΕΚΔ.: Th. Mommsen, MGH. Auct. Ant. XI, 2 (Berolini 1894) σ. 37 - 108.

ΑΣΙΑ: Παρέχει συντόμους πληροφορίας περί γεγονότων τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.

93. ΙΗΣΟΥΣ (ΩΣΗΕ) ΣΤΥΛΙΤΗΣ (5ος - 6ος αΙ.)

Μοναχὸς τῆς μονῆς Zuknin τῆς Συρίας.

ΕΡΓΑ: Χρονογραφία, εἰς συριακὴν γλῶσσαν, συγγραφεῖσα κατὰ τὸ 507 (ἢ βραχὺ πρὸ τούτου), δημοσιευθεῖσα δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος 'Αναστασίου Α'.

ΕΚΔ.: W. Wright, The Chronicle of Joshua the Stylite, Cambridge 1882 (συρ. κείμενον μετ' ἀγγλ. μετάφρασιν καὶ σχόλια).

ΑΣΙΑ: Τὸ ἔργον διακρίνεται διὰ τὴν ἐνάργειαν καὶ τὴν ἀξιοπιστίαν του. Μᾶς πληροφορεῖ λεπτομερῶς περὶ τοῦ πολέμου τοῦ 'Αναστασίου Α' κατὰ τῶν Περσῶν.

94. ΛΕΟΝΤΙΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ (ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΗΣ ἢ ΕΡΗΜΙΤΗΣ) (6ος αΙ.)

Θεολόγος τοῦ 6ου αἰ. Ἐλάχιστα εἶναι γνωστὰ περὶ τοῦ βίου του. Κατὰ τὸν F. Loofs [Das Leben und die polemischen Werke des Leontius von Byzanz, Texte und Untersuchungen von G. v. Gebhardt u. A. Harnack 3, I (Leipzig 1887), σ. 1-317] ἐγεννήθη πιθανῶς ἐν Κων/πόλει τὸ 485. Ἀπεσύρθη μετὰ τὸ 519 εἰς τὴν νέαν Λαύραν τοῦ ἁγίου Σάβα ἐν Παλαιστίνῃ. Ἀπέθανε πιθανῶς ὀλίγον μετὰ τὸ 542.

ΕΡΓΑ: Πραγματεῖαι κατὰ τῶν αἰρετικῶν.

ΕΚΔ.: PG. 86, σ. 1193 - 1976.

95. Ο ΒΑΡΒΑΡΟΣ ΤΟΥ SCALIGER (6ος αΙ.)

Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι κακὴ λατινικὴ μετάφρασις ἀνωνύμου ἑλληνικῆς

χρονογραφίας που ἐγράφη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ζήνωνος (474 - 491) ἢ τοῦ Ἀναστασίου Α' (491 - 518), ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ J. J. Scaliger (1540-1609). Περὶ τοῦ μεταφραστοῦ οὐδὲν γνωρίζομεν.

ΕΚΔ.: C. Frick, *Chronica minora I*, Lipsiae 1893, σ. 184 - 371.
A. Schöne, *Eusebii Chronicorum liber prior*, Berlin 1875, app. σ. 177 - 239.

96. ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΙΑΚΡΙΝΟΜΕΝΟΣ (5ος - 6ος αἰ.)

Κατήγετο ἐκ τῆς Συρίας καὶ πιθανῶς ἀπέκλινε πρὸς τὸν Μονοφυσιτισμόν.

ΕΡΓΑ: Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, εἰς 10 βιβλία.

Ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 429 καὶ φθάνει μέχρι τῶν χρόνων τῆς βασιλείας Ἀναστασίου Α' (491 - 518). Τὸ ἔργον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον μόνον ἀποσπάσματα σώζονται, ἐγράφη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 512 καὶ 518.

ΕΚΔ.: E. Miller, *Fragments inédits de Théodore le Lecteur et de Jean d'Égée*, *Revue Archéologique N.S.* 26 (1873) 273 - 288 καὶ 396 - 403.

E. Miller, *Joannes Diacrinomenus*, «*Fragments*», *Mélanges de philologie et d'épigraphie* (1876) 65 κ.έ.

ΠΗΓΑΙ: Εὐσέβιος.

97. ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΑΓΙΟΥ ΑΡΕΘΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΡΟΦΩΝ (6ος αἰ.)

Ὁ Ἀρέθας (ἀραβιστὶ Harith) ἦτο ἄρχων τῆς πόλεως Νεγρὰν (Νότιος Ἀραβία). Ἐμαρτύρησε μετὰ τῶν συντρόφων του τὸ 523, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως του ὑπὸ τοῦ Ὀμηρίτου βασιλέως Dhu Novas καὶ τὸν διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν. Τὸ μαρτύριόν του, γραφὲν ἀρχικῶς εἰς τὴν συριακὴν ἰσῶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρουσαφᾶ Σεργίου (βλ. ἀρ. 98), διεσώθη εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν. Ἐσώθη ἐπίσης καὶ παραλλαγή τοῦ βίου εἰς τὴν ἀρμενικὴν.

ΕΚΔ.: J. Boissonade, *Μαρτύριον τοῦ ἁγ. Ἀρέθα*, *Anecdota Graeca* 5, Parisiis 1833, σ. 1-62.

Martyrium S. Arethae et sociorum, AASS. Oct. X, σ. 721-759.

PG. 115, σ. 1249 - 1290 (τὸ ὑπὸ τοῦ Συμεὼν Μεταφραστοῦ μεταγραφὴν μαρτύριον τοῦ ἁγ. Ἀρέθα).

PO. 15 (1920), σ. 343 - 348 (ἀρμεν. μετάφρ.).

ΑΣΙΑ: Τὸ κείμενον, ἂν καὶ ἀγιολογικὸν καὶ περιέχον στοιχεῖα μὴ ἀνταποκρινόμενα εἰς τὴν πραγματικότητα, παρέχει ἐν τούτοις καὶ ἀξιολόγους ἱστορικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ πολέμου Αἰθιοπῶν καὶ Ὀμηριτῶν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστίνου Α' (518 - 527) καὶ περὶ τῆς ἀναμιξεως τῶν Βυζαντινῶν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον. Ἐπίσης παρέχει ἀκριβεῖς χρονολογίας καὶ ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τῆς βυζαντινῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας εἰς τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν.

98. ΣΕΡΓΙΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΡΟΥΣΑΦΑ (6ος αλ.)

Ἐπίσκοπος Ρουσαφᾶ (Bejt - Resâfa). Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου Α' (518 - 527) πρὸς τὸν Ἀραβὰ φύλαρχον al-Mundhir σταλεῖσαν πρεσβείαν πρὸς σύναψιν εἰρήνης κατὰ τὰ τέλη τοῦ 523.

Θεωρεῖται ὁ συγγραφεὺς τοῦ συριακοῦ βίου τοῦ ἁγ. Ἀρέθα καὶ τῶν συντρόφων του (βλ. ἀρ. 97).

99. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ (6ος αλ.)

Ὁ Θεόδωρος ὑπηρέτησεν ὡς ἀναγνώστης εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγ. Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ προτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐν Παφλαγονίᾳ Γάγγρας Προκοπίου συνέγραψε περὶ τὸ 530 Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν καλύπτουσαν τὴν χρονικὴν περιόδον 323 - 439. Ἡ ἱστορία αὕτη, γνωστὴ ὡς Historia Tripartita, εἶναι ἐπιτομὴ τῶν παλαιότερων ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριῶν Σωκράτους, Σωζομενοῦ καὶ Θεοδορήτου. Δὲν ἔχει αὐτοτελεῖ ἀξίαν, ἐχρησιμοποιήθη ὅμως πολὺ ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων, ὡς ὁ Κασσιόδωρος. Ἐκ τῆς Historia Tripartita ἔχει ἐκδοθῆ ὁ μόνον ὁ πρόλογος (PG. 86, σ. 159).

ΕΡΓΑ: Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Ὑπὸ τὸν τίτλον αὐτὸν εἶναι γνωστὸν δευτέρον ἱστορικὸν ἔργον τοῦ Θεοδώρου Ἀναγνώστου. Τοῦτο

καλύπτει τὴν περίοδον 439 - 518 καὶ ἐγράφη κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὡς καὶ ἡ Historia Tripartita.

Τοῦ ἔργου τούτου, τὸ ὅποῖον ἀπωλέσθη, παρεσκευάσθη ἐπιτομὴ κατὰ τὸν 7ον πρὸς τὸν 8ον αἰῶνα, ἡ ὁποία ὁμοίως ἐπίσης ἀπωλέσθη. Σήμερον ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Θεοδώρου Ἀναγνώστου σώζονται ἀποσπάσματα ἀνήκοντα εἴτε εἰς τὴν ἀρχικὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν εἴτε εἰς τὴν ἐπιτομὴν τῆς.

ΕΚΔ.: G. C. Hansen, Theodoros Anagnostes, Kirchengeschichte (GCS.), Berlin 1971.

PG. 86, σ. 165 - 228.

ΠΗΓΑΙ: Εὐστάθιος Ἐπιφανεύς, Ἰωάννης Διακρινόμενος καὶ προσωπικὴ ἐμπειρία.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Θεοφάνην, Γεώργιον Μοναχόν.

ΑΣΙΑ: Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Historia Tripartita, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ δουλικὸν ἐράνισμα ἐκ τῶν ἔργων τῶν ἀναφερθέντων συγγραφέων, παρουσιάζει αὐτοτέλειαν καὶ παρέχει χρησίμους πληροφορίας.

100. ΒΙΟΣ ΟΣΙΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ (423/4 - 529)

Ὁ Θεόδосιος ἐγεννήθη ἐν Μογαρισσῶ τῆς Καππαδοκίας. Θεωρεῖται ὁ κύριος διοργανωτὴς τοῦ κοινοβιακοῦ μοναχισμοῦ ἐν Παλαιστίνῃ. Ὁ βίος του σώζεται εἰς τρεῖς παραλλαγὰς.

Πρῶτη παραλλαγή: Συγγραφεὺς τῆς ὁ Θεόδωρος (βλ. ἀρ. 124), ἐπίσκοπος Πέτρας ἢ Πετραίας Ἀραβίας, μαθητὴς τοῦ ὁσίου.

ΕΚΔ.: H. Usener, Vita S. Theodosii a Theodoro episcopo scripta (Programm Univ. Bonn. Ian. 1890), σ. 4 - 42.

Δεύτερα παραλλαγή: Ἀποδιδομένη εἰς τὸν Κύριλλον τὸν Σκυθοπολίτην τοῦ 6ου αἰ. (βλ. ἀρ. 122).

ΕΚΔ.: E. Schwartz, Kyrillos von Skythopolis, Leipzig 1939, σ. 235 - 241.

Τρίτη παραλλαγή: Τοῦ Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ τοῦ 10ου αἰ. (βλ. ἀρ. 331).

ΕΚΔ.: PG. 114, σ. 469 - 553.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος μᾶς παρέχει πληροφορίας περὶ τοῦ κοινοβιακοῦ μοναχισμοῦ τῆς Παλαιστίνης καὶ περὶ τῶν χριστολογικῶν ἐρίδων τῆς ἐποχῆς.

101. ΒΙΟΣ ΣΑΒΑ (439 - 532)

Ὁ ἁγ. Σάβας ἐγεννήθη τὸ 439 εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ἐμόνασε δὲ εἰς τὴν Παλαιστίνην, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 532. Ἦγωνίσθη κατὰ τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ καὶ τοῦ Ὀριγενισμοῦ. Ὁ βίος του σώζεται εἰς δύο παραλλαγάς.

Πρώτη παραλλαγή: Συγγραφεὺς τῆς εἶναι ὁ Κύριλλος Σκυθοπολίτης τοῦ 6ου αἰ. (βλ. ἀρ. 122).

ΕΚΔ.: E. Schwartz, Kyrillos von Skythopolis, Leipzig 1939, σ. 85-200 (βλ. καὶ σ. 320 - 327).

Δεύτερα παραλλαγή: Συγγραφεὺς τῆς ὁ Συμεῶν Μεταφραστῆς τοῦ 10ου αἰ. (βλ. ἀρ. 331).

ΕΚΔ.: Κλ. Κοικυλίδης, Βίος καὶ Πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σάβα, Βιβλιοθήκη τῆς «Νέας Σιών», ἐν Ἱεροσολύμοις 1905, σ. 1 - 96.

M. I. Γεδεών, Βυζαντινὸν ἑορτολόγιον, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1899, σ. 244 - 271.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος μᾶς δίδει πληροφορίας διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα τῶν ἀρχῶν τοῦ 6ου αἰῶνος, καθὼς καὶ ἱστορικὰς εἰδήσεις διὰ τὴν Παλαιστίνην.

102. CORPUS JURIS CIVILIS (6ος αἰ.)

Καλεῖται τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τοῦ 16ου αἰ. ἡ Ἰουστινιάνειος νομοθεσία, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦν αἱ ἐξῆς νομοθετικαὶ συλλογαί:

I. Codex Justinianus (Ἰουστινιάνειος κώδιξ).

Συλλογή όλων τῶν ἰσχυόντων αὐτοκρατορικῶν νόμων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐδημοσιεύθη διὰ πρώτην φοράν τὸ 529 καὶ ἐπανεξεδόθη τὸ 534 εἰς νέαν, βελτιωμένην καὶ ἐπηξηγημένην ἔκδοσιν, ἡ ὁποία καὶ μόνον διασώζεται, εἰς 12 βιβλία.

II. Digesta (Πανδέκτης).

Συστηματικὴ συλλογὴ ἀποσπασμάτων ἔργων κλασσικῶν Ρωμαίων νομοδιδασκάλων. Ἐδημοσιεύθη τὸ 533 εἰς 50 βιβλία.

III. Institutiones (Εἰσηγήσεις).

Ἐδημοσιεύθη τὸ 533. Εἶναι σύντομος ἐπιτομὴ τοῦ τότε ἰσχύοντος δικαίου εἰς 4 βιβλία, χρησιμεύουσα καὶ ὡς ἐγχειρίδιον διὰ τοὺς σπουδαστὰς τοῦ δικαίου.

IV. Novellae (Νεαρά).

Οἱ ἀπὸ τοῦ 534 μέχρι τοῦ 565 ἐκδοθέντες νόμοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Εκδ.: P. Krüger, Codex Justinianus, Berlin 1877 (φωτομ. ἀνατύπωσις Dublin/Zürich 1970).

P. Krüger, Institutiones, Th. Mommsen, Digesta, Berlin 1872 (φωτομ. ἀνατύπωσις Dublin/Zürich 1973).

R. Schöll - G. Kroll, Novellae, Berlin 1895 (φωτομ. ἀνατύπωσις Dublin/Zürich 1972).

103. ΚΟΣΜΑΣ ΙΝΔΙΚΟΠΛΕΥΣΤΗΣ (6ος αΙ.)

Ἐμπορος ἐξ Ἀλεξανδρείας. Ἐταξίδευσεν εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, τὴν Ἀραβίαν, τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Κεϋλάνην. Κατόπιεν ἀπεσύρθη εἰς μονὴν τοῦ Σινᾶ, ὅπου ἠσχολήθη μὲ τὴν συγγραφὴν τῶν ἐντυπώσεών του.

ΕΡΓΑ: Περὶ τὰ μέσα τοῦ 6ου αἰ. ἔγραψε τὴν Χριστιανικὴν τοπογραφίαν, γεωγραφικὸν ἔργον, ὅπου προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸν κόσμον συμφώνως πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀντιλήψεις, ἀντιπαραθέτων αὐτὰς πρὸς τὸ Πτολεμαϊκὸν σύστημα. Γράφει εἰς λαϊκὴν γλῶσσαν.

ΕΚΔ.: Wanda Wolska - Conus, Cosmas Indicopleustès, Topographie Chrétienne I (l. I-IV), II (l. V), III (l. VI-XII) (Sources Chrétiennes 141, 159, 197), Paris 1968, 1970, 1973.

E. O. Winstedt, The Christian Topography of Cosmas Indicopleustes, Cambridge 1909.

ΑΣΙΑ: Παρέχει πολυτίμους γεωγραφικά και πολιτιστικά πληροφορίας περί τῶν χωρῶν ποῦ ἐπεσεκέφθη. Ἐπίσης παρέχει ὠρισμένας πληροφορίας περί τῶν οὐννικῶν φύλων, τῶν κατοικούντων βορείως τῶν Ἰνδιῶν.

104. ΙΕΡΟΚΛΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ (6ος αι.)

Ἦκμασεν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527 - 565).

ΕΡΓΑ: Ὁ Συνέκδημος.

Εἶναι ἀξιόλογος ὁδηγὸς τῶν ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Ἐγγράφη πρὸ τοῦ 535 καὶ ἀναφέρει 64 ἐπαρχίας καὶ 912 πόλεις.

ΕΚΔ.: E. Honigmann, Le Syneedèmos d'Hiéroklès et l'opuscule géographique de Georges de Chypre (Corpus Bruxellense Historiae Byzantinae Forma imperii byzantini. Fasciculus I), Bruxelles 1939.

A. Burckhardt, Hieroclis Syneodemus, Lipsiae 1893.

G. Parthey, Hieroclis Syneodemus et Notitiae Graecae Episcopatum, Berolini 1866.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΟΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸ ἔργον τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου Περὶ θεμάτων.

ΑΣΙΑ: Συνετάγη ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ παρουσιάζει τὴν πολιτικὴν κυρίως, ἀλλὰ ἐν μέρει καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν γεωγραφίαν τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὸν 6ον αι.

105. ΗΣΥΧΙΟΣ Ο ΙΑΛΟΥΣΤΡΙΟΣ (α' ἡμισυ 6ου αι.)

Κατήγετο ἐκ Μιλήτου. Συνέγραψε φιλολογικὸν λεξικὸν ἐπιγραφόμενον

«Όνοματολόγος» ἢ «Πίναξ τῶν ἐν παιδείᾳ ὀνομαστῶν». Ἐπιτομαὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ περιελήφθησαν ἀργότερον εἰς τὸ Λεξικὸν Σούδα.

Ἐγράψεν ἐπίσης ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστίνου Α' (518 - 527) καὶ τῶν πρώτων χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' (527 - 565), πού δὲν διεσώθη.

ΕΡΓΑ: Διαστήματα (Χρονικὴ Ἱστορία, Ἱστορία ρωμαϊκὴ καὶ παντοδαπὴ), εἰς 6 βιβλία.

Ἦτο παγκόσμιος ἱστορία πού ἤρχιζε μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Βήλ, βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἔφθανε μέχρι τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου Α' (491 - 518). Τοῦ ἔργου τούτου διεσώθη ἀπόσπασμα ἐπιγραφόμενον «Πάτρια Κων/πόλεως κατὰ Ἠσύχιον Ἰλλούστριον».

Εκδ.: Th. Preger, *Scriptores Originum Constantinopolitanarum* I, Lipsiae 1901, σ. 1 - 18.

FHG. IV, σ. 143 - 155.

ΠΗΓΑΙ: Ἐλικώνιος ὁ Βυζάντιος.

ΛΕΞΙΑ: Χρησιμώτατον διὰ τὰ δημόσια οἰκοδομήματα καὶ τὴν τοπογραφίαν τῆς Κων/πόλεως.

106. ΒΙΟΣ ΟΣΙΟΥ ΔΑΥΙΔ († περὶ τὸ 538)

Ὁ βίος τοῦ ὁσίου Δαυίδ, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν ἀλλὰ ἐμόνασεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, σώζεται εἰς δύο παραλλαγάς.

Πρώτη παραλλαγή: Ἀνωνύμου συγγραφέως γραφεῖσα περὶ τὸ 720.

Εκδ.: Β. Λαούρδας, Ἀνέκδοτον Ἐγκώμιον εἰς τὸν ὅσιον Δαβίδ, *Μακεδονικά* 10 (1970) 244 - 252 (ἐκ δύο κωδίκων τῆς μονῆς Διονουσίου).

V. Rose, *Leben des heiligen David von Thessalonike*, Berlin 1887, σ. 1 - 22.

Δευτέρα παραλλαγή: Τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ Β' (1391 - 1425) (βλ. ἀρ. 585).

ΕΚΔ.: V. Latyšev, O žitijach prepodobnago Davida Solunskago (= Περὶ τῶν βίων τοῦ ὁσίου Δαυὶδ Θεσσαλονίκης) ἐν Zapiski Imper. Odesskago Obščestva Istorii i Drevnostej (= Σημειώσεις τῆς Αὐτοκρ. Ἑταιρείας Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιοτήτων τῆς Ὀδησοῦ) 30 (1912) 236 - 251.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος περιέχει τοπογραφικὰς ἐνδείξεις διὰ τὴν Θεσσαλονίκην, καθὼς καὶ πληροφορίας διὰ βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Βαλκανικὴν.

107. ΕΔΕΣΣΗΝΗ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ (6ος αἰ.)

Ἀναφέρεται εἰς τὰ ἔτη 201 - 540 μ.Χ. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι Χριστιανός, ὀπαδὸς τοῦ Νεστορίου.

ΕΚΔ.: Ludw. v. Hallier, Untersuchungen über die edessenische Chronik (Texte u. Untersuchungen IX. I), Leipzig 1892 (κείμενον καὶ μετάφρασις).

I. Guidi, Chronica minora, Parisiis 1903, σ. 1 - 13.

108. ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ ΚΑΙ ΜΑΓΙΣΤΡΟΣ (6ος αἰ.)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σχολαστικοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν ἐχρησιμοποίησεν ἐπανειλημμένως εἰς διπλωματικὰς ἀποστολὰς εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

ΕΡΓΑ: I. Ἱστορίαι.

Μόνον ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου, ποὺ περιελάμβανε τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 31 π.Χ. - 358 μ.Χ., σώζονται.

ΕΚΔ.: De Leg., σ. 3 - 4 καὶ 390 - 396.

De Sent., σ. 241 - 271.

FHG. IV, σ. 183 - 191.

HGM. I, σ. 425 - 437.

ΠΗΓΑΙ: Δίων ὁ Κάσσιος, Ζώσιμος, Ἡρωδιανός, Δέξιππος, Εὐνάπιος.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Μένανδρον, Ἰωάννην Ἀντιοχέα, Ἰωάννην Ζωναράν.

II. Περὶ πολιτικῆς καταστάσεως.

Τὸ ἔργον μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Λεξικοῦ Σούδα. Σώζονται μόνον ἀποσπάσματα εἰς τὸ De cerimoniis τοῦ Κων/τίνου Πορφυρογεννήτου (κεφ. 84 - 85 τοῦ 1ου βιβλίου).

ΕΚΔ.: Περιέχεται εἰς τὸ De cerimoniis τοῦ Κων/τίνου Πορφυρογεννήτου, βιβλίον I, κεφ. 84 - 85 (βλ. ἀρ. 326 III).

109. NONNOSOS (6ος αἰ.)

Προήρχετο ἐξ οἰκογενείας διπλωματῶν. Ὁ ἴδιος, γνώστης ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527 - 565) εἰς διπλωματικὰς ἀποστολάς πρὸς τοὺς Σαρακηνοὺς (553), Αἰθίοπας, Ἀμερίτας καὶ πρὸς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς.

Ἀπόσπασμα τοῦ ἔργου του, ἀναφερομένου εἰς τὰς διπλωματικὰς του ἀποστολάς, σώζει ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Φωτίου (βλ. ἀρ. 266 III).

ΕΚΔ.: FHG. IV, σ. 178 - 180.

HGM. I, σ. 473 - 478.

R. Henry, Photius, Bibliothèque I, Paris 1959, σ. 4 - 7.

ΠΗΓΑΙ: Προσωπικαὶ ἐντυπώσεις.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Ἰωάννην Μαλάλαν, Θεοφάνην, Φώτιον, Γεώργιον Κεδρητόν.

ΑΞΙΑ: Παρέχει ἐνδιαφερούσας γεωγραφικὰς καὶ ἐθνογραφικὰς πληροφορίες.

110. ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ (490/507 - ± 562)

Ὁ μεγαλύτερος ἱστορικός τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης. Ἦσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ρήτορος καὶ τοῦ σχολαστικοῦ. Συνώδευσε τὸν Βελισάριον ὡς «ξυμβουλος», «πάρεδρος» καὶ «ὑπογραφεὺς» εἰς τὴν πρώτην ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Περσῶν (527 - 531), εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Βανδάλων τῆς Ἀφρικῆς (533 - 534) καὶ ἐναντίον τῶν Γότθων εἰς τὴν Ἰταλίαν (536 - 540). Τὸ 542 τὸν εὐρίσκομεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μέλος τῆς Συγκλήτου. Πιθανῶς ὁ Προκόπιος ποὺ ἀναφέρεται ὡς praefectus urbi τὸ 562 νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἱστορικός, ὁπότε τὸ 562 πρέπει νὰ θεωρηθῆ terminus post quem διὰ τὸν θάνατόν του.

ΕΡΓΑ: I. Ὑπὲρ τῶν πόλεμων λόγοι (Ἱστορίαι κατὰ τὰ χειρόγραφα, ἱστορικὸν κατὰ τὸν Φώτιον), εἰς 8 βιβλία.

Τὰ δύο πρῶτα βιβλία ἀναφέρονται εἰς τὸν πρῶτον περσικὸν πόλεμον, τὸ τρίτον καὶ τὸ τέταρτον εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Βανδάλων, τὰ τρία ἐπόμενα εἰς τὸν γοτθικὸν πόλεμον καὶ τὸ τελευταῖον περιέχει τὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων ἀπὸ τοῦ 551 μέχρι τοῦ 553. Τὰ ἑπτὰ πρῶτα ἐγράφησαν μετὰ ξὺ τῶν ἐτῶν 545 - 550 καὶ ἐξεδόθησαν τὸ 551. Τὸ ἕγδοον ἐγράφη πιθανώτατα τὸ 553.

ΕΚΔ.: J. Haury, Procopii Caesariensis opera omnia I-II, Lipsiae 1905. Ed. stereotypa correctior. Addenda et corrigenda adiecit G. Wirth I - II, Leipzig 1962, 1963.

O. Veh, Prokop II: Gotenkriege, III: Perserkriege, IV Vandalenkriege, München 1966, 1970, 1971.

ΠΗΓΑΙ: Γράφει ἐκ προσωπικῆς πείρας καὶ ἀμέσου ἀντιλήψεως τῶν γεγονότων.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Ἀγαθίαν, Μένανδρον, Εὐάγριον, Ἰωάννην Ἐπιφανέα, Θεοφύλακτον Σιμοκάττην, Θεοφάνην, Φώτιον, Κωνσταντῖνον Πορφυρογέννητον, Συμεὼν Μάγιστρον, Λεξικὸν Σούδα, Λέοντα Διάκονον, Γεώργιον Κεδρητόν, Ἄνναν Κομνηνήν, Ἰωάννην Ζωναρᾶν, Ἰωάννην Κίνναμον, Νικήταν Χωνιάτην, Νικηφόρον Κάλλιστον Ξανθοπόυλον.

ΑΣΙΑ: Τὸν διακρίνει ὀξύνοια, ἀκριβὴς ἀπόδοσις τῶν γεγονότων καὶ κριτικὴ διάθεσις.

II. Ἀνεκδοτα (Historia arcana).

Εἶναι κατηγορητήριον κατὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τῆς Θεοδώρας, τοῦ Βελισσαρίου καὶ τῆς συζύγου του καὶ πρέπει νὰ ἐγράφη περὶ τὸ 550. Ἡ διαφορετικὴ θέσις ποὺ παίρνει ὁ συγγραφεὺς ἐναντι τῶν ἱστορικῶν προσώπων τῆς ἐποχῆς του, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἄλλα ἔργα του, ἐγέννησε τὴν ὑποψίαν ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ τοῦ ἔργου. Νέαι ὁμῶς ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι δὲν εὐσταθεῖ ἡ ἀποψις αὐτή. Τὸ ἔργον ἐδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς πότε.

ΕΚΔ.: H. Mihăescu, Procopius din Caesarea, Istoria secretă. Editie critică, traducere și introduce (Scriptores Byzantini VIII), București 1972.

J. Haury, Procopii Caesariensis opera omnia III, τεῦχος 1, Lipsiae 1906. Ed. stereotypa correctior. Addenda et corrigenda adiecit G. Wirth III, Leipzig 1963.

O. Veh, Prokop I: Anekdotia, München 1961.

ΠΗΓΑΙ: Γράφει ἐκ προσωπικῆς ἀντιλήψεως τῶν γεγονότων.

ΑΣΙΑ: Ἀποτελεῖ λιβελλογράφημα περιέχον πυρῆνα ἀληθείας. Πρέπει νὰ χρησιμοποιῆται μετὰ προσοχῆς.

III. Περὶ κτισμάτων.

Ἐγράφη κατόπιν προτροπῆς τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τῶν ἐτῶν 553-555 καὶ ἀναφέρει ὅλας τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς ποὺ ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς δλόκληρον τὴν αὐτοκρατορίαν.

ΕΚΔ.: J. Haury, Procopii Caesariensis opera omnia III, τεῦχος 2, Lipsiae 1913. Ed. ster.... G. Wirth IV, Leipzig 1964.

ΑΣΙΑ: Πολύτιμον λόγῳ τῶν γεωγραφικῶν του πληροφοριῶν, τῶν πολλῶν τοπωνυμικῶν καὶ τῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ συστήματος ὀχυρώσεως τῶν συνόρων κατὰ τὸν βου μ.Χ. αἰῶνα.

111. EXCERPTA VALESIANA (Chronica Theodericiana, ±550)

Ἀνωνύμου ἱστορία περιλαμβάνουσα τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 474-526.

Ἐγγραφή περι τὸ 550 εἰς δημῶδη λατινικὴν καὶ ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Θεοδορίχου. Ἀποτελεῖ τὸ β' μέρος τῶν ὑπὸ τοῦ H. Valesius ἐκδοθέντων ἀποσπασμάτων (βλ. ἀρ. 28).

ΕΚΔ.: J. Moreau - V. Velkov, *Excerpta Valesiana*² (Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana), Lipsiae 1968, σ. 10 - 27.

J. Rolfe, *Ammianus Marcellinus*, τ. 3ος, London 1964, σ. 530-568 (μετ' ἀγγλικῆς μεταφράσεως).

112. ΙΟΡΔΑΝΗΣ (JORDANES, 6ος αΙ.)

Γότθος ἢ Ἀλανός, πιθανῶς ἐπίσκοπος Κρότωνος. Ἐγραψεν ἱστορίαν τῶν Γότθων καὶ ἱστορίαν ρωμαϊκὴν.

ΕΡΓΑ: I. *De origine actibusque Getarum*.

ΕΚΔ.: E. C. Skržinskaja, *O proizhoždenii i dejanijach getov* (Getica), Moskva 1960 (κείμεν., ρωσ. μετάφρ., σχόλια).

Th. Mommsen, *MGH. Auct. Ant. V*, 1 (Berolini 1882) σ. 53 - 138.

ΑΣΙΑ: Ἡ ἱστορία τῶν Γότθων εἶναι περίληψις τῆς ἀπολεσθείσης ὁμῶνύμου ἱστορίας τοῦ Κασσιοδώρου καὶ διὰ τοῦτο πολύτιμος.

II. *De summa temporum vel origine actibusque gentis Romanorum*. Ρωμαϊκὴ ἱστορία μέχρι τοῦ 551.

ΕΚΔ.: Th. Mommsen, *MGH. Auct. Ant. V*, 1 (Berolini 1882) σ. 1-52.

ΑΣΙΑ: Ἀντλεῖ ἐκ τοῦ Ἱερωνύμου καὶ ἄλλων συγγραφέων. Ἔργον περιωρισμένης ἀξίας.

113. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ΚΩΝ/ΛΕΩΣ (6ος αΙ.)

Πρεσβύτερος τῆς Ἀγ. Σοφίας Κ/λεως.

ΕΡΓΑ: Περὶ τῶν προσερχομένων τῇ ἀγίᾳ ἐκκλησίᾳ.

Πραγματεία ἐν ἣ ἀπαριθμοῦνται καὶ χαρακτηρίζονται αἱ πολυάριθμοι μονοφυσιτικαὶ αἱρέσεις. Ἀναφέρει τὴν Ε' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (553), ἀρα τὸ ἔργον ἐγράφη τὸ β' ἡμισυ τοῦ βου αι.

ΕΚΔ.: PG. 86, σ. 11 - 74.

114. ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΒΙΟΣ ΟΣΙΟΥ ΜΑΡΚΕΛΛΟΥ (± μέσα βου αι.)

Ὁ βίος ἐγράφη περὶ τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος ὑπὸ τινος ἀνωνύμου μοναχοῦ τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων (βλ. ἀρ. 70).

115. ΒΙΟΣ ΓΡΗΓΕΝΤΙΟΥ († 552)

Ὁ Γρηγέντιος, καταγόμενος ἐκ Μεδιολάνων, ἐμόνασεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐχρημάτισεν ἐπίσκοπος Αἰθιοπίας καὶ ἐπίσκοπος τῶν Ὀμηριτῶν εἰς τὴν Εὐδαίμονα Ἀραβίαν (535-552), ὅπου ἐστάλη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰθιοπίας. Ὡς βιογράφος του ἀναφέρεται Ἰωάννης τις ἢ Παλλάδιος, ἐπίσκοπος Νεγρῶν (βλ. ἀρ. 162).

ΕΚΔ.: A. Vasiliev, Žitije sv. Grigentija, episcopa Omiritskago (= Ὁ βίος τοῦ ἁγ. Γρηγεντίου, ἐπισκόπου τῶν Ὀμηριτῶν), VV. 14 (1907) 39 - 66 (ἀποσπάσματα).

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος μᾶς παρέχει πληροφορίας διὰ τὸν ἐκχριστιανισμόν τῶν Ὀμηριτῶν.

116. Ε' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ (553)

Συνήλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ κατεδίκασε τὸν Μονοφυσιτισμόν. Ἡ σύγκλησίς της ὀφείλεται εἰς τὰς προσπάθειάς τοῦ αυτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α' πρὸς ἐπικράτησιν ἐνιαίου δόγματος εἰς ὁλόκληρον τὴν αυτοκρατορίαν.

ΕΚΔ.: E. Schwartz, ACOe. IV, Concilium Universale Constantinopolitanum sub Iustiniano habitum, Vol. 1: Concilii actiones

VIII. Appendices graecae-indices. Ed. J. Straub, Berolini 1971. Vol. 2, Berolini-Lipsiae 1914.

Mansi 9, σ. 171 - 657.

Τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τῆς Συνόδου βλ. ἐν:

E. Chrysos, Die Bischofslisten des V. ökum. Konzils (553), Bonn 1966.

117. COLLECTIO AVELLANA (537 - 555)

Συλλογή περιλαμβάνουσα ἐπιστολάς, ἡδίκτα καὶ mandata αὐτοκρατόρων καὶ ἀνωτάτων ἀξιωματοῦχων τοῦ κράτους, παπῶν καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν τῶν ἐτῶν 367 - 553, ἀναφερόμενα εἰς ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. Κατὰ τὸν O. Günther συντάκτης τῆς εἶναι λόγιος τοῦ παπικοῦ περιβάλλοντος, σύγχρονος τοῦ πάπα Βιγιλίου (537 - 555). Τὸ ὄνομα «Avellana» ἐδόθη εἰς τὴν συλλογὴν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ballerini (1757) ἐκ τοῦ χειρογράφου τῆς μονῆς Santa Croce in Fonte Avellana, εἰς τὸ ὁποῖον περιέχεται αὕτη.

ΕΚΔ.: O. Guenther, Epistulae imperatorum, pontificum, aliorum inde ab a. CCCLXVII usque ad a. DLIII datae, Avellana quae dicitur collectio I-II (CSEL. 35, 1-2), Pragaе - Vindobonae - Lipsiae 1895, 1898.

ΛΕΙΞΙΑ: Ἡ συλλογὴ διασώζει ὑπὲρ τὰ 200 ἔγγραφα, μὴ παραδιδόμενα ἄλλοθεν. Ἰδιαιτέρως σημαντικαὶ εἶναι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ πάπα Ὁρμίσδα (514-523) καὶ τοῦ Ἰουστίνου Α' (518-527) περὶ τοῦ Ἀκακιανοῦ σχίσματος.

118. ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΥΔΟΣ (±490 - ±560)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν τῆς Λυδίας. Ἐπὶ Ἀναστασίου Α', Ἰουστίνου καὶ Ἰουστινιανοῦ κατέλαβε διαφόρους δημοσίας θέσεις.

Ἐγραψε: α) «Περὶ μηνῶν», ἔργον παρέχον πληροφορίας περὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ ἡμερολογίου, περὶ τῶν ρωμαϊκῶν ἑορτῶν καὶ τῶν σχετιζομένων πρὸς αὐτάς θρύλων· β) «Περὶ διοσημειῶν» (κεραυνῶν, σεισμῶν, κομητῶν κλπ.) σχετιζομένων πρὸς τὴν μαντικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν τῶν Ρωμαίων καὶ Ἑτρούσκων. Ἡμᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως τὸ κατωτέρω ἔργον του:

ΕΡΓΑ: Περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας, βιβλία 3.

Ἐκθέτει τὴν ἱστορίαν καὶ ὀργάνωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἀξιωματῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἀπὸ τοῦ Αἰνείου μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐγγράφη περὶ τὸ 559.

ΕΚΔ.: R. Wuensch, Joannis Lydi de magistratibus populi Romani, libri tres, Lipsiae 1903.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Θεοφύλακτον Σιμοκάττην, Κωνσταντῖνον Μανασσῆν, Θεόδωρον Σκουταριώτην. (Ὁ Σκουταριώτης ἀντλεῖ ἐμμέσως διὰ τοῦ Μανασσῆ).

ΑΣΙΑ: Παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, διότι περιγράφει τὴν ἱστορίαν τῶν ἀξιωματῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ πρωτοβυζαντινοῦ κράτους.

119. EPISTOLAE ARELATENSES (5ος καὶ 6ος αἱ.)

Σειρὰ ἐπιστολῶν ἀφορῶσιν τὴν ἐπισκοπὴν Ἀρελάτης (Arles). Εἰς τὴν συλλογὴν περιέχονται: μία ἐπιστολὴ τῶν αὐτοκρατόρων Ὀνωρίου (395-423) καὶ Θεοδοσίου Β' (408-450), ἐπιστολαὶ παπῶν ἀπὸ τοῦ Ζωσίμου (417-418) μέχρι καὶ τοῦ Πελαγίου Α' (556-561), ὡς καὶ ἄλλαι διαφόρων ἐπισκόπων.

ΕΚΔ.: W. Gundlach, Epistolae Arelatenses genuinae, Epistolae Merovingici et Karolini aevi I = MGH. Epp. III (Berolini 1892) σ. 5-83.

ΑΣΙΑ: Πολλὰ τῶν ἐπιστολῶν ἀναφέρονται εἰς σύγχρονα γεγονότα σχετικὰ μὲ τὸ βυζαντινὸν κράτος.

120. LIBERATUS (6ος αἱ.)

Διάκονος ἐκ Καρχηδόνας. Ὑπῆρξε μέλος ἀποστολῆς ἐπισκόπων ἐκκλησιῶν τῆς Ἀφρικῆς εἰς Ρώμην τὸ 535. Ἀνεδείχθη ἐκ τῶν ἐνθερμότερων ὑπερασπιστῶν τῶν «Τριῶν Κεφαλαίων». Ἐπεσκέφθη, πιθανὸν ὡς ἀκόλουθος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καρχηδόνας Reparatus, τὸ 551 τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

ΕΡΓΑ: *Breviarium causae Nestorianorum et Eutychianorum*. 'Εγγραφή μεταξύ 560 και 566. 'Ο συγγραφεύς προσπαθεῖ νά αποδείξῃ ὅτι ἡ ὑπό τοῦ 'Ιουστινιανοῦ καταδίκη τῶν «Τριῶν Κεφαλαίων» ὑπῆρξεν ἐσφαλμένον και ἀξιοκατάκριτον μέτρον. Παρέχει σύντομον ἱστορίαν τοῦ Νεστοριανισμοῦ και τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ ἀπὸ τῆς ἐνθρονίσσεως τοῦ Νεστορίου (428) μέχρι τοῦ ἡδίκτου τοῦ 543/544.

ΕΚΔ.: E. Schwartz, *ACOe. II, Concilium Universale Chalcedonense, Vol. 5, Berolini - Lipsiae 1936, σ. 98-141.*

ΠΗΓΑΙ: Κασσιοδώρου *Historia tripartita*, πρακτικὰ Συνόδου Χαλκηδόνας, ἐπιστολαὶ ἀγίων Πατέρων, Γελασίου Α' «*Gesta de nomine Acacii vel breviculus historiae Eutychianistarum*» και πιθανὸν ἡ 'Εκκλησιαστικὴ 'Ιστορία τοῦ Ζαχαρίου τοῦ ῥήτορος.

ΑΣΙΑ: Τὸ ἔργον ἀποτελεῖ σημαντικὴν πηγὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐρίδων τοῦ 5ου και τοῦ 6ου αι. Τὸ ὄφρος εἶναι ἀπλοῦν και λακωνικόν, ἐπίοτε εἰς βάρος τῆς σαφηνείας. 'Ο συγγραφεύς, παρὰ τὸ ὅτι δὲν κρύπτει τὰς συμπαθείας ἢ τὰς ἀντιπαθείας του, εἶναι εὐσυνείδητος και ἀξιόπιστος.

121. ΒΙΚΤΩΡ ΤΥΝΝΟΥΝΕΝΣΙΣ (6ος αι.)

'Επίσκοπος Τυννuna τῆς ἀνθυπατικῆς 'Αφρικῆς (ἢ θέσις τῆς πόλεως εἶναι ἀγνωστος, τὸ δὲ ὄνομά της δὲν φέρεται ὑπὸ ἐνιαίαν μορφήν εἰς τὰ χειρόγραφα· ὁ ἐκδότης Th. Mommsen προτιμᾷ τὴν γραφήν: «*Tonnennensis*»). 'Αναμειχθεὶς εἰς τὸ ζήτημα τῶν «Τριῶν Κεφαλαίων» και ἀντιταχθεὶς εἰς τὸ σχετικὸν ἡδίκτον τοῦ 'Ιουστινιανοῦ τοῦ ἔτους 543/544, ἐξωρίσθη τέλος τὸ 555. 'Εκτοπιζόμενος ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἄλλον τόπον παρέμεινεν ἐν ἔξορίᾳ μέχρι τοῦ 564/565, ὁπότε ἀνεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν. Λόγω τῆς ἐμμονῆς του ὁμως εἰς τὰς ἀντιλήψεις του ἐνεκλείσθη και πάλιν εἰς μονὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου και ἀπέθανεν.

ΕΡΓΑ: Χρονικόν, ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 566. 'Εγγραφή κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἔξορίας του. Τὸ πρῶτον τμήμα τοῦ ἔργου, μέχρι τοῦ ἔτους 443, δὲν σώζεται· ἦτο ἐπεξεργασία τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Προσπέρου τοῦ ἐξ 'Ακουϊτανίας (βλ. ἀρ. 66) και ἀνευ αὐτοτελοῦς ἀξίας. Τὸ σωζόμενον δεῦτερον τμήμα, διαπραγματευόμενον τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 444-566, ἀποτελεῖ

συνέχειαν τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Προσπέρου. Ὁ Βίκτωρ διηγεῖται τὰ γεγονότα μέχρι μὲν τοῦ 563 καθ' ὑπατικά ἔτη, ἀπὸ δὲ τοῦ 564 κατὰ τὰ ἔτη βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Τὸ Χρονικὸν του συνεχίζει ὁ Ἰωάννης Biclaensis (βλ. ἀρ. 153).

Εκδ.: Th. Mommsen, Victoris Tonnennensis episcopi Chronica, ἐν Chronica minora 2 = MGH. Auct. Ant. XI (Berolini 1894) σ. 184-206.

ΠΗΓΑΙ: Fasti Consulares τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.

ΑΞΙΑ: Ἡ διήγησις εἶναι πολλάκις λίαν πενιχρά, περιοριζομένη εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά μᾶλλον παρά τὰ πολιτικά γεγονότα. Ἐμφασιν δίδει εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος τοῦ Ἀφρικῆς.

122. ΚΥΡΙΑΛΟΣ ΣΚΥΘΟΠΟΛΙΤΗΣ (6ος αἰ.)

Κατήγετο ἐκ Σκυθοπόλεως (Παλαιστίνης) καὶ ἔζησε κατὰ τὰ ἔτη 524-568/9. Ἦτο μοναχός. Κατὰ τὰς περιόδους του ἐγνώρισε πολλοὺς ἀσκητὰς καὶ ἀναχωρητὰς, τῶν ὁποίων ἔγραψε τοὺς βίους. Ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ὁ βίος τοῦ ὁσίου Εὐθυμίου (βλ. ἀρ. 73), τοῦ ὁσίου Θεοδοσίου (βλ. ἀρ. 100) καὶ τοῦ ἁγίου Σάβα (βλ. ἀρ. 101).

123. ΚΟΡΙΠΠΟΣ (Flavius Cresconius Corippus, 6ος αἰ.)

Γραμματικὸς καὶ ποιητὴς ἐκ Β. Ἀφρικῆς. Ἐζήσεν ἀρχικῶς εἰς Καρχηδόνα, ἀργότερον δὲ κατέλαβε θέσιν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Βυζαντίου.

ΕΡΓΑ: I. Iohannidos seu de bellis libycis, ἔπος εἰς 8 βιβλία. Ἐγγράφη τὸ 549 ἢ 550 καὶ περιγράφει τὴν καθυπόταξιν τῶν Μαύρων τῆς Ἀφρικῆς ὑπὸ τοῦ magister militum per Africam Ἰωάννου τοῦ Τρωγλίτου (546-548).

Εκδ.: I. Diggle - F. R. D. Goodyear, Flavii Cresconii Corippi Iohannidos seu De bellis Libycis libri VIII, Cambridge 1970.

I. Partsch, Corippi Africani Grammatici libri qui supersunt, MGH. Auct. Ant. III, 2 (Berolini 1879) σ. 1-109.

I. Bekker, Merobaudes et Corippus, CB. Bonnae 1836, σ. 25-162.

II. In laudem Iustini Augusti Minoris, πανηγυρικὸν ποίημα εἰς 4 βιβλία. Ἀσχολεῖται μὲ τὰ μέχρι τοῦ 567, ὅποτε ἐγράφη, γεγονότα, ἐκτενέστατα δὲ μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἰουστίνου, τὴν ἀβαρικὴν πρεσβείαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν ὑπατείαν τοῦ Ἰουστίνου.

Εκδ.: D. Romano, Corippo, In laudem Justini, Palermo 1970.

I. Partsch, ἔν. ἀν. σ. 115-156. — I. Bekker, ἔν. ἀν. σ. 163-208.

ΑΣΙΑ: Καλὸς γνώστης τῶν γεγονότων τὰ ὅποια περιγράφει, παρέχει πολύτιμον ὕλικὸν διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τοπογραφίαν τῆς Β. Ἀφρικῆς. Ἐνδιαφέρουσαι ἐπίσης εἶναι αἱ περὶ τῆς αὐτῆς τοῦ Βυζαντίου τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πληροφοροῖαι του.

124. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΠΕΤΡΑΣ (6ος αι.)

Ὁ Θεόδωρος, μαθητῆς τοῦ ὁσίου Θεοδοσίου, θεωρεῖται συγγραφεὺς τοῦ βίου τοῦ διδασκάλου του (βλ. ἀρ. 100).

125. ΒΙΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΕΥΤΥΧΙΟΥ (6ος αι.)

Ὁ βίος τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Εὐτυχίου (552-565 καὶ 577-582) ἐγράφη ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ τοῦ Εὐστρατίου (βλ. ἀρ. 133).

Εκδ.: PG. 86, σ. 2273-2389.

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁσίου.

126. ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΛΑΛΑΣ (491-578)

Ἦτο ἐξελληνισμένος Σύρος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Εἶναι ὁ παλαιότερος σωζόμενος βυζαντινὸς χρονογράφος.

ΕΡΓΑ: Χρονογραφία, εις 18 βιβλία.

Ἀρχίζει ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ φθάνει μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527-565). Τὸ ἔργον ἔχει χριστιανικὸν καὶ ἀπολογητικὸν χαρακτήρα καὶ ἀπευθύνεται πρὸς τὸ εὐρὸ κοινὸν καὶ τοὺς μοναχοὺς. Εἰς τὴν διήγησιν παρεμβάλλονται μῦθοι καὶ ἀσημαντὰ περιστατικά. Τῆς χρονογραφίας σώζονται ὀρισμένα ἀποσπάσματα εἰς χειρόγραφον τῆς μονῆς Κρυπτοφέρρης (Fragmenta Tusculana), καθὼς καὶ σλαβικὴ μετάφρασις τοῦ 10ου/11ου αἰῶνος.

Εκδ.: L. Dindorf, CB. Bonnae 1831.

PG. 97, σ. 65-717.

PG. 85, σ. 1808-1824 (Fragmenta Tusculana).

M. Spinka-Gl. Downey, Chronicle of John Malalas, Books VIII-XVIII. Translated from the Church-Slavonic, Chicago 1940 (ἀγγλικὴ μετάφρασις).

ΠΗΓΑΙ: Sextus Julius Africanus, Δομνῖνος, Θεόφιλος, Τιμόθεος, προφορικαὶ μαρτυρίαι, Νεστοριανός, Εὐστάθιος Ἐπιφανείας.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Ἰωάννην Ἐφέσου, Εὐάγριον, Ἰωάννην Ἀντιοχέα, Χρονικὸν Πασχάλιον, Ἰωάννην ἐπίσκοπον Νικίου, Ἰωάννην Δαμασκηνόν, Θεοφάνην, Γεώργιον Μοναχόν, Γεώργιον Κεδρηνόν, Ἰωάννην Ζωναράν, Θεόδωρον Σκουταριώτην, Νικηφόρον Κάλλιστον Ξανθόπουλον.

ΛΕΞΙΑ: Χρήσιμον, διότι παρέχει πληροφορίας ἐκ προσωπικῆς ἐμπειρίας τοῦ συγγραφέως. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἐπίσης ὡς γλωσσικὸν μνημεῖον, διότι παρέχει στοιχεῖα περὶ τῆς δημόδους γλώσσης τῆς ἐποχῆς του.

127. ΑΓΑΘΙΑΣ (536-583)

Ἐγενήθη εἰς τὴν Μύριναν τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐστούδασεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἤσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σχολαστικοῦ. Ἐκτὸς τοῦς ἱστορικοῦ του ἔργου ἔγραψε ποιήματα καὶ ἐπιγράμματα.

ΕΡΓΑ: Περὶ τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας, εἰς 5 βιβλία.

Συνεχίζει τὸν Προκόπιον καὶ περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 552-558.

ΕΚΔ.: S. Costanza, *Agathiae Myrinaei Historiarum libri quinque* (Biblioteca di Helikon, Testi e Studi 7), Messina 1969.

R. Keydell, *Agathiae Myrinaei Historiarum libri quinque* (Corpus fontium historiae byzantinae, Vol. II), Berolini 1967.

HGM. II, σ. 132-392.

De Leg., σ. 438-441.

De Sent., σ. 10-17.

ΠΗΓΑΙ: Ἐστηρίχθη κυρίως εἰς προφορικὰς μαρτυρίας καὶ περσικὰς πηγὰς πρὸς μετέφρασεν ὁ γραμματεὺς τοῦ Σέργιος.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Εὐάγγριον, Ἰωάννην Ἐπιφανέα, Θεοφάνην.

ΛΕΞΙΑ: Μιμῆται τὸν Προκόπιον εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων, ἀλλὰ δὲν εἶναι τόσον ἀκριβῆς ἱστορικός, ὅσον ἐκεῖνος.

128. NOTITIA ANTIOCHENA (6ος αἰ.)

Τάξις τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας περὶ τὸ 570 μ.Χ.

ΕΚΔ.: E. Honigmann, *Studien zur Notitia Antiochena*, BZ. 25 (1925) 60-88 (κείμενον σ. 73-75).

129. ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ (6ος αἰ.)

ΕΡΓΑ: Ὁ Θεοφάνης, ἄγνωστος κατὰ τὰ ἄλλα συγγραφῆς τοῦ 6ου αἰ., ἔγραψε τὰ Ἱστορικά, ἱστορίαν εἰς 10 βιβλία, ἣ ὅποια κατὰ τὸν Φώτιον ἐπραγματεύετο τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 566-581, δηλ. ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστίνου Β' (565-578) μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου Β' (578-582). Ἀπόσπασμα τοῦ ἔργου τοῦ διασώζει ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Φωτίου (βλ. ἀρ. 266 III).

ΕΚΔ.: R. Henry, Photius, Bibliothèque I, Paris 1959, σ. 76-79.

HGM. I, σ. 446-449.

FHG. IV, σ. 270-271.

130. ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ Ο ΠΡΟΤΗΚΤΩΡ (6ος αί.)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κων/πολιν καὶ ἐσπούδασε νομικά. Ὑπῆρξε στρατιωτικὸς ὑπάλληλος, ἐξ οὗ καὶ ἡ προσωνομία προτήκτωρ, καὶ ὑπηρέτησε τόσον εἰς τὴν Κων/πολιν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἀποκτήσας τοιοῦτοτρόπως προσωπικὴν ἀντίληψιν τῶν σχέσεων Βυζαντινῶν καὶ βαρβάρων, περὶ τῶν ὁποίων κάμνει λόγον εἰς τὸ ἔργον του.

ΕΡΓΑ: Ἱστορία.

Τὸ ἔργον, τοῦ ὁποίου μόνον ἀποσπάσματα μᾶς παρεδόθησαν μέσω τοῦ Λεξικοῦ Σούδα καὶ τῆς συλλογῆς Excerpta Constantini (historica), ἐγράφη πιθανῶς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 583 καὶ 584 καὶ καλύπτει τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 558-582. Ὁ Μένανδρος συνεχίζει τὸν Ἀγαθίαν, τοῦ ὁποίου τὸ ὕφος μιμεῖται.

ΕΚΔ.: De Leg., σ. 170-221 καὶ 442-477.

De Sent., σ. 18-26.

FHG. IV, σ. 200-269.

HGM. II, σ. 1-131.

ΠΗΓΑΙ: Ὁ Μένανδρος γράφων τὸ ἱστορικὸν του ἔργον ἐστηρίχθη εἰς ἔγγραφα, ἐκθέσεις πρεσβευτῶν καὶ προφορικὰς μαρτυρίας. Πιθανῶς ἐχρησιμοποίησε καὶ τὸ ἔργον τοῦ Θεοφάνους τοῦ Βυζαντιῦ καὶ τοῦ Πέτρου Πατρικίου.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Εὐδάγγριον, Θεοφύλακτον Σιμοκάτην, Λεξικὸν Σούδα.

ΛΕΞΙΑ: Ἀξιόπιστος καὶ σημαντικὴ περὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἱστορικὴ πηγὴ.

131. ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΦΕΣΟΥ (±507-586)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἄνω Μεσοποταμίαν. Ἦτο Μονοφυσίτης καὶ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ διετέλεσεν ἐπίσκοπος Ἐφέσου. Ἐγραψε Βιογραφίας Ἀγίων τῆς Ἀνατολῆς (Commentarii de Beatis Orientalibus) καὶ Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν.

ΕΡΓΑ: Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, εἰς 6 βιβλία.

Εἶναι γραμμὴν εἰς συριακὴν γλῶσσαν καὶ καλύπτει τὴν χρονικὴν περιόδον ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος μέχρι τοῦ 585. Ἐκ τοῦ ὅλου ἔργου σώζεται τὸ τρίτον μέρος (ἱστορία τῶν ἐτῶν 521 - 585) καὶ ἀποσπάσματα τοῦ ὑπολοίπου εἰς τὴν Χρονογραφίαν τοῦ Ψευδοδιονυσίου Tell-Mahre.

ΕΚΔ.: E. W. Brooks, *Johannis Ephesini Historiae Ecclesiasticae pars tertia. Textus. Versio latina* (CSCO., *Scriptores Syri*, σειρά II, τ. 3), β' ἔκδ. Louvain 1952.

Γερμανικὴ μετάφρασις J. M. Schönfelder, München 1862.

Ἀγγλικὴ μετάφρασις R. Payne-Smith, Oxford 1860.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Ψευδοδιονύσιον Tell-Mahre.

ΑΣΙΑ: Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τοῦ Ἰωάννου Ἐφέσου διέπεται ὑπὸ μονοφυσιτικῶν τάσεων. Παρουσιάζει ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον, διότι ἀναφέρει τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σλάβων εἰς τὸν βορειοθαλακτικὸν χῶρον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 6ου αι.

132. ΒΙΟΣ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΣΤΥΛΙΤΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΥ, ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΣΤΟΡΕΙΤΟΥ (521-592)

Ἐγεννήθη τὸ 521 εἰς Ἀντιόχειαν ἐκ γονέων καταγομένων ἐξ Ἐδέσσης. Μαθητὴς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Στυλίτου, ἤρχισε τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ ὡς στυλίτης εἰς ἡλικίαν ἐπτὰ ἐτῶν. Ἀπεβίωσε τὸ 640 κατὰ τὴν χρονολογίαν Ἀντιοχείας, δηλ. τὸ 592.

Συγγραφεὺς τοῦ βίου του (τοῦ ὁποίου σώζονται καὶ παραλλαγαὶ) ἀναφέρεται ὁ Ἀρκάδιος Κύπρου († μεταξύ 626 καὶ 642). Ἡ νεωτέρα ἔρευνα ὁμῶς ἀπέδειξε (βλ. P. Van den Ven εἰς τὴν ἔκδ. τοῦ βίου τοῦ Συμεῶν) ὅτι μόνον περὶ ἀνωνύμου συγγραφῆς πρέπει νὰ ὀμιλῶμεν.

ΕΚΔ.: P. Van den Ven, La vie ancienne de S. Syméon Stylite le jeune (521-592) I, Bruxelles 1962, σ. 1-224 (κείμενον). II, Traduction et commentaire. Vie grecque de S. Marthe, mère de S. Syméon, Bruxelles 1970 (Subsidia Hagiographica 32, I-II).

Π α ρ α λ λ α γ ή: Τοῦ 10ου/11ου αι. ὑπὸ Νικηφόρου Οὐρανοῦ (βλ. ἀρ. 365).

ΕΚΔ.: AASS. Ματου V (γ' έκδ.), σ. 310-397.

PG. 86, σ. 2988-3216.

ΑΣΙΑ: Σημαντικὸς ὁ βίος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀντιοχείας (σεισμὸς τοῦ 526, κατὰληψίς τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν τὸ 540, λοιμὸς τοῦ 542 καὶ σεισμὸς τοῦ 551). Μᾶς πληροφορεῖ ἐπίσης περὶ τῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰουστίνου Β'.

133. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ (6ος αι.)

Ἔζησε τὸν 6ον αι. εἰς τὴν Κων/πολιν. Μαθητὴς τοῦ πατριάρχου Εὐτυχίου (552-565 καὶ 577-582), χειροτονήθη ὑπ' αὐτοῦ διάκονος καὶ κατόπιν πρεσβύτερος. Ἐγράψε λόγον ἐναντίον τῶν Ψυχοπαννυχιτῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεστήριξε τὴν χρησιμότητα τῶν μνημοσύνων. Ἐγράψεν ἐπίσης τὸν βίον τοῦ διδασκάλου του πατριάρχου Εὐτυχίου (βλ. ἀρ. 125).

134. ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΠΙΦΑΝΕΥΣ († περὶ τὰ τέλη 6ου αι.)

Κατήγετο ἐκ τῆς Ἐπιφανείας τῆς Συρίας καὶ ὑπῆρξε σύμβουλος τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Γρηγορίου. Ὑπὸ τὴν ιδιότητά του αὐτὴν ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Περσίαν καὶ ἦλθεν εἰς προσωπικὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν βασιλέα Χοσρόην.

ΕΡΓΑ: Ἱστορία.

Εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ 20ετοῦς πολέμου μεταξὺ τῶν Βυζαντινῶν καὶ Περσῶν (571-591). Σὼζεται μόνον ὁ πρόλογος καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου βιβλίου.

ΕΚΔ.: HGM. I, σ. 375-382.

FHG. IV, σ. 272-276.

ΠΗΓΑΙ: Γράφει κυρίως ἐκ προσωπικῆς ἐμπειρίας, ὡς αὐτόπτης μάρτυς τῶν γεγονότων, ἀλλὰ στηρίζεται καὶ εἰς τὸν Μένανδρον.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Θεοφύλακτον Σιμοκάττην, τὸν Εὐάγριον καὶ τὸν Θεοφάνην.

ΑΣΙΑ: Σημαντικὴ πηγὴ γραμμμένη ὑπὸ αὐτόπτου μάρτυρος τῶν γεγονότων. Δυστυχῶς τὰ ἀποσπάσματα ποὺ σώζονται εἶναι ἐλάχιστα.

135. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΩΝΗΣ (Grégoire de Tours, 538-594)

Κατήγετο ἐξ Augustonemetum (σημερινὸν Clermont-Ferrand). Τὸ ἀρχικόν του ὄνομα ἦτο Georgius Florentius, ἀργότερον δὲ μετωνομάσθη εἰς Γρηγόριον. Τὸ 572 ἢ 573 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Tours. Ἀντετάχθη ἐνεργῶς εἰς τὰς κυριαρχικὰς τάσεις τῶν ἡγεμόνων ἐναντι τῆς ἐκκλησίας. Ἐπὶ Χιλδεβέρτου Β', βασιλέως τῆς Αὐστρασίας (575-596), κατέλαβεν ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὸ φραγκικὸν κράτος. Ἐκτὸς ἄλλων ἔγραψε καί:

ΕΡΓΑ: *Historia Francorum*, λατινιστὶ εἰς 10 βιβλία. Τὸ σημαντικώτερον ἔργον τοῦ Γρηγορίου, περιέχον τὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ κράτους τῶν Μεροβιγγείων καὶ τὴν ἱστορίαν των μέχρι τοῦ 591.

ΕΚΔ.: W. Arndt, *Gregorii Turonensis Historia Francorum*, MGH. *Script. rer. Merov.* I, 1 (Hannoverae 1884) σ. 31-450 [ἐν W. Arndt - Br. Krusch, *Gregorii Turonensis opera*, MGH. *Script. rer. Merov.* I, 1-2 (Hannoverae 1884, 1885)].

R. Poupardin, *Grégoire de Tours, Histoire des Francs, texte des manuscrits de Corbie et de Bruxelles* (Collection de textes pour servir à l'étude et à l'enseignement de l'histoire, fasc. 47), Paris 1913.

ΑΣΙΑ: Παρὰ τὴν ἀξέστον καὶ πλήρη σφαλμάτων γλῶσσαν καὶ τὸ ἀπλοῦν ὕφος του τὸ ἔργον εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως, διότι πε-

ριέχει πλουσιωτάτας πληροφορίας περί τῆς πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ιστορίας καὶ τῆς κοινωνίας τῆς Γαλατίας κατὰ τοὺς 5ον καὶ 6ον αι. Ἄνευ τοῦ ἔργου τούτου ἐλάχιστα θὰ ἦσαν γνωστὰ περί τῆς ἀρχαίας ιστορίας τῶν Φράγκων, δικαίως δὲ ὠνομάσθη ὁ Γρηγόριος «πατὴρ τῆς γαλλικῆς ιστορίας». Ἐνδιαφέρουσαι εἶναι ἐπίσης αἱ πληροφορίες περί τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ Βυζαντίου εἰς τὰς μακρινὰς ἐκείνας ἐπαρχίας.

136. ΕΥΑΓΓΡΙΟΣ (535/6 - τέλη 6ου αι.)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἐπιφάνειαν τῆς Συρίας καὶ ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ ρητορικὴν. Τὸ 588 συνάδευσε τὸν πατριάρχην Ἀντιοχείας Γρηγόριον εἰς τὴν Κων/πολιν. Συντόμως ἔγινε γνωστός εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἀνῆλθεν εἰς ὑψηλὰ πολιτικὰ ἀξιώματα.

ΕΡΓΑ: Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, εἰς 6 βιβλία.

Συνεχίζει τὰς ἐκκλησιαστικὰς ιστορίας τῶν Σωκράτους, Σωζομενοῦ καὶ Θεοδωρήτου καὶ καλύπτει τὰ ἔτη 431-593.

Εκδ.: J. Bidez - L. Parmentier, *The Ecclesiastical History of Evagrius with the Scholia*, London 1898. Ἀνατύπωσις: Amsterdam 1964.

ΠΗΓΑΙ: Πρίσκοι, Εὐστάθιος, Μένανδρος, Ἀγαθίας, Προκόπιος, Ἰωάννης Μαλάλας, Ἰωάννης Ἐπιφανεύς, Ζαχαρίας ὁ ῥήτωρ, Ζώσιμος καὶ ἄλλαι ἀπολεσθεῖσαι πηγαί.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Θεοφάνην, Νικηφόρον Κάλλιστον Ξανθοπούλου, Χρονικὸν Μονεμβασίας.

ΑΣΙΑ: Εἶναι ἀντικειμενικὸς καὶ καλῶς ἐνημερωμένος. Ἐνδιαφέρεται καὶ διὰ τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῆς περιόδου ποὺ καλύπτει ἢ ἐκκλησιαστικὴ του ιστορία. Ἰδιαιτέρως χρήσιμος, διότι ἀντλεῖ ἐκ πηγῶν μὴ σωζομένων σήμερον.

137. ΠΑΠΥΡΟΙ

α. H. Gerstinger, *Neue byzantinische Papyrusurkunden aus der*

Papyrussammlung der Österreichischen Nationalbibliothek, Jahrbuch Österr. Byzant. Gesellschaft 8 (1959) 1-6.

Δέκα ιδιωτικά συμβάσεις τοῦ 578-80.

β. J. W. Barns - H. Zilliacus, The Antinoopolis Papyri. Part II (Graeco-Roman Memoirs 37), London, Egypt Exploration Society 1960.

Πάπυροι 4ου - 6ου αί.

γ. S. Daris, Dai papiri inediti della raccolta milanese, Aegyptus 37 (1957) 89-103, 38 (1958) 28-68, 39 (1959) 9-17, 43 (1963) 3-9.

Ἰδιωτικά καὶ δημόσια ἔγγραφα τοῦ 4ου - 6ου αί.

δ. H. Metzger, Spätantik - byzantinische Papyri aus der Sammlung Erzherzog Rainer in Wien, Museum Helveticum 18 (1961) 23-34.

Ἐπιστολαὶ καὶ φορολογικὰ ἔγγραφα τοῦ 4ου - 6ου αί.

ε. W. Müller, Papyri aus der Sammlung Ibscher, Journal jurist. papyrol. 13 (1961) 75-85.

Ἐγγραφα τοῦ 5ου - 6ου αί.

στ. B. R. Rees, Papyri from Hermopolis and other documents of the Byzantine period, London 1964.

Πάπυροι 4ου - 6ου αί.

ζ. C. H. Roberts, The Antinoopolis Papyri. Part I (Egypt Exploration Soc., Graeco - Roman Memoirs), London 1950.

Δημόσια καὶ ιδιωτικά βυζαντινὰ ἔγγραφα τοῦ 4ου - 6ου αί.

η. P. J. Sijpesteijn, Einige Wiener Papyri (P. Vindob. Sijpesteijn), Leyden 1963.

Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν δημοσιευομένων παπύρων εἶναι τοῦ 4ου - 6ου αί.

θ. J. Leclant, Fouilles et travaux en Egypte et au Soudan, 1968-1969, Orientalia N. Ser. 39 (1970) 320-370.

Ἀποσπάσματα παπύρων καὶ νομίσματα 4ου - 6ου αί.

ι. Περὶ παπύρων τοῦ 6ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 170 (α, β, γ, δ, στ, ζ, η, θ, ια, ιβ), 277.

138. ΟΣΤΡΑΚΑ

α. L. Amundsen, Ostraca Osloënsia. Greek Ostraca in Norwegian collections (Avhandl. utgift av det Norske Vidensk. - Akad. i Oslo II. Hist. - filos. Kl. 1933, Nr. 2), Oslo 1933.

Ἐκ τῶν 28 δημοσιευμένων οστράκων τὰ ὑπ' ἀριθμ. 23-28 ἀνήκουν εἰς τὴν βυζαντινὴν περίοδον (4ος - 6ος αἰ.) καὶ εἶναι φορολογικοῦ περιεχομένου.

β. Περὶ οστράκων τοῦ 6ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 171 (γ).

139. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

α. R. Cohen, Notes and News (Archaeology - Excavations), Yerulam, Israel Explor. Journal 17 (1967) 123-4.

Νομίσματα τοῦ 5ου - 6ου αἰ.

β. Joan M. Fagerlie, Late Roman and Byzantine Solidi found in Sweden and Denmark (Numismatic Notes and Monographs 157), New York, The American Numismatic Society 1967.

Νομίσματα τοῦ 5ου - 6ου αἰ.

γ. A. Frova, Scavi di Caesarea Maritima. Milano, Cassa di Risparmio delle Prov. lombarde, Istituto lombardo, Acc. di Scienze e Lettere 1965, σ. 229-234.

Νομίσματα τῶν Κωνσταντίου Α', Κωνσταντίου Β', Κόνσταντος, Βά-λη, Ἀρχαδίου, Ὀνωρίου, Μαρκιανοῦ, Ἀναστασίου Α', Ἰουστινιανοῦ καὶ Ἰουστίνου Β'(;).

δ. T. Ivanov, Ausgrabungen im Kastell Iatrus (Moesia Inferior) in den Jahren 1958-1962, Studien zu den Militärgrenzen Roms, Vorträge

des 6. Intern. Limes - Kongr. in Süddeutschland. Beihefte der Bonn. Jahrb. 19 (1967) 152-161.

Νομίσματα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, Κωνσταντίου Β', Βάλη, Βαλεντινιανού, Ἀρκαδίου, Ὀνωρίου, Θεοδοσίου Β', Ἰουστίνου Α' καὶ Ἰουστίνου Β'.

ε. Φ. Πέτσας, Ἀρχαιότητες καὶ μνημεῖα κεντρικῆς Μακεδονίας, ΑΔ. 21, 1966 (1968) Β' 2, 331-340.

Νομίσματα 4ου - 6ου αί.

στ. Περὶ νομισμάτων τοῦ 6ου αί. βλ. καὶ ἀρ. 137 (θ), 172 (α, β, γ, δ, ε, στ, ζ, ι, ια), 174 (ζ, ιβ), 357 (α, β), 402 (α), 457 (β, δ, ε, στ, ζ), 505 (α, β, ε, ι, ια, ιστ), 567 (γ, δ).

140. ΣΙΓΙΛΛΙΑ

α. Erica Cruikshank Dodd, Byzantine Silver Stamps: Supplement II. More Treasure from Syria, DOP. 22 (1968) 141-149.

Σφραγίσματα τῆς ὑπηρεσίας τοῦ comes sacrarum largitionum ἐπὶ ἀργυρῶν ἀγγείων.

β. Περὶ σιγιλλίων τοῦ 6ου αί. βλ. καὶ ἀρ. 173 (α, β), 458 (α, β, γ, δ), 568 (β), 632 (β, δ).

141. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

α. F. M. Abel, Inscriptions de Syrie, Rev. Bibl. NS. 8 (1911) 115-119.

Ἐπιτάφιοι ἐπιγραφαὶ ἐκ Χαλεπίου, Ἀντιοχείας, Σελευκείας καὶ Γάζης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ 6ου αί.

β. F. M. Abel, Inscriptions de Jéricho et de Scythopolis, Rev. Bibl. NS. 8 (1911) 286-290.

Ἡ μία ἐκ τῶν δύο ἐπιγραφῶν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν τευχῶν τῆς Συκοθόλεως ἐπὶ Ἀναστασίου (491-518).

γ. S. L. Agnello, *Silloge di iscrizioni paleocristiane della Sicilia*, Roma 1953.

Ἐπιγραφαὶ ἀνήκουσαι εἰς τοὺς 4ου, 5ου καὶ 6ου αἰ.

δ. A. C. Bandy, *Early Christian Inscriptions of Crete. A. New Texts. B. Published Texts*, *Hesperia* 32 (1963) 227-247.

Ἐπιγραφαὶ 4ου - 6ου αἰ.

ε. N. A. Bees (Βέης), *Corpus der griechisch-christlichen Inschriften von Hellas. I. Die griechisch-christlichen Inschriften des Peloponnes. 1. Isthmos - Korinthus*, Athen 1941.

Ἐπιγραφαὶ κυρίως 4ου - 6ου αἰ. Ἐλάχισται μεταγενέστεραι.

στ. W. M. Calder, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua I*, London 1928.

Ἐπιγραφαὶ 4ου - 6ου αἰ.

ζ. A. Dain - G. Rouillard, *Une inscription relative au droit d'asile, conservée au Louvre, Byzantion* 5 (1929) 315-326.

Χρονολογεῖται μεταξύ τῶν ἐτῶν 578-582.

η. Wilhelmus Dittenberger, *Orientis graeci inscriptiones selectae. Supplementum sylloges inscriptionum graecarum I*, Leipzig 1903.

Ἐπιγραφαὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

θ. G. Dittenberger, *Sylloge inscriptionum graecarum I-IV*, Lipsiae 1915-1924.

Ἐπιγραφαὶ 4ου - 6ου αἰ.

ι. R. Fleischer, *Epigraphisches aus Elis, Jahreshefte des Österr. Archäol. Instit.* 46 (1965) Beiblatt, σ. 77-94.

Δημοσιεύονται μεταξύ ἄλλων καὶ ἐπιγραφαὶ τῆς πρωτοβυζαντινῆς ἐποχῆς.

ια. E. Gose, *Katalog der frühchristlichen Inschriften in Trier (Trierer Grabungen und Forschungen 3)*, Berlin 1958.

Ἐπιγραφαὶ 4ου - 6ου αἰ.

β. P. G. de Jerphanion, Inscriptions grecques de la région d'Alishar (Asie Mineure), Mélanges de l'Univ. S.-Joseph, Beyrouth 19 (1935) 69-95.

Χριστιανικαὶ ταφικαὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ 4ου καὶ 6ου αἰ.

γ. P. Kizeridis, Iscrizioni paleocristiane della Tessaglia che si riferiscono agli ecclesiastici, Θεολογία 34 (1963) 119-135 καὶ 280-296.

Περιγραφή ὀκτώ παλαιοχριστιανικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Θεσσαλίας.

δ. B. Lifshitz, Inscriptions grecques de Césarée en Palestine (Caesarea Palaestina), Rev. Bibl. 68 (1961) 115-126 καὶ 72 (1965) 98-107.

Δημοσίευσις ἰουδαϊκῶν καὶ χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν τοῦ 6ου αἰ.

ε. J. P. Rey - Coquais, Nouvelles inscriptions grecques et latines de Bosra, Ann. Archéol. Syrie 15 (1965) 65-86.

στ. J. M. Reynolds, The Christian Inscriptions of Cyrenaica, Journ. Theol. Stud. 11 (1960) 284-294.

Ἐἴκοσι πέντε ἐπιγραφαὶ κυρίως τοῦ 6ου αἰ.

ζ. L. Robert, Épigrammes du Bas-Empire (Hellénica 4), Paris 1948.

Ἐπιγράμματα τοῦ 3ου - 6ου αἰ. Πλεῖστα τούτων ἀναφέρονται εἰς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους.

η. M. R. Savignac - M. Abel, Inscriptions grecques et latines, Rev. Bibl. NS. 2 (1905) 596-606.

Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Bosra, Djizé κ.κ. τοῦ 4ου καὶ 6ου αἰ.

θ. Nathaniel Schmidt - B. B. Charles, Greek inscriptions from the Negeb, AJA. II, 14 (1910) 60-70.

Εἶναι κυρίως μικραὶ ταφικαὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ 6ου αἰ., ἐκ νεκροταφείου βορείως τῆς Ruhêbeh τῆς Παλαιστίνης.

κ. Ἐπιγραφαὶ ἐκ Σεπφωρίδος (L'année épigraphique 1966: ἀρ. 159, 166, 225, 381, 488, 489b, 496, 598, 601).

Ἐπιγραφαι τοῦ 4ου και μία τοῦ 6ου αι.

κα. Angelus Silvagni, Inscriptiones christianae urbis Romae septimo saeculo antiquiores colligere coepit Johannes Baptista de Rossi I, Roma 1922.

Ἐπιγραφαι 4ου - 6ου αι.

κβ. K. Škorpil, Ἀρχαῖα μνημεῖα ἐκ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Μαύρης Θαλάσσης I. Μνημεῖα Βάρνας (βουλγαριστί), Izvestija Bülg. Arch. Inst. 14 (1940-42) (1943) 8-52.

Ἐπιγραφαι 4ου - 6ου αι.

κγ. G. Susini, Supplemento epigrafico di Caso, Scarpanto, Saro, Calchi, Alinnia e Tilo, Annuario scuola archeol. Atene e miss. ital. in Oriente NS. 25-26 (41-42) (1963-1964) 203-292.

Ἐπιγραφαι 4ου - 6ου αι.

κδ. H. Zilliacus, Sylloge inscriptionum christianarum veterum Musei Vaticani I - II (Acta Instituti Romani Finlandiae I, 1-2), Helsinki 1963.

Ἐπιγραφαι 4ου - 6ου αι.

κε. Περὶ ἐπιγραφῶν τοῦ 6ου αι. βλ. και ἀρ. 174 (α, β, δ, ε, στ, η, θ, ι, ια, ιβ), 208 (α, β, γ, ε), 280 (β, γ), 359 (δ), 404 (β, δ, ε, στ).

142. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (6ος αι.)

Κατάλογον τῶν αὐτοκρατορικῶν ἐγγράφων παρεσκευάσεν ὁ F. Dölger εἰς τὸ ἔργον του: Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453, München - Berlin 1924-1965, τεύχη 5.

Τὰ σχετικὰ ἔγγραφα τοῦ 6ου αι. (565-600) εὐρίσκομεν εἰς Reg., ἀρ. 1-132.

143. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (6ος αι.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον ἐν Grumel, Reg. (βλ. ἀρ. 38) τόμ. I, τεῦχος 1, ἀρ. 187-277.

B 1. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον περατοῦται ἐντὸς τοῦ βου αΙ.

144. ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΕΚΛΟΓΑΙ (ANONYMI EXCERPTA, 7ος - 8ος αΙ.)

Ἐκλογαί ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας γραφείσης τὸν 7ον - 8ον αΙ. Ἀναφέρουν τὴν ἐμφάνισιν τῶν Ἀβάρων (558) καὶ ἄλλα γεγονότα μέχρι τοῦ 563/64.

ΕΚΔ.: J. A. Cramer, *Anecdota Graeca e codd. manuscriptis bibliothecae regiae Parisiensis II*, Oxonii 1839, σ. 87-114.

145. ΠΑΥΛΟΣ ΔΙΑΚΟΝΟΣ (±720 - ±799)

Κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς λογγοβαρδικοῦ οἴκου τῆς Φριούλης (Friuli), ἀνετράφη δ' εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν τῆς Παβίας. Ἀργότερον ὑπηρέτησεν ὡς διδάσκαλος εἰς τὴν αὐλὴν ταύτην, ὡς καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δουκὸς τοῦ Βενεβέντου. Ἐχειροτονήθη διάκονος εἰς τὴν Ἀκυληϊαν καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ λογγοβαρδικοῦ κράτους (±774) εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν Monte Cassino, ὅπου καὶ ἐμόνασε μέχρι τοῦ θανάτου του (±799), διακόψας τὴν ἐκεῖ παραμονὴν του κατὰ τὸ διάστημα 782-786, κατὰ τὸ ὅποιον διέμεινεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου. Ἐγράψε λατινιστὶ «*Historia Langobardorum*», «*Gesta episcoporum Mettensium*» (=τοῦ Metz), βιογραφίαν τοῦ Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου, ἐπιστολάς, ποιήματα καὶ Ρωμαϊκὴν ἱστορίαν.

ΕΡΓΑ: *Historia Romana*, εἰς 16 βιβλία. Τὸ ἔργον τοῦτο, γράφεν πρὸ τοῦ 774, ἀποτελεῖ οὐσιαστικῶς ἠῤῥημένῃ ἀπόδοσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Εὐτρόπιου (βλ. ἀρ. 15), τὴν ὅποιαν ὁ Παῦλος συνεχίζει μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ (555). Μεταγενεστέρως διηύρυνε καὶ ἐπεξέτεινε τὸ ἔργον μέχρι τοῦ 813 ὁ Λανδόλφος Sagax (βλ. ἀρ. 367).

ΕΚΔ.: A. Crivellucci, *Fonti per la storia d'Italia LI*, Roma 1914.

H. Droysen, *MGH. Auct. Ant. II* (Berolini 1879) σ. 4-224 (μέχρι τοῦ 555) καὶ σ. 227-376 (ἡ συνέχεια τοῦ Λανδόλφου Sagax, μέχρι τοῦ 813).

ΑΣΙΑ: Πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦνται μὲ προσοχὴν, διότι ἡ ἐπεξεργασία

τοῦ ὕλικου τοῦ ἐγίνε κατὰ τρόπον ταχύν, οὕτως ὥστε οὐχί σπανίως διάφορα γεγονότα περιγράφονται ἐσφαλμένως.

ΠΗΓΑΙ: Αἱ κυριώτεραι πηγαί του δια τὰ βιβλία 1-10 εἶναι: Εὐτρόπιος, Χρονικὸν τοῦ Ἰερωνύμου, Orosius, Romana τοῦ Ἰορδάνου, Ἐπιτομὴ τοῦ Αὐρηλίου Βίκτωρος, Ἀνωνύμου Origo gentis Romanae, Φροντῖνος καὶ Σολῖνος. Δια τὰ βιβλία 11-16: Getica τοῦ Ἰορδάνου, Χρονικὸν τοῦ Προσπέρου, Liber pontificalis, Vita Epiphaniī τοῦ Ennodius, Vita Severini τοῦ Eugippius, Χρονικὸν Ἰσιδώρου, Historia Ecclesiastica τοῦ Beda.

**B 2. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ 6ου αἰ.**

7ου αἰῶνος		11ου αἰῶνος	
Ἰσιδωρος Σεβίλλης	150	Λανδόλφος Sagax	367
Θεοφύλακτος Σιμοκάττης	152	Χρονικὸν Bruxellense	370
Ἰωάννης Biclarensis	153	Ἡλίας μητροπολίτης Νισίβεως	374
Ἰωάννης Ἀντιοχεὺς	154	Γεώργιος Κεδρηνὸς	386
Πασχάλιον Χρονικὸν	158	Ἱστορία αὐτοκρατόρων	392
Σεβασίος ἐπίσκοπος Ἀρμενίων	163	Χρονικὸν Μονεμβασίας	400
Ἰωάννης Νικίου	167		
8ου αἰῶνος		12ου αἰῶνος	
Ἰωάννης Δαμασκηνὸς	188	Νέστορος Χρονικὸν	416
		Ἰωάννης Ζωναρᾶς	417
9ου αἰῶνος		Χρονικὸν Ἐπίτομον	422
Θεοφάνης Ὁμολογητῆς	221	Μιχαὴλ Γλυκᾶς	435
Νικηφόρος Πατριάρχης (II)	227	Νικήτας ἀρχιεπίσκοπος Θεσ/κης	437
Γεώργιος Μοναχὸς	236	Κωνσταντῖνος Μανασσῆς	445
Χρονογραφία Σύντομος	263	Μιχαὴλ ὁ Σύρος	454
Πέτρος Σικελιώτης	264		
10ου αἰῶνος		13ου αἰῶνος	
Πέτρος Ἀλεξανδρεὺς	301	Ἰωάννης Σταυράκιος	472
Tabari	306	Ἰωὴλ	479
Εὐθύχιος Ἀλεξανδρείας	316	Θεόδωρος Σκουταριώτης	501
Χρόνων ἀριθμησις καὶ ὁμάς	317	Βάρ Ἐβραῖος	502
Θεοδόσιος Μελιτηνός	334		
Ψευδοσυμεών	335	14ου αἰῶνος	
Λέων Γραμματικὸς	362	Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος	177
		Ἐφραίμ	516
		Νόμος Γεωργικὸς	527

ΠΗΓΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ 7ου ΑΙΩΝΟΣ

Α. Σύγχρονοι

146. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΥΠΡΙΟΣ (6ος - 7ος αί.)

Κατήγεται πιθανόν εκ Λαπήθου Κύπρου. Συνέγραψεν εις τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος πολιτικο-διοικητικὴν περιγραφὴν τοῦ μεταγενεστέρου ρωμαϊκοῦ κράτους, ἀνάλογον πρὸς τὸν Συνέκδημον τοῦ Ἱεροκλέους.

Τὸ ἔργον προσηρτήθη βραδύτερον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀναγραφὴν (Notitia episcopatum) τοῦ Ἀρμενίου Βασιλείου (βλ. ἀρ. 235).

Εκδ.: E. Honigmann, *Le Synekdèmos d'Hiéroklès et l'opuscule géographique de Georges de Chypre* (Corpus Bruxellense Historiae Byzantinae. Forma imperii byzantini - Fasciculus I), Bruxelles 1939.

H. Gelzer, *Georgii Cyprii, Descriptio orbis romani*, Lipsiae 1890.

ΑΣΙΑ: Παρὰ τὰ χάσματα, τὴν παραμόρφωσιν τῶν ὀνομάτων καὶ τὴν σύγχυσιν τῶν στηλῶν, τὸ ἔργον ἔχει ἰδιαιτέραν ἀξίαν ὡς μοναδικὴ περιγραφὴ τῶν ἐπαρχιῶν Ἀφρικῆς καὶ Ἰταλίας ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Λογγοβάρδων.

147. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ (6ος / 7ος αί.)

Συνέγραψε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 6ου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰ. βίον τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ (βλ. ἀρ. 22).

148. ΒΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΥΚΕΩΤΟΥ († 613)

Ὁ Θεόδωρος, ἐπίσκοπος Ἀναστασιουπόλεως, κατήγεται ἀπὸ τὸ χωρίον

Συκεών τῆς Γαλατίας (Μ. Ἀσίας). Βίον τοῦ ὁσίου ἔγραψεν ὁ μαθητὴς του Γεώργιος ἢ κατ' ἄλλους Γρηγόριος (βλ. ἀρ. 161) καὶ ἐγκώμιόν του ὁ μοναχὸς καὶ σκευοφύλαξ Νικηφόρος (9ος αἰ.) (βλ. ἀρ. 243).

ΕΚΔ.: Βίος: A.-J. Festugière, Vie de Théodore de Sykéon (Subsidia Hagiographica 48, I-II), Bruxelles 1970.

Ἐγκώμιον: C. Kirch, Nicephori Sceuophylacis encomium in S. Theodorum Siceotam, An. Boll. 20 (1901) 249-272.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πλῆθος γεωγραφικῶν, ἱστορικῶν καὶ λαογραφικῶν εἰδήσεων σχετικῶν πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἰουστινιανοῦ, Τιβερίου, Μαυρικίου, Φωκᾶ καὶ Ἡρακλείου.

149. ΒΙΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΛΕΗΜΟΝΟΣ († 619)

Ὁ Ἰωάννης κατήγετο ἀπὸ τὴν Κύπρον. Ἐχρημάτισε πατριάρχης Ἀλεξανδρείας (610-619). Κατεπολέμησε τοὺς Μονοφυσίτας καὶ περιέθαλψε τοὺς πρόσφυγας, ποὺ κατέφυγον εἰς τὴν Αἴγυπτον μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἱεροσολύμων ἀπὸ τοὺς Πέρσας τὸ 614.

Ὁ βίος του σώζεται εἰς τρεῖς παραλλαγάς.

Πρώτη παραλλαγή: Συγγραφεὺς τῆς ὁ Λεόντιος, ἐπίσκοπος Νεαπόλεως Κύπρου (590-668) (βλ. ἀρ. 160).

ΕΚΔ.: H. Gelzer, Leontios' von Neapolis Leben des heiligen Iohannes des Barmherzigen, Erzbischofs von Alexandrien (Sammlung ausgewählter kirchen- und dogmengeschichtlicher Quellschriften 5), Freiburg und Leipzig 1893, σ. 1-103 (κείμεν.).

Ἐπιτομὴν ἄλλης παραλλαγῆς τοῦ 7ου αἰ. μὴ διασωθείσης ἀποτελεῖ τὸ κείμενον τοῦ Ἀθηναίου κώδικος 2108.

ΕΚΔ.: Eur. Lappa - Zizicas, Un épitomé inédit de la Vie de S. Jean l'aumônier par Jean et Sophronios, An. Boll. 88 (1970) 274-278 (κείμεν.).

Δευτέρα παραλλαγή: Πρὸ τοῦ 10ου αί.

ΕΚΔ.: H. Delehaye, Une vie inédite de S. Jean l'Aumônier, An. Boll. 45 (1927) 19-73.

Τρίτη παραλλαγή: Συγγραφεὺς τῆς ὁ Συμεὼν Μεταφραστῆς (10ος αί.) (βλ. ἀρ. 331).

ΕΚΔ.: H. Gelzer, ἐν. ἀν. σ. 108-112 (μόνον τὸ πρῶτον κεφάλαιον).

PG. 114, σ. 896-965.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος δίδει πληροφορίας διὰ τὰς ἐκστρατείας τῶν Περσῶν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον. Περιέχει ἐπίσης πληροφορίας διὰ τὸ βυζαντινὸν ἐμπόριον, τὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν βυζαντινὴν κοινωνίαν.

150. ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΣΕΒΙΛΛΗΣ (Isidorus Junior Episcopus Hispalensis)
(± 570-636)

Ἐπίσκοπος Σεβίλλης. Ὁ μεγαλύτερος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς τῆς ἐποχῆς του εἰς τὴν λατινικὴν Δύσιν. Ἐγραψεν ἐγκυκλοπαιδεῖαν τῶν γνώσεων τῆς ἐποχῆς του (Etymologiae ἢ Origines), ἐκθεσιν χριστιανικῆς δογματικῆς καὶ ἠθικῆς (Sententiarum libri tres) καὶ ἱστορικὰ ἔργα.

ΕΡΓΑ: I. Chronica, ὅπου περιέχεται ἡ ἱστορία ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου.

ΕΚΔ.: Th. Mommsen, MGH. Auct. Ant. XI, 2 (Berolini 1894) σ. 424-481.

II. Historia Gothorum, Vandalorum et Sueborum, ὅπου περιέχεται ἡ ἱστορία τῶν λαῶν τούτων καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἰδρυθέντων κρατῶν, μέχρι τῶν χρόνων τοῦ συγγραφέως.

ΕΚΔ.: Th. Mommsen, MGH. Auct. Ant. XI, 2 (Berolini 1894) σ. 268-303.

ΑΣΙΑ: Εἰς τὸ Χρονικὸν (Chronica) περιέχονται πληροφορίαι τινές περὶ τῶν Σλάβων ἐν Ἑλλάδι.

151. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΝ ΤΟΥ ΨΕΥΔΟΜΑΥΡΙΚΙΟΥ (6ος - 7ος αι.)

Περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ Στρατηγικοῦ δίστανται αἱ γνώμαι. Μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ Στρατηγικὸν ἔγραψεν ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος (582-602), ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου συνήθως παραδίδεται, ἢ κάποιος ἄλλος κατ' ἐντολήν του. Εἰς ἓν χειρόγραφον φέρεται ὡς συγγραφεὺς ὁ Οὐρμπίκιος, στρατηγὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου Α' (491-518). Ἄλλοι θεωροῦν ὡς συγγραφέα τὸν Ροῦφον, ὁ ὁποῖος εἰς τοὺς στρατιωτικὸς νόμους μνημονεύεται ὡς συγγραφεὺς βιβλίου στρατηγικῆς. Ἄλλοι τέλος πιστεύουν ὅτι συγγραφεὺς τοῦ Στρατηγικοῦ εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος (610-641). Ὅπωςδήποτε τὸ ἔργον εἶναι γνωστὸν ὡς Στρατηγικὸν τοῦ Ψευδομαυρικίου καὶ χρονολογεῖται εἰς τὰ τέλη τοῦ 6ου καὶ ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος.

ΕΚΔ.: Η. Mihăescu, Μαυρικίου Στρατηγικὸν (Scriptores byzantini VI), București 1970.

ΠΗΓΑΙ: Ἀντλεῖ ἐκ τοῦ Ἀσκληπιοδώρου, Αἰλιανοῦ, Ὀνασάνδρου, Ἀρριανοῦ, Vegetius.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Λέοντα Στ' (Τακτικά) καὶ Κωνσταντῖνον Πορφυρογέννητον (Στρατηγικόν).

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης, τῆς συγκροτήσεως καὶ ὀργανώσεως τοῦ στρατοῦ, τῆς ὀχυρωματικῆς τέχνης καὶ ἀμύνης, τῆς τακτικῆς τῆς ἐπιθέσεως, τῆς ἐνέδρου κλπ., καθὼς καὶ περὶ τοῦ τρόπου πολέμου διαφόρων λαῶν, Περσῶν, Ἀβάρων, Τούρκων, Σλάβων, Φράγκων, Λογγοβάρδων, Ἀφρικανῶν κ.ἄ.

152. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΣ ΣΙΜΟΚΑΤΤΗΣ (6ος - 7ος αι.)

Κατήγετο ἐξ Αἰγύπτου, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἴδιος. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατέλαβε δημόσια ἀξιώματα (ἀντιγραφεὺς, ἐπαρχος) καὶ ἐπὶ Ἡρακλείου (610 - 641) συνέγραψε τὸ ἱστορικὸν ἔργον του. Ἐγραψεν ἐπίσης Περὶ διαφόρων φυσικῶν ἀπορημάτων καὶ ἐπιλύσεως αὐτῶν ὡς καὶ ἐπιστολάς.

ΕΡΓΑ: Οἰκουμενικὴ Ἱστορία, εἰς 8 βιβλία.

Συνεχίζει τον Μένανδρον και άφηγεΐται τὰ γεγονότα τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου (582-602).

Εκδ.: C. de Boor, *Theophylacti Simocattae Historiae*, Leipzig 1887. Ed. corr. curavit P. Wirth, Stuttgart 1972.

ΠΗΓΑΙ: Ἰωάννης Λυδός, Προκόπιος, Μένανδρος, Ἰωάννης Ἐπιφανεύς. Ὁ Θεοφύλακτος ἐστηρίχθη ἐπίσης εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα, ὑπηρεσιακὰς ἐκθέσεις, διάφορα αὐλικὰ χρονικά καὶ εἰς προφορικὰς ἀνακρινάσεις ξένων πρεσβυτῶν ποὺ ἐπεσκέπτοντο τὴν Κων/πολιν. Εἶχεν ἀκόμη ὑπ' ὄψιν του καὶ περσικὰς πηγὰς.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Θεοφάνην, Γεώργιον Κεδρηνόν, Ἄνναν Κομνηνήν, Νικηφόρον Κάλλιστον Ξανθόπουλον καὶ πιθανῶς εἰς τὸν Ζωναρᾶν.

ΑΣΙΑ: Ὁ Θεοφύλακτος ἀγαπᾷ τὰς ἀλληγορίας, τὰς ἐξεζητημένας ἐκφράσεις καὶ ἀναμιγνύει εἰς τὴν διήγησίν του μυθολογικὰ στοιχεῖα. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ ἔργον του παραμένει ἡ κυρία πηγὴ μας περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μαυρικίου.

153. ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΙCLARENSIS (6ος - 7ος αι.)

Γότθος τὴν καταγωγὴν ἐκ Λουσιτανίας, ἦλθε νέος εἰς Κων/πολιν ἀφοσιωθείς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς λογοτεχνίας. Μετὰ 17 ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἀναμιχθεὶς ὅμως εἰς τὰς ἀρειανὰς ταραχὰς ἐξωρίσθη ἐπὶ 10ετίαν εἰς Βαρκελώνην. Ἀργότερον ἔδρασε τὴν μονὴν *Biclarum*, τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας δὲν μᾶς εἶναι ἄλλοθεν γνωστὸν οὔτε ἡ θέσις τῆς ἐξηκριβωμένη. Ὡς ἡγούμενος τῆς μονῆς ταύτης ἔγραψε διὰ τοὺς μοναχοὺς Κ α ν ὄ ν α καὶ συνέγραψε κατὰ τὸ 592 Χρονικόν. Ἀργότερον ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος *Gerona*.

ΕΡΓΑ: *Chronica*. Διαπραγματεύεται τὴν περίοδον 567-590.

Εκδ.: Th. Mommsen, *MGH. Auct. Ant. XI, 2* (Berolini 1894)
σ. 211-220.

ΑΣΙΑ: Τὸ Χρονικόν του εἶναι μᾶλλον πτωχὸν εἰς πληροφορίας, περιέχει δὲ σφάλματα. Σημαντικαὶ ἐν τούτοις διὰ τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν εἶναι εἰδήσεις τινὲς περὶ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σλάβων εἰς τὸν νοτιοβαλκανικὸν χῶρον.

154. ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΥΣ (7ος αί.)

Κατήγγοτο ἐξ Ἀντιοχείας. Μερικοὶ ἐρευνηταὶ τὸν ταυτίζουσι μὲ τὸν πατριάρχη τῆς Ἀντιοχείας Ἰωάννην (631-649), ἐνῶ ἄλλοι τὸν τοποθετοῦσι εἰς τὸν 8ον αἰ.

ΕΡΓΑ: Ἱστορία Χρονική.

Χρονογραφία ποῦ ἤρχιζεν ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ ἐφθανε μέχρι τῆς ἀνάδοξου τοῦ Ἡρακλείου εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου. Τοῦ ἔργου ἐσώθησαν μόνον ἀποσπάσματα εἰς δύο διαφόρους ομάδας: τὰ ἀποσπάσματα τῆς συλλογῆς Excerpta Constantini καὶ τὰ ἀποσπάσματα Salmasiana (καλούμενα οὕτω, διότι τμημὰ τῶν διασώζονται εἰς τὸν κώδικα Parisinus 1763 τοῦ Σαλμασίου). Αἱ ομάδες αὗται ἔχουσι διαφορετικὸν χαρακτῆρα, πρᾶγμα ποῦ ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι πρόκειται περὶ ἔργων δύο διαφόρων συγγραφέων. Αἱ γνώμαι περὶ τοῦ ποῖα ἐκ τῶν δύο ομάδων ἀπορρέει πρᾶγματι ἐκ τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχέως δίστανται.

Εκδ.: Τῆς συλλογῆς Excerpta Constantini:

De Ins., σ. 58-150.

De Virt., Pars I, σ. 164-206.

De Leg., σ. 6.

Τῶν ἀποσπασμάτων Salmasiana:

J.A. Cramer, Anecdota Graeca e codd. manuscriptis bibliothecae regiae Parisiensis II, Oxonii 1839, σ. 383-401.

G. Vitelli, Frammenti della Archeologia di Giovanni Antiocheno nel cod. Paris. gr. 3026, Studi italiani di filologia classica 3 (1895) 382-384.

Ἀποσπασμάτων καὶ τῶν δύο ομάδων ἐν:

FHG. IV, σ. 535-622.

ΠΗΓΑΙ: Sextus Julius Africanus, Εὐσέβιος, Πέτρος Πατριάρχης, Εὐτρόπιος, Ammianus Marcellinus, Εὐνάπιος, Ἰωάννης Μαλάλας, Σωκράτης, Πρίσκοι, Ζώσιμος.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς Λεξικὸν Σούδα, Κεδρηγὸν καὶ Μάξιμον Πλαγούδη (τὰ ἀποσπάσματα τῆς συλλογῆς Excerpta Constantini).

Τὰ λεγόμενα ἀποσπάσματα Salmasiana χρησιμοποιοῦν οἱ Γεώργιος Μοναχός, Συμεὼν Μάγιστρος, Γεώργιος Κεδρηνός, Κων/νος Μανασσῆς καὶ ὁ πατριάρχης Νικηφόρος.

155. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΙΣΙΔΗΣ (α' ἡμισυ 7ου αι.)

Κατήγετο ἐκ τῆς Πισιδίας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου (610-641) διετέλεσε διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἀνέπτυξε ποικίλην συγγραφικὴν δραστηριότητα καὶ θεωρεῖται ὁ σπουδαιότερος βυζαντινὸς λαμβογράφος.

ΕΡΓΑ: Ἐκ τῶν ποιημάτων του ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν:

I. Εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστράτειαν Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως.

Ποίημα ποὺ ἀφηγεῖται τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἡρακλείου ἐναντίον τῶν Περσῶν (622).

II. Ἡρακλειᾶς ἤτοι εἰς τὴν τελείαν πτώσιν Χοσρόου βασιλέως Περσῶν.

Πανηγυρικὸν ποίημα περὶ τῆς ὀριστικῆς νίκης τοῦ Ἡρακλείου ἐναντίον τῶν Περσῶν.

III. Εἰς τὴν γενομένην ἐφοδὸν τῶν βάρβαρων.

Ἀφηγεῖται τὴν θαυμαστὴν διάσωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν ἀβαροπερσικὴν πολιορκίαν τοῦ 626.

ΕΚΔ.: A. Pertusi, Giorgio di Pisidia, Poemi I. Panegirici epici (Studia Patristica et Byzantina 7), Ettal 1959.

ΠΗΓΑΙ: Περιγράφει γεγονότα τῆς ἐποχῆς του.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Θεοφάνην, τὸ Λεξικὸν Σούδα καὶ εἰς τὸν Ἰωάννην Τζέτζην.

ΛΕΞΙΑ: Παρ' ὄλην τὴν ρητορικότητα ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ποίησιν τοῦ

Πισίδου, τὰ ποιήματά του ἀποτελοῦν σημαντικὴν ἱστορικὴν πηγὴν διὰ τὰ γεγονότα εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται.

156. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΥΓΚΕΛΛΟΣ (7ος αΙ.)

Σκευοφύλαξ καὶ πρεσβύτερος τῆς Ἀγ. Σοφίας Κων/πόλεως.

ΕΡΓΑ: Ἐγράψε λόγον ἐκφωνηθέντα τὴν 7ην Αὐγούστου τοῦ 627, ἐπέτειον τῆς πολιορκίας τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀβάρων (626).

ΕΚΔ.: L. Sternbach, *Analecta Avarica, Rozprawy Akademii Umiejtnosci. Wydział filologiczny Ser. II. τ. XV, Cracoviae 1900, σ. 297-334.*

157. ΒΙΟΣ ΑΓΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΣΟΥ (7ος αΙ.)

Ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν Περσῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου. Πιθανὸς συγγραφεὺς τοῦ βίου του φέρεται ὁ Σωφρόνιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων (580-638).

ΕΚΔ.: H. Usener, *Acta martyris Anastasii Persae, Bonner Univ.-Progr. vom 3. Aug. 1894.*

A. Παπαδόπουλος - Κεραμεύς, Βίος καὶ πολιτεία καὶ μαρτύριον τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας, τ. 4ος, Πετροῦπολις 1897, σ. 126-148.

ΛΕΞΙΑ: Παρέχει πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς του.

158. ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΠΑΣΧΑΛΙΟΝ (ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΝ ΧΡΟΝΙΚΟΝ ἢ ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, 7ος αΙ.)

Ἀνώνυμον χρονικὸν ἀρχόμενον ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ φθάνον (κατὰ τὸν τίτλον του) μέχρι τοῦ 629. Ἐγράφη ὀλίγον μετὰ τὴν χρονολογίαν αὐτὴν. Εἰς τὰ χειρόγραφα ἢ ἀφήγησις σταματᾷ εἰς τὸ ἔτος 627, διότι λείπει τὸ τέλος.

Ὁ συγγραφεὺς του πρέπει νὰ ἦτο κληρικὸς καὶ νὰ προήρχετο ἐκ τοῦ κύκλου τοῦ πατριάρχου Σεργίου. Ἡ εἰσαγωγή περιλαμβάνει παρατηρήσεις περὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας καὶ τῶν κύκλων τοῦ Πάσχα, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία Πασχάλιον Χρονικόν.

ΕΚΔ.: L. Dindorf, CB. I-II, Bonniae 1832.

PG. 92, σ. 69-1023.

ΠΗΓΑΙ: Ἡ Ἀγία Γραφή καὶ ὁ Sextus Julius Africanus, οἱ Fasti Consulares καὶ τὰ Πασχάλια Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, μαρτυρολόγια καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τοῦ Εὐσεβίου. Διὰ τοὺς μέχρι τοῦ 532 χρόνους χρησιμοποιεῖ καὶ τὸ Χρονικόν τοῦ Μαλάλα. Τὰ ἔτη 532-600 πραγματεύεται βάσει τῶν Fasti Consulares, ἐλλιπῶς ὁμως. Περὶ τῆς περιόδου 600-629 ἔγραψεν ἐκ προσωπικῆς ἐμπειρίας.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν πατριάρχην Νικηφόρον.

ΛΕΞΙΑ: Χρησιμοποιεῖ ἀκρίτως καὶ πολλάκις ἀνακριβῶς τὰς πηγὰς του. Παρέχει ὁμως καὶ πληροφορίας ἀγνώστους ἄλλοθεν.

159. NOTITIA EPISCOPATUUM (Ψευδο-Ἐπιφανίου, 7ος αἰ.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν ἰδίως τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἔργον τοῦ 7ου αἰῶνος, ἀπεδόθη κακῶς εἰς τὴν συγγραφικὴν δραστηριότητα τοῦ Ἐπιφανίου Σαλαμῖνος (330-403).

ΕΚΔ.: F. N. Finck, Des Eriphanios von Cypern, "Ἐκθεσις πρωτοκλησιῶν πατριαρχῶν τε καὶ μητροπολιτῶν, Marburg 1902.

Gelzer, σ. 534-542.

Parthey ἀρ. VII, σ. 150-161.

160. ΛΕΟΝΤΙΟΣ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ ΚΥΠΡΟΥ (±590 - ±650)

Ὁ Λεόντιος ἦτο ἐπίσκοπος Νεαπόλεως (Λεμεσοῦ) Κύπρου. Ἐγραψε

θεολογικά έργα και βίους αγίων. Ίδιαίτερον ιστορικόν ενδιαφέρον παρουσιάζει ὁ βίος τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος (βλ. ἀρ. 149).

161. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (ΕΛΕΥΣΙΟΣ) (7ος αί.)

Κατὰ κόσμον Ἐλεύσιος. Μαθητὴς τοῦ ὁσίου Θεοδώρου Συκεώτου, τοῦ ὁποίου ἔγραψε τὸν βίον (βλ. ἀρ. 148).

162. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΝΕΓΡΑΝ (7ος αί.)

Ὁ Παλλάδιος, ἐπίσκοπος Νεγράν, θεωρεῖται συγγραφεὺς τοῦ βίου τοῦ ἀγίου Γρηγεντίου, ἐπισκόπου Τεφράν (βλ. ἀρ. 115).

163. ΣΕΒΑΙΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΡΜΕΝΙΩΝ (7ος αί.)

Ἀρμένιος ἐπίσκοπος.

ΕΡΓΑ: Ἱστορία Ἡρακλείου.

Ἱστορία τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου (610-641) καὶ τοῦ ἀντιπάλου του Πέρσου βασιλέως Χοσρόου Β'. Παρέχει πληροφορίας καὶ περὶ τῆς προηγουμένης ἐποχῆς, διότι ἀρχίζει ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 5ου αἰ. Εἰς τὴν ἱστορίαν του, ποὺ φθάνει μέχρι τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τοῦ χαλίφου Μωαβία (661), ἐκθέτει λεπτομερῶς καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις τῶν Ἀρμενίων. Τὸ ἔργον ἐγράφη κατὰ τὴν ἑβδόμην δεκαετίαν τοῦ 7ου αἰ., πιθανώτατα τὸ 661, εἰς τὴν ἀρμενικὴν.

Εκδ.: F. Macler, Histoire d'Héraclius par l'évêque Sébéos, traduite de l'arménien et annotée, Paris 1904 (γαλλικὴ μετάφρασις).

K. Patkanov, Istorija imp. Irakla, perevod s armjanskogo, St. Petersburg 1862 (ρωσικὴ μετάφρασις).

H. Hübschmann, Zur Geschichte Armeniens und der ersten Kriege der Araber, aus dem Armenischen des Sebéos, Leipzig (ἀνευ χρονολ., γερμανικὴ μετάφρασις).

164. ΜΑΞΙΜΟΣ Ο ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ (±580 - 662)

Ὁ σημαντικώτερος θεολόγος τοῦ 7ου αἰῶνος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐξηπάτησε μέχρι τοῦ 613/4 γραμματεὺς ἐξ ἀπορρήτων τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου (610-641). Κατεπολέμησε τὸν Μονοφυσισμὸν καὶ τὸν Μονοθελητισμὸν. Ἐγραψεν ἔργα δογματικά, ἐρμηνευτικά, σχόλια εἰς πολλοὺς λόγους τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, ἐπιστολάς κ.ἄ.

ΕΡΓΑ: I. Δογματικαὶ καὶ πολεμικαὶ πραγματεῖαι.

II. Ἐπιστολαί.

Εκκ.: PG. 90 καὶ 91.

165. ΣΤ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ (680/1)

Συνήλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Κατεδίκασε τὸν Μονοθελητισμὸν καὶ ἀνεγνώρισε τὰς δύο φύσεις, τὰς δύο θελήσεις καὶ τὰς δύο ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εκκ.: Mansi 11, σ. 190-922.

166. ΠΕΝΘΕΚΤΗ ΣΥΝΟΔΟΣ (691/2)

Συνήλθεν εἰς τὴν Κων/πολιν καὶ εἶναι ἐπίσης γνωστὴ ὡς ἡ ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος. Ὀνομάσθη Πενθέκτη, διότι αἱ ἀποφάσεις τῆς ἀποτελοῦν συμπλήρωσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς Ε' καὶ τῆς Στ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Εἰς τὰ πρακτικά τῆς ἀναφέρονται καὶ καταδικάζονται διάφορα ἔθιμα εἰδωλοατρικὰ ἢ ἀντίθετα πρὸς τὰς ἡθικὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς, δίδοντα ἐνδιαφέρουσαν εἰκόνα τῆς βυζαντινῆς ζωῆς κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα.

Εκκ.: Mansi 11, σ. 929-1006.

167. ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΙΚΙΟΥ (7ος αἰ.)

Ἐζῆσε τὸν 7ον αἰῶνα καὶ ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος Νικίου τῆς Κάτω Αἰγύπτου. Ἦτο Μονοφυσίτης.

ΕΡΓΑ: Παγκόσμιον Χρονικόν.

Ἀρχίζει ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ φθάνει μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 7ου αἰῶ-
νος. Τὸ ἔργον, ποῦ ἐγράφη περὶ τὸ 700 πιθανῶς εἰς τὴν κοπτικήν, δὲν σώζεται
σήμερον παρὰ μόνον εἰς αἰθιοπικὴν μετάφρασιν.

ΕΚΔ.: H. Zotenberg, Chronique de Jean Évêque de Nikiou, Noti-
ces et Extraits des Mss. de la Bibliothèque Nationale XXIV,
1 (1883), σ. 125-605 (γαλλ. μετάφρ.). Ἀνατύπωσις τὸ 1935.

R. H. Charles, The Chronicle of John, Bishop of Nikiou,
London 1916 (ἀγγλική μετάφρασις ἐκ τοῦ αἰθιοπικοῦ κει-
μένου).

ΠΗΓΑΙ: Ἰωάννης Μαλάλας.

ΑΣΙΑ: Ἰδιαιτέρως σημαντικὸν εἶναι τὸ τελευταῖον μέρος τῆς χρονο-
γραφίας, ὅπου ὁ σ. ἀφηγεῖται, ἐκ προσωπικῆς γνώσεως τῶν γεγονότων, τὴν
κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν.

168. ΘΑΥΜΑΤΑ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (7ος αἰ.)

Ἐγκωμιαστικαὶ διηγήσεις περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ πολιούχου τῆς Θεσ-
σαλονίκης ἁγίου Δημητρίου. Σῶζονται εἰς δύο χρονολογικῶς διαφόρους συγ-
γραφάς. Ἡ πρώτη ἐγράφη περὶ τὸ 620 ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης
Ἰωάννου, ἐνῶ ἡ δευτέρα κατὰ τὰ τέλη τοῦ 7ου αἰῶνος ὑπὸ ἀνωνύμου συγγρα-
φέως. Τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου Δημητρίου ὑπέστησαν ἐπεξεργασίας καὶ δια-
σκευαῆς ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων, ὅπως ὁ Νικήτας Θεσσαλονίκης, ὁ
Ἰωάννης Σταυράκιος καὶ ὁ Κων/νος Ἀκροπολίτης.

ΕΚΔ.: AASS. Octobris IV, Antwerpiae 1780, σ. 104-160 (α' μέρος)
καὶ σ. 162-197 (β' μέρος).

PG. 116, σ. 1204-1324 (α' μέρος) καὶ 1325-1384 (β' μέρος).

ΑΣΙΑ: Πολὺ ἐνδιαφέρουσα πηγή περὶ τῆς ἱστορίας τῶν σλαβικῶν ἐπι-
δρομῶν εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Σλάβων
καὶ τῶν Ἀβάρων ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης.

169. ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΡΟΔΙΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ (7ος αι.)

Συνέγραψε τὰ θαύματα τοῦ μάρτυρος Ἀρτεμίου (βλ. ἀρ. 10).

170. ΠΑΠΥΡΟΙ

α. E. Boswinkel-P.W. Pestman-P.J. Sijpesteijn, *Papyri selectae* (Papyrologica Lugduno-Batava, vol. 13), Lugdunum Batavorum 1965.

24 ἔγγραφα ἐπὶ παπύρων καὶ 4 δοτρακα, κατὰ μέγα μέρος τοῦ 4ου - 7ου αἰ.

β. H. Gerstinger, *Zehn byzantinische Urkunden und Briefe aus der Sammlung «Papyrus Erzherzog Rainer» in Wien*, *Symbolae R. Taubenschlag dedic.* = *Eos* 48, I (1956) 197-216.

Δημοσίευσις 10 ἐγγράφων καὶ ἐπιστολῶν τοῦ 6ου - 7ου αἰ.

γ. H. Gerstinger, *Sieben neue gräko-ägyptische Papyrusbriefe byzantinischer Zeit (6.-7. Jh. n. Chr.) aus der Sammlung «Papyrus Erzherzog Rainer»*, *Wiener Studien* 70 (1957) (Festschrift K. Mras) 100-116.

Οἰκογενειακαὶ καὶ ἐπαγγελματικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ 6ου-7ου αἰ.

δ. H. Gerstinger, *Neue gräko-ägyptische Vertragsurkunden aus byzantinischer Zeit der Sammlung «Papyrus Erzherzog Rainer»*, *Jahrbuch Österr. Byzant. Gesellsch.* 7 (1958) 1-15.

Κείμενα ἀγοραπωλησιῶν καὶ ἄλλων ἰδιωτικῶν συμβάσεων τοῦ 6ου - 7ου αἰ.

ε. H. Hunger, *Grundsteuerliste aus Arsinoe in einem Papyruskodex des 7. Jahrhunderts*, *Forschungen und Fortschr.* 35 (1961) 23-28.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ δημοσιευόμενος κατάλογος τῶν φορολογικῶν ὑποχρεώσεων 60 χωρίων τῆς περιοχῆς τῆς Ἀρσινόης.

στ. C. J. Kraemer Jr., *Excavations at Nessana. III. Non-literary Papyri*, Princeton 1958.

Πάπυροι τοῦ 6ου καὶ 7ου αἰ. μὲ δημοσία καὶ ἰδιωτικά ἔγγραφα καὶ ἐπιστολάς.

ζ. Clara Pasqual, *Papiri inediti genovesi. Lanx satura N. Terzaghi oblata* (Univ. di Genova, Fac. di lett. Pubblicazioni dell'Ist. di Filol. class. e medioevale 16), Genova 1963, σ. 283-320.

Ὁκτώ ἐκ τῶν δημοσιευομένων παπύρων ἀνήκουν εἰς τὸν 4ου-7ου αἰ.

η. B.R. Rees, *Papyri from Hermopolis and other Documents of the Byzantine Period* (Graeco-Roman Memoirs 42), London, Egypt Exploration Society, 1964.

Ἔκδοσις 84 ἐπιστολῶν καὶ ἐγγράφων τοῦ 4ου-7ου αἰ.

θ. P. Sattler, *Griechische Papyrusurkunden und Ostraca der Heidelberger Papyrus - Sammlung*, Heidelberg 1963.

Μερικοὶ ἐκ τῶν δημοσιευομένων παπύρων περιέχουν ἰδιωτικὰ ἐγγραφα.

ι. A.A. Schiller, *The Budge coptic papyrus of Columbia University and related Greek papyri of the British Museum*, Actes du Xe Congrès internat. de papyrologues, Varsovie - Cracovie 1961 (Wroclaw - Varsovie - Cracovie 1964), σ. 193-200.

Ἐγγραφα ἐπὶ παπύρων τοῦ 7ου αἰ.

ια. Anna Świderek-Mariangela Vandoni, *Papyrus grecs du Musée Gréco - Romain d'Alexandrie* (Papyrusy greckie z Museum Grecko-Rzysmskiego w Aleksandrii) [Travaux du Centre d'Archéologie méditerranéenne de l'Acad. Polonaise des Sciences 2], Warszawa, PWN - Ed. scient. de Pologne 1964.

Δημοσίευσις παπύρων βυζαντινῆς περιόδου τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ μουσείου Ἀλεξανδρείας.

ιβ. J. - O. Tjäder, *Die nichtliterarischen lateinischen Papyri Italiens aus der Zeit 445-700* (Skrifter utg. av Svenska Institut i Rom, 4°, XIX, 1.3), Lund 1955.

Δημοσίευσις ἰδιωτικῶν ἐγγράφων τοῦ 5ου-7ου αἰ., γραμμένων εἰς τὴν λατινικὴν.

ιγ. H. Zilliacus, *Griechische Papyrusurkunden des VII. Jahrhunderts n. Chr.*, *Eranos* 38 (1941) 79-107.

ιδ. Περὶ παπύρων τοῦ 7ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 171 (α, β), 204 (β), 277.

171. ΟΣΤΡΑΚΑ

α. G. v. Manteuffel, Les papyrus et les ostraca grecs, Fouilles Franco-Polonaises Tell Edfou 1937, 1 (Le Caire, Institut Français d'Archéologie Orientale 1937) 141-191.

Τρεῖς πάπυροι καὶ 21 ὄστρακα τοῦ 7ου αἰ. ἐκ τῆς ἰουδαϊκῆς παρουσίας τοῦ Tell Edfou. Ἀναφέρονται εἰς ζητήματα ἰδιωτικῶν δοσοληψιῶν.

β. G. v. Manteuffel, Les papyrus et les ostraca grecs, Fouilles Franco-Polonaises Tell Edfou 2 (1938) 137-165.

16 ὄστρακα καὶ ἓν ἀπόσπασμα παπύρου, θρησκευτικοῦ καὶ φορολογικοῦ περιεχομένου.

γ. J. G. Tait - Claire Préaux, Greek Ostraca in the Bodleian Library at Oxford. Vol. II. Ostraca of the Roman and Byzantine Periods (Graeco - Roman Memoirs 33), London 1955.

Ὀστρακα 4ου - 7ου αἰ.

172. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

α. G. E. Bates, A Byzantine Hoard from Coelesyria. The American Numismatic Society: Museum Notes 14 (1968) 67-109.

272 φύλλεις τοῦ 6ου-7ου αἰ.

β. A. R. Bellinger, Byzantine Notes, The American Numismatic Society: Museum Notes 12 (1966).

Νομίσματα τοῦ 4ου-7ου αἰ.

γ. A. R. Bellinger-Ph. Grierson, Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection; I. Anastasius I to Maurice (491-602), by A. R. Bellinger, Washington 1966.

Νομίσματα 5ου - 7ου αἰ.

δ. R. M. Harrison - N. Firatli - J. W. Hayes, Excavations at Saraç-

hane in Istanbul. Fifth Preliminary Report. With a Contribution on A Seventh - Century Pottery Group, DOP. 22 (1968) 195-216.

Νομίσματα 5ου, 6ου και 7ου αί.

ε. D. G. Kapanadze, Numizmatičeskie nachodki picundskoj archeologičeskoj ekspedicii za 1953-1959 gg. (= Τὰ νομισματικά εὑρήματα τῆς ἀρχαιολογικῆς ἀποστολῆς εἰς Πιτυοῦντα κατὰ τὰ ἔτη 1953-1959), Voprosy drevnej istorii 1966, τεῦχος 4, σ. 173-179.

Νομίσματα τοῦ 6ου, 7ου και 11ου αί.

στ. V. V. Kropotkin, Perešepinskij Klad (Εὑρήματα ἐκ Perešepino), Sov. istor. encikl. 11 (1968) 34-35.

Χρυσᾶ νομίσματα τοῦ 6ου και 7ου αί. (Μαυρικίου, Ἑρακλείου και Κωνσταντος Β') εὑρισκόμενα σήμερον εἰς τὸ Μουσεῖον Hermitage.

ζ. J. Kučera, Nálezby byzantských mincí z 6. a 7. stol. v Poděbradech (= Βυζαντινὰ νομισματικά εὑρήματα 6ου και 7ου αί. ἐκ Poděbrady), Numismaticky sborník 9 (1966) 225.

Νομίσματα τοῦ 6ου και 7ου αί.

η. P. D. Whitting, A VIIth Century Hoard at Carthage, The Numism. Chronicle 6 (1966) 225-233.

Θησαυρὸς μὲ νομίσματα τοῦ 7ου αί.

θ. P. D. Whitting, A Late VIIth Century Hoard, Numismatic Circular 76 (1968) 370-371.

Εἰς τὴν περιοχὴν Βάρνας εὑρέθησαν 71 solidi τοῦ 7ου αί.

ι. X. Μπάρλα-Πάλλα, Ἀνασκαφὴ Κεφάλου Ἀμβρακικοῦ, Πρακτικά Ἀρχαιολ. Ἑτ. 1970 (1972) 90-97.

Νομίσματα 6ου και 7ου αί.

ια. B. Mitrea, Descoperiri de monede antice și bizantine în R. S. România (XV), Studii și cercet. de ist. veche 23 (1972) 133-147.

Νομίσματα 4ου-7ου αί.

ιβ. Περὶ νομισμάτων τοῦ 7ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 206 (α, β), 357 (γ), 402 (β), 457 (β, δ, ε, ζ), 505 (α, ε, ι, ια).

173. ΣΙΓΙΛΛΙΑ

α. Erica Cruikshank Dodd, Byzantine Silver Stamps (with an excursus on the Comes largitionum by J. P. C. Kent), Dumbarton Oaks Studies 7, Washington 1961.

Σφραγίσματα τῆς ὑπηρεσίας τοῦ comes sacrarum largitionum ἐπὶ ἀργυρῶν ἀγγείων.

β. Erica Cruikshank Dodd, Byzantine Silver Stamps: Supplement I. New Stamps from the Reigns of Justin II and Constans II, DOP. 18 (1964) 237-248.

Σφραγίσματα τῆς ὑπηρεσίας τοῦ comes sacrarum largitionum ἐπὶ ἀργυρῶν ἀγγείων.

γ. Περὶ σιγιλλίων τοῦ 7ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 458 (α, β, γ, δ), 568 (β), 632 (β, δ).

174. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

α. Ν. Α. Γιαννόπουλος, Χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ Θεσσαλίας, BCH. 23 (1899) 396-416 καὶ BZ. 21 (1912) 150-168.

Ἐπιγραφαὶ 3ου - 7ου αἰ.

β. R. Demangel - A. Laumonier, Inscriptions d'Ionie, BCH. 46 (1922) 307-355.

Πλεῖσται τῶν δημοσιευομένων ἐπιγραφῶν ἀνήκουν εἰς τὴν πρωτοβυζαντινὴν ἐποχὴν.

γ. A. Ferrua, Coemeteria inter Vias Appiam et Ardeatinam. Inscriptiones christianae Urbis Romae septimo saeculo antiquiores, NS. 4 (Pont. Ist. Archeol. Crist.), Città del Vaticano 1965.

Ἐπιγραφαὶ μέχρι τοῦ 7ου αἰ.

δ. L. Jalabert-R. Mouterde-CI. Mondésert, *Inscriptions grecques et latines de la Syrie IV: Laodicée, Apamée Nos 1243-1997. Chronologie des inscriptions datées des tomes I-IV (Institut Français d'Archéologie de Beyrouth. Bibliothèque Archéologique et Historique 61), Paris 1955.*

Ἡ συλλογή περιλαμβάνει ἐπιγραφὰς ἀπὸ τοῦ 4ου μέχρι τοῦ 7ου αἰ., μίαν ἐπευφημίαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Δ' τοῦ 1039 (ἀρ. 1377) καὶ ἀπόσπασμα αὐτοκρατορικῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸ αἶτημα μιᾶς κοινότητος ἐπὶ φορολογικοῦ ζητήματος (ἀρ. 1385).

ε. L. Jalabert-R. Mouterde-C. Mondésert, *Inscriptions grecques et latines de la Syrie V: Émésène Nos 1998-2710 (Bibliothèque Archéologique et Historique. Institut Français d'Archéologie de Beyrouth 66), Paris 1959.*

Ἐπιγραφαὶ 5ου - 7ου αἰ.

στ. J. Jarry, *Trouvailles épigraphiques à Saint-Syméon, Syria 43 (1966) 105-115.*

Ἐπιγραφαὶ 4ου - 7ου αἰ.

ζ. J. Keil - A. Wilhelm μετὰ συμβολὰς τῶν E. Herzfeld - R. Heberdey, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua III. Denkmäler aus dem Rauhen Kilikien (Publications of the American Society for Archaeological Research in Asia Minor), Manchester 1931.*

Δημοσιεύονται σημαντικώταται ἐπιγραφαὶ 4ου, 6ου καὶ 7ου αἰ.

η. G. Lefèbvre, *Recueil des inscriptions grecques chrétiennes d'Égypte, Le Caire 1907.*

Ἐπιγραφαὶ 4ου-7ου αἰ.

θ. T. P. Mitford, *Some New Inscriptions from Early Christian Cyprus, Byzantion 20 (1950) 105-175.*

Δημοσιεύονται εἴκοσι δύο κατὰ μέγα μέρος ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Κύπρου τοῦ 4ου-7ου αἰ.

ι. W. K. Prentice, *Greek and Latin Inscriptions, New York 1908.*

Μεγάλη συλλογή ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Συρίας τοῦ 3ου-7ου αἰ.

Πηγαί 7ου αί. - Μεταγενέστεραι

ια. M. Tarchnišvili, Les récentes découvertes épigraphiques et littéraires en géorgien, Muséon 63 (1950) 249-260.

Ἐπιγραφαί 6ου - 7ου αί.

ιβ. C. B. Welles, Gerasa, City of the Decapolis, The Inscriptions Amer. Schools of Oriental Research, New Haven 1938, σ. 355-616.

Αἱ ὑπ' ἀριθμ. 272-361 βυζαντινὰ ἐπιγραφὰ (4ου-7ου αί.) σημαντικὰ διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ προσωπογραφίαν. Περιλαμβάνονται καὶ νομίσματα 4ου - 8ου αί.

ιγ. A. Guillou, Inscriptions du duché de Rome, Mélanges de l'Ecole Française de Rome 83 (1971) 149-158.

Νέα ἔκδοσις δύο ἐπιγραφῶν τοῦ 662.

ιδ. Περὶ ἐπιγραφῶν τοῦ 7ου αί. βλ. καὶ ἀρ. 208 (α, β, γ), 280 (α, β, γ, ε), 359 (δ), 404 (α, β, ε), 569 (β).

175. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (7ος αί.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον διὰ τὸν 7ον αί. ἐν Dölger, Reg. (βλ. ἀρ. 142), ἀρ. 133-261.

176. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (7ος αί.)

Τοὺς σχετικοὺς καταλόγους ἐν Grumel, Reg. (βλ. ἀρ. 38) τ. I, τεῦχος 1, ἀρ. 278-318 καὶ τ. I, τεῦχος 3, ἀρ. 278bis, 279bis, 279ter, 279quater.

**В 1. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον περατοῦται ἐντὸς τοῦ 7ου αί.**

177. ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΚΑΛΛΙΣΤΟΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ (13ος - 14ος αί.)

Ἐζῆσε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1256 καὶ 1317 καὶ ἔγραψε κυρίως θεολογικὰ ἔργα.

ΕΡΓΑ: I. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, εἰς 23 βιβλία.

Τὰ 18 πρῶτα βιβλία πραγματεύονται τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ 610. Ἐκ τοῦ πίνακος ὅμως τῶν περιεχομένων τῶν 5 τελευταίων βιβλίων, ποὺ δὲν μᾶς ἔχουν σωθῆ, γνωρίζομεν ὅτι τὸ ἔργον ἀρχικῶς ἔφθανε μέχρι τοῦ 911. Πιθανώτατα εἶναι ἐπεξεργασία ἄλλου ἀπολεσθέντος ἔργου τοῦ 10ου αἰῶνος, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐράνισμα ἐκ παλαιότερων ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν, ὡς Εὐσεβίου, Φιλοστοργίου, Σωκράτους, Σωζομενοῦ, Θεοδωρήτου, Εὐαγγρίου, καὶ ἱστορικῶν συγγραφέων, ὡς Ἰωάννου Μαλάλα, Θεοφυλάκτου Σιμοκάττου, Θεοφάνους. Τὸ ἔργον πρέπει νὰ ἐπερατώθῃ περὶ τὸ 1317.

ΕΚΔ.: PG. 145, σ. 557-1332· 146, σ. 9-1274 καὶ 147, σ. 9-448.

ΠΗΓΑΙ: Οἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμενοι ἐκκλησιαστικοὶ καὶ λοιποὶ ἱστορικοὶ συγγραφεῖς.

ΑΣΙΑ: Ἄνευ ἰδιαιτέρας ἱστορικῆς σημασίας, διότι εἰς τὸ ἔργον τοῦ χρησιμοποιεῖ γνωστὰς καὶ σωζομένας πηγὰς.

II. Βίος Εὐφροσύνης (10ος αἰὼν) (βλ. ἀρ. 295).

ΕΚΔ.: AASS. Novembris III, Bruxellis 1910, σ. 861-877.

B 2. Μεταγενέστεραι πηγαί, ὧν τὸ ἔργον ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ 7ου αἰ.

8ου αἰῶνος		10ου αἰῶνος	
Ἰωάννης Δαμασκηνός	188	Πέτρος Ἀλεξανδρεὺς	301
		Tabari	306
		Εὐτύχιος Ἀλεξανδρείας	316
		Χρόνων ἀρίθμησις καὶ ὁμάς	317
		Θεοδόσιος Μελιτηνός	334
		Ψευδοσυμεὼν	335
		Λέων Γραμματικὸς	362
		11ου αἰῶνος	
Θεοφάνης Ὁμολογητῆς	221	Λανδόλφος Sagax	367
Νικηφόρος Πατριάρχης	227		
Γεώργιος Μοναχός	236		
Πρόχειρος Νόμος	248		
Χρονογραφία Σύντομος	263		
Πέτρος Σικελιώτης	264		

Πηγαι 7ου αι. - Μεταγενέστεραι

Χρονικόν Bruxellense	370	13ου αιώνος	
Ἡλίας-μητροπολίτης Νισίβεως	374		
Γεώργιος Κεδρηνός	386	Ἰωήλ	479
Ἱστορία Αὐτοκρατόρων	392	Θεόδωρος Σκουταριώτης	501
Χρονικόν Μονεμβασίας	400	Βάρ Ἐβραῖος	502
12ου αιώμος		14ου αιώμος	
Νέστορος Χρονικόν	416	Ἐφραίμ	516
Ἰωάννης Ζωναρᾶς	417	Νόμος Γεωργικός	527
Χρονικόν Ἐπίτομον	422		
Μιχαήλ Γλυκάς	435	16ου αιώμος	
Κωνσταντῖνος Μανασσῆς	445		
Μιχαήλ ὁ Σύρος	454	Ἐνθυμήσεις	650

ΠΗΓΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ 8ου ΑΙΩΝΟΣ

Α. Σύγχρονοι

178. ΑΓΑΘΩΝ (τέλη 7ου - άρχ. 8ου αί.)

Ἄρχιδιάκονος καὶ χαρτοφύλαξ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

ΕΡΓΑ: Προέβη, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου Β' (713 - 715), εἰς ἀνασύνταξιν τῶν καέντων πρακτικῶν τῆς Συνόδου τοῦ 680/81. Εἰς ταῦτα προσέθεσεν ἐπίλογον μνημονεύοντα τὴν πτώσιν τοῦ Φιλιππικοῦ καὶ τὴν εἰσβολὴν τῶν Οὐννοβουλγάρων εἰς τὸ κράτος κατὰ τὸ 712 - 713.

Εκδ.: Mansi 12, σ. 189-196 (σ. 189: ἐπίλογος· σ. 193-196: πρακτικά).

179. ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ (8ος αί.)

Ἄγνωστος κατὰ τὰ ἄλλα συγγραφεὺς τοῦ 8ου αἰ.

ΕΡΓΑ: Ἐγραψε ποίημα εἰς 80 τριμέτρους: Θεοδοσίου τοῦ γραμματικοῦ στίχοι δι' ἰάμβων εἰς τὰ ἀραβικὰ πλοῖα, ὅταν εἶλον αὐτὰ οἱ χριστιανοὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει βασιλεύοντος Ἡρακλείου τοῦ θεοσεβοῦς. Ἡ μνεῖα τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἡρακλείου, ὅπως ὁ Σπ. Λάμπρος κατέδειξεν, εἶναι ἐσφαλμένη. Τὸ ποίημα ἀναφέρεται εἰς τὴν δευτέραν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατὰ τὸ 717, ἐπὶ Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου.

Εκδ.: Σπ. Λάμπρος, Ἱστορικὰ Μελετήματα, Ἀθήναι 1884, σ. 129-132.

180. ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΒΙΟΣ ΟΣΙΟΥ ΔΑΥΙΔ (± 720)

Βλ. ἀρ. 106 (πρώτη παραλλαγή).

181. ΕΚΛΟΓΗ ΝΟΜΩΝ (726)

Νομοθετικὸν ἔργον τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Γ' Ἰσαύρου (717-741). Στηρίζεται εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, διέπεται ἄλλοτε ἀπὸ πνεῦμα φιλανθρωπίας καὶ ἔχει ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου. Ἐξεδόθη τὸ ἔτος 726 ἐν ὀνόματι τῶν συναυτοκρατόρων Λέοντος Γ' Ἰσαύρου καὶ τοῦ υἱοῦ του Κωνσταντίνου Ε'.

Εκκ.: JGR. 2, σ. 1 - 62.

C. A. Spulber, L'éclologie des Isauriens, Cernauti 1929.

A. Μομφερράτος, Ecloga Leonis et Constantini, Athenis 1889.

182. NOTITIA EPISCOPATUUM (Εἰκονομαχικὸν Τακτικόν, 8ος αἰ.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, γνωστὸς ὡς Εἰκονομαχικὸν Τακτικόν. Συνεγράφη, κατὰ τὸν Γ. Κονιδάρην, τὸν 8ον αἰῶνα. Ὑπὸ ἄλλων ἀμφισβητεῖται τὸ ἔγκυρον τῆς χρονολογήσεως αὐτῆς. Κατ' αὐτοὺς τὸ κείμενον τοῦτο γέμει συμπληρώσεων ἐκ διαφόρων ἐποχῶν καὶ δὲν ἀντανεκλᾷ τὴν διοικητικὴν κατάστασιν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ μίαν ὀρισμένην ἐποχὴν.

Εκκ.: Γ. Ι. Κονιδάρης, Αἱ μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ «Τάξις» αὐτῶν (Texte und Forschungen zur Byzantinisch-Neugriechischen Philologie 13), τ. 1ος, Athen 1934, σ. 89-103 (κείμενον).

Βλ. καὶ μελέτην του: Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἀχρίδος, ΕΕΘΣ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 16, νῦν: Ἀθῆναι 1967, σ. 25-61.

183. ΒΙΟΣ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ (8ος αἰ.)

Ὁ Ἰουλιανὸς ἦτο εἰκονολάτρης. Ὁμοῦ μετ' ἄλλων μαρτύρων ἐμαρτύρησε τὸ 730 ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ εἰκονομάχου βασιλέως Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου.

Εκκ.: AASS. Augusti II, Antverpiae 1735, σ. 434-447.

ΛΕΙΑ: Ὁ βίος εἰκονίζει ἐναργῶς τὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς εἰκονομαχίας ἐπικρατοῦσαν ἀτμόσφαιραν εἰς τὸ κράτος. Ἐπίσης κάμνει μνείαν τῶν μετὰ τῶν Βουλγάρων σχέσεων τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β' (685-695 καὶ 705-711).

184. ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ (±634 - 733)

Γόνος ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπῆρξε μητροπολίτης Κυζίκου καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἀπὸ τοῦ 715 μέχρι τοῦ 730. Λόγω τῶν εἰκονολατρικῶν του τάσεων ὁ Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρὸς τὸν καθήρσε τὸ 730 καὶ διέταξε νὰ καοῦν τὰ συγγράμματά του.

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολαί.

Τέσσαρες δογματικαὶ ἐπιστολαί, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ τρεῖς πρῶται θεωροῦνται σπουδαία πηγὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ εἰκονομαχικοῦ κινήματος.

Εκδ.: PG. 98, σ. 135 - 146 καὶ 156 - 188.

185. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Β' ΠΑΠΑΣ ΡΩΜΗΣ (715-731)

Ἀντετάχθη εἰς τὴν εἰκονομαχικὴν πολιτικὴν τοῦ Λέοντος Γ' Ἰσαύρου (717-741).

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν πατριάρχην Γερμανὸν (Jaffé, ἀρ. 2181).

Εκδ.: PG. 98, σ. 148-156.

II. Ἐπιστολαί πρὸς Λέοντα Γ' (Jaffé, ἀρ. 2180 καὶ 2182).

Εκδ.: J. Gouillard, Aux origines de l'icôneclasse: Le témoignage de Grégoire II, Travaux et Mémoires 3 (1968) 243 - 307 (α' ἐπιστ. σ. 277-297 καὶ β' ἐπιστ. σ. 299-305).

Mansi 12, σ. 959-974 καὶ σ. 975-982.

ΛΕΙΑ: Ἀποτελοῦν ζωντανὰ δείγματα τῆς ἐπικρατησάσης κατὰ τὴν

εικόνομαχίαν ἀτμοσφαιράς. Τῶν πρὸς Λέοντα ἐπιστολῶν ἀμφισβητεῖται ζωη-
ρῶς ἡ γνησιότης, τοῦλάχιστον ὑπὸ τὴν σημερινήν των μορφήν.

186. ΒΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Γ' ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ (731-741)

Ὁ πάπας Γρηγόριος Γ' κατήγετο ἀπὸ τὴν Συρίαν. Ἀντετάχθη εἰς τὴν
εἰκονομαχικὴν πολιτικὴν τοῦ Λέοντος Γ' Ἰσαύρου (717-741), ὁ ὁποῖος ἀπαν-
τῶν εἰς τὴν πρόκλησιν του τοῦ ἀφῆρσε τὸ Ἰλλυρικόν, ὑπαγαγὼν αὐτὸ ὑπὸ
τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Εκδ.: L. Duchesne, *Liber Pontificalis* I, Paris 1955², σ. 415-421.

ΛΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας διὰ τὰς σχέσεις Ρώμης καὶ Βυ-
ζαντίου ἐπὶ Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου.

187. ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΟΙ ΧΡΟΝΙΚΑΙ (8ος αί.)

Πρόκειται περὶ ἀνωνύμου χρονικοῦ γραφέντος μεταξὺ τῶν ἐτῶν 742-
746. Παρέχει πληροφορίας περὶ τῶν μνημείων τῆς Κων/λεως (βλ. καὶ ἀρ.
347: Πάτρια Κων/πόλεως) καθὼς καὶ περὶ τῶν σχέσεων τοῦ Ἰουστινιανοῦ
Β' μετὰ τῶν Βουλγάρων καὶ Χαζάρων.

Εκδ.: Th. Preger, *Scriptores originum Constantinopolitanarum* I,
Lipsiae 1901, σ. 19-73.

188. ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ (±645 - ±749)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Δαμασκὸν ἐκ γονέων ἐπιφανῶν, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν
ἡ Δαμασκὸς εὕρισκετο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀράβων. Ὁ πατὴρ του κατεῖ-
χεν ἀνώτατον κυβερνητικὸν ἀξίωμα εἰς τὸ ἀραβικὸν κράτος καὶ ὁ Ἰωάννης
τὸν διεδέχθη εἰς τὴν θέσιν ταύτην. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 718 καὶ 720 ἐγκατέλειψε
τὴν Δαμασκὸν καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Σάβα εἰς τὴν Παλαι-
στίνην, ὅπου παρέμεινε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του. Δὲν εἶναι γνωστὸς ὁ ἀκρι-
βὴς χρόνος τοῦ θανάτου του· πάντως εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ 754 δὲν ἔζη πλέον,
διότι ἡ Σύνοδος τοῦ 754, πού τὸν ἀνεθεμάτισε διὰ τοὺς ἀγῶνάς του ὑπὲρ τῆς
εἰκονολατρίας, τὸν ἀνεθεμάτισεν ὡς νεκρόν. Ἐγραψεν ἐρμηνευτικὰ καὶ δογμα-

τικά έργα, ὁμιλίας, ὕμνους καὶ πραγματείας. Θεωρεῖται ὁ τελευταῖος μεγάλος θεολόγος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

ΕΡΓΑ: I. Λόγοι. Τρεῖς ὁμιλίες κατὰ τῶν εἰκονομάχων γραφεῖσαι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 726 καὶ 730.

ΕΚΔ.: P. Bonifatius Kotter, Schriften des Johannes von Damaskos 3. Contra imaginum calumniatores orationes tres (Patristisch Texte und Studien 17), Berlin-New York 1975.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Ἰωάννην Ἱερουσαλήμ καὶ εἰς τὸ κείμενον τὸ γνωστὸν ὡς Adversus Constantinum Cabalinum (βλ. ἀρ. 193: Ἰωάννην Σύγκελλον).

ΑΣΙΑ: Ἀναπτύσσει τὰς ἀπόψεις τῶν εἰκονολατρῶν καὶ ἀντιτίθεται εἰς τὸν «καισαροπαπισμὸν» τοῦ Λέοντος Γ' Ἰσαύρου. Χαρακτηριστικὴ ἡ φράσις του: «οὐ βασιλέων ἐστὶ νομοθετεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ».

II. Πηγὴ γνῶσεως. Εἶναι τὸ κύριόν του σύγγραμμα, ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν μερῶν: τὸ α' (κεφάλαια φιλοσοφικά) περιέχει διαλεκτικούς ὀρισμούς περὶ ὄντος κλπ., τὸ β' (περὶ αἱρέσεων) ἀριθμεῖ 100 αἱρέσεις καὶ τὸ γ' (κεφάλαια δογματικά) εἶναι δοκίμιον δογματικῆς. Ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζει κυρίως τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἔργου: Περὶ αἱρέσεων ἐν συντομίᾳ.

ΕΚΔ.: PG. 94, σ. 677-780 (τὸ περὶ αἱρέσεων).

ΠΗΓΑΙ: Ἐπιφάνιος, Θεοδώρητος.

ΑΣΙΑ: Τὸ ἔργον στερεῖται πρωτοτυπίας, στηριζόμενον εἰς παλαιότερας γνωστὰς πηγὰς. Μόνον εἰς τὸ τέλος, ὅταν γίνεται λόγος περὶ τοῦ Ἰσλαμισμού καὶ τῶν εἰκονομάχων, παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ πιθανῶς τὸ τμήμα τοῦτο ἀποτελεῖ μεταγενεστέραν προσθήκην.

189. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΚ ΚΥΠΡΟΥ (8ος αι.)

Μοναχός, σύγχρονος τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ἐκ τῶν ἐνθέρμων ὑπο-

στηρικτῶν τῆς λατρείας τῶν εἰκόνων. Ὁ βίος του εὑρίσκεται εἰς τὰ πρακτικά τῆς Ζ' Οἰκουµενικῆς Συνόδου. Ἄγνοεῖται ἐάν ὁ ἴδιος συνέγραψέ τι. Ὁ μαθητῆς του Θεόσεβος συγκεντρώνει εἰς τὸ ἔργον του «Νουθεσία γέροντος περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων» (βλ. ἀρ. 190) τὰς προφορικὰς διδασκαλίαις τοῦ διδασκάλου του καὶ μᾶς πληροφορεῖ περὶ δημοσίας συζητήσεως μεταξὺ εἰκονοκλάστου ἐπισκόπου καὶ τοῦ Γεωργίου, γενομένης ὀλίγον πρὸ τοῦ 754. Ἴσως ἢ εἰς τὴν διήγησιν ὑπάρχουσα εἰσαγωγή προσετέθη ὀλίγον μετὰ τὸ 754.

190. ΝΟΥΘΕΣΙΑ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ (8ος αί.)

Ἔργον περιέχον τὴν διδασκαλίαν τοῦ μοναχοῦ Γεωργίου τοῦ ἐκ Κύπρου, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Θεοσέβου.

ΕΚΔ.: M.B. Melioranskij, Georgij Kiprjanini i Joan Jerusalimljanin, dva maloizvestnych boreca za pravoslavie v VIII v. (= Γεώργιος ἐκ Κύπρου καὶ Ἰωάννης Ἱεροσολύμων, δύο ὀλίγον γνωστοὶ ἀγωνισταὶ τῆς Ὁρθοδοξίας κατὰ τὸν 8ον αἰ.), Πετροῦπολις 1901.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Ἀνώνυμον κατὰ Κωνσταντίνου Καβαλί-νου (=Adversus Constantinum Cabalinum, βλ. ἀρ. 193: Ἰωάννην Σύγκελλον) καὶ τὸν Ἰωάννην Ἱερουσαλήμ.

191. ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ 754

Εἶναι γνωστὴ καὶ ὡς «Ἀκέφαλος Σύνοδος». Συνῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκηρύχθη ἐναντίον τῆς λατρείας τῶν εἰκόνων. Ἡ Ζ' Οἰκουµενικὴ Σύνοδος τοῦ 787 ἠκύρωσε τὰς ἀποφάσεις τῆς καὶ διέταξε νὰ καοῦν τὰ πρακτικά τῆς. Πληροφορίας περὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου τοῦ 754 μᾶς δίδουν τὰ πρακτικά τῆς Ζ' Οἰκουµενικῆς Συνόδου.

ΕΚΔ.: G. Ostrogorsky, Studien zur Geschichte des byzantinischen Bilderstreites, Breslau 1929, σ. 19-22.

Mansi 13, σ. 204-364.

192. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε' (741-775)

Διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν πατέρα του Λέοντα Γ' Ἰσαυρον. Κατὰ τὰ

πρώτα έτη τής βασιλείας του εύρέθη ύποχρεωμένος νά πολεμήση διά νά καταστείλη τήν στάσιν τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Ὀψικίου Ἀρταβάσδου. Διεξήγαγε νικηφόρους πολέμους ἐναντίον τῶν Ἀράβων καί τῶν Βουλγάρων. Εἰς ζήτηματα δμως ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καί κυρίως εἰς τὸ ζήτημα τῶν εἰκόνων ἐστάθη σκληρός καί ἀδιάλλακτος. Ἰδιαιτέρως κατεδίωξε τοὺς μοναχοὺς, τῶν ὁποίων τήν ἀντίστασιν ἐπεχείρησε νά καταβάλλῃ μὲ ἐξαναγκασμούς, συστηματικούς διωγμούς καί δημεύσεις. Τὸ 754 συνεκάλεσε Σύνοδον, ἡ ὁποία κατεδίκασε τήν λατρείαν τῶν εἰκόνων καί ἐκήρυξε τοὺς εἰκονολάτραις ἐχθροὺς τοῦ κράτους.

ΕΡΓΑ: Π ρ α γ μ α τ ε ῖ α ι. Ὁ Κων/νος Ε' ἔγραψε 13 θεολογικάς πραγματείας κατὰ τῆς λατρείας τῶν εἰκόνων, ἐκ τῶν ὁποίων σώζονται δύο εἰς ἀποσπάσματα.

ΕΚΔ.: G. Ostrogorsky, Studien zur Geschichte des byzantinischen Bilderstreites, Breslau 1929, σ. 8-11.

H. Hennephof, Textus byzantini ad Iconomachiam pertinentes (Byzantina Neerlandica A, 1), Leiden 1969, σ. 52-57.

H.-J. Geischer, Der byzantinische Bilderstreit (Texte zur Kirchen- und Theologiegeschichte 9), Gütersloh 1968, σ. 41-43.

ΑΞΙΑ: Σημαντικὴ ἱστορικὴ πηγὴ, διότι ἐπιτρέπει νά γνωρίσωμεν τὰς ἀπόψεις τῶν εἰκονομάχων κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν (β' ἡμισυ 8ου αἰ.).

193. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΥΓΚΕΛΛΟΣ (8ος αἰ.)

Σύγκελλος τοῦ πατριάρχου Θεοδώρου Ἀντιοχείας. Κατὰ τινα γνώμην δύναται ἴσως νά ταυτισθῇ μετὰ τοῦ Ἰωάννου Ἱερουσαλήμ (βλ. ἀρ. 197).

ΕΡΓΑ: Συνέγραψεν εἰς πρώτην μορφήν περὶ τὸ 764 τὸ γνωστὸν ὡς *Ad-versus Constantinum Cabalinum* λιβελλογράφημα κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Ε' (741-775). Τὸ ἔργον ὑπέστη ἐπεξεργασίαν περὶ τὸ 787 (κατ' ἄλλους τὸ 780).

ΕΚΔ.: PG. 95, σ. 309-344.

ΠΗΓΑΙ: Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγοι· Γεωργίου ἐκ Κύπρου (Θεοσέβου), Νουθεσία γέροντος περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων.

ΛΕΞΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς εἰκονομαχικῆς ἔριδος κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κωνσταντίνου Ε' (741-775).

194. ΒΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΥ († 764)

Ὁ Στέφανος ἦτο εἰκονολάτρης. Κατήγето ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Νικομηδείας. Ἐμαρτύρησε τὸ 764. Τὸν βίον του ἔγραψεν ὁ διάκονος Στέφανος (βλ. ἀρ. 215) εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 9ου αἰ.

ΕΚΔ.: PG. 100, σ. 1069-1186.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος τοῦ Στεφάνου περιέχει πληροφορίας διὰ τὰς εἰκονομαχικὰς ἔριδας κατὰ τὰ ἔτη τοῦ Κωνσταντίνου Ε' (741-775). Ἐπίσης μᾶς πληροφορεῖ διὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Κωνσταντίνου ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, τοὺς ὁποίους ὀνομάζει Σκύθας.

195. ΒΙΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΟΤΘΙΑΣ (8ος αἰ.)

Ὁ Ἰωάννης ἦτο ἐπίσκοπος Γοθθίας. Σῶζονται τρεῖς παραλλαγὰι τοῦ βίου του.

ΕΚΔ.: Πρώτη παραλλαγή:

A. Nikitski, Zapiski Imper. Odesskago Obščestva Istorii i Drevnostej (=Σημειώσεις τῆς Αὐτοκρ. Ἐταιρείας Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιοτήτων τῆς Ὀδησσοῦ) 13 (1885) 25-34.

Δευτέρα παραλλαγή:

H. Delehaye, Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae (Propylaeum ad AASS. Nov.), Bruxelles 1902, σ. 772-774.

Τρίτη παραλλαγή:

F. Halkin, Le Synaxaire grec de Christ Church à Oxford, An. Boll. 66 (1948) 80-81.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος περιέχει πληροφορίας διὰ τὴν κυριαρχίαν τῶν Χαζάρων εἰς τὴν Κριμαίαν.

196. ΒΙΟΣ ΛΕΟΝΤΟΣ ΚΑΤΑΝΗΣ (8ος αί.)

Ὁ ἐπίσκοπος Κατάνης Λέων κατήγετο ἀπὸ τὴν Ραβένναν. Ἀπέθανε περὶ τὸ 785. Θεωρεῖται θαυματουργός. Ὁ βίος του σώζεται εἰς δύο παραλλαγάς.

ΕΚΔ.: Πρῶτη παραλλαγή: τοῦ 8ου αί.

AASS. Febr. III (1658), σ. 223-225, 3η ἔκδ. (1865), σ. 226-229 (λατινιστ.).

Δευτέρα παραλλαγή: τοῦ 8ου-9ου αί.

B. Latyšev, Hagiographica graeca inedita, Mémoires de l'Académie Imp. de St. Pétersbourg, σειρὰ VIII, 12.2 (1914), σ. 12-28.

Πρβ. H. Delehaye, Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae (Propylaeum ad AASS. Nov.), Bruxelles 1902, σ. 479-480.

ΑΣΙΑ: Εἶναι ὁ μόνος σικελικός βίος ἀγίου τοῦ 8ου αί., ἄρα ὁ μόνος ποῦ παρουσιάζει ἄμεσον εἰκόνα τῆς Σικελίας καθ' ἣν ἐποχὴν αὕτη δὲν εἶχεν ἀκόμη καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

197. ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ (8ος αί.)

Εἰκονολάτρης θεολόγος τῶν μέσων τοῦ 8ου αί. Κατὰ τινὰ γνώμην δέον νὰ ταυτισθῆ μετὰ τοῦ Ἰωάννου Συγκέλλου (βλ. ἄρ. 193).

ΕΡΓΑ: Στηλιτευτικὸς λόγος: Λόγος κατὰ τῆς εἰκονομαχίας, γραφεὶς ὀλίγον πρὸ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Νικαίας (787).

ΕΚΔ.: PG. 96, σ. 1348-1361.

ΠΗΓΑΙ: Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγοι Θεοσέβου, Νουθεσία γέροντος περὶ τῶν ἀγίων εἰκόνων.

198. Ζ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ (787)

Συνήλθεν εις την Νίκαιαν. Κατεδίκασε και ήκύρωσε τας αποφάσεις της εικονοκλαστικής Συνόδου του 754, έθεώρησε την έχθρότητα προς τας άγιαις εικόνας ως άλρεσιν, διέταξε να καταστραφούν όλα τα εικονομαχικά έργα και τα πρακτικά της Συνόδου του 754 και άνεστήλωσε τας εικόνας.

ΕΚΔ.: Mansi 12, σ. 951-1154 και 13, σ. 1-485.

199. LIBRI CAROLINI (8ος αι.)

Δια τών βιβλίων αυτών ο Κάρολος ο Μέγας απέκρουσε και τας εικονομαχικας απόψεις της Συνόδου του 754 και τας εικονολατρικας αποφάσεις της Συνόδου του 787. Εις την συγγραφήν των εκινήθη υπό καθαρώς πολιτικών λόγων: ήθέλησε δι' αυτών να τονίση την θρησκευτικήν άνεξαρτησίαν του φραγκικού βασιλείου έναντι του Βυζαντίου. Η πρόθεσις του ήτο καθαρώς πολιτική.

ΕΚΔ.: H. Bastgen, MGH. Legum Sectio III. Concilia 2, Supplementum, Hannoverae - Lipsiae 1924.

ΑΞΙΑ: Σημαντική πηγή όσον άφορᾷ την στάσιν του Καρλομάγνου εις τὸ ζήτημα της λατρείας τών εικόνων.

200. ΒΙΟΣ ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΤΟΥ ΕΛΕΗΜΟΝΟΣ (702-792)

Ο Φιλάρετος ήτο μεγαλοκτηματίας της Μ. Ασίας, πάππος της συζύγου του αυτοκράτορος Κωνσταντίνου Στ' (780-797). Τόν βίον του έγραψεν ο μοναχός και έγγονός του Νικήτας έξ Αμνίας τὸ 821/822 (βλ. άρ. 224).

ΕΚΔ.: M.-H. Fourmy - M. Leroy, La Vie de S. Philarète, Byzantion 9 (1934) 113-167.

Δ. Ζακυθηνός, Βυζαντινά κείμενα (Βασική Βιβλιοθήκη 3), Αθήναι 1957, σ. 63-74 (άποσπάσματα).

ΑΞΙΑ: Ο βίος περιέχει πολυτίμους ειδήσεις περι της βυζαντινής κοι-

νωνίας, τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς στρατολογίας τῶν Βυζαντινῶν· ἐπίσης εἰδήσεις περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ τῶν βίου καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐξελέγοντο αἱ βυζαντιναὶ αὐτοκράτειραι.

201. ΑΔΡΙΑΝΟΣ Α΄ ΠΑΠΑΣ ΡΩΜΗΣ (772-795)

Ἐπέτυχε τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῶν δύο ἐκκλησιῶν, Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς, τῆς διακοπείσης ἐξ αἰτίας τοῦ εἰκονομαχικοῦ κινήματος.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαὶ πρὸς Καρλομάγνον.

ΕΚΔ.: MGH. Epistolae V 3, 1 (Berolini 1899) σ. 5-57.

II. Ἐπιστολαὶ πρὸς τοὺς βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας.

ΕΚΔ.: Mansi 12, σ. 1055-1071.

202. ΒΙΟΣ ΗΛΙΟΥ (8ος αἰ.)

Ὁ Ἡλίας ἐκ Δαμασκοῦ ἐμαρτύρησε τὸ 795.

ΕΚΔ.: A. Papadopoulos - Kerameus, Sbornik Palestinskoj i Sirijskoj agiologii I: Pravoslavnyj palestinskij Sbornik (=Συλλογὴ παλαιστινείου καὶ συριακῆς ἀγιολογίας I: Ὁρθόδοξος παλαιστινείος συλλογὴ) 19, 3, St. Petersburg 1907, σ. 42-59.

ΑΞΙΑ: Ὁ βίος δίδει εἰκόνα τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν τῆς Συρίας ἐπὶ χαλίφου Ἀρούν-αλ-Ρασίδ.

203. ΜΕΓΑΣ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ (τέλη 8ου αἰ.)

Ἀνώνυμον χρονικὸν τοῦ ὁποίου σώζονται μόνον ἀποσπάσματα ὡς παρασελίδιοι σημειώσεις τοῦ cod. Vatic. gr. 1941 τοῦ 10ου αἰ. (f. 19^r - 270^v) παραδίδοντος τὸ Πασχάλιον Χρονικόν.

ΕΚΔ.: A. Freund, Beiträge zur antiochenischen und konstantinopolitanischen Stadtchronik, Jena 1882.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Θεοφάνην καὶ Νικηφόρον Πατριάρχην.

204. ΠΑΠΥΡΟΙ

α. A. Grohmann, mit Beitr. v. F. Heichelheim, Die arabischen Papyri aus der Giessener Universitätsbibliothek. Texte aus den Sammlungen Papyri Bibliothecae Univ. Gissensis, Papyri Gissenses und Papyri Iandanae (Abhandlungen der Giessener Hochschulgesellschaft 4), Giessen 1960.

"Ἐκδοσις φορολογικῶν καὶ νομικῶν κειμένων, ἐπιστολῶν καὶ λογαριασμῶν.

β. A. Grohmann, Greek Papyri of the Early Islamic Period in the Collection of the Archduke Rainer, Études de Papyrologie 8 (1957), ἀνάτ. σ. 40, πίν. 7.

"Ἐκδοσις 13 παπύρων τῶν ἐτῶν 642-700, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων διετηρεῖτο εἰσέτι ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἢ βυζαντινῇ ὀργάνωσις τῆς Αἰγύπτου.

γ. Περὶ παπύρων τοῦ 8ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 277.

205. ΟΣΤΡΑΚΑ

P.J. Sijpesteijn, Griechische Ostraka aus dem Rijksmuseum van Oudheden in Leiden, Oudheidkundige Mededelingen 48 (1967) 1-22.

"Ὀστρακὸν τοῦ 4ου καὶ ἄλλο τοῦ 7ου/8ου αἰ.

206. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

α. A.R. Bellinger - Ph. Grierson, Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection. II: Ph. Grierson, Phocas to Theodosius III (602-717). Part I: Phocas and

Heraclius (602-641), σ. 1-383, Part II: Heraclius Constantine to Theodosius III (641-717), σ. 385-728, Washington, D. C. 1968.

Νομίσματα 7ου-8ου αἰ.

β. Ph. Grierson, Two Byzantine coin hoards of the seventh and eighth centuries at Dumbarton Oaks, DOP. 19 (1965) 207-230.

Ἐκ τῶν 216 solidi τοῦ πρώτου θησαυροῦ, εὑρεθέντος ἐν Ἀιδινίῳ, 53 τῶν ἀρχῶν τοῦ 7ου αἰῶνος εὑρίσκονται εἰς τὸ Dumbarton Oaks. Ὁ ἕτερος θησαυρὸς ἀποτελεῖται ἐκ βυζαντινῶν νομισμάτων τοῦ νομισματοκοπέιου Συρακουσῶν τοῦ τέλους τοῦ 7ου καὶ ἀρχῶν τοῦ 8ου αἰῶνος.

γ. Περὶ νομισμάτων τοῦ 8ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 174 (ιβ), 402 (δ), 457 (ε), 505 (ι).

207. ΣΙΓΙΛΛΙΑ

Περὶ σιγιλλίων τοῦ 8ου αἰ. βλ. ἀρ. 279 (α), 458 (α, β, γ), 568 (β, γ), 632 (β, δ).

208. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

α. Reginetta Canova, Iscrizioni e monumenti protocristiani del paese di Moab (Sussidi allo studio delle antichità cristiane per cura del Pontif. Istit. di Archeol. Cristiana IV), Roma 1954.

Ἐπιγραφαὶ χρονολογούμεναι εἰς τὰ ἔτη 450-785.

β. E. Diehl, Inscriptiones Latinae christianae I-III, Berlin 1924-1929.

Ἐπιγραφαὶ 4ου-8ου αἰ.

γ. Carlo Maria Patrono, Le iscrizioni bizantine di Ravenna, Atti e memorie della R. Deputazione di Storia patria per la Romagna, 3η σειρά 27 (1910) ἀνάτ. σ. 30.

Δίδει εἰς χρονολογικὴν σειρὰν συλλογὴν λατινικῶν καὶ ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ραβέννης τοῦ 6ου-8ου αἰ.

δ. W. Swoboda, Madarski jezdziec (= 'Ο ἵππεύς τῆς Μαδάρας), Slo-
wnic starożytn. slowiaskich III 1 (1967) 149-150.

Πρωτοβουλγαρική ἐπιγραφή τοῦ 8ου αἱ.

ε. C. Mango - I. Ševčenko, Three Inscriptions of the Reigns of
Anastasius I and Constantine V, BZ. 65 (1972) 379-393.

Ἐπιγραφαί τοῦ 6ου καὶ τοῦ 8ου αἱ.

στ. Περὶ ἐπιγραφῶν τοῦ 8ου αἱ: βλ. καὶ ἀρ. 280 (α, β, γ, ε), 359 (δ), 404
(α, ε), 569 (β), 633 (δ, ζ, θ).

209. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΕΠΓΡΑΦΑ (8ος αἱ.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον διὰ τὸν 8ον αἱ. ἐν Dölger, Reg. (βλ. ἀρ. 142),
ἀρ. 262-355.

210. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΠΓΡΑΦΑ (8ος αἱ.)

Τοὺς σχετικoὺς καταλόγους ἐν Grumel, Reg. (βλ. ἀρ. 38) τόμ. I, τεῦ-
χος 1, ἀρ. 319-324, τόμ. I, τεῦχος 2, ἀρ. 325-369 καὶ τόμ. I, τεῦχος 3, ἀρ.
325bis.

**Β 1. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον περατοῦται ἐντὸς τοῦ 8ου αἱ.**

211. ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΙΩΝ ΝΑΥΤΙΚΟΣ (±600 - ±800)

Συλλογή ναυτικῶν διατάξεων, τὴν ὁποίαν δὲν δυνάμεθα νὰ χρονολογή-
σωμεν ἀκριβῶς. Πρέπει νὰ ἔγινε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 600 καὶ 800.

Εκδ.: JGR. 2, σ. 91-103.

W. Ashburner, The Rhodian Sea Law, Oxford 1909.

212. NOTITIA EPISCOPATUUM ('Ανακεφαλαίωσις τῶν θρόνων, ± 800)

Κατάλογος τῶν ἐπισκοπῶν τῶν πέντε πατριαρχείων συγγραφείς περὶ τὸ 800, γνωστὸς ὡς «'Ανακεφαλαίωσις τῶν θρόνων» (Recapitulatio thronorum).

Μετὰ τῆς 'Ανακεφαλαίωσεως πρέπει νὰ συνεξετάζωνται αἱ Notitiae Parthey 6, 8 καὶ 9 τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 8ου αἰῶνος, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν τάξιν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

ΕΚΔ.: 'Ανακεφαλαίωσις τῶν θρόνων: Parthey 5, σ. 138-145.

Notitiae: Parthey 6, σ. 145-149.

Parthey 8, σ. 162-180.

Parthey 9, σ. 181-197.

**B 2. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ 8ου αἰ.**

9ου αἰῶνος		'Ηλίας μητροπολίτης Νισίβευς	374
		Γεώργιος Κεδρηνός	386
		'Ιστορία Αὐτοκρατόρων	392
		Χρονικὸν Μονεμβασίας	400
		12ου αἰῶνος	
Βίος Ταρασίου	213	Νέστορος Χρονικὸν	416
Θεοφάνης Ὁμολογητῆς	221	'Ιωάννης Ζωναράς	417
Θεόδωρος Στουδίτης	225	Χρονικὸν Ἐπίτομον	422
Νικηφόρος Πατριάρχης	227	Μιχαὴλ Γλυκάς	435
Γεώργιος Μοναχός	236	Κωνσταντῖνος Μανασσῆς	445
Πρόχειρος Νόμος	248	Μιχαὴλ ὁ Σύρος	454
Χρονογραφία Σύντομος	263		
Πέτρος Σικελιώτης	264	13ου αἰῶνος	
10ου αἰῶνος		'Ιωήλ	479
Πέτρος Ἀλεξανδρεὺς	301	Θεόδωρος Σκουταριώτης	501
Tabari	306	Βάρ Ἐβραῖος	502
Εὐτύχιος Ἀλεξανδρείας	316	14ου αἰῶνος	
Χρόνων ἀρίθμησις καὶ ὁμάς	317	'Εφραῖμ	516
Θεοδόσιος Μελιτηνός	334	Νόμος Γεωργικὸς	527
Ψευδοσυμεών	335		
Λέων Γραμματικὸς	362	16ου αἰῶνος	
11ου αἰῶνος		'Ενθυμήσεις	650
Λανδόλφος Sagax	367		
Χρονικὸν Bruxellense	370		

ΠΗΓΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ 9ου ΑΙΩΝΟΣ

Α. Σύγχρονοι

213. ΒΙΟΣ ΤΑΡΑΣΙΟΥ († 806)

Ὁ Ταράσιος ἦτο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (784-806), διάδοχος τοῦ εἰκονομάχου πατριάρχου Παύλου. Ἦτο «ἐξ ἀπορρήτων» γραμματεὺς τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας (797-802) καὶ ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν σύγκλησιν τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Τὸν βίον του ἔγραψεν ὁ διάκονος καὶ κατόπιν ἐπίσκοπος Νικαίας Ἰγνάτιος (βλ. ἀρ. 239) τὸν 9ον αἰ.

ΕΚΔ.: I. A. Heikel, Ignatii diaconi, Vita Tarasii archiep. C.P. Acta Societatis Scientiarum Fennicae 17, Helsinki 1889, σ. 395-423. [Διορθώσεις καὶ ἐρμηνευτικὰ σχόλια ὑπὸ P. Nikitin, Mémoires de l'Académie Imp. de Saint-Petersbourg, 8η σειρ., I, 1 (1895) 1-16 (ρωσιστί)].

PG. 98, σ. 1385-1424 (λατινικὴ μετάφρασις).

ΑΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας διὰ τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰκονομαχίας. Ἐπίσης εἰδήσεις διὰ τὸν τρόπον ἀστυνομέσεως εἰς τὸ Βυζάντιον τοῦ 8ου-9ου αἰῶνος.

214. ΒΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ (9ος αἰ.)

Ὁ Γεώργιος ἦτο ἐπίσκοπος Ἀμάστριδος. Ἀπέθανε μεταξύ τῶν ἐτῶν 802-807.

ΕΚΔ.: V. Vasilievskij, Russko-vizantijskija issledovanija (= Ρωσσοβυζαντιναὶ ἔρευναι) 2, Petropoli 1893, σ. 1-73. [Διορθωτικὰ ὑπὸ P. Nikitin, Mémoires de l'Académie Imp. de Saint-Petersbourg, 8η σειρ., I, 1 (1895) 27-51 (ρωσιστί)].

ΛΕΙΠΑ: Δίδει πληροφορίας διὰ τὴν βυζαντινὴν διπλωμασίαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν.

215. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΙΑΚΟΝΟΣ (9ος αί.)

Ὁ Στέφανος, εἰκονολάτρης διάκονος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔγραψε τὸ ἔτος 808 τὸν βίον τοῦ εἰκονολάτρου μάρτυρος Στεφάνου τοῦ Νέου (βλ. ἀρ. 194).

216. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΥΓΚΕΛΛΟΣ († 810/11)

Ἐπῆρξε σύγκελλος τοῦ πατριάρχου Ταρασίου (784-806). Ἐγράψε χρονογραφίαν ποῦ ἔφθανε μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ (284 μ.Χ.). Ταύτην συνέχισεν ὁ Θεοφάνης ὁ Ὁμολογητὴς μέχρι τοῦ 813 (βλ. ἀρ. 221).

217. ΒΙΟΣ ΜΑΡΤΥΡΩΝ († 811)

Οἱ στρατιῶται τοῦ Νικηφόρου Α', οἱ ὁποῖοι ἐφρονεύθησαν ὁμοῦ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὰς 26 Ἰουλίου 811 ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους ὑπὸ τὸν Κροῦμον, ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ὡς μάρτυρες. Ἡ ἄθλησις των σώζεται εἰς διαφόρους παραλλαγάς.

Πρώτη παραλλαγή:

Εκδ.: AASS. Julii V, Parisiis-Romae 1868, σ. 484.

Δευτέρα παραλλαγή: Μηνολόγιον Βασιλείου Β' Βουλγαροκτόνου (976-1025).

Εκδ.: PG. 117, σ. 556 B-C.

Τρίτη παραλλαγή:

Εκδ.: H. Delehaye, Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae (Propylaeum ad AASS. Nov.), Bruxelles 1902, σ. 837-838, 843, 846-848.

ΛΕΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας διὰ τὸν αἰφνιδιασμὸν ποῦ ἔκαμιν ὁ Κροῦμος εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Νικηφόρου Α' (802-811) τὴν 26ην Ἰουλίου 811 καὶ τὸν ἀποδεκατισμὸν τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ.

218. ΒΙΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΡΟΦΩΝ († 813)

Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως. Ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ὅταν οὔτοι κατέλαβον τὴν Ἀδριανούπολιν τὸ 813 ἐπὶ Λέοντος Ε' Ἀρμενίου. Ὁ βίος του σώζεται εἰς δύο παραλλαγάς.

Πρώτη παραλλαγή: Μηνολόγιον Βασιλείου Β' Βουλγαροκτόνου (976-1025).

ΕΚΔ.: PG. 117, σ. 276 D-277 A.

Δεύτερα παραλλαγή:

ΕΚΔ.: H. Delchaye, *Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae* (Propylaeum ad AASS. Nov.), Bruxelles 1902, σ. 414-416.

ΛΕΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ τοῦ τσάρου Κρούμου τὸ 813 καὶ τὴν λεηλασίαν τῆς πόλεως. Μᾶς διαφωτίζει ἐπίσης εἰς τὸ ζήτημα τῶν διαδόχων τοῦ Κρούμου.

219. ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ 815

Συνήλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἠκύρωσε τὰς ἀποφάσεις τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἀπηγόρευσεν ἐκ νέου τὴν λατρείαν τῶν εἰκόνων. Τὰ πρακτικὰ τῆς δὲν σώζονται. Μόνον ἐξ ἄλλων συγχρόνων μαρτυριῶν (κυρίως ἐκ τῶν ἔργων τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου) πληροφοροῦμεθα περὶ τῶν ἀποφάσεών της.

ΕΚΔ.: G. Ostrogorsky, *Studien zur Geschichte des byzantinischen Bilderstreites*, Breslau 1929, σ. 48-51.

220. ΒΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ (9ος αι.)

Ὁ Εὐστράτιος ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν Αὐγάρων τοῦ Ὀλύμπου τῆς Βιθυνίας κατὰ τὸν 8ον-9ον αι.

ΕΚΔ.: Α. Παπαδόπουλος - Κεραμεύς, Βίος καὶ θαύματα τοῦ ὁσίου ἡμῶν πατρὸς Εὐστρατίου, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας 4, Πητρούπολις 1897, σ. 367-400.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος ἀναφέρει τὴν ἐκστρατεῖαν τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Ε' ἐναντίον τῶν Βουλγάρων (817) καὶ τὴν ἀναζωπύρωσιν τῶν εἰκονομαχικῶν ἐρίδων ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του.

221. ΘΕΟΦΑΝΗΣ Ο ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ (± 752 - 818)

Κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου. Ἐμόνασεν εἰς τὴν Συγριανήν, εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἰδρυθεῖσαν μονὴν τοῦ Μεγάλου Ἀγροῦ. Ἀντετάχθη εἰς τὴν εἰκονομαχικὴν πολιτικὴν τοῦ Λέοντος Ε' καὶ ἐφυλακίσθη διὰ τοῦτο ἐπὶ δύο ἔτη. Ἀργότερον ἐξωρίσθη εἰς τὴν Σαμοθράκην, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἡ ἐκκλησία τιμῶσα τοὺς ἀγῶνάς του ὑπὲρ τῆς εἰκονολατρίας τὸν κατέταξεν εἰς τοὺς ὁμολογητὰς ἁγίους της, ἐξ οὗ καὶ ἡ προσωνυμία «ὁμολογητῆς».

ΕΡΓΑ: Χ ρ ο ν ο γ ρ α φ ί α.

Ὁ Θεοφάνης συνεχίζει τὴν χρονογραφίαν τοῦ φίλου του Γεωργίου Συγκέλλου (βλ. ἀρ. 216) ἀπὸ τοῦ 284 μ.Χ., ἀπὸ τῆς ἀνόδου δηλ. τοῦ Διοκλητιανοῦ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ρώμης. Ἡ χρονογραφία σταματᾷ εἰς τὸ 813 (τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ Α' Ραγκαβέ). Ὁ Θεοφάνης χρησιμοποιεῖ τὴν ἀλεξανδρινὴν χρονολογίαν, τοποθετεῖ δηλ. τὴν κτίσιν τοῦ κόσμου εἰς τὸ ἔτος 5492 ἀντὶ τοῦ 5508 τῆς χρονολογίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ ὕλικόν του ταξινομεῖ κατὰ ἔτη, ἐπικεφαλῆς δ' ἐκάστου ἔτους ἀναγράφει συγκριτικῶς τὸ ἔτος ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ, τὰ ἔτη βασιλείας τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, τῶν Περσῶν βασιλέων, τῶν Ἀράβων χαλιφῶν, ὡς καὶ τὰ ἔτη ἱερατείας τοῦ πάπα Ρώμης καὶ τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν. Ἀξιοσημεῖωτον εἶναι ὅτι ἡ χρονολόγησις τῶν γεγονότων κατὰ τὰ ἔτη 609/10-713/14 καὶ 726/27-772/73 ὑπολείπεται κατὰ ἓν ἔτος τῶν ἀντιστοιχῶς ἀναφερομένων ἰνδικτιῶνων.

Εκδ.: C. de Boor, *Theophanis Chronographia* 1-2, Lipsiae 1883, 1885. Ἀνατύπωσις: Hildesheim 1963.

ΠΗΓΑΙ: Ἦντλησεν ἐκ ποικίλων πηγῶν πού εἶχεν ἤδη συγκεντρώσει ὁ Γεώργιος Σύγγελλος. Περὶ τοῦ 4ου καὶ 5ου αἰ. εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὰ ἔργα τοῦ Σωκράτους, Σωζομενοῦ καὶ Θεοδορήτου ὅχι ἀπ' εὐθείας, ἀλλὰ πιθανῶς μέσῳ μεταγενεστέρως περιληπτικῆς συλλογῆς. Περὶ τοῦ 5ου μέχρι τοῦ 7ου αἰ. ἐχρησιμοποίησεν εἴτε ἐμμέσως εἴτε ἀμέσως τὸ ἔργον τῶν Πρίσκου, Προκοπίου, Ἀγαθίου, Ἰωάννου Μαλάλα, Ἰωάννου Ἐπιφανέως, Θεοφυλάκτου Σιμοκάττου καὶ Γεωργίου Ηισίδου. Περὶ τοῦ 7ου καὶ 8ου αἰ. ἦντλησεν ἐξ ἀγνώστων σήμερον πηγῶν καὶ πιθανῶς ἐχρησιμοποίησε τὸν Μέγαν Χρονογράφον, ἔργον τοῦ τέλους τοῦ 8ου αἰ., τοῦ ὁποῦ μόνον ἀποσπάσματα παρεδόθησαν, ὡς καὶ τὴν μέχρι τοῦ 713 Χρονογραφίαν τοῦ Τραϊανοῦ Πατρικίου. Περὶ τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς του στηρίζεται εἰς προφορικὰς μαρτυρίας καὶ πιθανὸν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του Χρονικὸν τι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Ὅλοι οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς προκειμένω περὶ τοῦ 7ου καὶ 8ου αἰ. ἀντλοῦν ἐκ τοῦ Θεοφάνους, ὅπως ὁ Κων/νος Πορφυρογέννητος, ὁ Ψευδοσυμεών, ὁ Ἰωάννης Ζωναρᾶς, ὁ Θεόδωρος Σκουταριώτης καὶ πολλοὶ ἀνώνυμοι χρονογράφοι.

ΑΞΙΑ: Σημαντικωτάτη ἱστορικὴ πηγὴ περὶ τοῦ 7ου καὶ 8ου αἰ., διότι διασώζει πολλὰς ἀπολεσθείσας πηγὰς καὶ παρέχει πληροφορίας περὶ ἐποχῆς, καθ' ἣν αἱ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι εἶναι ἐξαιρετικῶς σπάνιαι.

222. ΒΙΟΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ († 818)

Ὁ βίος τοῦ Θεοφάνους τοῦ Ὁμολογητοῦ (βλ. ἀρ. 221) σώζεται εἰς πολλὰς παραλλαγὰς.

Πρώτη παραλλαγή: Συγγραφεὺς τῆς ὁ Μεθόδιος Α' (βλ. ἀρ. 245), πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰ ἔτη 842-846.

Εκδ.: V. Latyşev, *Methodii patriarchae Constantinopolitani vita s. Theophanis confessoris*, Mémoires de l'Acad. des Sciences de Russie, VIII. sér., Cl. hist.-phil., t. 13, No 4, St.-Petersbourg 1918.

Δευτέρα παραλλαγή: Ἡ παραλλαγή, ἀνωνύμου συγγραφέου ἀποδίδεται εἰς τὸν Συμεὼν Μεταφραστὴν (βλ. ἀρ. 331).

ΕΚΔ.: C. de Boor, Theophanis Chronographia 2, Lipsiae 188
σ. 3-12. Ἀνατύπωσις: Hildesheim 1963.

PG. 115, σ. 9-30.

Τρίτη παραλλαγή: Συγγραφεὺς τῆς ὁ Νικηφόρος, σκευοφύλι τῶν Βλαχερνῶν (βλ. ἀρ. 243), ζήσας τὸν 9ον αἰ.

ΕΚΔ.: C. de Boor, ἔν. ἀν. σ. 13-27.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας διὰ τὴν εἰκονομαχίαν καὶ διὰ τὰ ἰδιωτικὸν βίον τῶν Βυζαντινῶν.

223. SCRIPTOR INCERTUS DE LEONE ARMENIO (9ος αἰ.)

Ἔργον ἀνωνύμου, τοῦ ὁποίου ὁ πλήρης τίτλος εἶναι: Συγγραφὴ χρονογραφίου τὰ κατὰ Λέοντα υἱὸν Βάρδα τοῦ Ἀρμενίου περιέχουσα.

Λεπτομερὴς ἱστορία τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ Α' Ραγκαβῆ (811-813 καὶ τοῦ Λέοντος Ε' Ἀρμενίου (813-820).

ΕΚΔ.: Scriptor incertus de Leone Armenio ἐν CB. μετὰ τὸν Λέοντα Γραμματικόν, σ. 335-362.

ΠΗΓΑΙ: Αὐτόπτης μάρτυς.

ΑΣΙΑ: Εἶναι ἀξιόλογος ἱστορικὴ πηγή, ἂν καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς δίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα καὶ λαμβάνει ἐχθρικὴν στάσιν ἐναντι τοῦ εἰκονομάχου αὐτοκράτορος Λέοντος Ε'.

223/1. ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (μετὰ τὸ 864)

Πρόκειται περὶ ἔργου ἀνωνύμου, τοῦ ὁποίου ὁ πλήρης τίτλος εἶναι:

Περὶ Νικηφόρου τοῦ βασιλέως καὶ πῶς ἀφίησιν τὰ κῶλα ἐν Βουλγαρίᾳ.

Ἀποτελεῖ διήγησιν τῆς ἡττης τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Α' ὑπὸ τοῦ Κρούμου εἰς τὴν μάχην τῆς 26ης Ἰουλίου 811. Ὁ Π. Grégoire τὸ θεωρεῖ ὁμοῦ μετὰ τοῦ προηγουμένου κείμενου (βλ. ἀρ. 223) ὡς τμήμα μιᾶς Συνεχείας Μαλάλα (Malalas Continuatus). Ἀντιθέτως ἡ L. Tomić θεωρεῖ καὶ τὰ δύο κείμενα ὡς τμήματα ἐτέρου ἀπολεσθέντος ἱστορικοῦ ἔργου.

ΕΚΔ.: I. Dujsen, La chronique byzantine de l'an 811, Travaux et Mémoires 1 (Paris 1966) 205-254 (μετὰ γαλλ. μεταφρ.).

ΑΣΙΑ: Παρέχει ἀξιολόγους πληροφορίας περὶ τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ καταστροφῆς τοῦ Νικηφόρου Α' (811).

224. ΝΙΚΗΤΑΣ ΑΜΝΙΑΤΗΣ (9ος αί.)

Ὁ Νικήτας κατήγετο ἐξ Ἀμνίας τῆς Παφλαγονίας. Ἦτο πρῶτος ἐξάδελφος τῆς συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Στ' (780-797). Ἐγεννήθη τὸ 785. Νέος ἔγινε μοναχός. Τὸ 822, ἐνῶ εὕρισκετο ἐξόριστος εἰς τὴν κωμόπολιν Καρουούπολιν τῆς Πελοποννήσου, ἔγραψε τὸν βίον τοῦ πάππου του Φιλαρέτου τοῦ ἐλεήμονος (βλ. ἀρ. 200).

225. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΤΟΥΔΙΤΗΣ (759-826)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔτυχε πολὺ ἐπιμελημένης ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεως. Ἐμόνασεν ἀρχικῶς εἰς τὴν μονὴν Σακκουδιάνου τῆς Βιθυνίας. Τὸ 798 ἔγινεν ἡγούμενος τῆς μονῆς Στουδίου καὶ ἀνέπτυξεν ἀξιόλογον συγγραφικὴν δραστηριότητα. Ἦτο ἔνθερος εἰκονολάτρης καὶ διὰ τοῦτο ἐξωρίσθη τρίς ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων τῆς ἐποχῆς του. Τελικῶς ἀπέθανεν εἰς τὴν ἐξορίαν.

Ἐκ τῶν ἔργων του ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν:

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί. Σειρὰ ἐπιστολῶν, παρεχουσῶν πληροφορίας περὶ τῆς δευτέρας εἰκονομαχικῆς περιόδου, περὶ τῶν τάσεων πρὸς χειραφέτησιν τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ περὶ πολιτικῶν γεγονότων τοῦ καιροῦ του.

Εκδ.: PG. 99, σ. 904-1680.

J. Gill, An Unpublished Letter of St Theodore the Studite,
(Or. Chr. P. 34, 1 (1968) 66-67.

II. Μικρὰ κατηχήσεις.

Μία ἐκ τῶν δύο συλλογῶν κατηχήσεων τοῦ Στουδίτου. Περιλαμβάνει 134 παραινετικά κεφάλαια πρὸς τοὺς μοναχοὺς. Εἰς τὸ ἔργον εὐρίσκομεν πληροφορίας περὶ διαφόρων πλευρῶν τῆς βυζαντινῆς κοινωνίας κατὰ τὸν 9ον καὶ τὸν 10ον αἰῶνα.

Εκδ.: J. Cozza-Luzi, Nova patrum bibliotheca IX, 1, Romæ 1888,
σ. 1-318.

E. Auvray, Theodori parva catechesis, Paris 1891.

226. ΒΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ (†826)

Ὁ βίος τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου (βλ. ἀρ. 225) σώζεται εἰς πολλὰς παραλλαγὰς.

Πρώτη παραλλαγή: Ἀγνώστου συγγραφέως τοῦ 9ου αἰ. (Κατὰ τὸν C. Van de Vorst [An. Boll. 38 (1920) 204] εἶναι μεταγενέστερον συμπλήμα τῶν παραλλαγῶν 2 καὶ 3).

Εκδ.: B. Latyschev, Vita S. Theodori Studitæ in codice Mosquensi musei Rumianzoviani No. 520, VV. 21 (1914) 255-304.

Δευτέρα παραλλαγή: Τοῦ Μιχαὴλ μοναχοῦ (βλ. ἀρ. 275), ζήσαντος τὸν 9ον-10ον αἰ.

Εκδ.: PG. 99, σ. 233-328.

Τρίτη παραλλαγή: Ἀωνόμου συγγραφέως τοῦ 10ου αἰ., ἴσως τοῦ Θεοδώρου Δαφνοπάτη (βλ. ἀρ. 337).

Εκδ.: PG. 99, σ. 113-232.

Τετάρτη παραλλαγή: Μηνολόγιον Βασιλείου Β' (976-1025).

Εκδ.: PG. 117, σ. 156 A - C.

Πέμπτη παραλλαγή:

Εκδ.: H. Delehaye, Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae (Propylaeum ad AASS. Nov.), Bruxelles 1902, σ. 214-216.

ΑΣΙΑ: Σημαντική πηγή διά την περίοδον τῆς εικονομαχίας.

227. ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ (±758-829)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξ ἐπιφανῶν γονέων περὶ τὸ 758. Διετέλεσε κρατικὸς ὑπάλληλος καὶ τὸ 806 ἐξελέγη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὸ ζήτημα τῶν εἰκόνων ἐτήρησε σαφῶς εἰκονολατρικὴν στάσιν, με ἀποτέλεσμα νὰ ἐξορισθῇ τὸ 815 ὑπὸ τοῦ Λέοντος Ε' τοῦ Ἀρμενίου (813-820) καὶ νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὴν ἐξορίαν.

ΕΡΓΑ : I. Ἱστορία σύντομος.

Εἶναι ἱστορία τῆς περιόδου 602-769. Ὁ Φώτιος τὴν ὀνομάζει «Ἱστορικὸν σύντομον» καὶ εἶναι ἐπίσης γνωστὴ ὡς Breviarium.

Εκδ.: C. de Boor, Nicephori archiepiscopi Constantinopolitani opuscula historica, Lipsiae 1880, σ. 1-77.

ΠΗΓΑΙ: Ἀντλεῖ, ὅπως καὶ ὁ Θεοφάνης, ἐξ ἀγνώστων σήμερον πηγῶν τοῦ 7ου καὶ 8ου αἰ. Πιθανῶς εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὸν Ἰωάννην Ἀντιοχέα, τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον, τὸν Θεοφύλακτον Σιμοκάττην καὶ τὸν Γεώργιον Πισίδην.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Γεώργιον Μοναχόν, Λεξικὸν Σούδα καὶ Ἰωάννην Ζωναρᾶν.

ΑΣΙΑ: Ἡ ἀφήγησις τοῦ Νικηφόρου δὲν εἶναι τόσον λεπτομερῆς ὅσον ἡ τοῦ Θεοφάνους. Τὸν διακρίνει ὅμως ἀντικειμενικότης, ἀπλότης καὶ σαφήνεια.

II. Χρονογραφικὸν Σύντομον. Χρονολογικὸς κατάλογος τῶν βασιλευσάντων μέχρι τοῦ 829.

ΕΚΔ.: C. de Boor, *ἐν. ἀν. σ.* 79-135.

ΛΞΙΑ: Πρόκειται περί ἔργου ἄνευ ἰδιαιτέρας σημασίας.

III. Ἀντίρρῃσις καὶ ἀνατροπή. Τρεῖς λόγοι κατὰ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Κωνσταντίνου Ε' περί τῆς σαρκώσεως τοῦ Ἰησοῦ.

ΕΚΔ.: PG. 100, σ. 205-533.

Κατὰ τῶν δοξαζόντων εἰδώλοις προσκεκυνηκέ-
ναι. Δύο λόγοι ἀνασκευαστικοὶ τῶν εἰκονομαχικῶν ἐπιχειρημάτων.

ΕΚΔ.: PG. 100, σ. 533-832 (ἀπολογητικὸς major).

PG. 100, σ. 833-850 (ἀπολογητικὸς minor).

228. ΒΙΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ († 829)

Τὸν βίον τοῦ εἰκονολάτρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νικηφόρου (βλ. ἀρ. 227) ἔγραψεν ὁ διάκονος Ἰγνάτιος (βλ. ἀρ. 239) εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 9ου αἰ.

ΕΚΔ.: C. de Boor, *Nicephori archiepiscopi Constantinopolitani opuscula historica*, Lipsiae 1880, σ. 137-217.

ΛΞΙΑ: Ὁ βίος εἶναι σημαντικὴ πηγὴ διὰ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα τῆς ἐποχῆς. Ἀναφέρει ἐπίσης τοὺς ἀγῶνας τοῦ Μιχαήλ Α' (811-813) ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, ὡς καὶ τὴν μετ' αὐτῶν ἐπὶ Λέοντος Ε' (813-820) συναφθεῖσαν εἰρήνην.

229. ΒΙΟΣ ΝΙΚΗΤΑ (761-836)

Ὁ Νικήτας κατήγετο ἐκ Παφλαγονίας. Ἐ χρημάτισε στρατηγὸς Σικελίας καὶ εἰς ἡλικίαν 50 ἐτῶν εἰσήλθεν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον. Ὁ βίος του ἐγράφη ὑπὸ ἀνωνύμου μοναχοῦ.

ΕΚΔ.: Denise Papachryssanthou, *Un confesseur du second icono-*

clasme. La vie du patrice Nicéas († 836), Travaux et Mémoires 3 (1968) 309-351 (κείμενον σ. 325-351).

ΛΞΙΑ: Παρέχονται πληροφορίες διὰ τὴν περίοδον τῆς εἰκονομαχίας.

230. ΒΙΟΣ ΟΣΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΑΤΡΩΙΑΙ (773-837)

Ὁ ὀσιος Πέτρος, μαθητῆς τοῦ ὀσίου Παύλου, ἐμόνασεν εἰς Ὀλύμπου τῆς Βιθυνίας. Τὸν βίον του συνέγραψεν ὁ μαθητῆς του μοναχὸς Σάβας (βλ. ἀρ. 253).

ΕΚΔ.: V. Laurent, La vie merveilleuse de saint Pierre d'Atroa († 837) (Subsidia Hagiographica 29), Bruxelles 1956.

V. Laurent, La Vita retractata et les Miracles posthumes de saint Pierre d'Atroa (Subsidia Hagiographica 31), Bruxelles 1958.

ΛΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας περὶ τῶν διώξεων τῶν μοναχῶν ἐπὶ εἰκονομαχίας καὶ περὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν μονῶν τοῦ Ὀλύμπου Βιθυνίας ὑπὸ τῶν καταφυγόντων ἐκεῖ ἐπὶ Θεοφίλου μοναχῶν.

231. ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ (9ος αϊ.)

Ἐνδιαφέρουσα πηγή διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας κατὰ τὸν 9ον αϊ. Πρόκειται περὶ κείμενον περιλαμβάνοντος τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τοῦ 843 περὶ ἀναστηλώσεως τῶν εἰκόνων καὶ ἀναγιγνωσκομένου κατ' ἔτος τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Τεσσαρακοστῆς. Συντάκτης του ἐνδεχομένως εἶναι ὁ πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος Μεθόδιος (843-847). Μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὸ ἀρχικὸν κείμενον ἐπλουτίσθη διὰ νέων διατάξεων ποὺ ἀναφέρονται εἰς νεωτέρας ἐκκλησιαστικὰς διενέξεις μέχρι τῆς ἡσυχαστικῆς ἐριδος.

ΕΚΔ.: J. Guillard, Le Synodicon de l'Orthodoxie. Edition et commentaire, Travaux et Mémoires 2 (1967) 1-313.

F. I. Uspenskiij, Sinodik v nedelju pravoslavija (= Συνοδικὸν τῆς ἑβδομάδος τῆς ὀρθοδοξίας), Odessa 1893, σ. 1-40.

232. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΝ (9ος αί.)

Οι πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς διὰ τῆς ἐπιστολῆς των παρακινοῦν τὸν αὐτοκράτορα Θεόφιλον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν εἰκονομαχικὴν του πολιτικὴν.

ΕΚΔ.: PG. 95, σ. 345-385.

233. KHURDADHBAH ἢ IBN HORDADBEH (9ος αί.)

Ἄραψ γεωγράφος. Πιθανωτάτη χρονολόγησις τοῦ ἔργου του: 845-848.

ΕΚΔ.: M. J. de Goeje, *Le livre des itinéraires et des royaumes*, *Bibl. Geogr. Arab.* 6 (1899), σ. 77 κ.έ. (μὲ γαλλικὴν μετάφρ.).

ΑΣΙΑ: Δίδει πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως καὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν θεμάτων.

234. TAKTIKON USPENSKIJ (9ος αί.)

Ἐργάφῃ ἐπὶ βασιλείας Μιχαὴλ Γ' καὶ Θεοδώρου (842-856). Περιλαμβάνει καταλόγους τῶν ἀξιωματῶν καὶ τιτουλῶν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους.

ΕΚΔ.: N. Oikonomidès, *Les listes de préséance byzantines des 9e et 10e siècles*, Paris 1972, σ. 47-63.

F. Uspenskij, *Vizant. tabel' o rangach* (=Βυζαντινὸς πίναξ ἀξιωματῶν), *Izvestija* 3 (1898) 98-137.

V. N. Beneševič, *Die byzantinischen Ranglisten nach dem Kletorologion Philothei* (*De Cer.* I, II, c. 52) und nach den *Jerusalemmer Handschriften* zusammengestellt und revidiert, *BNJ.* 5 (1926) 97-167.

235. NOTITIA EPISCOPATUUM (Βασιλείου, 9ος αί.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντι-

νουπόλεως, συγγραφείς ὑπὸ τοῦ Ἀρμενίου Βασιλείου τὸν 9ον αί. (845-869 κατὰ V. Laurent). Παράδίδεται ὁμοῦ μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Κυπρίου (βλ. ἀρ. 146) συνταχθείσης πολιτικο-διοικητικῆς περιγραφῆς τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.

ΕΚΔ.: Parthey 1, σ. 55-94.

H. Gelzer, *Georgii Cyprii descriptio orbis romani*, Lipsiae 1890, σ. 1 - 27.

236. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ (9ος αί.)

Εἰς τὰ χειρόγραφα ἀναφέρεται μὲ τὰς προσωυμίας «μοναχός» καὶ «ἀμαρτωλός». Τὸ μόνον ποῦ γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἦτο μοναχός. Ἡ ἀκμὴ του τοποθετεῖται χρονικῶς εἰς τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαήλ Γ' (824-867).

ΕΡΓΑ: Χρονικὸν σύντομον.

Χρονογραφία ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ φθάνει μέχρι τοῦ 842 μ.Χ. Πρέπει νὰ ἐγράφη ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μιχαήλ Γ' (867).

ΕΚΔ.: C. de Boor, *Georgii Monachi Chronicon* 1-2, Leipzig 1904.

ΠΗΓΑΙ: Σωζομενός, Ἰωάννης Μαλάλας, Θεόδωρος Ἀναγνώστης, πατριάρχης Νικηφόρος καὶ κυρίως ὁ Θεοφάνης. Αὐτοτελῆ χαρακτηριστῆρα ἔχει τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ χρονικοῦ του (813-842).

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Κων/νον Πορφυρογέννητον, Σούδαν, Συμεὼν Μάγιστρον Λογοθέτην, Ἰωσήφ Γενέσιον, Ἰωήλ, Ἰωάννην Ζωναράν, Κωνσταντῖνον Λάσκαριν καὶ εἰς τοὺς συγγραφεῖς πολλῶν ἀνωνύμων χρονικῶν.

ΛΕΞΙΑ: Ἰδιαιτέρως σημαντικὸν εἶναι τὸ τμήμα τῆς χρονογραφίας του ποῦ πραγματεύεται τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 813-842, διότι εἶναι ἡ κυρία σύγχρονος πηγὴ περὶ τῶν ἐτῶν τούτων. Πάντως ἀκόμη καὶ εἰς τὸ τμήμα τοῦτο αἱ κυρίως ἱστορικαὶ πληροφορίες εἶναι ὀλίγαι, ἐνῶ πολλαὶ αἱ θεολογικαὶ παρεμβάσεις καὶ οἱ χλευασμοὶ κατὰ τῶν εἰκονομάχων.

237. ΒΙΟΣ 42 ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΕΞ ΑΜΟΡΙΟΥ (9ος αί.)

Κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀράβων ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος

Θεοφίλου (829-842) μεταξύ άλλων έμαρτύρησαν και 42 στρατιώται έξ μορίου. Τò μαρτύριόν των περιέγραψεν ó σύγχρονός των μοναχός Εύδόδ (βλ. άρ. 242).

Εκδ.: V. Vasiljevskij - P. Nikitin, Skazaniija o 42 Amorijski mušenikon i cerkonnaja služba im (=Διηγήσεις περί τών μαρτύρων έξ 'Αμορίου και ή έκκλησιαστική των ακολουθία Zapiski Imp. Akademii Nauk (Σημειώσεις τής Αύτοκρα 'Ακαδημίας 'Επιστημών), σειρά 8, τόμος 7, 2, St.-Petersbu: 1905, σ. 61-78 [=AASS. Mart. I (1865), σ. 887-893].

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας διά τήν πολιορκίαν και τήν κατάληψιν τς 'Αμορίου ύπό τοϋ χαλίφου τής Βαγδάτης Μοτασσίμ τò 838.

238. ΒΙΟΣ ΑΓ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΔΕΚΑΠΟΛΙΤΟΥ († 842)

Ό Γρηγόριος Δεκαπολίτης έγεννήθη έν Είρηνουπόλει τής ίσαυρικής Δεκαπόλειος μεταξύ τών έτών 780-790. Νέος άπεφάσισε νά καρή μοναχός Περιηγήθη πολλά μέρη, έγκατασταθείς επί τι διάστημα και εις Θεσσαλονίκην. 'Απέκτησε φήμην θαυματουργού. Ήτο είκονολάτρης. 'Απέθανε τò 842.

Τρία έκ τών 8 χφφ. τοϋ βίου τοϋ Γρηγορίου Δεκαπολίτου φέρουν ώς συγγραφέα του τόν διάκονον 'Ιγνάτιον (βλ. άρ. 239), όστις έγραψεν επίσης τούς βίους τών πατριαρχών Ταρασίου και Νικηφόρου.

Εκδ.: F. Dvornik, La vie de Saint-Grégoire le Décapolite et les Slaves Macédoniens au IXe siècle, Paris 1926 (κείμενον σ. 45-75).

ΑΣΙΑ: Παρέχει λεπτομερείας τινάς άφορώσας εις τούς Σλάβους και τήν περιοχήν Θεσσαλονίκης κατά τόν 9ον αιώνα.

239. ΙΓΝΑΤΙΟΣ (9ος αΙ.)

Ό 'Ιγνάτιος έγεννήθη περί τò 780. Ήτο μαθητής τοϋ πατριάρχου Ταρασίου. Διετέλεσε διάκονος και σκευοφύλαξ τής 'Αγίας Σοφίας και συγχρόνως

καθηγητῆς τῆς ρητορικῆς καὶ ποιήσεως εἰς τὴν πατριαρχικὴν σχολὴν τῆς Ἀγίας Σοφίας. Εἰς τὸ ζήτημα τῆς εἰκονομαχίας ἐτήρησε μετριοπαθῆ στάσιν. Τὸ 845 ἔγινε μητροπολίτης Νικαίας. Δὲν εἶναι γνωστὸν τὸ ἔτος τοῦ θανάτου του. Ἐγράψε ποιήματα περιεχομένου ἐκκλησιαστικοῦ καὶ κοσμικοῦ, καθὼς καὶ βίους ἁγίων. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ βίοι τῶν πατριαρχῶν Ταρασίου (784-806) (βλ. ἀρ. 213), Νικηφόρου Α' (806-815) (βλ. ἀρ. 228) καὶ τοῦ Γρηγορίου Δεκαπολίτου (βλ. ἀρ. 238).

240. ΒΙΟΣ ΕΥΔΟΚΙΜΟΥ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ (9ος αί.)

Ὁ Εὐδόκιμος ἔζησε κατὰ τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου (829-842), ὑπὸ τοῦ ὁποῦ ἐτιμήθη διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ κληρικοῦ τοῦ θέματος τοῦ Χαρσιανοῦ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν περὶ τὸ 840. Ἐγένετο γνωστὸς ὡς προστάτης τῶν ἀδυνάτων καὶ δίκαιος ἀνὴρ.

Π ρ ὶ τ ῆ πα ρ α λ λ α γ ῆ :

Εκκ.: Chr. Loparev, Žitije svjatago Evdokima Pravednago (= Βίος τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Εὐδοκίμου), Pamjatniki drevnej pismennosti (= Μνημεῖα ἀρχαίας λογοτεχνίας) 96, Πετρούπολις 1893, σ. 1-23.

Δ ε υ τ ῆ ρ α πα ρ α λ λ α γ ῆ :

Εκκ.: Chr. Loparev, Izvestija 13 (1908) 199-219 (ἐλληνικὸν κείμενον). Κατὰ τὸν H.-G. Beck συγγραφεὺς τῆς παραλλαγῆς ταύτης εἶναι πιθανῶς ὁ Κωνσταντῖνος Ἀκροπολίτης (βλ. ἀρ. 519) καὶ ὄχι ὁ Νικητάς Παφλαγῶν, ὡς ὑπέθεσεν ὁ Chr. Loparev.

Ἐσώθη καὶ ἡ λατινικὴ μετάφρασις τοῦ βίου τοῦ Εὐδοκίμου, τὸ ἀπολεσθὲν ἐλληνικὸν πρότυπον τῆς ὁποίας ἀποδίδεται εἰς τὸν Συμεὼν Μεταφραστὴν (βλ. ἀρ. 331).

ΛΕΞΙΑ: Παρέχει πληροφορίας διὰ τὴν κοινωνικὴν μέριμναν εἰς τὸ Βυζάντιον.

241. ΒΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ (9ος αί.)

Ὁ Μιχαὴλ ἦτο σύμβουλος τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων. Ἐπειδὴ ἦτο

εἰκονολάτρης, ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων Λέοντος Ε' Ἀρμενίου (813-820) καὶ Θεοφίλου (829-842). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου ἐχειροτονήθη ἡγούμενος τῆς Μονῆς τῆς Χώρας καὶ ὀνομάσθη σύγκελλος τοῦ πατριάρχου Κων/πόλεως Μεθοδίου. Τοῦ βίου του σώζονται δύο παραλλαγαί.

Πρώτη παραλλαγή: Ὑπὸ ἀκωνύμου συγγραφέως τοῦ 12ου αἰ.

Εκδ.: Th. Schmidt, Kachrié-džami, Izvestija 11 (1906) 227-259.

Μ. Ι. Γεδεών, Βυζαντινὸν ἑρτολόγιον, Κωνσταντινούπολις 1899, σ. 232-242 (ἀποσπάσματα).

Δευτέρα παραλλαγή: Πιθανὸς συγγραφεὺς τῆς ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς (βλ. ἀρ. 545).

Εκδ.: Th. Schmidt, ἔν. ἀν. σ. 260-279.

AASS. Nov. II (1894), σ. 323 (ἀποσπάσματα).

ΑΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει εἰδήσεις διὰ τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὰ ἔτη τῆς εἰκονομαχίας.

242. ΕΥΘΑΔΙΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ (9ος αἰ.)

Συναξαριστὴς τοῦ 9ου αἰ. Ἐγραψε τὸν βίον τῶν 42 μαρτύρων, οἱ ὅποιοι ἐμαρτύρησαν ἐπὶ αὐτοκράτορος Θεοφίλου (829-842) εἰς Ἀμόριον μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων (βλ. ἀρ. 237).

243. ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΣΚΕΥΟΦΥΛΑΞ (9ος αἰ.)

Ὁ Νικηφόρος Σκευοφύλαξ ἔζησε κατὰ τὸν 9ου αἰ. Ἦτο μοναχὸς καὶ σκευοφύλαξ τῆς ἐκκλησίας τῶν Βλαχερνῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐγραψεν ἐγκώμιον τοῦ Θεοδώρου Συκεώτου (βλ. ἀρ. 148) καὶ τοῦ Θεοφάνους τοῦ Ὁμολογητοῦ (βλ. ἀρ. 222).

244. ΒΙΟΣ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ (754-846)

Ὁ Ἰωαννίκιος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κωνσταντίνου Στ'

(780-797) έναντίον τῶν Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Θράκην τὸ 796. Κατόπιν ἔγινε μοναχός. Ὁ βίος του σώζεται εἰς διαφόρους παραλλαγάς.

Πρώτη παραλλαγή: Συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Πέτρου, ἀκμάσαντος τὸν 9ον αἰ. (βλ. ἀρ. 252).

Εκδ.: AASS. Nov. II. 1, Bruxellis 1894, σ. 384-435.

Δευτέρα παραλλαγή: Συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Σάβα (βλ. ἀρ. 253).

Εκδ.: AASS. Nov. II. 1, Bruxellis 1894, σ. 332-383.

Τρίτη παραλλαγή: 10ου αἰῶνος εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ (βλ. ἀρ. 331).

Εκδ.: PG. 116, σ. 36-92.

ΑΞΙΑ: Καλὴ μαρτυρία διὰ τὴν βυζαντινὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν.

245. ΜΕΘΟΔΙΟΣ Α΄ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ (9ος αἰ.)

Ὁ Μεθόδιος ἐγεννήθη εἰς τὰς Συρακούσας τῆς Σικελίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 8ου αἰ. Νέος ἐχειροτονήθη μοναχὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἦτο εἰκονολάτρης καὶ ὑπέστη διώξεις ἐπὶ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Β΄ Τραυλοῦ (820-829). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοφίλου (829-842) καὶ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Μιχαὴλ Γ΄ (842-867), ὁ Μεθόδιος ἐκλήθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας Θεοδώρας καὶ συνεκάλεσε τὴν Σύνοδον τοῦ 843 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἣ ὅποια ἐπανέφερε τὴν λατρείαν τῶν εἰκόνων. Ἦτο πατριάρχης κατὰ τὰ ἔτη 842-846. Ἐκ τῶν ἔργων του, τῶν ὁποίων μόνον ἀποσπάσματα σώζονται, ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ βίος τοῦ Θεοφάνους τοῦ Ὁμολογητοῦ (βλ. ἀρ. 222).

246. ΝΙΚΟΛΑΟΣ Α΄ ΠΑΠΑΣ ΡΩΜΗΣ (858-867)

Ὁ Νικόλαος Α΄, ἀδίστακτος πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης, ἐνεπνέετο ἀπὸ

τὴν ἰδέαν τῆς ἀπολύτου ὑπεροχῆς τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος ἐφ' ὅλων τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν. Εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ ἀνακτήσῃ ἡ Ρώμη τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς ἤλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν ἀνατολικὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν. Ὁ πατριάρχης Κων/πόλεως Φώτιος συνεκάλεσε Σύνοδον τὸ 867, ἡ ὁποία ἀφώρισε τὸν Νικόλαον.

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: E. Perels, MGH. Epp. VI, 4 (Berolini 1925) σ. 257-690.

ΛΕΞΙΑ: Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Νικολάου παρέχουν πληροφορίας περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαμάχης Κων/πόλεως - Ρώμης καὶ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας.

247. ΑΔΡΙΑΝΟΣ Β' ΠΑΠΑΣ ΡΩΜΗΣ (867-872)

Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ ζητήματα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ὅταν ἦτο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ἰγνάτιος (847-858 καὶ 867-877).

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: E. Perels, MGH. Epp. VI, 4 (Berolini 1925) σ. 691-765.

PL. 122, σ. 1311-1312 (= μία ἐπιστολή).

ΛΕΞΙΑ: Αἱ ἐπιστολαὶ του εἶναι σημαντικαὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς διαμάχης Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς ἐκκλησίας, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας.

248. ΠΡΟΧΕΙΡΟΣ ΝΟΜΟΣ (869-870)

Νομοθετικὸν ἐγχειρίδιον ρυθμίζον ζητήματα ἀστικοῦ κυρίως δικαίου διαιρεῖται εἰς 40 τίτλους κατὰ τὴν σειρὰν τῆς «Ἐκλογῆς» τῶν Ἰσαύρων. Ἐκ τῶν διαφόρων προταθεισῶν χρονολογιῶν μόνη σύμφωνος πρὸς τὸν τίτλον τοῦ ἔργου, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὡς συναυτοκράτορας τοὺς Βασίλειον Α', Κωνσταντῖνον καὶ Λέοντα, εἶναι ἡ μεταξὺ 29.10.869 (ἀναγόρευσις Λέοντος) καὶ τῆς συμβασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου (οὐχὶ πάντως μετὰ τὴν 24.9.870).

ΕΚΔ.: JGR. 2, σ. 114-228.

ΠΗΓΑΙ: Εἰς τὰ πρῶτα 21 κεφάλαια ἀντιεῖ ἐκ τῶν κατὰ τὸν 7ον αἰ. κυρίως γενομένων ἑλληνικῶν ἐπεξεργασιῶν τοῦ ἔργου τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐνῶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα 19 ἐκ τῆς «Ἐκλογῆς Νόμων» τῶν Ἰσαύρων.

249. ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΣΥΡΑΚΟΥΣΙΟΣ (9ος αἰ.)

Ἕλληγ μοναχὸς ἀπὸ τὰς Συρακούσας. Ὄταν τὸν Μάϊον τοῦ 880 ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, ὁ Θεοδοσίος συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἐφυλακίσθη εἰς τὴν Πάνορμον.

ΕΡΓΑ: Θεοδοσίου μοναχοῦ τοῦ καὶ γραμματικοῦ πρὸς Λέοντα διάκονον περὶ τῆς ἀλώσεως Συρακούσης.

ΕΚΔ.: C. O. Zuretti, La espugnazione di Siracusa nell' 880 (così, secondo la comune). Testo greco della lettera del monaco Teodosio, «Centenario della nascita di M. Amari» 1 (1910) σ. 165-173.

B. Hase, Parisiis 1819, σ. 177-182 (μετὰ τὸν Λέοντα Διάκονον)

ΛΕΞΙΑ: Ἡ ἀφήγησις παρουσιάζει μικρὸν ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον, διότι εἶναι πτωχὴ εἰς γεγονότα. Διακρίνεται ὑπὸ ζωνρᾶς ρητορικῆς τάσεως κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς ἀλώσεως τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς φυλακίσεως τοῦ Θεοδοσίου.

250. ΙΩΑΝΝΗΣ Η΄ ΠΑΠΑΣ ΡΩΜΗΣ (872-882)

Ἀνεγνώρισε τὸν πατριάρχην Φώτιον ἀποκατασταθέντα ὑπὸ τοῦ Βασιλεῦς Α΄ Μακεδόνος εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: E. Caspar, MGH. Epp. VII, 5 (Berolini 1928) σ. 62-67.

PL. 126, σ. 651-967.

251. ΒΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΑΒΑΪΤΟΥ (9ος αι.)

Ὁ Θεόδωρος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἔδεσσαν τῆς Συρίας. Ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Σάβα Ἱεροσολύμων καὶ εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα ἐτῶν περίπου ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ἐδέσσης. Συγγραφεὺς τοῦ βίου του εἶναι ὁ ἀνεψιὸς του Βασίλειος, ἐπίσκοπος Ἐμέσης (βλ. ἀρ. 254).

ΕΚΔ.: J. Pomjalovskij, *Žitije iže vo sv. otea našego Theodora archiep. Edesskago* (= Ὁ βίος τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου, ἀρχιεπισκόπου Ἐδέσσης), *Petropoli 1892*, σ. 1-147.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος δίδει πληροφορίας περὶ τῶν σχέσεων τῶν Χριστιανῶν μετὰ τῶν Μωαμεθανῶν κατακτητῶν καὶ περὶ τῶν ἐνδοεκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων τῆς ἐποχῆς.

252. ΠΕΤΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ (9ος αι.)

Μοναχὸς σύγχρονος τοῦ πατριάρχου Φωτίου. Ἐγραψε τὸν βίον τοῦ Ἰωαννικίου (βλ. ἀρ. 244).

253. ΣΑΒΑΣ ΜΟΝΑΧΟΣ (9ος αι.)

Μοναχὸς σύγχρονος τοῦ Φωτίου. Ἐγραψε βίους ἁγίων. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ βίος τοῦ Ἰωαννικίου (βλ. ἀρ. 244) καὶ τοῦ ὁσίου Πέτρου τοῦ ἐν τῇ Ἀτροφᾷ (βλ. ἀρ. 230).

254. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΕΜΕΣΗΣ (9ος αι.)

Ὁ Βασίλειος, ἐπίσκοπος Ἐμέσης, ἤκμασε κατὰ τὸν 9ον αι. Φέρεται ὡς ἀνεψιὸς τοῦ Θεοδώρου Σαβαΐτου, ἐπισκόπου Ἐδέσσης (Συρίας), τοῦ ὁποίου ἔγραψε τὸν βίον (βλ. ἀρ. 251).

255. ΒΙΟΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ-ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΙΟΥ (9ος αι.)

Οἱ ἀδελφοὶ Κύριλλος καὶ Μεθόδιος κατήγοντο ἐκ Θεσσαλονίκης. Τὸ 860

ἐστάλησαν διὰ νὰ κηρύξουν τὸν Χριστιανισμόν εἰς τοὺς Χαζάρους. Τὸ 862 ἀνέλαβον τὸν ἐκχριστιανισμόν τῶν Σλάβων τῆς Μοραβίας· διὰ τοῦτο ἀποκαλοῦνται Ἀπόστολοι τῶν Σλάβων. Σημαντικὸν τῶν ἔργων εἶναι ὁ σχηματισμὸς τοῦ λεγομένου κυριλλικοῦ ἄλφαβήτου. Οἱ βίοι των εἶναι γραμμένοι εἰς τὴν παλαιοσλαβικὴν. Ἔχομεν πολλὰς μεταφράσεις αὐτῶν ὑπὸ νεωτέρων ἐρευνητῶν.

ΕΚΔ.: F. Dvorník, Les légendes de Constantin et de Méthode vues de Byzance, Byzantinoslavica supplementa I, Prague 1933 (γαλλικὴ μετάφρασις). Β' ἔκδοσις Hattiesburg 1969.

I. E. Ἀναστασίου, Βίος Κωνσταντίνου-Κυρίλλου. Βίος Μεθοδίου, Ἐπιστημ. Ἐπετ. Θεολ. Σχολῆς Παν/μίου Θεσ/νίκης 12 (1967) 113-200 (ἑλλην. μετάφρ. Κείμενον: σ. 118-161).

F. Grivec - F. Tomšić, Constantinus et Methodius Thessalonicensis. Fontes (Radovi Staroslavenskog Instituta IV), Zagreb 1960 (μετὰ λατιν. μετάφρ.).

T. Lehr - Splawinski, Żywoty Konstancy i Metodego (obszerne). Przekład polski ze wstepem i objaśnieniami oraz z dodatkiem zrekonstruowanych tekstów staro-cerkiewnosłowiańskich, Poznan 1959.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος δίδει πολυτίμους πληροφορίες διὰ τὰ σλαβικὰ φύλα καὶ τὸν ἐκχριστιανισμόν των.

256. ΒΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΥ (†865)

Ὁ Ἀντώνιος ἦτο ἀναχωρητὴς καταγόμενος ἐκ Παλαιστίνης. Ἐζήσεν εἰς τὴν Κων/πολιν καὶ εἰς τὴν Βιθυνίαν. Ἀπέθανε τὸ 865.

ΕΚΔ.: A. Papadopoulos-Kerameus, Sbornik Palestinskoj i Sirojskoj agiologii I. Pravoslavnyj palestinskij Sbornik 57 (= Συλλογὴ παλαιστινείου καὶ συριακῆς ἀγιολογίας I. Ὁρθόδοξος παλαιστινεὺς συλλογὴ 57), St.-Petersbourg 1907, σ. 186-216.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίες διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁσίου.

257. ΒΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ († 868)

Ὁ Νικόλαος κατήγετο ἀπὸ τὴν Κρήτην. Ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν Στουδίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπέθανε τὸ 868. Ἦγωνίσθη πολὺ διὰ τὴν εἰκονολατρίαν. Σώζονται τρεῖς παραλλαγαὶ τοῦ βίου του.

Πρώτη παραλλαγή: Ἐγγραφή ὑπὸ ἀγνώστου περὶ τὸ 924.

ΕΚΔ.: PG. 105, σ. 864-925.

Δευτέρα παραλλαγή:

ΕΚΔ.: H. Delehaye, *Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae* (Propylaeum ad AASS. Nov.), Bruxelles 1902, σ. 443-444.

Τρίτη παραλλαγή:

ΕΚΔ.: H. Delehaye, ἔν. ἀν. σ. 341-344.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος ἀναφέρει τοὺς ἀγῶνας τοῦ Νικηφόρου Α' (802-811) καὶ Μιχαῆλ Α' (811-813) ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, τὰς εἰκονομαχικὰς ἐριδας τῆς ἐποχῆς καὶ τὴν τελικὴν ἀποκατάστασιν τῶν εἰκόνων.

258. ΒΙΟΣ ΙΛΑΡΙΩΝΟΣ († 875)

Ὁ ἅγιος Ἰλαρίων κατήγετο ἀπὸ τὴν Γεωργίαν. Ἀπέθανε τὸ 875 εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Τὸν βίον του ἔγραψεν ὁ πρωτοασηκηρῆτης καὶ φιλόσοφος Βασίλειος (βλ. ἀρ. 271) κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Α' (867-886). Ὑπάρχει καὶ βίος τοῦ ἁγίου εἰς τὴν γεωργιανὴν γλῶσσαν, ὁ ὁποῖος ἐγγραφή τὸν 10ον αἰῶνα.

ΕΚΔ.: P. Peeters, *Saint-Hilarion d'Ibérie*, An. Boll. 32 (1913) 236-269.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος δίδει ἐνδιαφερούσας πληροφορίας διὰ τὴν μοναχικὴν ζωὴν, ὡς καὶ διὰ τοὺς περιπλανωμένους μοναχοὺς.

259. ΒΙΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ (±799 - 877)

Ὁ Ἰγνάτιος ἦτο υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ Ραγκαβέ. Νεώτατος ἐκάρη μοναχός, διακριθεὶς διὰ τὸν ζῆλόν του. Διετέλεσε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰ ἔτη 847-858 καὶ 867-877. Εἶναι γνωστός ἀπὸ τὴν διαμάχην του πρὸς τὸν Βάρδαν Φωκᾶν καὶ τὸν Φώτιον. Τὸν βίον του ἔγραψεν ὁ Νικήτας Δαυίδ (βλ. ἀρ. 320) περὶ τὸ 907.

ΕΚΔ.: PG. 105, σ. 488-573.

Mansi 16, σ. 209-292 (αὐτ. σ. 292-301 ἐγκώμιον τοῦ Ἰγνατίου ὑπὸ Μιχαήλ Συγκέλλου).

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας διὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Ε' (813-820) ἐναντίον τῶν Βουλγάρων τὸ 817 καὶ διὰ τὸν προσηλυτισμὸν τῶν Βουλγάρων εἰς τὸν Χριστιανισμὸν. Εἶναι χρήσιμος πηγὴ διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πατριαρχῶν Ἰγνατίου καὶ Φωτίου.

260. ΒΙΟΣ ΠΕΤΡΟΥ († περὶ τὸ 880)

Ὁ Πέτρος ἦτο πατρίκιος καὶ δομέστικος τῶν Σχολῶν ἐπὶ Νικηφόρου Α' (802-811). Ἠκολούθησε τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἠχμαλωτίσθη. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἐκάρη μοναχός. Ὁ βίος του σώζεται εἰς τρεῖς παραλλαγάς.

Π ρ ὶ τ η πα ρ α λ λ α γ ῆ :

ΕΚΔ.: AASS. Julii I, Parisiis et Romae 1867, σ. 258.

Δ ε υ τ ἔ ρ α πα ρ α λ λ α γ ῆ : Μηνολόγιον Βασιλείου Β' Βουλγαροκτόνου (976-1025).

ΕΚΔ.: PG. 117, σ. 517 A-B.

Τ ρ ῖ τ η πα ρ α λ λ α γ ῆ :

ΕΚΔ.: H. Delehaye, Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae (Propylaeum ad AASS. Nov.), Bruxelles 1902, σ. 791-794.

ΑΞΙΑ: Ὁ βίος ἀναφέρει τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Νικηφόρου Α' ἐναντίον τῶν Βουλγάρων καὶ τὴν καταστροφήν τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ.

261. ΓΑ'QUBI († τέλη 9ου αι.)

"Αρχαῖος χρονογράφος, ἔζησε μέχρι τοῦ 874 εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ἀργότερον δὲ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Β.Δ. Ἀφρικὴν.

ΕΡΓΑ: Ἱστορία. Φθάνει μέχρι τοῦ 880. Ἡ συγγραφή τοῦ ἔργου χρονολογεῖται ἐπίσης περὶ τὸ 880.

ΕΚΔ.: T. H. Houtsma, *Ibn Wadhih, qui dicitur al-Ja'qubi Historiae, Lugdunum Batavorum 1883.*

ΑΞΙΑ: Δίδει σημαντικὰς πληροφορίας διὰ τοὺς ἀραβο-βυζαντινοὺς πολέμους τοῦ 9ου αι.

262. ΕΠΑΝΑΓΩΓΗ (879-886)

Σχέδιον δευτέρας ἐκδόσεως τοῦ «Πρόχειρου Νόμου», τοῦ ὁποίου συντάκτης ἢ εἰσηγητὴς ὑπῆρξεν ὁ Φώτιος. Διαιρεῖται εἰς 40 κεφάλαια καὶ προωρίζετο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς εἰσαγωγή εἰς τὸ βασικὸν νομοθετικὸν ἔργον τοῦ Βασιλείου Α', τὴν Ἀνακάθαρσιν τῶν νόμων. Κατὰ μέγα μέρος ἡ Ἐπαναγωγή ἀκολουθεῖ πιστῶς τὸν Πρόχειρον Νόμον, δὲν εἶναι ὅμως ἀπλῆ τούτου ἐπανεκδοσις, διότι παρουσιάζει καὶ σημαντικὰς ἀλλαγὰς. Φαίνεται ὅτι δὲν ἔλαβε ποτὲ ἰσχὺν νόμου.

ΕΚΔ.: JGR. 2, σ. 236-368.

ΠΗΓΑΙ: Ὁ Πρόχειρος Νόμος καὶ τὸ ἐθιμικὸν ἐλληνικὸν δίκαιον.

ΑΞΙΑ: Σημαντικὴ πηγὴ μεταξὺ ἄλλων καὶ διότι δεικνύει τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Φωτίου περὶ τῶν σχέσεων αὐτοκράτορος καὶ ἐκκλησίας.

263. ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ (9ος αι.)

Ἀνώνυμος χρονογραφία ποὺ φθάνει μέχρι τοῦ ἔτους 886.

ΕΚΔ.: A. Bauer, Anonymi chronographia syntomos e codice Matritensi No. 121 (nunc 4701), Lipsiae 1909.

ΠΗΓΑΙ: Νικηφόρος Πατριάρχης καὶ Θεοφάνης.

264. ΠΕΤΡΟΣ ΣΙΚΕΛΙΩΤΗΣ (9ος αί.)

ΕΡΓΑ: Ἐγραψεν ἱστορίαν τῶν Μανιχαίων καὶ Παυλικιανῶν.

ΕΚΔ.: D. Papachryssanthou, Pierre de Sicile, Histoire des Pauliciens, Travaux et Mémoires 4 (1970) 7-67 (μετὰ γαλλ. μεταφρ.).

PG. 104, σ. 1240-1349.

ΛΕΙΠΑ: Χρήσιμος πηγή διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνωτέρω αἱρέσεων. Δίδει καὶ τινὰς πληροφορίας περὶ τῶν Βουλγάρων.

265. ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΠΕΤΡΟΥ (9ος αί.)

Ἐπιτομή τοῦ ἔργου τοῦ Πέτρου Σικελιώτου «Ἱστορία τῶν Μανιχαίων» (βλ. ἀρ. 264), φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνωτέρω ἡγουμένου.

ΕΚΔ.: Ch. Astruc, Le précis de Pierre l'higoumène, Travaux et Mémoires 4 (1970) 80-92 (μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως).

266. ΦΩΤΙΟΣ (±827-891)

Γνωστότατος λόγιος καὶ φιλόλογος τοῦ 9ου αἰ. Διετέλεσε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως δύο φορές: 858-867 καὶ 877-886. Ἐκ τῶν ἔργων του ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν αἱ ἐπιστολαὶ καὶ οἱ λόγοι του.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: PG. 102, σ. 585-989.

I. N. Βαλέττας, Φωτίου τοῦ σοφωτάτου καὶ ἀγιοπάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἐπιστολαί, Λονδῖνον 1864.

A. Papadopoulos - Kerameus, Sanctissimi patriarchae Photii archiepiscopi Constantinopoleos epistolae XLV, Petropoli 1896.

B. Λαούρδας, A New Letter of Photios to Boris, 'Ελληνικά 13 (1954) 263-265.

N. Τωμαδάκης, Βυζαντινή επιστολογραφία, 'Αθήναι 1969, σ. 223-231.

Δ. Ζακυθηνός, Βυζαντινά κείμενα (Βασική Βιβλιοθήκη 3), 'Αθήναι 1957, σ. 112-121 (ἀποσπάσματα).

II. Όμιλία.

Εκδ.: B. Λαούρδας, Φωτίου όμιλία, Θεσσαλονίκη 1959.

Σ. 'Αριστάρχης, Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Φωτίου πατριάρχου Κωνσταντινίου πόλεως λόγοι καὶ όμιλία ὀγδοήκοντα τρεῖς, 1-2, Κωνσταντινούπολις 1900-1901.

Δ. Ζακυθηνός, ἐν. ἀν. σ. 102-111.

N. Τωμαδάκης, Συλλάβιον βυζαντινῶν μελετῶν καὶ κειμένων, 'Αθήναι 1964, σ. 71-75 ("Ἐκφρασις τῆς Νέας 'Εκκλησίας).

ΛΞΙΑ: Εἰς τὰς όμιλίαις καὶ εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Φωτίου εὐρίσκομεν πολυτίμους πληροφορίας περὶ προσώπων καὶ γεγονότων τῆς ἐποχῆς του (ἐκ-χριστιανισμός Βουλγάρων, ἐπιδρομὴ Ρώσων κ.ἄ.).

III. Βιβλιοθήκη ἢ Μυριόβιβλος.

'Αποτελεῖ περιληπτικὴν, μακροτέραν ἢ βραχυτέραν, ἀπόδοσιν παντοει-δῶν συγγραμμάτων μετὰ παραθέσεως ἐνίοτε ἀποσπασμάτων ἐξ αὐτῶν. 'Ο Φώτιος προσθέτει κρίσεις περὶ τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς μορφῆς τῶν ἔργων, συχνὰ δὲ καὶ βιογραφικὰς πληροφορίας περὶ τῶν συγγραφέων. Συνεγράφη μετὰ τῶν ἐτῶν 855 καὶ 858.

Εκδ.: R. Henry, Photius, Bibliothéque I-VI, Paris 1959, 1960, 1962, 1965, 1967, 1971.

ΛΞΙΑ: 'Ιδιαιτέρας σημασίας αἱ περιλήψεις ἱστορικῶν συγγραμμάτων

πολλά τῶν ὁποίων, ὡς τὰ τοῦ Εὐναπίου, Ἑσυχίου, Νοννόσου κ.ἄ., διεσώθησαν, ἔστω καὶ ἀποσπασματικῶς, μόνον διὰ τοῦ Φωτίου.

IV. Διήγησις τῆς νεοφανοῦς τῶν Μανιχαίων ἀναβλαστῆσεως.

ΕΚΔ.: W. Wolska-Conus, De Photius, très saint patriarche de Constantinople, Récit abrégé de la récente réapparition des Manichéens, Travaux et Mémoires 4 (1970) 120-173 (μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως).

267. ΒΑΣΙΛΙΚΑ (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 886 καὶ 892)

Ἡ ἀνάγκη συστηματοποιήσεως τοῦ Ιουστινιανείου ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ δ.κ.τυπώσεώς του εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὠδήγησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν «Βασιλικῶν (νομίμων)». Τὰ Βασιλικά δηλ. εἶναι συστηματοποίησις τοῦ C.J.C. καὶ ἀπόδοσις του εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Συνετάχθησαν ἐπὶ Λέοντος Στ' τοῦ Σοφοῦ (886-912), εἰς 60 βιβλία.

ΕΚΔ.: H. J. Scheltema - N. van der Wal (κείμενον), Groningen 1955 κ.ἑ. καὶ H. J. Scheltema - D. Holwerda (σχόλια), Groningen 1953 κ.ἑ. (νέα ἔκδοσις· συνεχιζεται).

C.E.G. Heimbach, Basilicorum libri LX, Leipzig 1833-1870.

C. Ferrini - J. Mercati, Editionis Basilicorum Heimbachianae Supplementum alterum, Leipzig 1897.

I. Ζέπος, Βασιλικά 1-5, Ἀθῆναι 1910-12.

ΠΗΓΑΙ: Τὸ C.J.C., ὅχι ὁμῶς τὸ λατινικὸν πρωτότυπον, ἀλλὰ ἑλληνικαὶ παραφράσεις τῆς Ιουστινιανείου νομοθεσίας καὶ νεώτεραι διασκευαὶ τῆς, ποὺ ἔγιναν ὑπὸ Ἑλλήνων νομομαθῶν τοῦ 9ου καὶ 7ου αἰ. Ἐπίσης Νεαραὶ τινες καὶ ἄλλα νομικὰ ἔργα ποὺ ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ Νεαραὶ τοῦ Βασιλείου Α' καὶ Λέοντος Στ'.

ΛΞΙΑ: Οἱ συντάκται τοῦ ἔργου προσεπάθησαν διὰ παραλείψεων ἢ μεταβολῶν εἰς τὴν διάταξιν τῆς ὕλης νὰ προσδώσουν θεματικὴν ἐνότητα καὶ ἐκσυγχρονισμόν εἰς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα ἡ προσπάθειά των, ἰδίως ἀπὸ ἀπόψεως ἰσχύοντος δικαίου, δὲν ὑπῆρξε πάντοτε ἐπιτυχής.

268. ΒΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ († 892)

Ἡ Θεοδώρα κατήγετο ἀπὸ τὴν Αἴγιαν, ἀλλὰ ἐμόνασεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου εἶχε καταφύγει ὁμοῦ μετὰ τῆς οἰκογενείας της ἐξ αἰτίας τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σαρακηνῶν. Ὁ βίος της ἐγράφη σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν της ὑπὸ τοῦ κληρικοῦ Γρηγορίου (βλ. ἀρ. 287), ἐγκώμιόν της δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Σταυρακίου (12ος-13ος αἰ.) (βλ. ἀρ. 472).

ΕΚΔ.: (Ἀρχιμανδρ.) Arsenij, *Zitije i podvigi sv. Theodory Solunskoj* (= Βίος καὶ ἔργα τῆς ἁγ. Θεοδώρας τῆς ἐκ Θεσσαλονίκης), Jurjev 1899.

E. Kurtz, *Des Klerikers Gregorios Bericht über Leben, Wunderthaten und Translation der hl. Theodora von Thessalonich nebst der Metaphrase des Johannes Staurakios, Mémoires de l'Académie Imp. de St. Pétersbourg*, 8η σειρά, 6, 1 (1902) 1-36.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος της παρέχει πληροφορίας σχετικὰς πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῶν Βυζαντινῶν. Μᾶς δίδει ἐπίσης εἰκόνα τῆς καθημερινῆς μοναχικῆς ζωῆς τοῦ 9ου αἰῶνος.

269. ΒΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΚΑΥΛΕΑ (9ος αἰ.)

Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 893-895. Τὴν βιογραφίαν του ἔγραψεν ὁ Νικηφόρος ὁ Φιλόσοφος (βλ. ἀρ. 289) τὸν 10ον αἰῶνα.

ΕΚΔ.: A. Papadopoulos-Kerameus, *Monumenta graeca et latina ad historiam Photii Patriarchae pertinentia I*, Petropoli 1899, σ. 1-25 (ἑλλην. κείμεν.).

PG. 106, σ. 181-200 (λατιν. μετάφρ.).

ΑΣΙΑ: Σημαντικὴ πηγὴ, διότι παρέχει πληροφορίας διὰ τὸν βυζαντινὸν στρατόν.

270. ΒΙΟΣ ΕΥΑΡΕΣΤΟΥ († 897)

Ὁ Εὐάρεστος ἐγεννήθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γαλατίας τὸ 819. Τὸ μεγα-

λύτερον μέρος τῆς ζωῆς του ἐπέρασεν εἰς τὴν Κων/πολιν ὡς μοναχὸς εἰς τὴν μονὴν Στουδίου καὶ εἰς τὴν μονὴν Κοκοροβίου. Τὴν τελευταίαν διηύθυνεν ἐπὶ 30 ἔτη. Ὁ βίος του εἶναι ἔργον ἀνωρύμου μοναχοῦ.

ΕΚΔ.: Ch. Van de Vorst, La vie de St.-Évariste, higoumène à Constantinople, An. Boll. 41 (1923) 288-325.

ΛΕΞΙΑ: Παρέχει πληροφορίας διὰ τοὺς Βουλγάρους ἐπὶ Θεοφίλου (829-842).

271. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΡΩΤΟΑΣΗΚΡΗΤΗΣ (9ος αΙ.)

Ὁ Βασίλειος ἦτο πρωτοασηκρήτης καὶ φιλόσοφος. Ἐζησεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Α' (867-886). Ἐγραψε τὴν ἐλληνικὴν παραλλαγήν τοῦ βίου τοῦ Γεωργιανοῦ ἀγίου Ἰλαρίανος (βλ. ἀρ. 258).

272. ΒΙΟΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ († 897)

Ἡ Θεοφανὸς ἦτο ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Στ' Σοφοῦ (886-912). Ἐζησεν ἀσκητικὴν ζωὴν καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της ἐτιμήθη ὡς ὁσία. Ὁ βίος της σώζεται εἰς διαφόρους παραλλαγὰς.

ΕΚΔ.: E. Kurtz, Zwei griechische Texte über die hl. Theophano, die Gemahlin Kaisers Leo VI., Mémoires de l'Académie Imp. de St. - Pétersbourg, 8η σειρά, 3, 2 (1898), σ. 1-24 (ὑπὸ Ἀνωρύμου τοῦ 9/10ου αΙ.) καὶ σ. 25-45 (ὑπὸ Νικηφόρου Γρηγοῦρα, βλ. ἀρ. 545).

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας διὰ τὴν ζωὴν εἰς τὸ βυζαντινὸν παλάτιον, καθὼς καὶ εἰδήσεις διὰ τὸν ἰδιωτικὸν καὶ θρησκευτικὸν βίον τῶν Βυζαντινῶν.

273. ΒΙΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΥ († 898)

Ὁ Εὐθύμιος ἐγεννήθη εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀγκύρας. Ἠσκήτευσεν εἰς

τὸν Ὀλυμπον τῆς Βιθυνίας, εἰς τὸν Ἄθω καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Συγγραφεὺς τοῦ βίου του εἶναι ὁ ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης Βασίλειος (βλ. ἀρ. 288), μαθητῆς τοῦ ὁσίου.

ΕΚΔ.: L. Petit, Vie et office de Saint-Euthyme le Jeune, Revue de l'Orient chrétien 8 (1903) 155-205.

Ἐπανέκδοσις εἰς τὴν σειρὰν Bibliothèque Hagiographique Orientale 5, Paris 1904, σ. 14-51 (κείμενον).

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας διὰ τὸν στρατὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐποχῆς.

274. ΒΙΟΣ ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΘΕΟΚΤΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΛΕΣΒΙΑΣ (9ος αί.)

Ἡ ὁσία Θεοκτίστη ἐγεννήθη εἰς τὴν Λέσβον. Δεκαοκταέτις συνελήφθη μετ' ἄλλων κατοίκων τῆς νήσου ὑπὸ Σαρακηνῶν καὶ ὠδηγήθη εἰς τὴν Πάρον πρὸς πώλησιν. Κατάρθωσεν ὁμῶς νὰ δραπετεύσῃ, παρέμεινε δὲ εἰς τὴν Πάρον ὡς ἀσκήτρια.

Τὸν βίον τῆς ἔγραψεν ὁ Νικήτας ὁ μάρτυρος (βλ. ἀρ. 305) μετὰ τὸ 920, ὅπως τὸν ἤκουσε παρά τινος ἱερομονάχου τῆς Πάρου, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον μετέχων τῆς ἐκστρατείας τοῦ στρατηγοῦ Ἰμερίου ἐναντίον τῶν Σαρακηνῶν τῆς Κρήτης τὸ 902.

ΕΚΔ.: AASS. Nov. IV, Bruxellis 1925, σ. 224-233.

Θ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἀγιολογικά, νῦν πρῶτον ἐκδιδόμενα, Βενετία 1884, σ. 1-39 (κείμενον).

Γ. Κ. Ναυπλιώτης, Ἡ ἁγία Θεοκτίστη, Ἀθήναι 1931, σ. 89-111 (κείμενον).

ΑΣΙΑ: Ἐκ τοῦ βίου μαθητόμενον περὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Ἀράβων τῆς Κρήτης ὑπὸ τὸν Νίσιριν κατὰ τῆς Λέσβου. Μαθητόμενον ἐπίσης ὅτι ἡ νῆσος Πάρος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 10ου αἰ. ἦτο ἀκατοίκητος.

275. ΜΙΧΑΗΛ ΜΟΝΑΧΟΣ (9ος αί.)

Ὁ Μιχαὴλ ἔζησε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 9ου αἰ. εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἦτο μοναχός, ἱερεὺς καὶ σύγκελλος τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Συγγέεται μετὰ τοῦ ὁμωνύμου του Μιχαήλ, συγκέλλου Ἱεροσολύμων. Ἐγράψε πανηγυρικούς. Ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ βίος τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου γραφεὶς μετὰ τὸ 855 (βλ. ἀρ. 226).

276. ΦΙΛΟΘΕΟΣ (9ος-10ος αί.)

Ἐζήσεν ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Στ' Σοφοῦ καὶ ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ πρωτοσπαθαρίου καὶ τοῦ ἀτρικλίνου.

ΕΡΓΑ: Κλητορολόγιον.

Ἔργον ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀλλικὴν ἐθιμοτυπικὴν τάξιν ἀξιωματούχων, τιτλούχων καὶ ξένων διπλωματῶν εἰς τὴν βυζαντινὴν αὐλήν. Ἐγράφη τὸ 899 καὶ ἀργότερον ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος τὸ συμπεριέλαβεν εἰς τὸ «Περὶ βασιλείου τάξεως» (βιβλίον Β', κεφ. 52-57).

ΕΚΔ.: N. Oikonomidès, Les listes de préséance byzantines des 9e et 10e siècles, Paris 1972, σ. 81-235.

J. B. Bury, The Imperial Administrative System in the Ninth Century with Revised Text of the Kletorologion of Philotheos, London 1911 (κείμε. σ. 131-179). Ἀνατύπωσις N. York 1958.

Πίνακες ὑπὸ Μάρθας Γρηγορίου - Ἰωαννίδου, ΕΕΦΣ. Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης 10 (1968) 167-240.

ΠΗΓΑΙ: Προσωπικὴ ἐμπειρία.

ΛΕΞΙΑ: Σημαντικὴ πηγή περὶ τῆς διοικητικῆς ὀργανώσεως τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ τῆς ἐθιμοτυπίας τῆς αὐτῆς κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα.

277. ΠΑΠΥΡΟΙ

H. Gerstinger, Neue byzantinische Vertragsurkunden aus der Sammlung «Papyri Erzherzog Rainer» in Wien, Journ. Jurist. Papyrol. 13 (1961) 53-65.

Δέκα πάπυροι τοῦ 5ου-9ου αἰ. σχετικοὶ πρὸς περιουσιακὰς ὑποθέσεις.

278. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

Περὶ νομισμάτων τοῦ 9ου αι. βλ. ἀρ. 402 (δ), 457 (ε, ζ), 505 (δ, ι).

279. ΣΙΓΙΛΛΙΑ

α. I. Mititelu - I. Barnea, Sigilii de plumb bizantine din regiunea Dunării de Jos (= Βυζαντινά μολυβδόβουλλα τῆς περιοχῆς τοῦ Κάτω Δούναβως), Studii și Cercetări de Istorie Veche 17 (1966) 43-50.

Ἐπτὰ σφραγιῖδες ἀνευρεθεῖσαι εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Σιλιστρίας καὶ τοῦ Călărăși, εἰς τὸν Ν. Δούναβιν. Ἀνήκουν εἰς τὸν 8ον-9ον αι.

β. Περὶ σιγιλλίων τοῦ 9ου αι. βλ. καὶ ἀρ. 458 (α, β, γ, δ), 568 (β, γ), 632 (α, β, δ).

280. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

α. V. Beševliev, Die protobulgarischen Inschriften (Berliner Byzantinische Arbeiten 23), Berlin 1963.

Δημοσιεύονται 92 πρωτοβουλγαρικαὶ ἐπιγραφαί.

β. F. Halkin, Inscriptions grecques chrétiennes relatives à l'hagiographie, An. Boll. 67 (= Mélanges P. Peeters I) (1949) 87-108, 69 (1951) 67-76, 70 (1952) 116-137 καὶ 306-311.

Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐκ Συρίας, Φοινίκης, Ἀραβίας, Αἰγύπτου, Κύπρου, Κρήτης, ἄλλων ἐλληνικῶν νήσων, ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος (Ἀθηνῶν, Ἀττικῆς, Πελοποννήσου, Βοιωτίας, Ἠπείρου, Μακεδονίας καὶ κυρίως Θεσσαλονίκης), Κωνσταντινουπόλεως, Γιουγκοσλαβίας, Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Ἰταλίας καὶ Σικελίας.

γ. J. H. Kent, Corinth. Result of Excavations conducted by the American School of Class. Studies at Athens. Vol. VIII, Part III: The Inscriptions 1926-1950, The Amer. School of Class. Studies at Athens, Princeton, N.J. 1966.

Ἐπιγραφαὶ 4ου-9ου αι.

δ. K. Škorpil - P. Nikov, Nadpisi ot pŕvoto bŭlgarsko carstvo v iztočnata čast na balkanskija poluostron III ('Επιγραφαι του πρωτοβουλγαρικού κράτους εις τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς βαλκανικῆς χερσονήσου), BSl. 3 (1931) 333-382.

Δημοσιεύεται ἡ ἐπιγραφή του Μουσείου Βάρνας, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὴν τριακονταετῆ εἰρήνην του 814/15 μεταξύ του Λέοντος Ε' καὶ του 'Ομουρτάγ.

ε. W. Swoboda - Fr. Slawski, Inskrypcje na ziemiach slowianskich I. Bulgaria (Αἱ ἐπιγραφαι τῶν σλαβικῶν χωρῶν I. Βουλγαρία), Słownik starożytn. slowianskich II. 2 (1965) 267-270.

'Αναφέρεται εἰς πρωτοβουλγαρικὰς ἐπιγραφάς.

στ. W. Zlatarski, 'Η ἐν 'Αλβανίᾳ εὑρεθεῖσα ἐπιγραφή ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα του Βουλγάρου ἡγεμόνος Βόριδος-Μιχαήλ (βουλγαριστί), Slavia 2 (Πράγα 1923) 1-31.

'Η ἐπιγραφή ἀναφέρει τὴν ἀποδοχὴν του Χριστιανισμοῦ ἀπὸ μέρους του Βόριδος καὶ του λαοῦ του κατὰ τὸ ἔτος 6374 (= 866).

ζ. Περί ἐπιγραφῶν του 9ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 359 (β, δ, ε, στ), 404 (α, ε), 569 (β), 633 (δ, ζ, θ).

281. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (9ος αἰ.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον διὰ τὸν 9ον αἰ. ἐν Dölger, Reg. (βλ. ἀρ. 142), ἀρ. 356-537.

282. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (9ος αἰ.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον ἐν Grumel, Reg. (βλ. ἀρ. 38) τόμ. I, τεῦχος 2, ἀρ. 370-597.

B 1. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον περατοῦται ἐντὸς τοῦ 9ου αἱ.

283. ΙΩΣΗΦ ΓΕΝΕΣΙΟΣ (10ος αἱ.)

Κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου καταλαβὼν μεγάλα κατὰ τὴν σταδιοδρομίαν του ἀξιώματα. Ἀνῆκεν εἰς τὸν κύκλον τῶν λογίων ποῦ εἶχε συγκεντρώσει γύρω του ὁ Κωνσταντῖνος Ζ' Πορφυρογέννητος, τῆ προτροπῇ τοῦ ὁποίου συνέγραψε τὸ ἔργον του.

ΕΡΓΑ: Β α σ ι λ ε ῖ α ι, εἰς 4 βιβλία.

Ἱστορία ποῦ καλύπτει τὴν περίοδον 813-886, ἀρχίζει δηλαδὴ μὲ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὸν θρόνον τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Ε' Ἀρμενίου καὶ τελειώνει μὲ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου Α' Μακεδόνας. Τὸ ἔργον πρέπει νὰ ἐγράφη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 945 καὶ 959.

ΕΚΔ.: A. Lesmüller-Werner et I. Thurn, *Iosephi Genesis Regum Libri Quattuor* (CFHB. 14), Berlin-New York 1978.

ΠΗΓΑΙ: Ὁ Γενέσιος ἐστηρίχθη εἰς προφορικὰς πληροφορίας αὐτοπτῶν μαρτύρων τῶν γεγονότων, ἐπὶ πλέον ὅμως ἤντησεν ἐξ ἀγιολογικῶν κειμένων καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ. Ὁρισμένα κοινὰ σημεῖα μεταξὺ τῶν «Βασιλειῶν» τοῦ Γενεσίου καὶ τοῦ Συνεχιστοῦ τοῦ Θεοφάνους πείθουν ὅτι καὶ τὰ δύο ἔργα ἀντλοῦν καὶ ἐξ ἄλλης ἀγνώστου πηγῆς.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς Γεωργίου Μοναχοῦ Συνεχιστήν, Συμμεῶν Μάγιστρον Λογοθέτην, Ἰωάννην Σκυλίτζην.

ΛΕΞΙΑ: Ἐνσυνειδήτως ἐπιζητεῖ νὰ συγκαλύψῃ κάθε τι τὸ σκοτεινὸν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Βασιλείου Α' Μακεδόνας. Παρ' ὅλα αὐτὰ παραμένει σημαντικὴ πηγὴ περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ 9ου αἱ. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει διὰ τὰς σχέσεις Βυζαντινῶν καὶ Βουλγάρων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην.

284. IBN AL FAKIH (ἀρχαί 10ου αἱ.)

"Ἀραβ γεωγράφος. Ἐγραψε τὸ ἔργον του περὶ τὸ 902.

ΕΚΔ.: E. W. Brooks, Arabic Lists of the Byzantine Themes, JHS. 21 (1901) 67-77 (σ. 72-77: ἀγγλική μετάφρ. τοῦ τμήματος πὸ περιλαμβάνει τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν βυζαντινῶν θεμάτων).

Ὁ Μ. J. de Goeje, Bibl. Geogr. Arab., ἐξέδωσεν ἐπιτομὴν τοῦ ἔργου τοῦ Ibn-al-Fakih μὴ περιέχουσαν ὅμως τὸ σχετικὸν πρὸς τὰ θέματα τμήμα.

ΛΕΞΙΑ: Πληροφορίαι περὶ τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως καὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν θεμάτων εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος.

**B 2. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ 9ου αἰ.**

10ου αἰῶνος		Γεώργιος Κεδρηνός	386
Λέων Χοιροσφάκτης	290	Ἱστορία Αὐτοκρατόρων	392
Πέτρος Ἀλεξανδρεὺς	301	Χρονικὸν Μονεμβασίας	400
Βίος Κλήμεντος Ἀλξείδου	303		
Tabari	306	12ου αἰῶνος	
Χρονικὸν Παπῶν	309	Νέστορος Χρονικὸν	416
Εὐτύχιος Ἀλεξανδρείας	316	Ἰωάννης Ζωναρᾶς	417
Χρόνων ἀρίθμησις καὶ δμάς	317	Χρονικὸν Ἐπιτομὸν	422
Βίος Βασιλείου τοῦ Νέου	319	Μιχαὴλ Γλυκᾶς	435
Mas'udi	325	Κωνσταντῖνος Μανασῆς	445
Κων/νος Ζ' Παφρογενήτης	326	Μιχαὴλ ὁ Σύρος	454
Συνεχιστὴς Γεωργίου Μοναχοῦ	332		
Συμεὼν Μάγιστρος καὶ Λογοθέτης	333	13ου αἰῶνος	
Θεόδσιος Μελιτηνός	334	Ἰωήλ	479
Ψευδοσυμεὼν	335	Θεόδωρος Σκουταριώτης	501
Συνεχιστὴς Θεοφάνους	336	Βάρ Ἐβραῖος	502
Ἀνώνυμος Σικελιώτης	348	Βυζαντινο-Βενετικὰ ἐγγραφα	509
Λέων Γραμματικὸς	362		
		14ου αἰῶνος	
11ου αἰῶνος		Ἐφραίμ	516
Λανδόλφος Sagax	367	Νόμος Γεωργικός	527
Χρονικὸν Bruxellense	370		
Ἡλίας μητροπολίτης Νισίβειας	374	16ου αἰῶνος	
Ἱστορία Σχισματικῶν	381	Ἐνθυμήσεις	650
Yahia ὁ ἐξ Ἀντιοχείας	388		
Ἰωάννης Σκυλίτζης	385		

ΠΗΓΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ 10ου ΑΙΩΝΟΣ.

Α. Σύγχρονοι

285. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΜΕΝΙΑΤΗΣ (9ος-10ος αι.)

Ἐγεννήθη καὶ ἔζησεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἦτο κληρικὸς χωρὶς μεγάλην παιδείαν. Ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς τῆς ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν τὸ 904, τῆς ὁποίας καὶ ἔγραψε τὸ ἱστορικόν.

ΕΡΓΑ: Εἰς τὴν ἀλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης.

Περιγράφει τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν τὸ ἔτος 904.

Εκδ.: G. Böhlig, Ioannis Caminiatae de expugnatione Thessalonicae (Corpus Fontium Historiae Byzantinae. Series Berolinensis, 4), Berlin-N. York 1973.

ΠΗΓΑΙ: Προσωπικὴ γνῶσις τῶν γεγονότων.

ΑΣΙΑ: Ἀξιόπιστος πηγὴ. Ἡ ζωρότης καὶ τὸ πηγαῖον καὶ αὐθόρμητον τῆς ἀφηγήσεως ἀντισταθμίζουν τὴν ἔλλειψιν πνευματικῆς καλλιτεργείας τοῦ συγγραφέως. Παρέχει χρησίμους πληροφορίες περὶ τῶν διαφόρων ξένων φύλων, τὰ ὁποῖα κατέκουν εἰς τὰ περίχωρα τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ περὶ τῶν ἐμπορικῶν τῶν σχέσεων μετὰ τῆς πόλεως. Ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ περιγραφή τῆς Θεσσαλονίκης καὶ αἱ πληροφορίες περὶ τῆς τοπογραφίας της κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα.

286. ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΟΣ (8ος ἢ 10ος αἰ.)

Σῶζεται ἀνώνυμὸν τι ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον Περὶ τῶν κλιμάτων

τῆς γῆς, ποῦ χρονολογεῖται εἰς τὸν 8ον ἢ τὸν 10ον αἰ. Ἀναφέρει τοὺς Χαζάρους καὶ Ἀβάρους.

ΕΚΔ.: E. Honigmann, Die sieben Klimata und die πόλεις ἐπίσημοι, Heidelberg 1929, σ. 225-229.

287. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ (9ος-10ος αἰ.)

Ὁ Γρηγόριος ἦτο κληρικός. Περὶ τὸ 900 ἔγραψε τὸν βίον τῆς ὁσίας Θεοδώρας Θεσσαλονίκης (βλ. ἀρ. 268).

288. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (9ος-10ος αἰ.)

Ὁ Βασίλειος κατήγετο ἐξ Ἀθηνῶν. Τὸ 875 ἐκάρη μοναχὸς εἰς τὸ ἕγιον Ὅρος, ὅπου ἔδρυσε τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Τὸ ἔτος 904 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης. Ἐγράψε τὸν βίον τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς του ἁγίου Εὐθυμίου τοῦ Νέου (βλ. ἀρ. 273).

289. ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ (9ος-10ος αἰ.)

Ὁ Νικηφόρος ἤκμασεν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Στ' Σοφοῦ (886-912). Ἐγράψε τὸν βίον τοῦ συγχρόνου του πατριάρχου Ἀντωνίου Καυλέα (893-895) (βλ. ἀρ. 269).

290. ΛΕΩΝ ΧΟΙΡΟΣΦΑΚΤΗΣ († ±919)

Μάγιστρος, ἀνθύπατος καὶ πατρίκιος, ἐστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς τὸν Συμεὼν Βουλγαρίας (893-927).

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: G. Koliaς, Léon Choerosphaetès, magistre, proconsul et patrice (Texte und Forschungen zur Byzantinisch-Neugriechischen Philologie 31), Athen 1939, σ. 76-129 (κείμε.).

Εἰς τὴν ἔκδοσιν περιέχονται ἐπίσης καὶ τρεῖς ἐπιστολαὶ τοῦ Συμεὼν, καθὼς καὶ τεσσάρων ἄλλων προσωπικοτήτων τῆς ἐποχῆς πρὸς τὸν Λέοντα.

ΑΞΙΑ: Αί επιστολαί του (896-910), άπευθυνόμεναι πρὸς τοὺς Λέοντα Στ', Συμεῶν Βουλγαρίας καὶ ἄλλας προσωπικότητας, ἀποτελοῦν σημαντικὴν ἱστορικὴν πηγὴν περὶ τῶν βυζαντινο-βουλγαρικῶν σχέσεων.

291. ΒΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΒΟΥΝΑΙΝΗ,
(† 901 ἢ 902)

Ὁ Νικόλαος κατήγετο ἐξ Ἀνατολῆς. Διακριθεὶς εἰς τὸν στρατόν, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Λέοντος Στ' (886-912) εἰς Θεσσαλίαν, διορισθεὶς ἀρχηγὸς στρατιωτικοῦ σώματος ἐν Λαρίσση. Ἐκεῖ ἀντιμετώπισεν ἀβαρικήν ἐπιδρομὴν καὶ ἠττηθεὶς κατέφυγεν εἰς τὸ ὄρος τῆς Βουναίνης, ὅπου συνελήφθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τῶν βερβάρων. Τοῦ βίου σώζονται διάφοροι παραλλαγαί, ἡ παλαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι τῶν μέσων τοῦ 10ου αἰ., ὑπὸ τινος Νικολάου, ἀγνώστου ἄλλοθεν, συγγραφεῖσα (βλ. ἀρ. 323).

ΕΚΔ.: Δ. Σοφιανός, "Άγιος Νικόλαος ὁ ἐν Βουναίῃ (Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου 22), Ἀθῆναι 1972.

ΑΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας περὶ γεγονότων τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 10ου αἰ. εἰς τὸν ἐλλαδικὸν χῶρον.

292. ΒΙΟΣ ΜΑΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ († περὶ τὸ 902)

Σύζυγος βυζαντινοῦ ἀξιωματοῦχου. Ἀπέθανε περὶ τὸ 902. Ὁ βίος τῆς ὁσίας Μαρίας ἐγράφη ὑπὸ ἀγνώστου συγγραφέως τὸν 10ον αἰῶνα.

ΕΚΔ.: AASS. Nov. IV, Bruxellis 1925, σ. 692-705.

Μ. Γεδεών, Βυζαντινὸν ἐορτολόγιον, Κωνσταντινούπολις 1899, σ. 296-301.

ΑΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας διὰ τὰς ἐκστρατείας τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Συμεῶν ἐναντίον τῆς Θράκης εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 10ου αἰ.

293. ΝΟΜΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ (Leges militares, τέλη 9ου - ἀρχ. 10ου αἰ.)

Συλλογαὶ διατάξεων τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας. Ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Λέοντος Στ' τοῦ Σοφοῦ (886-912).

Εκδ.: JGR. 2, σ. 73-89.

ΠΗΓΑΙ: Πανδέκτης, Κώδιξ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, Ἐκλογή καὶ στρατηγικά ἐγχειρίδια.

294. ΕΠΟΣ ΔΙΓΕΝΗ ΑΚΡΙΤΑ (10ος αἰ.)

Γνωστότατον ἔπος τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Σήμερον σώζεται εἰς ἕξ παραλλαγάς. Ἡ ἀρχικὴ του μορφή ἀνάγεται εἰς τὸν 10ον αἰ. Εἶναι ἐμπνευσμένον ἐκ τῶν ἀγώνων τῶν ἀκριτῶν τῶν ἀνατολικῶν συνόρων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους κατὰ τῶν Ἀράβων.

Εκδ.: E. Trapp, *Digenes Akrites*. Synoptische Ausgabe der ältesten Versionen (Wiener Byzantinistische Studien 8), Wien 1971.

Π. Καλονάρος, Βασίλειος Διγενῆς Ἀκριτάς 1-2, Ἀθήναι 1941 (ἐκ χφφ. τῶν Ἀθηνῶν, Τραπεζοῦντος, Escorial καὶ Grottaferrata). Φωτ. ἀνατύπωσις Ἀθήναι 1970.

Ἐκ τοῦ χφ. Grottaferrata ὑπὸ J. Mavrogordato, *Digenes Akritas*, Oxford 1956 (μετ' ἀγγλικῆς μεταφράσεως).

Ἐκ τοῦ χφ. Ἀνδρου ὑπὸ Δ. Πασχάλη, Οἱ δέκα λόγοι τοῦ Διγενεοῦς Ἀκριτοῦ, *Λαογραφία* 9 (1926) 305-440 (313-412 κελευμενον).

Ἐκ τοῦ χφ. Ὀξφόρδης ὑπὸ Sp. Lambros, *Collection de romans grecs en langue vulgaire et en vers*, Paris 1880, σ. 111-237.

Ἐκ τοῦ χφ. Escorial ὑπὸ D. C. Hesselning, *Le Roman de Digénis Akritas d'après le ms. de Madrid*, *Λαογραφία* 3 (1911) 537-604.

295. ΒΙΟΣ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗΣ (9ος-10ος αἰ.)

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 854 εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πιθανῶς τὸ 923. Ἐξῆσεν ἐπὶ ἕτη ἀσκητικὸν βίον, κατ' ἀρχάς

εις ανδρικήν μονήν μετημφιεσμένη εις άνδρα καί κατόπιν εις γυναικειαν μονήν. Τόν βίον της έγραψαν ό εκκλησιαστικός ιστορικός του 13ου-14ου αί. Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος (βλ. άρ. 177), πιθανώς άντλήσας από παλαιότεραν άγνωστον πηγήν.

Εκδ.: AASS. Nov. III, Bruxellis 1910, σ. 861-877.

ΛΕΞΙΑ: 'Ο βίος παρέχει πληροφορίας διά την γέννησιν του Κων/νου Πορφυρογεννήτου, ως και διά την βασιλείαν του Ρωμανου Λεκαπηνου.

296. ΘΑΥΜΑΤΑ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ (10ος αί.)

"Εργον ανωνύμου συγγραφέως πιθανώς του 10ου αί., ταυτιζομένου ένίστε μετά τινος μοναχου Μάρκου. Διηγείται την θαυματουργόν άπελευθέρωσιν του Γεωργίου, υιου του Λέοντος Παφλαγόνος.

Φέρει τον τίτλον : Διήγησις περι του παραδόξου θαύματος του αγίου και πανενδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου του παρ' αυτου γεγονότος εις αιχμαλωτισθέντα παϊδα και παρ' έλπίδα σωθέντα.

Εκδ.: J. B. Aufhauser, Miracula St. Georgii, Lipsiae 1913, σ. 18-39.

AASS. Apr. III, σ. XXXV - XXXIX, 3η έκδ. σ. XXIX-XXXIII.

ΛΕΞΙΑ: 'Αναφέρονται Βούλγαροι, Ούγγροι και Τούρκοι.

297. ΒΙΟΣ ΠΕΤΡΟΥ (±852 - ±921)

"Ητο επίσκοπος "Αργους. 'Ο βίος του συνεγράφη υπό ανωνύμου, ένδεχομένως του επισκόπου "Αργους Κων/νου, όλίγον μετά το 927.

Εκδ.: G. Cozza-Luzi εις την Nova Patrum Bibliotheca ab Ang. Card. Maio collecta IX, 3 (Romae 1888), σ. 1-17.

Χρ. Παπακοινομόμου, 'Ο Πολιοῦχος του "Αργους άγιος Πέτρος επίσκοπος "Αργους ό θαυματουργός, 'Αθήναι 1908, σ. 59-74.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει ἐνδιαφερούσας πληροφορίες διὰ πολὺ ὀλίγον ἄλλοθεν γιωστὰ ἱστορικὰ γεγονότα τοῦ 10ου αἰ. εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀναφέρονται ἐπιδρομαὶ καὶ λεηλασίαι Ἀράβων πειρατῶν ἀπὸ τὴν Κρήτην. Ἀναφέρεται ἐπίσης εἰσβολὴ εἰς Πελοπόννησον «βαρβαρικοῦ» λαοῦ (Σλάβων; Βουλγάρων; Ἀράβων;).

298. ΛΕΩΝ ΣΤ' Ο ΣΟΦΟΣ (886-912)

Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Βασιλείου Α' Μακεδόνος.

ΕΡΓΑ: I. Τακτικά (Τὰ ἐν πολέμοις τακτικά).

Ἄλλοτε ἐθεωρεῖτο ἔργον τοῦ Λέοντος Γ' Ἰσαύρου, σήμερον ὁμως εἶναι γενηκῶς παραδεκτὸν ὅτι πρόκειται περὶ ἔργου τοῦ Λέοντος Στ' Σοφοῦ, γραφέντος μετὰ τὸ 904.

ΕΚΔ.: R. Vári, Leonis imperatoris *Tactica* 1-2 (Const. I-XIV. 38), Budapest 1917-1922 (ἔκδ. ἡμιτελής).

PG. 107, σ. 672-1120.

ΠΗΓΑΙ: Τὸ ἔργον συνεγράφη ἐπὶ τῇ βάσει παλαιότερων στρατηγικῶν ἐγχειριδίων, τὰ ὅποια ἐν μέρει ὀνομάζει, κυρίως δ' ἐκ τοῦ Στρατηγικοῦ τοῦ Ψευδομαυρικίου (βλ. ἀρ. 151). Ἐκτὸς τούτου χρησιμοποιοῦνται καὶ προφορικαὶ μαρτυρίαι συγχρόνων προσώπων.

ΛΕΞΙΑ: Εἶναι πολύτιμος πηγὴ ὅχι μόνον ἀπὸ ἀπόψεως στρατιωτικῆς, ἀλλὰ καὶ ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς, διότι μᾶς δίδει πληροφορίες τόσον περὶ τῆς στρατιωτικῆς τακτικῆς τῶν γειτόνων λαῶν, ὅσον καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων των. Μᾶς πληροφορεῖ ἐπίσης περὶ τῆς ὀργανώσεως τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ.

II. Ἐπιτάφιος Βασιλείου Α'.

ΕΚΔ.: A. Vogt - I. Hausherr, *Oraison funèbre de Basile I par son fils Léon VI le Sage*, *Orientalia Christiana* 26, 1 (No 77), Roma 1932.

III. Νεαρά.

Σειρά ἐξ 113 Νεαρῶν, δηλ. νέων νόμων, τοῦ Λέοντος Στ'.

Εκδ.: P. Noailles-A. Dain, Les Nouvelles de Léon VI le Sage, Paris 1944.

JGR. I, σ. 54-191.

299. ΒΙΟΣ ΒΛΑΣΙΟΥ († περὶ τὸ 911/12)

Ὁ μοναχὸς Βλάσιος κατήγετο ἀπὸ τὸ Ἀμόριον. Ὁ βίος του ἐγράφη περὶ τὸ 940 ὑπὸ ἀνωνύμου συγγραφέως.

Εκδ.: H. Delehaye, De S. Blasio Amoriensi Monacho Constanti-nopoli, AASS. Nov. IV, Bruxellis 1925, σ. 657-669.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίας διὰ τὸν μοναχικὸν βίον, ὡς καὶ διὰ τὸν Λέοντα Στ'.

300. ΝΟΥΤΙΤΙΑ ΕΠΙΣΚΟΠΑΤΙΟΥΜ (Διατύπωσις Λέοντος Στ', 10ου αἰ.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως, γνωστὸς ὡς διατύπωσις τοῦ Λέοντος Στ', συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Στ' ἢ τοῦ πατριάρχου Νικολάου Μυστικῶ, διασκευασθεὶς δὲ εἰς διαφόρους ἐποχάς.

Εκδ.: Gelzer, c. 550-559.

301. ΠΕΤΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ (10ου αἰ.)

Εἰς τοῦτον ἀποδίδεται χρονικὸν ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 912. Ἐ-βασιόθη ἐπὶ παλαιότερων ἀξιοπίστων πηγῶν.

Εκδ.: Z. G. Samodurova, Chronika Petra Aleksandrijskogo, VV. 18 (1961) 150-197 (κείμενον σ. 180-197).

302. ΑΝΩΝΥΜΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΑΚΤΙΚΟΝ (10ος αι.)

"Έργον άνωνύμου συγγραφέως του 10ου αι., εις τδ όποιον περιγράφεται ή στρατιωτική τακτική. Αναφέρονται επίσης Βούλγαροι και Τουρκοι. Με τδ όνομα «Γουρκοι» έννοοϋνται πιθανώτατα οι Οϋγγροι.

ΕΚΔ.: R. Vári, Incerti scriptoris byzantini saeculi X liber de re militari, Lipsiae 1901.

303. ΒΙΟΣ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΧΡΙΔΟΣ († 916)

Ο Κλήμης ήτο μαθητής του Μεθοδίου, τδν όποιον ήκολούθησεν εις την Μοραβίαν. Τδ 894 έγένητο έπίσκοπος Βελίτσης ή Δρεμβίτσης, παρά την Α-χρίδα. Θεωρείται εις εκ των Έπταριθμων, δηλ. των πρώτων άγιων και εκ-πολιτιστών των Σλάβων. Ο βίος του σώζεται εις δύο παραλλαγάς.

Πρώτη παραλλαγή: Συγγραφέας της ό μητροπολίτης Θεοφύ-λακτος Αχρίδος του 11ου αι. (βλ. άρ. 409).

ΕΚΔ.: I. E. Αναστασίου, Βίος Κωνσταντίνου - Κυρίλλου. Βίος Με-θοδίου (μετάφρασις). Βίος Κλήμεντος Αχρίδος, Έπιστ. Έπετ. Θεολ. Σχ. Παν/μίου Θεσ/νίκης 12 (1967) 162-184 (βίος Κλή-μεντος).

Al. Milev, Grückite žitija na Kliment Ohridski (= Οι έλλη-νικοι βίοι του Κλήμεντος Αχρίδος), Sofia 1966.

Δευτέρα παραλλαγή: Συγγραφέας της ό Δημήτριος Χωμα-τιανός του 13ου αι. (βλ. άρ. 484).

ΕΚΔ.: I. Dujčev, Kratkoto Klimentovo žitie ot Dimitrij Homatian, «Kliment Ohridski 916-1966», Sofia 1966, σ. 161-172.

J. Ivanov, Bülgarski starini iz Makedonija (= Βουλγαρικοί άρχαιότητες από την Μακεδονία), Sofia 1931², σ. 316-321.

ΑΞΙΑ: Ο βίος παρέχει αξιολόγους πληροφορίας διά την ιστορίαν των Βουλγάρων, ιδιαιτέρως επί της έποχής των Βόριδος - Μιχαήλ και Συμεών.

304. ΒΙΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ (†917)

Ὁ Εὐθύμιος ἐ χρημάτισε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (907-912) μετὰ τὴν «παράλησιν» τοῦ πατριάρχου Νικολάου Μυστικῆς. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Σελεύκειαν τῆς Ἰσαυρίας. Ἐμόνασεν εἰς τὸν Ὀλυμπον τῆς Βιθυνίας καὶ εἰς τὴν Κων/πολιν καὶ ἦτο πνευματικὸς τοῦ Λέοντος Στ'. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Νικολάου εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον (912) ὁ Εὐθύμιος καθαιρεθεὶς ἀπεσύρθη εἰς μετόχιον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν (917). Ὁ βίος τοῦ ἐγράφη μεταξὺ 920 καὶ 925 ὑπὸ ἀγνώστου συγγραφέως.

Εκκ.: P. Karlin-Hayter, *Vita Euthymii patriarchae CP. Text, Translation, Introduction and Commentary* (Bibliothèque de Byzantion 3), Bruxelles 1970.

P. Karlin-Hayter, *Vita St. Euthymii, Byzantion* 25/27 (1955/1957) 1-172 (παλαιότερα ἐκδόσεις).

C. de Boor, *Vita Euthymii, Ein Anecdoton zur Geschichte Leos des Weisen, a. 886-912*, Berlin 1888.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος ἀποτελεῖ σημαντικὴν ἱστορικὴν πηγὴν διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Λέοντος Στ' Σοφοῦ (886-912).

305. ΝΙΚΗΤΑΣ Ὁ ΜΑΓΙΣΤΡΟΣ (10ος αἰ.)

Ὁ Νικήτας ὁ μάγιστρος, γνωστὸς ἀπὸ τὴν ἐκστρατεῖαν τοῦ Ἱμερίου ἐναντίον τῶν Ἀράβων τῆς Κρήτης κατὰ τὸ 902, θεωρεῖται συγγραφεὺς τοῦ βίου τῆς ὁσίας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας (βλ. ἀρ. 274).

ΕΡΓΑ: Ἐπίστολαί.

Εκκ.: L. G. Westerink, *Nicetas magistros, Lettres d'un exilé (928-946)*, Introduction, édition, traduction et notes, Paris 1973 (μετὰ γαλλ. μεταφρ.).

ΛΕΞΙΑ: Αἱ ἐπιστολαὶ παρέχουν ἐνδιαφερούσας πληροφορίας διὰ τὴν ἐποχὴν.

306. TABARI (839-923)

Ἀραβ ἱστορικός. Συνέγραψε παγκόσμιον ἱστορίαν ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τῶν ἡμερῶν του.

ΕΡΓΑ: Παγκόσμιος Ἱστορία.

ΕΚΔ.: M. J. de Goeje, *Annales quos scripsit Abu al Tabari cum aliis 1-3, Lugduni Batavorum 1879.*

T. Nöldeke, *Geschichte der Perser und Araber zur Zeit der Sassaniden aus der Arabischen Chronik des Tabari, Leyden 1879* (γερμ. μετάφρ. τοῦ τμήματος τῆς ἱστορίας μέχρι τῶν μέσων τοῦ 7ου αἰ.).

A. Vasiliev, *Byzance et les Arabes I, Bruxelles 1935, σ. 287-326* (ἀπόσπασματα ἐν γαλλ. μεταφράσει).

ΛΕΞΙΑ: Ἰδιαιτέρας ἀξίας αἱ πληροφορίες διὰ τοὺς βυζαντινο-αράβικους πολέμους κατὰ τὸν 9ον αἰ.

307. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΥΣΤΙΚΟΣ (852-925)

Πατριάρχης Κων/πόλεως (901-907 καὶ 912-925). Ἐπαίξε ρόλον εἰς τὸ ζήτημα τῆς τετραγαμίας τοῦ Λέοντος Στ' Σοφοῦ καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς ἐποχῆς του.

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: R. J. H. Jenkins - L. G. Westerink, Nicholas I, *Patriarch of Constantinople, Letters* (Dumbarton Oaks Texts II = Corpus Fontium Historiae Byzantinae VI), Washington, D.C. 1973 (μὲ ἀγγλ. μετάφρ.).

ΛΕΞΙΑ: Αἱ ἐπιστολαὶ του διαφωτίζουν τὰς σχέσεις Βυζαντίου καὶ Βουλγάρων ἐπὶ Συμεὼν καὶ παρέχουν πληροφορίας περὶ τοῦ θέματος τῆς τετραγαμίας τοῦ Λέοντος Στ'.

308. ANONYMUS DE BULGARIS (10ος αἰ.)

Ἄνωνυμος λόγος τοῦ 10ου αἰ. Ἀμφισβητεῖται ἂν πρόκειται περὶ ἔργου τοῦ Νικολάου Μυστικοῦ ἢ τοῦ Ἀρέθα ἢ τοῦ Θεοδώρου Δαφνοπάτου ἢ ἄλλου ἀγνώστου.

Εκδ.: F. I. Uspenskij, Neizdannoje cerkovnoje slovo o bolgarsko-vizantijskih othošenijsah v pervoj polovine X veka, Letopis istor.-filol. Obščestva pri Imp. Novorossijskom Universitete (= 'Ανέκδοτος ἐκκλησιαστικὸς λόγος περὶ τῶν βουλγαρο-βυζαντινῶν σχέσεων τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ 10ου αἰ., Χρονικὰ ἱστορ.-φιλολογ. Ἐταιρίας τοῦ Αὐτοκρ. Παν/μίου τοῦ Νοβορωσίσκ) IV. 2, Odessa 1894, σ. 48-123.

R.J.H. Jenkins, The Peace with Bulgaria (927) celebrated by Theodore Daphnopates, Polychronion, Festschrift F. Dölger zum 75. Geburtstag, Heidelberg 1966, σ. 287-303 (ἀπόσπασμα).

ΛΕΞΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τῶν βουλγαρο-βυζαντινῶν σχέσεων. Ἀναφέρεται πιθανώτατα εἰς τὴν συνθήκην εἰρήνης τοῦ 924 ἢ εἰς τὴν τοῦ 927.

309. ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ (10ος αἰ.)

Πρόκειται περὶ ἀποσπάσματος χρονικοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν παπῶν. Φέρει τὸν τίτλον Περὶ τῶν παπῶν ἀπὸ τοῦ χρο-νικοῦ καὶ πραγματεύεται τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 891-929.

Εκδ.: PG. 111, σ. 408-412.

310. KUDAMA (10ος αἰ.)

"Ἀραψ γεωγράφος. Ἐγραψε τὸ ἔργον του «Τὸ βιβλίον τῶν φάραων» περὶ τὸ 930.

Εκδ.: M. J. de Goeje, Bibl. Geogr. Arab. 6 (1899), σ. 197 κ.έ. (μὲ γαλλικὴν μετάφρ.).

ΛΕΞΙΑ: Πληροφορίαι περὶ τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως καὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν θεμάτων εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος.

311. ΑΡΕΘΑΣ (± 850 - † μετὰ τὸ 932)

Ἐγενήθη εἰς τὰς Πάτρας περὶ τὸ 850 καὶ ἐχρημάτισε μητροπολίτης Καισαρείας ἀπὸ τοῦ 902. Μαθητὴς τοῦ Φωτίου, ὑπῆρξεν εἰς ἓκ τῶν κυριωτέ-

ρων ἐκπροσώπων τῆς ἀναγεννήσεως τῶν κλασσικῶν γραμμάτων εἰς τὸ Βυζάντιον. Διεκρίθη ὡς ὑπομνηματιστῆς ἀρχαίων κειμένων. Ἐκ τῆς βιβλιοθήκης του προέρχονται οἱ παλαιότεροι κώδικες τοῦ Πλάτωνος, Λουκιανοῦ, Παισαίου, Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως καὶ τῶν ἀπολογητῶν τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί, λόγοι, ἐγκώμια, ἀπολογίαί.

Εκδ.: L. G. Westerink, *Arethae archiepiscopi Caesariensis scripta minora I, II (Accedunt Nicetae Paphlagonis epistulae)*, Leipzig 1968, 1972 (Ἐπιστολαί, Λόγοι, Ἀπολογίαί).

R. J. H. Jenkins - B. Laourdas - C. A. Mango, *Nine Orationes of Arethas from Cod. Marc. Gr. 524, BZ. 47 (1954) 22-25 καὶ 28-32* (Ἐπιστολαί, Ἐγκώμια).

R.J.H. Jenkins - B. Laourdas, *Eight Letters of Arethas on the Fourth Marriage of Leo the Wise*, Ἑλληνικά 14 (1955) 293-372 (Ἐπιστολαί, Λόγοι).

P. Karlin-Hayter, *Texts for the Historical Study of the Vita Euthymii*, Byzantion 28 (1958) 363-389 (Ἐπιστολαί).

P. Karlin-Hayter, *New Arethas Texts for the Historical Study of the Vita Euthymii*, Byzantion 31 (Hommage G. Ostrogorsky, 1961) 273-305 (Ἀπολογίαί).

A. Papadopulos-Kerameus, *Monumenta graeca et latina ad historiam Photii Patriarchae pertinentia I*, Petropoli 1899, σ. 26-35 (Ἐπιτάφιος πατριάρχου Εὐθυμίου).

II. Ἱστορικὰ σχόλια:

Σχόλιον τοῦ Ἀρέθα εἰς τὸ «χρονογράφιον» (= Χρονογραφικὸν Σύντομον) τοῦ Νικηφόρου Πατριάρχου, ἀναφερόμενον εἰς τὴν κάθοδον τῶν Σλάβων εἰς εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ I. Καρκαριαννόπουλος [*Zur Frage der Slavenansiedlungen auf dem Peloponnes*, *Revue des Etudes Sud-Est Européennes* 9 (1971) 455 κ. ἐξ.] ἀμφισβητεῖ ὅτι τὸ σχόλιον εἶναι αὐτόγραφον τοῦ Ἀρέθα.

Εκδ.: Σ. Κουγέας, *NE. 9 (1912) 473-480*.

Στ. Κυριακίδης, *Βυζαντιναὶ μελέται VI. Οἱ Σλάβοι ἐν Πελοποννήσῳ*, *Θεσσαλονίκη* 1947, σ. 41-49.

P. Charanis, The Chronicle of Monemvasia and the Question of the Slavonic Settlements in Greece, DOP. 5 (1950) 152-153. (με ἀγγλ. μετάφρ.).

Δύο σχόλια (εἰς Δίωνα Χρυσόστομον καὶ εἰς Ἀριστείδην τὸν ρήτορα) ἀφορῶντα εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ τσάρου Συμεῶν (893-927).

ΕΚΔ.: Ν.Α. Βέης, Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τὸν τσάρον Συμεῶν καὶ τὰ σχετικὰ σχόλια τοῦ Ἀρέθα Καισαρείας, Ἑλληνικά 1 (1928) 337-338.

ΑΣΙΑ: Εἰς τὰ μνημονευθέντα ἔργα παρέχονται πληροφορίες περὶ τῶν Βουλγάρων καὶ Οὐγγρων, περὶ τοῦ ζητήματος τῆς τετραγαμίας τοῦ Λέοντος Στ' καὶ περὶ τοῦ θέματος τῆς ἀσυλίας.

312. TAKTIKON BENEŠEVIĆ (921-934)

Ἐθιμοτυπικός, ὁδηγὸς τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς.

ΕΚΔ.: N. Oikonomides, Les listes de préseance byzantines des 9e et 10e siècles, Paris 1972, σ. 243-253.

V. N. Benesevič, Die byzantinischen Ranglisten nach dem Kletorologion Philothei (De Cer. I. II, c. 52) und nach den Jerusalemer Handschriften zusammengestellt und revidiert, BNJ. 5 (1926) 97-167.

313. ΡΩΜΑΝΟΣ ΛΕΚΑΠΗΝΟΣ (920-944)

Βυζαντινὸς ναύαρχος καὶ κατόπιν αὐτοκράτωρ. Ἐπαίξε σημαντικὸν ρόλον εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὸ α' ἡμισυ τοῦ 10ου αἰ. Ἰδιαιτέρως σημαντικὴ ἡ δραστηριότης του κατὰ τῶν δυνατῶν. Ἐγράψε δύο ἐπιστολάς πρὸς τὸν Συμεῶν τῆς Βουλγαρίας, διὰ τῶν ὁποίων διαμάρτύρεται, διότι ὁ Συμεῶν ἐπιμένει νὰ ἀποικληθῆται Βασιλεὺς Βουλγάρων καὶ Ρωμαίων. Ἡ πρώτη ἐπιστολὴ ἐγράφη τὸ 925 καὶ ὀλίγον ἀργότερον ἢ δευτέρα. Καὶ αἱ δύο συνετάχθησαν πιθανῶς ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Δαφνοπάτου (βλ. ἀρ. 337).

ΕΡΓΑ: Νεραὶ κατὰ τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας.

ΕΚΔ.: JGR. I, σ. 198-217.

ΑΣΙΑ: Είναι σημαντικά τεκμήρια της τότε κοινωνικής πολιτικής του κράτους.

314. ΒΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΥΘΗΡΩΝ (± 870 - ± 944).

Ο αγ. Θεόδωρος Κυθήρων ἐγεννήθη εἰς τὴν Κορώνην, ἐμίνασε δὲ καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰ Κύθηρα. Ὁ βίος του ἐγράφη ὑπὸ ἀνωνόμου, 23 τοῦλάχιστον ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἁγίου, διεσκευάσθη δὲ ὑπὸ Λέοντος τινος, κατοικοῦ Κυθήρων.

ΕΚΔ.: Ν. Α. Οικονομίδης, Ὁ βίος τοῦ ἁγίου Θεοδώρου (10ου αἰ.) (12 Μαΐου - BHG³, ἀρ. 2430), Πρακτικά Τρίτου Πανισιότου Συνεδρίου Α', Ἀθήναι 1967, σ. 284-291 (κειμ. σ. 281-291).

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος δίδει πληροφορίας περὶ τῆς ναυτικῆς δράσεως τῶν Ἀράβων τῆς Κρήτης καὶ περὶ τῶν ἀντιστοίχων μέτρων τῶν Βυζαντινῶν ἐναντίον των κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ρωμανοῦ Λεκαπηνοῦ.

315. NOTITIA EPISCOPATUUM (Νέα Τακτικά, 10ος αἰ.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως συγγραφείς μετὰ τὸν 930 καὶ 940. Συνεχίζει τὴν Διατύπωσιν τοῦ Λέοντος Στ'.

ΕΚΔ.: H. Gelzer, Georgii Cyprii descriptio orbis Romani, Leipzig 1890, σ. 57-83.

316. ΕΥΓΥΧΙΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ († 940)

Ἀραβιστὶ Saad ibn Batriq. Μελχίτης πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, γεννηθεὶς τὸ 877 καὶ πατριάρχευσας κατὰ τὰ ἔτη 933-940.

ΕΡΓΑ: Τὸ κατ' ἐξοχὴν καταστῆσαν αὐτὸν γνωστὸν ἔργον εἶναι ἡ Χρονογραφία του, ἀραβιστὶ συντεταγμένη.

ΕΚΔ.: PG. 111, σ. 907-1156 (λατιν. μετάφρ. ὑπὸ E. Poesock).

ΛΕΙΑ: Περιλαμβάνει ἱστορίαν ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι τοῦ 937. Διαπραγματεύεται τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, κυρίως δὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξάνδρειας. Χρησιμοποιεῖ σημαντικὰς πηγὰς, καὶ δὴ τὸ ἀρχεῖον τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξάνδρειας. Ἀναγράφει τὰ ὀνόματα τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων. Μετὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἀναφέρει καὶ πολιτικὰ γεγονότα. Τὸ ἔργον του εἶναι πολὺ χρήσιμον, χρήζει ὅμως κριτικοῦ ἐλέγχου, πρὸ παντὸς ὅσον ἀφορᾷ τὰς χρονολογίας. Τὸ χρονικὸν του συνεχίζει ὁ ἐξ Ἀντιοχείας Yahia (βλ. ἀρ. 383).

317. ΧΡΟΝΩΝ ΑΡΙΘΜΗΣΙΣ ΚΑΙ ΟΜΑΣ (10ος αι.)

Χρονολογικὸς πίναξ τῶν κυβερνησάντων ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι τῆς συμβασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου Ζ' καὶ τοῦ Ρωμανοῦ Α' Λεκαπηνοῦ. Ἐργὸν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μιχαὴλ Γ' (842-867) καὶ ἐφθανε μέχρι τοῦ Θεοφίλου (829-842). Μεταγενεστέρως ἐδέχθη καὶ ἄλλας προσθήκας.

ΕΚΔ.: L. Dindorf, CB. μετὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν II, Bonnæ 1832, σ. 78-87.

ΛΕΙΑ: Ἄνευ ἱστορικῆς σημασίας.

318. ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΑΚΤΙΚΩΝ (SYLLOGE TACTICORUM, 10ος αι.)

Ἔργον τῶν μέσων τοῦ 10ου αι. τοῦ μᾶς παρέχει χρήσιμους πληροφορίας στρατιωτικῆς φύσεως. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου τούτου, τὸ ὄποῖον παλαιότερον ἦτο γνωστὸν ὡς «inedita Leonis Tactica», ἀνεζητήθη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου (912-913), ἀδελφοῦ τοῦ Λέοντος Στ' Σοφοῦ (886-912).

ΕΚΔ.: A. Dain, Sylloge Tacticorum, quae olim «inedita Leonis Tactica» dicebatur, Paris 1938.

319. ΒΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΥ (β' ἡμισυ 9ου - μέσα 10ου αι.)

Ὁ Βασίλειος ἐγεννήθη περὶ τὸ 870 καὶ ἀπέθανε τὸ 944 ἢ 952 εἰς τὴν

Κωνσταντινούπολιν. Ἠσκήτευσεν εἰς ὄρεινὴν περιοχὴν τῆς Μ. Ἀσίας, τὴν ὁποίαν ἐγκατέλειψε κατόπιν τῶν διώξεων τοῦ Σαμωνᾶ καὶ ἀργότερον τοῦ Σαρωνίτου, γαμβροῦ τοῦ Ρωμανοῦ Λεκαπηνοῦ.

Ὁ βίος του σώζεται εἰς 4 παραλλαγάς.

Πρώτη παραλλαγή: Τοῦ 10ου αἰ. ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Γρηγορίου τοῦ ἀναχωρητοῦ (βλ. ἀρ. 322).

Εκδ.: AASS. Mart. III, σ. 20-32 (γ' ἐκδ., ἀποστ.).

PG. 109, σ. 653-664.

Δευτέρα παραλλαγή: Φέρει ὡς συγγραφέα τὸν Γρηγόριον, ἀλλὰ εἶναι μᾶλλον ἔργον μεταγενεστέρου ἀνωύμου.

Εκδ.: A. N. Veselovskij, Razyskanija v oblasti duhovnago stiha XI - XVII, vypusk 5 (= Μελέται εἰς τὸν τομέα τῆς πνευματικῆς ποιήσεως XI - XVII, τεύχ. 5ον), Sbornik otdelenija ruskago jazyka i slovesnosti Imp. Akademii Nauk (= Συλλογὴ τοῦ τμήματος ρωσικῆς γλώσσης καὶ γραμματολογίας τῆς Αὐτοκρ. Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν) 46, ἀρ. 6, Priloženije, σ. 3-89, St. Petersburg 1889/90 (ἀποστ.).

Τρίτη καὶ τετάρτη παραλλαγή: Ἀνώυμοι, μεταγενέστεραι τῶν προηγουμένων.

Εκδ.: S. G. Vilinskij, Žitije sv. Vasilija Novago v ruskoj literature (= Ὁ βίος τοῦ ἁγ. Βασιλείου τοῦ Νέου εἰς τὴν ρωσικὴν λογοτεχνίαν), Zapiski Imperatorskago Novorossijskago Universiteta (= Σημειώσεις τοῦ Αὐτοκρ. Π/μίου τοῦ Νοβορωσίσκου) 7, Odessa 1911, σ. 1-346 (μόνον ἀποσπάσματα).

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος παρέχει σημαντικὰς πληροφορίας περὶ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Οὐγγρων ἐναντίον τοῦ Βυζαντίου. Ἀποτελεῖ ἀξιόλογον πηγὴν διὰ τὴν βασιλείαν τῶν Βασιλείου Α', Λέοντος Στ', Ἀλεξάνδρου, Κων/νου Πορφυρογεννήτου καὶ τοῦ Ρωμανοῦ Λεκαπηνοῦ καὶ τῶν υἱῶν του.

320. ΝΙΚΗΤΑΣ ΔΑΥΙΔ ΠΑΦΛΑΓΩΝ (± 885 - μέσα 10ου αἰ.)

Ρήτωρ, φιλόσοφος, διδάσκαλος καὶ μοναχὸς τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ 10ου αἰ.

καταγόμενος ἐκ Παφλαγονίας. Ἐγράψεν ἐπιστολάς, βίους ἁγίων καὶ ἄλλα θεολογικὰ ἔργα. Εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ βίου τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου (βλ. ἀρ. 259).

321. ΒΙΟΣ ΘΣΙΟΥ ΛΟΥΚΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ (ΤΟΥ ΣΤΕΙΡΙΩΤΟΥ, 896-953)

Ὁ ὁσιος Λουκάς, μοναχὸς καὶ ἀσκητὴς, ἔζησε καὶ ἐμόνασεν εἰς τὴν Φωκίδα. Θεωρεῖται μετὰ τοῦ Νικάνου τοῦ «Μετανοεῖτε» ὡς εἰς τῶν ἀναμορφωτῶν τοῦ μοναχικοῦ βίου τῆς ἐποχῆς του. Ὁ βίος του ἐγράφη ὑπὸ ἀγνώστου περὶ τὸ 962.

Εκδ.: PG. 111, σ. 441-480 (ἀνατύπωσις τῶν ὑπὸ τοῦ Combefis, *Novum auctarium*, τόμος 2, Parisiis 1648, σ. 969-1012, ἐκδοθέντων ἀποσπασμάτων).

Π. Κρέμος, Φωκικά. Προσκυνητῆριον τῆς ἐν τῇ Φωκίδι μονῆς τοῦ ὁσίου Λουκά τοῦ πικλῆν Στεριώτου I, Ἀθῆναι 1874, σ. 25-62.

E. Martini, Supplementum ad Acta S. Lucae iunioris, An. Boll. 13 (1894) 81-121. (Ἐκδίδονται τὰ τμήματα τὰ ἐλλείποντα εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Combefis).

Ἀποσπάσματα περιλήψεως τοῦ βίου τοῦ ἁγίου, ἡ ὁποία ἀπέρρευσε ἐκ τῆς παλαιᾶς βιογραφίας του, εὐρίσκονται εἰς χειρόγραφον τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου Λουκά εἰς τὴν Φωκίδα.

Εκδ.: Ν. Α. Βέης, Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τὸν τζάρον Συμεῶν καὶ τὰ σχετικὰ σχόλια τοῦ Ἀρέθα Καισαρείας, Ἑλληνικά 1 (1928) 345-346.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος δίδει πληροφορίας διὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀράβων εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς, ὡς καὶ διὰ τὰς ἐκστρατείας τοῦ τσάρου Συμεῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπίσης εἶναι χρήσιμος πηγὴ διὰ τὰ θρησκευτικὰ πράγματα τῆς κυρίως Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δράσεως τοῦ ὁσίου.

322. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΑΝΑΧΩΡΗΤΗΣ (10ος αἰ.)

Ὁ Γρηγόριος ἔζησε κατὰ τὸν 10ον αἰ. εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Κων-

σταντινούπολιν. Ἦτο μαθητῆς τοῦ ὁσίου Βασιλείου τοῦ Νέου (βλ. ἀρ. 319), τοῦ ὁποίου ἔγραψε τὸν βίον μετὰ τὸ 944 (ἢ 952), ἔτος θανάτου τοῦ Βασιλείου.

323. ΝΙΚΟΛΑΟΣ (μέσα 10ου αἰ.)

Ὁ Νικόλαος, ἄλλοθεν ἄγνωστος, εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Νέου τοῦ ἐν Βουναίνῃ (βλ. ἀρ. 291). Ἦτο μορφωμένος καὶ πιθανὸν μοναχός.

324. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ (933-956)

Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, υἱὸς τοῦ Ρωμανοῦ Λεκαπηνοῦ.

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Βούλγαρον ἡγεμόνα Πέτρον (927-969).

ΕΚΔ.: I. Dujčev, L'epistola sui Bogomili del patriarca C/no Teofilatto, *Mélanges E. Tisserant II (Studi e Testi 232)*, Città del Vaticano 1964, σ. 63-91.

N. Petrovskij, Pismo patriarcha Konstantinopolskago Theophilakta carju Bolgarii Petru, *Izvestija otdelenija russkago jazyka i slovesnosti Imp. Akademii Nauk* (= Ἐπιστολὴ τοῦ πατριάρχου Κων/πόλεως Θεοφυλάκτου πρὸς τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Πέτρον, Ἀνακοινώσεις τοῦ τμήματος τῆς ρωσικῆς γλώσσης καὶ γραμματολογίας τῆς Αὐτοκρ. Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν) XVIII, 3 (1913) 356-372.

ΑΣΙΑ: Χρήσιμος πηγὴ περὶ τῶν βυζαντινο-βουλγαρικῶν σχέσεων κατὰ τὸν 10ον αἰ.

325. MAS'UDI († 956/7)

Ἄραβ ἱστορικός καὶ γεωγράφος.

ΕΡΓΑ: Χρονικόν, τὸ ὁποῖον φθάνει μέχρι τῶν μέσων τοῦ 10ου αἰ.

ΕΚΔ.: Barbier de Meynard, Mazoudi, *Les Prairies d'or I-IX*, Paris 1861-1877 (μετὰ γαλλ. μεταφρ.).

ΛΕΞΙΑ: Παρέχει πολυτίμους πληροφορίας διὰ τούς ἀραβο-βυζαντινούς ἀγῶνας τοῦ 9ου καὶ 10ου αἰῶνος.

326. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ζ' ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΣ (905-959)

Υἱὸς τοῦ Λέοντος Στ' Σοφοῦ (886-912). Εἶχεν εὐρυτάτην καλλιέργειαν καὶ συγχρόνως λόγῳ τῆς θέσεώς του ἀπεριόριστα μέσα ἐρεῦνης. Ἐμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μακρὰν τῆς ἐξουσίας καὶ ἐδειξε ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐπιστήμην, τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν τέχνην. Εἶχε συγκροτήσει ἐπιτελεῖον λογίων, πού εἰργάζοντο ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν του, καὶ δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ διακρίνωμεν τί ὀφείλεται εἰς τὸν Κωνσταντῖνον προσωπικῶς καὶ τί εἰς τούς συνεργάτας του. Τὰ ἔργα μὲ τὰ ὁποῖα συνδέεται τὸ ὄνομά του ἀνήκουν εἰς τρεῖς κατηγορίας: α) Εἰς αὐτὰ πού ἔγραψεν ὁ ἴδιος ὁ λόγιος αὐτοκράτωρ, ὅπως τὸ «Περὶ θεμάτων», τὸ «Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανόν», «Ἐκθεσις περὶ τῆς βασιλείου τάξεως», «Ἱστορικὴ διήγησις τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων Βασιλείου» καὶ τὸ «Στρατηγικόν». β) Εἰς αὐτὰ πού ἔγραψαν οἱ συνεργάται του κατὰ προτροπὴν του καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψίν του, ὅπως τὸ «Περὶ Βασιλειῶν» τοῦ Ἰωσήφ Γενεσίου καὶ τὸ γνωστὸν ὡς Συνεχιστῆς τοῦ Θεοφάνους ἔργον. γ) Εἰς τὰς συλλογὰς ἀρχαίων κειμένων, τὰ «Excerpta Constantini», πού ἀπηρτίσθησαν ὑπὸ ἐπιτελείου λογίων κατ' ἐντολήν του.

ΕΡΓΑ: I. Περὶ θεμάτων (De thematibus).

Ἱστορικογεωγραφικὴ πραγματεία τοῦ Κωνσταντῖνου Πορφυρογεννήτου.

ΕΚΔ.: A. Pertusi, Costantino Porfirogenito, De thematibus, Introduzione, testo critico, commento (Studi e Testi 160), Città del Vaticano 1952.

ΛΕΞΙΑ: Πρόκειται περὶ ἔργου σημαντικοῦ, διότι εἰς αὐτὸ ἀναφέρονται μὲ τὴν σειρὰν τὰ διάφορα θέματα τῆς αὐτοκρατορίας, ἡ πληθυσμικὴ σύστασις των καὶ αἱ πόλεις των, τὴν ὀνομασίαν τῶν ὁποίων διαφωτίζει μὲ ἱστορικὰς, μυθολογικὰς καὶ ἔτυμολογικὰς πληροφορίας ἐκ τῶν ἀρχαίων πηγῶν.

II. Κωνσταντῖνου τοῦ ἐν Χριστῷ βασιλεῖ αἰωνίῳ βασιλέως Ῥωμαίων πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανὸν τὸν θεοστεφῆ καὶ πορφυρογεννήτον βασιλέα (De administrando imperio).

Ὁ λατινικὸς τίτλος τοῦ ἔργου ὀφείλεται εἰς τὸν πρῶτον ἐκδότην Meursius (1611) καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου. Πρόκειται οὐσιαστικῶς περὶ ἱστοριογεωγραφικοῦ ἐγχειριδίου ἀναφερομένου εἰς τοὺς περὶ τὸ Βυζάντιον λαούς, μὲ συμβουλὰς πρακτικῆς φύσεως περὶ τῆς ἐναντι αὐτῶν πολιτικῆς τοῦ Βυζαντίου.

ΕΚΔ.: G. Moravesik - R. J. H. Jenkins, Constantine Porphyrogenitus, De administrando imperio, Greek text edited by G. Moravesik, English translation by R. J. H. Jenkins (Magyar - Görög Tanulmányok 29), Budapest 1949. Β' ἐκδ. Dumbarton Oaks 1967.

ΑΣΙΑ : Ἡ σπουδαιότης τοῦ ἔργου ἐγκρίεται κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὰς πολυτίμους πληροφορίας πού μᾶς παρέχει περὶ τῶν γειτονικῶν πρὸς τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν λαῶν, τῶν Ρώσων, Νοτιοσλάβων, Πετσενέγων, Χαζάρων, Βουλγάρων, Οὐγγρων, Μοραβῶν, Ἀρμενίων, Ἰβήρων, Ἰταλῶν, Σλάβων τῆς Ἑλλάδος κ.ἄ.

III. Κωνσταντίνου τοῦ φιλοχρίστου καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ τῷ αἰωνίῳ βασιλεῖ βασιλέως υἱοῦ Λέοντος τοῦ σοφωτάτου καὶ ἀειμνήστου βασιλέως σύνταγμα τι καὶ βασιλείου σπουδῆς ὄντως ἄξιον πόνημα (De cerimoniis aulae byzantinae).

Ἔργον περὶ τῆς ἐθιμοτυπίας τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς. Εἰς τοῦτο ἔχουν ἐνσωματωθῆ τὸ «κλητορολόγιον» τοῦ Φιλοθέου (κεφ. 52 τοῦ β' βιβλίου), «Ἐκθεσις πρωτοκλησιῶν πατριαρχῶν τε καὶ μητροπολιτῶν» (κεφ. 54 τοῦ β' βιβλίου), ἔργον τοῦ 7ου αἰ., συγγραφέα τοῦ ὁποίου ἄλλοτε ἐθεώρουν τὸν Ἐπιφάνιον Σαλαμίνος, καὶ ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Πέτρου Πατρικίου (κεφ. 84 κ.ἄ. τοῦ α' βιβλίου). Τὸ ἔργον ἐδέχθη καὶ μεταγενεστέρως προσθήκας.

ΕΚΔ.: A. Vogt, Constantin VII Porphyrogénète, Le livre des cérémonies, texte établi et traduit I-II, Commentaire 1-2 [livre I, chapitres 1-92 (83)], Paris 1935-1940 (ἡμιτελής).

I. Reiske, CB. I-II, Bonnae 1829-1830.

ΠΗΓΑΙ: Ἐκθεσις πρωτοκλησιῶν, Φιλόθεος.

ΛΕΞΙΑ: Μνημειῶδες ἔργον, διαπραγματευόμενον μετ' ἀκριβείας καὶ λεπτομερειῶν τὸ ἐθιμοτυπικὸν τῆς αὐλῆς καὶ παρέχον πολλὰς πληροφορίας περὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς.

IV. Ἱστορικὴ διήγησις τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων Βασιλείου Α' (Vita Basilii) (βλ. ἀρ. 336, Συνεχιστῆς Θεοφάνους).

ΕΚΔ.: I. Bekker, Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus, CB. Bonnae 1838, σ. 211-253.

PG. 109, σ. 225-369.

ΛΕΞΙΑ: Τὸ ἔργον διαπνέει ἐγκωμιστικὴ τάσις ἀποβαίνουσα εἰς βάρος τῆς ἀντικειμενικότητός του.

V. Κωνσταντίου ἐν Χριστῷ βασιλεῖ αἰωνίῳ βασιλέως Ῥωμαίων στρατηγικὸν περὶ ἐθνῶν διαφορῶν ἐθνῶν καὶ ὡς ἕκαστον αὐτῶν μάχεται καὶ πῶς δεῖ αὐτῷ ἀντιμάχεσθαι.

Ἰρόκειται περὶ ἀποσπασματικῆς περιλήψεως τοῦ τμήματος ἐκείνου τοῦ Στρατηγικοῦ τοῦ Ψευδο-Μαυρικίου (βλ. ἀρ. 151) τοῦ ἀναφέρεται εἰς τοὺς Πέρσας, Ἀβάρους καὶ τοὺς Τούρκους.

ΕΚΔ.: I. Lami, Ioannis Meursii opera VI, Florentiae 1745, σ. 1409-1418.

ΛΕΞΙΑ: Ἄνευ ἰδιαιτέρας ἀξίας.

327. ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΒΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΗΡΩΝΟΣ (10ος αἰ.)

Παρέχει πληροφορίας περὶ ἐπιδρομῶν Σαρακηνῶν ἐπὶ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου εἰς τὰ Εὐχάιτα (βλ. ἀρ. 1).

328. ΒΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΛΕΙΝΟΥ († 961)

Ὁ Μιχαὴλ ἦτο ἀσκητὴς καὶ ἡγούμενος εἰς τὴν Βιθυνίαν. Ἦτο συγγενὴς

τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας καὶ πνευματικὸς πατὴρ τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου. Ἀπέθανε τὸ 961.

ΕΚΔ.: L. Petit, Vie de St. Michel Maléinos, suivie du traité ascétique de Basile le Maléinote, Revue de l'Orient Chrétien 7 (1902) 543-603 (κείμενον σ. 549-568).

Ἐπανέκδοσις εἰς τὴν σειρὰν Bibliothéque Hagiographique Orientale 4, Paris 1903, σ. 7-26 (κείμενον).

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος ἀναφέρει τοὺς κατὰ τῶν Βουλγάρων ἀγῶνας εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 10ου αἰῶνος.

329. ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΔΙΑΚΟΝΟΣ (10ος αϊ.)

Μοναχὸς καὶ διάκονος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὰ μέσα τοῦ 10ου αἰῶνος.

ΕΡΓΑ: Ὁ Θεοδόσιος ἔγραψε πανηγυρικὸν ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον "Ἀλωσις τῆς Κρήτης, ὅπου πανηγυρίζει διὰ τὴν ἤτταν τῶν Ἀράβων τὸ 961, τὴν ἔξωσίν των ἐκ τῆς Κρήτης καὶ τὴν ἐπανάκτησιν τοῦ Χαλεπίου. Τὸ ποίημα ἐγράφη ὀλίγον μετὰ τὰ γεγονότα, ἀλλ' ἐδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρωμανοῦ Β' (963) καὶ ἀφιερῶθη εἰς τὸν διάδοχόν του Νικηφόρον Φωκᾶν (963-969), πρωταγωνιστὴν τῶν γεγονότων, τοῦ ὁποίου αἱ ἥρωϊκαὶ πράξεις ἀποτελοῦν τὸ κύριον θέμα τοῦ ποιήματος.

ΕΚΔ.: Ν. Μ. Παναγιωτάκης, Θεοδόσιος ὁ Διάκονος καὶ τὸ ποίημα αὐτοῦ "Ἀλωσις τῆς Κρήτης" (Κρητικὴ Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη 2), Ἑράκλειον, 1960.

F. Jacobs, CB. Bonnæ 1828, σ. 259-306 (μετὰ τὸν Λέοντα Διάκονον).

ΑΣΙΑ: Δίδει πληροφορίας περὶ τῆς ἀνακτήσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ 961 καὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ εἰς τὴν Συρίαν.

330. LIUTPRANDUS (10ος αϊ.)

Λατῖνος ἐπίσκοπος τῆς Κρεμώνης, χρησιμοποιηθεὶς εἰς διπλωματικὰς

ἀποστολὰς πρὸς τὴν βυζαντινὴν αὐλήν, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κων. 'νου Πορφυρογενήτου (944-959) καὶ τοῦ Νικηφόρου Φωκά (963-969).

Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ ἐνδιαφέρου διὰ τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν παρουσιάζουν:

ΕΡΓΑ: I. Anlapodosis.

Ἔργον εἰς τὴν λατινικὴν μὲ ἐντυπώσεις ἐκ τῆς πρώτης παραμονῆς τοῦ Λιουτπράνδου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

ΕΚΔ.: G.H. Pertz, MGH. Script. rer. germ. III (Hannoverae 1839, ἀναστατ. ἔκδ. Λειψία 1925) σ. 273-339.

PL. 136, σ. 787-898.

II. Relatio de legatione Constantinopolitana.

Ἡ ἐπίσημος ἔκθεσις τοῦ Λιουτπράνδου περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀποστολῆς του εἰς τὴν βυζαντινὴν αὐλήν ἐπὶ Νικηφόρου Φωκά.

ΕΚΔ.: Ἐν CB. μετὰ τὸν Λέοντα Διάκονον, Bonnae 1828, σ. 343-373.

G. H. Pertz, MGH. Script. rer. germ. III (Hannoverae 1839, ἀναστατ. ἔκδ. Λειψία 1925) σ. 347 - 363.

PL. 136, σ. 909-938.

Ἑλλην. μετάφρ. ὑπὸ Σ. Ζαμπελίου, Βυζαντιναὶ Μελέται, Ἀθήναι 1857, σ. 515-574.

ΛΕΞΙΑ: Ἀξιόλογος πηγὴ περὶ τῆς καταστάσεως εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ τῶν σχέσεων τοῦ κράτους μετὰ τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ μέσα τοῦ 10ου αι., διαπνιζομένη ὅμως ὑπὸ ἐμφανοῦς ἀντιβυζαντινοῦ πνεύματος.

331. ΣΥΜΕΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ (β' ἡμισυ 10ου αι.)

Ἦτο λογοθέτης ἐπὶ τῆς βασιλείας πολλῶν αὐτοκρατόρων. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου τοῦ ἔκαρῃ πιθανώτατα μοναχός. Ταυτίζεται μετὰ τοῦ Συμεῶν Μαγίστρου καὶ Λογοθέτου (βλ. ἀρ. 333).

Ὁ Συμεῶν Μεταφραστῆς συνέθεσε συλλογὴν συναξαρίων διασκευάσας, μεταγλωττίσας εἰς καθαρωτέραν γλῶσσαν καὶ ἐν μέρει ἐκ νέου συγγράψας παλαιότερα μαρτυρολόγια καὶ βίους ἁγίων.

Εκδ.: PG. 114, 115, 116 (ὅπου ὅμως περιέχονται καὶ πολλὰ κείμενα μὴ ἀνήκοντα εἰς τὸν Συμεῶν Μεταφραστὴν).

332. ΣΥΝΕΧΙΣΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ (Georgius Continuatus)
(963-969)

Διὰ τοῦ ὀνόματος Συνεχιστῆς Γεωργίου Μοναχοῦ χαρακτηρίζομεν ἀνώ-
νυμον χρονικὸν σωζόμενον εἰς δύο παραλλαγὰς : Α καὶ Β.

Ἡ παραλλαγή Α, γραφεῖσα ὑπὸ ἀγνώστου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 963-969, ταυτίζεται πρὸς τὸ τμήμα τῶν χρονικῶν τοῦ Συμεῶν Λογοθέτου (βλ. ἀρ. 333), τοῦ Θεοδοσίου Μελιτηνοῦ (βλ. ἀρ. 334) καὶ τοῦ Λέοντος Γραμματικοῦ (βλ. ἀρ. 362) τὸ διαπραγματευόμενον τὰ γεγονότα 842-948. Ὑπέστη μεταγενεστέρας προσθήκας καὶ εἰς ἓν χειρόγραφον φθάνει μέχρι τοῦ 1143.

Εκδ.: I. Bekker, Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus, CB. Bonnae 1838, σ. 810-924 [= ἀφήγησις γεγονότων τῶν ἐτῶν 842-948. Τὸ χρονικὸν διάστημα 813-842, περιλαμβανόμενον εἰς τὰς σ. 763-810 (CB.) καὶ θεωρούμενον συνήθως ὡς continuatio τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ, εἶναι κατὰ τὸν C. de Boor (σ. VI/VII τοῦ προλόγου τῆς ἐκδόσεώς του τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ) ἰσχυρῶς ἀποκλίνουσα ἀνώνυμος διασκευή].

PG. 109, σ. 872-984 (διὰ τὰ προηγούμενα γεγονότα, περιεχόμενα εἰς σ. 824-872, ἰσχύει ἡ ἀνωτέρω παρατήρησις τοῦ C. de Boor).

Ἡ παραλλαγή Β περιέχει ἐπὶ πλέον χωρία ἐκ τοῦ Γενεσίου ἢ τῶν πηγῶν του. Μετεφράσθη ἑνωρὶς εἰς σλαβονικὴν γλῶσσαν.

Εκδ.: V. M. Istrin, Chronica Georgija Amartola v drevnem Slavjanorusskom perevod 2 (= Χρονικὸν τοῦ Γεωργίου Ἀμαρτωλοῦ εἰς ἀρχαίαν σλαβορρωσικὴν μετάφρασιν), Petrograd 1922, σ. 1-65.

ΠΗΓΑΙ: Αἱ πηγαί τοῦ σημαντικωτέρου μέρους τοῦ ἔργου μᾶς εἶναι ἄγνωστοι. Ὁ συγγραφεὺς ἐστηρίχθη εἰς παλαιότερας πληροφορίας καὶ εἰς προφορικὰς μαρτυρίας.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Ψευδοσυμεών, Συνεχιστὴν Θεοφάνους, Ἰωάννην Ζωναράν, Θεόδωρον Σκουταριώτην.

ΛΕΙΑ: Καὶ αἱ δύο παραλλαγὰὶ δὲν ἔχουν ἰδιαίτερος σημαντικὴν ἱστορικὴν ἀξίαν. Σημασίαν ἔχει κυρίως τὸ τμήμα μέχρι τοῦ 948. Δίδει κατὰ τὸν συνήθη τρόπον τῶν χρονολογιῶν τὰ γεγονότα τῆς προαναφερθείσης περιόδου. Παρέχει πληροφορίας περὶ τῶν γεγονότων τῆς βασιλείας ἐκάστου αὐτοκράτορος κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν. Δίδει ἰδιαίτερον βάρος εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν πολέμων, τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ὡς καὶ τὰς σχέσεις τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἡγεμόνων. Διέπεται ὑπὸ πνεύματος φιλικοῦ πρὸς τὸν Ρωμανὸν Λεκαπηνόν.

333. ΣΥΜΕΩΝ ΜΑΓΙΣΤΡΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ (β' ἡμισυ 10ου αΙ.)

ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Συμεῶν Μαγίστρου καὶ Λογοθέτου μᾶς παραδίδεται χρονολογία, ἡ ὅποια φθάνει μέχρι τοῦ 948. Εἶναι μᾶλλον βέβαιον ὅτι ὁ Συμεῶν Μαγίστρος καὶ Λογοθέτης καὶ ὁ Συμεῶν Μεταφραστής (βλ. ἀρ. 334) εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἡ χρονολογία τοῦ Συμεῶν εἰς ἄλλα χειρόγραφα ἀποδίδεται εἰς τὸν Θεοδόσιον Μελιτηνόν (βλ. ἀρ. 334) ἢ εἰς τὸν Λέοντα Γραμματικόν (βλ. ἀρ. 362), εἰς ἄλλα δὲ ἐμφανίζεται ὡς ἄνωνυμος (βλ. ἀρ. 335: Ψευδοσυμεών).

Εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ ἡ ἀρχικὴ ἔκτασις τῆς, ὁ χρόνος συγγραφῆς καὶ αἱ πηγαί τῆς. Πάντως ἡ νεωτέρα ἔρευνα δέχεται ὅτι πρόκειται περὶ διαδοχικῶν ἐπεξεργασιῶν καὶ συνεχίσεων τοῦ αὐτοῦ ἄνωνυμου χρονικοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν ὡς «Ἐπιτομή» καὶ τοῦ ὁποῖου τὸν πυρῆνα πιθανὸν ἀπετέλει τὸ ἔργον τοῦ πατρικίου Τραϊανοῦ, ποῦ ἔφθανε μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β' (685-695 καὶ 705-711). Ἡ συμπλήρωσις καὶ συνέχισις τοῦ χρονικοῦ τούτου μέχρι τοῦ 842 εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ ἔργον τοῦ Συμεῶν Μαγίστρου καὶ Λογοθέτου. Ὡς συνέχεια τούτου (μέχρι τοῦ 948) χρησιμεύει εἰς τὸν Συμεῶν ἡ Συνέχεια τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ

* Ἄλλο χρονικόν, ποῦ φθάνει μέχρι τοῦ 963, καὶ παραδίδεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Συμεῶν Μαγίστρου (Ψευδοσυμεών, βλ. ἀρ. 335), εἶναι συμπλήρημα ἐκ διαφόρων παλαιότερων, κατὰ τὸ πλεῖστον γνωστῶν ἔργων, δὲν προέρχεται ὅμως ἀπὸ τὸν Συμεῶν, ἀλλὰ εἶναι διασκευὴ τοῦ χρονικοῦ του.

Ἐκδ.: I. Bekker, Leonis Grammatici chronographia, CB. Bonnæ 1842, σ. 1-228. (Τὸ χρονικὸν τοῦ Συμεῶν εἶναι εἰσέτι ἀνεκδοτὸν ἀντ' αὐτοῦ χρησιμοποιοῦμεν τὴν ἔκδ. τοῦ Λέοντος Γραμ-

ματικοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ μέχρι τοῦ 842 τμήμα τοῦ χρονικοῦ του ἀντιγράφει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον πιστῶς τὸν Συμεών.

Ἡ σλαβικὴ μετάφρασις τοῦ ἔργου, τοῦ τέλους τοῦ 14ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 15ου αἰ., ἐν:

V. I. Sreznevskij, Slavjanskij perevod chroniki Simeona Logotheta (= Ἡ σλαβικὴ μετάφρασις τοῦ χρονικοῦ τοῦ Συμεών Λογοθέτου), with an Introduction in Russian by G. Ostrogorsky and a Preface in English by I. Dujčev, London 1971.

ΠΗΓΑΙ: Σωζομενός, Προκόπιος, Θεοφάνης, Γεώργιος Μοναχός.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Γεώργιον Κεδρηόν, Ἰωάννην Ζωναρᾶν, Κωνσταντῖνον Μανασσῆν.

ΛΕΞΙΑ: Σημαντικὴ πηγὴ διὰ τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 813-948. Διαπνέεται ὑπὸ φιλικῶν αἰσθημάτων πρὸς τὸν Ρωμανὸν Α' Λεκαπτηνὸν καὶ τὸ ἔργον του.

334. ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΜΕΛΙΤΗΝΟΣ (10ος αἰ.)

Ἰπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοδοσίου Μελιτηνοῦ σώζεται χρονογραφία ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ρωμανοῦ Λεκαπτηνοῦ (948). Ἡ χρονογραφία ἔχει πολὺ στενὴν σχέσιν πρὸς τὰς χρονογραφίας τοῦ Λέοντος Γραμματικοῦ (βλ. ἀρ. 362) καὶ τοῦ Ψευδοσυμεών (βλ. ἀρ. 335). Καὶ αἱ τρεῖς ἀποτελοῦν ἀπλῶς ἐπεξεργασίαν τοῦ ἔργου τοῦ Συμεών Μαγίστρου καὶ Λογοθέτου (βλ. ἀρ. 333).

ΕΚΔ.: Th. F. Tafel, Theodosii Meliteni qui fertur chronographia (Monumenta saecularia, hrsg. von der königl. bayer. Akad. der Wiss. III. 1), Monachii 1859.

335. ΨΕΥΔΟΣΥΜΕΩΝ (10ος αἰ.)

Ἵνομάζομεν οὕτω τὸν συγγραφέα ἀνωνύμου χρονικοῦ ἀποδιδόμενου παλαιότερον εἰς τὸν Συμεών Μαγίστρον. Εἰς τὴν πραγματικότητά τὸ χρονικὸν τοῦτο εἶναι ἀνωνύμος διασκευὴ τοῦ ἔργου τοῦ Συμεών Μαγίστρου (βλ. ἀρ. 333). Ἀρχίζει ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, φθάνει μέχρι τοῦ 962 καὶ δὲν εἶναι παρὰ συμπίλημα παλαιότερων γνωστῶν ἔργων.

Εκδ.: I. Bekker, Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus, CB. Bonnae 1838, σ. 603-760.

ΠΗΓΑΙ: Διὰ τὴν περίοδον μέχρι τοῦ 9ου αἰ. ὁ Θεοφάνης, τὸν ὁποῖον σχεδὸν ἀντιγράφει, ὁ Γεώργιος Μοναχός, κοινῇ μετὰ τοῦ Ζωναρᾶ πηγὴ καὶ ἄλλα ἔργα. Τὸ τελευταῖον μέρος ἀπὸ τοῦ 813 μέχρι τοῦ 963 ἀντιγράφει τὸ ἔργον τοῦ Scriptor Incertus (βλ. ἀρ. 223) ποῦ διαπραγματεύεται τὴν ἐποχὴν τοῦ Μιχαὴλ Α' καὶ Λέοντος Ε', τὸ ἀρχικὸν κείμενον τοῦ Συνεχιστοῦ τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ (βλ. ἀρ. 332) καὶ τὸν Συνεχιστὴν τοῦ Θεοφάνους (βλ. ἀρ. 336).

ΛΕΞΙΑ: "Ἀνεῦ ἰδιαιτέρας ἀξίας.

336. ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΣΥΝΕΧΙΣΤΗΣ (Theophanes Continuatus, 10ος αἰ.)

Ἱστορικὸν ἔργον ποῦ συνεχίζει τὴν γνωστὴν χρονολογίαν τοῦ Θεοφάνους, ἐξ οὗ καὶ ὁ συμβατικὸς τίτλος Θεοφάνους Συνεχιστῆς ἢ Συνέχεια τοῦ Θεοφάνους. Ὁ πλήρης τίτλος τοῦ ἔργου εἶναι:

Χρονογραφία συγγραφεῖσα ἐκ προστάγματος τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ φιλοχρίστου καὶ πορφυρογεννήτου δεσπότη. Διαιρεῖται εἰς 6 βιβλία.

Διαπραγματεύεται τὴν ἐποχὴν 813-961. Τὰ τέσσαρα πρῶτα βιβλία ἀναφέρονται εἰς τὴν περίοδον 813-867, ἀρχίζουσι δηλαδὴ μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Ε' Ἀρμενίου (813-820) καὶ φθάνουσι μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Μιχαὴλ Γ' (842-867). Ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς τῶν ἀνῆκεν εἰς τὸν κύκλον τῶν λογίων ποῦ περιστοίχιζον τὸν Κωνσταντῖνον Πορφυρογεννήτον καὶ συνέγραψε τὴν ἱστορίαν του τῇ συμπαράστασι τοῦ ἰδίου τοῦ αὐτοκράτορος. Τὸ πέμπτον βιβλίον ἀναφέρεται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνο (867-886) καὶ εἶναι προσωπικὸν ἔργον τοῦ Πορφυρογεννήτου. Τὰ πέντε αὐτὰ βιβλία, ποῦ καλύπτουσι τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς χρονικὴν περίοδον μετὰ τὸ ἔργον τοῦ Ἰωσήφ Γενεσίου, ἀπετέλεσαν τὸν ἀρχικὸν πυρῆνα τοῦ ἔργου καὶ πρέπει νὰ ἐγράφησαν μετὰ τῶν ἐτῶν 945 καὶ 959. Τὸ ἕκτον βιβλίον εἶναι δυσαναλόγως μεγαλύτερον τῶν προηγουμένων καὶ περιλαμβάνει τὴν περίοδον 886-961, ἀρχίζει δηλ. μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Λέοντος Στ' Σοφοῦ καὶ φθάνει μέχρι τοῦ 961, τοῦ δευτέρου τ.ξ. ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Ρωμανοῦ Β'. Ἡ ἀφήγησις εἰς τὸ τελευταῖον αὐτὸ βιβλίον διακόπτεται ἀποτόμως καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀρχικῶς ἐφθάνε μέχρι τοῦ 963.

Εἰς τὸ 6ον βιβλίον διακρίνομεν 2 τμήματα. Τὸ α' τμήμα (τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὴν περίοδον 886 μέχρι τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ Κωνσταντίνου Ζ') ἀντιγράφει τὸν «Λογοθέτην» (Συμεὼν Μάγιστρος καὶ Λογοθέτης, βλ. ἀρ. 333). Τοῦ β' τμήματος (τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὴν μονοκρατορικὴν τοῦ Κωνσταντίνου Ζ' καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Ρωμανοῦ Β' μέχρι τοῦ ἔτους 961) πιθανὸς συγγραφεὺς εἶναι ὁ Θεόδωρος Δαφνοπάτης (βλ. ἀρ. 337).

Τὸ ὅλον ἔργον, γνωστὸν σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Συνεχιστῆς τοῦ Θεοφάνους, συνεπληρώθη ἐπὶ τοῦ Νικηφόρου Φωκά.

Εκδ.: I. Bekker, *Theophanes Continuatus*, CB. Bonnae 1838, σ. 3-481.

ΠΗΓΑΙ: Ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς τῶν τεσσάρων πρώτων βιβλίων σημειώνει εἰς τὸν πρόλογόν του ὅτι ἐστηρίχθη εἰς προφορικὰς μαρτυρίας, ἀλλὰ καὶ εἰς γραπτὰς πηγὰς, ἀναφέρει μάλιστα καὶ κάποιον Θεόγνωστον τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον δὲν σώζεται. Διαπιστώνονται ὠρισμαῖα ὁμοιότητες πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἰωσήφ Γενεσίου, πρᾶγμα πὸν σημαίνει προφανῶς χρῆσιν κοινῶν πηγῶν, ἄλλα δὲ σημεῖα φανερώνουν ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸ De administrando imperio καὶ τὸ De thematibus τοῦ Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου. Ὁ F. Barišić [Byzantion 31 (1961) 257-271] δέχεται τὸν Σέργιον ὁμολογητὴν ὡς πηγὴν τοῦ δευτέρου βιβλίου εἰδικῶς.

Ἄσφαές εἶναι ποῖαι πηγαὶ πλὴν τοῦ Γενεσίου ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὸ 5ον βιβλίον. Ὁ Κων/νος λέγει εἰς τὸν πρόλογον τοῦ 5ου βιβλίου ὅτι τὸ ἔγραψεν «... ἀπὸ διαφόρων ἀθροίσας διηγημάτων».

Τοῦ α' μέρους τοῦ ἔκτου βιβλίου (μέχρι τοῦ 948) κυρία πηγὴ εἶναι ὁ Συνεχιστῆς τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ὩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Ψευδοσυμεών, Ἰωάννην Σκυλίτζην, Γεώργιον Κεδρηνόν, Ἰωάννην Ζωναράν, Γεώργιον Σφραντζῆν.

ΛΕΙΑ: Τὸ ἔργον δὲν διακρίνει ἀντικειμενικότης. Ἀμυρώνεται ἢ δρᾶσις τῶν προκατόχων τοῦ Βασιλείου Α', διὰ τὴν ἐξαρθῆναι τὸ πρόσωπον τοῦ αυτοκράτορος τούτου καὶ τὴν παρουσιασθῆναι φωτεινὸν τὸ ἔργον τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας. Εἰς τὸ α' μέρος τοῦ ἔκτου βιβλίου ἐκθειάζεται ἡ προσωπικότης καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ρωμανοῦ Λεκαπηνοῦ. Τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Δαφνοπάτου συγγραφέν β' μέρος ἔχει αὐτοτελῆ ἀξίαν. Γενικῶς ὁ Συνεχιστῆς τοῦ Θεοφάνους ἀποτελεῖ μίαν τῶν σπουδαιοτέρων πηγῶν μας διὰ τὸν 9ον καὶ 10ον αἰῶνα.

337. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΔΑΦΝΟΠΑΤΗΣ (10ος αί.)

Ἦτο ἑπαρχος Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Ρωμανοῦ Β' (959-963). Ἐγραψεν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Σκυλίτζης εἰς τὸ προοίμιόν του. Πιθανῶς πρόκειται περὶ τοῦ β' τμήματος τοῦ τελευταίου βιβλίου τοῦ Συνεχιστοῦ τοῦ Θεοφάνους, ποῦ περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν Κωνσταντίνου Ζ' καὶ Ρωμανοῦ Β' (βλ. ἀρ. 336). Φέρεται καὶ ὡς συντάκτης λόγων καὶ ἐπιστολῶν τοῦ Ρωμανοῦ Λεκαπηνοῦ (βλ. ἀρ. 313).

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολαί.

Πρὸς τὸν πάπαν, τὸν Ἡρακλείας Ἀναστάσιον, τὸν ἐμίρην τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας Συμεών. "Ολαὶ ἀπελύθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Λεκαπηνοῦ.

ΕΚΔ.: I. Σακκελίω, Ρωμανοῦ βασιλέως τοῦ Λεκαπηνοῦ ἐπιστολαί, ΔΙΕΕ. 1 (1883/4) 657-666 καὶ 2 (1885/89) 38-48 (3 ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Συμεών).

338. ΕΠΑΡΧΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ (9ος-10ος αί.)

Συλλογὴ τῶν ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐκδιδομένων διατάξεων διὰ τὴν ρύθμισιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἐπαγγελματίων. Εἰς τὸ Ἐπαρχικὸν βιβλίον γίνεται ἐκτενὴς λόγος περὶ τῶν διαφόρων συντεχνιῶν τῶν βιοτεχνῶν καὶ ἐμπόρων καὶ περὶ τῆς ὀργανώσεώς των. Ὁ χρόνος συντάξεώς του δὲν ἔμπορεῖ νὰ προσδιορισθῇ ἀκριβῶς. Ἐπιθέτουν ὅτι τὸ κύριον μέρος τῆς συλλογῆς ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Λέοντος Στ' (886-912). Περιέχει ὅμως καὶ μεταγενεστέρως προσθήκας, ποῦ φθάνουν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Νικηφόρου Β' Φωκᾶ (963 - 969).

ΕΚΔ.: M. Ja. Sjuzumov, Knjiga Eparcha, Sverdlovsk 1949. Β' ἔκδοσις Moskva 1962.

JGR. II, σ. 369 - 392.

J. Nicole, Le livre du préfet ou l'édit de l'empereur Léon le Sage sur les corporations de Constantinople, Genève 1893. Ἀνατ. ὑπὸ I. Dujčev, London 1970 (εἰσαγωγή, facsimiles τοῦ κειμ., γαλλ. μετάφρ. ὑπὸ J. Nicole, 1894 καὶ ἀγγλ. μετάφρ. ὑπὸ E. H. Freshfield, 1938).

339. ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΩΝΥΜΟΥ (Carmen anonymi, μέσα 10ου αι.)

Ποίημα ανωνύμου συγγραφέως τῶν μέσων τοῦ 10ου αι., εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὁ στρατηγὸς Κατακαλών. Πιθανὸν ἔργον τοῦ πατρικίου Λέοντος Φιλοσόφου.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, ΝΕ. 16 (1922) 53 - 56. (Τὰ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΙΖ' καὶ ΡΓ' κατάλοιπα).

ΛΕΙΑ: Ἀναφέρει τοὺς Οὐννους καὶ Σκύθας, τοὺ πιθανώτατα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς Οὐγγρους καὶ Βουλγάρους.

340. ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΔΡΟΜΗΣ ΠΟΛΕΜΟΥ (10ος αι.)

Στρατιωτικὸν ἐγχειρίδιον συγγραφέν ὑπὸ ἀξιωματικοῦ τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 10ου αι.

ΕΚΔ.: C.B. Hasii, CB. Bonnae 1828, σ. 179 - 258 (μετὰ τὸν Λέοντα Διάκονον).

ΛΕΙΑ: Παρέχει στοιχεῖα περὶ τῆς πολεμικῆς τακτικῆς τῶν Βυζαντινῶν καθὼς καὶ πληροφορίας περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ (963-969) κατὰ τῶν Ἀράβων.

341. NOTITIA EPISCOPATUUM (τῶν χρόνων τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ) (969 - 976)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως. Πρόκειται περὶ διασκευῆς τῆς «Διατυπώσεως» τοῦ Λέοντος Στ' συγγραφείσης ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Τσιμισκῆ.

ΕΚΔ.: Gelzer, σ. 569 - 572.

342. ΒΙΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΙΛΑΣ (10ος αι.)

Ὁ Ἰωάννης ἔζησεν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Βουλγάρου τσάρου Πέτρου (927 - 969). Τὴν βιογραφίαν του καὶ κανόνα ἔγραψεν ὁ Γεώργιος Σκυλίτζης μεταξὺ 1166 καὶ 1183 (βλ. ἀρ. 439). Τὸ ἐλληνικὸν κείμενον ἔχει χαθῆ, σώζονται ὅμως βουλγαρικαὶ μεταφράσεις τοῦ ἐλληνικοῦ πρωτοτύπου.

- ΕΚΔ.: J. Ivanov, Žitija na sv. Ivana Rilski (= Βίαι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἀπὸ τὴν Ρίλαν), Godišnik na Sofijskija Universitet, Ist. - filol. Fakultet (= Ἑπετηρὶς τοῦ Παν/μίου τῆς Σόφιας, Ἰστ. - φιλολ. Σχολή) XXXII 13, Sofia 1936, σ. 103 - 108 (ὁ βίος).
B. Angelov, Un canon de St. Jean de Rila de Georges Skylitzes, Byzantinobulgarica 3 (1969) 171 - 185 (ὁ κανὼν).

343. ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΣΙΚΕΛΙΩΤΗΣ (Χρονικὸν Cambridge, 10ος αἰ.)

Ἄγνωστος Ἕλλην ἐκ Σικελίας.

ΕΡΓΑ: Κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 10ου αἰ. ἔγραψε σύντομον χρονογραφίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφηγεῖται τὰ γεγονότα εἰς τὴν Σικελίαν ἀπὸ τοῦ 827 μέχρι τοῦ 965. Τὸ ὕφος του εἶναι ξηρὸν καὶ λακωνικόν, ἀλλὰ μὲ προφανῆ ζῆλον πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἐσώθη εἰς δύο χειρόγραφα τοῦ 10ου αἰ. καὶ μετεφράσθη εἰς τὰ ἀραβικά.

ΕΚΔ.: La Cronaca Siculo-Saracena di Cambridge con doppio testo greco scoperto in codici contemporanei delle Biblioteche Vaticana e Parigina, per G. Cozza-Luzi con accompagnamento del testo arabico per Can. B. Lagumina, Documenti per servire alla storia di Sicilia, 4a Serie, vol. 2, Palermo 1890.

P. Battifol, Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres 1890, σ. 394 - 402 (μὲ λατιν. μετάφρ.).

A. Wirth, Chronographische Späne, Frankfurt 1894, σ. 11-16.

344. ΤΑΚΤΙΚΟΝ ESCORIAL (971 - 975)

Κατάλογος ἀξιωμάτων καὶ τιτλούχων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους.

ΕΚΔ.: N. Oikonomidès, Les listes de préséance byzantines des 9e et 10e siècles, Paris 1972, σ. 263 - 277.

345. ΛΕΩΝ ΔΙΑΚΟΝΟΣ (10ος αἰ.)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Καλόην τῆς Μ. Ἀσίας περὶ τὸ 950. Ἦτο κληρικὸς.

Τὸ 986 συνώδευσε τὸν Βασίλειον Β' εἰς τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῶν Βουλγάρων.

ΕΡΓΑ: I. Ἰστορία, εἰς 10 βιβλία. Ἀρχίζει τὴν ἱστορίαν του μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κων/νου Πορφυρογενήτου (959) καὶ τελειώνει μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ (976), παρεμβάλλων εἰς τὸ 10ον βιβλίον καὶ τέσσαρα κεφάλαια ἀναφερόμενα εἰς γεγονότα τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου Β'. Ἀφηγεῖται τοὺς τρεῖς μεγάλους πολέμους ποὺ διεξήγαγον τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Βυζαντινοὶ ἐναντίον τῶν Σαρακηνῶν τῆς Κρήτης, τῶν Σαρακηνῶν τῆς Ἀσίας καὶ ἐναντίον τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ρώσων. Ἡ ἱστορία του πρέπει νὰ ἐγράφη περὶ τὸ 992.

ΕΚΔ.: C. B. Hase, Leonis Diaconi Caloënsis Historiae, CB. Bonnae 1828.

Δ. Ζακυθηνός, Βυζαντινὰ Κείμενα (Βασικὴ Βιβλιοθήκη 3). Ἀθῆναι 1957, σ. 149-152 (ἀποσπ.).

ΠΗΓΑΙ: Προσωπικὴ γνῶσις τῶν γεγονότων καὶ πληροφορίαι ἄλλων αὐτοπτῶν μαρτύρων.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Ἰωάννην Σκυλίτζην καὶ Ἰωάννην Ζωναράν.

ΛΕΙΑ: Ἡ βαθεῖα προσήλωσίς του εἰς τὸν βυζαντινὸν αὐτοκράτορα μειώνει τὴν ἀμεροληψίαν του· παρὰ τοῦτο παρέχει πολὺ χρήσιμους πληροφορίας περὶ τῆς χώρας, τῆς καταγωγῆς καὶ τῶν ἠθῶν τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ρώσων.

II. Ἐγκώμιον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειον Β'. Βάσει ἐσωτερικῶν στοιχείων ὁ ἐκδότης τὸ χρονολογεῖ περὶ τὸ 980.

ΕΚΔ.: Ἰ. Σκουτρήs, Λέοντος τοῦ Διακόνου ἀνέκδοτον ἐγκώμιον εἰς Βασίλειον τὸν Β', ΕΕΒΣ. 10 (1933) 425-434.

ΛΕΙΑ: Ὁ λόγος ἔχει ἔντονον ἐγκωμιαστικὸν χαρακτῆρα καὶ μικρὰν ἀξίαν ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Εἰς τὰς § 14 - 16 ἀναφέρει τινα περὶ τῆς κοιωνικῆς μερίμνης τοῦ αὐτοκράτορος.

346. ΒΙΟΣ ΛΟΥΚΑ ΣΤΥΛΙΤΟΥ (879 - 979)

Ἐλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Βουλγάρων καὶ συνελήφθη

αίχμάλωτος. Μετά την απελευθέρωσίν του ἐκάφη μοναχός. Ὁ βίος του σώζεται εἰς δύο παραλλαγάς.

Πρώτη παραλλαγή: Ὑπὸ ἀνωνόμου τοῦ 11ου αἰῶνος.

ΕΚΔ.: H. Delehaye, Les Saints Stylites, Bruxelles - Paris 1923, σ. 195 - 237.

A. Vogt, Vie de St. Luc le Stylite, An. Boll. 28 (1909) 5 - 56.
Fr. Vanderstuyf, PO. 11, Paris 1915, σ. 189 - 287.

Δευτέρα παραλλαγή:

ΕΚΔ.: H. Delehaye, Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae (Propylaeum ad AASS. Nov.), Bruxelles 1902, σ. 301 - 304.

ΑΣΙΑ: Παρέχει ἀρκετὰς πληροφορίας ἀναφερομένας εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Βουλγάρων καὶ τὴν νίκην τοῦ τσάρου Συμεὼν εἰς τὸ Βουλγαρόφυγον τὸ 896.

347. ΠΑΤΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (10ος αι.)

Συλλογὴ ἔργων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰδρύσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὰ μνημεῖα καὶ τὰ οἰκοδομήματά της. Συγγραφεὰ τῆς συλλογῆς ἐθεώρουν τὸν Γεώργιον Κωδινόν, ἐπειδὴ εἰς ὠρισμένα χειρόγραφα τῶν Πατρίων ἀναφέρεται τὸ ὄνομά του. Ἡ νεωτέρα ἔρευνα ὁμῶς διεπίστωσεν ὅτι τὸ ἔργον εἶναι ἀναμφισβητήτως παλαιότερον, ἀπέδειξε δὲ ὅτι αἱ παράγραφοι 1 - 36 εἶναι ἀντιγραφή κατὰ λέξιν τῶν ἀντιστοιχῶν παραγράφων τοῦ ἔργου τοῦ Ἡσυχίου (βλ. ἀρ. 105).

ΕΚΔ.: Th. Preger, Scriptores originum Constantinopolitanarum, Lipsiae 1907, τ. 2ος.

ΠΗΓΑΙ: Ἡσύχιος ὁ Μιλήσιος, Ἀνωνόμου Παραστάσεις σύγχρομοι χρονικά (ποῦ ἀπηρτίσθησαν ἐξ ἐπιτομῆς τοῦ ἔργου τοῦ Θεοδώρου Ἀναγνώστου καὶ τοῦ Ἰωάννου Διακρινομένου), Ἰωάννης Λυδὸς καὶ ἄλλα μὴ σωζόμενα χρονικά.

ΑΣΙΑ: Παρ' ὅλον ὅτι περιλαμβάνει μυθώδεις τινὰς πληροφορίας, εἶναι

σπουδαία πηγή περί τῆς τοπογραφίας καὶ τῶν οἰκοδομημάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

348. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΥΡΙΩΤΗΣ ΓΕΩΜΕΤΡΗΣ (10ος αι.)

"Ἐφθασε μέχρι τοῦ ἀξιώματος τοῦ πρωτοσπαθαρίου. Εἰς μεγάλην ἡλικίαν ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ ἀργότερον μητροπολίτης Μελιτηνῆς.

ἜΡΓΑ: "Ἐγραψεν ἐπιγράμματα καὶ ποιήματα ἐπ' εὐκαιρίᾳ διαφόρων γεγονότων, ὅπως οἱ πόλεμοι τοῦ Βασιλείου Β' ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Εἰς ἓν ἐπίγραμμα περιέχονται καὶ βουλγαρικαὶ λέξεις.

Ἐκδ.: PG. 106, σ. 901 - 1002.

H. Grégoire, Une épigramme grecobulgare, Byzantion 9 (1934) 795.

349. ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΠΕΡΣΗΣ (982)

"Ἐγραψε γεωγραφικὴν πραγματείαν τὸ ἔτος 982.

Ἐκδ.: V. Minorsky, Hudūd-al-Alam, The Regions of the World. A Persian Geography 372 A.H. (A.D. 982), London 1937 (E. J. W. Gibb Memorial, New Series). Ἀγγλικὴ μετάφρασις καὶ σχόλια.

350. ΛΕΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΣΥΝΑΔΩΝ (10ος αι.)

Ὁ Λέων, σύγκελλος καὶ κατόπιν μητροπολίτης Συνάδων, ὑπῆρξεν ἀπεσταλμένος τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Β' εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ "Οθωνος Γ' κατὰ τὰ ἔτη 997-998.

ἜΡΓΑ: Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους προσωπικότητας τῆς ἐποχῆς του.

Ἐκδ.: J. Darrouzès, Épistoliers byzantins du Xe s., Paris 1960, σ. 165 - 210.

P. E. Schramm, Zwölf Briefe des byzantinischen Gesandten Leon von seiner Reise zu Otto III. aus den Jahren 997/8, ἐν

Kaiser, Könige und Päpste, 3. Bd., Stuttgart 1969, σ. 246-276
(κείμ. σ. 256 - 267).

ΛΞΙΑ: Χρήσιμοι κυρίως διὰ τὰς σχέσεις μεταξύ τῆς βυζαντινῆς καὶ τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 10ου αἰῶνος.

351. ΚΟΣΜΑΣ Ο ΙΕΡΕΥΣ (10ος αἰ.)

Βούλγαρος ἱερεὺς.

ΕΡΓΑ: Λόγος κατὰ τῆς αἵρέσεως τῶν Βογομίλων.

ΕΚΔ.: Μ. Ε. Popruženko, Kosma Presviter, bolgarskij pisatel X v. (= 'Ο ἱερεὺς Κοσμάς, Βούλγαρος συγγραφεὺς τοῦ 10ου αἰ.), Sofia 1936.

H. Ch. Puech - A. Vaillant, Le traité contre les Bogomiles de Cosmas le Prêtre (Travaux publiés par l'Institut des Études Slaves 21), Paris 1945 (γαλλ. μετάφρ. μετὰ πολὺ καλὰ σχόλια).

Τοῦ ἔργου ὑπάρχει καὶ σερβικὸν συνεργήσιμα τοῦ 13ου αἰ.

J. K. Begunov, Serbskaja kompilacija 13 v. iz «Besedy» Kosmy Presbitera, Slovo 18/19 (Zagreb 1969) 91 - 108. (ρωσιστὶ μετὰ σερβοκροατ. μεταφρ.).

352. ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ ΜΕΓΑ (10ος αἰ.)

Ἔργον ἀνωνόμου συγγραφεὺς, πιθανὸν τοῦ 10ου αἰ. Ἀποτελεῖ ἐράνισμα ἐκ διαφόρων λεξικῶν. Αἱ ἐτυμολογίαι του εἶναι ἀνάξιοι λόγου.

ΕΚΔ.: Th. Gaisford, Etymologicum Magnum, Oxonii 1848.

ΛΞΙΑ: Διέσωσε πλῆθος ἀποσπασμάτων ἀπολεσθέντων συγγραμμάτων.

353. ΣΟΥΔΑ (10ος αἰ.)

Ἰπὸ τὸ ὄνομα Σουΐδας μᾶς παραδίδεται λεξικὸν λέξεων καὶ πραγμάτων ποὺ ἐγράφη κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 10ου αἰ. ὑπὸ ἀγνώστων συγγραφεῶν.

Ἡ νεωτέρα ἔρευνα δέχεται ὅτι τὸ ὄρθον ὄνομα τοῦ λεξικοῦ πρέπει νὰ εἶναι (ἦ) «Σ ο ὄ δ α», τάρφος π.ξ. περιέχουσα παντοδαπὰς γνώσεις.

Γὰ ἄρθρα τῆς Σούδας δὲν εἶναι διατεταγμένα ἀλφαβητικῶς, ἀλλὰ μὲ τὸ σύστημα τῆς ἀντιστοιχίας διακόπτεται δηλ. ἡ ἀλφαβητικὴ σειρά καὶ παρατίθενται τὰ ὁμοίωθρογγα στοιχεῖα (π.χ. δ, ε, αἰ, ζ, εἰ, η, ι, . . . ο, ω . . .).

Εκδ.: Ada Adler, Suidae Lexicon I - V, Lipsiae 1928 - 1938 (ἀνατύπ. Stuttgart 1971).

ΠΗΓΑΙ: (Ἱστορικαί) Εὐνάπιος, Σωκράτης, Πρίσκος, Μάλχος, Προκόπιος, Μένανδρος ὁ Πρωτήκτωρ, Ἀγαθίας, Θεοφύλακτος Σιμοκάττης, Ἰωάννης Ἀντιοχεύς, Γεώργιος Μοναχός, Νικηφόρος.

ΛΞΙΑ: Πολλάκις διασώζει ἀποσπάσματα ἀπολεσθέντων ἱστορικῶν ἔργων. Κυρίως ὅμως ἡ Σούδα εἶναι σημαντικὴ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐκτενῶν ἐρμηνευτικῶν ἄρθρων ποὺ περιέχει καὶ τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν φιλοσοφίαν, φυσικὰς ἐπιστήμας, γεωγραφίαν κ.λ.π., κυρίως ὅμως εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν.

354. ΒΙΟΣ ΝΙΚΩΝΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΟΕΙΤΕ (†998)

Ὁ Νίκων ἦτο μοναχὸς ἐκ Μ. Ἀσίας. Μετὰ τὴν ἐπανάκτησιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ τὸ 961, μετέβη εἰς τὴν νῆσον διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς ἐξισλαμισμένους Κορήτας εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ἐκρήρτυε τὴν μετάνοιαν, δι' αὐτὸ ὠνομάσθη «ὁ μετανοεῖτε». Κατόπιν ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Σπάρτην, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ παλιῦχος ἅγιος. Ὁ βίος του ἐγράφη τὸν 12ον αἰ.

Εκδ.: Σπ. Λάμπρος, Ὁ Βίος τοῦ Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε, ΝΕ. 3 (1906) 131 - 228.

Δ. Δάφνος, Βίος καὶ Ἀκολουθία ὁσίου Νίκωνος τοῦ «Μετανοεῖτε», Ἀθῆναι 1953.

ΛΞΙΑ: Ὁ βίος εἶναι πολὺτιμος ἱστορικὴ πηγὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Πελοποννήσου τὸν 10ον αἰ. Παρέχει ἐπίσης ἀξιολόγους πληροφορίας διὰ τοὺς Βουλγάρους καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὰς ἐκστρατείας τοῦ τσάρου Σαμουήλ.

355. ΒΙΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ (10ος αἰ.)

Ἡ ὁσία Παρασκευὴ κατήγετο ἀπὸ τοὺς Ἐπιβάτας τῆς Ἀνατ. Θράκης.

Ἦτο μοναχὴ καὶ ἀσκήτρια. Τὴν μετάφρασιν τοῦ εἰς τὴν βουλγαρικὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Τυρνόβου Εὐθυμίου συγγραφέντος βίου της παρεσκευάσεν ὁ ἐπίσκοπος Μυρέων Ματθαῖος († 1621) (βλ. ἀρ. 651).

Εκκ.: Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας 1, Πετροῦπολις 1891, σ. 438 - 453.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει ἀξιολόγους πληροφορίας διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἰωάννου Ἀσὲν Β' κατὰ τὰ ἔτη πρὸ ἠκολούθησαν εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων (1204). Ἐπίσης δίδει πληροφορίας διὰ τὰς ἐκστρατείας τῶν Τούρκων εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Σερβίαν κατὰ τὸν 15ον αἰ.

356. ΒΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΘΩΝΙΤΟΥ († περὶ τὸ 1004)

Ὁ Ἀθανάσιος ἐγεννήθη εἰς τὴν Γραπεζοῦντα, ἠνδρώθη ἕμως εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν. Ἐμόνασεν ἀρχικῶς εἰς τὴν Βιθυνίαν, ὅπου συνεδέθη μετὰ τοῦ μετέπειτα αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ. Ἀργότερον ἠσκήτευσεν εἰς τὸν Ἀθῶ. ἠκολούθησε τὸν Νικηφόρον εἰς τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῶν Ἀράβων τῆς Κρήτης (961), διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς πολεμιστὰς διὰ τῶν προσευχῶν του. Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἀθῶ ἤρχισε νὰ κτίζῃ, τῇ χρηματικῇ βοήθειᾳ τοῦ Νικηφόρου, τὴν μονὴν τῆς Λαύρας, ἣ ὁποία ἀπεπερατώθη ἐπὶ Ἰωάννου Τσιμισκῆ. Τὸ 971/2 ἐξεδόθη τὸ πρῶτον Τυπικὸν τοῦ Ἀθῶ, ἐμπνευσμένον ὑπὸ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Ἀθανασίου. Ὁ βίος τοῦ Ἀθανασίου σώζεται εἰς δύο ἀνωνύμους παραλλαγάς.

Πρώτη παραλλαγή:

Εκκ.: I. Pomjalovskij, Žitije prepodobnago Afanasija Afonskago (= Βίος τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου), Zapiski istor.-filol. Fak. Imp. S.-Peterburgskago Universiteta 35 (= Σημειώσεις τῆς Ἱστορ.-Φιλολ. Σχολῆς τοῦ Αὐτοκρ. Πανεπιστημίου Πετροῦπόλεως), St. Petersburg 1895.

Δευτέρα παραλλαγή:

Εκκ.: L. Petit, Vie de Saint-Athanase l'Athonite, An. Boll. 25 (1906) 12 - 87.

ΛΞΙΑ: Ὁ βίος τοῦ Ἀθανασίου εἶναι πολύτιμος πηγή διὰ τὰς πληροφορίας ποῦ δίδει σχετικῶς πρὸς τὸν Νικηφόρον Φωκᾶν, τὴν νίκην τοῦ μαγίστρου Λέοντος Φωκᾶ ἐναντίον τῶν Οὐγγρων, τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς μονῆς τῆς Λαύρας καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς κτισμάτων.

357. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

α. J. Boube, Note sur des monnaies byzantines du Maroc, Bull. archéol. maroc. 17 (1967) 617 - 625.

Νομίσματα τῶν 4ου - 6ου καὶ 10ου αϊ.

β. Ε. Γ. Στίκας, Ἀνασκαφὴ Λευκαδίων Ναούσης, Πρακτ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρ. 1959 (1965) 85 - 89.

Νομίσματα τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντίου Β', Ὀνωρίου, Θεοδοσίου Β', Ἰουστινιανοῦ, Νικηφόρου Φωκᾶ.

γ. Χ. Ν. Μπάρλα, Ἀνασκαφὴ Κεφάλου Ἀμβρακικοῦ, Πρακτικὰ Ἀρχαιολ. Ἑτ. 1967 (1969) 28 - 32.

Βανδαλικά νομίσματα 6ου καὶ βυζαντινὰ 7ου καὶ 10ου αϊ.

δ. Περὶ νομισμάτων τοῦ 10ου αϊ. βλ. καὶ ἀρ. 402 (α, β, γ, δ), 457 (ε, ζ), 505 (γ, δ, ι, ιστ), 567 (δ).

358. ΣΠΙΓΓΑΛΙΑ

Περὶ σπιγγιῶν τοῦ 10ου αϊ. βλ. ἀρ. 458 (α, β, γ, δ), 568 (β, γ), 632 (α, β, γ, δ).

359. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

α. G. E. Bean, Inscriptions in the Antalya Museum, Belleten 22 (1958) 21 - 91.

Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀτταλείας, Πέργης, Ἀσπένδου, Πισιδίας, Λυκίας. Μερικαὶ ἐξ αὐτῶν εἶναι βυζαντιναί. Ἡ ὑπ' ἀρ. 41 ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν τειχῶν τῆς Ἀτταλείας ὑπὸ Λέοντος Στ' καὶ Κωνσταντίνου Ζ' τοῦ Πορφυρογενήτου.

β. W. H. Buckler-W. M. Calder, Monumenta Asiae Minoris antiqua VI, Monuments and Documents from Phrygia and Caria, Manchester 1939.

Δημοσιεύονται κυρίως ελληνιστικά επιγράφα. ἀλλὰ καὶ βυζαντιναὶ τοῦ 9ου - 10ου αι.

γ. Sir W. M. Calder - J. M. R. Cormack with contributions from M. H. Ballance and M. R. E. Gough, Monumenta Asiae Minoris antiqua VIII, Monuments from Lycaonia, the Pisido - Phrygian Borderland, Aphrodisias (Publications of the American Society for Archaeological Research in Asia Minor 8), Manchester 1962.

Περιλαμβάνονται καλύτεροι ἐπιγράφαὶ τῶν ἀνωτέρω περιοχῶν, ὡς καὶ δύο ἐπιγράφαὶ τοῦ 4ου καὶ 10ου αι.

δ. H. Grégoire, Inscriptions historiques byzantines, Byzantion 4 (1927/8) 437 - 468.

Δημοσίευσίς ἐλληνικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἀγκύρας 5ου - 10ου αι.

ε. T. Mina, Inscriptions coptes et grecques de Nubie (Publications de la Société d'Archéologie Copte), Le Caire 1942.

Ἐπιγράφαὶ 9ου - 10ου αι.

στ. K. Škorpil, Nadpisi ot pŕvoto bŕlgarsko carstvo v ŕernomorskata oblast na balkanskija poluostrov (Ἐπιγράφαὶ τοῦ πρωτοβουλγαρικοῦ κράτους εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μάυρης Θαλάσσης τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου), BSl. 2 (1930) 189 - 196, 3 (1931) 1 - 10.

Ἐπιγράφαὶ τῆς ἐποχῆς ἀπὸ τοῦ Κρούμου μέχρι τοῦ Συμεῶν (803 - 927).

ζ. Περὶ ἐπιγραφῶν τοῦ 10ου αι. βλ. καὶ ἀρ. 404 (β, ε), 569 (β), 633 (α, δ, ε, ζ, θ).

360. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (10ος αι.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον διὰ τὸν 10ον αι. ἐν Dölger, Reg. (βλ. ἀρ. 142), ἀρ. 538 - 792.

361. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (10ος αΙ.)

Τοὺς σχετικούς καταλόγους ἐν Grumel, Reg. (βλ. ἀρ. 38) τόμ. I, τεύχος 2, ἀρ. 598 - 814 καὶ τόμ. I, τεύχος 3, ἀρ. 792bis, 809bis.

**B 1. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον περατοῦται ἐντὸς τοῦ 10ου αἰ.**

362. ΛΕΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ (10ος - 11ος αἰ.)

ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Λέοντος Γραμματικοῦ μᾶς παραδίδεται χρονογραφία ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ ἔτους 948. Τὸ ἔργον τοῦ Λέοντος Γραμματικοῦ δὲν εἶναι πρωτότυπον. Εἶναι καὶ αὐτό, ὡς καὶ τὰ ἔργα τῶν Θεοδοσίου Μελιτηνοῦ (βλ. ἀρ. 334) καὶ Ψευδοσυμεῶν (βλ. ἀρ. 335), διασκευὴ τῆς εἰς τὸν Συμεῶν Μάγιστρον καὶ Λογοθέτην (βλ. ἀρ. 333) ἀποδιδομένης χρονογραφίας. Ἐγράφη τὸ ἔτος 1013.

ΕΚΔ.: I. Bekker, Leonis Grammatici Chronographia, CB. Bonnae 1842.

363. ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΒΙΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΟΥ (10ος - 11ος αἰ.)

Ὁ ἐπίσκοπος Λαρίσης Ἀχιλλεῖος (4ος αἰ.), καταγόμενος ἐκ Καππαδοκίας, διεκρίθη εἰς τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον διὰ τὴν σοφίαν καὶ ἀγιότητά του. Αἱ ὑπὸ τοῦ βίου του παρεχόμεναι πληροφορίες ἐνδιαφέρουν κυρίως τὴν ἱστορίαν τοῦ 10ου αἰ. Ὁ βίος εἶναι ἔργον ἀνωνύμου συγγραφέως τοῦ 10ου - 11ου αἰῶνος.

ΕΚΔ.: Ch. Loparev, Opisanije niekotorych grečeskich Žitij svjatyh. (= Περιγραφὴ μερικῶν ἑλληνικῶν βίων ἁγίων), VV. 4 (1897) 363 - 364 (ἀποσπ.).

ΛΕΙΠΑ: Ἀναφέρεται ἡ ἀρπαγὴ καὶ μεταφορὰ εἰς Πρέσπαν τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Λαρίσης ὑπὸ τοῦ Σαμουήλ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 985 ἢ ἀρχὰς τοῦ 986.

**B 2. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ 10ου αἰ.**

11ου αἰῶνος		Χρονικὸν Ἐπίτομον	422
Βίος Ἀγίου Νεῖλου τοῦ νεωτέρου ἐκ Rossano	364	Μιχαὴλ Γλυκάς	435
Ἐπιτάφιος Βασιλείου Β'	366	Γεώργιος Σκυλιτζής	439
Λανδόλφος Sagax	367	Κωνσταντῖνος Μανασσῆς	445
Χρονικὸν Brukellense	370	Μιχαὴλ ὁ Σύρος	454
Βίος Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου	372	13ου αἰῶνος	
Ἡλίας μητροπολίτης Νισίβειας	374	Ἰωήλ	479
Βίος Φωτίου	377	Δημήτριος Χωματιανός	484
Ἱστορία Σχισματικῶν	381	Smpada Sbarabedi	494
Yahia ὁ ἐξ Ἀντιοχείας	383	Γρηγόριος Κύπριος	500
Ἰωάννης Σκυλιτζής	385	Θεόδωρος Σκουταριώτης	501
Γεώργιος Κεδρηνός	386	Βάρ Ἐβραῖος	502
Κτηματολόγιον Ὀηβῶν	387	Βυζαντινο-Βενετικά ἔγγραφα	509
Μιχαὴλ Ψελλός	390	14ου αἰῶνος	
Ἱστορία Αὐτοκρατόρων	392	Ἐφραῖμ	516
Νικήτας Στηθαῖος	397	Νόμος Γεωργικὸς	527
Χρονικὸν Μονεμβασίας	400	16ου αἰῶνος	
12ου αἰῶνος		Ἐνθυμήσεις	650
Θεοφύλακτος Ἀχιρίδος	409		
Νέστορος Χρονικὸν	416		
Ἰωάννης Ζωναρᾶς	417		

ΠΗΓΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ 11ου ΑΙΩΝΟΣ

Α. Σύγχρονοι

364. ΒΙΟΣ ΑΓ. ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΝΕΩΤΕΡΟΥ ΕΚ ROSSANO (ἢ ἐκ Grottaferrata, 910-1005)

Ὁ Νεῖλος κατήγετο ἐκ τοῦ Rossano τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ νέος ἐκάρη μοναχός. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ἴδρυσε τὴν μονὴν τῆς Grottaferrata. Ἀπέθανε τὸ 1005. Ὁ Νεῖλος ἀνήκεν εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ αὐτοκράτορος Ὁθωνος Γ' (980 - 1002) καὶ ἡ περίοδος καθ' ἣν ἦτο ἡγούμενος εἶναι σημαντικὴ διὰ τὴν δημιουργίαν καὶ ἀνάπτυξιν μακραίωνος πνευματικοῦ κέντρου τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Grottaferrata.

Ὁ βίος τοῦ ἁγ. Νεῖλου ἐγράφη ὑπὸ τινος συγχρόνου του, πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ ἁγ. Βαρθολομαίου, μαθητοῦ του καὶ ἡγουμένου ἀργότερον τῆς ἑλληνικῆς μονῆς τῆς Grottaferrata, ὅστις συνέγραψε καὶ Ἀκολουθίαν διὰ τὸν Νεῖλον.

ΕΚΔ.: G. Giovanelli, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου τοῦ Νέου, Grottaferrata (Roma) 1972.

PG. 120, σ. 16 - 165.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος εἶναι πολύτιμος πηγὴ διὰ τὰς μοναχικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς συνθήκας τῆς Ἰταλίας, τοῦ χώρου δηλ. ὅπου συνάπτονται τὰ ρεύματα Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Παρέχει ἐπίσης πληροφορίας περὶ τῶν ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν σχέσεων Μουσουλμάνων καὶ Χριστιανῶν εἰς τὴν Σικελίαν.

365. ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ, (10ος - 11ος αἰ.)

Ἀνώτατος βυζαντινὸς ἀξιωματοῦχος. Βέστης τὸ 980, κατέχει τὸ 996 τὸ ἀξίωμα τοῦ μαγίστρου καὶ, ἀρχιστράτηγος τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ τῆς Δύσεως, συντρίβει τὸν Σαμουήλ τὸ 997 παρὰ τὸν Σπερχειὸν ποταμόν. Ἀπὸ τοῦ 999 μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ 1006 εἶναι διοικητὴς τῆς Ἀντιοχείας. Συνέγραψε πολλὰς ἐπιστολάς, ἐγκώμιον τοῦ Συμεὼν Μεταφραστοῦ, Ἀλφάβητον, ὡς καὶ παράφρασιν τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ Στυλῆτου τοῦ Νέου (βλ. ἀρ. 132).

ΕΡΓΑ: Τακτικά. Ἀποτελοῦν διασκευὴν τεσσάρων συλλογῶν Τακτικῶν, τὰ ὅποια ὁ Α. Dain ἀπέδωκεν εἰς τὸν Νικηφόρον Οὐρανόν, διότι εἰς μίαν τῶν συλλογῶν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τούτου.

ΕΚΔ.: J. A. de Foucault, Douze chapitres inédits de la *Tactique* de Nicéphore Ouranos, Travaux et Mémoires 5 (1973) 281 - 312 (κείμε. σ. 287 - 311, μετὰ γαλλ. μετάφρ.).

J. Lami, Joannis Meursi opera omnia VI, Florentiae 1745, col. 529-920 (ἀποσπάσματα).

J. Meursius, Constantini Porphyrogenetae imperatoris opera in quibus *Tactica* primum prodeunt, Lugduni Batavorum 1617 (ἀποσπάσματα).

R. Vári, Leonis imperatoris *Tactica* (Sylloge *Tacticorum* III), I-II, fasc. 1, Budapest 1917-1922. (Εἰς τὸ κάτω τμήμα τῆς σελίδος καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον: «recensio constantiniana» δίδεται παράφρασις τῶν 14 πρώτων κεφαλαίων τῶν «Τακτικῶν» τοῦ Νικηφόρου Οὐρανοῦ).

ΠΗΓΑΙ: Τακτικά Λέοντος Στ' Σοφοῦ· Praecepta militaria Νικηφόρου Φωκά· ἀνώνυμος συλλογὴ Τακτικῶν γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα corpus perditum καὶ παλαιότεροι συγγραφεῖς Τακτικῶν.

366. ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Β' (11ος αἰ.)

Ἀνώνυμον ἔργον, ἐπιτάφιος τοῦ Βασιλείου Β' Βουλγαροκτόνου (†1025).

ΕΚΔ.: S. G. Mercati, Note d'epigrafia bizantina 6. Sull'epitafio di Basilio II Bulgaroctonos, Bessarione 27 (1924) 137 - 142.

ΛΕΞΙΑ: Ἐξυμνοῦνται αἱ νίκαι τοῦ Βουλγαροκτόνου.

367. ΛΑΝΔΟΛΦΟΣ (LANDULFUS) SAGAX (τέλη 10ου - ἀρχ. 11ου αἰ.)

Δὲν γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ εἰμὴ ὅτι πιθανῶς ἦτο μοναχὸς ἐκ Καμπανίας.

ΕΡΓΑ: Historia miscella. Ἐργάφη μετὰ τὸ 1000. Ὁ συγγρα-

φεύς έπεξεργάσθη και έπηύξησε δια πληροφοριών έξ άλλων πηγών τήν Historia Romana του Παύλου Διακόνου (βλ. άρ. 145), συνεχίσας αὐτήν μέχρι του Λέοντος Ε' Ἀρμενίου (813 - 820). Μετά τήν διήγησιν ακολουθεῖ πίναξ βυζαντινῶν αυτοκρατόρων περατούμενος εἰς τό έτος 1026.

ΕΚΔ.: A. Crivellucci, Landolfi Sagacis Historia Romana, τ. 1 - 2, Fonti per la storia d'Italia XLIX, L, Scr. sec. X-XI, Roma 1912, 1913.

H. Droysen, MGH. Auct. Ant. II (Berolini 1879) σ. 227 - 376.

ΠΗΓΑΙ: Chronographia tripartita του Ἀναστασίου Βιβλιοθηκαρίου, Orosius, Ἀωνόμου Origo gentis Romanae, Ἰερώνυμος, Νεπωτιανός, Ἐπιτομή Αὐρηλίου Βίκτωρος κ.ά.

ΑΞΙΑ: Δίδει χρησίμους πληροφορίας δια τὰ γεγονότα του νοτιοϊταλικου βυζαντινου χώρου.

368. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ (±1000 - ±1050)

Κατήγετο εκ Κωνσταντινουπόλεως. Διετέλεσε πιθανῶς πατρίκιος, αυτοκρατορικὸς ὑπογραφεὺς και κριτὴς εἰς Παφλαγονίαν. Συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν σπουδαιότερων ποιητῶν του Βυζαντίου. Ἐκ τῶν έργων του σώζονται Συναξάριον δίστιχον ἱαμβικόν, Στιχηρὰ προσόμοια δια τούς σπουδαιότερους ἁγίους και διάφορα ποιήματα.

ΕΡΓΑ: Στίχοι διάφοροι.

ΕΚΔ.: E. Kurtz, Die Gedichte des Christophoros Mitylenaios, Leipzig 1903.

ΑΞΙΑ: Τὰ ποιήματά του παρέχουν χρησίμους προσωπογραφικὰς δια τὸν 11ου αι. πληροφορίας.

369. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΥΖΙΚΟΥ (τέλη 10ου - μέσα 11ου αι.)

Ὁ μητροπολίτης Κυζίκου Δημήτριος θεωρεῖται συγγραφεὺς τῆς Ἐκθέσεως κατ' έπιτομήν του τῶν Ἰακωβιτῶν δόγματος, ἡ ὁποία συνεγράφη κατ' έντολήν του Κωνσταντίνου Η' (1025 - 1028).

Ἐγράψεν ἐπίσης Μελέτην περὶ τῶν βαθμῶν συγγενείας καὶ λόγους ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου (εἰσέτι ἀνεκδότους).

ΕΚΔ.: Ἐκθεσίς: PG. 127, σ. 878 - 885 (τὸ κείμενον κολοβὸν φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλίππου Φιλανθρώπου). Ἡ ἐλλείπουσα ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος ὑπό: G. Ficker, Die Erlasse des Patriarchen Alexios Studites, Kiel 1911, σ. 22 - 23.

Μελέτη: PG. 119, σ. 1097 - 1116.

Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα 5, σ. 354 - 366.

370. ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΒRUXELLENSE (11ος αἰ.)

Ἰπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι γνωστὸν χρονικὸν τοῦ 11ου αἰ. ὑπὸ τὸν τίτλον Σύνοψις Χρονικὴ περὶ τῶν ὅσοι Ρωμαίων ἐβασίλευσαν. Περιέχει σύντομον ρωμαϊκὴν καὶ βυζαντινὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ 1033 μ.Χ.

ΕΚΔ.: F. Cumont, Anecdota Bruxellensia I. Chroniques byzantines du manuscrit 11376, Gand 1894.

ΠΗΓΑΙ: Θεοφάνης, παραλλαγή τοῦ χρονικοῦ τοῦ Συμεὼν Μαγίστρου, καθὼς καὶ ἄγνωστος σήμερον πηγὴ περὶ τῶν σχέσεων Βυζαντινῶν καὶ Βουλγάρων.

371. ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΡΩΜΑΙΟΣ (11ος αἰ.)

Ἐπιφανὴς δικαστικὸς καὶ νομικὸς τοῦ 11ου αἰ. ποὺ εἶχε τιμηθῆ μετὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ μαγίστρου.

ΕΡΓΑ: Πεῖρα.

Συλλογὴ δικαστικῶν ἀποφάσεων τοῦ Εὐσταθίου Ρωμαίου ποὺ παρέχουν πλούσιον ὕλικὸν διὰ τὴν μελέτην τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, τῆς καταστάσεως τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου, τῶν νομικῶν προβλημάτων καὶ τῆς διακυβερνήσεως τοῦ βυζαντινοῦ κράτους κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα. Ἡ ἀνωτέρω συλλογὴ παρεσκευάσθη ὑπὸ βοηθοῦ τοῦ Εὐσταθίου Ρωμαίου μετὰ τὸ 1034.

ΕΚΔ.: JGR. IV, σ. 9 - 260.

Νέαν ἐκδοσιν παρασκευάζει ὁ Δ. Γκίνης.

372. ΒΙΟΣ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ (± 957 - 1037)

Ὁ Συμεὼν ἐγεννήθη εἰς τὴν Γαλάτην τῆς Παφλαγονίας. Ἦκμασε κατὰ τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου Β'. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Συμεὼν τοῦ Εὐλαβοῦς εἰς τὴν μονὴν Στουδίου καὶ ἠγούμενος τῆς μονῆς τοῦ ἁγ. Μάμαντος Ἐηροκέρκου, τὴν ὁποίαν ἀνεκαίνισεν. Ἐξορισθεὶς ἐπὶ πατριάρχου Σεργίου (999 - 1020) εἰς περιοχὴν τῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος ἀπέθανεν ἐκεῖ κατὰ τὸ 1037 (Π. Χρήστου) ἢ τὸ 1022 (I. Hausherr) ἢ τὸ 1042 (K. Holl). Ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος μυστικὸς φιλόσοφος τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς. Τὰ ἔργα του, ὕμνους, κατηχήσεις, λόγους κ.ἄ., ἐξέδωκεν ὁ μαθητὴς του Νικήτας Σθηθᾶτος (βλ. ἀρ. 397), ὁ ὁποῖος ἔγραψε καὶ τὸν βίον τοῦ ἁγίου.

ΕΚΔ.: I. Hausherr - G. Horn, Un grand mystique byzantin. Vie de Syméon le Nouveau Théologien (949 - 1022) par Nicéas Stéthatos, *Orientalia Christiana* 12 (No 45), Roma 1928.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος δίδει εἰκόνα τῆς μοναστηριακῆς ζωῆς καὶ παρέχει πληροφορίας ἀφορώσας εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς.

373. ΤΥΠΙΚΟΝ VESPREMIENSE (11ος αἰ.)

Προνομακὸν ἔγγραφον τοῦ Οὐγγρου βασιλέως Στεφάνου Α' († 1038) ὑπὲρ τῆς γυναικειᾶς μονῆς τοῦ Veszprém.

ΕΚΔ.: Gy. Czebe, A veszprémvölgyi oklevél görög szövege (= Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τοῦ ἐγγράφου τοῦ Veszprém), *Értekezések a történeti tudományok köréből* XXIV. 3), Budapest 1916.

ΑΣΙΑ: Ἔχει σημασίαν διὰ τὰς βυζαντινὰς ἐπιδράσεις εἰς Οὐγγαρίαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 11ου αἰ.

374. ΗΛΙΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΣΙΒΕΩΣ (975 - 1049)

Ὁ Ἅγιος ἐγεννήθη εἰς τὴν Νίσιβιν τῆς Μεσοποταμίας τὸ 975, ἐχειροτο-

νήθη ἱερεὺς τὸ 994 καὶ μητροπολίτης Νισίβεως τὸ 1008. Ἐγγραψε θεολογικά, ἠθικά καὶ κανονικά ἔργα, ἐπιστολάς κ.λ. Ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ κατωτέρω ἔργον του:

ΕΡΓΑ: Χρονικόν, εἰς συριακὴν καὶ ἀραβικὴν γλῶσσαν.

Τὸ πρῶτον τμήμα τοῦ ἔργου περιέχει χρονολογικοὺς πίνακας μέχρι τοῦ 1018. Εἰς τὸ δεύτερον δίδει κανόνας συγχρονισμοῦ τῶν διαφόρων ἀνατολικῶν χρονολογικῶν συστημάτων.

ΕΚΔ.: E. W. Brooks - J. B. Chabot, *Eliae Metropolitae Nisibeni opus chronologicum*, CSCO. *Scriptores Syri* σειρά III, τ. 7, Paris 1910 (μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως).

ΠΗΓΑΙ: Ἀντλεῖ πληροφορίας ἐκ τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας, Ἰωσήπου καὶ ἐξ Ἑλλήνων, Σύρων καὶ Ἀράβων ἱστοριογράφων καὶ χρονογράφων.

ΑΣΙΑ: Τὸ ἔργον παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς, πολιτικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος τοῦ συγγραφέως.

375. ΒΙΟΣ ΛΑΖΑΡΟΥ († 7 Φεβρ. 1053)

Ὁ βίος τοῦ μοναχοῦ Λαζάρου ἐγράφη τὸν 11ον αἰ.

ΕΚΔ.: AASS. Nov. III, Bruxellis 1910, σ. 508 - 588 (α' παραλλαγή) καὶ 588-606 (β' παραλλαγή).

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος δίδει ἀξιολόγους πληροφορίας διὰ τοὺς Βουλγάρους καὶ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1040.

376. ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΥΡΟΠΟΥΣ (11ος αἰ.)

Ἐζησεν ἐπὶ Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1042 - 1055). Ὑπῆρξε καθηγητῆς τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ 1048 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Εὐχαιῶν. Ἀνέπτυξε ποικίλην συγγραφικὴν δραστηριότητα.

ΕΡΓΑ: *I. Νερά* τοῦ Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (βλ. Dölger, Reg.

ἀρ. 863), διὰ τῆς ὁποίας ἀναδιωργανώθη ἡ Νομικὴ Σχολὴ Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1045.

ΕΚΔ.: P. de Lagarde, *Johannis Euchaitarum metropolitae quae in codice Vaticano graeco 676 supersunt*, *Abhandlungen der hist. - philol. Klasse der königl. Gesellschaft d. Wiss. in Göttingen* 28 (1882), σ. 195 - 202.

II. Λόγος εἰς τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ μεγάλου τροπαιοφόρου καὶ τὴν νῦν γενομένην ἐπὶ τοῖς βαρβάροις θαυματουργίαν. Ἀναφέρεται εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ τῶν Πετσανέγων καὶ τὴν ἤτταν αὐτῶν τὸ 1048. Ὁ λόγος ἐγράφη περίπου δύο ἔτη μετὰ τὸ περιστατικὸν ποῦ περιγράφει.

ΕΚΔ.: P. de Lagarde, ἔν. ἀν. σ. 142 - 147.

377. ΒΙΟΣ ΦΩΤΙΟΥ (11ος αἰ.)

Ἄνωνυμον ἐγκώμιον διὰ τὸν ἀσκητὴν Φώτιον, ὁ ὁποῖος ἔζησεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην κατὰ τὸν 11ον αἰ.

ΕΚΔ.: V. Vasilievskij, *Odin iz grečeskich sbornikov Moskovskoj sinodalnoj biblioteki* (=Μία ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς συλλογὰς τῆς συνοδικῆς βιβλιοθήκης τῆς Μόσχας), *ŽMNP*. 248 (Νοέμβρ. 1886) 65 - 106.

ΛΕΞΙΑ: Τὸ ἐγκώμιον ἀναφέρει τοὺς ἀγῶνας ἐναντίον τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ τέλος τοῦ 10ου αἰ.

378. ΛΕΩΝ Θ' ΠΑΠΑΣ ΡΩΜΗΣ (1049 - 1054)

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐπῆλθε τὸ ὀριστικὸν σχίσμα μεταξὺ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἐκκλησίας.

ΕΡΓΑ: Σώζεται μέγας ἀριθμὸς ἐπιστολῶν τοῦ Λέοντος πρὸς διαφόρους βυζαντινὰς προσωπικότητας τοῦ καιροῦ του, αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον Θ' Μονομάχον (1042 - 1055), πατριάρχην Μιχαὴλ Κηρουλλάριον, Λέοντα

Ἀχρίδος, Πέτρον Ἀντιοχείας κ.κ. Ἡ νεωτέρα ἔρευνα ὁμως ἀπέδειξεν ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ αὗται δὲν εἶναι τοῦ Λέοντος, ἀλλὰ τοῦ καρδινάλιου Humbert (βλ. ἀρ. 379).

ΕΚΔ.: C. Will, Acta et scripta quae de controversiis ecclesiae graecae et latinae saec. XI composita extant, Leipzig-Marburg 1861, σ. 65 - 92 καὶ 168 - 171.

379. HUMBERT (καρδινάλιος τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, 11ος αἰ.)

ΕΡΓΑ: C o m m e m o r a t i o b r e v i s .

ΕΚΔ.: C. Will, Acta et scripta quae de controversiis ecclesiae graecae et latinae saec. XI composita extant, Leipzig-Marburg 1861, σ. 150 - 2.

ΛΞΙΑ: Χρήσιμος πηγὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ σχίσματος τοῦ ἔτους 1054.

380. ΠΕΤΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ (11ος αἰ.)

Ἦτο πατριάρχης Ἀντιοχείας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ σχίσματος ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἐκκλησίας. Εἰς τὴν διένεξιν ἣ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ σχίσμα ἐτήρησε μετριοπαθεῖ στάσιν, συμφωνήσας τελικῶς πρὸς τὰ μέτρα ποὺ ἔλαβεν ὁ Μιχαὴλ Κηρουλλάριος.

ΕΡΓΑ: Σώζεται ἡ ἐνδιαφέρουσα ἀλληλογραφία του μὲ τὸν πατριάρχην Μιχαὴλ Κηρουλλάριον καὶ τὸν πάπαν Λέοντα Θ'.

ΕΚΔ.: C. Will, Acta et scripta quae de controversiis ecclesiae graecae et latinae saec. XI composita extant, Leipzig-Marburg 1861, σ. 189 - 204 (πρὸς Κηρουλλάριον).

A. Michel, Humbert und Kerullarios II, Paderborn 1930, σ. 432 - 474 (πρὸς πάπαν).

381. ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΧΙΣΜΑΤΙΚΩΝ (Historia Schismaticorum, 11ος αἰ.)

Ἀνώνυμον ἔργον ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ σχίσματος μεταξὺ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἐκκλησίας.

Εκδ.: J. Hergenröther, Monumenta graeca ad Photium eiusque historiam pertinentia, Ratisbonnae 1869, σ. 171 - 181.

382. ΔΙΑΘΗΚΗ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΒΟΪΔΑ (1059)

Ἀποτελεῖ τὴν ἀρχαιοτέραν σωζομένην διεξοδικὴν ἐκτίμησιν τῶν περιουσιακῶν στοιχείων ἐπαρχιακοῦ ἄρχοντος.

Εκδ.: V. Benešević, Zavešćanie vizantijskogo bojarina XI veka (= Διαθήκη βυζαντινοῦ ἄρχοντος τοῦ 11ου αἰ.), ΖΜΝΡ. NS. 9 (Μάιος 1907) 219 - 31.

ΛΕΞΙΑ: Παρέχει πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῆς ἀλλῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθὼς καὶ περὶ τῶν συνθηκῶν αἱ ὁποῖαι διεμορφώθησαν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σελτζούκων.

383. ΓΑΗΙΑ Ο ΕΞ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ († 1066)

Ἄραψ ἱατρός καὶ χρονογράφος ἐξ Ἀντιοχείας.

ΕΡΓΑ: Χρονογραφία.

Φθάνει μέχρι τοῦ 1028. Διὰ τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν περίοδον τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας μέρος.

Εκδ.: Τὰ τμήματα ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ ἐξέδοσαν οἱ: J. Kratschkovskij - A. Vasiliev, PO. 18 (1924) 705 κ.έ. (μὲ γαλλικὴν μετάφρ.).

Ὁρισμένα ἀποσπάσματα ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὴν περίοδον 940-960 ὑπάρχουν εἰς τὸ ἔργον τοῦ A. Vasiliev, Vizantija i Arabi, St. Petersburg 1902, τ. 2, σ. 61 κ.έ. (ρωσικὴ μετάφρ.).

A. Vasiliev, Byzance et les Arabes II. 2, Bruxelles 1935, σ. 91 - 98 (γαλλικὴ μετάφρ.).

Τὰ τμήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν περίοδον τοῦ Βασιλείου Β' καὶ μερικὰ ἄλλα ἀποσπάσματα ἐν:

V. R. Rosen, Imperator Vasilij Bolgarobojea, Izvlečeniija iz letopisi Jachji Antiochijskago (= 'Ο αὐτοκράτωρ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος. Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Yahia Ἀντιοχείας), Petersburg 1883 (ρωσικὴ μετάφρ.). Ἀνατύπ. London 1972.

M. Canard, Les sources arabes de l'histoire byzantine aux confins des Xe et XIe s., REB. 19 (Mélanges R. Janin, 1961) 284 - 314 (ἀποσπ. εἰς γαλλ. μετάφρασιν εἰς τὰς σ. 305-310).

384. NOTITIA EPISCOPATUUM (Parthey III, 11ος αἰ.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, τῶν μέσων τοῦ 11ου αἰῶνος.

ΕΚΔ.: Parthey III, σ. 101 - 131.

385. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΥΛΙΤΖΗΣ (11ος αἰ.)

Ἱστορικὸς τοῦ 11ου αἰ., σύγχρονος τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἴδιος εἰς τὸν πρόλογον τοῦ ἔργου του. Τὰ χειρόγραφα ποὺ διασώζουσι τὴν Σύνοψιν ἱστοριῶν τοῦ Σκυλίτζη τοῦ ἀποδίδουσι τὰ ἀξιώματα τοῦ κουροπαλάτου καὶ τοῦ δρουγγαρίου τῆς βίβλης. Ὁ Γεώργιος Κεδρηνός, ποὺ ἀντιγράφει πιστῶς τὸ ἔργον τοῦ Σκυλίτζη, τὸν ἀναφέρει ὡς «πρωτοβεστιάριον Ἰωάννην Θρακῆσιον τὸ ἐπάνυμον», ἐπειδὴ κατήγετο ἐκ τοῦ θέματος Θρακησίων τῆς Μ. Ἀσίας.

ΕΡΓΑ: Σύνοψις ἱστοριῶν.

Τὸ ἱστορικὸν ἔργον τοῦ Σκυλίτζη συνεχίζει τὸν Θεοφάνη καὶ καλύπτει τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 811 - 1057, ἀρχίζει δηλαδὴ μὲ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Μιχαὴλ Α΄ Ραγκαβέ (811 - 813) καὶ τελειώνει μὲ τὴν σύντομον βασιλείαν τοῦ Μιχαὴλ Στ΄ Στρατιωτικοῦ (1056 - 1057). Εἰς πολλὰ χειρόγραφα ἢ ἀφήγησις προχωρεῖ μέχρι τοῦ 1079 (βλ. ἀρ. 393: Συνεχιστῆς Ἰωάννου Σκυλίτζη).

ΕΚΔ.: I. Thurn, Ioannis Scylitzae Synopsis historiarum (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 5), Berlin - N. York 1973.

ΠΗΓΑΙ: Διὰ τὴν περίοδον 811 - 948 ἀντλεῖ ἐκ τοῦ Συνεχιστοῦ τοῦ Θεοφάνους καὶ τοῦ Γενεσίου. Διὰ τὴν περίοδον 944 - 961 ἀντλεῖ ἐκ καινῶν πρὸς τὸν Λέοντα Διάκονον πηγῶν. "Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐποχὴν τοῦ Βασιλείου Β' Βουλγαροκτόνου ἔχει ὑπ' ὄψιν του τὸ μὴ σωζόμενον ἔργον τοῦ Θεοδώρου Σεβαστείας. Διὰ τὸν 11ον αἰ. ἐχρησιμοποίησεν ἀγνώστους, μὴ σωζομένας σήμερον πηγὰς, ὡς καὶ προφορικὰς μαρτυρίας.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Γεώργιον Κεδρηνόν, Νικηφόρον Βρυένιον, Ἰωάννην Ζωναρᾶν, Ἰωήλ, Μιχαὴλ Γλυκᾶν, Θεόδωρον Γαζῆν, Νικηφόρον Κάλλιστον Ξανθοπούλου.

ΑΣΙΑ: Σημαντικὴ πηγὴ. Ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ πρόλογος τοῦ ἔργου, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Σκυλίτζης ἀσκεῖ κριτικὸν ἔλεγχον τῆς παλαιότερας βυζαντινῆς ἱστοριογραφίας.

386. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΕΔΡΗΝΟΣ (11ος αἰ.)

Περὶ τοῦ Κεδρηνοῦ δὲν γνωρίζομεν παρὰ μόνον ὅτι ἦτο μοναχός.

ΕΡΓΑ: Σύνοψις Ἱστοριῶν. Χρονογραφία ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1057.

Εκδ.: I. Bekker, Georgius Cedrenus I-II, CB. Bonnae 1838 - 39.

PG. 121, σ. 24 - 1165 καὶ 122, σ. 9 - 368.

ΠΗΓΑΙ: Ὁ ἴδιος ὁ Κεδρηνός εἰς τὸν πρόλογον τοῦ ἔργου του ὁμολογεῖ ὅτι ἡ Σύνοψις Ἱστοριῶν δὲν εἶναι παρὰ συμπύλημα ἐκ παλαιότερων ἔργων. Κυρίᾳ πηγὴ του διὰ τὰ μέχρι καὶ τοῦ 9ου αἰ. γεγονότα ὑπῆρξεν ἀνώνυμον χρονικόν, περίληψις τῆς χρονογραφίας τοῦ Θεοφάνους περιεχομένη εἰς τὸν κώδικα Parisinus Graecus 1712 καὶ ἡ ἐπιτομὴ τοῦ Συμεὼν τοῦ Λογοθέτου. Ἀντλεῖ ἐπίσης ἐκ τῶν Σωζομενοῦ, Προκοπίου, Ἰωάννου Ἀντιοχέως, Θεοφυλάκτου Σιμοκάττου, τοῦ χρονικοῦ τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ, ἐξ ἀγνώστου πηγῆς ποὺ τὴν χρησιμοποιεῖ καὶ ὁ Ζωναρᾶς, ἐκ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ἔργων καὶ ἐκ τοῦ Συνεχιστοῦ τοῦ Θεοφάνους. Εἰδικῶς διὰ τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 811 - 1057 ὁ Κεδρηνός ἀντιγράφει πιστῶς τὸν Ἰωάννην Σκυλίτζην.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Μιχαὴλ Γλυκᾶν, Ἰωάννην Ζωναρᾶν, Θεόδωρον Σκουταριώτην.

ΛΞΙΑ: Ἡ χρονογραφία τοῦ Κεδρηνοῦ δὲν ἔχει ἰδιαίτεραν ἀξίαν ὡς ἱστορικὴ πηγὴ. Ἡ σπουδαιότης τῆς ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ ὅτι διαφωτίζει τὴν ἱστορίαν τοῦ κειμένου καὶ τὴν κριτικὴν τῶν πηγῶν ὠρισμένων βυζαντινῶν χρονογραφιῶν.

387. ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΝ ΘΗΒΩΝ (β' ἡμισυ 11ου αι.)

Κτηματολόγιον τῆς περιοχῆς τῶν Θηβῶν. Ἐργάφῃ κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 11ου αι., ἀπὸ ἀρχαῖ ὅμως καὶ προγενεστέρων καταστάσεων.

ΕΚΑ.: N. G. Svoronos, Recherches sur le cadastre byzantin et la fiscalité aux XIe et XIIe siècles: le cadastre de Thèbes, BCH. 83 (1959), ἀνάτ. 1 - 145 (κειμ. σ. 11 - 19).

ΛΞΙΑ: Δίδει πολυτίμους πληροφορίας διὰ τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν καὶ τὸ φοροτεχνικὸν σύστημα τοῦ 10ου καὶ 11ου αι.

388. ΚΕΚΑΥΜΕΝΟΣ (11ος αι.)

Στεροῦμεθα βιογραφικῶν περὶ αὐτοῦ στοιχείων. Ὁρισμένοι ἐρευνῆται τὸν ταυτίζουσι, οὐχὶ ἴσως ὀρθῶς, μὲ τὸν ἀρμενικῆς καταγωγῆς στρατηγὸν Κατακαλὸν Κεκαυμένον, ποῦ ἔζησε τὸν 11ον αι. καὶ ἐτιμήθη μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοσπαθαρίου καὶ τοῦ κουροπαλάτου. Τοῦ ἀποδίδονται τὰ ἐξῆς ἔργα:

ΕΡΓΑ: I. Στ ρ α τ η γ ι κ ὸ ν.

Ἐργάφῃ περὶ τὸ 1071. Εἶναι ἔργον μὲ χαρακτηριστὰ συμβουλευτικὸν. Ὁ συγγραφεὺς ἀπευθύνει εἰς τὸν υἱὸν τοῦ νοθεσίας περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς του σταδιοδρομίας παραθέτων παραδείγματα ἐκ τῆς συγχρόνου του ἱστορίας.

ΕΚΑ.: G. G. Litavrin, Sovety i rasskazy Kekavimena (Cecaumeni consilia et narrationes), Moskva 1972 (μετὰ ρωσ. μεταφρ.).

B. Wassiliewski - V. Jernstedt, Cecaumeni Strategicon et incerti scriptoris de officiis regis libellus, Petropoli 1896 (ἀνάτυπ. Amsterdam 1965).

ΛΞΙΑ: Ἀξιόλογος πηγὴ τόσον περὶ τῆς ἐξωτερικῆς, ὅσον καὶ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς.

II. Ἀνωνύμου λόγος νουθετητικὸς πρὸς βασιλέα.
Ἐγράφη πιθανῶς περὶ τὸ 1071.

Εκδ.: G. G. Litavrin, ἔν. ἀν. σ. 274 - 298.

B. Wassiliowski - V. Jernstedt, ἔν. ἀν. σ. 91 - 104.

ΑΣΙΑ: Περιέχει νουθεσίας πρὸς αὐτοκράτορα. Ἀναφέρεται καὶ ἡ ἐπανάστασις τῶν Βουλγάρων τοῦ 1040.

389. ΙΩΑΝΝΗΣ ΞΙΦΙΛΙΝΟΣ (1010/12 - 1075)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Τραπεζοῦντα. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου καὶ συνεδέθη διὰ φιλίας μὲ τὸν Μιχαὴλ Ψελλόν. Ἀνεδείχθη αὐτοκρατορικὸς δικαστὴς καὶ νομοφύλαξ, τ.ἔ. διευθυντὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Κων/πόλεως. Εἰς ὄριμον ἡλικίαν ἀπεσύρθη καὶ ἐμόνασεν εἰς τὸν Ὀλυμπον Βιθυνίας, ἐπανῆλθε δὲ εἰς τὴν Κων/λιν ἀναδειχθεὶς πατριάρχης αὐτῆς τὸ 1064. Ἐγραψε νομικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα, τῶν ὁποίων ὁ τίτλος μόνον παραδίδεται ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ.

ΕΡΓΑ: I. Τελευταίως ἀπεδόθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Κ. Μπόνης συλλογὴ 53 ὁμιλιῶν εἰς τὰ Κυριακὰ Εὐαγγέλια, ἡ ὁποία ἐθεωρήθη παλαιότερον ὑπὸ τοῦ Σωφρ. Εὐστρατιάδου ἔργον τοῦ Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας καὶ ὑπὸ τοῦ L. Petit ἔργον τοῦ Ἰωάννου Θ' τοῦ Ἀγαπητοῦ.

Εκδ.: Κ. Μπόνης, Προλεγόμενα εἰς τὰς «ἐρμηνευτικὰς διδασκαλίας» τοῦ Ἰωάννου Η' Ξιφιλίνου, πατριάρχου Κων/πόλεως (1064/1075). Συμβολὴ εἰς μίαν νέαν ἔκδοσιν, Ἀθῆναι 1937 (ἐκδίδεται μία μόνον ἔρμ. διδασκ.).

Σωφρ. Εὐστρατιάδης, Ὁμιλίαι εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ Α', Τεργεστή 1903 (δεύτερος τόμος δὲν ἠκολούθησεν).

II. Τοῦ ἀποδίδουν καὶ παραλλαγὴν τοῦ βίου τοῦ ἁγ. Εὐγενίου τοῦ Τραπεζοῦντιοῦ, ὁ ὁποῖος ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (περὶ τῶν ἄλλων παραλλαγῶν τοῦ βίου βλ. ἀρ. 524 καὶ 553).

Εκδ.: A. Papadopoulos - Kerameus, Fontes Historiae Imperii Trapezuntini I, Petropoli 1897 (ἀνατ. Amsterdam 1965), σ. 33 - 51.

Ὁ. Λαμφίδης, "Ἅγιος Εὐγένιος ὁ Τραπεζούντιος Α΄. Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Εὐγενίου ὑπὸ Ἰωάννου Ξιφιλίνου, Ἄρχιεῖον Πόντου 8 (1953) 129 - 201 (κεείμενον σ. 138 - 163).

390. ΜΙΧΑΗΛ ΨΕΛΛΟΣ (1018 - 1078)

Ἐγενήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐσπούδασε νομικὰ πλησίον τοῦ ἐπιφανοῦς νομοδιδασκάλου τῆς ἐποχῆς Ἰωάννου Ξιφιλίνου. Διετέλεσε δικηγόρος, δικαστὴς καὶ αὐτοκρατορικὸς γραμματεὺς, μέχρις ὅτου ἐπὶ Κωνσταντίνου Θ΄ τοῦ Μονομάχου (1042 - 1055) διορίσθη καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας, «ὕπερτιμος καὶ ὑπάτος τῶν φιλοσόφων», εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐδίδαξε τὴν πλατωνικὴν κυρίως φιλοσοφίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου Θ΄ ἐμόνασεν ἐπὶ βραχὺ χρονικὸν διάστημα εἰς μονὴν τοῦ Ὀλύμπου τῆς Βιθυνίας. Ἐπέστρεψεν ἡμῶς καὶ πάλιν εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν καὶ κατέστη «παραδυναστεύων» τοῦ Μιχαῆλ Ζ΄ (1071 - 1078). Κατὰ τὸν P. Gautier ἀπέθανε τὸ 1078.

ΕΡΓΑ: I. Χρονογραφία.

Χωρίζεται εἰς δύο μέρη. Τὸ πρῶτον μέρος περιλαμβάνει ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 976 - 1059 καὶ ἐγράφη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1059 - 1063 κατὰ προτροπὴν τοῦ Κωνσταντίνου Λειχοῦδῃ. Τὸ δεῦτερον μέρος καλύπτει τὴν περίοδον 1059-1077 καὶ ἐγράφη κατ' ἐντολὴν τοῦ Μιχαῆλ Ζ΄.

ΕΚΔ.: E. Renault, Michel Psellos, Chronographie 1-2, Paris 1926-1928 (φωτ. ἀνατ. 1967).

ΠΗΓΑΙ: Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔργου τοῦ Ψελλοῦ ἀναφέρεται εἰς γεγονότα περὶ τῶν ὁποίων ὄχι μόνον εἶχε προσωπικὴν ἀντίληψιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἑὶς εἰς αὐτὸν ἔπαιξε σημαντικὸν ρόλον.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Ἰωάννην Ζωναράν, Νικηφόρον Βρυένιον, Ἄνναν Κομνηνὴν.

ΑΣΙΑ: Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς χρονογραφίας του ὁ Ψελλὸς ἐκθέτει τὰ γεγονότα μὲ ψυχρότητα καὶ ἀντικειμενικότητα, εἰς τὸ δεῦτερον ὅμως μέρος, ἐπηρεασμένος ἐκ τῆς φιλίας του πρὸς τὸν Μιχαῆλ Ζ΄, μεροληπτῶς αἰσθητῶς. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν αὐλικὸς ἱστοριογράφος, στερούμενος βαθυτέρας ἱστορικῆς κρίσεως καὶ ἀντιλήψεως.

II. Λόγοι και ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: E. Kurtz - F. Drexl, Michaelis Pselli scripta minora magnam partem adhuc inedita 1 - 2, Milano 1936 - 1941.

K. Σάθας, MB. 4, σ. 303 - 462 και 5, σ. 3 - 523.

ΑΣΙΑ: Παρέχουν αξιολόγους ιστορικές πληροφορίες.

391. ΜΙΧΑΗΛ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΗΣ († μετὰ τὸ 1079)

Κατήγετο ἴσως ἐξ Ἀτταλείας τῆς Μ. Ἀσίας. Νέος ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐσπούδασε νομικά καὶ ἔγινε κρατικός ὑπάλληλος. Συνώδευσεν ὡς δικαστῆς τὸν Ρωμανὸν Δ' Διογένην (1068 - 71) καὶ ἀργότερον τὸν Μιχαὴλ Ζ' (1071 - 1078) εἰς τὰς ἐκστρατείας των. Ἐπὶ Νικηφόρου Βοτανειάτου (1078-1081) ἀνῆλθεν εἰς ἀνώτατα ἀξιώματα καὶ ὀνομάσθη πατρίκιος, μάγιστρος καὶ πρόεδρος.

ΕΡΓΑ: I. Ἱστορία.

Περιλαμβάνει τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1034 - 1079, ἀρχίζει δηλαδὴ μὲ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Μιχαὴλ Δ' Παφλαγόνος καὶ φθάνει μέχρι τοῦ β' χρόνου τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτου. Ὁ Ἀτταλειάτης ἔγραψε τὴν ἱστορίαν του μετὰ τὸ 1079.

ΕΚΔ.: I. Bekker, CB. Bonnae 1853.

ΠΗΓΑΙ: Προσωπικὴ ἀντίληψις τῶν γεγονότων.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Ἰωάννην Ζωναρᾶν, Νικηφόρον Βρυένιον, Ἄνναν Κομνηνὴν, Συνεχιστὴν Ἰωάννου Σκυλίτζη.

ΑΣΙΑ: Ἐκθέτει τὰ γεγονότα μὲ ἀντικειμενικότητα. Κατὰ τὸ ὕφος θεωρεῖται πρόδρομος τοῦ κλασικισμοῦ τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν.

II. Πόνημα νομικὸν ἦτοι σύνοψις πραγματικῆ.

Νομικὸν ἐγχειρίδιον τοῦ ἔγραψεν ὁ Ἀτταλειάτης κατ' ἐντολὴν τοῦ Μιχαὴλ Ζ' Δούκα. Χρήσιμον διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν κενῶν τῆς παραδόσεως τῶν «Βασιλικῶν».

ΕΚΔ.: Λ. Σγούτσας, Ποίημα ἦτοι πραγματικὴ πονηθεῖσα κατὰ κέλευσιν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Δούκα, Θέμις 8 (1861) 51 - 155.

III. Διάταξις ἐπὶ τῷ παρ' αὐτοῦ συστάντι πτωχο-
τροφείῳ καὶ μοναστηρίῳ (1077). Τὸ ἰδρυτικὸν ἔγγραφο τοῦ
μοναστηρίου καὶ τοῦ πτωχοκομείου τοῦ ἱδρυσεν ὁ Ἀτταλειάτης.

ΕΚΑ.: Ν. Β. Τωμαδάκης, Συλλάβιον βυζαντινῶν μελετῶν καὶ κειμέ-
νων, Ἀθήναι 1964 - 1966, σ. 97 - 128.

ΜΜ. 5, σ. 293 - 327.

Κ. Σάθας, ΜΒ. 1, σ. 3 - 69.

ΛΞΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἱδρυτοῦ, περὶ
τοῦ ἰδίου καθὼς καὶ περὶ τῆς πολιτιστικῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου τὸν 11ον
αἰῶνα.

392. ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ (11ος αι.)

Λαϊκὴ χρονογραφία ἀγνώστου συγγραφέως. Ἀρχίζει ἀπὸ κτίσεως κόσμου.
Εἰς τὰ περισσότερα χειρόγραφα ἡ ἀφήγησις σταματᾷ εἰς τὸ ἔτος 1078, ἐνῶ
εἰς μερικὰ προχωρεῖ καὶ πέραν τούτου. Μόνον εἰς τὸν cod. Bonon. 2701 ἡ
διήγησις ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

ΕΚΑ.: PG. 110, σ. 1202 - 1261 (μόνον ἡ ἱστορία τῶν ἐτῶν 955 - 1078).

ΠΗΓΑΙ: Περὶ τοῦ 9ου καὶ 10ου αι. ὁ Συνεχιστὴς τοῦ Θεοφάνους.

ΛΞΙΑ: Ἡ ἱστορικὴ ἀξία τοῦ ἔργου τούτου εἶναι μηδαμινή.

393. ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΚΥΛΙΤΖΗ ΣΥΝΕΧΙΣΤΗΣ (11ος αι.)

Ἡ ἱστορία τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη καλύπτει τὴν χρονικὴν περίοδον 811-
1057. Εἰς ὠρισμένα χειρόγραφα ὅμως ἡ ἀφήγησις προχωρεῖ μέχρι τοῦ 1079,
δηλαδὴ μέχρι τῶν πρώτων χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτου
(1078 - 1081). Αἱ περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ τμήματος τούτου (1057 - 1079/80)
ἀπόψεις διίστανται: ἄλλοι μὲν δέχονται ὡς συγγραφέα του τὸν Σκυλίτζην,
ἄλλοι δὲ ἀγνωστὸν μας Συνεχιστὴν.

ΕΚΑ.: Ε. Τσολάκης, Ἡ Συνέχεια τῆς Χρονογραφίας τοῦ Ἰωάννου

Σκυλίτζη ("Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου τοῦ Αἴμου 105), Θεσ/νίκη 1968.

I. Bekker, CB. μετὰ τὸν Γεώργιον Κεδρηνὸν II, Bonnae 1839, σ. 641 - 744.

PG. 122, σ. 368 - 476.

ΠΗΓΑΙ: Μιχαήλ Ἀτταλειάτης, Μιχαήλ Ψελλός.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὴν Ἄνναν Κομνηνὴν καὶ εἰς τὸν Ἰωάννην Ζωναρᾶν.

ΑΣΙΑ: Ἀξιόλογος πηγὴ περὶ τοῦ 11ου αἰῶνος.

394. ΤΥΠΙΚΟΝ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΚΟΥΡΙΑΝΟΥ (11ος αἰ.)

Ἐγράφη διὰ τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν Πετριτζὸν (Βαδκόνο) παρὰ τὴν Στενήμαχον ἀπὸ τὸν ἱδρυτὴν τῆς μέγαν δομέστικον Γρηγόριον Πακουριανὸν τὸ 1083.

ΕΚΔ.: L. Petit, Typikon de Grégoire Pacourianos pour le monastère de Pétritzos (Bačkovo) en Bulgarie, VV. Priloženije k XI tomu No 1, Sanktpeterburg 1904. (Ἡ ἔκδοσις οὐχὶ βάσει τοῦ πρωτοτύπου χφ. τοῦ Πατριαρχείου Κων/λεως, ἀλλ' ἀντιγράφου ἐκ Βουκουρεστίου τοῦ 18ου αἰ., ἔχοντας πολλὰ λάθη καὶ κενά).

S. Kauchtschischwili, Typicon Georgii Pacuriani (Georgica V), Thbilisiis (Tiflis) 1963.

ΑΣΙΑ: Τὸ Τυπικὸν παρέχει πλούσιον ὕλικὸν διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα τῶν μοναστηρίων κατὰ τὸν 11ον αἰ.

395. ΓΟΥΛΙΕΑΜΟΣ ΕΞ ΑΠΟΥΛΙΑΣ (β' ἡμισυ 11ου αἰ.)

Νορμανδός, συνέγραψε πρὸς τὸ τέλος τοῦ 11ου αἰ. ἔπος μὲ ἤρωά τὸν Ροβέρτον Γουισκάρδον (±1015 - 1085).

ΕΡΓΑ: *Gesta Roberti Wiscardi*.

ΕΚΔ.: M. Mathieu, Guillaume de Pouille, *La geste de Robert Guiscard* (Ist. Sicil. di Studi Bizant. e Neoel., Testi 4), Palermo 1961.

ΑΣΙΑ: Σημαντική ιστορική πηγή διά τήν ιστορίαν τῶν Νορμανδῶν μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ροβέρτου Γυισκάρδου (1085).

396. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΛΕΞΙΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΤΗΣ ΦΛΑΝΔΡΑΣ (1088)

Ἐπιστολή εἰς τήν λατινικήν ἀποδιδομένη εἰς τόν Ἀλέξιον Α΄ Κομνηνόν (1081 - 1118). Ἀποτελεῖ ἔκκλησιν τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τόν κόμητα Ροβέρτον Α΄ τῆς Φλάνδρας πρὸς ἀνάληψιν σταυροφορίας κατὰ τῶν Μουσουλμάνων. Ἡ ἔρευνα θεωρεῖ τὸ κείμενον ὑπὸ τὴν σημερινήν του μορφήν ἀσφαλῶς νόθον (βλ. Dölger, Reg. ἀρ. 1152).

ΕΚΔ.: PG. 131, σ. 564 - 568.

PL. 155, σ. 466 - 470.

Ἄννα Κομνηνή, Ἀλεξιάς 2, σ. 573 - 576 (CB.).

Ἀγγλική μετάφρασις ὑπὸ τοῦ E. Joranson, *The Problem of the Spurious Letter of Emperor Alexius to the Count of Flanders*, Amer. Hist. Rev. 55 (1950) 812 - 815.

397. ΝΙΚΗΤΑΣ ΣΤΗΘΑΤΟΣ (11ος αί.)

Ὁ Νικήτας ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν τῶν Στουδίου· ἦτο μαθητὴς τοῦ Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου (βλ. ἀρ. 372), τοῦ ὁποίου ἐξέδωκε τὰ συγγράμματα καὶ συνέγραψε τὸν βίον. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐχρημάτισεν ἡγούμενος τῆς μονῆς Στουδίου, ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν συγγραφὴν ἀντιρρητικῶν καὶ ἄλλων θεολογικῶν ἔργων. Ἀπέθανε πιθανόν περὶ τὸ 1090.

ΕΡΓΑ: I. Πρὸς Ρωμαίους περὶ ἀζύμων καὶ Σαββάτων νηστείας καὶ τοῦ γάμου τῶν ἱερέων.

ΕΚΔ.: A. Michel, Humbert und Kerullarios, Quellen und Studien zum Schisma des XI. Jahrhunderts II, Paderborn 1930, σ. 320 - 342.

A. Δημητρακόπουλος, Ἐκκλησιαστικὴ Βιβλιοθήκη ἐμπεριέχουσα Ἑλλήνων Θεολόγων συγγράμματα ἐκ χειρογράφων τῆς ἐν Μόσχᾳ Βιβλιοθήκης νῦν πρώτον ἐκδιδόμενα I, Λειψία 1866 (φωτομ. ἀνατ. Hildesheim 1965), σ. 18 - 36.

II. Σύνθεσις κατὰ Λατίνων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος.

ΕΚΔ.: A. Michel, Humbert und Kerullarios, ἑν. ἀν. σ. 371 - 409.

III. Πραγματεία περὶ ἐνζύμων κατὰ Ἀρμενίων καὶ Λατίνων.

ΕΚΔ.: J. Hergenröther, Monumenta graeca ad Photium eiusque historiam pertinentia, Ratisbonae 1869, σ. 139 - 154.

IV. Ἐπιστολαὶ καὶ θεολογικὰ συγγράμματα.

ΕΚΔ.: J. Darrouzès, Nicéas Stéthatos, Opuscules et lettres (Sources Chrétiennes 81), Paris 1961.

II. Χρήστου, Νικήτα Στηθάτου, Μυστικὰ συγγράμματα, Θεσσαλονίκη 1957.

ΑΣΙΑ: Σημαντικαὶ αἱ πραγματεΐαι τοῦ αἰ ἀναφερόμεναι εἰς τὰς μετὰ τῶν Λατίνων ἔριδας κατὰ τὸ σχίσμα τοῦ 1054.

398. NOTITIA EPISCOPATUUM (τοῦ Κώδικος Philippicus 1477) (11ος αἰ.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἐκ τοῦ κώδικος Philippicus 1477. Συνεγράφη ὀλίγον πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081 - 1118) ἢ ἐπὶ τῶν πρώτων χρόνων αὐτῆς.

ΕΚΔ.: H. Gelzer, Ungedruckte und wenig bekannte Bistümerverzeichnisse der orientalischen Kirche, BZ. 1 (1892) 253 - 257.

399. ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ Α' ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΣ
(GESTA FRANCORUM ET ALIORUM HIEROSOLIMITANORUM)
(τέλη 1095 - Αβγ. 1099)

Ἀνωνύμου αὐτόπτου μάρτυρος ἱστορία τῆς Α' σταυροφορίας. Ὁ ἐκ νοτίου Ἰταλίας συγγραφεὺς ἦτο ἰππότης, κάτοχος μικροῦ φεούδου, ἀνῆκε δηλαδὴ εἰς τὴν μεσαιὴν τάξιν τῶν σταυροφόρων ἰπποτῶν, ὅπερ προσδίδει ἰ- διαίτερον ἐνδιαφέρον εἰς τὴν ἱστορίαν του. Ἡ πρώτη σύνταξις τοῦ ἔργου ἐγι- νεν ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τῆς σταυροφορίας, μέρος δὲ τούτου συνετέθη ἤδη κατὰ τὴν διάρκειάν της.

ΕΚΔ.: L. Bréhier, Histoire anonyme de la première croisade, εἰς τὴν σειράν: Les classiques de l'histoire de France au Moyen Age, 4ème vol., Paris 1964 (β' ἐκδοσις· μετὰ γαλλικῆς μεταφρά- σεως).

ΑΞΙΑ: Σημαντικωτάτη πηγή διὰ τὴν Α' σταυροφορίαν. Παρὰ τὸν μι- σελληνισμόν τοῦ συγγραφέως ἢ διήγησις, ἐξαιρέσει μεταγενεστέρων προσθη- κῶν καὶ διασκευῶν καὶ σποραδικῶν τινῶν λαθῶν ἢ παραλείψεων, εἶναι πιστὴ καὶ χρονολογικῶς ὀρθή. Γενικῶς ἀκρίβεια καὶ εἰλικρίνεια διακρίνουν τὸ ὅλον ἔργον, τὸ ὁποῖον πολλάκις παραδίδει γεγονότα ἄλλοθεν ἄγνωστα.

400. ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ (πιθανῶς τέλη 11ου αί.)

Ἀφηγεῖται τὴν κτίσιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως Μονεμβασίας.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Ἱστορικὰ μελετήματα, Ἀθῆναι 1884, σ. 97 - 128.
N. Βέης, Τὸ «Περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας Χρονικόν», αἱ πηγαὶ καὶ ἡ ἱστορικὴ σημαντικότης αὐτοῦ, Βυζαντις 1 (1909) 57 - 105.

ΠΗΓΑΙ: Μένανδρος, Εὐάγριος, Θεοφύλακτος Σιμοκάττης, Θεοφάνης. Πιθανῶς ὁ συγγραφεὺς τοῦ χρονικοῦ νὰ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὸ ἔργον Διήγησις περὶ Νικηφόρου βασιλέως (βλ. ἀρ. 223/1), καθὼς καὶ ἄλλας μὴ σωζομένας σήμερον πηγὰς.

ΑΞΙΑ: Δίδει πληροφορίας περὶ τῶν εἰσβολῶν καὶ τῆς παρουσίας τῶν

Ἀβαροσλάβων εἰς τὴν Πελοπόννησον. Περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ χρονικοῦ αἰ γινῶμαι τῶν ἐρευνητῶν δίστανται.

401. TRACTATUS NIKANORIS (11ος αἰ.)

Φοροτεχνικὸν κείμενον τοῦ 11ου αἰ., ἐκ τοῦ κώδ. 121 τῆς μονῆς τοῦ ἁγ. Νικάνορος (Ζάβουρδας), ρυθμίζον ζητήματα ἐγγείου φορολογίας.

Εκδ.: J. Karayannopoulos, Fragmente aus dem Vademecum eines byzantinischen Finanzbeamten, Polychronion, Festschrift F. Dölger zum 75. Geburtstag, Heidelberg 1966, σ. 318 - 334 (κείμενον σ. 321 - 324).

ΑΣΙΑ: Δίδει πληροφορίας περὶ φοροτεχνικῶν θεσμῶν καὶ τῆς ἀλληλεγγύου φορολογικῆς εὐθύνης κατὰ τὸν 11ου αἰ.

402. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

α. G. Džingov, Prinos kŭm materialnata kultura na Preslav i negovata okolnost (= Συμβολὴ εἰς τὸν ὕλικὸν πολιτισμὸν τῆς Πρεσλάβας καὶ τῆς περιοχῆς τῆς), Archeologija 8, τεῦχος 2 (1966) 42 - 56.

Νομίσματα 6ου, 10ου καὶ 11ου αἰ.

β. J. Pouilloux, Fouilles à Salamine de Chypre (Missions Françaises 1964 - 1968), Report Dept. of Antiquities Cyprus 1969, σ. 43 - 55.

Νομίσματα 7ου, 10ου καὶ 11ου αἰ.

γ. B. Mitrea, Monnaies antiques et byzantines découvertes à Păcuiul lui Soare ἐν: P. Diaconu - D. Vilceanu, Păcuiul lui Soare. Cetatea bizantină (= P. I. S. La forteresse byzantine), Biblioteca de Arheologie, Ed. Academiei R. S. România I, București 1972 (μὲ γαλλ. περίλ.).

Νομίσματα 10ου - 11ου αἰ.

δ. A. R. Bellinger - Ph. Grierson, Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection. III: Ph. Grierson, Leo III to Nicephorus III (717-1081). Part I: Leo

III to Michael III (717-867), Part II: Basil I to Nicephorus III (867-1081), Washington, D. C. 1973.

Νομίματα 8ου - 11ου αί.

ε. Περὶ νομισμάτων τοῦ 11ου αί. βλ. καὶ ἀρ. 172 (ε), 457 (β, δ, ε, στ, ζ), 505 (α, δ, ε, η, ι, ιβ, ιστ), 567 (γ, δ).

403. ΣΙΓΙΛΛΙΑ

α. M. Biddle, Excavations at Winchester 1962-63, Second Interim Report. Antiquaries Journ. 44 (1964) 188 - 219.

Βυζαντινὰ μολυβδόβουλλα τοῦ 1060/80 καὶ 1059/64.

β. Περὶ σιγιλλίων τοῦ 11ου αί. βλ. καὶ ἀρ. 458 (α, β, γ, δ), 568 (α, β, γ), 632 (α, β, γ, δ).

404. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

α. V. Beševliev, Novi otküslci ot pürvobülgarski i drugi srednovekovni nadpisi ot Pliska i Silistra (= Νέα ἀποσπάσματα πρωτοβουλγαρικῶν καὶ ἄλλων μεσαιωνικῶν ἐπιγραφῶν ἐκ τῆς Πλίσκας καὶ Σιλιστρίας), Izvestija na Bülg. Archeolog. Institut 20 (1955) 277 - 292.

Δημοσιεύονται εἴκοσι ἐν ἀποσπάσματα ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πέντε εἶναι ἱστορικοῦ περιεχομένου.

β. W. H. Buckler - W. M. Calder - W. K. C. Guthrie, Monumenta Asiae Minoris Antiqua IV. Monuments and Documents from Eastern Asia and Western Galatia, Manchester 1933.

Δημοσιεύονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ρωμαϊκαὶ ἐπιγραφαί, ἀλλὰ καὶ ἐπιγραφαὶ τῶν 4ου, 6ου, 7ου, 10ου καὶ 11ου αί.

γ. Sir W. Calder, Monumenta Asiae Minoris Antiqua VII. Monuments from Eastern Phrygia (Publications of the American Society for Archaeological Research in Asia Minor), Manchester 1956.

δ. L. Jalabert et R. Mouterde, Inscriptions grecques et latines de

la Syrie III, 1: Région de l'Amanus. Antioche (Nos. 699 - 898). 2: Antioche (suite). Antiochène (Nos. 989 - 1242). Index des Tomes I-III, Paris 1950, 1953, σ. 383 - 690.

Συλλογή ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν ἐπιγραφῶν Συρίας. Ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἢ ὑπ' ἀριθμ. 734: περὶ ἐπιμερισμοῦ καὶ ἢ ὑπ' ἀριθμ. 884: δίδει εἰκόνα περὶ τοῦ συστήματος τῆς capitatio κατὰ τὸν 3ον - 4ον αἰ.

ε. V. Latyšev, Etjudy po vizantijskoj epigrafik (Μελέται περὶ τῆς βυζαντινῆς ἐπιγραφικῆς), VV. 1 (1894) 657 - 672, 2 (1895) 184 - 188 καὶ 6 (1899) 337 - 369.

στ. J. Mécérian, Les inscriptions du Mont Admirable, Mélanges Univ. St. Joseph (Mélanges offerts au père René Mouterde II) 38 (1962) 295 - 330.

ζ. Περὶ ἐπιγραφῶν τοῦ 11ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 569 (β), 633 (α, δ, ε, ζ, θ).

405. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (11ος αἰ.)

α. Τὸν σχετικὸν κατάλογον διὰ τὸν 11ον αἰ. ἐν Dölger, Reg. (βλ. ἀρ. 142), ἀρ. 793 - 1214.

β. J. Darrouzès, Dossier sur le charisticariat, Polychronion, Festschrift F. Dölger, Heidelberg 1966, σ. 150 - 165.

406. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (11ος αἰ.)

α. Τοὺς σχετικοὺς καταλόγους ἐν Grumel, Reg. (βλ. ἀρ. 38) τόμ. I, τεῦχος 2, ἀρ. 815-855 καὶ τόμ. I, τεῦχος 3, ἀρ. 856-975 καὶ 825bis.

β. J. Darrouzès, Dossier sur le charisticariat, Polychronion, Festschrift F. Dölger, Heidelberg 1966, σ. 150 - 165.

B 1. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὃν τὸ ἔργον περατοῦται ἐντὸς τοῦ 11ου αἰ.

407. ΜΙΧΑΗΛ ΔΙΑΒΟΛΕΩΣ (12ος αἰ.)

Ἐπίσκοπος Διαβόλεως (παρὰ τὴν Κορυτσάν).

ΕΡΓΑ: Εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Σκυλίτζη Vindob. hist. gr. 74 ὑπάρχουν προσθήκαι ποὺ πιθανὸν παρενέβαλεν ὁ Μιχαήλ τὸ 1118, ἀντιγράφων τὸ ἔργον τοῦ Σκυλίτζη.

ΕΚΔ.: B. Prokic, Die Zusätze in der Handschrift des Joannes Skylitzes codex Vindobonensis hist. graec. LXXIV. Ein Beitrag zur Geschichte des sog. westbulgarischen Reiches, Diss. München 1906.

ΠΗΓΑΙ: Χρησιμοποιοῦ ἐν μέρει μίαν πηγὴν τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη, τὸν Θεόδωρον Σεβαστείας, ὁ ὁποῖος ἔγραψε περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Βασιλείου Β'.

ΑΣΙΑ: Παρέχει σημαντικὰς πληροφορίας περὶ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους εἰς τὸν Β.Δ. μακεδονικὸν χῶρον κατὰ τὸν 11ου αἰ.

408. ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΖΙΓΑΒΗΝΟΣ (11ος - 12ος αἰ.)

Ἦτο μοναχὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081 - 1118). Ἐγράψεν ἔργα δογματικά, πολεμικά καὶ ἐρμηνευτικά.

ΕΡΓΑ: I. Κατόπιν συστάσεως τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ ἔγραψε τὴν Δογματικὴν πανοπλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιτίθεται ἐναντίον τῶν παλαιότερων καὶ κυρίως ἐναντίον τῶν συγχρόνων του αἱρέσεων (τῶν Βογομίλων, τῶν Παυλικιανῶν, τῶν Ἀζυμιτῶν κ.ἄ.).

ΕΚΔ.: PG. 130, σ. 20 - 1360.

II. Ἐγράψεν ἐπίσης λόγους ἐναντίον τῶν αἱρετικῶν τῆς ἐποχῆς του.

Εκδ.: PG. 131, σ. 40 - 57 (δύο λόγοι κατὰ τῶν Μασσαλιανῶν, Φουν-
δαγιατῶν κ.ά.).

ΑΣΙΑ: Εἰς τὰ ἔργα του παρέχει ἐνδιαφερούσας πληροφορίες περὶ τῶν
Βογομίλων τῆς Βουλγαρίας καὶ τῶν αἱρέσεων γενικῶς τῆς ἐποχῆς του.

409. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΣ ΑΧΡΙΔΟΣ (11ος - 12ος αί.)

Ἐγεννήθη εἰς Εὐβοίαν. Ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα ἔζησεν εἰς Κων-
σταντινούπολιν καὶ ἐχρημάτισε καθηγητῆς τοῦ Κωνσταντίνου, υἱοῦ τοῦ αὐτο-
κράτορος Μιχαήλ Ζ' (1071 - 1078). Διετέλεσε μητροπολίτης Ἀχρίδος (± 1090-
1118). Ἀνέπτυξε ποικίλην φιλολογικὴν δραστηριότητα καὶ ἄφησε πλῆθος
ἀπὸ ἔργα θεολογικά, ποιήματα, λόγους καὶ ἐπιστολάς.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί.

Σειρὰ ἐπιστολῶν πρὸς διαφόρους προσωπικότητας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.
Παρέχουν πληροφορίες περὶ τῆς καταστάσεως ποὺ ἐπεκράτει εἰς τὴν Μα-
κεδονίαν ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081 - 1118).

Εκδ.: PG. 126, σ. 308 - 557.

II. Λόγος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Α' Κο-
μνηνόν. Ἐγράφη περὶ τὸ 1090.

Εκδ.: P. Gautier, Le discours de Théophylacte de Bulgarie à l'
autocrator Alexis Ier Comnène (6 janvier 1088), REB.
20 (1962) 93 - 130 (μὲ γαλλ. μετάφρ.).

III. Μαρτύριον τῶν 15 μαρτύρων, τῶν ἀθλησάντων εἰς Τι-
βεριούπολιν (28 Νοεμβρίου) ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ (361 - 363).

Εκδ.: PG. 126, σ. 152 - 221.

IV. Σχόλιον ἐπὶ τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς
τοῦ Παύλου.

Εκδ.: PG. 124, σ. 336 - 560.

V. Βίος Κλήμεντος, ἐπισκόπου τῆς Ἀρχίδος († 27 Ἰουλίου 916) (βλ. ἀρ. 303).

ΑΣΙΑ: Τὰ ἔργα τοῦ Θεοφυλάκτου εἶναι ἰδιαίτερος σημαντικὰ διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν Βουλγάρων καὶ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ των. Ἐπίσης παρέχουν πληροφορίας περὶ τῶν Ἀβάρων, Οὐγγρων, Σελτζούκων καὶ Πετσενέγων.

410. ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ' ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ (1084 - 1111)

ΕΡΓΑ: Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν του ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἐπιστολή του (συνοδικὸν γράμμα) πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Α' Κομνηνόν, γραφεῖσα μετὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1084 (βλ. Grumel, Regestes ἀρ. 938) καὶ ἀναφέρουσα τὰς σλαβικὰς ἐπιδρομὰς εἰς Πελοπόννησον.

ΕΚΔ.: PG. 119, σ. 864 - 884.

Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα 5, σ. 62 - 75.

411. ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΥΕΝΝΙΟΣ (1062 - 1137)

Κατήγετο ἐκ παλαιᾶς στρατιωτικῆς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου. Ἐλαβεν ἐπιμελημένην μόρφωσιν καὶ ἐγένετο ἀνώτερος κρατικὸς ὑπάλληλος. Μετὰ τὸν γάμον του μετὰ τῆς Ἄννης Κομνηνῆς, θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α', τοῦ ἀπενεμήθη τὸ ἀξίωμα τοῦ καίσαρος. Ὅταν τὸ 1118 ἀπέθανεν ὁ Ἀλέξιος Α', ἡ Ἄννα Κομνηνὴ προσεπάθησε νὰ ἀνεβάσῃ εἰς τὸν θρόνον τὸν σύζυγόν της. Ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἀπέτυχε καὶ ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος ἐξηκολούθησε νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν νέον αὐτοκράτορα Ἰωάννην Β' Κομνηνόν (1118 - 1143).

ΕΡΓΑ: Ὑλὴ ἱστορίας, εἰς 4 βιβλία.

Ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος ἔγραψε τὴν ἱστορίαν του κατὰ προτροπὴν τῆς αὐτοκρατορίας Εἰρήνης, συζύγου τοῦ Ἀλεξίου Α'. Πρόθεσις του ἦτο νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξίου Α', ἀλλ' ἀπέθανε πρὶν προλάβῃ νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον του. Διεπραγματεύθη μόνον τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1070 - 1079. Τὸ ἔργον του συνέχισεν ἡ Ἄννα Κομνηνὴ. Τὰ δύο πρῶτα βιβλία τῆς ἱστορίας του ἔγραψεν ὁ Βρυέννιος ἐνῶ ἀκόμη ἔζη ὁ Ἀλέξιος Α', τὰ δύο ἐπόμενα μετὰ τὸ 1118.

ΕΚΔ.: P. Gautier, Nicéphore Bryennios, Histoire (CFHB. 9, Series Bruxellensis), Bruxelles 1975.

ΠΗΓΑΙ: Διὰ τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς "Ἰλῆς Ἱστορίας ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος ἀντλεῖ ἐκ τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ καὶ τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη, διὰ τὰ ὑπόλοιπα βιβλία ἐκ τοῦ Σκυλίτζη καὶ τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου. Ἐχρησιμοποίησεν ἐπίσης ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ προφορικὰς μαρτυρίας.

ΑΣΙΑ: Ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν καὶ κατὰ δεύτερον λόγον μὲ τὰ γενικώτερα ἱστορικὰ γεγονότα ἀπὸ τοῦ Ρωμανοῦ Δ' Διογένοους μέχρι τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτου.

**B 2. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ 11ου αἰ.**

12ου αἰῶνος		13ου αἰῶνος	
Tractatus Dölger	412	Ἰωήλ	479
Βίος Μελετίου	413	Smpada Sbarabedi	494
Τοπάρχης Γοθθίας	414	Θεόδωρος Σκουταριώτης	501
Βίος Κυρίλλου τοῦ Φιλεώτου	415	Βάρ Ἐβραῖος	502
Νέστορος Χρονικὸν	416	Βυζαντινο-Βενετικά ἔγγραφα	509
Ἰωάννης Ζωναρᾶς	417		
Χρονικὸν Ἐπίτομον	422	14ου αἰῶνος	
Νικόλαος Κατασκεπηνός	424	Ἐφραιμ	516
Ἄννα Κομνηνή	425	Νόμος Γεωργικὸς	527
Νικόλαος Μεθώνης	429		
Θεόδωρος Πρόδρομος	430	16ου αἰῶνος	
Μιχαὴλ Γλυκάς	435	Ἐνθυμήσεις	650
Γουλιέλμος Τύρου	444		
Κωνσταντῖνος Μανασσῆς	445		
Μιχαὴλ ὁ Σύρος	454		

ΠΗΓΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ 12ου ΑΙΩΝΟΣ

Α. Σύγχρονοι

412. TRACTATUS DÖLGER (τέλη 11ου αι. - άρχ. 12ου αι.)

Φοροτεχνικὸν ἐγχειρίδιον (cod. Marc. gr. 173, φφ. 276^v - 281^r). Ἐ-
γρᾶφη πιθανώτατα μεταξὺ τέλους 11ου καὶ ἀρχῶν 12ου αἰῶνος.

ΕΚΔ.: F. Dölger, Beiträge zur Geschichte der byzantinischen
Finanzverwaltung besonders des 10. und 11. Jahrhunderts
(Byzantinisches Archiv 9), Leipzig - Berlin 1927, σ. 113 -
123 (κείμενον). Ἐπανέκδ. Hildesheim 1960.

ΑΞΙΑ: Ἐρμηνεύει φοροτεχνικούς ὄρους, ἐκθέτει φοροτεχνικούς θεσμούς
καὶ παρέχει σημαντικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ βυζαντινοῦ φορολογικοῦ συστή-
ματος, ὡς τοῦτο εἶχεν ἐξελιχθῆ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 12ου αἰῶνος.

413. ΒΙΟΣ ΜΕΛΕΤΙΟΥ (1035 - 1105)

Ὁ ὄσιος Μελέτιος, ὅπως καὶ ὁ Λουκάς Στειριώτης, ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν
ἀναμορφωτῶν τοῦ μοναχικοῦ βίου.

Σῶζονται δύο βίοι του, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἐγρᾶφη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Με-
θώνης Νικολάου (βλ. ἀρ. 429) καὶ ὁ δεύτερος ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου
(βλ. ἀρ. 430). Ἀνήκουν καὶ οἱ δύο εἰς τὸν 12ον αἰ.

ΕΚΔ.: V. G. Vasiljevskij, Νικολάου ἐκ Μεθώνης καὶ Θεοδώρου τοῦ
Προδρόμου συγγραφέων τῆς ιβ' ἑκατονταετηρίδος βίοι Μελε-
τίου τοῦ νέου, Pravoslavnyj Palestinskij Sbornik (= Ὁρθό-
δοξος Παλαιστίνειος Συλλογὴ) 17, St.-Petersburg 1886, σ.
1 - 39.

Χρυσόστομος Α. Παπαδόπουλος, 'Ο ὄσιος Μελέτιος «ὁ νέος»,
Θεολογία 13 (1935) 97 κ.έ. (νεωτέρα ἔκδ. Ἀθήναι 1949).

ΛΕΙΑ: 'Ο βίος ἀναφέρει τοὺς ἀγῶνας τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' (1081 - 1118) ἐναντίον τῶν Κομάνων. Δίδει ζωντανὴν καὶ ἐναργῆ εἰκόνα τοῦ μοναχικοῦ βίου κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Κομνηνῶν, παρέχει δὲ καὶ σημαντικὰ στοιχεῖα διὰ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἑλλάδος.

414. ΤΟΠΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΓΟΤΘΙΑΣ (Toparcha Gothicus, 11ος/12ος αΙ.)

'Υπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι γνωστὸν τὸ ἀπόσπασμα ἔργου τοῦ ἐγράφη περὶ τὰ τέλη τοῦ 11ου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12ου αΙ.

ΕΚΔ.: F. Westberg, Die Fragmente des Toparcha Gothicus (Anonymus Tauricus), Zapiski Imp. Akad. Nauk, Ser. VIII, hist.-philol. Kl. V. 2, Petersburg 1901.

B. Hase, CB. Bonnae 1828, σ. 496 - 504 (μετὰ τὸν Λέοντα Διάκονον).

ΛΕΙΑ: Παρέχει γεωγραφικὰς, ἱστορικὰς καὶ ἐθνογραφικὰς πληροφορίας περὶ τῆς μετὰξὺ Δουνάβειος καὶ Δνειπέρου περιοχῆς.

415. ΒΙΟΣ ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΦΙΛΕΩΤΟΥ († 1110)

'Ο Κύριλλος κατήγετο ἀπὸ τὴν Φιλέαν τῆς Θράκης. Ἦτο ἀσκητὴς καὶ κατόπιν ἰδρυτὴς μονῆς.

Τὸν βίον του ἔγραψεν ὁ μοναχὸς Νικόλαος (βλ. ἀρ. 424) τῆς ἐν τῇ Κατασκέπῃ μονῆς τοῦ Πόντου, κατὰ τὰς πρώτας δεκαετίας τοῦ 12ου αΙ.

ΕΚΔ.: E. Sargologos, La Vie de saint Cyrille le Philéote, moine byzantin († 1110) (Subsidia Hagiographica 39), Bruxelles 1964.

Ch. Loparev, Opisanije niekotorych grečeskich Žitij svjatych (= Περιγραφὴ μερικῶν ἑλλην. βίων ἁγίων), VV. 4 (1897) 378 - 401 (ἀποσπάσματα).

Μ. Γεδεών, Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον, Κωνσταντινούπολις 1899, σ. 308 - 312 (ἀποσπάσματα).

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος ἀναφέρει ἐκστρατείας Σκυθῶν (ἐννοοῦνται πιθανὸν οἱ Πετσενέγοι καὶ Κουμάνοι) ἐναντίον τῆς Θράκης καὶ τοῦ φρουρίου τῶν Δέρκων. Ἐπίσης μνημονεῦνται ἐκστρατεῖαι τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἐναντίον τῶν Φράγκων.

416. ΝΕΣΤΟΡΟΣ ΧΡΟΝΙΚΟΝ (ἀρχαί 12ου αΙ.)

Ρωσικὸν χρονικὸν ποῦ ἐσφαλμένως ἀπεδόθη εἰς τὸν Ρῶσον μοναχὸν τῆς μονῆς Petchersky Νέστορα, ὁ ὁποῖος ἔζησε τὸν 11ον αΙ. καὶ ἔγραψε βίους ἀγίων. Τὸ χρονικὸν ἀρχίζει ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ διαπραγματεύεται τὴν ἱστορίαν τῶν Σλάβων. Ἡ διηγήσις γίνεται λεπτομερεστερά ἀπὸ τοῦ 882 καὶ συνεχίζεται μέχρι τοῦ 1113, ὅποτε διακόπτεται ἀποτόμως.

ΕΚΔ.: D. S. Likhačev - V. P. Adrianova-Peretc, Povest' Vremennykh Let I-II, Moskva - Leningrad 1950.

D. Tschizewskij, Die Nestor - Chronik, eingeleitet und kommentiert (Slavistische Studienbücher 6), Wiesbaden 1969 (ἀνατύπωσις τῆς ἐκδ. Leningrad 1926).

S. H. Cross - O. P. Sherbowitz - Wetzor, The Russian Primary Chronicle: Laurentian Text, Cambridge, Mass. 1953 (μετ' ἀγγλ. μεταφρ.).

R. Trautmann, Die altrussische Nestorchronik, Leipzig 1931 (γερμ. μετάφρ.).

Louis Leger, Chronique dite de Nestor, traduite sur le texte slavon-russe, Paris 1884.

ΠΗΓΑΙ: Διηγήσεις συγχρόνων, μεταφράσεις ἑλληνικῶν χρονικῶν (κυρίως τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ), ἡ Ἀγία Γραφή, βίοι ἀγίων, λαϊκὰ παραδόσεις, ἡμερολόγια μοναστηρίων.

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τῶν σχέσεων Ρώσων καὶ Βυζαντινῶν καὶ περιλαμβάνει τὴν παλαιὰν σλαβονικὴν μετάφρασιν τῶν ἐμπορικῶν συμφωνιῶν μεταξύ Ρώσων καὶ Κωνσταντινουπόλεως (10ος αΙ.), τῶν ὁποίων τὸ ἀρχικὸν κείμενον δὲν ἔχει σωθῆ.

417. ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΩΝΑΡΑΣ (τέλη 11ου - μέσα 12ου αι.)

Ἐξῆσε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 12ου αι. Ἀνήλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλης, τοῦ ἀρχηγοῦ τ.ἔ. τῆς αὐτοκρατορικῆς σωματοφυλακῆς, καὶ τοῦ πρωτοασηκρήτου, τοῦ προϊσταμένου δηλ. τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας. Ἀργότερον ἀπεσύρθη εἰς μίαν τῶν Πριγκηπονῆσων, τὴν Ἀγίαν Γλυκερίαν, καὶ ἐκεῖ κατὰ παρακίνησιν τῶν φίλων του συν-ἔγραψε τὴν ἱστορίαν του.

ΕΡΓΑ: Ἐπιτομὴ ἱστοριῶν, εἰς 18 βιβλία.

Χρονογραφία τῶν παγιοσμίων γεγονότων ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1118. Τὸ ἔργον πρέπει νὰ ἐγράφη ἀμέσως μετὰ τὴν χρονολογίαν αὐτὴν. Χωρίζεται εἰς δύο μέρη. Τὸ πρῶτον μέρος (βιβλία 1 - 12) φθάνει μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Ἡ κυρίως βυζαντινὴ ἱστορία περιέχεται εἰς τὸ δευτέρον μέρος (βιβλία 13 - 18).

ΕΚΑ.: L. Dindorf, Ioannis Zonarae epitome historiarum I - VI, Lipsiae 1868 - 1875.

M. Pinder - Th. Büttner - Wobst, CB. I - III, Bonnae 1841-1897.

PG. 134, σ. 40 - 1414 καὶ 135, σ. 9 - 326.

ΠΗΓΑΙ: Περὶ τῆς βυζαντινῆς περιόδου: Πέτρος Πατρίκιος, Προκόπιος, Ἰωάννης Μαλάλας, Θεοφάνης, Νικηφόρος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Γεώργιος Μοναχός, Γεώργιος Κεδρηνός, Συμεὼν Μάγιστρος Λογοθέτης, Ἰωάννης Σκυλίτζης, Συνεχιστὴς Ἰωάννου Σκυλίτζη, Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης καὶ Μιχαὴλ Ψελλός. Ἀσφαλῶς ἐχρησιμοποίησε καὶ ἄλλας μὴ σωζομένας σήμερον πηγὰς καὶ πιθανώτατα τὸ ἔργον τοῦ Θεοδώρου ἐκ Σεβαστείας, σπουδαία ἱστορικὴν πηγὴν, ποὺ ἐχρησιμοποίησε καὶ ὁ Ἰωάννης Σκυλίτζης.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Μιχαὴλ Γλυκᾶν, Κωνσταντῖνον Μανασσῆν καὶ Ἐφραίμ.

ΑΞΙΑ: Τὸ ἔργον του εἶναι πολύτιμον, ἰδίως διὰ τὰς περιόδους ἐκείνας, τῶν ὁποίων αἱ πηγαὶ ἄλλοθεν δὲν σώζονται. Ἡ διήγησίς του εἶναι λεπτομερὴς καὶ πλουσία εἰς ὕλικόν. Μολονότι δὲν προσεπάθησε γὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς ἀντιφάσεις αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς τὰς πηγὰς του, ἐν τούτοις ἐπέτυχε τὴν μορφολογικὴν

ἐνοποιήσιν τοῦ ἔργου του καὶ τὴν παρουσίαν ἱστορικοῦ ἐγχειριδίου πράγματι ἀξιολόγου.

418. ΒΡΟΝΤΟΛΟΓΙΟΝ (12ος αἰ.)

Οὕτω καλοῦνται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν δημῶδη μετεωρολογικοῦ περιεχομένου κείμενα, πρὸς ἐρμηνεύον τὰ διάφορα φυσικὰ φαινόμενα συμφώνως πρὸς τὰς λαϊκὰς προλήψεις καὶ δοξασίας.

Σώζεται Βροντολόγιον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Στ'. Ἐκ τῆς ἀναφορᾶς ὅμως τῶν Κουμάνων, Οὐννων καὶ Βουλγάρων φαίνεται πὸς τὸ ἔργον εἰς τὴν σημερινὴν του μορφήν δὲν δύναται νὰ ἔχη γραφῆ πρὸ τοῦ 12ου αἰ. Δὲν εἶναι βέβαιον ἐὰν ὑπὸ τὸ ὄνομα Οὐννοι ὑποδηλοῖ τοὺς Οὐγγρους.

Εκλ.: A. Martini - D. Bassi, *Catalogus codicum astrologorum Graecorum, Codices Mediolanenses III*, Bruxelles 1901, σ. 25 - 29 (μόνον ἐκλογαί).

419. ΤΥΠΙΚΟΝ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΤΗΣ ΚΕΧΑΡΙΤΩΜΕΝΗΣ (12ος αἰ.)

Ἐσώθη ἐν πρωτοτύπῳ (cod. Paris. 384) καὶ εἶναι τυπικὸν τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης, συζύγου τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ, τοῦ ἔτους 1118 διὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς ἰδρυθεῖσαν μονὴν τῆς Κεχαριτωμένης ἐν Κων/πόλει.

Εκλ.: B. Montfaucon, *Analecta Graeca*, Parisiis 1688, σ. 136 κ.έ.

PG. 127, σ. 985 - 1128.

MM. 5, σ. 327-391.

ΑΣΙΑ: Αἱ διατάξεις τοῦ τυπικοῦ ἀφοροῦν εἰς τὸν πνευματικὸν βίον τῶν μοναχῶν καὶ ρυθμίζουν τὸν τρόπον διαχειρίσεως τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας.

420. ΒΙΟΣ ΕΙΡΗΝΗΣ († 1134)

Ἡ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη, σύζυγος τοῦ Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ (1118 -

1143), ἦτο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Λαδισλάου Α'. Ἰδρυσε τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος εἰς τὴν Κων/πολιν. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου της ἐγένετο μοναχὴ.

ΕΚΔ.: Gy. Moravcsik, Szent László leánya és a bizánci Pantokrator-monostor (= Ἡ κόρη τοῦ Λαδισλάου τοῦ Ἁγίου καὶ ἡ μονὴ τοῦ Παντοκράτορος εἰς τὸ Βυζάντιον) (A Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet Közleményei 7-8), Βουδαπέστη - Κωνσταντινούπολις 1923, σ. 48 - 51.

H. Delehaye, Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae (Propylaeum ad AASS. Novembris), Bruxelles 1902, σ. 887 - 890.

ΑΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τῶν οὐγγροβυζαντινῶν σχέσεων τοῦ 12ου αἰ., καθὼς καὶ εἰκόνα τῶν ἔργων εὐποιίας μιᾶς βυζαντινῆς αὐτοκρατείας.

421. ΤΥΠΙΚΟΝ ΜΟΝΗΣ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ (12ος αἰ.)

Ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Β' Κομνηνὸν (1118 - 1143) τὸ 1136 διὰ τὴν μονὴν Παντοκράτορος. Ἡ μονὴ ἰδρύθη ἀπὸ τὴν σύζυγόν του Εἰρήνην, κόρην τοῦ Οὐγγρου βασιλέως Λαδισλάου. Μετὰ τὸν θάνατόν της ὁ σύζυγός της ἀπεπεράτωσε τὴν μονὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδώρησε κτήματα καὶ παρέσχε φορολογικὴν ἀτέλειαν.

ΕΚΔ.: P. Gautier, Le typikon du Christ-Sauveur Pantocrator, REB. 32 (1974) 1 - 145 (μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως).

ΑΞΙΑ: Τὸ ἔγγραφο ἔχει σημασίαν διὰ τὸν βίον τῶν μοναχῶν καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν μετὰ τοῦ κράτους.

422. ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΟΜΟΝ (1118 - 1143)

Σύντομος ἀνώνυμος χρονογραφία ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ (1118 - 1143). Εὐρίσκεται εἰς τὸν θεολογικὸν ἑλληνικὸν κώδικα 40 τῆς Βιέννης.

ΕΚΔ.: A. Pusch, Das Chronikὸν ἐπίτομον der Wiener Handschrift cod. th. gr. Nr. XL, Diss., Jena 1908.

ΑΣΙΑ: Ἡ ἀξία τοῦ χρονικοῦ τούτου εἶναι μετριωτάτη.

423. NOTITIA EPISCOPATUUM NEILOΥ ΔΟΞΑΠΑΤΡΗ (12ος αἰ.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως συγγραφεῖς περὶ τὸ 1143 ὑπὸ τοῦ Νείλου Δοξαπατρῆ.

ΕΚΔ.: F. N. Finck, Des Nilos Doxopatris τάξις τῶν πατριαρχικῶν θρόνων (armenisch und griechisch), Vataršapat 1902.

PG. 132, 1084-1112.

424. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΠΗΝΟΣ († μέσα 12ου αἰ.)

Ὁ Νικόλαος ἦτο μοναχὸς τῆς ἐν τῇ Κατασκέπῃ τοῦ Πόντου μονῆς τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Ἐξῆσε κατὰ τὰς πρώτας δεκαετίας τοῦ 12ου αἰ. Ἐγραψεν ἔργα θεολογικά, κανόνας διὰ τὴν Θεοτόκον, τροπάρια, «καθίσματα» καὶ ἐπιστολάς. Ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς παρουσιάζει ὁ βίος τοῦ Κυρίλλου († 1110) ἀπὸ τὴν Φιλέαν τῆς Θράκης (βλ. ἀρ. 415).

425. ANNA KOMNHNH (1083 - 1148)

Θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081 - 1118). Ἐλάβεν ἐπιμελημένην κλασσικὴν μόρφωσιν καὶ ἔδειξεν ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τῆς ἐπεδίωξε νὰ στέψῃ αὐτοκράτορα τὸν σύζυγόν τῆς Νικηφόρον Βρυέννιον ἀπομακρύνουσα ἐκ τοῦ θρόνου τὸν νεώτερον ἀδελφόν τῆς Ἰωάννην. Ἀπέτυχεν ὁμως εἰς τὴν προσπάθειάν τῆς αὐτὴν καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν μονὴν τῆς Κεχαριτωμένης, ὅπου ἤσχο- λήθη μὲ τὴν συγγραφὴν τοῦ ἱστορικοῦ τῆς ἔργου.

ΕΡΓΑ: Ἀλεξιάς, βιβλία 15.

Ἱστορία τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ. Συμπληρώνει καὶ

συνεχίζει τὸ ἔργον τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου. Διαπραγματεύεται τὰ ἔτη 1069-1118. Ἡ συγγραφή τοῦ ἔργου ἐπερατώθη τὸ 1148.

ΕΚΔ.: Β. Leib, *Anne Comnène, Alexiade* 1 - 3, Paris 1937 - 1945.

A. Reifferscheid, *Annae Comnenae Porphyrogenitae, Alexias* 1 - 2, Lipsiae 1884.

ΠΗΓΑΙ: Κρατικὰ ἀρχεῖα, προφορικαὶ μαρτυρίαι τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἄλλων ἀξιωματούχων τῆς αὐλῆς, προσωπικὴ ἐμπειρία. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν εἶχεν ὑπ' ὄψιν τῆς τὸν Συνεχιστὴν τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη, τὸν Μιχαὴλ Ἀτταλειάτην καὶ τὸν Μιχαὴλ Ψελλόν.

ΑΣΙΑ: Κυρία καὶ λεπτομερὴς πηγὴ περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ.

426. ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΙΕΡΕΩΣ ΔΙΟΚΛΕΙΑΣ (12ος αί.)

Τὸ χρονικὸν τοῦ ἱερέως τῆς Διοκλείας τοποθετεῖται εἰς τὰ μέσα ἢ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 12ου αἰ. Ἔχει διασωθῆ εἰς τὴν λατινικὴν.

ΕΚΔ.: F. Šišić, *Letopis popa Dukljanina* (= Χρονικὸν τοῦ ἱερέως τῆς Διοκλείας), Beograd-Zagreb 1928 (μὲ παλαιὰν ἰταλ. μετάφρ.).

V. Mošin, *Ljetopis popa Dukljanina* (= Χρονικὸν τοῦ ἱερέως τῆς Διοκλείας), Zagreb 1950 (μὲ μετάφρ. εἰς τὴν σερβοκροατικὴν).

ΑΣΙΑ: Ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Βυζαντίου μετὰ τῶν νοτιοσλαβικῶν περιοχῶν.

427. ΤΥΠΙΚΟΝ ΜΟΝΗΣ ΑΓ. ΜΑΜΑΝΤΟΣ (1158)

Τυπικὸν τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Μάμαντος Κωνσταντινουπόλεως συναχθὲν τὸ 1158.

ΕΚΔ.: Σ. Εὐστρατιάδης, *Τυπικὸν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Μάμαντος*, Ἑλληνικά 1 (1928) 245-314 (κείμε. σ. 256 - 311).

ΑΞΙΑ: Παρέχει σημαντικὰς πληροφορίας περί τοῦ μοναχισμοῦ τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν.

428. IBN AL-QALANISI ἢ KALANISI (±1070 - 1160)

Ἐκ τῶν πλέον μορφωμένων Ἀράβων, ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς Γραμματείας τοῦ χαλίφου εἰς Δαμασκόν, σύγχρονος τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας σταυροφορίας.

ΕΡΓΑ: Ἐγραψε Συνέχειαν τοῦ Χρονικοῦ τῆς Δαμασκοῦ, δηλ. συνέχισε τὸ ἔργον τοῦ Hilal. Ἡ ἱστορία του διαπραγματεύεται τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 969 μέχρι τοῦ 1160.

ΕΚΔ.: H.A.R. Gibb, *The Damascus Chronicle of the Crusades, Extracted and Translated from the Chronicle of Ibn al-Qalanisi*, London 1932 (ἐκτενῆ ἀποσπάσματα εἰς ἀγγλ. μετάφρασιν).

M. Canard, *Les sources arabes de l'histoire byzantine aux confins des Xe et XIe s.*, REB. 19 (Mélanges R. Janin, 1961) 284 - 314 (ἀποσπάσματα ἀφορῶντα εἰς τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν δίδονται εἰς γαλλικὴν μετάφρασιν εἰς τὰς σ. 293 - 300).

Τὸ πλήρες ἀραβικὸν κείμενον ἐν: H. F. Amedroz, *Dhail tā-rikh Dimashq*, Leiden 1908.

ΑΞΙΑ: Τὸ χρονικὸν ἀποτελεῖ σημαντικωτάτην ἱστορικὴν πηγὴν. Παρέχει πλούσιον ὕλικόν διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν δύο πρώτων σταυροφοριῶν καὶ τὸ διάστημα μέχρι τοῦ 1160, καθὼς καὶ διὰ τὰς σχέσεις τοῦ Βυζαντίου μετὰ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς σταυροφόρους.

429. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΕΘΩΝΗΣ († περὶ τὸ 1160)

Ἐπίσκοπος Μεθώνης Πελοποννήσου. Ἠκμασε κατὰ τὰ ἔτη τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α΄ Κομνηνοῦ (1143 - 1180), τοῦ ὁποῦτο ἦτο σύμβουλος εἰς τὰ θεολογικὰ ζητήματα τῆς ἐποχῆς, κυρίως εἰς τὸ ζήτημα τῶν Βογομίλων. Ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων θεολόγων τοῦ 12ου αἰ. Ἡ σημερινὴ ἔρευνα ἀμφισβητεῖ τὴν ταυτότητα ἢ τὴν πρωτοτυπίαν πολλῶν ἔργων του. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει δι' ἡμᾶς ὁ βίος τοῦ ὁσίου Μελετίου (βλ. ἀρ. 413).

430. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ (± 1098 - ± 1166)

Ἵπῆρξε μαθητῆς τοῦ Μιχαήλ Ἴταλικοῦ, ἐπισκόπου Φιλιππουπόλεως, καὶ προσωπικὸς φίλος τῶν αὐτοκρατόρων Ἰωάννου Β΄ Κομνηνοῦ (1118 - 1143) καὶ Μανουὴλ Α΄ Κομνηνοῦ (1143 - 1180). Ἀνέπτυξε ποικίλην καὶ πλουσίαν φιλολογικὴν δραστηριότητα. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται σειρά ἀπὸ δημῶδη ποιήματα τοῦ 12ου αι., ποὺ ἀπευθύνονται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Α΄ Κομνηνὸν (1143 - 1180) καὶ εἰς τὰ ὁποῖα σατιρίζονται ὁ ἔγγαμος βίος, ἡ πενία τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων καὶ τὰ δεινοπαθήματα νέου μοναχοῦ ἔνεκα τῆς ἀπληστίας τῶν ἡγουμένων. Εἶναι πρόβλημα ὅμως ἂν τὰ ποιήματα ταῦτα εἶναι πράγματι ἔργα τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου (Πτωχοπροδρόμου) ἢ πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς ἄλλον ἢ ἄλλους ποιητάς.

Ἰδιαιτερόν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ λόγια πεζὰ καὶ ἔμμετρα κείμενα τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου, ἔργα μὲ χαρακτηριστικὰ ἐγκωμιαστικὸν ποὺ ἀπευθύνονται πρὸς διάφορα πρόσωπα τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἢ πρὸς ἄλλας προσωπικότητας τῆς αὐλῆς.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιθαλάμιον διὰ τὸν γάμον τῆς Θεοδώρας Κομνηνῆς καὶ τοῦ Ἰωάννου Κοντοστεφάνου.

ΕΚΔ.: C. Castellani, Epitalamio di Teodoro Prodromo per le nozze di Teodora Comnena e Giovanni Contostefano, Venezia 1888.

II. Ποιήματα περὶ τῶν Οὐγγρικῶν ἐκστρατειῶν τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ.

ΕΚΔ.: St. Rácz, Bizánci költemények Mánuel császár magyar hadjáratairól (= Βυζαντινὰ ποιήματα περὶ τῶν οὐγγρικῶν ἐκστρατειῶν τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ) (Magyar - Görög Tanulmányok = Οὐγγροελληνικαὶ μελέται 16), Budapest 1941.

ΑΣΙΑ: Ἀναφέρονται εἰς τὴν οὐγγρικὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μανουήλ τοῦ ἔτους 1154 καὶ συμπληρώνουν τὰς πληροφορίας τοῦ Κιννάμου.

III. Ἄλλα ἔργα τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου ποὺ ἔχουν ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον:

ΕΚΔ.: E. Miller, Poèmes historiques de Théodore Prodrome,

Revue Archéologique NS. 25 (1873) 251 - 255, 344 - 348, 415 - 419 καὶ 26 (1873) 23 - 24, 153 - 157.

E. Miller, Ex Theodori Prodromi carminibus ineditis, Recueil des historiens des croisades, Historiens grecs II, Paris 1881, σ. 230 - 231, 280 - 282, 741 - 774.

E. Kurtz, Unedierte Texte aus der Zeit des Kaisers Johannes Komnenos, BZ. 16 (1907) 69 - 119.

PG. 133, σ. 1003 - 1424.

C. Neumann, Griechische Geschichtsschreiber und Geschichtsquellen im zwölften Jahrhundert, Leipzig 1888, σ. 37-77.

A. Majuri, Anecdota Prodromea dal Vat. gr. 305, Rendiconti della R. Accademia dei Lincei. Classe di scienze morali, storiche e filologiche, Ser. V, 17 (1908) 518 - 554.

L. Sternbach, Specilegium Prodromeum, Rozprawy Akademii umiejtności. Wydział Filologiczny, Cracoviae, Ser. II, 24 (1904) 336 - 368.

C. Welz, Analecta Byzantina, Carmina inedita Theodori Prodromi et Stefani Physopalamitae, Lipsiae 1910, σ. 21 - 36, 46 - 50.

IV. Βίος τοῦ ὁσίου Μελετίου (βλ. ἀρ. 413).

431. ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΟΥ 1166

Μετὰ τὸ πέρας τῆς Συνόδου τοῦ 1166 οἱ μετασχόντες εἰς αὐτὴν μητροπολίται παρέλαβον ἀντίγραφον τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων, διὰ τὰ ὑπογραφῆ ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπων. Τὸ παρὸν κείμενον εἶναι τὸ ἀντίγραφον τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου.

Εκδ.: L. Petit, Documents inédits sur le Concile de 1166 et ses derniers adversaires, VV. 11 (1904) 477 - 478.

ΛΕΞΙΑ: Τὸ κείμενον εἶναι σημαντικόν, διότι σὺν τοῖς ἄλλοις μᾶς γνωρίζει καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐπισκοπῶν τῶν ὑπαγομένων εἰς τὸν μητροπολίτην Ἐφέσου κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα.

432. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΧΡΙΔΗΝΟΣ (12ος αι.)

Ἡ μόνη θετική πληροφορία περὶ τῆς ζωῆς του εἶναι ὅτι ὑπῆρξεν ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ± 1145 - 1169.

ΕΡΓΑ: Μονοφθία εἰς τὸν θάνατον τῆς Εἰρήνης, πρώτης συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1160).

Εκδ.: V. Vasiljevskij, Vasilija Ochridskago, archiepiskopa (mitropolitita) Solunskago, neizdannoje nadgrobnogje slovo na smert Irini, pervoj suprugij imperatora Manuila Komnina [= Βασιλείου τοῦ Ἀχριδηνοῦ, ἀρχιεπισκόπου (μητροπολίτου) Θεσσαλονίκης, ἀνέκδοτος ἐπικήδειος λόγος εἰς τὸν θάνατον τῆς Εἰρήνης, πρώτης συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Κομνηνοῦ], VV. 1 (1894) 55 - 132 (κείμενον σ. 105 - 132).

433. ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΚΥΠΡΟΥ (12ος αι.)

Συνοδικὸν χρησιμοποιοῦμενον εἰς τὸ κλίμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Ἡ σύνταξις του ἐτελείωσε περὶ τὸ 1170. Περιέχει καταλόγους πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, αὐτοκρατόρων καὶ αὐγουστῶν τοῦ Βυζαντίου, παπῶν, πατριαρχῶν Ἀντιοχείας, ἀρχιεπισκόπων Κύπρου καὶ αἰρετικῶν.

Εκδ.: N. Cappuyns, Le synodicon de Chypre au XIIe siècle, Byzantion 10 (1935) 489 - 509 (κείμ. σ. 490 - 498).

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

434. ΜΙΧΑΗΛ ΕΞ ΑΓΧΙΑΛΟΥ (12ος αι.)

Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰ ἔτη 1170 - 1178. Διετέλεσε μαθητῆς καὶ ἀργότερον σακελλάριος τοῦ μητροπολίτου Ἀγχιάλου, κατόπιν δὲ πρωτεύδικος καὶ ὑπάτος τῶν φιλοσόφων ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ΕΡΓΑ: Λόγος κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν του ὡς ὑπάτου τῶν φιλοσόφων (±1167).

ΕΚΔ.: R. Browning, A New Source on Byzantine - Hungarian Relations in the 12th Century. The Inaugural Lecture of Michael ó του 'Αρχιάλου ως ύπατος τών φιλοσόφων, *Balkan Studies* 2 (1961) 173 - 214.

ΛΕΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περι τών σχέσεων του Βυζαντίου με τους Ούγγρους, Τούρκους και Σέρβους επί τής βασιλείας του Μανουήλ Α' Κομνηνού.

435. ΜΙΧΑΗΛ ΓΛΥΚΑΣ (12ος αΙ.)

Πιθανώς κατήγετο εκ Κερκύρας, έζησεν όμως εις την Κωνσταντινούπολιν. Ήτο γραμματικός και οί χρόνοι τής άκμής του συμπίπτουν με την βασιλείαν του Μανουήλ Α' Κομνηνού (1143 - 1180). Δι' ανεξακριβώτους μέχρι σήμερα λόγους ó Γλυκās κατεδικάσθη εις τύφλωσιν και φυλάκισιν. Έκ τής φυλακής άπηύθηνεν εις τον αυτοκράτορα Μανουήλ δύο παρακλητικά ποιήματα εις δημώδη γλώσσαν. Πλήν τών θεολογικών συγγραμμάτων του έγραψεν επίσης παγκόσμιον χρονογραφίαν και κατήρτισε συλλογήν παροιμιών. Σώζονται και έπιστολαί του.

ΕΡΓΑ: I. Βίβλος Χρονική. Παγκόσμιος χρονογραφία που φθάνει μέχρι του 1118, δηλ. μέχρι του θανάτου του 'Αλεξίου Α' Κομνηνού.

ΕΚΔ.: I. Bekker, CB. Bonnae 1836.

ΠΗΓΑΙ: Διά τους βυζαντινούς χρόνους άντλεϊ εκ του 'Ιωάννου Σκυλίτζη, Γεωργίου Κεδρηνού, 'Ιωάννου Ζωναρά, Κωνσταντίνου Μανασσή και βυζαντινών εκκλησιαστικών συγγραμμάτων.

ΛΕΙΑ: Είναι μετρίας αξίας χρονογραφία, διότι άντιγράφει τας πηγάς που χρησιμοποιεϊ, χωρίς νέα στοιχεία.

II. Προς τον βασιλέα κυρδόν Μανουήλ τον Κομνηνόν, ύτε λαμπρός από Ούγγρίας στεφανίτης ύπέστρεψε.

Ποίημα έγκωμιαστικόν που ó Γλυκās άπηύθηνεν εις τον αυτοκράτορα Μανουήλ Α' Κομνηνόν εκ τής φυλακής τό 1164/5, όταν ó Μανουήλ έπέτυχε την άναίμακτον νίκην του εις βάρος τών Ούγγρων.

ΕΚΔ.: K. Krumbacher, Michael Glykas, SB. der philos.-philol. u. hist. Classe d. k. bayer. Akad. d. Wiss. (1894) 447 - 451.

Σ. Εὐστρατιάδης, Μιχαήλ τοῦ Γλυκᾶ εἰς τὰς ἀπορίας τῆς θείας γραφῆς κεφάλαια I, Ἀθήναι 1906, σ. ρνζ' - ρξά'.

436. ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΜΑΛΑΚΗΣ (12ος αί.)

Μητροπολίτης Νέων Πατρῶν (Ἰπάτης) κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 12ου αἰ. Σημαντικὴ προσωπικότης μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πνευματικῶν κύκλων τῆς ἐποχῆς του. Ἐκτὸς τῶν θεολογικῶν ἔργων ἔγραψε καὶ δύο ἐγκώμια πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Α' Κομνηνὸν (1143 - 1180).

ΕΡΓΑ: I. Λόγος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Α' Κομνηνὸν ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ σουλτάνου Κιλίντς Ἀρσλάν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1162.

ΕΚΔ.: A. Papadopoulos-Kerameus, Noctes Petropolitanae. Sbornik vizantijskich tekstov XII - XIII vekov (= Συλλογὴ βυζαντινῶν κειμένων τῶν 12ου - 13ου αἰ.), Sanktpeterburg 1913, ἀρ. 6, σ. 162 - 187.

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τῶν Οὐγγρων, Κουμάνων καὶ Σελτζούκων.

II. Λόγος τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Νέων Πατρῶν κυροῦ Εὐθυμίου εἰς τὸν αὐτοκράτορα κύριον Μανουὴλ Κομνηνὸν μετὰ τὴν τῆς Περσίδος νικηφόρον στρατείαν ἐπανακάμψαντα.

ΕΚΔ.: K. Γ. Μπόνης, Εὐθυμίου τοῦ Μαλάκη μητροπολίτου Νέων Πατρῶν (Ἰπάτης) δύο ἐγκωμιαστικοὶ λόγοι εἰς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Α' Κομνηνὸν (1143 - 1180), Θεολογία 19 (1941 - 1948) 513 - 558 καὶ 708 - 717 (κείμενον σ. 524 - 550).

ΑΣΙΑ: Ὁ λόγος, ποῦ ἐγράφη τὸ 1175 κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Μανουὴλ Α' ἐκ τῆς κατὰ τῶν Σελτζούκων ἐκστρατείας, παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς ἀνακτῆσεως τῶν φρουρίων Δορυλαίου καὶ Σουβλεῦ.

437. ΝΙΚΗΤΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (12ος αί.)

"Εζησε τὸν 12ον αί. κατὰ τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Μανουὴλ Α' (1143 - 1180).

ΕΡΓΑ: "Ἐγραψεν ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ περιγραφὴν τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

ΕΚΔ.: Α. Σιγάλας, Νικήτα ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης «Εἰς τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου Δημητρίου», ΕΕΒΣ. 12 (1936) 317 - 360.

438. ΜΙΧΑΗΛ ΕΚ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (12ος αί.)

"Εζησε καὶ ἔδρασεν ἐπὶ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143 - 1180). Ὑπῆρξεν ὀνομαστός ρήτωρ (μαῖστωρ τῶν ρητόρων) καὶ ἐρμηνεὶ τῆς τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν Κων/πόλεως. Ἐτιμῆθη μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτεκδικίου, ἀλλὰ τὸ 1156 καθηρέθη ὡς ὀπαδὸς τῆς αἰρέσεως τοῦ Σωτηρίου Παντευγένου.

ΕΡΓΑ: Λόγοι.

Τοῦ Μιχαὴλ ἔχομεν τέσσαρας λόγους τοῦ ἀπευθύνονται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Α' Κομνηνὸν (1143 - 1180). Οἱ λόγοι αὐτοὶ παρέχουν πολυτίμους πληροφορίες περὶ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἐναντίον τῶν Οὐγγρων καὶ χρονολογοῦνται μεταξύ 1149 - 1156. Οἱ τρεῖς ἐκδεδομένοι ἐξεφωνήθησαν τὸ 1150, 1153, 1156.

ΕΚΔ.: W. Regel, Fontes rerum byzantinorum I. 1, Petropoli 1892, σ. 131 - 182 καὶ I. 2, Petropoli 1917, σ. 183 - 228.

439. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΚΥΛΙΤΖΗΣ (12ος αί.)

Ὁ Γεώργιος Σκυλίτζης ἦτο κουροπαλάτης εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143 - 1180). Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Σύνοδον τοῦ 1166. Ἐγραψε ποιήματα καὶ θεολογικὰ ἔργα. Ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς παρουσιάζει ὁ βίος καὶ ὁ κανὼν τοῦ Ἰωάννου Ρίλας (βλ. ἀρ. 342).

440. IDRISI, ABU ABD ALLAH MUHAMMAD (± 1099 - ± 1180)

"Αραψ γεωγράφος καὶ χαρτογράφος ἰσπανικῆς καταγωγῆς. Περιηγηθεῖς

τάς χώρας τῆς Μεσογείου ἐγκατεστάθη τελικῶς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ρογήρου Β' (1093 - 1154), ὅπου καὶ ἀπέθανεν.

ΕΡΓΑ: Παρεσκευάσε χάρτην τῆς ὕδρογείου, τὸν ὅποιον συνώδευσε μεσχόλια καὶ ἐκτενεῖς περιγραφὰς τῶν χωρῶν τῆς γῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον *Ψυχάγωγία τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ ταξιδεύσῃ ἀνὰ τὸν κόσμον*.

ΕΚΔ.: A. Jaubert, *Géographie d'Édrisi* (Recueil de voyages V, VI), Paris 1836 - 40 (γαλλικὴ μετάφρ.).

K. Miller, *Die Weltkarte des Idrisi vom Jahr 1154 n. Chr.* (μεῖ εἰσαγωγὴν, σ. 35 - 63) καὶ *Die kleine Idrisi Karte vom Jahr 1152 n. Chr., Mappae Arabicae I. 2 καὶ I. 3*, Stuttgart 1926.

Τὸ εἰδικὸν περὶ τῶν ἠπειρωτικῶν ἑλληνικῶν περιοχῶν τμήμα μετετύπωσεν ὁ Th. L. F. Tafel, *Constantinus Porphyrogenitus, De provinciis regni byzantini II: Europa, Tubingae 1847*.

ΑΞΙΑ: Αἱ διὰ τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον καὶ τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου κατὰ τὸν 12ον αἰ. γεωγραφικαὶ πληροφορίες εἶναι πολὺτιμοι.

441. BENIAMIN O EK TOYΔΕΛΑΣ (12ος αἰ.)

Ἰουδαῖος περιηγητὴς ἐκ τῆς ἰσπανικῆς πόλεως Τουδέλας, ἐπισκεφθεὶς κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 12ου αἰ. τὸ Βυζάντιον κατευθυνόμενος πρὸς Παλαιστίνην.

ΕΡΓΑ: *Ὁδοιπορικόν*, εἰς ἑβραϊκὴν γλῶσσαν.

ΕΚΔ.: M. N. Adler, *The Itinerary of Benjamin of Tudela. Critical Text, Translation and Commentary*, London 1907.

L. Grünhut-M. N. Adler, *Die Reisebeschreibungen des R. Benjamin von Tudela nach drei Handschriften aus dem 13. und 14. Jh. stammend, und älteren Druckwerken ediert und übersetzt, mit Anmerkungen und Einleitung, Teil I - II, Jerusalem-Frankfurt a. M. 1903 - 1904*.

ΛΕΞΙΑ: Τὸ Ὀδοιπορικὸν περιέχει πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τῶν Ἰουδαίων εἰς τὸ Βυζάντιον ἐπὶ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143 - 1180), παρέχει δὲ περιγραφὴν τοῦ ἰδίου τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

442. ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΙΟΓΕΝΗΣ (12ος αι.)

ΕΡΓΑ: Ἐγραψε λόγον ἐκφωνηθέντα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143 - 1180).

ΕΚΔ.: W. Regel, *Fontes rerum byzantinorum* I. 2, Petropoli 1917, σ. 304 - 311.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ λόγος ἀναφέρεται εἰς τὰς νίκας τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τῶν Σελτζούκων καὶ τῶν Οὐγγρων.

443. NOTITIA EPISCOPATUUM (12ος αι.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως τῆς ἐποχῆς τοῦ Μανουὴλ Α' (1143 - 1180), ἐκ τῶν κωδίκων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν ἀρ. 1371, 1379 καὶ 1374.

ΕΚΔ.: Gelzer, σ. 585 - 589.

Μετὰ τῆς ἀνωτέρω Notitia νὰ ἐξετασθῇ συγκριτικῶς καὶ ὁ κατάλογος μητροπολιτῶν ὁ συναγόμενος ἐκ τῶν συνοδικῶν πρακτικῶν τοῦ 1170.

ΕΚΔ.: L. Petit, *Documents inédits sur le Concile de 1166 et ses adversaires*, VV. 11 (1904) 479 - 493.

444. ΓΟΥΔΙΕΛΜΟΣ ΤΥΡΟΥ (±1130 - ±1187)

Γόνος φραγκικῆς οἰκογενείας διαμενούσης εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Ἱερουσαλήμ. Τὰς σπουδὰς του συνεπλήρωσεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Παλαιστίνην περὶ τὸ 1162 ἐχειροτονήθη ἀρχιδιάκονος καὶ ἀπὸ τοῦ 1175 ἀρχιεπίσκοπος Τύρου. Ἀπέθανεν εἰς τὴν Ρώμην περὶ τὸ 1187.

Ὡς ἀρχιεπίσκοπος Τύρου ἀντεπροσώπευσε τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν τῆς

Ἀνατολῆς μετ' ἄλλων πέντε ἐπισκόπων εἰς τὴν Γ' Σύνοδον τοῦ Λατερανοῦ (1179). Μετέσχε διπλωματικῶν ἀποστολῶν τοῦ κράτους τῆς Ἱερουσαλήμ πρὸς τὸν Μανουὴλ Κομνηνόν.

Θεωρεῖται εἰς ἓκ τῶν μεγαλυτέρων ἱστορικῶν τοῦ Μεσαίωμος. Τὸ πρῶτον ἔργον του: *Historia de gestis orientaliū principū*, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοῦ 612 μέχρι τοῦ 1182, ἔχει χαθῆ.

ΕΡΓΑ: *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum*, εἰς 23 βιβλία, ὧν τὸ τελευταῖον ἡμιτελές. Καλύπτει τὴν περίοδον 1095 - 1184.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 12ου ἢ τὰ μέσα τοῦ 13ου αἰ. τὸ ἔργον του μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικὴν: *L'Histoire de Eracles*.

ΕΚΔ.: *Rec. Hist. Cr., Historiens occidentaux I, 1 - 2* (1844, 1859).

PL. 201, σ. 209 - 892.

ΠΗΓΑΙ: Περὶ τῆς Α' σταυροφορίας ἠντλησε κυρίως ἐκ τοῦ Albert τῆς Αἰχ καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ τοῦ Raymond d'Aguilers. Διὰ τὴν περίοδον 1100 - 1127 ἠντλησεν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Fulcher de Chartres. Ἀπὸ τοῦ 1127 μέχρι τοῦ 1162 κυρία πηγὴ του τὰ ἀρχεῖα τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλήμ. Διὰ τὴν ἐπομένην περίοδον γράφει ἐκ προσωπικῆς γνώσεως τῶν πραγμάτων.

ΑΣΙΑ: Ὁ Γουλιέλμος Τύρου εἶναι εὐρείας ἀντιλήψεως συγγραφεὺς, μετ' ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν γεγονότων. Εἰς τὸ ἔργον του ὁμῶς παρατηρεῖται κάποια σύγχυσις εἰς τὰς χρονολογίας. Πιθανὸν εἶναι ὅτι αὐταὶ συνεπληρώθησαν εἰς τὸ χειρόγραφον ὑπὸ μεταγενεστέρως χειρός.

445. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΝΑΣΣΗΣ (12ος αἰ.)

Μητροπολίτης Ναυπάκτου. Ἀπέθανε τὸ 1187.

ΕΡΓΑ: *Ἰ. Σύνοψις χρονική.*

Ἐμμετρος χρονογραφία ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1081. Τὸ ἔργον ἐγγράφη κατόπιν συστάσεως τῆς σεβαστοκρατορίσεως Εἰρήνης, νύμφης τοῦ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ.

ΕΚΔ.: I. Bekker, CB. Bonnæ 1837.

PG. 127, σ. 219 - 472.

ΠΗΓΑΙ: Ὡς πηγὰς ἐχρησιμοποίησε παλαιότερους ἱστορικούς, ὅπως τὸν Ἰωάννην Λυδόν, τὸν Ἰωάννην Ἀντιοχείας, τὸν Ψευδο-Συμεών, καθὼς καὶ χρονικὸν μὴ σωζόμενον σήμερον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσεν ὡς πηγὴ εἰς τὸν Ζωναρᾶν καὶ τὸν Θεόδωρον Σκουταριώτην.

ΑΣΙΑ: Ἄνευ ἰδιαιτέρας ἱστορικῆς σημασίας.

II. Λόγος ἐπικήδειος τοῦ φιλοσόφου κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσῆ πρὸς τὸν ἀποικχόμενον ἐπὶ τῶν δεήσεων κυρὸν Νικηφόρον τὸν Κομνηνὸν τὸν ἔκγονον τοῦ καίσαρος. Ἐγράφη τὸ 1173.

ΕΚΔ.: E. Kurtz, Evstathija Thessalonikijskago i Konstantina Manassi monodii na končinu Nikifora Komnena (= Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης καὶ Κωνσταντίνου Μανασσῆ μονωδία ἐπὶ τῷ θανάτῳ Νικηφόρου Κομνηνοῦ), VV. 17 (1910) 283 - 332 (κείμενον σ. 302 - 322).

III. Πρὸς τὸν βασιλέα κυρὸν Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν. Ἐγράφη τὸ 1173.

ΕΚΔ.: E. Kurtz, Ešče dva neizdannyh proizvedenija Konstantina Manassi (= Ἀκόμη δύο ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Κωνσταντίνου Μανασσῆ), VV. 12 (1905) 68 - 98 (κείμενον σ. 88 - 98).

ΑΣΙΑ: Εἰς τοὺς ἀνωτέρω λόγους τοῦ Κωνσταντίνου Μανασσῆ ἀναφέρονται τὰ κατὰ τοὺς Χαζάρους, Πετσενέγους καὶ Σελτζούκους γερονότα.

IV. Ὁδοιπορικόν.

Ποίημα εἰς ἱαμβικούς στίχους ποὺ περιγράφει τὰς διαπραγματεύσεις διὰ τὸν δεῦτερον γάμον τοῦ Μανουὴλ Α' μετὰ τῆς Μαρίας τῆς Ἀντιοχείας. Ὁ ἀκριβὴς τίτλος εἶναι: Τοῦ Μανασσῆ κυροῦ Κωνσταντίνου εἰς τὴν κατὰ τὰ Ἱεροσόλυμα ἀποδημίαν αὐτοῦ.

ΕΚΔ.: K. Horna, Das Hodoiporikon des Konstantin Manasses, BZ. 13 (1904) 313 - 355 (κείμενον σ. 325 - 347).

V. Λόγος πρὸς φωνητικὸς πρὸς τὸν λογοθέτην τοῦ δρόμου κυρὸν Μιχαήλ τὸν Ἀγιοθεοδωρίτην τοῦ Μανασσῆ.

ΕΚΔ.: K. Horna, Eine unedierte Rede des Konstantin Manasses, Wiener Studien 28 (1906) 173 - 184.

ΛΞΙΑ: Ὁ λόγος ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μανουήλ Κομνηνοῦ κατὰ τῶν Οὐγγρων τὸ 1167.

446. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ (12ος αι.)

Ἦτο μέγας δρουγγάριος τῆς βιγλης.

ΕΡΓΑ: I. Λόγοι. Πρὸς τὸν σεβαστοκράτορα Κωνσταντῖνον Ἀγγελον: Τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου κυροῦ Γρηγορίου τοῦ Ἀντιόχου λόγος εἰς τὸν ἀντ'ἀδελφον τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου τὸν σεβαστοκράτορα κυρ Κωνσταντῖνον (1187).

ΕΚΔ.: M. Bachmann - F. Dölger, Die Rede des μέγας δρουγγάριος Gregorios Antiochos auf den Sebastokrator Konstantinos Angelos, BZ. 40 (1940) 353 - 405 (μετὰ γερμ. μεταφρ.).

Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον Ἀγγελον παρηγορητικοὶ λόγοι.

ΕΚΔ.: W. Regel, Fontes rerum byzantinorum I. 1, Petropoli 1917, σ. 300 - 304.

II. Ἐπιστολαὶ πρὸς σημαίνοντα πρόσωπα τῆς ἐποχῆς του.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Μιχαήλ Ἀχομινάτου τὰ σωζόμενα II, Ἀθήναι 1880, σ. 400 - 409 (πρὸς τὸν Μιχαήλ Χωνιάτην).

J. Darrouzès, Deux lettres de Grégoire Antiochos écrites de Bulgarie vers 1173 (μὲ γαλλ. μεταφρ.), BSl. 23 (1962) 276 - 285 καὶ 24 (1963) 65 - 86 (πρὸς τὸν Εὐστάθιον Θεσσαλονίκης).

447. NOTITIA EPISCOPATUUM (τοῦ Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου, 12ος αι.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, δημοσιευθεὶς ἐπὶ Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου τὸ 1189.

ΕΚΔ.: H. Gelzer, *Analecta byzantina, Index lectionum Jenensis* 1891/92, Jena 1891.

448. ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (± 1125 - ± 1194)

Κατήγετο πιθανῶς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ 1175 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Θεσσαλονίκης καὶ τὸ 1185 ἔζησε τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν. Κατέβαλε προσπαθείας διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνύψωσιν τοῦ κλήρου, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν καὶ τὴν ἐχθρότητα ποὺ εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ, κυρίως ἐκ μέρους τῶν μοναχῶν. Ἀνέπτυξε πολύπλευρον φιλολογικὴν δραστηριότητα, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ὑπομνηματισμὸν τῆς Ἰλιάδος.

ΕΡΓΑ: I. Ἱστορία τῆς ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν (1185).

ΕΚΔ.: S. Kyriakidis, *Eustazio di Tessalonica, La espugnazione di Tessalonica* (Istituto Siciliano di Studi Bizantini e Neol-lenici: Testi e monumenti, Testi 5), Palermo 1961.

ΠΗΓΑΙ: Προσωπικὴ γνῶσις τῶν γεγονότων.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Νικήταν Χωνιάτην.

II. Λόγοι.

Πέντε λόγοι γραμμένοι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1168 - 1179, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ τέσσαρες ἀπευθύνονται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Α' Κομνηνὸν (1143 - 1180) καὶ ὁ πέμπτος πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος.

ΕΚΔ.: W. Regel, *Fontes rerum byzantinorum* I. 1, Petropoli 1917, σ. 24 - 131.

III. Μονοφθία εἰς τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ (1180).

Εκκ.: Th. L. F. Tafel, *Eustathii metropolitae Thessalonicensis opuscula*, Francofurti 1832, σ. 196 - 214.

PG. 135, σ. 973 - 1032.

IV. Προσφώνησις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον Β' Ἀγγελοῦ (1185 - 1195).

Ἔργον μὲ ἐγκωμιαστικὸν χαρακτήρα, ποῦ ἐγράφη μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐκστρατείας τοῦ αὐτοκράτορος ἐναντίον τῶν Σκυθῶν (Κουμάνων) τὸ 1187.

Εκκ.: Th. L. F. Tafel, *Eustathii metropolitae Thessalonicensis opuscula*, Francofurti 1832, σ. 41 - 45.

V. Παράφρασις καὶ σχόλια (παρεκβολαὶ) εἰς τὸ γεωγραφικὸν ποίημα τοῦ Διονυσίου περιηγητοῦ. Ἐγράφη τὸ 1175.

Εκκ.: C. Müller, *Geographi Graeci Minores 2*, Parisiis 1882, σ. 201 - 407.

449. ΝΕΟΦΥΤΟΣ Ο ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΣ (12ος αἰ.)

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Λεύκαρα τῆς Κύπρου τὸ 1134. Δέκα ὀκτὼ ἐτῶν ἐκάθη μοναχὸς καὶ τὸ 1159 ἱδρυσεν μονήν, ὅπου συνεκεντρώθη ἰκανὸς ἀριθμὸς μοναχῶν. Ὁ ἴδιος ἔζησε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του εἰς ἐγκλειστραν λαξευμένην εἰς βράχον.

ΕΡΓΑ: I. Περὶ τὸ 1191 ἔγραψεν ἐπιστολήν, Περὶ τῶν κατὰ τὴν χώραν Κύπρον σκαιῶν, εἰς τὴν ὁποίαν θρηνεῖ τὴν κατάστασιν τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἐνεκα τῶν πιέσεων τῶν Λατίνων.

Εκκ.: E. Miller, *Rec. Hist. Cr., Historiens grecs I*, Paris 1875, σ. 559 - 563.

ΑΣΙΑ: Δίδει σημαντικὰς πληροφορίας περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Κύπρου ὑπὸ τὴν δυτικὴν κυριαρχίαν.

II. Τοῦ ἰδίου σώζονται λόγοι, κατηγοήσεις καὶ ἡ Τυπικὴ διαθήκη, π.έ. τὸ τυπικὸν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθείσης μονῆς, εἰς γλῶσσαν δημοτικὴν.

ΕΚΔ.: I. Τσικνόπουλος, Νεοφύτου πρεσβυτέρου, μοναχοῦ καὶ ἐγκλείστου Τυπικῆ σὺν Θεῷ Διαθήκῃ, Laing MS III 811 τῆς Πανεπιστημιακῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἐδιμβούργου, Λάριναξ 1952.

450. ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ (τέλη 12ου αί.)

"Αγγλος προσκυνητῆς τῶν τελευταίων δεκαετιῶν τοῦ 12ου αί. Παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΕΚΔ.: S. G. Mercati, Santuari e reliquie costantinopolitane secondo il codice Ottoboniano latino 169 prima della conquista latina (1204), Rendiconti Pontif. Accad. Rom. di Archeol. 12 (1936) 133 - 156.

451. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΥΡΟΠΟΥΛΟΣ (12ος αί.)

Ἵπῆρξεν αὐτοκρατορικὸς γραμματεὺς καὶ ρήτωρ τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς.

ΕΡΓΑ: Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει διὰ τὸν ἱστορικὸν ὁ Λόγος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον Β' Ἄγγελον (1185 - 1195).

ΕΚΔ.: M. Bachmann, Die Rede des Johannes Syropoulos an den Kaiser Isaak II. Angelos (1185 - 1195) (Text und Kommentar) nebst Beiträgen zur Geschichte des Kaisers aus zeitgenössischen rhetorischen Quellen, München 1935.

ΑΣΙΑ: Εἰς τὸν λόγον αὐτόν, ποῦ ἐγράφη περὶ τὸ 1192, ὑπάρχουν πολλοὶ ὑπαινιγμοὶ εἰς σύγχρονα γεγονότα, ὅπως π.χ. τὸν πόλεμον τοῦ Ἰσαακίου Β' ἐναντίον τῶν Βουλγάρων.

452. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΟΡΝΙΚΗΣ (12ος αί.)

Τὸ ἔτος 1193 ἔγραψε λόγον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον Ἄγγελον (1185 - 1195).

Εκδ.: W. Regel, *Fontes rerum byzantinorum* I. 2, Petropoli 1917, σ. 254 - 280.

J. Darrouzès, Georges et Dèmètrios Tornikès, *Lettres et Discours*, Paris 1970, σ. 71 - 185.

ΑΞΙΑ: Ἀναφέρει τὴν ἐπανάστασιν τῶν Βουλγάρων καὶ τοὺς ἀγῶνας τοῦ αὐτοκράτορος ἐναντίον τῶν Σελτζούκων.

453. ΒΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ - ΣΥΜΕΩΝ NEMANIA (1113 - 1199)

Ὁ Στέφανος Νεμάνια ἦτο ὁ ἰδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Νεμανιδῶν εἰς τὴν Σερβίαν. Τὸ ἔτος 1196 παρητήθη ἀπὸ τὸν βασιλικὸν θρόνον καὶ τὰ ὑπόλοιπα χρόνια τῆς ζωῆς του διῆλθεν ὡς Συμεὼν μοναχὸς εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος, εἰς τὴν μονὴν τοῦ Χιλανδαρίου.

Συγγραφεῖς τοῦ βίου του εἶναι οἱ υἱοὶ του Στέφανος καὶ ἄγ. Σάβας (βλ. ἀρ. 473, 474).

Εκδ.: V. Ćorović, *Spisi sv. Save* (= Ἔργα ἁγ. Σάβα), Beograd-Sr. Karloveci, k. Serb. Akad. d. Wissenschaften 1928, σ. 151 κ.έ. (καίμενον).

V. Ćorović, *Stephan des Erstgekrönten vita des hl. Symeon Nemanja*, St. Sabbasfestschrift II, Belgrad 1939, σ. 3 - 76.

P. J. Šafarik, *Pamatky dřevniho pisemnictvi Jihosl.* (= Μνημεῖα τῆς ἀρχαίας νοτιοσλαβικῆς λογοτεχνίας), 1873, σ. 1 κ.έ.

Γερμανικὴ μετάφρασις καὶ σχόλια ὑπὸ St. Hafner, *Stefan Nemanja nach den Viten des hl. Sava und Stefaus des Erstgekrönten*, Graz-Wien-Köln 1962.

ΑΞΙΑ: Ὁ βίος δίδει πληροφορίας καὶ περὶ τῶν σχέσεων τοῦ Βυζαντίου μετὰ τῶν νοτίων σλαβικῶν περιοχῶν κατὰ τὸν 12ον καὶ 13ον αἰ. Ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος εἶναι αἱ πληροφορίαι περὶ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς μονῆς Χιλανδαρίου, ἰδρυταὶ τῆς ὁποίας ἦσαν ὁ Στέφανος Nemanja καὶ ὁ υἱὸς του Σάβας.

454. ΜΙΧΑΗΛ Ο ΣΥΡΟΣ (12ος αἰ.)

Πατριάρχης Ἀντιοχείας κατὰ τὰ ἔτη 1166 - 1199.

ΕΡΓΑ: Χρονογραφία εἰς τὴν συριακὴν, ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τῶν ἡμερῶν του. Ὑπάρχει καὶ ἀρμενικὴ μετάφρασις τοῦ ἔργου ποὺ ἔγινε τὸ 1248.

Εκδ.: J. B. Chabot, Chronique de Michel le Syrien, Patriarche jacobite d'Antioche (1166 - 1199), éditée pour la première fois et traduite en français, τ. 1 - 3, Paris 1899 - 1904.

ΠΗΓΑΙ: Εἰς τὸ προοίμιον ἀναφέρονται Ἕλληνες, Σύροι, Ἀρμένιοι καὶ Ἀραβες συγγραφεῖς ποὺ ἐχρησίμευσαν ὡς πηγαί: Ἀννιανὸς ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Εὐσέβιος, Θεόδωρος Ἀναγνώστης, Ζαχαρίας ἐπίσκοπος Μυτιλήνης, Ἰωάννης Ἀσιανός, Διονύσιος ἐκ Τελλμααρέ κ.ἄ.

ΑΣΙΑ: Δίδει πληροφορίας περὶ τῶν σλαβικῶν ἐπιδρομῶν εἰς τὸν νοτιοβαλκανικὸν χῶρον. Κατὰ τὰ ἄλλα αἱ μαρτυρίαι του περὶ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας εἶναι περιωρισμένης σημασίας.

455. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΟΡΝΙΚΗΣ († ± 1201)

Ἀδελφὸς τοῦ Γεωργίου Τορνίκη. Διετέλεσε κριτὴς τοῦ βήλου (1183), ἐπὶ τοῦ κανικλείου (1186) καὶ λογοθέτης τοῦ δρόμου (1191). Ἐλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς διπλωματικὰς ἐπαφὰς τοῦ Βυζαντίου μετὰ τῆς Δύσεως κατὰ τὰ ἔτη 1190 - 1200.

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολαὶ καὶ Ὀμιλίαι.

Εκδ.: J. Darrouzès, Georges et Démétrios Tornikès, Lettres et Discours, Paris 1970, σ. 188 - 323.

456. NOTITIAE SUGDAEAE (12ος αἰ.)

Βλ. ἀρ. 629.

457. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

α. I. Ivon, Monnaies et sceaux de l'Orient latin, Rev. Num. VIe S. 8 (1966) 89 - 107.

Νομίσματα Φράγκων ήγεμόνων τῆς Παλαιστίνης.

β. B. Mitrea, Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie, Dacia, NS. 10 (1966) 403 - 414.

Νομίσματα τοῦ 5ου - 7ου αἰ. καὶ τοῦ 11ου - 12ου αἰ. ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Δέλτα τοῦ Δουνάβειως.

γ. H. Robinson, Excavations at Corinth, AΔ. 21, 1966 (1968) B' 1, 133 - 141.

17 νομίσματα τοῦ 12ου αἰ.

δ. E. Γ. Στίκας, 'Ανασκαφή κοιμητηριακῆς βασιλικῆς Παλαιᾶς Κορίνθου, Πρακτ. 'Αρχαιολ. 'Εταιρ. 1962 (1966) 51 - 56.

Νομίσματα Γρατιανοῦ, Βαλεντινιανοῦ, Θεοδοσίου Α', 'Ιουστίνου Α', 'Ιουστινιανοῦ, Φωκᾶ, 'Ηρακλείου, Νικηφόρου Βοτανειάτου, Μανουῆλ Α' Κομνηνοῦ.

ε. I. V. Sokolova, Nachodki vizantijskich monet VI - XII vv. v Krymu (= Βυζαντινὰ νομισματικὰ εὐρήματα τοῦ 6ου - 12ου αἰ. εἰς τὴν Κριμαίαν), VV. 29 (1969) 254 - 264.

Νομίσματα τοῦ 6ου - 12ου αἰῶνος.

στ. B. Mitrea, Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie, Dacia 13 (1969) 539 - 552.

Νομίσματα 6ου καὶ 11ου - 12ου αἰ.

ζ. J. E. Fisher, Corinth 1970: Forum Area. Appendix: Coins, Hesperia 40 (1971) 35 - 51.

Νομίσματα 4ου - 7ου καὶ 9ου - 12ου αἰ.

η. Περὶ νομισμάτων τοῦ 12ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 505 (α, β, δ, ε, ζ, η, ι, ια, ιβ, ιγ, ιδ, ιε, ιστ, ιζ, ιη), 567 (γ, δ).

458. ΣΙΓΙΛΛΙΑ

α. I. Barnea, Noi sigilii bizantine de la Dunărea de Jos (= Nou-

veaux sceaux byzantins du Bas-Danube), Studii și cercetări de Istorie Veche 17 (1966) 277 - 297.

Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Σιλιστρίας καὶ τοῦ Călărași δημοσιεύονται 24 σφραγίδες τοῦ 6ου - 12ου αἰ.

β. V. Laurent, Le Corpus des sceaux de l'empire byzantin. Tome V. 1: L'Église. Première partie I. L'Église de Constantinople. A. La Hiérarchie, Paris 1963.

Πλήρης κατάλογος καὶ περιγραφή 1013 σφραγίδων τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν μητροπόλεων τῶν ὑπαγομένων εἰς αὐτό, τῶν αὐτοκεφάλων ἀρχιεπισκοπῶν καὶ τῆς βυζαντινῆς Ἰταλίας.

γ. I. Barnea, Plombs byzantins de la Collection C. Soutzo, Revue des Etudes Sud-est Européennes 7 (1969) 21 - 33.

Σιγίλλια 4ου - 12ου αἰ.

δ. I. Barnea, Sceaux des empereurs byzantins découverts en Roumanie, Byzantina 3 (1971) 147 - 172.

Μολυβδόβουλλα διαφόρων αὐτοκρατόρων ἀπὸ τοῦ Ἀναστασίου Α' μέχρι καὶ τοῦ Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου.

ε. Περὶ σιγιλλίων τοῦ 12ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 457 (α), 568 (α, β, γ), 632 (α, β, γ, δ).

459. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

α. Δ. Π. Πασχάλης, Μεσαιωνικαὶ καὶ μεταγενέστεραι ἐπιγραφαί, ΕΕΒΣ. 4 (1927) 49 - 88.

β. Περὶ ἐπιγραφῶν τοῦ 12ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 569 (β, ε), 633 (α, δ, ε, ζ, η, θ).

460. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (12ος αἰ.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον διὰ τὸν 12ον αἰ. ἐν Dölger, Reg. (βλ. ἀρ.142). ἀρ. 1215 - 1657.

461. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (12ος αί.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον ἐν Grumel, Reg. (βλ. ἀρ. 38) τόμ. I, τεύχος 3, ἀρ. 976 - 1196.

**B 1. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον περατοῦται ἐντὸς τοῦ 12ου αί.**

462. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΙΝΝΑΜΟΣ (± 1143 - ± 1203)

Κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας. Πολὺ ἔνωρις εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143 - 1180). Ἐκ πληροφοριῶν ποῦ μᾶς δίδει ὁ ἴδιος, φαίνεται ὅτι ἦτο βασιλικὸς γραμματικὸς, ἀνῆκεν εἰς τὸ στενὸν περιβάλλον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ διετήρει μετ' αὐτοῦ προσωπικὰ σχέσεις.

ΕΡΓΑ: Ἐπιτομή.

Ἱστορία τῆς περιόδου 1118 - 1180, δηλαδή τῆς βασιλείας τῶν αὐτοκρατόρων Ἰωάννου Β' καὶ Μανουὴλ Α' Κομνηνῶν. Δυστυχῶς τὸ ἔργον ἐσώθη εἰς κακὴν κατάστασιν. Λεῖπει τὸ τέλος καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀφήγησις φθάνει μέχρι τοῦ ἔτους 1176, ἐνῶ πιθανώτατα ἡ Ἐπιτομή ἔκλεινε μὲ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' (1180). Ὁρισμένοι ἐρευνῆται δέχονται ὅτι τὸ σήμερον σωζόμενον ἔργον δὲν εἶναι τὸ πρωτότυπον, ἀλλ' ἀποτελεῖ περίληψιν τῆς ἀρχικῆς Ἐπιτομῆς καί, διὰ τὰ ἐρμηνευθῶν αἱ ὑπάρχουσαι ἀνακολουθίαι, ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς-διασκευαστὴς παρέλειψεν ὀρισμένα σημεῖα κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν. Ἄλλοι ἐρευνῆται πιστεύουν ὅτι ὁ Ἰωάννης Κίνναμος δὲν ἐπρόλαβε τὰ δώση τὴν τελικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ μορφήν εἰς τὸ ἔργον. Ἡ Ἐπιτομή πρέπει τὰ ἐγράφη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1180 - 1183.

Εκδ.: A. Meineke, CB. Bonnæ 1836.

PG. 133, σ. 309 - 678.

ΠΗΓΑΙ: Περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μανουὴλ Α' γράφει ἐκ προσωπικῆς ἀντιλήψεως. Ἐλαβεν ἐπίσης ὑπ' ὄψιν του ἔγγραφα, ποῦ ἡ θέσις του τοῦ ἐπέτρεπε τὰ χρησιμοποίησιν. Πρότυπόν του εἶχε τὸν Προκόπιον.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Νικήταν Χωνιάτην.

ΛΕΞΙΑ: Ἡ σπουδαιότερα πηγή περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωάννου καὶ Μανουὴλ Κομνηνῶν καὶ περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Σελτζούκων τὸν 12ον αἰ.

463. RICHARD O EK ΛΟΝΔΙΝΟΥ (τέλη 12ου αἰ. - ± 1250)

Ἠγούμενος τῆς Συνάξεως τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Λονδίνου.

ΕΡΓΑ: Χρονικὸν τῆς τρίτης σταυροφορίας, γραφὲν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1216 - 1222 καὶ περιλαμβάνον τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1187 - 1190.

ΕΚΔ.: H. E. Mayer, Das Itinerarium peregrinorum: Eine zeitgenössische englische Chronik zum dritten Kreuzzug in ursprünglicher Gestalt herausgegeben und kritisch untersucht, Stuttgart 1962.

ΠΗΓΑΙ: Ἀντλεῖ ἐκ τῆς *Estoire de la guerre sainte*, ποιήματος ἐκ 12.000 στίχων γραφέντος μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1205 καὶ 1207 ὑπὸ τοῦ ἀγγλο-νορμανδοῦ μοναχοῦ Ἀμβροσίου, καὶ ἐξ ἀνωνύμου πηγῆς γραφείσης εἰς Ἀγίους Τόπους μεταξὺ τοῦ Αὐγούστου 1191 καὶ τοῦ Σεπτεμβρίου 1192.

ΛΕΞΙΑ: Παρὰ τὰς ἀντιβυζαντινὰς τάσεις του, τὴν ἐχθρικὴν διάθεσιν κατὰ τοῦ Σαλαδίνου καὶ τὴν ὑπερβολικὴν συμπάθειαν πρὸς τοὺς Ναΐτας Ἰππότεας (Templiers), τὸ χρονικὸν τοῦ Richard ἀποτελεῖ πολύτιμον πηγήν διὰ τὴν τρίτην σταυροφορίαν.

**Β 2. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ 12ου αἰ.**

13ου αἰῶνος	Βυζαντινο-Βενετικά ἔγγραφα . . .	509
Εὐθύμιος Τορνίκης	14ου αἰῶνος	
Μιχαὴλ Χωνιάτης	Ἐφραιμ	516
Νικηφόρος Χρυσοβέργης	Νόμος Γεωργικὸς	527
Στέφανος Π(ε)ρβοβεντσάνι	Βυζαντινο-Γενουατικά ἔγγραφα . . .	572
Σάβας ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας	15ου αἰῶνος	
Ἄνωνοι Βένετοι	Notitiae Sugdaeae	629
Νικήτας Χωνιάτης	16ου αἰῶνος	
Ἰωήλ	Ἐνθυμήσεις	650
Smpada Sbarabedi		
Θεόδωρος Σκουταριώτης		
Βάρ Ἐβραΐος		

ΠΗΓΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ 13ου ΑΙΩΝΟΣ

Α. Σύγχρονοι

464. ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΤΟΡΝΙΚΗΣ (13ος αϊ.)

Ὁ Εὐθύμιος Τορνίκης, μητροπολίτης Πατρῶν, ἦτο πιθανὸν υἱὸς τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου Δημητρίου Τορνίκη καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Εὐθυμίου Μαλάκη.

ΕΡΓΑ: Λόγος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Γ' καὶ μονοφθίαι πρὸς τὸν Δημήτριον Τορνίκη καὶ πρὸς τὸν Εὐθύμιον Μαλάκην.

ΕΚΔ.: J. Darrouzès, Les discours d'Euthyme Tornikès (1200-1205), REB. 26 (1968) 49 - 117.

A. Papadopulos - Kerameus, Noctes Petropolitanae. Sbornik vizantijskich tekstov XII-XIII vekov (= Συλλογὴ βυζαντινῶν κειμένων τοῦ 12ου - 13ου αἰ.), Sanktpeterburg 1913, ἀρ. 1 - 3, σ. 103 - 142.

465. DEVASTATIO CONSTANTINOPOLITANA (ἀρχαί 13ου αἰ.)

Τμήμα ἀνωνύμου χρονικοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1215, περιλαμβάνον τὰ τῆς Δ' σταυροφορίας ἀπὸ τοῦ 1202 μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν σταυροφόρων. Ὁ συγγραφεὺς ἦτο αὐτόπτης μάρτυς τῶν γεγονότων.

ΕΚΔ.: Ch. Hopf, Chroniques gréco-romanes, Berlin 1873, σ. 86-92.

ΛΕΞΙΑ: Σημαντικὴ πηγὴ διὰ τὰ γεγονότα τῆς Δ' σταυροφορίας.

466. INNOKENTIOS Γ' ΠΑΠΑΣ ΡΩΜΗΣ (1160 - 1216)

Γόνος τῆς ἀριστοκρατικῆς οικογενείας τῶν Segni. Σπουδάσας εἰς Παρι-

σίους καὶ Βολωνίαν, κατέλαβε καιρίας θέσεις εἰς τὴν διοίκησιν τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ 1198 ἐξελέγη πάπας. Ἡ ἀρχιερατεία του ἀπετέλεσε τὴν λαμπροτέραν παπικὴν μεσαιωνικὴν περίοδον. Ὁ Ἰννοκέντιος ἀποκατέστησε τὸ κῦρος τοῦ πάπα εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν κεντρικὴν Ἰταλίαν, ἀντετάχθη εἰς τὸν Φίλιππον Αὐγούστον τῆς Γαλλίας (1180 - 1223) εἰς τὸ ζήτημα τοῦ διαζυγίου του, καθὼς καὶ εἰς τὰς τάσεις ἀνεξαρτοποιήσεως τοῦ Ἰωάννου Ἀκτήμονος τῆς Ἀγγλίας (1199 - 1216), ἐπενέβη ἐνεργῶς εἰς τὰς ἔριδας διαδοχῆς τοῦ γερμανικοῦ θρόνου ἐπιτυχῶν τὴν ἐκλογὴν ὡς αὐτοκράτορος τοῦ Φρειδερίκου Β' (1212) καὶ διωργάνωσε τὸ 1209 τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Ἀλβιγηνῶν εἰς Γαλίαν. Ἀναιμείχθη εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς καὶ αὐτὸς κατὰ κύριον λόγον διωργάνωσε τὴν Δ' σταυροφορίαν, μολονότι ἡ δι' αὐτῆς κατάλυσις τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας (1204) δὲν ὀφείλεται εἰς τὸν Ἰννοκέντιον.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί.

Εκκ.: PL. 214 - 216.

II. Ἐγγράφα.

Εκκ.: P. T. Haluščynskyj, Acta Innocentii III (1198-1216), Pontificia commissio ad redigendum corpus juris canonici orientalis, Fontes, 3 ser., II, Vaticano 1944.

ΛΕΞΙΑ: Τὰ κείμενα ταῦτα παρέχουν πληροφορίας περὶ ζητημάτων τῆς ἐποχῆς, ἔχουν δὲ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἱστορικὸν τοῦ Βυζαντίου, διότι ἀριθμὸς ἐξ αὐτῶν ἀναφέρεται εἰς τὰ περὶ τὸ 1204 γεγονότα.

467. GUNTHER DE PAIRIS († ± 1220)

Μοναχὸς εἰς τὴν μονὴν τῶν Κιστερικιανῶν τοῦ Pairis (Ἀλσατία).

ΕΡΓΑ: Historia Constantinopolitana. Περιγράφει τὴν Δ' σταυροφορίαν καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1204.

Εκκ.: P. de Riant, Gunther de Pairis, Historia Constantinopolitana, Genève 1875.

Τὸ ἔργον περιελήφθη καὶ ἐν: P. de Riant, Exuviae sacrae Constantinopolitanae I, Genève 1877, σ. 57 - 126.

ΛΞΙΑ: Χρήσιμος πηγή διὰ λεπτομερείας περι συμβάντων τῆς Δ' σταυροφορίας.

468. ΜΙΧΑΗΛ ΧΩΝΙΑΤΗΣ (±1140 - ±1222)

Πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ ἱστορικοῦ Νικήτα Χωνιάτου. Κατήγετο ἀπὸ τὰς Χώνας τῆς Μ. Ἀσίας. Νέος ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Εὐσταθίου, μητροπολίτου Θεσσαλονίκης. Τὸ 1182 ἀνέλαβε τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν, ὅπου ἀνέπτυξε ποικίλην δραστηριότητα. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ἀπὸ τοὺς Φράγκους τὸ 1204 ἀπεσύρθη εἰς τὴν Κέω, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Κατέλιπεν ἔργα θεολογικά, ποιήματα, λόγους, ἐπιστολάς. Ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν:

ΕΡΓΑ: I. Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον Β' Ἀγγελοῦ.

Ἀναφέρεται εἰς τὸν πόλεμον τοῦ αὐτοκράτορος ἐναντίον τῶν Βουλγάρων καὶ χρονολογεῖται εἰς τὸ 1186.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, τὰ σωζόμενα 1, Ἀθῆναι 1879, σ. 208 - 259.

Th. L. F. Tafel, Michaelis Acominati Athenarum metropolitae panegyricus Isaacio Angelo dictus, Univ. - Progr., Tübingen 1846.

II. Ὑπόμνηστικόν. Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἀλέξιον Γ' Ἀγγελοῦ.

ΕΚΔ.: G. Stadtmüller, Michael Choniates, Metropolit von Athen, Orientalia Christiana 33, 2 (1934). 283 - 286.

Σπ. Λάμπρος, Μιχαὴλ Ἀκομινάτου, ἐν. ἀν. 1, σ. 307 - 311.

ΛΞΙΑ: Ἀξιόλογος πηγή διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν φορολογικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν κατοίκων τῆς κατὰ τὰ τέλη τοῦ 12ου αἰῶνος.

469. ROBERT DE CLARI (12ος - 13ος αϊ.)

Κατήγετο ἐκ τοῦ Clari (σημερινὸν Cléry-les-Pernois) τῆς Γαλλίας.

Ἔπληρξεν ἰππότης εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Πέτρου τῆς Ἀμιένης καὶ ἔλαβε μέρος ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης εἰς τὴν τετάρτην σταυροφορίαν.

ΕΡΓΑ: *La conquête de Constantinople* (1204).

Ὁ Robert de Clari μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπηγόρευσε τὰ ἀπομνημονεύματά του (1205 - 1206). Μὲ τρόπον ἀφελῆ ἀφηγεῖται τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων.

ΕΚΔ.: Ch. Hopf, *Chroniques gréco-romanes*, Berlin 1873, σ. 1-85.
P. Charlot, *Robert de Clari, La conquête de Constantinople* (Poèmes et récits de la vieille France 16), Paris 1939. (μετάφρ.).

ΠΗΓΑΙ: Προσωπικαὶ ἐντυπώσεις.

ΛΕΞΙΑ: Τὸ ἔργον τοῦ Robert de Clari ἀπηχεῖ τὰ αἰσθήματα τῶν πτωχῶν σταυροφόρων καὶ ἀντιπαραβαλλόμενον πρὸς τὸ ἐπίσημον χρονικὸν τῆς Δ' σταυροφορίας τοῦ Geoffroi de Villehardouin συντείνει εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγματικῶν γεγονότων.

470. ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΟΥ ΝΟΒΓΟΡΟΔ (ἄρχαι 13ου αΙ.)

Τὸ χρονικὸν τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ ἀνωνύμου εἰς τὴν παλαιορωσικὴν μετὰ τὸ 1208. Περιγράφει τὴν πολιορκίαν καὶ ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων τὸ 1204.

ΕΚΔ.: D. Freydank, *Die altrussische Erzählung über die Eroberung Konstantinopels 1204* (*Chronista Novgorodensis*), BSl. 29 (1968) 334 - 359 (κείμεν. σ. 336 - 344, μετὰ γερμαν. μεταφράσεως).

ΛΕΞΙΑ: Ὁ συγγραφεὺς δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ἀμερόληπτος, διότι ἡ διήγησις ἀντικατοπτρίζει σαφῶς τὴν πλευρὰν τῶν σταυροφόρων.

471. ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ (12ος - 13ος αΙ.)

Ἐζῆσε κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 12ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13ου αΙ. καὶ ἦτο διδάσκαλος ρητορικῆς εἰς τὴν πατριαρχικὴν σχολὴν Κωνσταντινουπόλεως.

ΕΡΓΑ: Ἐγραψε πανηγυρικοὺς λόγους εἰς τοὺς αὐτοκράτορας Ἀλέξιον Γ' (1195 - 1203) καὶ Ἀλέξιον Δ' (1203 - 1204).

ΕΚΔ.: M. Treu, Nicephori Chrysobergae ad Angelos orationes tres, Progr. des K. Friedrichsgymn., Breslau 1892.

472. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΥΡΑΚΙΟΣ (12ος - 13ος αι.)

Ὑπῆρξε διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

ΕΡΓΑ: I. Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου Χαρτοφύλακος Θεσσαλονίκης κύρ Ἰωάννου τοῦ Σταυρακίου Λόγος εἰς τὰ θαύματα τοῦ Μυρορρόα Μεγάλου Δημητρίου.

ΕΚΔ.: Ἰωακείμ Ἰβηρίτης, Ἰωάννου Σταυρακίου Λόγος εἰς τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου Δημητρίου, Μακεδονικά 1 (1940) 324 - 376 (κείμενον σ. 334 - 376).

Σπ. Λάμπρος, Ἰωάννου Σταυρακίου λόγος εἰς τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ΝΕ. 15 (1921) 189 - 216 (κείμενον σ. 195 - 216: παράφρασις εἰς δημώδη γλῶσσαν τοῦ ὑποδιακόνου καὶ Στουδίτου Δαμασκηνοῦ τοῦ Θεσσαλονίκης).

ἸΕΙΛΙΑ: Παρέχει ἐνδιαφερούσας πληροφορίες περὶ τῶν Ἀβάρων, Χαζάρων, Βουλγάρων καὶ Κουμάνων.

II. Ἐγραψεν ἐπίσης ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν Θεοδώραν (βλ. ἀρ. 268) (Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου χαρτοφύλακος Θεσσαλονίκης Ἰωάννου τοῦ Σταυρακίου λόγος εἰς τὸν βίον καὶ τὰ θαύματα τῆς ὀσιομυροβλύτιδος Θεοδώρας), εἰς τὴν ἁγίαν Θεοδοσίαν Κων/πόλεως (ἀνέκδοτον), καθὼς καὶ μερικὰ ἐκκλησιαστικὰ ποιήματα.

ΕΚΔ.: E. Kurtz, Des Klerikers Gregorios Bericht über Leben, Wunderthaten und Translation der heiligen Theodora von Thessalonich nebst der Metaphrase des Johannes Staurakios, Zapiski τῆς Ἀκαδ. Ἐπιστημῶν Πετροπόλεως, Σειρὰ VIII, Ἱστορικο-φιλοσοφ. τάξις VI, 1 (1902) 50 - 70.

473. ΣΤΕΦΑΝΟΣ Π(Ε)ΡΒΟΒΕΝΤΣΑΝΙ (ὁ πρῶτος στεφθεὶς, 1196 - 1227)

Σέρβος ἡγεμὼν, υἱὸς τοῦ Στεφάνου Νεμάνια, τὸν ὁποῖον διεδέχθη εἰς τὸν

θρόνον. Τὸ 1222 πρῶτος αὐτὸς ἐστέφθη βασιλεὺς τῶν Σέρβων. Ἐπολέμησεν ἐναντίον τῶν Οὐγγρων καὶ Βουλγάρων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐπετεύχθη ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτονομία τῶν Σέρβων (1219). Θεωρεῖται ἔθνικὸς ἥρωας τῆς Σερβίας. Μαζὶ μὲ τὸν ἀδελφόν του ἀρχιεπίσκοπον Σάβαν ἔγραψε τὸν βίον τοῦ πατρὸς των Στεφάνου Νεμάνια (βλ. ἀρ. 453).

474. ΣΑΒΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΣΕΡΒΙΑΣ (1219 - 1236)

Ὁ Σάβας ἦτο υἱὸς τοῦ Σέρβου ἡγεμόνος Στεφάνου Νεμάνια. Τὸ 1193 ἐπῆγεν εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος, ὅπου ἐμόνασεν εἰς τὰς μονὰς Παντελεήμονος καὶ Βατοπεδίου. Μαζὶ μὲ τὸν πατέρα του ἴδρυσεν τὴν μονὴν τοῦ Χιλανδαρίου. Μετὰ τὴν εἰς Σερβίαν ἐπιστροφὴν του ἐπέτυχεν ἀπὸ τὸν πατριάρχην Νικαίας τὴν παραχώρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτονομίας τῆς Σερβίας τὸ ἔτος 1219 καὶ ἐχειροτονήθη πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας. Μαζὶ μὲ τὸν ἀδελφόν του Στέφανον ἔγραψε τὸν βίον τοῦ πατρὸς των Στεφάνου Νεμάνια (βλ. ἀρ. 453).

475. ΑΝΩΝΥΜΟΙ ΒΕΝΕΤΟΙ (12ος - 13ος αί.)

Εἰς τὸ χφ. 524 τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης ἐκτὸς ἔργων γνωστῶν ποιητῶν ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἀνώνυμα ποιήματα τοῦ 12ου καὶ ἐν μέρει τῶν ἀρχῶν τοῦ 13ου αἰ. παρουσιάζοντα ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον, διότι δίδουν ἀρκετάς πληροφορίας περὶ τῶν οὐγγρο-βυζαντινῶν σχέσεων τῆς ἐποχῆς.

Εκδ.: Σπ. Λάμπρος, Ὁ Μαρκιανὸς κῶδιξ 524, ΝΕ. 8 (1911) 3 - 59 καὶ 123 - 192.

476. GEOFFROI DE VILLEHARDOUIN (±1155 - 1212)

Γάλλος ἱππότης καὶ χρονικογράφος, ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν Δ' Σταυροφορίαν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων ἔλαβεν ὡς φέουδον τὴν Μοσυνόπολιν τῆς Θράκης.

ΕΡΓΑ: Χρονικόν.

Ἀφηγεῖται τὴν ἱστορίαν τῆς Δ' Σταυροφορίας (ἀπὸ τοῦ 1199) καὶ τῶν πρῶτων ἐτῶν τῆς Λατινικῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ἀνατολῆς (μέχρι τοῦ 1207).

ΕΚΔ.: E. Faral, Geoffroi de Villehardouin, La conquête de Constantinople 1 - 2, Paris 1961.

ΠΗΓΑΙ: Αὐτόπτης μάρτυς.

ΑΣΙΑ: Μεροληπτὴ, διότι ἐπιχειρεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν συμπεριφορὰν τῶν σταυροφόρων τῆς Δ' Σταυροφορίας. Παρ' ὅλα αὐτὰ δίδει λεπτομερῆ καὶ ἀκριβῆ περιγραφὴν τῶν γεγονότων.

477. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΕΣΑΡΙΤΗΣ (α' ἡμισυ 13ου αί.)

Μητροπολίτης Ἐφέσου καὶ ἀπρόεδρος πάσης Ἀσίας κατὰ τὰ ἔτη τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας. Ἀπὸ τὰ ἔργα του ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν:

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιτάφιος εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην Μεσαρίτην († 1207).

ΕΚΔ.: A. Heisenberg, Neue Quellen zur Geschichte des lateinischen Kaisertums und der Kirchenunion I. Der Epitaphios des Nikolaos Mesarites auf seinen Bruder Johannes, SB. der Bayer. Akad. d. Wiss., Philos.-phil. u. hist. Kl. 1922, 5, München 1923.

II. Ἀλληλογραφία μετὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν, ὡς καὶ ἐκθέσεις ταξιδίου του πρὸς τοὺς μοναχοὺς τῆς μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Εὐργέτιδος.

ΕΚΔ.: A. Heisenberg, Neue Quellen II. Die Unionsverhandlungen vom 30. August 1206. Patriarchenwahl und Kaiserkrönung in Nikaia 1208, SB. der Bayer. Akad. d. Wiss., Philos.-phil. u. hist. Kl. 1923, 2, München 1923, σ. 25 - 35 (ἀλληλογραφία) καὶ 35 - 46 (ἐκθέσεις).

III. Ἐκθέσεις περὶ τῶν διαπραγματεύσεων μετὰ ἀντιπροσώπους τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας τὸ 1206 καὶ 1214 - 15.

ΕΚΔ.: A. Heisenberg, Neue Quellen II. Die Unionsverhandlungen vom 30. August 1206. Patriarchenwahl und Kaiserkrönung

in Nikaia 1208, SB. *ἔν. ἀν. σ. 15 - 25* καὶ Neue Quellen III. Der Bericht des Nikolaos Mesarites über die politischen und kirchlichen Ereignisse des Jahres 1214, SB. der Bayer. Akad. d. Wiss., Philos.-phil. u. hist. Kl. 1923, 3, München 1923, σ. 6 - 54.

ΛΕΞΙΑ: Μᾶς πληροφορεῖ περὶ τῶν πολιτικῶν καὶ κυρίως τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνθηκῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας.

478. ΝΙΚΗΤΑΣ ΧΩΝΙΑΤΗΣ (±1150 - 1213)

Ἐγεννήθη, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματός του, εἰς τὰς Χώνας τῆς Μ. Ἀσίας. Νέος ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ὑπηρεσίαν. Ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου (1185 - 1195) ἐχημάτισεν αὐτοκρατορικὸς γραμματεὺς καὶ ἀπὸ τοῦ 1189 διοικήτης Φιλιππουπόλεως. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων τὸ 1204 κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως εἰς τὴν Νίκαιαν. Ἀνέπτυξε ποικίλην συγγραφικὴν δραστηριότητα. Πλὴν τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου ἔγραψε θεολογικὰ καὶ ρητορικὰ συγγράμματα, λόγους καὶ ποιήματα.

ΕΡΓΑ: I. Χρονικὴ διήγησις.

Εἰς 21 βιβλία δίδει τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 1118 - 1206. Ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι τὸ ἔργον ἀρχικῶς εἶχε χαρακτῆρα συνοπτικὸν καὶ ὅτι ὁ Νικήτας Χωνιάτης τὸ ἐπεξεργάσθη καὶ τὸ διήρυνε μετὰ τὸ 1204 προσθέτων καὶ νέα κεφάλαια, πού ἀναφέρονται εἰς τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1204 - 1206. Φαίνεται ὅτι τὸ ἔργον δὲν ἔλαβε ποτὲ τὴν ὀριστικὴν του μορφήν καὶ ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐσκόπευε νὰ τὸ ἐπεξεργασθῇ ἀκόμη. Ὁ Χωνιάτης διεξέρχεται μὲ μεγάλην συντομίαν τὰ γεγονότα τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ, ἐνῶ περὶ τῶν συγχρόνων του γεγονότων εἶναι πολὺ ἀναλυτικὸς.

Εκδ.: I. Bekker, CB. Bonnae 1835.

PG. 139, σ. 320 - 1057.

Τμῆμα μόνον τῆς ἱστορίας τοῦ Νικήτα Χωνιάτου (De signis, CB. σ. 854 - 868) ἀνετύπωσαν αὐτοτελῶς οἱ O. Morisani - F. Gagliuolo - A. de Francis, Napoli 1960.

ΠΗΓΑΙ: Περὶ τῆς συγχρόνου του ἐποχῆς ἔχει προσωπικὴν ἀντίληψιν τῶν

γεγονότων. Περί τῶν προηγουμένων ἐτῶν ἤντηλσεν ἐκ τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης, ἐκ πράξεων Συνόδων κ.ά. Διαπιστώνεται ἐπίσης κάποια ὁμοιότης μεταξύ τῆς «Χρονικῆς Διηγήσεως» του καὶ τῆς «Ἐπιτομῆς» τοῦ Ἰωάννου Κιννάμου, πού δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ συμπτωματικῆ. Φαίνεται ὅτι ὁ Νικητάς Χωνιάτης εἶχεν ὑπὸ ὄψιν του τὸ ἀνέκδοτον ἀκόμη ἔργον τοῦ Κιννάμου.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Θεόδωρον Σκουταριώτην, Συνεχιστὴν Κωνσταντίνου Μανασσῆ, Δούκαν καὶ Γεώργιον Σφραντζῆν.

ΑΣΙΑ: Ἡ ἀντικειμενικότης τοῦ Χωνιάτου εἶναι ἀναμφισβήτητος, τοῦ λείπει ὅμως τὸ κριτικὸν πνεῦμα καὶ συχνάκις πίπτει εἰς ἀντιφάσεις πού ἴσως εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δευτέρας ἐπεξεργασίας τοῦ ἔργου. Ἡ κυρία ἀξία του ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι φωτίζει ἐκ διαφορετικῆς σκοπιᾶς ἀπὸ ὅ,τι ὁ Κίναμος τὴν ἐποχὴν τοῦ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ καὶ δίδει συνθετικὴν εἰκόνα τῆς περιόδου 1176 - 1206. Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ἄλωσιν τοῦ 1204 καὶ ἡ ἀπαρίθμησις τῶν μνημείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

II. Στίχοι. . . ἐπὶ ταῖς ἀναφωνήσεσι τῶν δῆμων, ὀπηνίκα ὁ βασιλεὺς Ἰσαάκιος συνεζύγη τῇ θυγατρὶ τοῦ ρηγὸς Οὐγγρίας Βελᾶ.

Ποίημα ἀναφερόμενον εἰς τὸν γάμον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου Ἀγγέλου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Οὐγγρου βασιλέως Βέλα Γ'. Ἐγράφη περὶ τὸ 1185.

Εκδ.: G. Moravcsik, Niketas Akominatos lakodalmi költeménye (=Νικητάς Ἀκομινάτου γαμήλιον ἔσμα), *Egyetemes Philologiai Közlöny* 47 (1923) 80 - 82 [= I. A. van Dieten (βλ. κατωτ.), σ. 44-6].

III. Θεσαυρὸς Ὁρθοδοξίας.

Εἶναι τὸ σημαντικώτερον ἐκ τῶν θεολογικῶν ἔργων του. Εἰς 27 βιβλία ἀσχολεῖται μὲ διαφόρους αἱρέσεις, ὡς καὶ μὲ τὰς δογματικὰς ἔριδας τῆς ἐποχῆς του.

Εκδ.: Πλήρης ἔκδοσις τοῦ κειμένου δὲν ὑπάρχει εἰσέτι. Ἀποσπάσματα ἐν:
A. Mai, *Bibliotheca nova Patrum VI*, Roma 1854.
L. F. Tafel, *Annae Comnenae supplementum*, Tübingen 1832.

PG. 139, σ. 1101 - 1444 καὶ 140, σ. 9 - 281.

Th. Ouspenski, Περίγραμμα ἱστορίας τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, Πετροῦπολις 1891, σ. 236 - 243 (ἀποσπ. ἐν ρωσ. μεταφρ.).

ΑΞΙΑ: Κυρίως εἰς τὰ 5 τελευταῖα βιβλία περιέχεται μέγας ἀριθμὸς πληροφοριῶν τελείως νέων περὶ τῶν θεολογικῶν ἐρίδων, ποὺ ἐτάραξαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Βυζαντίου εἰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 12ου αἰ., τὴν ἐποχὴν δηλ. τοῦ συγγραφέως, ὅπως π.χ. ἡ ἔρις ποὺ κατέληξεν εἰς τὴν συνοδικὴν ἀπόφασιν τοῦ 1166 (βλ. ἀρ. 431).

IV. Λόγοι καὶ ἐπιστολαί.

Σῶζονται 18 λόγοι καὶ 11 ἐπιστολαὶ περιστατικῆς φύσεως, δίδοντα πληροφορίας περὶ γεγονότων τῆς ἐποχῆς.

ΕΚΔ.: I. A. van Dieten, Nicetae Choniatae Orationes et Epistulae (Corpus Fontium Historiae Byzantinae III, Series Berolinensis), Berlin - N. York 1972.

Τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ἔκδοσιν τῶν λόγων καὶ ἐπιστολῶν σχόλια μετὰ βιογραφίας τοῦ Νικήτα Χωνιάτου ἐξεδόθησαν εἰς χωριστὸν τόμον:

J.-L. van Dieten, Niketas Choniates. Erläuterungen zu den Reden und Briefen nebst einer Biographie (Supplementa byzantina 2), Berlin - N. York 1971.

479. ΙΩΗΛ (13ος αἰ.)

Περὶ τοῦ Ἰωὴλ γνωρίζομεν μόνον ὅτι ἔζησε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 13ου αἰῶνος.

ΕΡΓΑ: Χρονογραφία ἐν συνόψει.

Ἀφηγεῖται τὰ παγκόσμια γεγονότα ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1204.

ΕΚΔ.: I. Bekker, CB. Bonnae 1836.

PG. 139, σ. 223 - 288.

ΠΗΓΑΙ: Τὸ πρῶτον μέρος τῆς χρονογραφίας τοῦ Ἰωὴλ (μέχρι τοῦ 948)

εἶναι περίληψις τοῦ «Χρονικοῦ Συντόμου» τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ καὶ τοῦ Συνεχιστοῦ τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ. Περὶ τῆς περιόδου μετὰ τὸ 948 ἤντη-
σεν ἐκ τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη.

ΛΞΙΑ: Ἄνευ οὐδεμιᾶς πρωτοτύπου ἱστορικῆς ἀξίας.

480. NOTITIA EPISCOPATUUM (Beneševič, 13ος αἰ.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντι-
νουπόλεως, συγγραφεὶς μετὰ τὸ 1204. Ἐξεδόθη ὑπὸ V. Beneševič ἐκ τοῦ
κώδικος Vat. 640.

Ἐκδ.: V. Beneševič, Monumenta Vaticana ad ius canonicum
pertinentia, Studi bizantini e neoellenici 2 (1927) 131 - 155.

481. ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΠΟΚΑΥΚΟΣ (1150/60 - 1232/5)

Κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου καὶ διετέλεσεν ἐπί-
σκοπος Ναυπάκτου κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἀκμῆς τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου.
Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν κυρίως αἱ ἐπιστολαὶ του.

ἜΡΓΑ: Ἐπιστολαί.

Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀποκαύκου εἶναι ἐκδεδομένα ἰσορροπικῶς. Αἱ
σπουδαιότεραι ἐκδόσεις ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ ἐπιστολῶν εἶναι:

Ἐκδ.: V. G. Vasiljevskij, Epirotica saeculi XIII, VV. 3 (1896)
233 - 299 (περιέχονται καὶ τινὰ συνοδικὰ ἔγγραφα, καθὼς καὶ
ἐπιστολαὶ ἄλλων προσώπων πρὸς τὸν Ἰωάννην Ἀποκαυκόν).

S. Pétridès, Jean Apokaukos, lettres et autres documents
inédits, Izvestija 14 (1909) 69 - 100.

A. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, ἐν Ἀρμονία 3 (1902) 209 - 224,
273 - 294 (5 ἐπιστ.)· ἐν Sbornik v čest' V.J. Lamanskago,
Petersburg 1903, σ. 227 - 250 (7 ἐπιστ.) καὶ ἐν VV. 13 (1906)
334 - 351 (10 ἐπιστ.).

N.B. Τωμαδάκης, Σύλλαβος βυζαντινῶν μελετῶν καὶ κειμένων,
Ἀθῆναι 1961, σ. 405 - 421 (ἀρχοτέλειαι ἐπιστολῶν καὶ ἄλλων
κειμένων τοῦ Ἀποκαύκου).

ΑΣΙΑ: Παρέχουν σημαντικὰς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως εἰς τὸ δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου ἐπὶ Μιχαὴλ Α' (1204 - 1215) καὶ Θεοδώρου (1215 - 1230).

482. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΑΙ (13ου αι.)

Πολλὰ ἐπίσημα τουρκικὰ ἔγγραφα μᾶς παραδίδονται εἰς τὴν ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν οἱ Σελτζούκοι, Μαμελοῦκοι καὶ Ὀθωμανοὶ σουλτάνοι ἐχρησιμοποίησαν ὡς διεθνῆ γλῶσσαν.

Τινὰ ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται ἐκδεδομένα εἰς ΜΜ. III, ἄλλα δὲ περιλαμβάνονται εἰς ἱστορικὰ ἔργα, ὅπως π.χ. μία ἐπιστολὴ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ (τόμος III, σ. 94 - 99). Πολλὰ τουρκικὰ ἔγγραφα γραμμένα εἰς τὴν ἑλληνικὴν εὐρίσκονται ἀνέκδοτα εἰς τὸ κρατικὸν Ἀρχεῖον Βενετίας («Collezione di Documenti Turchi» n. XVIII bis καὶ «Miscellanea atti diplomatici e privati B 45»). Χρήσιμα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ 13ου αι. εἶναι τὰ κάτωθι σημαντικὰ ἔγγραφα:

Τέσσαρες ἐπιστολαὶ τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου Hugo Lusignan πρὸς τὸν Σελτζοῦκον σουλτάνον Izeddin Kai-Kaus καὶ μία ἐπιστολὴ τοῦ δευτέρου πρὸς τὸν πρῶτον, τῶν ἐτῶν 1214 - 16.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Ἡ ἑλληνικὴ ὡς ἐπίσημος γλῶσσα τῶν σουλτάνων, ΝΕ. 5 (1908) 45 - 52.

483. ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑ (1226/7)

Ἐνδιαφέρουσα πηγὴ διὰ τὰς πολιτικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι διεμορφώθησαν εἰς τὴν κατακερματισμένην βυζαντινὴν ἐπικράτειαν μετὰ τὴν φραγκικὴν κατάκτησιν (1204). Ἡ σύνταξις τοῦ ἀνετέθη εἰς τὸν Γεώργιον Βαρδάνην, μητροπολίτην Κερκύρας (1219 - 1236), ὑπὸ ἐπισκοπικῆς Συνόδου τῶν Ἑλλήνων ἐπισκόπων τῆς Δύσεως. Ἀπευθύνεται εἰς τὸν πατριάρχην Γερμανὸν Β' (1222 - 1240), εὐρισκόμενον εἰς Νίκαιαν.

ΕΚΔ.: R. - J. Loenertz, Lettre de Georges Bardanès, métropolitaine de Corcyre, au patriarche oecuménique Germain II, 1226 - 1227c., ΕΕΒΣ. 33 (1964) 87 - 118.

484. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΩΜΑΤΙΑΝΟΣ (13ος αἰ.)

Ἐσπούδασε δίκαιον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ περὶ τὸ 1200 ἐστάλη εἰς Ἀχρίδα ὡς χαρτοφύλαξ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰωάννου Καματηροῦ. Κατόπιν προτάσεως τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου Ἰωάννου Ἀποκαύκου ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδος (± 1216 - 1234). Τὸ 1224 ἐτέλεσε τὴν τελετὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς στέψεως τοῦ Θεοδώρου Ἀγγέλου εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

ΕΡΓΑ: I. Συλλογὴ κρίσεων ἐπὶ ζητημάτων κανονικοῦ δικαίου.

Εκδ.: J. B. Pitra, *Analecta sacra et classica specilegio Solesmensi parata VI*, Romae 1891.

ΑΞΙΑ: Ἐχει σημασίαν ὄχι μόνον διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Μακεδονίας τὴν ἐποχὴν αὐτὴν.

II. Ἐπιστολαί: α) Πρὸς τὸν ἅγιον Σάβαν, ἀρχιεπίσκοπον Σερβίας (1220), εἰς τὴν ὁποίαν διαμαρτύρεται διὰ τὴν αὐτοαναγόρευσιν τούτου εἰς ἀρχιεπίσκοπον.

Εκδ.: G. Ostrogorsky, *Pismo Dimitrija Homatijana sv. Savi...* (= Ἐπιστολὴ τοῦ Δημητρίου Χωματιανοῦ πρὸς τὸν ἅγ. Σάβαν), *Sveto-Savski Zbornik* 2 (1938) 91 - 113.

β) Πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸν (1223), εἰς ἣν προσπαθεῖ προκαταβολικῶς ν' ἀποκρούσῃ ἐνδεχομένης κατηγορίας τοῦ ἐν λόγῳ πατριάρχου ἐναντίον του, διὰ τὴν εἰς αὐτοκράτορα στέψιν τοῦ Θεοδώρου Ἀγγέλου.

Εκδ.: J. B. Pitra, *Analecta sacra et classica specilegio Solesmensi parata VI*, Romae 1891, σ. 487 - 498.

III. Βίος Κλήμεντος. Ὁ βίος καὶ τὰ θαύματα τοῦ Βουλγάρου ἀρχιεπισκόπου Κλήμεντος († 916) (βλ. ἀρ. 303).

Εκδ.: I. Dujčev, *Kratkoto Klimentovo žitie ot Dimitrij Homatian, «Kliment Ohridski 916 - 1966»*, Sofia 1966, σ. 161 - 172.

J. Ivanov, *Bŭlgarski starini iz Makedonija* (= Βουλγαρικαὶ ἀρχαιότητες ἐκ Μακεδονίας), Sofia 1931², σ. 316 - 321.

ΑΞΙΑ: Παρέχει ενδιαφερούσας πληροφορίες περί τῆς ἱστορίας τῶν Βουλγάρων, ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν ἐποχὴν Βόριδος-Μιχαήλ καὶ Συμεών.

485. ΑΣΣΙΖΑΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑΝΙΑΣ (13ος αί.)

Εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσῆχθησαν μετὰ τὸ 1204 μόνον αἱ Ἀσσίζαι τῆς Ὑψηλῆς Αὐλῆς (βλ. ἀρ. 528, Ἀσσίζαι τῶν βασιλείων Ἰεροσολύμων καὶ Κύπρου), τὰς ὁποίας ἀρ' ἄλλοτερον ἀπαντῶμεν καὶ εἰς ἄλλας περιοχάς, ὅπως π.χ. τὴν Εὐβοίαν τὸ 1443. Τὸ σωζόμενον κείμενον εἶναι εἰς μεσαιωνικὰ ἰταλικά.

ΕΚΔ.: G. Recoura, Les Assises de Romanie (Bibliothèque de l'École des Hautes Études 258), Paris 1930.

486. ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ Β' HOHENSTAUFEN (1194 - 1250)

Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ βασιλεὺς τῆς Σικελίας. Ἐξ αἰτίας τῶν προστριβῶν του μετὰ τὸν πάπαν συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τὸν Ἰωάννην Γ' Δούκαν Βατάτζην, αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας (1222 - 1254). Τὴν συμμαχίαν ταύτην ἐπεσφράγισεν ὁ γάμος τοῦ Ἰωάννου μετὰ τὴν νεωτέραν κόρην τοῦ Φρειδερίκου Κωνσταντίνου, χωρὶς ὅμως νὰ προκύβουν καὶ πολιτικὰ ὄφελ' ἐκ τοῦ συνοικεσίου τούτου διὰ τὴν αὐτὴν τῆς Νικαίας.

ΕΡΓΑ: Σώζονται τέσσαρες ἐπιστολαὶ τοῦ Φρειδερίκου πρὸς τὸν Ἰωάννην Γ' καὶ τὸν δεσπότην Μιχαήλ Β' τῆς Ἡπείρου ποὺ φανερώουσι ἀληθῆ συμπαθειαν καὶ θαυμασμόν διὰ τοὺς Ἕλληνας.

ΕΚΔ.: N. Festa, Le lettere greche di Federigo II, Archivio storico italiano, serie V, 13 (1894) 1 - 34.

MM. 3, σ. 68 - 76.

ΑΞΙΑ: Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Φρειδερίκου εἶναι ἐνδιαφέρουσαι λόγῳ τῶν πληροφοριῶν ποὺ παρέχουν περὶ τῶν σχέσεων Φρειδερίκου Β' καὶ Βυζαντίου.

487. ΒΙΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Γ' ΔΟΥΚΑ ΒΑΤΑΤΖΗ (1222 - 1254)

Τὴν βιογραφίαν τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Γ' Δούκα Βατάτζη ἔγραψεν ὁ ἐπίσκοπος Πελαγονίας Γεώργιος τὸν 14ον αἰ. (βλ. ἀρ. 561).

ΕΚΔ.: A. Heisenberg, Kaiser Johannes Batatzes der Barmherzige. Eine mittelgriechische Legende, BZ. 14 (1905) 160 - 233 (κείμενον σ. 193 - 233).

ΛΕΙΑ: Ὁ βιογράφος, στηριζόμενος προφανῶς καὶ εἰς τὴν προφορικὴν παράδοσιν, ἀναφέρει ἱστορικὰ γεγονότα τοῦ 13ου αἰ. Δὲν ἀποφεύγει πάντοτε τὰς ἀνακριβείας.

488. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ (13ος αἰ.)

Ἔζησε τὸν 13ον αἰ. καὶ ἦτο χαρτοφύλαξ.

ΕΡΓΑ: Π ο ῖ ῆ μ α Ἐ π ι θ α λ ά μ ι ο ν, εἰς δεκαπεντασυλλάβους πολιτικούς στίχους μὲ ἐπίδρασιν τῆς δημόδου ποιήσεως, εἰς τὸν γάμον τοῦ Ἰωάννου Γ' Δούκα Βατάτζη (1222 - 1254) καὶ τῆς Κωνσταντίας (Ἄννης ὀνομασθείσης εἰς τὸ Βυζάντιον), κόρης τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Β' Hohenstaufen.

ΕΚΔ.: A. Heisenberg, Aus der Geschichte und Literatur der Palaiologenzeit, SB. der Bayer. Akad. d. Wiss., Philos.-philol. u. hist. Kl. 1920, 10, München 1920, σ. 100 - 105.

ΛΕΙΑ: Παρέχει πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῶν λαμπρῶν τελετῶν τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς.

489. ΘΕΟΔΩΡΟΣ Β' ΛΑΣΚΑΡΙΣ (1254 - 1258)

Αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας. Σῶζονται θεολογικά καὶ ρητορικά συγγράμματα του καὶ ἐπιστολαί.

ΕΡΓΑ: Ι. Ἐ π ι σ τ ο λ α ῖ. Σειρὰ ἐπιστολῶν ποὺ ἀπευθύνονται πρὸς διαφόρους προσωπικότητας τῆς ἐποχῆς.

ΕΚΔ.: N. Festa, Theodori Ducae Lascaris Epistolae CCXVII (Publicazioni del R. Istituto di Studi superiori pratici e di perfezionamento in Firenze. Sezione di filosofia e lettere), Florentiae 1898.

II. Ἐγκώμιον τοῦ Ἰωάννου Γ' Δούκα Βατάτζη.

Εκδ.: M. A. Andreeva, A propos de l'éloge de l'empereur Jean III Batatzès par son fils Théodore II Lascaris, Annales de l'Institut Kondakov 10 (1938) 137 - 138 καὶ 141 (ἀποσπάσματα).

III. Ἐγκώμιον τῆς πόλεως Νικαίας.

Εκδ.: L. Bachmann, Theodori Ducae Lascaris imperatoris in laudem Nicaeae urbis oratio, Rostock 1847.

IV. Λόγος ἐπιτάφιος εἰς Φρειδερίκον Β' Hohenstaufen.

Εκδ.: J. B. Papadopoulos, Theodoros II Lascaris empereur de Nicée, Paris 1908, Appendice p. 183 - 189.

490. ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΡΟΔΟΥ (13ος αἰ.)

Συνοδικὸν χρησιμοποιοῦμενον ὑπὸ τῆς μητροπόλεως Ρόδου, συνταχθὲν μετὰ τὸ 1240 - ± 1260. Περιέχει ἀναθεματισμοὺς αἵρετικῶν καὶ πολυχρονισμοὺς αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, αὐγουστῶν, πατριαρχῶν, μητροπολιτῶν Ρόδου.

Εκδ.: N. Cappuyns, Le Synodicon de l'Église de Rhodes au XIIIe siècle, EO: 33 (1934) 196 - 217 (εἰς τὰς σ. 197 - 201 ἐκδίδονται τὰ ἀποσπάσματα τὰ περιέχοντα τοὺς διαφόρους καταλόγους).

ΑΣΙΑ: Παρέχει ἐνδιαφερούσας ἱστορικὰς πληροφορίας κυρίως περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Ρόδου.

491. ΒΙΟΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΣ (13ος αἰ.)

Ἡ Θεοδώρα ὑπῆρξε σύζυγος τοῦ Μιχαὴλ Β' Ἀγγέλου, δεσπότη τῆς Ἡπείρου (1231 - 1271). Ὁ βίος τῆς ἐγράφη ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Ἰῶβ (βλ. ἀρ. 492) κατὰ τὸν 13ον αἰ.

Εκδ.: PG. 127, σ. 904 - 908.

ΛΞΙΑ: Ὁ βίος ἀναφέρει τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς, παρέχει δὲ πληροφορίας περὶ τῆς δράσεως εἰς τὴν Βαλκανικὴν τῶν δεσποτῶν Θεοδώρου καὶ Μιχαὴλ Β' Ἀγγέλων.

492. ΙΩΒ ΜΟΝΑΧΟΣ (13ος αἰ.)

Ὁ μοναχὸς Ἰώβ ἔγραψε κατὰ τὸν 13ον αἰ. τὸν βίον τῆς Θεοδώρας, συζύγου τοῦ Μιχαὴλ Β' Ἀγγέλου, δεσπότης τῆς Ἠπείρου (1231 - 1271) (βλ. ἀρ. 491).

493. ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΛΕΜΜΥΔΗΣ (± 1197 - 1272)

Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἠκολούθησε τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον καὶ νέος εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας, ὅπου ἐ χρημάτισε διδάσκαλος τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου Β' Λασκάρως (1254 - 1258) καὶ τοῦ Γεωργίου Ἀκροπολίτου. Τέλος ἐκάθη μοναχὸς καὶ ἀργότερον ἀπεσύρθη εἰς μονὴν παρὰ τὴν Ἔφεσον, ἰδρυθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ. Τὸ 1255 δὲν ἐδέχθη τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Νικαίας πού τοῦ προσέφερον. Εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἔδειξε μετριοπάθειαν.

ΕΡΓΑ: I. Αὐτοβιογραφία.

ΕΚΔ.: A. Heisenberg, Nicephori Blemmydae curriculum vitae et carmina, Leipzig 1896, σ. 1 - 92.

ΛΞΙΑ: Παρέχει ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς αὐλῆς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

II. Ἀνδριάς βασιλικός.

Πραγματεία περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἡγεμόνος, τὴν ὁποίαν ὁ Νικηφόρος Βλεμμύδης ἀπευθύνει πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεόδωρον Β' Λάσκαριν.

ΕΚΔ.: K. Emminger, Studien zu den griechischen Fürstenspiegeln I. Zum ἀνδριάς βασιλικός des Nikephoros Blemmydes, Gymnasial-Programm, München 1906.

PG. 142, σ. 657 - 674.

PG. 142, σ. 612 - 657 (παράφρασις τοῦ ἀνωτέρου λόγου ὑπὸ τὸν τίτλον Λόγος ὁποῖον δεῖ εἶναι τὸν βασιλέα).

III. Ἐπιστολαί. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεόδωρον Β' Λάσκαριν.

Εκδ.: I. G. Westerink, Some unpublished Letters of Blemmydes, BSI. 12 (1951) 43 - 55.

N. Festa, Theodori Ducae Lascaris Epistolae CCXVII, Florentiae 1898. (Ἐν Appendix III, σ. 290 - 329: 33 ἐπιστολαὶ τοῦ Νικηφόρου Βλεμμύδου).

IV. Ἰαμβικὸν ποίημα εἰς τὴν μονὴν Σωσάνδρου.

Εκδ.: A. Heisenberg, Nicephori Blemmydae curriculum vitae et carmina, Lipsiae 1896, σ. 115 - 119.

V. Γεωγραφία συνοπτικὴ καὶ ἑτέρα ἱστορία περὶ τῆς γῆς κλπ.

Εκδ.: C. Müller, Geographi Graeci Minores II, Parisiis 1861, σ. 458 - 468.

494. SMPADA SBARABEDI (1208 - 1276)

Ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Het'um τῆς Κιλικίας. Ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς του, παραλλήλως δὲ ἡσχολήθη μὲ τὴν νομοθεσίαν. Μελετήσας ἑλληνικὴν καὶ βυζαντινὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν συνέλεξε καὶ ἐσχολίασε χειρόγραφα.

Ἔργα: Χρονικόν. Φθάνει μέχρι τοῦ 1272, ὑπὸ ἀνωνύμου δὲ συνεχίσθη μέχρι τοῦ 1331.

Εκδ.: E. Dulaurier, Rec. Hist. Cr., Documents arméniens I, σ. 610 - 72 (ἀπόσπασμα ἀπὸ τοῦ 1092 κ.έ. μετὰ γαλλ. μεταφρ.).

S. Akelian, Smpada Sbarabedi Darekirk' (Chronicle of the Constable Smpad), Venice - San Lazzaro 1956.

Sirarpie der Nersessian, DOP. 13 (1959) 141 - 168 (ἀποσπάσματα ἐν ἀγγλ. μεταφρ.).

ΛΕΞΙΑ: Λόγω τῆς θέσεώς του εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του ἐπίσημα στοιχεῖα καὶ κρατικὰ ἀρχεῖα. Τὸ χρονικόν του ἀποτελεῖ μίαν ἐκ τῶν σπουδαιότερων πηγῶν διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν σταυροφοριῶν.

495. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΗΣ (1217 - 1282)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Νέος εἰσήλθεν εἰς τοὺς αὐλικοὺς κύκλους τῆς Νικαίας. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Νικηφόρου Βλεμμύδου, συμμαθητῆς δὲ καὶ ἀργότερον διδάσκαλος τοῦ Θεοδώρου Β' Λατκάρεως (1254 - 1258). Ἀνεδείχθη ἰκανὸς κρατικὸς ὑπάλληλος, διπλωμάτης καὶ πολιτικός. Ἐλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Λυῶν τὸ 1274, ὅπου ἀπεφασίσθη ἡ ἔνωσις τῶν ἐκκλησιῶν. Πλὴν τῶν ποιημάτων, ρητορικῶν καὶ θεολογικῶν ἔργων ἔγραψε καί:

ΕΡΓΑ: I. Χρονικὴ συγγραφὴ.

Ἱστορία τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας. Συνεχίζει τὸν Νικήταν Χωνιάτην καὶ καλύπτει τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 1203 - 1261.

ΕΚΔ.: A. Heisenberg, Georgii Acropolitae opera 1, Lipsiae 1903, σ. 1 - 189.

ΠΗΓΑΙ: Γράφει ἐκ προσωπικῆς ἀντιλήψεως γεγονότων, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος διεδραμάτισε σημαντικὸν ρόλον.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τοὺς Ἐφραίμ, Νικηφόρον Γρηγορᾶν, Θεόδωρον Σκουταριώτην, Γεώργιον Σφραντζῆν.

ΛΕΞΙΑ: Ἀμερόληπτος καὶ ἀκριβὴς πηγή.

II. Ἐπιτάφιος τῷ ἀοιδίμῳ βασιλεῖ κυρῷ Ἰωάννῃ Δούκα (1254).

Ἐπιτάφιος λόγος εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Γ' Δούκαν Βατάτζην (1222 - 1254).

ΕΚΔ.: A. Heisenberg, Georgii Acropolitae opera 2, Lipsiae 1903, σ. 12 - 29.

ΛΕΞΙΑ: Ἀξιοσημείωτος πηγή περὶ τοῦ Ἰωάννου Βατάτζη καὶ τῆς ἐποχῆς του.

496. NOTITIA EPISCOPATUUM (Parthey X, 13ος αι.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως τῆς ἐποχῆς τοῦ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου (1261 - 1282).

Εκδ.: Parthey X, σ. 197 - 224.

Gelzer, σ. 590 - 595.

497. ΜΙΧΑΗΛ Η' ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ (1258 - 1282)

Ἰδρυτῆς τῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων, ὁ αὐτοκράτωρ ποὺ ἀνακατέλαβε τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τοὺς Φράγκους (1261).

ΕΡΓΑ: I. Π ρ ό σ τ α γ μ α τ ο ὕ 1 2 7 2.

Καθορίζει τὰς δικαιοδοσίας τοῦ Ἀνδρονίκου Β' ποὺ εἶχε στεφθῆ συν-αυτοκράτωρ τὸ ἔτος ἐκεῖνο (βλ. Dölger, Reg. ἀρ. 1994).

Εκδ.: A. Heisenberg, Aus der Geschichte und Literatur der Palaiologenzeit, SB. der Bayer. Akad. d. Wiss., Philos.- philol. u. hist. Kl. 1920, 10, München 1920, σ. 37 - 41.

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου τὴν ἐποχὴν τῶν Μιχαὴλ Η' καὶ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγων. Σημαντικὴ πηγὴ διὰ τὴν συνταγματικὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου.

II. Τυπικὰ μονῶν.

Τυπικὸν τῆς μονῆς Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τοῦ ἔρους Αὐξεντίου παρὰ τὴν Χαλκηδόνα (1282).

Εκδ.: A. Dmitrievskij, Τυπικὰ I, Kiev 1895, σ. 769 - 794.

Τυπικὸν τῆς μονῆς ἁγίου Δημητρίου Κωνσταντινουπόλεως (1282).

Εκδ.: I. Troickij, Imperatoris Michaelis Paleologi de vita sua opusculum neonon regulae, quam ipse Monasterio S. Demetrii praescripsit, fragmentum, Christianskoje Čtenije (= Χριστιανικαὶ διαλέξεις) 2 (1885) 529 - 579.

H. Grégoire, Imperatoris Michaelis Palaeologi «de vita sua», Byzantion 29 - 30 (1959 - 60) 447 - 74. (μὲ γαλλ. μετάφρ.).

ΑΣΙΑ: Τὸ τυπικὸν τῆς μονῆς ἁγ. Δημητρίου περιέχει σημαντικὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα διὰ τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγον. Καὶ τὰ δύο τυπικὰ χρήσιμα διὰ τὴν μελέτην τῶν μοναχικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς.

III. Χρυσόβουλλον τοῦ ἔτους 1272.

Χρυσόβουλλος λόγος διὰ τὴν αὐτοκέφαλον ἐκκλησίαν τῆς Ἀχρίδος (βλ. Dölger, Reg. ἄρ. 1992).

ΕΚΔ.: V. N. Beneševič, Opisanie grečeskich rukopisej monast. Sv. Ekateriny na Sinaje (= Περιγραφή ἑλληνικῶν χειρογράφων τῆς μονῆς ἁγ. Αἰκατερίνης τοῦ Σινᾶ), Catalogus cod. manuscr. gr. in mon. St. Catherinae in Monte Sina, τ. 1, 3, 1, Πετροῦπολις 1911, σ. 542 - 554.

Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα 5, σ. 266 - 269 (μερικὴ ἔκδοσις).

JGR. I, σ. 272 - 3 (μερικὴ ἔκδοσις).

ΑΣΙΑ: Καθορίζει τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Ἀχρίδος.

498. ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ ΟΓΕΡΙΟΥΣ (1278)

Μνημόνιον τοῦ πρωτονοταρίου Ogerius ἐπὶ τῆς συνομιλίας Μιχαὴλ Η΄ καὶ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ πάπα Νικολάου Γ΄, Marco καὶ Marchetto.

ΕΚΔ.: R. Loenertz, Mémoire d'Ogier, protonotaire, pour Marco et Marchetto nonces de Michel VIII Paléologue auprès du pape Nicolas III, 1278 printemps - été, Or. Chr. P. 31 (1965) 374 - 408.

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ αὐτοκράτορος σχετικῶς πρὸς τὴν ἑνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν.

499. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΥΖΙΚΗΝΟΣ (13ος αἰ.)

Βλ. ἄρ. 501: Θεόδωρος Σκουταριώτης, μετὰ τοῦ ὁποίου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δεόν νὰ ταυτισθῇ.

500. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ) ΚΥΠΡΙΟΣ (±1241 - 1290)

Ἐγεννήθη εἰς Κύπρον. Ἡ ἔφεσις τοῦ πρὸς μάθησιν τὸν ἔφερον εἰς Νίκαιαν, Ἐφeson καὶ τέλος εἰς Κων/πολιν, ὅπου ἐμαθήτευσε πλησίον τοῦ Γεωργίου Ἀκροπολίτου. Ἐλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν διένεξιν τὴν περὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ θεωρεῖται ὁ κύριος ἀντίπαλος τοῦ Ἰωάννου Βέκκου. Τὸ 1283 ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ἀλλ' ἀργότερον (1289) ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ καὶ ν' ἀποσυρθῆ εἰς μονήν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν.

ΕΡΓΑ: I. Λόγος τὰ καθ' ἑαυτὸν περιέχων. Αὐτοβιογραφία.

ΕΚΔ.: W. Lameere, La tradition manuscrite de la correspondance de Grégoire de Chypre, patriarche de C/ple (1283 - 1289), Bruxelles-Rome 1937 (κειμ. καὶ γαλλ. μετάφρ. σ. 176 - 191).
PG. 142, σ. 20 - 29.

II. Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: Σ. Εὐστρατιάδης, Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐπιστολαὶ καὶ μῦθοι, Ἀλεξάνδρεια 1910 (197 ἐπιστολαί).

III. Ἐγκώμια εἰς τοὺς αὐτοκράτορας Μιχαήλ Η' Παλαιολόγον καὶ Ἀνδρόνικον Β' Παλαιολόγον.

ΕΚΔ.: PG. 142, σ. 345 - 448.

IV. Ἐγκώμιον πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Μαδύτων Εὐθύμιον (±989 - 996).

ΕΚΔ.: Β. Ἀντωνιάδης, Γεωργίου Κυπρίου ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν ἐπίσκοπον Μαδύτων, ΔΙΕΕ. 4 (1894) 392 - 422 (κειμ.).

ΑΞΙΑ: Τὰ ἔργα τοῦ Γρηγορίου Κυπρίου παρέχουν πληροφορίας περὶ προσώπων καὶ γεγονότων τῆς ἐποχῆς του.

501. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΙΩΤΗΣ (Σύνοψις Σάθα, 13ος αι.)

Ἀνῆκεν εἰς τὸν κύκλον τῶν λογίων τῶν περὶ τὸν αὐτοκράτορα Θεόδω-

ρον Β' Λάσκαριν (1254 - 1258). Ἐχρημάτισε μητροπολίτης Κυζίκου καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου (1258 - 1282) ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κίνησιν πρὸς ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἀκριβῶς ἐξ αἰτίας τῶν φιλοδυτικῶν του ἀντιλήψεων ὁ διάδοχος τοῦ Μιχαὴλ Ἀνδρόνικος Β' Παλαιολόγος (1282 - 1328) τὸν ἀπεμάκρυνεν ἐκ τοῦ ἐπισκοπικοῦ του θρόνου.

ΕΡΓΑ: Σύνοψις χρονική. Χρονογραφία ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1261. Παραδίδεται ἀνωνύμως εἰς τὸν κώδικα 487 τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βενετίας, εἶναι δὲ γνωστὴ καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότου ὡς Σύνοψις Σάθα.

ΕΚΔ.: Κ. Σάθας, MB. 7, σ. 1 - 556.

A. Heisenberg, Georgii Acropolitae opera 1, Lipsiae 1903, σ. 275 - 302 (συμπληρώσεις εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Γεωργίου Ἀκροπολίτου).

ΠΗΓΑΙ: Διὰ τὰ γεγονότα μέχρι τοῦ 1118 ἀντλεῖ ἐκ τῶν Ἰωάννου Μαλάλα, Γεωργίου Κεδρηνοῦ, Συνεχιστοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ καὶ ἄλλης κοινῆς μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου Μανασσῆ πηγῆς. Διὰ τὰ μετὰ τὸ 1118 γεγονότα ἐπεξεργάζεται τὸ ἱστορικὸν ἔργον τοῦ Νικήτα Χωνιάτου καὶ τοῦ Γεωργίου Ἀκροπολίτου καὶ συμπληρῶνει τὸ ἔργον τοῦ τελευταίου μὲ νέαν ὕλην ἐκ καλῶν πηγῶν καὶ ἐκ προσωπικῶν του ἐντυπώσεων.

ΑΣΙΑ: Ἡ σημασία τοῦ ἔργου ἐγκεῖται κυρίως εἰς τὴν προσθήκην νέων, ἀγνωστων ἄλλοθεν στοιχείων.

502. ΒΑΡ ΕΒΡΑΙΟΣ (Bar Hebraeus, Abulfarağ, 1225/6 - 1286)

Τὸ ὄνομά του ἦτο Ἰωάννης καὶ ὡς ἐπισκόπου Γρηγόριος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Μελιτηνὴν. Κατὰ τὰ ἔτη 1264 - 1286 εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ «μαφριάν», ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ τῶν Ἰακωβιτῶν ἐρχομένου ἀμέσως μετὰ τὸν τοῦ πατριάρχου.

ΕΡΓΑ: Ἰ. Καθολικὴ ἱστορία, εἰς τὴν συριακὴν.

Ἀναφέρεται εἰς τὰς πολιτικὰς πράξεις καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα μέχρι τοῦ 1286. Τὸ ἔργον συνεχίσθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βάρ Γρηγορίου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του μέχρι τοῦ ἔτους 1288 καὶ ὑπὸ ἀγνώστου μέχρι τοῦ 1496.

ΕΚΔ.: E. A. W. Budge, Bar Hebraeus, The Chronography of Gregory Abû'l Faraj. . . transl. from the Syriac, London 1932 (vol I: Translation, vol. II: Syriac text).

Τὸ α' μέρος : P. J. Brunns - G. C. Kirsch, Lipsiae 1789 (2 τόμοι, μετὰ λατιν. μεταφρ.).

Τὸ β' καὶ γ' μέρος : J. B. Abbeloos - Th. J. Lamy I - III, Lovanii 1872 - 1877 (μετὰ λατινικῆς μεταφρ.) καὶ

P. Bedjan, Paris 1890.

ΠΗΓΑΙ: Κυρία πηγή του εἶναι ἡ χρονογραφία τοῦ Μιχαήλ τοῦ Σύρου.

II. Ἀραβικὴ καθολικὴ ἱστορία, εἰς τὴν ἀραβικὴν.

Εἶναι ἐν μέρει ἐπιτομὴ καὶ ἐν μέρει διασκευὴ τοῦ πολιτικοῦ περιεχομένου τῆς καθολικῆς ἱστορίας.

ΕΚΔ.: P. Anton Salihani S. I., Συνοπτικὴ ἱστορία τῶν δυναστειῶν ὑπὸ Γρηγορίου Ἀμπουλφαράη, υἱοῦ τοῦ ἱατροῦ Ἀαροῦν ἐκ Μελιτηνῆς, ἐπίκλην Βάρ Ἐβραίου, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ καθολικοῦ τυπογραφεῖου τῶν Ἰησοῦιτῶν, Βηρυτὸς 1890 (ἀραβιστί).

G. Lorenz Bauer, Des Gregorius Abulfaradsch kurze Geschichte der Dynastien, oder Auszug der allgemeinen Weltgeschichte, Leipzig 1783 καὶ 1785 (2 τόμοι, γερμ. μετάφρ.).

503. NOTITIAE SUGDAEAE (13ος αι.)

Βλ. ἀρ. 629.

504. ΜΑΝΟΥΗΛ ΟΛΟΒΩΛΟΣ (±1245 - 1300;)

Διδάσκαλος τῆς λογικῆς εἰς τὴν πατριαρχικὴν Ἀκαδημίαν (1267) καὶ ρήτωρ τῆς ἐκκλησίας. Ἀνέπτυξε μεγάλην φιλολογικὴν δραστηριότητα. Εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως ἐτήρησε στάσιν σαφῶς ἀντιδυτικὴν καὶ ἔνεκα ταύτης ἐξωρίσθη εἰς μονὴν τῆς Νικαίας. Τὸ μοναχικὸν του ὄνομα ἦτο Μάξιμος. Ἀργότερον ἀπεσύρθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Μεγάλου Ἀγροῦ. Ἀναφέρεται ὡς μετασχὼν τῆς Συνόδου τοῦ 1284. Ἐγράψε ποιήματα καὶ λόγους.

ΕΡΓΑ: Λόγοι καὶ ἐγκώμια πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγον.

Εκδ.: M. Treu, Manuelis Holoboli orationes I - II, Programm des königl. Victoria-Gymnasiums, Potsdam 1906/7.

Ξ. Σιδερίδης, Μανουὴλ Ὀλοβώλου, ἐγκώμιον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Η΄ τὸν Παλαιολόγον, ΕΕΒΣ. 3 (1926) 174 - 191 (κειμ.). Ἐγγραφή μετὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1282.

L. Previale, Un panegirico inedito per Michele VIII Paleologo, BZ. 42 (1943 - 1949) 15 - 45 (κειμ.). Ἐγγραφή μεταξὺ φθινοπώρου 1272 καὶ φθινοπώρου 1273.

ΑΣΙΑ: Οἱ λόγοι τοῦ Μανουὴλ Ὀλοβώλου δίδουν πληροφορίας περὶ τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς τοῦ Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγου.

505. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

α. Ε. Βουρβουδάκης, Μεσαιωνικὰ μνημεῖα Κρήτης, Ἀρχαιολ. Δελτ. 22, 1967 (1969) Β΄ 2, 507 - 513.

30 βυζαντινὰ νομίσματα τοῦ 6ου, 7ου καὶ 11ου - 13ου αϊ.

β. Sonja Georgieva - Nedjalka Gizdova, Srednovekovnata krepost Cepina. Archeologičeski proučvanija 1961 - 1964 g. (= Τὸ μεσαιωνικὸν φρούριον τῆς Cepina. Ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι 1961 - 1964), Izvestija τοῦ (Βουλγ.) Ἀρχαιολ. Ἰνστ. 29 (1966) 41 - 56.

Νομίσματα τοῦ 5ου - 6ου καὶ 12ου - 13ου αϊ.

γ. T. Gerasimov, Monetni sükrovišta namereni v Bülgarija prez 1965 g. (= Νομισματικὰ εὐρήματα ἐν Βουλγαρίᾳ τοῦ ἔτους 1965), Izvestija τοῦ (Βουλγ.) Ἀρχαιολ. Ἰνστ. 29 (1966) 211 - 216.

Νομίσματα τῶν 4ου, 10ου καὶ 13ου αϊ.

δ. T. Gerasimov, Monetni sükrovišta namereni v Bülgarija prez 1966 g. (= Νομισματικὰ εὐρήματα ἐν Βουλγαρίᾳ τοῦ ἔτους 1966), Izvestija τοῦ (Βουλγ.) Ἀρχαιολ. Ἰνστ. 30 (1967) 187 - 192.

1400 χιλιάδα νομίσματα τοῦ 12ου - 13ου αϊ. καὶ ἄλλα νομίσματα ἀπὸ τοῦ 9ου μέχρι τοῦ 13ου αϊ.

ε. T. Gerasimov, Sükrovišta s moneti namereni v Bŭlgarija prez 1967 g. (= Νομισματικά εὐρήματα ἐν Βουλγαρία τοῦ ἔτους 1967), Izvestija toŭ (Βουλγ.) Ἀρχαιολ. Ἰνστ. 31 (1969) 231 - 237.

Χαλκᾶ καὶ χρυσᾶ νομίσματα τοῦ 4ου - 7ου καὶ 11ου - 13ου αἰ.

στ. T. Gerasimov, Monnaies des Paléologues avec des représentations d'étoiles, Byzantinobulgarica 3 (Sofia 1969) 103 - 116.

Νομίσματα 13ου αἰ.

ζ. T. Hackens, Un trésor byzantin à Sao-Paulo (Monnaies scyphates en bronze provenant de Béroia, Macédoine), Dédalo 1, 2 (1965) 13 - 25.

384 νομίσματα τῶν αὐτοκρατόρων Ἰωάννου Β', Μανουήλ Α', Ἰσαακίου Β', Ἀλεξίου Γ' καὶ Θεοδώρου Α' Λασκάρως εὐρεθέντα εἰς τὴν Βέροιαν.

η. M. F. Hendy, Coinage and Money in the Byzantine Empire 1081-1261 (Dumbarton Oaks Studies 12), Washington 1969.

Νομίσματα 11ου - 13ου αἰ.

θ. H. Ingholt, A Hoard of Silver Coins of the Empire of Nicaea, Centennial Publication of the American Numismatic Society, New York 1958, σ. 73 - 81.

Νομίσματα τοῦ 13ου αἰ.

ι. Jord. Jurukova, Moneti i pečati ot Perniškata krepost (= Νομίσματα καὶ μολυβδόβουλλα ἐκ τοῦ κάστρου Περνίκου), Archeologija IV, 4 (1962) 39 - 45.

Περιλαμβάνονται 39 βυζαντινὰ νομίσματα τοῦ 6ου - 13ου αἰ. καὶ 6 μολυβδόβουλλα.

ια. Μαντῶ Καραμεινή-Οἰκονομίδου, Νομισματικὴ συλλογὴ Ἀθηνῶν, ΑΔ. 21, 1966 (1968) Β' 1, 7 - 14.

Νομίσματα τοῦ 4ου - 7ου καὶ 12ου - 13ου αἰ.

ιβ. Μαντῶ Καραμεινή-Οἰκονομίδου, Ἀθηναί - Ἀττική. Νομισματικὴ συλλογὴ Ἀθηνῶν, ΑΔ. 22, 1967 (1968) Β' 1, 8 - 13.

Χαλκᾶ νομίσματα τοῦ 11ου - 13ου αἰ.

ιγ. Manto Caramessini-Oekonomides, Contribution à l'étude de la numismatique du XIIIe siècle, Rev. Num. VIe S., 9 (1967) 252 - 264.

Νομίσματα τοῦ 12ου - 13ου αἰ.

ιδ. Μαντῶ Καραμεσίνη-Οἰκονομίδου, Νομισματικὴ συλλογὴ Ἀθηνῶν, ΑΔ. 23, 1968 (1969) Β' 1, 12 - 15.

Νομίσματα 12ου καὶ 13ου αἰ.

ιε. A. Milčev - T. Filipov, Vizantijska kolektivna monetna nahodka ot gr. Lom [= Ἐθασαυρὸς βυζαντινῶν νομισμάτων ἐκ Lom (Β.Δ. Βουλγαρίας)], Archeologija IX, 1 (1967) 32 - 39.

Χαλκᾶ νομίσματα τῶν ἐτῶν 1118 - 1222.

ιστ. B. Mitrea, Scoperte di monete antiche sul territorio della R.P.R., Fasti Archaeol. 17 (1962) ἀρ. 843.

Βυζαντινὰ χρυσοῦ καὶ χάλκινα νομίσματα τοῦ 6ου καὶ 10ου - 13ου αἰ. ἐξ ἀνασκαφῶν τῆς Ρουμανίας.

ιζ. T. Gerasimov, Paričnijat pazar v türžišteto Diskoduratera (= Antike und mittelalterliche Münzen vom antiken Emporium Discoduratera) (μὲ γερμ. περὶλ.), Izvestija d. Bezičksmuseums Tŭrnovo 4 (1968) 25 - 40.

Νομίσματα 4ου, 5ου, 12ου καὶ 13ου αἰ.

ιη. A. Καραμεσίνη-Οἰκονομίδου, Νομίσματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλεῖου, Ἐπιστ. Ἐπετ. Πολυτεχνικῆς Σχ. Πανεπιστ. Θεσ/νίκης 4 (1969 - 1970) 207 - 213.

Νομίσματα 12ου - 13ου αἰ.

ιθ. Περὶ νομισμάτων τοῦ 13ου αἰ. βλ. καὶ ἀρ. 567 (β, γ, δ).

506. ΣΙΓΙΛΛΙΑ

Περὶ σιγιλλίων τοῦ 13ου αἰ. βλ. ἀρ. 568 (β, γ), 632 (β, γ, δ).

507. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

Περὶ ἐπιγραφῶν τοῦ 13ου αἰ. βλ. ἀρ. 569 (β, ε, στ), 633 (α, β, δ, ε, ζ, η).

508. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (13ος αἰ.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον διὰ τὸν 13ον αἰ. ἐν Dölger, Reg. (βλ. ἀρ. 142), ἀρ. 1658 - 2230.

509. BYZANTINO - BENETIKA ΕΓΓΡΑΦΑ (9ος - 13ος αἰ.)

Συλλογὴ ἐγγράφων ἀφορώντων τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Ἀνατολήν, κυρίως δὲ τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις μεταξὺ τῆς ἰταλικῆς δημοκρατίας καὶ τοῦ Βυζαντίου. Καλύπτουν τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 814/20 μέχρι τοῦ 1299. Σημαντικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐγγράφων τούτων ἀναφέρεται εἰς τὴν Δ' σταυροφορίαν.

Εκδ.: G. L. Fr. Tafel - G. M. Thomas, Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig, mit besonderer Beziehung auf Byzanz und die Levante I - III (Fontes Rerum Austriacarum II: Diplomataria et acta, τ. 12 - 14), Wien 1856 - 7.

510. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (13ος αἰ.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον ἐν Grumel, Reg. (βλ. ἀρ. 38) τόμ. I, τεῦχος 3, ἀρ. 1197 - 1202 καὶ Laurent, τεῦχος 4, ἀρ. 1203 - 1576, 1781 - 1782 καὶ append. ἀρ. 1 - 3.

**Β 1. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον περατοῦται ἐντὸς τοῦ 13ου αἰ.**

511. ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΟΥ ΜΟΡΕΩΣ (14ος αἰ.)

Ἐμμετρον χρονικόν, τὸ ὁποῖον ἐγράφη κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 14ου

αι. (πιθανώτατα μεταξύ τῶν ἐτῶν 1333 καὶ 1349) ὑπὸ τινος ἑλληνοφράγκου (γασμούλου) τῆς Πελοποννήσου. Σώζεται εἰς ἑλληνικὴν, φραγκικὴν, ἰταλικὴν καὶ ἀραγωνικὴν παράλλαξιν. Ἀναφέρει ἐν συντομίᾳ τὰ γεγονότα τῆς Α' καὶ τῆς Δ' σταυροφορίας καὶ πραγματεύεται κυρίως τὰ γεγονότα τῆς φραγκικῆς κυριαρχίας εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1292.

ΕΚΔ.: Π. Π. Καλονάρος, Τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως, Ἀθῆναι 1940.
'Αναστατικὴ ἔκδοσις 1969.

J. Schmitt, The Chronicle of Morea, London 1904.

ΑΣΙΑ: Τὸ ποίημα δὲν ἔχει λογοτεχνικὴν ἀξίαν, ἀποτελεῖ ὁμῶς λίαν χρήσιμον πηγὴν διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς φραγκικῆς κυριαρχίας εἰς τὴν Πελοπόννησον. Διαπνέεται ὑπὸ φιλοφραγκικῶν αἰσθημάτων καὶ δεικνύει ἐλαχίστην συμπάθειαν διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαόν.

512. ΠΟΙΗΜΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΤΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (1392)

Ἀποτελεῖται ἐξ 759 πολιτικῶν στίχων καὶ ἀφηγεῖται τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων τὸ 1204, τὴν ἀνάκτησίν τῆς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ 1261 καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ γεγονότα τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου (1261 - 1282). Ὡς χρόνος συγγραφῆς τοῦ ποιήματος ἀναφέρεται εἰς τοὺς τελευταίους στίχους τὸ 1392 (131 χρόνια ἀπὸ τῆς ἀνόδου τῶν Παλαιολόγων εἰς τὸν θρόνον).

ΕΚΔ.: J. A. Buchon, Recherches historiques sur la principauté française de Morée 2, Paris 1845, σ. 335 - 367.

J. Müller, Byzantinische Analekten, SB. d. Wiener Akad. 9 (1852) 336 - 389.

ΠΗΓΑΙ: Νικήτας Χωνιάτης καὶ Γεώργιος Ἀκροπολίτης.

ΑΣΙΑ: Ἐλαχίστη ἢ ἱστορικὴ σημασία τοῦ ποιήματος.

Β 2. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ 13ου αἰ.

14ου αἰῶνος	Βυζαντινο-Γενουατικὰ ἔγγραφα	572
Γεώργιος Παχυμέρης		513
Βίος Ἀθανασίου Α'		515
Ἐφραίμ		516
Θωμᾶς Μάγιστρος		520
Νικηφόρος Χοῦμος		522
Notitia Episcopatum		523
Θεόδωρος Μετοχίτης		525
Νόμος Γεωργικὸς		527
Μαρίνος Σανουῖδος		530
Μανουὴλ Φιλῆς		531
Βίος Γρηγορίου Σιναιτου		533
Ἀνώνυμον Χρονικὸν		540
Βυζαντινὰ Χρονικὰ		541
Ἀνδρέας Δάνδαλος		543
Νικηφόρος Γρηγοράς		545
Ἰωάννης Λαζαρόπουλος		553
	15ου αἰῶνος	
	Βουλγαρικὸν χρονικὸν	581
	Μιχαὴλ Πανάρετος	586
	Δούκας	619
	Γεώργιος Σφραντζῆς	623
	Λαόνικος Χαλκοκονδύλης	627
	Notitiae Sudaee	629
	16ου αἰῶνος	
	Βραχέα χρονικὰ	641
	Χρονικὰ Τουρκικὰ	644
	Ἐνθυμήσεις	650

ΠΗΓΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ 14ου ΑΙΩΝΟΣ

Α. Σύγχρονοι

513. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΧΥΜΕΡΗΣ (1242 - ± 1310)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Νίκαιαν καὶ μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὸ 1261. Χάρις εἰς τὴν ἐξάίρετον κλασσικὴν του μόρφωσιν ἀνῆλθε συντόμως εἰς ὑψηλὰ πολιτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα. Ἀνῆκεν εἰς τοὺς λογίους τοῦ ἀντετάχθησαν εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ρητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἔγραψε πολλὰ σχετικὰ ἔργα, καθὼς καὶ ἐπιστολάς καὶ ἱστορίαν.

ΕΡΓΑ: Σὺ γ γ ρ α φ ι κ α ἰ ἱ σ τ ο ρ ῖ α ι, εἰς 13 βιβλία.

Συνεχίζει τὴν «Χρονικὴν συγγραφὴν» τοῦ Γεωργίου Ἀκροπολίτου καὶ ἀφηγεῖται τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 1255 - 1308, δηλαδὴ τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγου (1258 - 1282) καὶ μέρους τῆς βασιλείας τοῦ Ἀνδρονίκου Β΄ (1282 - 1328).

ΕΚΔ.: I. Bekker, CB. I - II, Bonnae 1835.

PG. 143, σ. 443 - 996 καὶ 144, σ. 15 - 716.

ΠΗΓΑΙ: Προφορικαὶ μαρτυρίαι, ἐπίσημα ἔγγραφα, προσωπικαὶ παρατηρήσεις.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΟΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Νικηφόρον Γρηγορᾶν.

ΛΕΞΙΑ: Ἡ σπουδαιότερα καὶ λεπτομερεστέρα πηγὴ περὶ τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 13ου αἰ. Ἀφιερώνει μέγα μέρος τοῦ ἔργου του εἰς τὰς δογματικὰς διενέξεις.

514. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Α΄ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (1289 - 1293 καὶ 1303 - 1311)

ΕΡΓΑ: Ἐ π ι σ τ ο λ α ἰ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον Β΄ καὶ ἄλλας προσωπικότητας τῆς ἐποχῆς.

ΕΚΔ.: A.-M. Maffry Talbot, The Correspondence of Athanasius I, Patriarch of Constantinople: Letters to the Emperor Andronicus II, Members of the Imperial Family, and Officials (CFHB. VII, Series Washingtonensis = Dumbarton Oaks Texts III), Washington, D.C. 1975.

ΑΞΙΑ: Παρέχονται πληροφορίες περι τῆς οικονομικῆς δυσπραγίας τοῦ βυζαντινοῦ λαοῦ καὶ τῆς καταπιέσεώς του ὑπὸ τῶν φορολογικῶν ὑπαλλήλων.

515. ΒΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α΄ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
(μέσα 13ου αι. - ἀρχ. 14ου αι.)

Ἐχρημάτισε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰ ἔτη 1289 - 1293 καὶ 1303 - 1311. Κατὰ τοὺς βιογράφους του κατήγето ἐξ Ἀλεξανδρουπόλεως, κατὰ τὸν Σφραγτζῆν ὁμως ἐξ Ἀνδρούσης Πελοποννήσου.

Ὁ βίος του σώζεται εἰς δύο παραλλαγάς.

Πρώτη παραλλαγή: Συγγραφεὺς της εἶναι ὁ Θεόκτιστος Στουδίτης (14ος αι.) (βλ. ἀρ. 517).

ΕΚΔ.: H. Delehaye, La vie d'Athanase, patriarche de Constantinople (1289 - 1293; 1304 - 1310), Mélanges d'archéologie et d'histoire 17 (1897) 47 - 74.

A. Papadopoulos-Kerameus, Žitija dvuch vselenskich patriarchov XIV v., svn. Afanasija I i Isidora I (= Βίος δύο οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν τοῦ ΙΔ' αι., ἀγ. Ἀθανασίου Α' καὶ ἀγ. Ἰσιδώρου Α'), Zapiski ist.-filol. Fakulteta Imp. St. Petersburgskago Universiteta 76 (1905) 1 - 51.

Δευτέρα παραλλαγή: Συγγραφεὺς της ὁ μοναχὸς Ἰωσήφ Καλοθέτος (14ος αι.) (βλ. ἀρ. 518).

ΕΚΔ.: Ἀθανάσιος Παντοκρατορινός, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ Ἀθανασίου Α' Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου (1289 - 1293 καὶ 1304 - 1310) συγγραφεῖς ὑπὸ Ἰωσήφ Καλοθέτου μοναχοῦ, Θρακικά 13 (1940) 59 - 107.

ΑΞΙΑ: Ὁ βίος εἶναι σημαντικὸς διὰ τὰς πληροφορίας ποὺ μᾶς δίδει διὰ τὴν διαμάχην μεταξὺ ἐνωτικῶν καὶ ἀνθενωτικῶν.

516. ΕΦΡΑΙΜ († μετὰ τὸ 1313)

Ἄγνωστος κατὰ τὰ ἄλλα συγγραφεύς.

ΕΡΓΑ: Ἐμμετρον Χρονικόν, ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου ἀνακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1261). Ὁ τίτλος καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔργου δὲν σώζονται. Ἐγγράφη περὶ τὸ 1313, ἔτος εἰς ὃ περατοῦται καὶ ὁ παρατιθέμενος εἰς τὸ τέλος τοῦ Χρονικοῦ κατάλογος ἐπισκόπων καὶ πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.

ΕΚΔ.: I. Bekker, Ephraemius, CB. Bonnæ 1840.

E. Miller, Rec. Hist. Cr., Historiens grecs I (1875), Pars V, σ. 523 - 526 καὶ 624 - 646 (ἀποσπάσματα).

ΠΗΓΑΙ: Ἰωάννης Ζωναρᾶς: διὰ τὸ πρῶτον μέρος, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξίου Α΄ Κομνηνοῦ (1118). Νικήτας Χωνιάτης: διὰ τὴν περίοδον 1118 - 1204. Γεώργιος Ἀκροπολίτης: διὰ τὸ τελευταῖον μέρος μέχρι τοῦ 1261.

ΑΣΙΑ: Τὸ ἔργον ἀντιγράφει ἀπλῶς ἄλλας γνωστὰς πηγὰς καὶ στερεῖται αὐτοτελοῦς ἱστορικῆς ἀξίας.

517. ΘΕΟΚΤΙΣΤΟΣ ΣΤΟΥΔΙΤΗΣ (14ος αἰ.)

Ὁ Θεόκτιστος ἔζησε κατὰ τὸν 14ον αἰ. Ἦτο μοναχὸς τῆς μονῆς Στουδίου. Ἐγράψε τὸν βίον, δύο ἐγκώμια καὶ μίαν Ἀκολουθίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀθανασίου Α΄ (1289 - 1293 καὶ 1303 - 1311). Ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς παρουσιάζει ὁ βίος τοῦ Ἀθανασίου (βλ. ἀρ. 515).

518. ΙΩΣΗΦ ΚΑΛΟΘΕΤΟΣ (14ος αἰ.)

Ἦσυχαστὴς μοναχός, ἔζησε κατὰ τὸν 14ον αἰ. Ἐγράψε τὸν βίον τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου Α΄ (1289 - 1293 καὶ 1303 - 1311) (βλ. ἀρ. 515).

519. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΗΣ († ± 1321)

Γιὸς τοῦ μεγάλου λογοθέτου Γεωργίου Ἀκροπολίτου, μέγας λογοθέτης ἀπὸ τοῦ 1296. Ἐγράψε βίους ἁγίων. Τοῦ ἀποδίδεται ὁ βίος τοῦ ἁγίου Εὐδοκίμου τοῦ δικαίου (βλ. ἀρ. 240).

520. ΘΩΜΑΣ ΜΑΓΙΣΤΡΟΣ (±1270 - ±1325)

Εἶναι ἐπίσης γνωστός μὲ τὸ μοναχικόν του ὄνομα Θεόδουλος. Ἐζήσεν ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β΄ Παλαιολόγου (1282 - 1328), τοῦ ὁποῦ ὑπῆρξε καὶ σύμβουλος. Ἦτο ὀνομαστός λόγιος τῆς ἐποχῆς του. Ἐγράψε σχόλια εἰς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ρητορικοὺς λόγους καὶ ἐπιστολάς.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: PG. 145, σ. 404 - 445.

II. Λόγοι.

Λόγοι ἐπὶ διαφόρων θεμάτων. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ λόγοι «Περὶ βασιλείας» καὶ «Περὶ πολιτείας».

ΕΚΔ.: PG. 145, σ. 353 - 404.

PG. 145, σ. 448 - 496 (Περὶ βασιλείας).

PG. 145, σ. 496 - 548 (Περὶ πολιτείας).

521. ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΑΣ (14ος αϊ.)

Συνοδικὸν τῆς μητροπόλεως Λακεδαιμονίας παρέχον πίνακα τῶν ἐπισκόπων τῆς ἀπὸ τοῦ 9ου μέχρι τοῦ 14ου αϊ.

ΕΚΔ.: V. Laurent, La liste épiscopale du Synodicon de la métropole de Lacédémone, REB. 19 (Mélanges R. Janin, 1961) 208 - 226 (ἀποσπάσματα).

R.J.H. Jenkins - C. Mango, A Synodicon of Antioch and Lacedaemonia, DOP. 15 (1961) 225 - 242 (ἀποσπάσματα).

ΑΞΙΑ: Ὁ κατάλογος τῶν ἐπισκόπων δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ πλήρης οὔτε ἀπολύτως ἀκριβής ὡς πρὸς τὴν χρονολογικὴν κατάταξιν τῶν ὀνομάτων

522. ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΧΟΥΜΝΟΣ (±1250/5 - 1327)

Ἀνήκεν εἰς τὸν κύκλον τῶν λογίων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β΄

(1282 - 1328) καὶ διετήρει φιλικὰς σχέσεις μὲ πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας τῆς ἐποχῆς του. Κατεῖχεν εἰς τὴν βυζαντινὴν αὐτὴν τὴν θέσιν τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου (ἄξιώμα ἀντιστοιχοῦν περίπου πρὸς τὸ τοῦ ἰδιαίτερου γραμματέως τοῦ αὐτοκράτορος) καὶ ἔγραψεν ἔργα θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ, εἰς τὰ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύονται αἱ ἀριστοκρατικαὶ τάσεις τῆς ἐποχῆς του. Τὸ 1320 ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν κοσμικὴν ζωὴν καὶ ἐμόνασε μὲ τὸ ὄνομα Ναθαναήλ.

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολαί. Συλλογὴ 172 ἐπιστολῶν.

ΕΚΔ.: J. Fr. Boissonade, *Anecdota Nova*, Parisiis 1844, σ. 1 - 190 (αἱ ἐπιστολαὶ ὑπ' ἀρ. 36, 38, 43, 93, 95 καὶ 134 δὲν εἶναι τοῦ Χούμνου).

ΑΣΙΑ: Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Νικηφόρου Χούμνου εἶναι σημαντικὴ ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Μνημονεύει πολλὰ γεγονότα καὶ γενικώτερον ἀντικατοπτρίζει τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τῆς ἐποχῆς του.

523. NOTITIA EPISCOPATUUM (Ἐκθεσις τοῦ Ἀνδρονίκου Β')

(13ος - 14ος αἰ.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, συγγραφεὶς ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β' (1282 - 1328) ὑπὸ τινος κυροῦ Μηναῖ.

ΕΚΔ.: Gelzer, σ. 597 - 601.

Parthey XI, σ. 225 - 235.

524. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΟΥΚΙΤΗΣ (14ος αἰ.)

Πρωτονοτάριος καὶ πρωτοβεστιάριος τῶν Μεγαλοκομνηνῶν.

ΕΡΓΑ: I. Ἐγραψεν ἐπικήδειον λόγον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Β' τῆς Τραπεζοῦντος (1297 - 1330), ὅπου δίδει πληροφορίας περὶ τῶν Σελτζούκων καὶ ἀναφέρει τοὺς Χαζάρους.

ΕΚΔ.: Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας I, Πετροῦπολις 1891, σ. 421 - 429.

II. Ἐγρχψεν ἐπίσης ἐγκώμιον τοῦ μεγαλομάρτυρος Εὐγενίου τοῦ Τραπεζουντίου (περὶ τῶν ἄλλων παραλλαγῶν τοῦ βίου τοῦ Εὐγενίου βλ. ἀρ. 389 καὶ 553).

Εκδ.: A. Papadopoulos-Kerameus, *Fontes Historiae Imperii Trapezuntini I*, Petropoli 1897 (φωτοτ. ἀνατ. Amsterdam 1965), σ. 1 - 32.

525. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΕΤΟΧΙΤΗΣ (1260/1 - 1332)

Ἵπῆρξεν ἀνώτατος ὑπάλληλος τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου (1282 - 1328) ἐφθασεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου λογοθέτου (1314). Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ἀνδρονίκου Β' ἀπεσύρθη εἰς τὴν Μοῦνην τῆς Χώρας, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἀνέπτυξε ποικίλην φιλολογικὴν δραστηριότητα. Παλαιότερον ἐπιστεύετο ὅτι ὁ Θεόδωρος Μετοχίτης εἶχε γράψει καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ ἱστορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν «Βυζαντίδα», ἀλλ' ἡ νεωτέρα ἔρευνα δὲν δέχεται τὰ ἔργα ταῦτα ὡς ἰδικά του.

ΕΡΓΑ: I. Ποιήματα. Τὰ ποιήματα τοῦ Θεοδώρου Μετοχίτου ἔχουν γενικώτερον ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον. Ἀπὸ τὰ εἴκοσι ὡς τώρα γνωστὰ ἔχουν ἐκδοθῆ μόνον δύο.

Εκδ.: M. Treu, *Dichtungen des Grosslogotheten Theodoros Metochites*, Gymnasialprogr., Potsdam 1895.

R. Guiland, *Les poésies inédites de Théodore Métochite*, *Byzantion* 3 (1926) 265 - 302 (μελέτη περιέχουσα ἀποσπάσματα ποιημάτων).

II. Ἐκθεσις περὶ τῆς εἰς Σερβίαν ἀποστολῆς, ὅπου εἶχε σταλῆ ὡς ἐπίσημος ἐκπρόσωπος τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς διὰ νὰ συνάψῃ εἰρήνην καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν γάμον τοῦ Σέρβου ἡγεμόνος Μιλούτιν μετὰ τὴν κόρην τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' Σιμωνίδα.

Εκδ.: K. Σάθας, MB. 1, σ. 154 - 193.

III. Ἐγκώμιον Νικαίας (Νικαεύς).

Εκδ.: K. Σάθας, MB. 1, σ. 139 - 153.

526. ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΒΛΑΣΤΑΡΗΣ (14ος αι.)

Ἱερομόναχος καὶ νομομαθής.

ΕΡΓΑ: I. Σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον. Πρόκειται περὶ ἐγχειριδίου ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου συντεταγμένου ἀλφαβητικῶς. Ἐγγραφή τὸ 1335.

ΕΚΔ.: Γ.Α. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα 6, Ἀθῆναι 1859, σ. 1 - 518.

PG. 144, σ. 860 - 1400.

ΑΞΙΑ: Τὸ «Σύνταγμα» ἀποτελεῖ πολύτιμον πηγὴν διὰ τὸ δίκαιον, ἰδίᾳ τοῦ 14ου αἰ., πρέπει ὅμως νὰ χρησιμοποιηθῆται μὲ ἀυστηρὰν προσοχὴν, διότι περιέχει πολὺ παλαιὸν ὕλικόν.

II. Περὶ τῶν ὀφφικίων τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Μεταξὺ τῶν διαφόρων ἔργων τὰ ὁποῖα ἐνεσωμάτωσεν ὁ Βλαστάρης εἰς τὸ Σύνταγμα περιλαμβάνεται καὶ τὸ ἀνωτέρω στιχοῦρημα.

ΕΚΔ.: J. Verpeaux, Pseudo-Kodinos, Traité des offices, Paris 1966, σ. 318-319.

Γ.Α. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα 5, Ἀθῆναι 1855, σ. 540 (= Κωδινὸς Κουροπαλάτης, CB. σ. 116, βλ. ἀρ. 546· πρβ. ἀρ. 547).

527. ΝΟΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ (β' ἡμισυ 6ου - μέσα 14ου αἰ.)

Ἱδιωτικὴ συλλογὴ διατάξεων ρυθμιζουσῶν τὰς ἀγροτικὰς σχέσεις εἰς τὸ Βυζάντιον. Δὲν παρεδόθη εἰς ἐνιαίαν καὶ σταθερὰν μορφήν, ἀλλ' εἰς πολλὰς παραλλαγὰς δυναμένᾳ ν' ἀναχθοῦν εἰς τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ μεταξὺ τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 6ου αἰ. καὶ τῶν μέσων τοῦ 14ου αἰ.

ΕΚΔ.: JGR. II, σ. 63 - 71.

W. Ashburner, The Farmer's Law, JHS. 30 (1910) 97 - 108 (κείμε.) καὶ 32 (1912) 87 - 95 (ἀγγλ. μετάφρ.).

528. ΑΣΣΙΖΑΙ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΥ (14ος αι.)

Ἀσσίζαι ἢ δίκαιον τῶν Ἀσσιζῶν ἀπεκλήθη ἡ συλλογὴ νόμων καὶ ἐθίμων

τῶν φραγκικῶν κρατῶν τῆς Ἀνατολῆς, κυρίως δὲ τῶν βασιλείων Ἱεροσολύμων καὶ Κύπρου. Διεκρίνοντο εἰς τὰς Ἀσσίζας τῆς Ὑψηλῆς Αὐλῆς (Haute Court), ρυθμιζούσας τὰς σχέσεις μεταξύ τῶν Φράγκων πριγκήπων καὶ τῶν βασισάλων των, καὶ τὰς Ἀσσίζας τῆς Κάτω Αὐλῆς (Basse Court ἢ Court des bourgeois), περιεχούσας διατάξεις ἀστικοῦ καὶ ποινικοῦ δικαίου. (Assise, μετοχῆ τοῦ ἀρχαίου γαλλικοῦ ρήματος assire = κάθημαι, σημαίνει τόσον συνεδρίασιν δικαστηρίου, ὅσον καὶ δικαστήριον καὶ νομοθετικὸν κώδικα).

Εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετεφράσθησαν — ἀγνοοῦμεν πότε ἀκριβῶς — αἱ Ἀσσίζαι τῆς Κάτω Αὐλῆς. Τὰ σωζόμενα κείμενα ἀναφέρονται εἰς τὸν 14ον αι.

Εκδ.: Κ. Σάθας, MB. 6, σ. 3 - 497.

ΛΕΞΙΑ: Σημαντικὴ πηγὴ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἱστορίαν τῶν περιοχῶν τὰς ὁποίας κατέλαβον οἱ Φράγκοι μετὰ τὸ 1204. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως παρουσιάζει τὸ ἑλληνικὸν κείμενον, διότι ἔχει γραφῆ εἰς νεοκυπριακὴν διάλεκτον.

529. ΒΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ (±1252 - 1336)

Ὁ βίος ἐγράφη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου (1354 - 1355 καὶ 1364 - 1376) (βλ. ἀρ. 555).

Εκδ.: P. Joannou, Vie de St. - Germain l'Hagiorite par son contemporain le patriarche Philothée de Constantinople, An. Boll. 70 (1952) 35 - 115.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει ἐνδιαφερούσας πληροφορίες δι' ἐπιδρομὴν Τούρκων πειρατῶν εἰς βυζαντινὰς περιοχὰς τὸ 1325.

530. ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΑΝΟΥΔΟΣ ΤΟΡΣΕΛΛΟ Ο ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ (Marin Sanudo Torsello, ± 1270-1343;)

Βενετὸς χρονογράφος καταγόμενος ἐξ ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1282 - 1296 ἐπεσκέφθη ἐπανειλημμένως τὴν Ἀνατολὴν καὶ κατὰ τὴν εἰς αὐτὴν παραμονὴν του ἐκαλλιέργησε τὴν ἐπαφὴν του μετὸν κλασσικὸν πολιτισμὸν, ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐκεῖ χωρῶν καὶ λαῶν. Ἀργότερον εἰσηλλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κερδινάλου Ricardo Patroni τῆς

Σιένας. Τὸ 1304 ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τῆς Βενετίας κατὰ τῆς Παδούης. Ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἀνασυστάσεως τῆς κατὰ τὸ 1291 καταλυθείσης χριστιανικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν Ἁγίων Τόπων, ἀφιερῶθη ἀπὸ τοῦ 1306 καὶ ἐξῆς εἰς τὴν προσπάθειαν διοργανώσεως σταυροφορίας καὶ ἀνέπτυξεν ἔκτακτον συγγραφικὴν δραστηριότητα ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου. Ἐξηκολούθησεν ἀνεπιτυχῶς τὰς προσπάθειάς του μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του.

ΕΡΓΑ: *Istoria del regno di Romania*. Ἐγράφη λατινιστὶ καὶ ἀργότερον μετεφράσθη εἰς τὴν κοινὴν ἰταλικὴν τοῦ 14ου αἰ. Ἡ διήγησις ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Γοδεφρείδου Β' Βιλλεαρδουίνου (1218 - 1245) καὶ περατοῦται εἰς τὰς 19 Αὐγούστου 1302. Τὸ ἔργον ἔμεινεν ἡμιτελὲς λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ συγγραφέως.

ΕΚΔ.: Ch. Hopf, *Chroniques gréco-romanes*, Berlin 1873, σ. 99-170.

ΑΣΙΑ: Σημαντικὴ πηγὴ τόσοσιν διὰ τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα.

531. ΜΑΝΟΥΗΛ ΦΙΛΗΣ (± 1275 - 1345)

Κατήγετο ἐξ Ἐφέσου καὶ ἔζησεν εἰς Κων/πολιν. Ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς τῶν γεγονότων τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου, τῶν δύο Ἀνδρονίκων Β' καὶ Γ' καὶ πιθανῶς τοῦ Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου. Διετήρει φιλικὰς σχέσεις μὲ ἐπιφανεῖς προσωπικότητας τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐταξίδευσεν πολὺ, ἰδιαιτέρως εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὴν Ρωσίαν.

ΕΡΓΑ: *Ἰ. Ποιήματα*.

Παροιμιώδης ἔχει μείνει ἡ πενία τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ, τὴν ὁποίαν διεκτραγωδεῖ εἰς τὰ ποιήματά του. Τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν ἢ εἶναι περιστατικὰ ἢ ἀναφέρονται εἰς μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ πρόσωπα τῆς βασιλικῆς αὐλῆς.

ΕΚΔ.: E. Miller, *Manuelis Philae Carmina* 1 - 2, Parisiis 1855 - 7. Ἄνατ. Amsterdam 1967.

Ae. Martini, *Manuelis Philae carmina inedita*, Neapoli 1900.

ΛΕΙΠΑ: Δίδουν χρησίμους πληροφορίας περί τῶν πρώτων Παλαιολόγων καὶ τῆς ἐποχῆς των.

532. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΣΙΝΑΪΤΗΣ (1280 - 1346)

Κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐγκατέλειψε τὰ ἐγκόσμια καὶ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα μονάσας ἀρχικῶς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σινᾶ, ἐξ οὗ καὶ ἡ προσωνομία Σιναΐτης, καὶ κατόπιν εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἐπεχείρησε ν' ἀναμορφώσῃ τὴν μοναστικὴν ζωὴν. Θεωρεῖται ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἡσυχασμοῦ εἰς τὸν Ἄθω. Τοῦ Γρηγορίου Σιναΐτου παρεδόθησαν διάφορα ἔργα, ποῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν.

ΕΚΔ.: PG. 150, σ. 1240 - 1345.

533. ΒΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ († 1346)

Ὁ βίος τοῦ Γρηγορίου (βλ. ἀρ. 532) ἐγράφη ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του πατριάρχου Καλλιῆστου (1350 - 1354, 1355 - 1363) (βλ. ἀρ. 548).

ΕΚΔ.: I. Pomjalovskij, Žitije iže vo svjatych otca našego Grigorija Sinaita, Zapiski ist.-filol. Fak. Imp. St. Petersburgskago Universiteta 35 (= Ὁ βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου, Σημειώσεις τῆς ἱστορ.-φιλολ. Σχολῆς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Παν/μίου τῆς Πετροπόλεως), Sanktpetersburg 1894.

ΛΕΙΠΑ: Ὁ βίος παρέχει ἐναργῆ εἰκόνα τοῦ ἡσυχαστικοῦ κινήματος κατὰ τὸν 13ον καὶ 14ον αἰ., ἀποτελεῖ δὲ σημαντικὴν πηγὴν διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν τῆς ἐποχῆς.

534. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΡΥΣΟΚΟΚΚΗΣ (14ος αἰ.)

Ἰατρός, ἡσχολήθη μὲ τὴν φυσικὴν, τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν ἀστρονομίαν.

ΕΡΓΑ: Ἐξήγησις εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Περσῶν.

Τὸ ἔργον ἐγράφη τὸ 1346 καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀστρονομίαν τῶν Περσῶν.

ΕΚΔ.: H. Usener, Kleine Schriften III, Leipzig - Berlin 1914, σ. 356 - 371.

535. ΒΑΡΛΑΑΜ Ο ΚΑΛΑΒΡΟΣ (± 1290 - 1348)

Ἕλλην μοναχὸς ἐκ Καλαβρίας τῆς Ν. Ἰταλίας. Διεπραγματεύθη εἰς τὴν Ἀβινιὸν μετὰ τοῦ πάπα Βενεδίκτου ΙΒ' (1334 - 1342) περὶ τοῦ θέματος τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀνδρονίκου Γ' (1328 - 1341), ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἀνemeίχθη εἰς τὴν ἡσυχαστικὴν ἔριν ὡς σφοδρὸς πολέμιος τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ, με ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργήσῃ ἀντιπαθείας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἰταλίαν ἐγένετο, με τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Πετράρχη, ἐπίσκοπος Ἰέρακος Καλαβρίας (Gerace). Ἀπέθανε τὸ 1348. Συνέγραψεν ἐπιστολάς καὶ πραγματείας δογματικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ περιεχομένου.

ΕΡΓΑ : Ἐκ τῶν ἔργων του ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζει σχέδιόν του περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, μὴ ὑποβληθὲν τελικῶς εἰς τὸν πάπαν Βενέδικτον ΙΒ', καθὼς καὶ οἱ σχετικοὶ πρὸς τὴν ἡσυχαστικὴν ἔριν λόγοι, πραγματεῖαι καὶ ἐπιστολαί του.

ΕΚΔ.: C. Giannelli, Un progetto di Barlaam Calabro per l'Unione delle chiese, Miscellanea G. Mercati III: Studi e Testi 123 (1946) 185 - 208.

G. Schirò, Barlaam Calabro: Epistole greche. I primodi episodici e dottrinari delle lotte esicaste, Palermo 1954.

PG. 151, σ. 1331 - 1342 (ἀπόσπασμα λόγου πρὸς τὸν ἐν Avignon πάπαν Βενέδικτον ΙΒ', λατινιστί).

ΑΣΙΑ: Παρέχει χρησίμους πληροφορίας διὰ τὴν ἀπόπειραν ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν τὸ 1339, ὡς καὶ διὰ τὴν ἡσυχαστικὴν ἔριν.

536. ΣΥΝΟΔΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ 1347

Ὁ τόμος τοῦ 1347 ἐπικυρώνει προηγουμένους τόμους καταδικάσαντας τὰ δόγματα τῶν Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου καὶ καθαιρεῖ τὸν πατριάρχην Ἰωάννην Καλέκαν (1334 - 1347), ἀντίπαλον τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ καὶ προστάτην τοῦ Ἀκινδύνου.

ΕΚΔ.: J. Meyendorff, Le Tome synodal de 1347, Zbornik Radova Vizantol. Inst. 8/4 (Mélanges Ostrogorsky I) (1963) 209 - 227.

ΑΣΙΑ: Πολύτιμος πηγή διὰ τὰ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1341 καὶ 1347 πολιτικά καὶ θρησκευτικὰ γεγονότα τοῦ βυζαντινοῦ κράτους.

537. ΑΛΕΞΙΟΣ ΜΑΚΡΕΜΒΟΛΙΤΗΣ (14ος αἰ.)

Λόγιος ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

ΕΡΓΑ: Λόγος ἱστορικός. Ἐγράφη περὶ τὸ 1348 καὶ ἀναφέρεται εἰς τοὺς Γενοῦάτας.

ΕΚΔ.: Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας I, Πετροῦπολις 1891, σ. 144 - 159.

ΑΣΙΑ: Ἀναφέρεται εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1348 μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Γενοῦατῶν. Παρέχει πληροφορίας περὶ τῶν Γενοῦατῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐμφανισεῶς των εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος ὡς τὸ 1348. Ἐπίσης δίδει εἰδήσεις περὶ τῶν Τούρκων.

538. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΑΚΙΝΔΥΝΟΣ (± 1300 - ± 1349)

Θεολόγος, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἡσυχαστικὴν ἔριν ταχθεὶς μὲ τὸ μέρος τοῦ Βαρλαάμ τοῦ Καλαβροῦ, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ ἐγνώρισε τὴν δυτικὴν σχολαστικὴν φιλοσοφίαν. Ἐγράψε κυρίως θεολογικὰ ἔργα. Ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν αἱ ἐπιστολαὶ του καὶ ποίημα εἰς λαμβικούς στίχους ἐναντίον τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: R. - J. Loenertz, Gregorii Acindyni epistulae selectae IX, ΕΕΒΣ. 27 (1957) 89 - 109.

PG. 148, σ. 68 - 73 καὶ 84 - 86.

V. Laurent, L'assaut avorté de la Horde d'Or contre l'em-

pire byzantin (printemps - été 1341), REB. 18 (1960) 145-162 (ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Δαυὶδ Δισύπατον).

F. Uspenskij, Sinodik v nedelju pravoslavija (= Συνοδικὸν εἰς τὴν ἑβδομάδα τῆς Ὁρθοδοξίας), Odessa 1893, σ. 75 - 96 (ἀποσπ. ἐπιστολῶν).

II. Ποίημα ἐναντίον τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ.

Εκδ.: PG. 150, σ. 843 - 862.

539. ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ (14ος αἰ.)

Βλ. ἀρ. 231.

540-1. ΒΡΑΧΕΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΧΡΟΝΙΚΑ (14ος αἰ.)

Ἀνώνυμα χρονικά με ἀποσπασματικὰς εἰδήσεις περὶ τῶν γεγονότων τοῦ 14ου αἰῶνος.

Εκδ.: P. Schreiner, Die byzantinischen Kleinchroniken, 1. Teil, Einleitung und Text (CFHB. XII/1, Series Vindobonensis), Wien 1975, Χρονικά 7, 8, 9.I-III, 10.I-II, 11, 12.I, 14.IV, 22, 23, 26, 27, 29, 30, 32, 33.I καὶ III, 35.II, 35.IV, 36.II, 37.I, 38.I, 42, 47.I, 48, 49, 50 B, 51.IV, 53, 54, 55.I, 58, 59.II, 60.II, 61.II, 62.I-II, 63.I-II, 64.I-II, 69.I-II, 70.II, 71.I, 72.I, 72a, 73, 74, 75, 81.II, 85, 86, 87, 88 A, 88 B, 89.I-II, 90, 91, 92, 93, 94 A, 99, 101.II, 102.I, 107.II. 112. 113. 114.

542. NOTITIA EPISCOPATUUM (τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀνδρονίκου Γ', 14ος αἰ.)

Κατάλογος τῆς τάξεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἀποτελῶν ἀναθεώρησιν τῆς Ἐκθέσεως τοῦ Ἀνδρονίκου Β'. Ἐγέ-

νετο ἐπὶ Ἀνδρονίκου Γ' (1328 - 1341) καὶ παρουσιάζει τὴν πρὸ τοῦ 1359 κατάστασιν.

ΕΚΔ.: Gelzer, σ. 607 - 609.

543. ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΑΝΔΟΛΟΣ (Andrea Dandolo, ± 1307 - 1354)

Δόγης τῆς Βενετίας ἀπὸ τοῦ 1343, φίλος τοῦ Πετράρχη καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων. Ὑπῆρξεν ἱκανὸς καὶ δραστήριος πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἀρχηγός.

ΕΡΓΑ: Chronica.

ΕΚΔ.: E. Pastorello, Andreae Danduli ducis Venetiarum chronica per extensum descripta, Rerum Italicarum Scriptores XII, 1, Bologna-Città di Castello 1938 - 1958.

ΛΕΞΙΑ: Ἐπίκεντρον τοῦ ἔργου ἀποτελεῖ ἡ ἱστορία τῆς Βενετίας, ἰδιαιτέρως ὅμως σημαντικὰ διὰ τὸ Βυζάντιον εἶναι τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν Δ' σταυροφορίαν καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

544. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ (1296 - 1359)

Ὁ σημαντικώτερος θεολόγος τοῦ 14ου αϊ. Ὁ τόπος τῆς καταγωγῆς του δὲν μᾶς εἶναι γνωστός, πάντως νέος εὐρέθη εἰς τὸ περιβάλλον τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς. Εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἀργότερον ἀπεσύρθη, ἐγνώρισε τὴν μυστικὴν θεολογίαν τῶν ἡσυχαστῶν καὶ μετὰ τὰ θεολογικά του συγγράμματα ἔθεσε τὰς δογματικὰς βάσεις τοῦ ἡσυχασμοῦ καὶ ἐγένεν ὁ κύριος ἀπολογητής του. Τὸ 1349 μετὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Στ' Καντακουζηνοῦ (1347 - 1354) ἐγένε μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Ὁ λαὸς ὅμως τῆς πόλεως ἀντέδρασεν εἰς τὴν ἐκλογὴν του καὶ δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Παλαμᾶν νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην παρὰ μόνον μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν. Ὁ Παλαμᾶς ἐτιμήθη πολὺ ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς του καὶ ἀργότερον ἀνεγνωρίσθη ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας.

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολαί. Ζωηρὸν ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παλαμᾶ, ἰδιαιτέρως ἡ Ἐπιστολή, ἣν ἐξ Ἀσίας.

αίχμαλωτος ὦν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ἀπέστειλε, καὶ αἰ πρὸς Ἀκίνδυνον καὶ Βαρλαάμ.

ΕΚΔ.: Π.Κ. Χρήστου, Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Συγγράμματα, τ. 1, Θεσσαλονίκη 1962, σ. 203 - 312 (πρὸς Ἀκίνδυνον καὶ Βαρλαάμ), τ. 2, Θεσσαλονίκη 1966, σ. 315 - 547 (πρὸς διαφόρους προσωπικότητας).

Σπ. Λάμπρος, Γρηγορίου Παλαμᾶ ἐπιστολὴ πρὸς Θεσσαλονικεῖς, ΝΕ. 16 (1922) 3 - 21 (κείμενον σ. 7 - 21). Ἀποσπάσματα αὐτῆς ἐν: Δ. Ζακυθνός, Βυζαντινὰ κείμενα (= Βασικὴ Βιβλιοθήκη 3), Ἀθήναι 1957, σ. 296 - 302.

J. Meyendorff, Une lettre inédite de Grégoire Palamas à Akindynos, Θεολογία 24 (1953) 557 - 582 (κείμενον σ. 569 - 582).

ΑΣΙΑ: Πληροφορίαι περὶ τῶν Τούρκων καὶ τῶν νεωστὶ εἰς τούτους ὑπαχθαισῶν ἐλληνικῶν χωρῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὡς καὶ περὶ τῆς ἡσυχαστικῆς ἔριδος.

545. ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΓΡΗΓΟΡΑΣ (1290/1 - 1360)

Κατήγετο ἐκ τῆς Ἡρακλείας τοῦ Πόντου. Νεὸς μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου καὶ ἐσταδιοδρόμησεν, ἀναδειχθεὶς εἰς μίαν τῶν σημαντικωτέρων προσωπικοτήτων τῆς ἐποχῆς του. Τὸ 1326 ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Σερβίαν ὡς πρεσβευτῆς τοῦ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου (1282 - 1328), ἀλλὰ συντόμως περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἀπεσύρθη ἐκ τῆς δημοσίας ζωῆς. Τὸ κύρος του ἠδραιώθη ἀργότερον κατόπιν δημοσίας συζητήσεως μετὰ τοῦ Βαρλαάμ τοῦ Καραβροῦ ἐπὶ φιλοσοφικῶν θεμάτων, ἀλλὰ τελικῶς ὁ Ἰωάννης Στ' Καντακουζηνός (1347 - 1354) τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀποσυρθῆ εἰς τὴν μονὴν τῆς Χώρας, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἡσυχαστικὴν ἔριν ἐτάχθη μετὰ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ. Ἐγγραψε ρητορικὰ, ποιητικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα, ποιήματα, ἐπιστολάς, λόγους καὶ ἱστορίαν.

ΕΡΓΑ: Ἰ. Ρωμαϊκὴ ἱστορία, εἰς 37 βιβλία.

Περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 1204 - 1359 καὶ ἀναπτύσσει λεπτομερέστερον τὰ γεγονότα ἀπὸ τοῦ 1320 μέχρι τοῦ 1359.

ΕΚΔ.: L. Schopen, CB. I - II, Bonnae 1829, 1830 καὶ I. Bekker, III, Bonnae 1855.

PG. 148, σ. 120 - 1449 καὶ 149, σ. 9 - 501.

ΠΗΓΑΙ: Γεώργιος Ἀκροπολίτης, Γεώργιος Παχυμέρης, ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς πηγαί, προφορικαὶ μαρτυρίαι, προσωπικαὶ ἐμπειρίαι καὶ ἔγγραφα.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΩΣ ΠΗΓΗ: Εἰς τὸν Λαόνικον Χαλκοκονδύλην, τὸν Γεώργιον Σφραντζῆν καὶ τὸν Δούκαν.

ΑΣΙΑ: Σημαντικὸν ἱστορικὸν ἔργον. Δίδει προσοχὴν εἰς τοὺς θεσμούς, τὴν διοίκησιν καὶ τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς του. Τὴν ἀντικειμενικότητά του χάνει κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῶν ἡσυχαστικῶν ἐρίδων, ὅπου λαμβάνει σαφῶς θέσιν κατὰ τῶν Ἑσυχαστῶν.

II. Ἐπιστολαί. Σώζονται 161 ἐπιστολαὶ τοῦ Γρηγοῦ.

ΕΚΔ.: S. Bezdechi, Nicephori Gregorae epistolae XC, Ephemeris Dacoromana 2 (1924) 239 - 377.

R. Guillard, Correspondance de Nicéphore Grégoras, Paris 1927 (ἐκδίδονται μερικαὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν μὲ γαλλικὴν μετάφρασιν καὶ δίδεται σύντομος περίληψις τῶν ὑπολοίπων).

III. Ἐγραψε βίον τῆς Θεοφανοῦς (βλ. ἀρ. 272). Τοῦ ἀποδίδεται ἐπίσης παραλλαγή τοῦ βίου τοῦ Μιχαήλ (βλ. ἀρ. 241).

546. ΑΝΩΝΥΜΩΝ α) ΠΕΡΙ ΟΦΦΙΚΙΑΛΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ ΚΩΝ-
ΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (14ος αἰ.)
β) ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΦΦΙΚΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚ-
ΚΛΗΣΙΑΣ (14ος αἰ.;)

Εἶναι ἔργα ἀγνώστων συγγραφέων, τὰ ὅποια παλαιότερον ἀπεδίδοντο εἰς τὸν (Γεώργιον) Κωδινὸν Κουροπαλάτην. Τὸ πρῶτον ἔγγραφο κατὰ τὸν χρόνον τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Στ' Καντακουζηνοῦ (1347 - 1354) ἢ ὀλίγον ἀργότερον (κατὰ τὸν Verreaux τὸ ἀργότερον μέχρι τοῦ 1368). Οὐδὲν συγκεκριμένον γνωρίζομεν περὶ τοῦ χρόνου συγγραφῆς τοῦ δευτέρου ἔργου.

Ὁ Verreaux τελευταίως ἐξηκρίβωσεν ὅτι τὰ δύο ταῦτα κείμενα, θεω-

ρούμενα παλαιότερον ἔργα τοῦ αὐτοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως, ἔχουν διαφορετικὴν τὴν προέλευσιν καὶ ὅτι τὸ «Περὶ τῶν ὀφφικίων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας» ἀπλῶς παραδίδεται ὁμοῦ μετὰ τοῦ «Περὶ ὀφφικιαλίων τοῦ παλατίου Κωνσταντινουπόλεως» εἰς μερικὰ χφφ. προερχόμενα ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ἀντιγραφέως Ἀνδρέου Δαρμαρίου (16ος αἰ.).

ΕΚΔ.: J. Verpeaux, Pseudo-Kodinos, *Traité des offices*, Paris 1966. Μόνον ἡ αὐλικὴ ἐθιμοτυπικὴ τάξις.

I. Bekker, Κωδινὸς Κουροπαλάτης, CB. Bonnae 1839, σ. 3 - 6.
Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις.

ΑΞΙΑ: Τὸ «Περὶ ὀφφικιαλίων τοῦ παλατίου Κωνσταντινουπόλεως» παρέχει ἐνδιαφερούσας πληροφορίες περὶ τῆς ἐθιμοτυπίας τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς, τῶν τελετῶν, τῆς στέψεως τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν αὐλικῶν ἀξιωμάτων, τὰ ὅποια παρατίθενται ἱεραρχικῶς ἀναφερομένων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν αὐτῶν συμβόλων. Ἰδιαιτέραν ἱστορικὴν ἀξίαν προσδίδει εἰς τὸ ἔργον ἡ προσπάθεια προσδιορισμοῦ τοῦ χρόνου καθιερώσεως τῶν διαφόρων ἐθιμοτυπικῶν συνθησιῶν καὶ τῶν ἀξιωμάτων.

Τὸ «Περὶ τῶν ὀφφικίων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας» ἀποτελεῖ βραχύτατον ἱεραρχικὸν κατάλογον τῶν ἀξιωματούχων τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας μετὰ τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν.

547. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΔΙΝΟΣ (ΨΕΥΔΟ-ΚΩΔΙΝΟΣ, 14ος αἰ.)

Οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ. Συχνάκις ἀναφέρεται μὲ τὸν αὐλικὸν τίτλον τοῦ κουροπαλάτου. Τοῦ ἀπεδίδοντο παλαιότερον *Τὰ Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως* (βλ. ἀρ. 347) καὶ τὰ *Περὶ ὀφφικιαλίων τοῦ Παλατίου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Περὶ ὀφφικίων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας* (βλ. ἀρ. 546), τὰ ὅποια ὁμοῦ ἀσφαλῶς δὲν εἶναι ἰδικά του. Ἐσφαλμένως τοῦ ἀπεδόθη ἐπίσης *χρονογραφία* (βλ. ἀρ. 608).

548. ΚΑΛΛΙΣΤΟΣ Α΄ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ († 1363)

ἽΟ Κάλλιστος διετέλεσε μοναχὸς εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος καὶ κατόπιν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰ ἔτη 1350 - 1354 καὶ 1355 - 1363. Ἦτο θιασιώτης τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ. Ἐπὶ τῆς πατριαρ-

χειρίας του συνήλθε τὸ 1351 εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Βλαχερνῶν ἡ Σύνοδος, ἡ ὁποία ἐπεκύρωσε τὴν παλαμικὴν διδασκαλίαν.

ΕΡΓΑ: Ἐγγράφη λόγους, βίους ἁγίων, πανηγυρικούς. Ἀπὸ τὰ ἔργα του ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς παρουσιάζει ὁ βίος τοῦ Γρηγορίου Σιναΐτου († 1346) (βλ. ἀρ. 533).

549. ΒΙΟΣ ΑΓ. ΠΕΤΡΟΥ ΘΩΜΑ (PIERRE THOMAS, 1305 - 1366)

Ὁ Πέτρος Θωμᾶς ἦλθεν ὡς παπικὸς ἀπεσταλμένος εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου. Διωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης (1363) καὶ ἀνομάσθη (τιτουλάριος) πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1364 - 66). Εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἄρσεως τοῦ σχίσματος καὶ τῆς διοργανώσεως σταυροφορίας κατὰ τῶν Τούρκων. Τὸν βίον του συνέγραψεν ὁ φίλος του Philippe de Mézières, γραμματεὺς τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου Πέτρου (1359 - 1369).

ΕΚΔ.: J. Smet, *The Life of Saint Peter Thomas by Philippe de Mézières* (Textus et Studia Historica Carmelitana 2), Rome 1954.

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει σημαντικὰς πληροφορίας διὰ τὰ γεγονότα τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου κατὰ τὰ ἔτη 1350 - 1370.

550. ΒΙΟΣ ΜΑΞΙΜΟΥ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΤΟΥ (14ος αϊ.)

Ὁ μοναχὸς Μάξιμος (14ος αϊ.) κατήγετο ἐκ Λαμφάκου, ἐμόνασε δὲ εἰς τὸν Ἄθω. Σῶζονται δύο παραλλαγὰι τοῦ βίου του γραφεῖσαι τὸν 14ον αϊ. Τὴν πρώτην ἔγραψεν ὁ μοναχὸς Νήφων (βλ. ἀρ. 552) καὶ τὴν δευτέραν ὁ Θεοφάνης, ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου (βλ. ἀρ. 551).

ΕΚΔ.: Fr. Halkin, *Deux vies de S. Maxime le Kausokalybe, ermite au Mont Athos* (XIVe s.), An. Boll. 54 (1936) 38 - 112 (κείμενα: σ. 42 - 65 τοῦ Νήφωνος καὶ σ. 65 - 109 τοῦ Θεοφάνους).

ΛΕΞΙΑ: Ὁ βίος κάμνει μνείαν ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ ἁγίου Ὁρους καὶ παρέχει πληροφορίας περὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου καὶ Ἰωάννου Στ' Καντακουζηνοῦ.

551. ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΟΥ (14ος αί.)

Ἐζήσε κατά τὸν 14ον αἰ. Ἦτο ἡγούμενος τῆς μονῆς Βατοπεδίου καὶ ἀργότερον μητροπολίτης Περιθεωρίου. Ἐγράψε τὸν βίον τοῦ συγχρόνου τοῦ Μαξίμου τοῦ Καυσοκαλυβίτου (βλ. ἀρ. 550).

552. ΝΗΦΩΝ ΜΟΝΑΧΟΣ (14ος αἰ.)

Ἐμόνευσε κατά τὸν 14ον αἰ. εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος. Εἶναι συγγραφεὺς τοῦ βίου τοῦ διδασκάλου τοῦ Μαξίμου τοῦ Καυσοκαλυβίτου (βλ. ἀρ. 550).

553. ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΣ (14ος αἰ.)

Μητροπολίτης Τραπεζοῦντος ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωσήφ (1364 - 1370). Ἐγράψε δύο παραλλαγὰς τοῦ βίου τοῦ Εὐγενίου τοῦ Τραπεζοῦντιοῦ, ὁ ὁποῖος ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (περὶ τῶν ἄλλων δύο παραλλαγῶν βλ. ἀρ. 389 καὶ 524).

Π ρ ὶ τ η πα ρ α λ λ α γ ῆ :

ΕΚΔ.: A. Papadopulos-Kerameus, *Fontes Historiae Imperii Trapezuntini I*, Petropoli 1897 (φωτοτ. ἀνατ. Amsterdam 1965), σ. 52 - 77.

Δ ε υ τ ἑ ρ α πα ρ α λ λ α γ ῆ :

ΕΚΔ.: A. Papadopulos-Kerameus, *Fontes Trapezuntini I*, ἔν. ἀν. σ. 78 - 136.

Εὐθύμιος Διονυσιάτης, Περὶ τῆς ἀλώσεως τοῦ Μελικ καὶ τῆς καταστροφῆς καὶ σφαγῆς καὶ ζωγήσεως τῶν αὐτοῦ στρατευμάτων, Ποντιακὴ Ἔστια 2 (1953) 1685 - 1688 καὶ 1730 - 1732, 4 (1954) 1832 - 1836.

ΑΞΙΑ: Ἄν καὶ ὁ ἅγιος ἔζησε κατά τὸν 3ον αἰ., αἱ μεταγενεστέρως γραφεῖσαι παραλλαγὰὶ τοῦ βίου του παρέχουν ἀρκετὰς πληροφορίας σχετικὰς πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Τραπεζοῦντος.

554. ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (14ος αϊ.)

Ἐγγραφον τοῦ Μουράτ Α' (1372/3) διὰ τὴν μονὴν Προδρόμου Σερρών (βλ. ἀρ. 612).

555. ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ (± 1300 - 1379)

Πατριάρχης Κων/πόλεως κατὰ τὰ ἔτη 1354 - 1355 ἐπὶ Ἰωάννου Στ' Καντακουζηνοῦ (1347 - 1354) καὶ ἀργότερον πάλιν ἀπὸ τοῦ 1364 - 1376. Ἦτο ἐνθερμος ὀπαδὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ. Ἀνέπτυξε ποικίλην συγγραφικὴν δραστηριότητα. Ἰδιαιτέρως σημαντικὴ εἶναι ἡ πολεμικὴ του κατὰ τῶν Βαρλαάμ, Ἀκινδύνου καὶ Γρηγοῤᾤ.

Τὰ 14 «κεφάλαια» ἐναντίον τοῦ Βαρλαάμ καὶ τοῦ Ἀκινδύνου καὶ δύο λόγοι δογματικοὶ ἐναντίον τοῦ Ἀκινδύνου εἶναι ἀνέκδοτα.

ΕΡΓΑ: I. Ἀντιρρητικοί. Δεκαπέντε λόγοι, τὸ κύριον πολεμικὸν τοῦ ἔργον ἐναντίον τοῦ Γρηγοῤᾤ.

ΕΚΔ.: PG. 151, σ. 773 - 1186.

II. Βίος Γερμανοῦ Ἀγιορείτου (1252 - 1336) (βλ. ἀρ. 529).

556. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΡΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ (1320 - 1383)

Νομοφύλαξ καὶ καθολικὸς κριτὴς Θεσσαλονίκης.

ΕΡΓΑ: Ἐξάβιβλος.

Ἐγχειρίδιον ἀστικοῦ καὶ ποινικοῦ δικαίου εἰς 6 βιβλία. Στηρίζεται ἐπὶ παλαιότερων νομοθετικῶν ἔργων (Πρόχειρον, Σύνοψις Major καὶ Σύνοψις Minor, Ἐπαναγωγή, Ἐκλογή, Νεαραί, Πεῖρα). Ἐξεδόθη εἰς τρίτην ἔκδοσιν τὸ 1345 καὶ διεδόθη εὐρύτατα, ὥστε κατὰ τὰ ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας νὰ μεταφρασθῇ ἐπανεπιλημμένως εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς.

ΕΚΔ.: Κ. Γ. Πιτσάκης, Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου Πρόχειρον νόμων ἢ Ἐξάβιβλος (Βυζαντινὰ καὶ Νεοελληνικὰ κείμενα 1), Ἀθήνα 1971.

G. E. Heimbach, Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου, Πρόχειρον νόμων τὸ λεγόμενον ἢ Ἐξάβιβλος, Lipsiae 1851.

557. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤ' ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ (1292 - 1383)

Ἦτο στενός συγγενής τῶν Παλαιολόγων καὶ κατέλαβεν ἀνώτατα ἀξιώματα. Ἐπὶ Ἀνδρονίκου Γ' (1328 - 1341) ἐχρημάτισε μέγας δομέστικος. Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Ἀνδρόνικος Γ', ἐπεδίωξε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον καὶ προεκάλεσεν ἐμφύλιον πόλεμον. Τὸ 1347 ἐπεκράτησε καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, διὰ νὰ ἀνατραπῇ ὁμοῦς τὸ 1354 ὑπὸ τοῦ νομίμου κυρίου τοῦ θρόνου Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου (1341 - 1391). Μετὰ τὴν ἐκθρόνισίν του περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάσαφ ἀπεσύρθη πρῶτον εἰς τὴν μονὴν Μαγγάνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατόπιν εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1383. Ὡς μοναχὸς ἔγραψε θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα, ὡς καὶ ἱστορίαν.

ΕΡΓΑ: Ἱστορία, εἰς 4 βιβλία.

Τὸ ἔργον ἔχει χαρακτῆρα ἀπομνημονευμάτων καὶ πραγματεύεται τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1320 - 1356, ὑπάρχουν ὁμοῦς καὶ πληροφορίες περὶ μεταγενεστέρων γεγονότων, μέχρι τοῦ 1362.

ΕΚΔ.: L. Schopen, CB. I - III, Bonnae 1828 - 32.

ΠΗΓΑΙ: Τὸ προσωπικὸν ἡμερολόγιον τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ἔγγραφα.

ΑΣΙΑ: Εἰς τὸ ἔργον του ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς προσπαθεῖ νὰ ἀπολογηθῆ καὶ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν συμπεριφορὰν του. Παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἀλλοιώνει τὰ γεγονότα. Παρέχει πολλὰς ἀκριβεῖς πληροφορίες καὶ εἶναι εἰς τὰ περισσότερα σημεῖα ἀξιόπιστος πηγή.

558. ΒΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ († 1383)

Ὁ Ἀθανάσιος ἐγενήθη εἰς τὰς Νέας Πάτρας (Ἰπάτην). Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Καταλανῶν (1319) κατέφυγεν εἰς τὸν Ἀθῶ, Κωνσταντινούπολιν, Κρήτην καὶ πάλιν εἰς τὸν Ἀθῶ, ὅπου ἐκάρη μοναχός. Ἠσχίτευσεν ὁμοῦς εἰς τὰ Μετέωρα, ὅπου ἱδρυσεν τὴν μονὴν τοῦ Σωτήρος. Ὁ βίος του εἶναι ἔργον ἀωνύμου συγχρόνου του μοναχοῦ.

ΕΚΔ.: Ν. Α. Βέης, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων, Βυζαντις 1 (1909) 237 - 260.

ΑΣΙΑ: Ὁ βίος τοῦ Ἀθανασίου εἶναι σημαντικὴ πηγή διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν Μετεώρων κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα.

559. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΒΑΣΙΛΑΣ (±1320 - 1363/91)

Διαπρεπής μυστικός τοῦ 14ου αι. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον μεταξὺ Ἰωάννου Ε΄ Παλαιολόγου (1341 - 1391) καὶ Ἰωάννου Στ΄ Καντακουζηνοῦ (1347 - 1354) ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν καὶ ἐχρησιμοποίηθη ἀπὸ τὸν Καντακουζηνὸν εἰς διαφόρους ἀποστολάς. Κατὰ τινὰ μὴ ἐξηκριβωμένην πληροφορίαν διεδέχθη τὸν θεῖον του Νεῖλον Καβάσιλαν εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐγράψε θεολογικά, ρητορικά καὶ ἀστρονομικά ἔργα, λόγους, πραγματείας καὶ ἐπιστολάς. Ἀπὸ τὰ θεολογικά του ἔργα διακρίνεται τὸ «Λόγοι ἑπτὰ περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς». Ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν:

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί.

Εκδ.: P. Enepekides, *Der Briefwechsel des Mystikers Nikolaos Kabasilas*, BZ. 46 (1953) 29 - 45 (κείμεν.).

II. Περὶ τόκου καὶ Κατὰ τόκιζόντων.

Δύο πραγματεῖαι μὲ πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς εἰς τὸ Βυζάντιον κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα.

Εκδ.: Ἡ πρώτη: R. Guiland, *Le traité inédit «sur l'usure» de Nicolas Cabasilas*, Εἰς μνήμην Σπ. Λάμπρου, Ἀθήναι 1935, σ. 269 - 277 (κείμενον σ. 274 - 277).

Ἡ δευτέρα: PG. 150, σ. 728 - 749.

III. Λόγος περὶ τῶν παρανόμως τοῖς ἀρχουσιν ἐπιτοῖς ἱεροῖς τολμωμένων.

Ὀρισμένοι ἐρευνηταὶ ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἐγράφη ἐναντίον τῶν Ζηλωτῶν τῆς Θεσσαλονίκης (Tafrafi, Werner), ἐνῶ ἄλλοι πιστεύουν ὅτι καταφέρεται ἐναντίον τῶν μέτρων τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως ποῦ ἀπέβλεπον, μὲ τὸ πρόσχημα τῶν προνοιῶν, εἰς τὴν ἀπαλλοτριῶσιν τῆς μοναστικῆς περιουσίας (Ševčenko).

Εκδ.: I. Ševčenko, *Nikolas Cavašilas' «Anti-Zealot» Discourse: A Reinterpretation*, DOP. 11 (1957) 91 - 125 (κείμενον).

560. ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΙΒΑΔΗΝΟΣ (14ος αι.)

Ἔζησεν εἰς Τραπεζοῦντα κατὰ τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν Βασιλείου Α' (1332 - 1340) καὶ Ἀλεξίου Γ' (1349 - 1390). Ἦτο πρωτοταβουλάριος καὶ χαρτοφύλαξ τῆς μητροπόλεως Τραπεζοῦντος.

ΕΡΓΑ: I. Περιηγητικὴ ἱστορία.

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο περιγράφει τὴν περιοδείαν του ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Παλαιστίνην καὶ κατόπιν τὴν ἐπιστροφὴν του ἐκεῖθεν εἰς Τραπεζοῦντα.

ΕΚΔ.: Μ. Παρανίκας, Ἀνδρέου Λιβαδηνοῦ περιήγησις, Κωνσταντινούπολις 1874.

ΑΣΙΑ: Δίδει πολυαριθμοὺς γεωγραφικὰς πληροφορίας περὶ τῶν χωρῶν ποὺ ἐπεσκέφη. Παρέχει ἐπίσης διεξοδικὰς πληροφορίας περὶ τῆς τότε ἱστορίας τῆς Τραπεζοῦντος καὶ κυρίως περὶ τῶν ἐρίδων ποὺ ἐσημειώθησαν ἐκεῖ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Α' (1340), ἀναφέρει δὲ καὶ τοὺς Σελτζούκους. Σὺμπληρώνει τὴν μεταγενεστέραν χρονογραφίαν τῆς Τραπεζοῦντος τοῦ Μιχαὴλ Παναρέτου (βλ. ἀρ. 586).

II. Δύο ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Γεράσιμον ἐπίσκοπον Κερρασοῦντος.

ΕΚΔ.: N. Bănescu, Quelques morceaux inédits d'Andréas Libadénus, Βυζαντις 2 (1911/1912) 380 - 384.

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας διὰ τὰς ταραχὰς ποὺ ἐξέσπασαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου Α' Μεγαλοκομνηνοῦ εἰς Τραπεζοῦντα.

561. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΛΑΓΟΝΙΑΣ (β' ἡμισυ 14ου αι.)

Μητροπολίτης Πελαγονίας.

ΕΡΓΑ: Θεωρεῖται πιθανὸς συγγραφεὺς τοῦ Βίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου βασιλέως τοῦ Ἐλεήμονος, τῆς βιογραφίας δηλ. τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Ἰωάννου Γ' Βατάτζη (1222 - 1254) (βλ. ἀρ. 487).

ΕΚΔ.: A. Heisenberg, Kaiser Johannes Batatzes der Barmherzige. Eine mittelgriechische Legende, BZ. 14 (1905) 193-233.

ΛΕΙΑ: 'Εκτός τῶν γεγονότων τοῦ 13ου αι. κάμνει μνείαν τῆς ἥττης τοῦ Ἰωάννου Στ' Καντακουζηνοῦ καὶ τῶν Βενετῶν ὑπὸ τῶν Γενουητῶν, τὸ 1352. Περιέχει ἀνακριβείας τινάς.

562. ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΑΜΕΡΛΑΝΟΥ (14ος - 15ος αι.)

"Αγνωστος εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ 14ου - 15ου αι. ποὺ ἔγραψε τὴν Δημηγορίαν τοῦ Περσῶν βασιλέως Τεμύρη, τὴν ὁποίαν ὁ Μογγόλος κατακτητῆς Τιμούρ ἐξεφώνησε πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τοῦ στρατοῦ του. Τὸ κείμενον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Τιμούρ κατὰ τοῦ Τοκταμίση τὸ ἔτος 1391.

Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι τὴν δημηγορίαν ταύτην ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὸν Θεόδωρον, εἰς τὸν πατέρα τοῦ ὁποίου Δημήτριον Ἀθηναῖον τὴν εἶχε δῆθεν ἀνακοινώσει ὁ Μογγόλος ἀρχηγός "Ἐτιγίς. Ἐπειδὴ οἱ ἀναφερόμενοι πληροφοριοδότοι τοῦ συγγραφέως τυγχάνουν ἱστορικὰ πρόσωπα, δεχόμεθα μὲν κατ' ἀρχὴν τὴν ὑπαρξίν τῆς δημηγορίας, πρέπει ὅμως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι αὕτη, παραδοθεῖσα ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, διαφέρει κατὰ πολὺ τοῦ πρωτοτύπου.

ΕΚΔ.: Μ. Treu, Eine Ansprache Tamerlans, BZ. 19 (1910) 15 - 20.

ΛΕΙΑ: Παρέχει πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῶν Μογγόλων.

563. ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΓΛΑΒΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (1342 - 1396)

Ὁ Ἰσίδωρος ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Θεσσαλονίκης τὸ 1380. Ἀπὸ τοῦ 1384 μέχρι τοῦ 1389 καθαιρεθεὶς διέμενεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ οὕτω δὲν παρέστη εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης (1387) ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀποκατασταθεὶς τὸ 1393, ἀπέθανεν εἰς Θεσσαλονίκην. Σῶζεται συλλογὴ ὁμιλιῶν του, μερικῶς ἐκδεδομένων.

ΕΚΔ.: Β. Λαοῦρδας, Ἰσιδώρου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης ὁμιλίας εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ ἁγίου Δημητρίου, Ἑλληνικά, Παράρτημα 5, Θεσσαλονίκη 1954.

Κ. Ν. Τσιρπανλῆς, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Θεσσαλονίκης. Δύο ἀνέκδοτοι ὁμιλίας Ἰσιδώρου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, Θεολογία 42 (1971) 548 - 581.

ΑΞΙΑ: Ἐν αὐταῖς ἡ παλαιότερα μνεία περὶ παιδομαζώματος.

564. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΥΔΩΝΗΣ (± 1324 - ± 1400).

Ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων λογίων τοῦ 14ου αἰ., ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἀγῶνας τῆς ἐποχῆς του καὶ ὑπῆρέτησε τὸν Ἰωάννην Στ' Καντακουζηνὸν (1347 - 1354). Ὑπῆρξεν ἀντίπαλος τοῦ Ἡσυχασμοῦ. Ἐταξίδευσεν εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἔμαθε τὰ λατινικὰ ἐκ τῶν κυριωτέρων ἔργων του εἶναι ἡ μετάφρασις τῆς Summa theologica τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτου. Συντάξεν ἐπίσης τὰ προοίμια πολλῶν αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: R. - J. Loenertz, Démétrius Cydonès, Correspondance I - II (Studi e Testi 186, 208), Città del Vaticano 1956, 1960.

R. - J. Loenertz, Les recueils de lettres de Démétrius Cydonès (Studi e Testi 131), Città del Vaticano 1947, σ. 94 - 107.

G. Cammelli, Démétrius Cydonès, Correspondance, Paris 1930 (50 ἐπιστολαὶ μὲ γαλλικὴν μετάφρ.).

Σπ. Λάμπρος, ΝΕ. 9 (1912) 393 - 398 (δύο ἐπιστολαί).

II. Λόγοι. Δύο λόγοι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Στ' Καντακουζηνὸν καὶ ἄλλος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Ε' Παλαιολόγον.

ΕΚΔ.: G. Cammelli, Demetrii Cydonii orationes tres, adhuc ineditae, BNJ. 3 (1922) 67-76 καὶ 4 (1923) 77 - 83 καὶ 282 - 295.

Ρωμαίοις συμβουλευτικὸς καὶ Συμβουλευτικὸς περὶ Καλλιπόλεως.

Συμβουλευτικοὶ λόγοι πρὸς τοὺς συμπατριώτας του ὅπως δεχθοῦν τὴν ἔωσιν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Τούρκους.

ΕΚΔ.: PG. 154, σ. 961 - 1036.

Δ. Ζακυθηνός, Βυζαντινὰ κείμενα (Βασικὴ Βιβλιοθήκη 3), Ἀθῆναι 1957, σ. 312 - 329 (ὁ α' λόγος μόνον).

III. Μονωδία ἐπὶ τοῖς ἐν Θεσσαλονίκη πεσοῦσι (1346).

ΕΚΔ.: PG. 109, σ. 640 - 652.

ΑΣΙΑ: Τὰ ἔργα τοῦ Δημητρίου Κυδώνη δίδουν ζωηρὰν περιγραφὴν τῆς θλιβεραῆς καταστάσεως τοῦ βυζαντινοῦ κράτους κατὰ τὰ μέσα τοῦ 14ου αἰ-
ῶνος.

IV. Προοίμια αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων.

ΕΚΔ.: C. E. Zachariae von Lingenthal, «Prooemien zu Chrysobullen von D. Kydones», SB. Preuss. Akad. d. Wiss. zu Berlin (1888), σ. 1409 - 1422.

565. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΑΙ (14ος αἰ.)

Γενικὰ περὶ τῶν τουρκικῶν ἐπιστολῶν βλ. ἀρ. 482. Χρήσιμοι διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ 14ου αἰ. εἶναι αἱ κάτωθι:

I. Ἐπιστολὴ τοῦ Αἰγυπτίου σουλτάνου Melik Nasir πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον Γ', περίπτου τοῦ ἔτους 1340.

ΕΚΔ.: W. Regel, *Analecta byzantino-russica*, Petropoli 1891, σ. 57 - 58.

II. Ἐπιστολὴ τοῦ Ὀθωμανοῦ σουλτάνου Βαγιαζήτ Α' (1389 - 1402).

ΕΚΔ.: St. Binon, *Les origines légendaires et l'histoire de Xéropotamou et de St.-Paul de l'Athos. Étude diplomatique et critique*, Louvain 1942, σ. 274 - 275.

566. NOTITIAE SUGDAEAE (14ος αἰ.)

Βλ. ἀρ. 629.

567. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

α. T. Gerasimov, *Les Hyperpères d'Anne de Savoie et de Jean V. Paléologue*, *Byzantinobulgarica* 2 (Sofia 1966) 329 - 335.

Νομίσματα 14ου αί.

β. T. Gerasimov, Devet moneti na Paleozolite ('Εννέα νομίσματα τῶν Παλαιολόγων), Izvestija τοῦ (Βουλγ.) 'Αρχαιολ. 'Ινστ. 31 (1969) 240-244.

Νομίσματα τοῦ 13ου καὶ 14ου αἰῶνος.

γ. B. Sultov, Archeologiĉeski prouĉvanija v Diskoduratera ot 1958 do 1961 godina (= 'Αρχαιολογικαὶ ἔρευναι εἰς τὴν Discoduratera κατὰ τὰ ἔτη 1958 - 1961), Izvestija περιφερειακοῦ Μουσείου τοῦ Tŭrnovo 3 (1966) 25 - 44.

Εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ἐμπορίου Discoduratera εἰς τὴν Ν.Α. Βουλγαρίαν εὐρέθησαν 375 νομίσματα τοῦ 4ου - 6ου καὶ 11ου - 14ου αἰ.

δ. B. Mitrea, Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie, Dacia 15 (1971) 395 - 413.

Νομίσματα 6ου καὶ 10ου - 14ου αἰ.

568. ΣΙΓΙΛΛΙΑ

α. I. Barnea, Sigillii bizantine de la Noviodunum (= Βυζαντινὰ σφραγίδες ἐκ Noviodunum), Studii și Cercetări de Numismatică 4 (1968) 239 - 247.

Σφραγίδες τῶν 11ου, 12ου καὶ 14ου αἰ. ἐκ Noviodunum, ἐμπορικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ κέντρου τοῦ Κάτω Δουνάβειος.

β. V. Laurent, Le Corpus des sceaux de l'empire byzantin. Tome V: L'Église. Première partie I. L'Église de Constantinople, A. La Hiérarchie, Paris 1963. Tome V.2: L'Église. Première partie (suite) I. L'Église de Constantinople: le clergé et les moines; II. Les Archevêchés autocéphales (Chypre et Bulgarie). Deuxième partie I. Les Patriarcats orientaux (Alexandrie, Antioche, Jérusalem); II. Supplément, Paris 1965. Tome V.3: L'Église. Supplément, Paris 1972. Tome V: L'Église. Planches, Paris 1965.

Κατάλογος σφραγίδων 6ου - 15ου αἰ. τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, τῶν αὐτοκεφάλων ἀρχιεπισκοπῶν Κύπρου καὶ Βουλγαρίας καὶ τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων.

γ. A. Szemioth - T. Wasilewski, Sceaux byzantins du Musée National de Varsovie, Stud. źródloznawcze (Commentationes) 14 (1969) 63 - 89.

Σιγίλλια 8ου - 14ου αι.

δ. Περί σιγιλλίων τοῦ 14ου αι. βλ. και ἀρ. 632 (β, γ, δ).

569. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

α. N. A. Βέης, Σύνταγμα ἐπιγραφικῶν μνημείων Μετεώρων και τῆς πέριξ χώρας μετὰ σχετικῶν ἀρχαιολογημάτων, Βυζαντις 1 (1909) 557 - 626.

Βυζαντιναι ἐπιγραφαί 14ου αι. (βλ. σ. 573, 584 - 6, 596).

β. V. Beševliev, Spätgriechische und spätlateinische Inschriften aus Bulgarien (Berliner byzant. Arbeiten 30), Berlin 1964.

Corpus τῶν ἐκ Βουλγαρίας ἐπιγραφῶν 4ου - 14ου αι.

γ. J. Gulubov, Nadpisite kŭm bojanskite stenopisi (= Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν τοιχογραφιῶν τῆς Βοϊανα), Sofia 1963.

Ἐπιγραφαὶ 14ου αι.

δ. G. Hofmann, Unbekannte oder wenig beachtete christliche griechische Inschriften des Mittelalters, Or. Chr. P. 13 (Miscellanea G. de Jerphanion 1) (1947) 233 - 238.

Ἐπιγραφαὶ 14ου αι.

ε. E. Skrzinska - E. Rossi, Iscrizioni genovesi in Crimea ed in Costantinopoli (Atti della Società Ligure di storia patria 56), Genova 1928.

Ἐπιγραφαὶ 12ου - 14ου αι.

στ. Γ. Σωτηριάδης, Βυζαντιναι ἐπιγραφαὶ ἐξ Αἰτωλίας, Ἐπετηρίς τοῦ Πάρνασσου 7 (1903) 208 - 215.

Ἐπιγραφαὶ 13ου - 14ου αι.

ζ. Περί ἐπιγραφῶν τοῦ 14ου αι. βλ. και ἀρ. 633 (α, β, γ, δ, ε, στ, ζ, η).

570. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (14ος αἰ.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον διὰ τὸν 14ον αἰ. ἐν Dölger, Reg. (βλ. ἀρ. 142), ἀρ. 2231 - 3282.

571. ΒΕΝΕΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (14ος αἰ.)

Καταλόγους βενετικῶν ἐγγράφων ἀφορῶντων εἰς τὸ Βυζάντιον παρεσκεύασεν ὁ F. Thiriet, *Régestes des délibérations du Sénat de Venise concernant la Romanie I-III* (= Documents et Recherches I, II, IV), Paris 1958, 1959, 1961.

Τὰ σχετικὰ ἔγγραφα διὰ τὸν 14ον αἰ. εὐρίσκονται εἰς τ. I (1329-1399).

572. ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ-ΓΕΝΟΥΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (12ος - 14ος αἰ.)

Συλλογὴ ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τὰς σχέσεις Βυζαντίου καὶ Γενουατικῆς δημοκρατίας. Δεκατέσσαρα εἶναι τοῦ 12ου αἰ., χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ 1155 μέχρι τοῦ 1199, ἑπτὰ ἀνήκουν εἰς τὸν 13ον αἰ., καλύπτοντα τὴν περίοδον 1201 - 1290 καὶ δύο εἶναι τοῦ 14ου αἰ., τὸ πρῶτον τοῦ 1340 καὶ τὸ δεύτερον τοῦ 1351. Ἡ συλλογὴ ἤρχισε καταρτιζομένη ὑπὸ τοῦ A. Sanguinetti, θανόντος δὲ τούτου ἐπερατώθη ὑπὸ τοῦ G. Bertolotto.

Εκδ.: G. Bertolotto, *Nuova serie di documenti sulle relazioni di Genova coll'imperio bizantino*, Atti della Società Ligure di storia patria, Appendice al volume XXVIII, Roma 1902.

573. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (14ος αἰ.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον ἐν Laurent, Reg. (βλ. ἀρ. 38) τόμ. I, τεύχος 4, ἀρ. 1577 - 1780 καὶ append. ἀρ. 4 - 12.

**Β 1. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον περατοῦται ἐντὸς τοῦ 14ου αἰ.**

**574. ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ Ζ' ΚΑΙ ΜΑ-
ΝΟΥΗΛ Β' ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩΝ (15ος αἰ.)**

Ἐνθύμησις ἀναφερομένη εἰς τὸ ἔτος 1399. Εὑρίσκεται εἰς δύο Παρισιο-
νοὺς (τὸν ὑπ' ἀριθμ. 2622 φ. Δβ καὶ τὸν 1723 φ. 466^α) καὶ ἓνα Μαρκιανόν
(τὸν 376 φ. 360^α) κώδικας. Πρέπει νὰ ἐγράφη τὸν 15ον αἰ. εἰς λευκὰς σε-
λίδας τῶν ἀνωτέρω κωδίκων.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, ΝΕ. 6 (1909) 483.

ΑΞΙΑ: Τὸ σημεῖωμα τοῦτο εἶναι σημαντικὸν διὰ τὰ εἰς αὐτὸ ἀναφερόμενα
δύο γεγονότα: παραδίδει τὴν ἡμερομηνίαν ἀναχωρήσεως εἰς Δύσιν τοῦ Μα-
νουὴλ Παλαιολόγου πρὸς αἴτησιν βοήθειας καὶ ἀναφέρει τὴν συμφιλίωσιν τοῦ
Ἰωάννου μετὰ τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

575. ΜΑΝΟΥΗΛ ΚΑΛΕΚΑΣ († 1410)

Γραμματικὸς, ρήτωρ καὶ θεολόγος ἐκ Κων/πόλεως. Ἀντιπαλαμιστής,
ἦλθεν εἰς ῥῆξιν μετὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κύκλους τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐταξί-
δευσε κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τοῦ 14ου αἰ. εἰς Κρήτην καὶ Ἰταλίαν.
Ἐπανελθὼν κατέφυγεν εἰς τὴν Λέσβον, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1410 ὡς δομινι-
κανὸς μοναχός. Ἐκτὸς τῶν θεολογικῶν συγγραμμάτων του ἐσώθησαν πολλαὶ
ἐπιστολαὶ του, πολῦτιμοι διὰ τὰς ἱστορικὰς πληροφορίας των.

ΕΚΔ.: R.- J. Loenertz, Correspondance de Manuel Calécas (Studi
e Testi 152), Città del Vaticano 1950.

**576. ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΗΠΕΙΡΟΥ (ΨΕΥΔΟΚΟΜΝΗΝΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΟΣ)
(15ος αἰ.)**

Ἰπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου» ἐφέρετο χρονικὸν
τοῦ 15ου αἰ. ἀναφερόμενον εἰς τὰ κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 14ου αἰ. πράγματα τῆς
Ἡπείρου. Ὁ Λ. Ι. Βρανούσης ἀπέδειξεν ὅτι οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὸ χφ. ὡς
συγγραφεῖς εἶναι πρόσωπα ἀνύπαρκτα.

ΕΚΔ.: Λ. Ι. Βρανούσης, Τὸ Χρονικὸν τῶν Ἰωαννίνων κατ' ἀνέκδοτον δημῶδη ἐπιτομήν, Ἐπετηρὶς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου 12 (1962) 74 - 101.

S. Cirac Estopañan, Bizanzio y España. El legado de la basilissa María y de los déspotas Thomás y Esaú de Joanina II, Barcelona 1943, σ. 35 - 53.

G. Destunis, Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ μοναχοῦ καὶ Πρόκλου μοναχοῦ περὶ διαφόρων δεσποτῶν τῆς Ἡπείρου, Sanktpeterburg 1858.

I. Bekker, Epirotica, εἰς τὸ CB. μετὰ τὴν Historia politica et patriarchica Constantinopoleos, Bonnae 1849, σ. 209 - 239.

ΑΣΙΑ: Πρόκειται περὶ αὐθεντικῆς καὶ σημαντικῆς πηγῆς διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ δεῦτερον ἥμισυ τοῦ 14ου αἰῶνος.

577. ENVERI (μέσα 15ου αἰ.)

Τουρκοῦ χρονογράφου.

ΕΡΓΑ: Χρονικόν. Ἀφηγεῖται τὰς πολεμικὰς πράξεις καὶ κατορθώματα τοῦ Umur, ἐμίρου τοῦ Ἀϊδινίου († 1348), κατὰ τῶν Βυζαντινῶν.

ΕΚΔ.: I. Mélikoff-Sayar, Le destan d'Umur-Pacha, Paris 1954 (μετὰ γαλλ. μεταφρ.).

ΑΣΙΑ: Παρέχει ἐνδιαφερούσας πληροφορίες καὶ περὶ τῶν γεγονότων εἰς τὴν Βαλκανικὴν κατὰ τὸν 14ον αἰ.

**B 2. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον ἐκτείνεται καί' πέραν τοῦ 14ου αἰ.**

15ου αἰῶνος	Λαόνικος Χαλκοκονδύλης	627
	Notitiae Sugdaeae	629
Διήγησις περὶ πολιορκίας Κων- σταντινουπόλεως ὑπὸ Τούρκων. . .		580
Βουλγαρικὸν χρονικὸν		581
Μιχαήλ Πανάρετος		586
Βραχὺ χρονικὸν Λέσβου		588
Λεόντιος Μαχαιρᾶς		591
Δούκας		619
Γεώργιος Σφραντζῆς (χρονικὸν ma- jus)		623
	16ου αἰῶνος	
	Ἰεράξ μέγας λογοθέτης	636
	Βραχέα χρονικά	641
	Χρονικὸν περὶ τῶν Τούρκων σουλ- τάνων	643
	Χρονικά Τουρκικά	644
	Ἐκθεσις χρονικῆ	646
	Ἐνθυμήσεις	650

ΠΗΓΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ 15ου ΑΙΩΝΟΣ

Α. Σύγχρονοι

578. ΘΡΗΝΟΣ ΠΕΡΙ ΘΑΜΥΡΛΑΓΓΟΥ (1402)

Ἄνωνυμον ποίημα εἰς 96 πολιτικούς στίχους. Διηγεῖται τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Βαγιαζήτ, τὴν ἤτταν τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἄγκυραν τὸ 1402 καὶ τὴν εἰσβολὴν τῶν ὀρδῶν τοῦ Τιμούρ-λέγκ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

ΕΚΔ.: Γ. Θ. Ζώρας, Βυζαντινὴ ποίησις (Βασικὴ Βιβλιοθήκη 1), Ἄθῆναι 1956, σ. 165 - 167.

S. D. Papadimitriu, Letopis istoriko-filologičeskago Obščestva pri Imp. Novorossijskom Universitete (= Χρονικὸν τῆς ἱστορικο-φιλολογικῆς Ἑταιρείας τοῦ Αὐτοκρ. Πανεπιστημίου τοῦ Νοβοροσίσκ) IV 2, Odessa 1894, σ. 173 - 177.

W. Wagner, Carmina Graeca Medii Aevi, Leipzig 1874, σ. 28 - 31.

W. Wagner, Medieval Greek Texts, London 1870, σ. 105-109.

579. ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΣΜΟΛΙΑΝΙΝ (τέλη 14ου - ἀρχ. 15ου αἰ.)

Ρώσος περιηγητής, ταξιδεύσας τὸ 1389.

ΕΡΓΑ: Ἐγραψε περιγραφὴν τῶν τόπων τοὺς ὁποίους ἐπεσκέφθη κατὰ τὸ ταξιδιὸν του πρὸς Ἱερουσαλήμ.

ΕΚΔ.: Κ. Μηλιαρᾶς, Ὀδοιπορικὸν τοῦ Ῥώσου Ἰγνατίου Σμολιάνιν (1389 - 1405) κατὰ μετάφρασιν Ἀρχιμ. Κ.Μ., Νέα Σιών 32 (1937) 24 - 37.

ΑΞΙΑ: Παρέχει γεωγραφικά και τοπογραφικά πληροφορίας περί τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς Θεσ/νίκης καὶ τοῦ Ἄθω, ἀναφέρει δὲ καὶ τὴν στέψιν τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Β' Παλαιολόγου.

580. ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ ΤΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ (15ος αί.)

Ἡ συγγραφή τῆς «διηγήσεως», ἡ ὁποία καλύπτει τὰ ἔτη 1394 - 1402, ἀπεδόθη εἰς τὸν Ἰωάννην Χορτασμένον, καθηγητὴν ρητορικῆς καὶ νοτάριον τῆς πατριαρχικῆς Γραμματείας. Πιθανώτερα θεωρεῖται ἡ προέλευσίς της ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ὑπὲρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θαυμάτων τῆς Παναγίας. Ἡ συγγραφή τοποθετεῖται μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1405 καὶ 1411.

Εκδ.: P. Gautier, Un récit inédit du siège de Constantinople par les Turcs, REB. 23 (1965) 100 - 117.

ΑΞΙΑ: Ἀναφέρεται εἰς τὰ γεγονότα τῆς πρώτης δεκαετίας τῆς βασιλείας τοῦ Μανουὴλ Β' Παλαιολόγου (1391 - 1425).

581. ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΝ ΧΡΟΝΙΚΟΝ (15ος αί.)

Ἄνωνυμον χρονικόν, πιθανώτατα βουλγαρικῆς προελεύσεως, διαπραγματευόμενον τὴν περίοδον 1296 - 1413. Δίδει πληροφορίας περὶ τῆς ἱστορίας ὄχι μόνον τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὸ ἀνωτέρω διάστημα.

Εκδ.: J. Bogdan, Archiv für slav. Philol. 13 (1891) 526 - 535 (λατινικὴ μετάφρασις σ. 536 - 543).

ΑΞΙΑ: Ἡ ἐκθεσίς του εἶναι ἀντικειμενικὴ καὶ πολύτιμος διὰ τὸ παρεχόμενον ὕλικόν.

582. ΜΑΝΟΥΗΛ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑΣ (1350 - 1415)

Ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ 1397 εἰς τὴν Φλωρεντίαν καὶ συνέταξε τὴν πρώτην ἐν τῇ Δύσει ἑλληνικὴν Γραμματικὴν.

Μεταξύ τῶν ἄλλων ἔγραψε καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Η', ὅπου συγκρίνει τὴν παλαιὰν πρὸς τὴν νέαν Ρώμην.

ΕΚΔ.: PG. 156, σ. 24 - 53.

583. ΓΑΒΡΙΗΛ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (15ος αί.)

Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου αἰῶνος. Ἀπέθανε μετὰξὺ 1416 καὶ 1419.

ΕΡΓΑ: Λόγοι.

ΕΚΔ.: Β. Λαούρδας, Γαβριὴλ Θεσσαλονίκης Ὀμιλίας, Ἀθηνᾶ 57 (1953) 141 - 178.

ΛΕΞΙΑ: Παρέχονται πληροφορίες διὰ τὴν νίκην τῶν Μογγόλων ἐπὶ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἀγκυραν τὸ 1402.

584. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΝΑΝΟΣ (15ος αί.)

Ἐγραψε περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Μουράτ Β' τὸν Αὐγούστον τοῦ 1422.

ΕΡΓΑ: Διήγησις περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου κατὰ τὸ ἔτος ὅτε ὁ Ἀμουράτ-πέις παρέπεσε ταύτῃ μετὰ δυνάμεως βαρείας καὶ παρ' ὀλίγον ταύτην ἐκράτει, εἰ μὴ ἡ ὑπέραγνος μήτηρ τοῦ Κυρίου ταύτην ἐφύλαξεν.

ΕΚΔ.: I. Bekker, ἐν CB. μετὰ τὸν (Σ)φραντζῆν, Bonnae 1838, σ. 457 - 479.

PG. 156, σ. 61 - 81.

ΛΕΞΙΑ: Δίδει αὐθεντικὰς πληροφορίες περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν διαφόρων σωμάτων τοῦ στρατοῦ ποὺ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν, τῶν ὅπλων, πολιορκητικῶν μηχανῶν κλπ.

585. ΜΑΝΟΥΪΛ Β΄ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ (1391 - 1425)

Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἰωάννου Ε΄ Παλαιολόγου (1341 - 1391). Ὑπῆρξεν ἄνθρωπος βαθείας καλλιεργείας καὶ συγγραφεὺς σημαντικὸς. Ἐγραψε θεολογικὰς πραγματείας, ρητορικὰ ἔργα καὶ ἐπιστολάς.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: E. Legrand, *Lettres de l'empereur Manuel Paléologue*, Paris 1893.

ΑΞΙΑ: Δίδουν πολυτίμους πληροφορίας διὰ τὴν ἐποχὴν καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος.

II. Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν δεσπότην Θεόδωρον Παλαιολόγον. Ἐπιτάφιος λόγος τοῦ Μανουὴλ διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Θεοδώρου Α΄, δεσπότη τῆς Πελοποννήσου (1407).

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, *Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 3*, Ἀθήναι 1926, σ. 11 - 119.

PG. 156, σ. 181 - 308.

III. Λόγος συμβουλευτικὸς πρὸς Θεσσαλονικεῖς.

ΕΚΔ.: Β. Λαούρδας, Ὁ «Συμβουλευτικὸς πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς» τοῦ Μανουὴλ Β΄ Παλαιολόγου, *Μακεδονικά 3* (1953/5) 290 - 307.

IV. Πρὸς τὸν ἐρασμιώτατον υἱὸν αὐτοῦ καὶ βασιλέα Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον ὑποθήκαι βασιλικῆς ἀγωγῆς. Εἶναι ἡ πολιτικὴ διαθήκη τοῦ Μανουὴλ Β΄ διὰ τὸν υἱὸν του Ἰωάννην.

ΕΚΔ.: PG. 156, σ. 313 - 384.

V. Πρὸς τὸν υἱὸν Ἰωάννην λόγοι ἐπτά.

ΕΚΔ.: PG. 156, σ. 385 - 562.

VI. Διάλογοι. Ὑπεράσπισις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔναντι τοῦ Ἰσλάμ. Σημαντικὸν ἔργον, διότι παρέχει πολλὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα τῆς ἐποχῆς.

ΕΚΔ.: Μ. Ε. Trapp, Manuel II. Palaiologos. Dialoge mit einem «Perser», Wien 1966.

Μ. Th. Khoury, Entretiens avec un Musulman. 7e controverse (Sources Chrétiennes 115), Paris 1966 (μόνον ὁ 7ος διάλογος).

VII. Βίος τοῦ ὁσίου Δαυίδ Θεσσαλονίκης († 538).
Βλ. ἀρ. 106.

VIII. Δύο Litterae patentes (imperiales). Ἡ πρώτη πρὸς τὴν Μαργαρίταν, βασίλισσαν Δανίας, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, χρονολογούμενη εἰς τὰς 20-23 Νοεμβρίου 1402 καὶ ἡ δευτέρα πρὸς τὸν πάπαν Βονιφάτιον Θ', χρονολογούμενη τὴν 5ην Ἰουλίου 1401.

ΕΚΔ.: G. T. Dennis, Two Unknown Documents of Manuel II Palaeologus, Travaux et Mémoires 3 (1968) 397 - 404.

586. ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ (α' ἡμισυ 15ου αἰ.)

Ἦτο Τραπεζούντιος. Περὶ τῆς προσωπικότητός του, καθὼς καὶ περὶ τῶν πηγῶν τὰς ὁποίας ἐχρησιμοποίησε διὰ τὰ μὴ σύγχρονά του γεγονότα δὲν γνωρίζομεν τίποτε.

ΕΡΓΑ: Περὶ τῶν τῆς Τραπεζοῦντος βασιλέων. Χρονικὸν ποὺ καλύπτει τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1426.

ΕΚΔ.: Ὁ. Λαμφίδης, Μιχαὴλ τοῦ Παναρέτου, Περὶ τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν, Ἀρχεῖον Πόντου 22 (1958) 5 - 124.

ΛΕΞΙΑ: Τὸ ἔργον του περιλαμβάνει πολύτιμον ὕλικόν περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἀνατολικῶν τουρκικῶν φύλων καὶ τῶν Ὀσμανιδῶν.

587. ΒΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ LAZAREVIĆ (1389 - 1427)

Ὁ Στέφανος Lazarević (1389 - 1427) ἦτο Σέρβος πρίγκιψ, ὁ ὁποῖος ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐναντίον τῶν Ὀθωμανῶν Τούρκων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου αἰῶνος.

Τὸν βίον του ἔγραψε σερβιστὶ τὸ 1431/2 ὁ Κωνσταντῖνος Φιλόσοφος (βλ. ἀρ. 592), ὁ ὁποῖος ἀνήκειν εἰς τὸν κύκλον τοῦ πατριάρχου Εὐθυμίου τοῦ Τυρνόβου.

ΕΚΔ.: V. Jagić, Glasnik Sprskog učenog društva (= Κῆρυξ σερβ. μορφωτικῆς ἐταιρείας) 42 (1875) 223-8 καὶ 372-7.

ΛΞΙΑ: Τὸ ἔργον κινεῖται ἐντὸς εὐρύτερων πλαισίων καὶ δίδει ἐνδιαφερούσας πληροφορίες καὶ διὰ τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν τῶν τριῶν πρώτων δεκαετιῶν τοῦ 15ου αἰῶνος.

588. ΒΡΑΧΥ ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΛΕΣΒΟΥ (15ος αι.)

Ἀφήγησις περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Γατελούζων εἰς Λέσβον.

ΕΚΔ.: G. T. Dennis, The Short Chronicle of Lesbos 1355 - 1428, Λεσβιακά 5 (1965) 1 - 24.

ΛΞΙΑ: Παρέχει πολυτίμους πληροφορίες διὰ τὴν συμπλήρωσιν κενῶν τῆς ἱστορίας τῆς Λέσβου ἐπὶ τῶν Γατελούζων.

589. ΣΥΜΕΩΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ († 1429)

Περὶ τοῦ βίου του ἐλάχιστα εἶναι γνωστά. Διάδοχος τοῦ Γαβριὴλ (θανόντος τὸ ἀργότερον τὸ 1419) εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπέθανε τὸ 1429. Ἐκτὸς ἄλλων μικροτέρων ἔργων του θεολογικοῦ περιεχομένου ἔγραψε:

ΕΡΓΑ: Διάλογος κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων. Ἐγγειρίδιον διὰ τὸν κλῆρον, ὑπὸ μορφήν διαλόγου μεταξὺ τοῦ ἰδίου τοῦ συγγραφέως καὶ τινος κληρικοῦ. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος ἀσχολεῖται μὲ δοξασίας αἱρετικῶν, κυρίως δὲ τῶν Λατίνων καὶ τῶν Ἀντιπαλαμιτῶν, εἰς δὲ τὸ δευτέρον («Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν . . .») μὲ τὰς τελετὰς καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας.

ΕΚΔ.: PG. 155, σ. 33 - 696.

ΛΞΙΑ: Τὸ β' μέρος παρέχει πολυπληθεῖς μαρτυρίας διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας. Τόσον αὐτὸ ὅσον καὶ τὸ α' μέρος, τὸ ἀσχολού-

μενον μετὰ τὰς αἱρέσεις καὶ τὰ κατ' αὐτῶν ὀρθόδοξα ἐπιχειρήματα, ἀποτελοῦν ἐνδιαφέροντα τεκμήρια τῆς δραστηριότητος τῆς ἐκκλησιαστικῆς γραμματείας ἐπὶ τοῦ δογματικοῦ καὶ λειτουργικοῦ τομέως κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα.

590. ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ (15ος αἰ.)

Κατήγγοτο ἐκ Θεσσαλονίκης. Περιέγραψεν ὡς αὐτόπτης μάρτυς τὴν ἄλωσην τῆς πατρίδος του ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1430.

ΕΡΓΑ: Διήγησις περὶ τῆς τελευταίας ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης.

ΕΚΔ.: Ἰ. Τσάρας, Ἰωάννου Ἀναγνώστου, Διήγησις περὶ τῆς τελευταίας ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1959.

I. Bekker, ἐν CB. μετὰ τὸν (Σ)φραντζῆν, Bonnae 1838, σ. 481 - 528.

ΑΣΙΑ: Ἀξιόλογος πηγὴ περὶ τῶν γεγονότων τῆς ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1430, διότι ὁ συγγραφεὺς εἶχε προσωπικὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων.

591. ΛΕΟΝΤΙΟΣ ΜΑΧΑΙΡΑΣ (15ος αἰ.)

Ἕλληνας ἐκ Κύπρου. Εὐρίσκειτο εἰς στενάς σχέσεις μετὰ τῶν Φράγκων ἡγεμόνων τῆς νήσου. Ἐλαβε μέρος εἰς ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Σαρακηνῶν ποῦ εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Κύπρον (1426).

ΕΡΓΑ: Ἐξήγησις τῆς γλυκείας χώρας Κύπρου, ἡ ὁποία λέγεται Κρόνακα, τουτέστιν Χρονικόν.

Κατόπιν συντόμου ἐπισκοπήσεως τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς Κύπρου πραγματεύεται τὰ γεγονότα ἀπὸ τοῦ 1359 μέχρι τοῦ 1432. Εἰς τὸ τέλος προστίθενται ὠρισμέναι χρονολογικαὶ σημειώσεις, αἱ ὁποῖαι φθάνουν μέχρι τοῦ 1458 καὶ εἶναι μᾶλλον ἔργον μεταγενεστέρου ἀντιγραφῆως.

ΕΚΔ.: R. M. Dawkins, Leontios Makhairas, Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus Entitled «Chronicle» (with a Translation and Notes) I - II, Oxford 1932.

ΠΗΓΑΙ: Περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐχρησιμοποίησε παλαιότερας πηγὰς. Περὶ τῆς συγχρόνου του ἐποχῆς ἐστηρίχθη εἰς τὰς προσωπικὰς του ἐντυπώσεις καὶ εἰς μαρτυρίας ἄλλων αὐτοπτῶν μαρτύρων.

ΛΞΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς νήσου καὶ τῶν σχέσεων τοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου μετὰ τῶν Τούρκων τῆς Μ. Ἀσίας.

592. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ (15ος αι.)

Ὁ Κωνσταντῖνος ἀνῆκεν εἰς τὸν κύκλον τοῦ πατριάρχου Εὐθυμίου τοῦ Τυρνόβου. Τὸ ἔτος 1431/2 ἔγραψε τὸν βίον τοῦ Σέρβου πρίγκιπος Στεφάνου Lazarević (βλ. ἀρ. 587).

593. ΙΩΣΗΦ ΒΡΥΕΝΝΙΟΣ (±1350 - ±1432)

Ἦσυχαστῆς μοναχός, διδάσκαλος τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ. Συνέγραψεν ἔργα θεολογικοῦ περιεχομένου. Ἔδρασε κυρίως εἰς Κρήτην καὶ Κύπρον.

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολαί, Λόγοι καὶ Ὁμιλία.

ΕΚΔ.: Εὐγένιος Βούλγαρις, Ἰωσήφ μοναχοῦ τοῦ Βρυεννίου: Τὰ Εὐρεθέντα... δι' ἐπιμελείας Εὐγενίου διακόνου τοῦ Βουλγάρωος, Λειψία 1768 - 1784.

N. B. Τωμαδάκης, Ἰωσήφ Βρυέννιος καὶ ἡ Κρήτη κατὰ τὸ 1400, Ἀθῆναι 1947, σ. 124 - 138 (ἐπιστολαί).

A. Παπαδόπουλος - Κεραμεύς, *Varia Graeca Sacra XV*, Ἰωσήφ Βρυεννίου Ἐπιστολαί τρεῖς καὶ διαθήκη καὶ ἀνωνύμου ἐπιστολή πρὸς Βρυέννιον, Πετροῦπολις 1909, σ. 292 - 7.

ΛΞΙΑ: Παρέχει πληροφορίας κυρίως περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τῆς Κρήτης κατὰ τὴν ἐποχὴν του.

594. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (NOTITIAE THESSALONICENSES, 15ος αι.)

Σημειώσεις ἀγνώστου Θεσσαλονικέως ὑπαλλήλου, πιθανὸν τοῦ Ἰωάννου Εὐγενικοῦ. Ἀναφέρονται εἰς τὰ ἔτη 1419 - 1438.

ΕΚΔ.: S. Kugeas, Notizbuch eines Beamten der Metropolis in Thessalonike aus dem Anfang des XV. Jahrhunderts, BZ. 23 (1914) 144 - 154 (κείμενον).

ΑΣΙΑ: Περιέχουν ιστορικές ἐνθυμήσεις καὶ σημειώματα οἰκονομικῆς φύσεως, ὡς καὶ πληροφορίας διὰ τοὺς Ὀθωμανούς.

595. ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (15ος αί.)

Κατάλογος τῶν ἐπισκόπων Θεσσαλονίκης μέχρι τῶν μέσων περίπου τοῦ 15ου αί.

ΕΚΔ.: V. Laurent, La liste épiscopale du synodicon de Thessalonique, EO. 32 (1933) 300 - 310 (κείμε. σ. 300 - 304).

596. ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (15ος αί.)

Κατάλογος τῶν ἐπισκόπων Ἀδριανουπόλεως ἀπὸ τοῦ ± 340 μέχρι τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 15ου αί.

ΕΚΔ.: V. Laurent, La liste épiscopale du synodicon de la métropole d'Andrinople, EO. 38 (1939) 1 - 34 (κείμε. σ. 8 - 9).

597. ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ (1438/9)

Συνήλθε τὸ 1438/9 καὶ ἀπεφάσισε τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, οὐδέποτε εἰς τὴν πράξιν ἐπιτευθεῖσαν.

ΕΚΔ.: G. Hofmann, Epistolae pontificiae ad Concilium Florentinum spectantes I-III (Concilium Florentinum. Documenta et Scriptores, ed. consilio et impensis Pontificii Instituti Orientalium Studiorum, Ser. A), Roma 1940 - 1946.

G. Hofmann, Acta Camerae Apostolicae et Civitatum Venetiarum, Ferrariae, Florentiae, Ianuae de Concilio Florentino, vol. III, fasc. 1, Roma 1950 καὶ Fragmenta Protocolli, Diaria privata, Sermones, vol. III, fasc. 2, Roma 1951.

G. Hofmann, Documenta Concilii Florentini de unione orientaliū III. De unione Coptorum, Syrorum, Chaldaeorum Maronitarumque, Cypri 4 Febr. 1442 - 7 Aug. 1445 (Textus et Documenta in usum exercitationum et praelectionum academicarum. Series Theologica 22), Roma 1951.

G. Hofmann, Orientalium Documenta Minora, cooperantibus Th. O'Shaugnessy et I. Simon (Concilium Florentinum. Documenta et Scriptores, Ser. A, Vol. III, Fasc. 3), Pontif. Institutum Orientalium Studiorum, Roma 1953.

V. Laurent, Les préliminaires du concile de Florence. Les neuf articles du pape Martin V et la réponse inédite du patriarche de Constantinople Joseph II (octobre 1422), REB. 20 (1962) 5 - 60.

598. ΔΩΡΟΘΕΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ (15ος αἰ.)

Φλενωτικὸς ἐπίσκοπος Μυτιλήνης (1422 - 1444). Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Φερράρας-Φλωρεντίας. Πιθανώτατα εἶναι ὁ συγγραφεὺς τῶν ἐλληνικῶν πρακτικῶν τῆς Συνόδου ταύτης.

ΕΡΓΑ: I. Διδασκαλία.

Ἀναφέρεται εἰς πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινούπολεως, εἴτε τὴν τοῦ ἔτους 1422 (Beck, Laurent κ.ἄ.) εἴτε εἰς τὴν τοῦ ἔτους 1451 (Moravcsik).

ΕΚΔ.: Chr. Loparev, Cerkovnoje slovo Dorotheja mitropolita Mitilinskago (= Ἐκκλησιαστικὸς λόγος τοῦ Δωροθέου μητροπολίτου Μυτιλήνης), VV. 12 (1906) 166 - 171.

II. Πρακτικὰ τῆς Συνόδου τῆς Φλωρεντίας (1439).

ΕΚΔ.: J. Gill, Acta Graeca (quae supersunt Actorum graecorum Concilii Florentini necnon Descriptionis cuiusdam eiusdem), Roma 1953 (πρβ. καὶ Mansi 31A, 1027 - 28).

599. ΜΑΡΚΟΣ ΕΥΓΕΝΙΚΟΣ (1391/92 - 1445)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὑπῆρξε μοναχὸς καὶ τὸ 1437

ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ἐφέσου. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας (1439), ἀντετάχθη εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἤρνήθη νὰ ὑπογράψῃ τὸ ἔγγραφον ποῦ ἐπεκύρωσε τὴν ἔνωσιν ταύτην. Παρέμεινεν ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἀνθενωτικὸς καὶ ὀπαδὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ Παλαμᾶ. Ἡ συγγραφικὴ του δραστηριότης περιωρίσθη κυρίως εἰς ἔργα θεολογικά.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 1, Ἀθῆναι 1912 - 1923, σ. 17 - 32.

PG. 160, σ. 111 - 204 καὶ 1092 - 1100.

II. Ἔργα κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Συνόδου τῆς Φλωρεντίας (λόγοι, ἐπιστολαί).

ΕΚΔ.: L. Petit, Documents relatifs au concile de Florence. I. La question du purgatoire à Ferrare, PO. 15 (1920), σ. 25 - 170.
II. Oeuvres anticonciliaires de Marc d'Éphèse, PO. 17 (1923), σ. 336 - 491.

III. Συλλογιστικὰ κατὰ τῆς αἰρέσεως τῶν Ἀκινδυνιστῶν (εἰς 72 κεφάλαια).

ΕΚΔ.: W. Gass, Die Mystik des Nikolaos Cabasilas, Greifswald 1849. Appendix σ. 217 - 232.

M. Jugie, Theologia dogmatica christianorum orientalium ab ecclesia catholica dissidentium 2, Paris 1933, σ. 102 - 103 (τμήμα μὴ περιεχόμενον εἰς τὴν ἔκδ. τοῦ Gass).

600. ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΑΝΩΝΥΜΟΥ (15ος αἰ.)

Ἀνώνυμον ἔργον τοῦ 15ου αἰ. Εἶναι ἐγκώμιον τῶν αὐτοκρατόρων Μανουὴλ Β' (1391 - 1425) καὶ Ἰωάννου Η' (1425 - 1448) Παλαιολόγων. Δίδει ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας περὶ τοῦ ταξιδίου τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Η' εἰς τὴν Οὐγγαρίαν τὸ 1423 - 1424.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 3, Ἀθῆναι 1926, σ. 200 - 221.

ΑΣΙΑ: Δίδει πληροφορίας τινὰς περὶ Μογγόλων καὶ Οὐγγῶν.

601. ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΥΓΕΝΙΚΟΣ (α' ἡμισυ 15ου αἰ.)

Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ, μητροπολίτου Ἐφέσου. Ὑπῆρξε καὶ ὁ ἴδιος κληρικὸς καὶ λόγιος.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιτάφιον τῷ Αὐθεντοπούλῳ.

Σύντομον ποίημα εἰς τριμέτρους διὰ τὸν θάνατον ἐνὸς Αὐθεντοπούλου. Εἰς τὸ ποίημα ὑπάρχουν καὶ ὀρισμέναι πληροφορίαι ἱστορικῆς φύσεως.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 1, Ἀθῆναι 1912 - 1923, σ. 215 - 218.

II. Κατὰ τοῦ ἐνωτικοῦ τῆς ἐν Φλωρεντία Συνόδου.

ΕΚΔ.: Δοσίθεος Ἱερουσαλήμ, Τόμος καταλλαγῆς, Ἰάσιον 1692, σ. 206 - 273.

ΑΣΙΑ: Παρέχει πληροφορίας περὶ τοῦ βίου τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ.

III. Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 1, Ἀθῆναι 1912 - 1923, σ. 154 - 210.

IV. Ἀκολουθία εἰς τὸν ἀδελφόν του Μάρκον Εὐγενικόν.

ΕΚΔ.: L. Petit, Acolouthie de Marc Eugénicos, archevêque d'Éphèse, Studi Bizantini 2 (1927) 193 - 235 (κεῖμενον σ. 201 - 235).

602. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΜΙΣΤΟΣ ἢ ΠΛΗΘΩΝ (± 1360 - 1452)

Φιλόσοφος καὶ ἀνθρωπιστὴς τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ 15ου αἰ. Ἐδίδαξεν εἰς τὴν αὐλὴν τῶν δεσποτῶν τῆς Πελοποννήσου εἰς τὸν Μυστράν. Ἐλαβε μέρος

εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Φερράρας-Φλωρεντίας (1438/9) καὶ κατὰ τὴν ἐκεῖ παραμονὴν του ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Cosimo Medici τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως τῆς λεγομένης Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Πελοπόννησον ὠραματίσθη τὴν ἀναβίωσιν τῆς ἀρχαίας θρησκείας καὶ τὴν δημιουργίαν ἰδανικῆς πολιτείας κατὰ τὸ πλατωνικὸν πρότυπον.

ΕΡΓΑ: I. Γεωγραφία. Περιέχει διορθώσεις εἰς τὴν γεωγραφίαν τοῦ Στράβωνος καὶ δίδει πληροφορίας περὶ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης.

ΕΚΔ.: A. Diller, A Geographical Treatise by Georgius Gemistus Pletho, Isis 27 (1937) 441 - 451.

II. Λόγος συμβουλευτικὸς πρὸς τὸν δεσπότην Θεόδωρον περὶ τῆς Πελοποννήσου (τέλη 1416 κατὰ Ἰ. Μαμαλάκην, Γεώργιος Γεμιστὸς-Πλήθων, Ἀθήναι 1939, σ. 76).

Λόγος συμβουλευτικὸς εἰς Μανουὴλ Παλαιολόγον περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πραγμάτων.

ΕΚΔ.: Ὁ πρῶτος: Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 4, Ἀθήναι 1930, σ. 113 - 135.

PG. 160, σ. 841 - 865.

Ὁ δεύτερος: Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 3, Ἀθήναι 1926, σ. 246 - 265.

PG. 160, σ. 821 - 840.

ΑΞΙΑ: Δίδουν πληροφορίας διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ δεσποτάτου τοῦ Μορέως εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου αἰῶνος. Ὁ πρῶτος λόγος παρέχει ἐπίσης πληροφορίας περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Ὀθωμανῶν.

III. Μονοψῆδι εἰς Ἑλένην (Ἵπομονήν) Παλαιολογῖναν.

Μονοψῆδι ἐπὶ τῇ ἀοιδίμῳ βασιλίδι Κλεόπῃ.

ΕΚΔ.: Ἡ πρώτη: Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 3, Ἀθήναι 1926, σ. 266 - 280.

Ἡ δευτέρα: Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 4, Ἀθήναι 1930, σ. 161 - 175.

IV. Προσφωνημάτιον πρὸς τὸν κύριον Δημήτριον δεσπότην τὸν πορφυρογέννητον.

Εκδ.: Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 4, Ἀθήναι 1930, σ. 207-210.

V. Νόμων συγγραφῆ. Τὸ κύριον φιλοσοφικὸν ἔργον τοῦ Πλήθωνος. Σώζεται εἰς ἀποσπάσματα.

Εκδ.: C. Alexandre, Πλήθωνος νόμων συγγραφῆς τὰ σωζόμενα, Paris 1858.

PG. 160, σ. 961-974.

603. ΚΥΡΙΑΚΟΣ PIZZICOLLI Ο ΕΞ ΑΓΚΩΝΟΣ (± 1391 - μέσα 15ου αί.)

Ἰταλὸς λόγιος ἐπισκεφθεὶς ἐπανειλημμένως τὰς ἑλληνικὰς χώρας μετὰ τὸν ἔτῳ 1412 καὶ 1453 πρὸς μελέτην ἀρχαίων μνημείων, ἀντιγραφὴν ἐπιγραφῶν καὶ συλλογὴν χειρογράφων, νομισμάτων κλπ. Κατ' ἐντολὴν τοῦ Μωάμεθ Β' κατήρτισε τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Σεραγίου ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαί.

Εκδ.: F. Pall, Ciriaco d'Ancona e la crociata contro i Turchi, Bulletin historique de l'Académie Roumaine 20 (1938) 9-68.

O. Halecki, The Crusade of Varna. A Discussion of Controversial Problems, New York 1943.

ΑΣΙΑ: Ρίπτει ἐντελῶς νέον φῶς εἰς τὰ γεγονότα τοῦ 1444 καὶ ἰδίως εἰς τὰς συμφωνίας τῆς Ἀδριανουπόλεως.

II. Ὁδοιπορικόν.

Εκδ.: Laurentius Mehus, Kyriaki Anconitani Itinerarium nunc primum ex ms. codice in lucem elatum, Φλωρεντία 1742.
Νεωτέρα ἔκδοσις ὑπὸ C. C. van Essen, 1958.

ΑΣΙΑ: Ποικίλαι πληροφορίες διὰ τὰς χώρας τὰς ὁποίας περιηγήθη.

604. ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΟΚΕΙΑΝΟΣ (15ος αί.)

Ρήτωρ. Οί λόγοι του, πολλοί τῶν ὁποίων σώζονται ἀποσπασματικῶς, διαφορίζουν τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

ΕΡΓΑ: Ὁ μόνος πλήρης λόγος του εἶναι τὸ Ἑγκώμιον Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Ἐγγραφή περὶ τὸ 1450 διὰ τὸν Κωνσταντῖνον ΙΑ΄ Παλαιολόγον (1448 - 1453).

ΕΚΔ.: Ν. Β. Τωμαδάκης, Συλλάβιον βυζαντινῶν μελετῶν καὶ κειμένων, Ἀθῆναι 1964/66, σ. 76 - 82.

Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 1, Ἀθῆναι 1912 - 1923, σ. 221 - 231.

Ch. Hopf, Chroniques gréco-romanes, Berlin 1873, σ. 246 - 254.

605. ΛΟΥΚΑΣ ΝΟΤΑΡΑΣ (15ος αί.)

Μέγας δούξ τοῦ βυζαντινοῦ στόλου κατὰ τὰ ἔτη τῆς πολιορκίας καὶ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπαιξε σπουδαῖον πολιτικὸν ρόλον κατὰ τὰ πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου ἔτη. Ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν.

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολαί. Ἀντήλλαξεν ἐπιστολάς μετὰ τοῦ πατριάρχου Γενναδίου.

ΕΚΔ.: J. Fr. Boissonade, Anecdota Graeca V, Parisiis 1833, σ. 117 - 158. (Ἀλληλογραφία Νοταρᾶ καὶ Γενναδίου σ. 117 - 122, 126 - 7, 132 - 136, 138 - 140. Αἱ παρεμβαλλόμεναι σελίδες εἶναι ἐπιστολαί τοῦ Σχολαρίου πρὸς τὸν Νοταρᾶν).

ΛΕΞΙΑ: Αἱ ἐπιστολαί του ἀναφέρονται εἰς τὰς μετὰ τῶν Τούρκων σχέσεις.

606. ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ (15ος αί.)

Κατάλογος τῶν ἐπισκόπων Μονεμβασίας ἀπὸ τοῦ 787 μέχρι τοῦ 1453.

ΕΚΔ.: V. Laurent, La liste épiscopale du synodicon de Monembasie, EO. 32 (1933) 129 - 161 (κειμ. σ. 131 - 132).

607. NICOLO BARBARO (15ος αι.)

Ένετός, αὐτόπτης μάρτυς τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ περιγραφή του εἶναι ἄκρω ἀκριβῆς καὶ δι' αὐτὸ πολὺ σημαντικῆ.

ΕΚΔ.: E. Cornet, Nicolo Barbaro, Giornale dell'assedio di Costantinopoli 1453, Vienna 1856.

608. ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ (ΨΕΥΔΟ-ΚΩΔΙΝΟΣ, 15ος αι.)

Κακῶς ἀποδίδεται εἰς τὸν Κωδινὸν ἀνώνυμος χρονογραφία ὑπὸ τὸν τίτλον: Περὶ τῶν ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἐτῶν μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ περὶ τῶν βασιλευσάντων ἐν αὐτῇ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ταύτης ἀλώσεως.

ΕΚΔ.: I. Bekker, CB. Bonnae 1843, σ. 149-165.

ΛΞΙΑ: Ἀπλῆ ἀναγραφὴ ὀνομάτων τῶν αὐτοκρατόρων μετὰ μνείας ἐλαχίστων γεγονότων. Ἡ ἱστορικὴ τῆς ἀξία μηδαμινή.

609. NESTOR ISKANDER (μέσα 15ου αι.)

Ρῶσος, λαβὼν μέρος παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Τούρκων εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΕΡΓΑ: Ἐπικὴ ἀφήγησις τῶν γεγονότων τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΕΚΔ.: I. I. Sreznevskij, «Povest o Caregrade», Ušeniije zapiski vtorogo otdelenija Akademii Nauk (= «Ἀφήγησις περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως», Πρακτικὰ τοῦ δευτέρου τμήματος τῆς Ἀκαδ. Ἐπιστημῶν) 1. III, St. Petersburg 1854.

610. ΠΑΡΑΣΠΟΝΔΥΛΟΣ ΖΩΤΙΚΟΣ (15ος αΙ.)

Τὸ μόνον ποῦ γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἦτο μοναχός. Θεωρεῖται ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἱστορικοῦ ποιήματος Ἡ μάχη τῆς Βάρνας, ποῦ εἶναι γραμμένον εἰς δημῶδη γλῶσσαν. Σῶζονται δύο παραλλαγαὶ μὲ μικρὰς μεταξὺ των διαφορὰς. Ἡ πρώτη (cod. Parisinus-Coislinianus 316), μὲ τὸν τίτλον Διήγησις, ἀποτελεῖται ἐκ 466 στίχων καὶ ἀναφέρει ὡς συγγραφεὴ τοῦ ποιήματος τὸν Παρασπόνδυλον Ζωτικόν. Ἡ δευτέρα παραλλαγή (cod. Constantinopolitanus 35 τῆς βιβλιοθήκης Σεραγίου) ἀποτελεῖται ἐκ 460 στίχων καὶ παραλείπει 59 στίχους τοῦ Παρισινοῦ χειρογράφου, ἐνῶ προσθῆται 53 νέους. Εἰς τὸ χειρόγραφον τῆς δευτέρας παραλλαγῆς ἀναφέρεται ὡς ποιητῆς ὁ Γεώργιος Ἀργυρόπουλος. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι καὶ ὁ Παρασπόνδυλος Ζωτικὸς καὶ ὁ Γεώργιος Ἀργυρόπουλος εἶναι ἀντιγραφεῖς καὶ διασκευασταὶ παλαιότερου ποιήματος, ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὁποῖου παραμένει ἄγνωστος.

ΕΡΓΑ: Ἡ μάχη τῆς Βάρνας. Τὸ ποίημα ἀφηγεῖται τὴν σύγκρουσιν Τούρκων καὶ Οὐγγῶν τὸ 1444 εἰς τὴν Βάρναν τῆς Βουλγαρίας. Χρονολογεῖται ἀμέσως μετὰ τὸ 1456.

ΕΚΔ.: E. Legrand, La bataille de Varna, Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue néo-hellénique, NS. 5, Paris 1875, σ. 51 - 84 (χφ. Παρισιόν).

G. Moravcsik, Ἑλληνικὸν ποίημα περὶ τῆς μάχης τῆς Βάρνας (Magyar-Görög Tanulmányok = Οὐγγροελληνικαὶ Μελέται 1), Budapest 1935 (χφ. Κων/πόλεως).

ΠΗΓΑΙ: Ὁ ποιητῆς ἰσχυρίζεται ὅτι εἶδεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν μάχην.

ΑΣΙΑ: Πολύτιμος πηγή τόσον περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Τουρκίας ὅσον καὶ τῆς Οὐγγαρίας. Ἀναφέρει γεγονότα ποῦ αἱ ἄλλαι πηγαὶ ἀποσιωποῦν. Γενικῶς εἶναι ἀξιόπιστος.

611. ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΧΙΟΣ († 1459)

Γενουήσιος ἐκ Χίου, ἀρχιεπίσκοπος Μυτιλήνης.

ΕΡΓΑ: Historia Constantinopolitanae urbis a Mahumete II captae.

Πρόκειται περὶ ἐπιστολικῆς πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον Ε' ἐκθέσεως τῶν

γεγονότων τῆς ἀλώσεως τοῦ 1453. Ἡ ἔκθεσις παραδίδεται λατινιστί καὶ ἰταλιστί.

ΕΚΔ.: Ph. A. Dethier, Monumenta Hungariae Historica 21, 1, σ. 553 - 619 (λατ. κείμενον) καὶ σ. 621 - 663 (ἰταλ. κείμενον).

PG. 159, σ. 923 - 944 (λατιν. κείμεν.).

ΑΞΙΑ: Σημαντικωτάτη πηγή, διότι ὁ Λεονάρδος ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς τῶν γεγονότων.

612. ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (15ος αι.)

Ἔγγραφα εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν σουλτάνων Musa Çelebi (1412), Μωάμεθ Α' (1419) καὶ Μωάμεθ Β' (1460).

ΕΚΔ.: E. A. Zachariadou, Early Ottoman documents of the Prodromos Monastery (Serres), Südost-Forschungen 28 (1969) 1 - 12.

613. ΕΝΘΥΜΗΣΙΣ (1463)

Ἀναφέρεται εἰς τὴν τύχην τῶν τελευταίων Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντος (1463).

ΕΚΔ.: J. Enoch Powell, Die letzten Tage der Grosskomnenen, BZ. 37 (1937) 359 - 360.

614. ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΚΙΕΒΟΥ (± 1385 - 1463/4)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Πελοπόννησον περὶ τὸ 1385. Τὸ 1436 ἐγένετο μητροπολίτης Κιέβου καὶ τὸ 1438/9 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Σύνοδον Φερράρας - Φλωρεντίας, ὅποτε καὶ ἐγένετο καρδινάλιος τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας μετὰ τοῦ Βησσαρίωνος (1439). Ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα Νικολάου Ε' εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκήρυξε τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν (1452/53). Ἀπέθανεν εἰς Ρώμην, ὅπου κατέφυγε μετὰ τὴν ἄλωσιν τιμηθεὶς μετὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ (λατίνου) πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τὸ 1463/4. Ἐκ τῶν ἔργων του ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ ἐξῆς:

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολαὶ πρὸς προσωπικότητας τοῦ καιροῦ του.

ΕΚΔ.: W. Regel, *Analecta Byzantino-Russica*, Petropoli 1891, σ. 59 - 71 (πρὸς Ρῶσον μητροπολίτην, 1415).

G. Hofmann, *Ein Brief des Kardinals Isidor von Kiev an Kardinal Bessarion*, *Or. Chr. P.* 14 (1948) 405 - 414 (πρὸς τὸν Βησσαρίωνα).

II. Διάφοροι σημειώσεις διὰ τὰ ἔτη 1440 - 43.

ΕΚΔ.: G. Mercati, *Scritti d'Isidoro il cardinale Ruteno e codici a lui appartenuti che si conservano nella Biblioteca Apostolica Vaticana* (*Studi e Testi* 46), Roma 1926.

III. Ἀναφορὰ τοῦ Κυρίλλου, μητροπολίτου Μονεμβασίας, πρὸς τὸν Ἰωσήφ Β', πατριάρχην Κων/πόλεως, συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰσιδώρου (1429).

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, *Δύο ἀναφοραὶ μητροπολίτου Μονεμβασίας πρὸς τὸν πατριάρχην*, *NE.* 12 (1915) 272 - 318.

ΑΣΙΑ: Εἰς τὰ ἀνωτέρω ἔργα γίνεται μνεῖα γεγονότων τῆς ἐποχῆς, ὡς ἐπιδρομῶν Τατάρων καὶ ἄλλων μογγολικῶν φύλων εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος, καὶ τῶν οὐγγρο-βυζαντινῶν σχέσεων.

615. ΣΙΑΒΕΣΤΡΟΣ ΣΥΡΟΠΟΥΛΟΣ (15ος αἰ.)

Μέγας ἐκκλησιάρχης καὶ δικαιοφύλαξ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας (1439) καὶ μολονότι ὀπαδὸς τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ ὑπέγραψε τὸν «Ὅρον». Τὸ ἐπόμενον ὅμως ἔτος ἀπεκέρυξε τὴν ἔνωσιν. Τὸ 1463/4 ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς Σωφρόνιος Α'.

ΕΡΓΑ: Ἀπομνημονεύματα τῆς ἐν Φλωρεντία Συνόδου.

ΕΚΔ.: V. Laurent, *Les «Mémoires» du Grand Ecclésiarque de l'église de Constantinople Sylvestre Syropoulos sur le concile de Florence* (1438 - 1439), Paris 1971.

ΑΣΙΑ: Τὸ ἔργον τοῦ ἀποτελεῖ σημαντικὴν πηγὴν διὰ τὴν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας.

616. ΜΙΧΑΗΛ ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΣ (± 1410 - β' ἡμισυ 15ου αι.)

Ἡ μόνη θετικὴ πληροφορία περὶ τῆς ζωῆς τοῦ εἶναι ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου αι. ἐξ ἐπιφανῶν γονέων εἰς τὴν Ἰμβρον. Ἴσως ἐχρημάτισε γραμματεὺς τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ Β'. Τὸ 1456 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Ἰμβρου καὶ ἐματῶσε τὰς προσπάθειάς τοῦ πάπα πρὸς κυριαρχίαν τῶν δυτικῶν ἐπὶ τῆς νήσου. Ὄταν τελικῶς τὸ 1466 ἡ Ἰμβρος περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Βενετῶν, ὁ Κριτόβουλος ἔφυγε, κατ' ἀρχὰς ἴσως εἰς Κων/πολιν, ἔπειτα δ' εἰς ἅγιον Ὄρος, ὅπου καὶ ἀπέθανεν.

ΕΡΓΑ: Ἱστορίαι, εἰς 5 βιβλία.

Περιλαμβάνει τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1451 - 1467. Συμφώνως πρὸς ὅλας τὰς ἐνδείξεις ὁ Κριτόβουλος ἐστηρίχθη ἀποκλειστικῶς εἰς προφορικὰς μαρτυρίας διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τοῦ. Τὸ ἔργον εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸν Μωάμεθ Β' καὶ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν προβολὴν τῶν κατορθωμάτων τοῦ Τούρκου σουλτάνου, δι' αὐτὸ καὶ σκοπίμως ἀποσιωπᾷ ὅ,τι δὲν ἀπετέλει ἐγκώμιον δι' αὐτόν.

ΕΚΔ.: V. Grecu, Critobuli Imbriotae, De rebus per annos 1451-1467 a Mechemete II gestis, București 1963 (μετὰ ρουμανικῆς μεταφράσεως).

• N. B. Τωμαδάκης, Περὶ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453), Ἀθῆναι 1953, σ. 94 - 133 (ἀποσπ.).

ΑΣΙΑ: Παρὰ τὴν μεροληπτικὴν του στάσιν τὸ ἔργον τοῦ Κριτοβούλου εἶναι ἀξιόλογος πηγὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ἀμέσως κατόπιν ἐποχὴν. Ἀναγνωρίζει καὶ τοποθετεῖ ὀρθῶς τὸν τουρκικὸν παράγοντα εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τοῦ 15ου αἰῶνος.

617. ANDREA SANTA CROCE (15ος αι.)

Ἐγεννήθη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου αι. καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 1470. Ὡς παπικὸς ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας (1439) κατέλιπε με-

γάλων ἀριθμῶν σημειώσεων καὶ ἔγραψε λατινιστὶ ὑπὸ μορφὴν διαλόγου τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου. Συνέγραψεν ἐπίσης ἡμερολόγιον ὑπὸ τὸν τίτλον *Effimerium curiale*, ἀναφέρον ἡγεγονότα τῆς παπικῆς αὐλῆς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 15ου αἰ. μέχρι τοῦ 1468.

ΕΚΔ.: (Πρακτικά): Mansi, Suppl. τοῦ τ. 31, Paris 1901, σ. 1429 - 1702.

G. Hofmann, Andreas de Santa Croce, advocatus consisto-
rialis. Acta Latina Concilii Florentini (Concilium Floren-
tinum, Documenta et Scriptores, Ser. B, Vol. VI), Roma
1955.

(*Effimerium curiale*): G. Hofmann, Excerpta ex diario curi-
ali Andreae de SantaCruce, ἐν Fragmenta protocolli, diaria
privata, sermones (Concilium Florentinum, Documenta et
Scriptores, Ser. A, vol. III, fasc. II), Roma 1951, σ. 41-
49 (ἀποσπ.).

618. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΧΟΛΑΡΙΟΣ (±1405 - ±1468)

Λόγιος καὶ κληρικός, πρῶτος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μετὰ
τὴν ἄλωσην (1454 - 1456), γνωστός ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεννάδιος. Ἔιχε λάβει μέρος
εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας (1439) καὶ ἀντιπαθῆ εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκ-
κλησιῶν. Ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν πολεμικὰ καὶ ἀπολογητικὰ
ἔργα του, καθὼς καὶ αἱ ἐπιστολαὶ του.

ΕΡΓΑ: I. Εὐχαριστίαι πρὸς τὸν δεσπότην Πελο-
ποννήσου Δημήτριον Παλαιολόγον. Ἐγράφη τὸ 1450.

ΕΚΔ.: L. Petit - X. A. Siderides - M. Jugie, Oeuvres complètes
de Gennade Scholarios 3, Paris 1930, σ. 117 - 136.

Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 2, Ἀθήναι
1912 - 1924, σ. 52 - 76.

II. Ὁμιλία περὶ τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν
ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ Β'.

ΕΚΔ.: PG. 160, σ. 333 - 352.

Τῆς ὁμιλίας ταύτης ἔχει παραδοθῆ καὶ δευτέρα συντομωτέρα διασκευή, γνωστὴ ὡς «ὁμολογία πίστεως», ἐκδεδομένη ἐν:

L. Petit - X. A. Sidéridès - M. Jugie, Oeuvres complètes de Gennade Scholarios 3, Paris 1930, σ. 453 - 458.

III. Νεόφρων ἢ Ἀερομυθία. Ἀντιλατινικὸν ἔργον γραφέν ὑπὸ μορφὴν διαλόγου τὸ 1446.

ΕΚΔ.: L. Petit - X. A. Sidéridès - M. Jugie, Oeuvres complètes de Gennade Scholarios 3, Paris 1930, σ. 1 - 21.

IV. Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: L. Petit - X. A. Sidéridès - M. Jugie, Oeuvres complètes de Gennade Scholarios 4, Paris 1935, σ. 398 - 503.

619. ΔΟΥΚΑΣ (±1400 - 1470)

Ἱστορικὸς τοῦ 15ου αἰ. Δὲν εἶναι γνωστὸν τὸ βαπτιστικὸν του ὄνομα. Ὁ ἴδιος εἰς τὸ ἔργον του μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἦτο ἐγγονος τοῦ Μιχαὴλ Δούκα, τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῶν Δουκῶν, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν διαμάχην μεταξὺ Ἰωάννου Στ' Καντακουζηνοῦ καὶ Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου, ἡναγκάσθη τὸ 1345 νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν Τοῦρκον ἐμίρην τῆς Ἐφέσου. Τὸ πιθανώτερον λοιπὸν εἶναι ὅτι ὁ ἱστοριογράφος Δούκας ἐγέννηθη καὶ ἐμεγάλωσεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Τὸ 1421 τὸν εὐρίσκομεν γραμματεὰ τοῦ Γενουάτου Adorno καὶ ὀλίγον ἀργότερον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Γενουατῶν δυναστῶν τῆς Λέσβου Gateluzzi.

ΕΡΓΑ: Ἱστορία, εἰς 45 κεφάλαια.

Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ὁ Δούκας ἐπιχειρεῖ ἱστορικὴν ἀναδρομὴν εἰς τὰ παγκόσμια γεγονότα ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1204. Ἐν συνεχείᾳ ἀφηγεῖται τὴν ἐξάπλωσιν τῶν Τοῦρκων ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1391 καὶ λεπτομερέστερον τὰ γεγονότα ποῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν τριῶν τελευταίων Παλαιολόγων, Μανουὴλ Β' (1391 - 1425), Ἰωάννου Η' (1425 - 1448) καὶ Κωνσταντίνου ΙΑ' (1449 - 1453). Τέλος ἐξιστορεῖ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ γεγονότα ποῦ ἐπηκολούθησαν μέχρι τοῦ 1462.

ΕΚΔ.: V. Grecu, Ducas, Historia Turcobyzantina, București 1958.

Ν. Β. Τωμαδάκης, *Περὶ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως* (1453), Ἀθήναι 1953, σ. 35 - 74 (ἀποσπ.).

Τὸ ἔργον σώζεται καὶ εἰς παλαιὰν ἰταλικὴν μετάφρασιν ἐκδεδομένην ὑπὸ
I. Bekker ἐν *CV. Bonnae* 1834, σ. 349 - 512, μετὰ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον.

ΠΗΓΑΙ: Διὰ τὰ μέχρι τοῦ 1421 γεγονότα χρησιμοποιεῖ τοὺς βυζαντινοὺς ἱστοριογράφους Νικητὰν Χωνιάτην, Ἰωάννην Ἀναγνώστην καὶ Νικηφόρον Γρηγοράν, ἐπὶ πλεόν δὲ καὶ ξένας πηγὰς, ἰταλικὰς καὶ τουρκικὰς. Διὰ τὴν μετὰ τὸ 1421 περίοδον γράφει βάσει προφορικῶν μαρτυριῶν καὶ τῆς προσωπικῆς του ἐμπειρίας.

ΑΣΙΑ: Ὁ Δούκας εἶναι ὁ ἀκριβέστερος, ὁ φιλαληθέστερος καὶ ὁ πλεῖστον ἀμερόληπτος ἐκ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἀλώσεως. Τὸ ἔργον του διαπνέεται ἐξ ἑτονίου ἐθνικοῦ συναίσθηματος. Δίδει δραματικὴν περιγραφὴν τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

620. ΒΙΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ (ἀρχαί 15ου αί.)

Τὸν βίον τῆς (συγγραφέντα βουλγαριστὶ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Τυρνόβου Εὐθυμίου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου αἰ.) μετέφρασεν ἑλληνιστὶ ὁ Ματθαῖος Μυρέων (βλ. ἀρ. 651).

Παρέχει πληροφορίας περὶ τῶν ἐκστρατειῶν τῶν Τούρκων εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ Σερβίαν κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα (βλ. ἀρ. 355).

621. ΒΗΣΣΑΡΙΩΝ (1395 - 1472)

Ἐγεννήθη εἰς Τραπεζοῦντα τὸ 1395 καὶ ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Γεωργίου Γεμιστοῦ. Τὸ 1437 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Νικαίας καὶ τὸ 1438 - 39 ἔλαβεν μέρος εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Φερράρας - Φλωρεντίας, ποὺ ἀδήγησεν εἰς τὴν ἑνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Ἡ ἑνωσις αὕτη θεωρεῖται προσωπικὴ ἐπιτυχία τοῦ Βησσαρίωνος, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἐνωτικοῦ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Βυζάντιον. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκλήθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐτιμήθη διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ καρδινάλιου τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Τὸ 1463 ὁ πάπας Πῖος Β' ἀνήγγειλε τὸν Βησσαρίωνα λατῖνον πατριάρχην Κων/πόλεως. Ἀπέθανεν τὸ 1472 εἰς τὴν Ραβένναν.

ΕΡΓΑ: I. Ὑπόμνημα πρὸς Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον. Ἐγγραφή μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1443-1446 καὶ ἀπευθύνεται εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Δραγάσην, τὸν μετέπειτα αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον ΙΑ'.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά 4, Ἀθήναι 1930, σ. 32-45.

Σπ. Λάμπρος, ΝΕ. 3 (1906) 15-27 (κείμεν.).

II. Προσφώνημα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Τραπεζοῦντος Ἀλέξιον Δ'.

ΕΚΔ.: Ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου, Βησσαρίωνος προσφώνημα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Τραπεζοῦντος Ἀλέξιον τὸν Μέγαν Κομνηνόν, Ἀρχεῖον Πόντου 12 (1946) 115-130.

III. Ἐγκώμιον εἰς Τραπεζοῦντα.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, ΝΕ. 13 (1916) 145-204 (κείμεν. σ. 146-194).

IV. Ἐπιστολαί.

ΕΚΔ.: G. Hofmann, Acht Briefe des Kardinals Bessarion, Or. Chr. P. 15 (1949) 277-290.

G. Hofmann, Zwei bisher unbekannte Briefe des Kardinals Bessarion, Or. Chr. P. 20 (1954) 151-152.

622. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΜΟΙΡΟΥΤΖΗΣ († ± 1475)

Ἦλθε μέρος εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Φερράρας-Φλωρεντίας. Ὑπῆρξε πρωτοβουσιαρχὸς καὶ μέγας λογοθέτης εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος. Ἀργότερον ἔπαιξε σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Μωάμεθ Β'.

ΕΡΓΑ: I. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν καρδινάλιον Βησσαρίωνα.

ΕΚΔ.: PG. 161, σ. 723-728.

J. Fr. Boissonade, Anecdota Graeca 3, Parisiis 1833, σ. 389-401.

(Ἡ πρὸς τὸν δοῦκα Ναυπλίου Δημήτριον, Περὶ τῶν ἐν τῇ ἐν Φλω-

ρεντία Συνόδου συμβεβηκότων, ἀπεδείχθη νόθος ὑπὸ τοῦ J. Gill, Personalities of the Council of Florence, Oxford 1964, σ. 204 - 212).

II. Τρία ἔμμετρα ἐγκώμια πρὸς τὸν σουλτάνον Μωάμεθ Β'.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Ποιήματα Γεωργίου τοῦ Ἀμοιρούτζη νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενα, ΔΙΕΕ. 2 (1885 - 1889) 279 - 281 (κείμενον).

623. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΦΡΑΝΤΖΗΣ (1401 - 1478)

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ 1424 ἔλαβε μέρος εἰς διπλωματικὰς ἀποστολάς πρὸς τὸν σουλτάνον Μουράτ Β'. Τὸ 1431 διωρίσθη ἑπαρχος Πατρῶν, τὸ 1443 ἑπαρχος Σηλυβρίας καὶ τὸ 1447 ἑπαρχος Σπάρτης. Τὸ 1451 ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου λογοθέτου. Ἀνέλαβε πολυαριθμοὺς διπλωματικὰς ἀποστολάς. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετέβη εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θωμᾶ Παλαιολόγου καί, ὅταν καὶ ἡ Πελοπόννησος ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, κατέφυγεν εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου περιβληθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα διήλθε τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ζωῆς του.

ΕΡΓΑ: Χρονικόν.

Σώζονται δύο ἱστορικὰ ἔργα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σφραντζῆ. Τὸ χρονικὸν *minus*, ποὺ ἀφηγεῖται κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1413 - 1477, εἰς ἀπλουτέραν καὶ μὲ πολλὰς παραχωρήσεις εἰς τὴν τότε ὀμιλουμένην γλῶσσαν, καὶ τὸ χρονικὸν *major*, ποὺ ἀφηγεῖται εἰς τέσσαρα βιβλία τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 1258 - 1478. Τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ χρονικοῦ *major* περιλαμβάνει μὲ σχετικὴν συντομίαν τὰ γεγονότα πρὸ τῆς ἀνακτῆσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1261) μέχρι τοῦ τέλους τῆς βασιλείας τοῦ Μανουὴλ Β' Παλαιολόγου. Εἰς τὸ δεῦτερον καὶ τρίτον βιβλίον γίνεται λόγος περὶ τῶν δύο τελευταίων αὐτοκρατόρων Ἰωάννου Η' καὶ Κωνσταντίνου ΙΑ', ἐνῶ εἰς τὸ τέταρτον ἀναφέρονται τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ κατάληψις τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα μέχρι τοῦ 1478. Λεπτομερεστέρα καθίσταται ἡ διήγησις ἀπὸ τοῦ δευτέρου βιβλίου καὶ ἐξῆς. Σήμερον γενικῶς πιστεύεται ὅτι τὸ χρονικὸν *major*, ὑπὸ τὴν μορφήν ποὺ παραδίδεται, δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Σφραντζῆ. Ἀκόμη ποὺ φανερώουν παρανόησιν τοῦ χρονικοῦ *mi-*

n u s — τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τοῦ χρο-
νικοῦ m a j u s — καὶ ἡ μνεία ὀρισμένων γεγονότων τοῦ 16ου αἰ. ἐπιτρέ-
πουν νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ χρονονικὸν m a j u s ὑπέστη μεταξὺ τῶν ἐτῶν
1573 - 1575 δευτέρα ἐπεξεργασίαν ὑπὸ τοῦ Μακαρίου Μελισσηνοῦ, μη-
τροπολίτου Μονεμβασίας. Κατ' ἄλλην ἐν τούτοις ἄποψιν τὸ χρονονικὸν
m i n u s εἶναι τὸ προσωπικὸν ἡμερολόγιον τοῦ Σφραντζῆ, ἐκ τοῦ ὁποῦ
ὁ ἴδιος ἔγραψε τὸ χρονονικὸν m a j u s, τὸ ὁποῖον ἐπεξεργάσθη ἀργότερον
ὁ Μακάριος.

ΕΚΔ.: V. Grecu, Georgius Sphrantzes, Τὰ καθ' ἑαυτὸν 1401 - 1477,
σ. 1 - 147. In anexă Pseudo-Phrantzes: Macarii Meliseni,
Chronicon 1258 - 1481, σ. 149 - 591, București 1966.

N. B. Τωμαδάκης, Περὶ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως
(1453), Ἀθήναι 1953, σ. 167 - 168 (ἀπόσπ. ἐκ minus) καὶ
169 - 203 (ἀπόσπ. ἐκ majus).

ΠΗΓΑΙ: Τοῦ χρονονικοῦ m i n u s: Προσωπικὴ ἀντίληψις τῶν γε-
γονότων καὶ ἐπίσημα ἔγγραφα.

Τοῦ χρονονικοῦ m a j u s: Χρονικὸν minus, Γεώργιος Ἀ-
κροπολίτης, Νικήτας Χωνιάτης, Νικηφόρος Γρηγοῤῥᾶς, Παρασπόνδυλος Ζω-
τικός, Λαόνικος Χαλκοκονδύλης ἢ αἰπηγαί του καὶ χρονικὸν ἀπιδιδόμενον
εἰς τὸν Μανουὴλ Μαλαξὸν ἢ τὸν Δωρόθεον Μονεμβασίας.

ΛΞΙΑ: Καὶ τὰ δύο χρονικά ἀξιόπιστοι καὶ σημαντικαὶ πηγαὶ διὰ τοὺς
13ον, 14ον καὶ ἰδίᾳ 15ον αἰῶνας.

624. ΜΙΧΑΗΛ ΑΠΟΣΤΟΛΙΟΣ (1422 - 1480)

Λόγιος, μαθητὴς τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου. Ἐζησε κατὰ τὰ μέσα τοῦ
15ου αἰ. Ὀπαδὸς τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων-
σταντινουπόλεως κατέφυγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ κατόπιν εἰς τὴν Κρήτην,
ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἐγραψε φιλοσοφικά καὶ θεολογικά ἔργα.

ΕΡΓΑ: Ἐπιστολὰὶ πρὸς Ἕλληνας καὶ Ἰταλοὺς λογίους.

ΕΚΔ.: H. Noiret, Lettres inédites de Michel Apostolis (Biblio-
thèque des Écoles Françaises d'Athènes et de Rome 54),
Paris 1889.

ΑΞΙΑ: Αἱ ἐπιστολαὶ του παρέχουν σημαντικὰς πληροφορίας διὰ τοὺς Οὐγγυροὺς καὶ Ὀθωμανοὺς.

625. PERO TAFUR (± 1410 - ± 1484)

Ἴσπανὸς περιηγητὴς, ἐπισκεφθεὶς, κατὰ τὰ ἔτη 1437-1438 τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Τραπεζοῦντα καὶ τὴν γενοατικὴν ἀποικίαν Caffa (Καφῶ) ἐν τῇ Κριμαίᾳ.

ΕΡΓΑ: Ἐγράψε περιγραφὴν τῶν τόπων ποὺ ἐπεσκέφθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1435 - 1439.

ΕΚΔ.: D. Marcos Jiménez de la Espada, Andanzas é viajes de Pero Tafur por diversas partes del mundo avidos (1435 - 1439) (Colección de Libros Españoles raros ó curiosos VIII), Madrid 1874.

Ἀγγλικὴ μετάφρασις ὑπό: Malcolm Letts, Pero Tafur: Travels and Adventures 1435 - 1439, New York - London 1926.

Ἀποσπάσματα εἰς ἀγγλικὴν: A. Vasiliev, Pero Tafur, A Spanish Traveler of the 15th Century and his Visit to Constantinople, Trebizond and Italy, Byzantion 7 (1932) 75 - 122.

ΑΞΙΑ: Παρέχει σημαντικὰς πληροφορίας περὶ τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Τραπεζοῦντος, καθὼς καὶ περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

626. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙΟΣ (1395 - 1486)

Οὐμανιστὴς, ἐδίδασκεν ἑλληνικὰ εἰς πολλὰς ἰταλικὰς πόλεις καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Φερράρας-Φλωρεντίας (1439). Μεταξὺ τῶν ἄλλων φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν ἔργων του ἔγραψε καὶ ἀπολογητικὸν σύγγραμμα ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν σουλτάνον Μωάμεθ Β'.

ΕΡΓΑ: Περὶ τῆς ἀληθείας τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως.

Εκδ.: Γ. Θ. Ζώρας, Γεώργιος ὁ Τραπεζούντιος καὶ αἱ πρὸς ἑλληνο-
τουρκικὴν συνεννόησιν προσπάθειαι αὐτοῦ, Ἀθήναι 1954, σ. 93 -
165 (κείμενον).

627. ΛΑΟΝΙΚΟΣ ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗΣ (1423 - 1490)

Κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Ἀθηναίων. Ὁ πατὴρ του Γεώργιος Χαλκοκονδύλης, σημαντικὸς παράγων τοῦ τόπου, ἤλθεν εἰς ρῆξιν μετὰ τῶν Φράγκων δυναστῶν καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Συμφώνως πρὸς πληροφορίας τοῦ Κυριάκου τοῦ ἐξ Ἀγκῶνος, ὁ νεαρὸς Λαόνικος Χαλκοκονδύλης εὐρίσκετο τὸ 1447 εἰς τὴν αὐλὴν τῶν δεσποτῶν τοῦ Μυστρᾶ καὶ ἦτο μαθητὴς τοῦ Πλήθωνος. Εἶναι πιθανὸν ὅτι τὸ 1449 συνάδευσε τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον ΙΑ΄ Παλαιολόγον εἰς Κων/πολιν. Πάντως κατὰ τὴν ἄλωσιν δὲν εὐρίσκετο ἐκεῖ. Εἶναι ἄγνωστος ὁ τόπος ὅπου ἀπέθανεν. Ὑπεστηρίχθη ὅτι ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ ὅτι κατέφυγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἢ τὴν Κρήτην.

ΕΡΓΑ: Ἀποδείξεις ἱστοριῶν, βιβλία 10.

Προτάσσεται τὸντομος ἐπισκόπησις τῶν παγκοσμίων γεγονότων μέχρι τοῦ 1298. Ἀκολουθεῖ ἡ ἱστορία τῶν ἐτῶν 1298 - 1463, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ κύριον μέρος τοῦ ἔργου, ἀλλὰ σημειώνονται καὶ γεγονότα ἀναφερόμενα εἰς τὴν περίοδον 1484 - 1487, πρᾶγμα ποὺ ἐπιτρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὸ 1487 ὡς terminus post quem διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου. Ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι ὁ Χαλκοκονδύλης δὲν ἐπρόλαβε νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἱστορίαν του τὴν ὀριστικὴν της μορφήν καὶ ὅτι αὕτη ἐδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἐπίκεντρον τῆς ἱστορίας τοῦ Χαλκοκονδύλη δὲν ἀποτελεῖ ὁ βυζαντινός, ἀλλὰ ὁ τουρκικὸς παράγων.

Εκδ.: E. Darkó, Laonici Chalcocandylae historiarum demonstrationes 1 - 2, Budapestini 1922 - 1927.

PG. 159, σ. 13 - 556.

N. B. Τωμαδάκης, Περὶ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453), Ἀθήναι 1953, σ. 214 - 224 (ἀποσπ.).

ΠΗΓΑΙ: Τὸ ἔργον τοῦ Νικηφόρου Γρηγοῦ, κοινῇ μετὰ τοῦ Γεωργίου Σφραντζῆ πηγῆ, τουρκικαὶ πηγαὶ καὶ προφορικαὶ μαρτυρίαι.

ΑΣΙΑ: Παρά τὰς χρονολογικάς του ἀνακριβείας ὁ Χαλκοκονδύλης ἀσκει κριτικὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῶν πηγῶν του καὶ παραμένει σημαντικὴ ἱστορικὴ πηγὴ διὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τοῦ Βυζαντίου.

628. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΑΙ (15ος αἰ.)

Γενικὰ περὶ τῶν τουρκικῶν ἐπιστολῶν βλ. ἀρ. 482. Χρήσιμοι διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ 15ου αἰ. εἶναι αἱ κάτωθι:

I. Ἐπιστολὴ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ Α' (1402 - 1421) πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουήλ Β' (;).

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Τὸ ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον καὶ οἱ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ αὐτοῦ ἑλληνικοὶ κώδικες, ΝΕ. 10 (1913) 11.

II. Ἐπιστολὴ τοῦ Αἰγυπτίου σουλτάνου Al-Aschraf Saifaddin Barsbai (1422 - 1438) πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Η' Παλαιολόγον (1425 - 1448).

ΕΚΔ.: G. Moravcsik, Grečeskaja gramota mamljujskogo sultana vizantijskomu imperatoru, VV. 18 (1961) 105 - 115 (κείμ. σ. 107 - 108).

III. Ἐπιστολὴ τοῦ Μουράτ Α' πρὸς τοὺς κατοίκους Ἰωαννίνων τοῦ ἔτους 1431.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Ἡ ἑλληνικὴ ὡς ἐπίσημος γλῶσσα τῶν σουλτάνων, ΝΕ. 5 (1908) 58.

I. Bekker, Historia politica et patriarchica Constantinopolis. Epirotica, CB. Bonnae 1849, σ. 242 - 243.

IV. Συνθήκη εἰρήνης τοῦ Μωάμεθ Β' μετὰ τῶν Βενετῶν τοῦ ἔτους 1446.

ΕΚΔ.: F. Babinger - F. Dölger, Mehmed's II. frühester Staatsvertrag (1446), Or. Chr. P. 15 (1949) 234 - 242 (= Byzantinische Diplomatie, Ettal 1956, σ. 270 - 277) (κείμ.).

V. Φερμάνιον τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ Β' πρὸς τὴν μονὴν Ξηροποτάμου τοῦ ἔτους 1451.

ΕΚΔ.: St. Binon, Les origines légendaires et l'histoire de Xéropotamou et de St.-Paul de l'Athos. Étude diplomatique et critique, Louvain 1942, σ. 295 - 298.

VI. Φιρμάνιον τοῦ Μωάμεθ Β' τοῦ ἔτους 1471.

ΕΚΔ.: M. Mirković, Jedan grčki ferman sultana Mehmeda II El Fatih (= 'Ελληνικὸν φιρμάνιον τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ Β' El Fatih), Istoriski Časopis 4 (1952/53) 1 - 7.

VII. Δέκα τρία φιρμάνια τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ Β' τῶν ἐτῶν 1479 - 1481 (παρὰλήπτῃς ὁ δόγῃς τῆς Βενετίας Giovanni Mocenigo).

ΕΚΔ.: A. Bombaci, Luovi firmani greci di Maometto II, BZ. 47 (1954) 298 - 319.

VIII. Πέντε ἐπιστολαὶ τοῦ σουλτάνου Βαγιαζήτ Β' πρὸς τοὺς πάπας Ἰννοκέντιον Η' καὶ Ἀλέξανδρον Στ' τῶν ἐτῶν 1490 - 1496.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, 'Ελληνικὰ δημόσια γράμματα τοῦ σουλτάνου Βαγιαζίτ Β', NE. 5 (1908) 160 - 166.

629. NOTITIAE SUGDAEAE (15ος αί.)

Εἰς ἑλληνικὸν χειρόγραφον συναξάριον εὐρίσκονται διάφοροι σημειώσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως Σουγδαίας τῆς Κριμαίας τῶν 12ου, 13ου, 14ου καὶ 15ου αἰ. Εἰς ταύτας ἀγαφέρονται συχνάκις οἱ Τάταροι.

ΕΚΔ.: Archimandrit Antonin, Zametki XII - XV veka, odnosja-šđijasja k Krimskomu gorodu Sugdee (Sudaku), pripisanija na grečeskom šinaksare [= Σημειώσεις τῶν 12ου - 15ου αἰ., ἀναφερόμεναι εἰς τὴν κριμαϊκὴν πόλιν Σουγδαίαν (Sudak), ἀντιγραφεῖσαι εἰς ἑλληνικὸν Συναξάριον], Zapiski Odesskago Obščestva Istorii i Drevnostej (= Σημειώσεις τῆς Ἐταιρίας Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιοτήτων τῆς Ὀδησοῦ) 5 (1863) 595 - 628.

Μ. Γ. Νυσταζοπούλου, Ἡ ἐν τῇ Ταυρικῇ χερσονήσῳ πόλις Σουγδαία, Ἀθῆναι 1965, σ. 119 - 137 (κείμενον).

630. ΒΑΡ ΕΒΡΑΙΟΥ ΣΥΝΕΧΙΣΤΑΙ (15ος αι.)

Βλ. ἀρ. 502.

631. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΑΣΚΑΡΙΣ (1434 - 1501)

Γνωστός ούμανιστής. Μετά τὴν ἄλωσιν κατέφυγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐδίδχεν εἰς τὸ Μιλῶνον, Ρώμην, Νεάπολιν καὶ Μεσσήνην. Ὁ δούξ τοῦ Μιλῶνου Φραγκῖσκος Σφόρτσας τὸν προσέλαβεν ὡς διδάσκαλον τῆς θυγατρὸς του, χάριν τῆς ὁποίας ἐξέδωκε Γραμματικὴν (Ἐπιτομὴ τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν, 1476), τὸ πρῶτον βιβλίον ποῦ ἐτυπώθη ἑλληνιστί. Ὑπῆρξε στενὸς φίλος τοῦ Βησσαρίωνος. Ἐγράψεν ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ χρονογραφίαν.

ΕΡΓΑ: Σύνοψις ἱστοριῶν. Πραγματεύεται τὰ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 15ου αἰῶνος γεγονότα.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Κωνσταντίνου Λασκάρειος ἀνέκδοτος σύνοψις ἱστοριῶν νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδομένη, Ἐπιστ. Ἐπετ. Παν/μίου Ἀθηνῶν, τ. Γ' 1906 - 1907, Ἀθῆναι 1909, σ. 150 - 227. Αὐτοτελὲς ἀνάτυπον Ἀθῆναι 1910.

ΑΣΙΑ: Ἐλαχίστη ἡ ἱστορικὴ ἀξία τοῦ χρονικοῦ.

632. ΣΙΓΙΛΛΙΑ

α. Ph. Grierson, Byzantine Gold Bullae with a Catalogue of those at Dumbarton Oaks, DOP. 20 (1966) 239 - 253.

Σφραγιῖδες τῶν 9ου - 12ου καὶ 15ου αι.

β. V. Laurent, Documents de sigillographie byzantine. La collection C. Orghidan (Bibliothèque Byzantine, Documents 1), Paris 1952.

Πλήρης περιγραφικὸς κατάλογος 691 σφραγιῖδων (4ου - 15ου αι.) τῆς συλλογῆς C. Orghidan. Διακρίνονται εἰς σφραγιῖδας τοῦ αὐτοκρατορικοῦ παλατίου, τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς διοικήσεως, τῶν τελωνειακῶν ὑπηρεσιῶν, ἄλλων ὑπαλλήλων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως. Περιλαμβάνονται ἀκόμη σφραγιῖδες πατρωνυμικαί, ἰδιωτικαί, ἀνώνυμοι, μονογραμματικαὶ καὶ εἰκονογραφικαί.

γ. V. Laurent, Les bulles métriques dans la sigillographie byzantine, 'Ελληνικά 4 (1931) 191 - 228 και 321 - 360, 5 (1932) 137 - 174 και 389 - 420, 6 (1933) 81 - 102 και 205 - 230, 7 (1934) 63 - 71 και 277 - 300 και 8 (1935) 49 - 64 και 319 - 343.

Κατάλογος σφραγίδων 10ου - 15ου αι., με έμμέτρους έπιγραφάς.

δ. G. Zacos - A. Vegliery, Byzantine Lead Seals I, 1 - 3, Basel 1972 (+ πίνακες).

Κατάλογος σφραγίδων, αυτοκρατορικών και μή, των 5ου - 15ου αι. Ειδικώτερον ο τόμος I, 1 περιλαμβάνει αυτοκρατορικές σφραγίδας 5ου - 15ου αι. και διαφόρους 6ου - 9ου αι. Ο τόμος I, 2 περιλαμβάνει μη αυτοκρατορικές σφραγίδας 6ου - 9ου αι. Ο τόμος I, 3 περιέχει αυτοκρατορικές σφραγίδας 5ου - 14ου αι. και διαφόρους 6ου - 9ου αι.

ε. V. Laurent, Le Corpus des sceaux de l'empire byzantin [βλ. άρ. 568 (β)].

Σφραγίδες 6ου-15ου αι.

633. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

α. Μ. Χ. Γκητάκος, 'Ανέκδοτοι έπιγραφαί και χαραγμάτα εκ βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων τής 'Ελλάδος. Corpus έπιγραφών και χαραγμάτων, 'Αθήναι 1957.

Δέν είναι πραγματικόν Corpus, όπως ο υπότιτλος αφήνει να έννοηθή, αλλά συλλογή εκ 51 έπιγραφών και 119 γραφιδών εκ εκκλησιών τής 'Αττικής, Μεγαρίδος, Αιγίνης, 'Ελασσόνας, Καστοριάς, Φλωρίνης, 'Επιδαύρου, Ναυπλίου. 24 έπιγραφαί και γραφίται άνήκουν εις την βυζαντινήν περίοδον 921 - 1453.

β. Ν. Β. Δρανδάκης, Χριστιανικά έπιγραφαί Λακωνικής, 'Αρχαιολ. 'Εφημ. 1967 (1968) 137 - 177.

'Επιγραφαί 13ου - 15ου αι.

γ. Η. Gelzer, Byzantinische Inschriften aus Westmakedonien, Mitteil. des k. deutschen archäol. Instituts in Athen 27 (1902) 431 - 444.

Δημοσιεύονται μεταξύ άλλων και μερικά ενδιαφέρουσαι έπιγραφαί 14ου - 15ου αι.

δ. V. V. Latyšev, Sbornik grečeskich nadpisej christianskich vremen na Južnoj Rossii (= Συλλογὴ ἑλληνικῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν ἐκ νοτίου Ρωσίας), St. Petersburg 1896.

Ἐπιγραφαὶ 5ου - 15ου αἰ.

ε. V. Laurent, Inscriptions grecques d'époque romaine et byzantine, EO. 35 (1936) 220 - 233.

Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ 5ου - 15ου αἰ.

στ. G. Millet - J. Pargoire - L. Petit, Recueil des inscriptions chrétiennes du Mont-Athos 1, Paris 1904.

Ἐπιγραφαὶ 14ου - 15ου αἰ.

ζ. Σ. Α. Ξανθοῦδίδης, Χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐκ Κρήτης, Ἄθηνᾶ 15 (1903) 49 - 163.

Ἐπιγραφαὶ 4ου - 15ου αἰ.

η. A. and J. Stylianos, Donors and dedicatory inscriptions, supplicants and supplications in the painted churches of Cyprus, Jahrbuch Österr. Byzant. Gesellsch. 91 (1960) 97 - 128.

Δέκα ἑννέα ἐπιγραφαὶ τοῦ 12ου - 16ου αἰ.

θ. Γ. Ι. Ζολώτας, Χιακῶν καὶ ἐρυθραϊκῶν ἐπιγραφῶν συναγωγὴ, Ἄθηνᾶ 20 (1908) 113 - 354.

Ἐπιγραφαὶ 4ου - 12ου καὶ 15ου αἰ.

634. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (15ος αἰ.)

Τὸν σχετικὸν κατάλογον διὰ τὸν 15ον αἰ. (μέχρι τοῦ 1453) ἐν Dölger, Reg. (βλ. ἀρ. 142), ἀρ. 3283 - 3555.

635. ΒΕΝΕΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (15ος αἰ.)

Τοὺς σχετικοὺς καταλόγους ἐν Thiriet, Régestes des délibérations (βλ. ἀρ. 571), τ. II (1400 - 1430) καὶ III (1431 - 1463).

**Β 1. Μεταγενέστεραι πηγαί,
ὧν τὸ ἔργον περατοῦται ἐντὸς τοῦ 15ου αἰ.**

636. ΙΕΡΑΞ ΜΕΓΑΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ (16ος αἰ.)

"Ἐξῆσε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τὸ 1590 ἦτο μέγας λογοθέτης τῆς ἐκκλησίας.

ΕΡΓΑ: Χρονικὸν περὶ τῆς τῶν Τούρκων βασιλείας. Εἰς 734 στίχους πολιτικούς ἢ ἱστορία τῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων ἀπὸ τοῦ Ὁσμάν μέχρι τοῦ Μωάμεθ Β', δηλ. ἀπὸ τοῦ 1300 μέχρι τοῦ 1461.

Εκδ.: Κ. Σάθας, ΜΒ. 1, σ. 245 - 268.

ΠΗΓΑΙ: Χρησιμοποιεῖ τὴν πηγὴν τοῦ Δωροθέου (βλ. ἀρ. 647 I: χρονικὸν Μαλαξοῦ) αὐτουσίαν ἢ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ γενομένην ἐπεξεργασίαν τῆς.

ΑΞΙΑ: Τὸ χρονικὸν τοῦ Ἰέρακος δὲν ἔχει ἀξίαν ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Ἀναφέρει μάλιστα καὶ παραδόσεις ἄνευ οὐδεμιᾶς ἱστορικῆς βάσεως.

637. NOTITIAE DE PORTIS CONSTANTINOPOLITANIS (16ος αἰ.)

Εἰς τινὰ χειρόγραφα εὐρίσκομεν ἀνωνύμους σημειώσεις περὶ τῶν πυλῶν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

I. Αἱ θύραι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄνωνυμος κατάλογος τῶν πυλῶν καὶ ἐπιγραφῶν τῶν τειχῶν Κωνσταντινουπόλεως. Ἐγράφη τὸν 16ον αἰ.

Εκδ.: Th. Preger (B. Pantchenko), Studien zur Topographie Konstantinopels IV. Ein anonymes Verzeichnis der Tore und Inschriften an den Mauern Konstantinopels im 16. Jh., BZ. 21 (1912) 468 - 471 (κειμ.).

II. Κατάλογος τῶν τουρκικῶν ὀνομάτων τῶν πυλῶν Κωνσταντινουπόλεως (16ος αἰ.).

Εκδ.: V. Benešević, Die türkischen Namen der Tore von Konstantinopel, BZ. 23 (1914/20) 408.

ΛΞΙΑ: Μολονότι μεταγενέστερα έργα, δίδουν χρήσιμους πληροφορίες διά τήν ὀνομασίαν τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί κατὰ τήν βυζαντινὴν ἐποχὴν.

638. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΒΑΣΙΛΕΩΝ (16ος αί.)

Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 447 χειρόγραφον τῆς Πάτμου, ποῦ ἐγράφη τὸν 16ον αί., περιέχει μεταξὺ τῶν ἄλλων καί χρονολογικὸν πίνακα τῶν βασιλέων Ἰουδαίας, Ἀσσυρίας καί Περσίας, Ἀλεξανδρείας, Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς (πρβ. ἀρ. 644 II).

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, ΝΕ. 16 (1922) 71 - 76.

639. ΒΙΟΣ ΝΗΦΩΝΟΣ († 1508)

Ὁ Νήφων ἦτο μητροπολίτης Θεσσαλονίκης καί κατόπιν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1486 - 1489 καί 1497 - 1498). Μετὰ τὴν ἐκθρόνισίν του κατέφυγεν εἰς τὴν Βλαχίαν. Τὸν βίον του ἔγραψε τὸ 1517 ὁ Γαβριήλ, Πρῶτος τοῦ ἁγίου Ὁρους (βλ. ἀρ. 640).

ΕΚΔ.: V. Grecu, Viața Sfântului Nifon. O redacție grecească inedită editată, tradusă și însoțită cu o introducere (= Βίος τοῦ ἁγίου Νήφωνος. Μία ἀνέκδοτος ἐλληνικὴ σύνταξις ἐκδοθεῖσα, μεταφρασθεῖσα καί ἐφοδιασθεῖσα δι' εἰσαγωγῆς), București 1944.

ΛΞΙΑ: Ὁ βίος παρέχει πληροφορίες διὰ τοὺς Οὐγγυροὺς καί τοὺς Ὀθωμανοὺς Τούρκους.

640. ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ (16ος αί.)

Ὁ Γαβριήλ ἦτο μαθητὴς τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νήφωνος (1486 - 1489 καί 1497 - 1498). Κατὰ τὰ ἔτη 1527/8 διετέλεσε Πρῶτος τοῦ ἁγίου Ὁρους. Ἐγράψε τὸν βίον τοῦ πατριάρχου Νήφωνος (βλ. ἀρ. 639).

641. ΒΡΑΧΕΑ ΧΡΟΝΙΚΑ (5ος - 16ος αί.)

Ἄνωμα σύντομα χρονικά τοῦ 5ου μέχρι καὶ 16ου αἰ. Περιέχουν κυρίως χρονολογικοὺς καταλόγους καὶ ἐλαχίστας ἱστορικές σημειώσεις. Τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν ἀποτελοῦνται ἐκ πολλῶν μερῶν μεταγενεστέρως διασκευασθέντων καὶ συνεχισθέντων ὑπὸ διαφόρων συγγραφέων, οὕτως ὥστε εἶναι δύσκολος σήμερον ἡ ἀκριβὴς χρονολόγησις ἐκάστου τμήματος.

ΕΚΔ.: P. Schreiner, Die byzantinischen Kleinchroniken, 1. Teil, Einleitung und Text, 2. Teil, Historischer Kommentar (CFHB.XII. 1-2, Series Vindobonensis), Wien 1975, 1977.

642. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΟΥΣΤΡΩΝΙΟΣ (Γζορτζής Πουστρούς ἢ Μπουστρούς)
(16ος αί.)

Ἐξελληνισμένος Φράγκος τῆς Κύπρου. Ἐζῆσε κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα.

ΕΡΓΑ: Διήγησις χρονικὰς Κύπρου. Χρονικὸν τῆς Κύπρου τῶν χρόνων 1456 - 1501 εἰς κυπριακὴν διάλεκτον. Βασίζεται ἐπὶ τῆς προσωπικῆς ἐμπειρίας τοῦ συγγραφέως.

ΕΚΔ.: Κ. Σάθας, ΜΒ. 2, σ. 413 - 543.

ΛΕΙΠΑ: Δίδει ἐνδιαφερούσας πληροφορίες περὶ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου. Ὅμιλεῖ ἐπίσης καὶ περὶ τῶν Μαμελούκων τῆς Αἰγύπτου.

643. ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΣΟΥΛΤΑΝΩΝ (16ος αί.)

Ἄνωμον χρονικὸν τοῦ 16ου αἰ. Σώζεται εἰς χειρόγραφον (Βαρβερι-

νός ἑλλην. κῶδ. 111) ἀκέφαλον καὶ κολοβόν. Περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων 1373 - 1512. Τὸ ἀρχικόν ἔργον ἔπρεπε νὰ ἀρχίζῃ μετὰ τὸν Ὀσμάν (1288 - 1326) καὶ νὰ τελειώῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σελῆμ Α' (1519). Ἡ διαίρεσις γίνεται κατὰ βασιλείας τῶν Τούρκων σουλτάνων. Μέχρι τοῦ 1463 ἡ διήγησις εἶναι πολὺ λεπτομερειακῆ. Ἐξ ὠρισμένων στοιχείων τοῦ χειρογράφου συμπεραίνομεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς του δυνατὸν νὰ ἦτο Ἕλληνας ποὺ ἔζη εἰς βενετοκρατουμένην περιοχὴν. Ἡ γλῶσσα εἶναι πολὺ λαϊκῆ.

ΕΚΔ.: Γ. Θ. Ζώρας, Χρονικὸν περὶ τῶν Τούρκων Σουλτάνων (κατὰ Βαρβερινὸν Ἑλληνικὸν κώδικα 111), Ἀθῆναι 1958.

Ἐ. Ζαχαριάδου, Τὸ Χρονικὸ τῶν Τούρκων Σουλτάνων (τοῦ Βαρβερινοῦ Ἑλλην. Κώδικα 111) καὶ τὸ ἰταλικὸ του πρότυπον, Θεσσαλονίκη 1960 (ἀποσπ. σ. 35 - 48).

ΠΗΓΑΙ: Παλαιότεραι ἑλληνικαὶ καὶ ξέναί πηγαί.

ΑΣΙΑ: Ἄρκετὰ ἀκριβῆς καὶ ἀξιόπιστος πηγὴ διὰ τὰ γεγονότα τοῦ 15ου αἰ. Συμπληρῶνει τοὺς Δούκαν, Σφραντζήν, Χαλκοκονδύλην καὶ Κριτόβουλον. Μετὰ τῆς Ἐκθέσεως Χρονικῆς καὶ τοῦ Χρονικοῦ τῆς Μονεμβασίας ἀποτελεῖ καὶ πηγὴν τῶν πρώτων δεκαετιῶν τῆς ἱστορίας τῆς τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος.

644. ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑ (13ος - 16ος αἰ.)

Ἐπὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ παραδίδονται τέσσαρα μικρὰ χρονικά, ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸ διάστημα ἀπὸ τοῦ 13ου μέχρι τοῦ 16ου αἰῶνος.

I. Σύνοψις ἱστοριῶν τῶν Ὀθωμανῶν βασιλέων (1299 - 1424).

ΕΚΔ.: I. Bekker, *Historia politica et patriarchica Constantinopoleos. Epirotica*, CB. Bonnae 1849, σ. 240 - 246.

II. Κατάλογος τῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων. Φθάνει μέχρι τοῦ ἔτους 1520. (Περιέχει πίνακας καὶ ἄλλων ἡγεμόνων, πρβ. ἀρ. 638).

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, NE. 16 (1922) 71 - 76.

III. Ἀνώνυμον χρονικόν. Φθάνει μέχρι τοῦ ἔτους 1522. Ἐχει

στενήν ἐξάρτησιν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Χαλκοκονδύλη. Εἶναι ἀνέκδοτον. Τὸ κυριώ-
τερον χειρόγραφον: Vat. 162 (s. XVI) f. 81r - 84v.

IV. Κατάλογος τῶν Ὁθωμανῶν σουλτάνων. Φθάνει
μέχρι τοῦ ἔτους 1520. Ἔργον ἀνέκδοτον. Τὸ σπουδαιότερον χειρόγραφον:
Vatic. 1188 (s. XVI) f. κδ'.

645. NOTITIAE CHRONOLOGICAE (1447 - 1525)

Πενιχραὶ χρονολογικαὶ σημειώσεις - προσθήκαι εἰς τὸν παρισινὸν κώδικα
1711. Ἀναφέρονται εἰς τὴν περίοδον 1447 - 1525.

ΕΚΔ.: G. M. Thomas, *Date storico-cronologiche bizantine, Ri-
vista di filologia e d'istruzione classica* 2 (1874) 495 - 497.

646. ΕΚΘΕΣΙΣ ΧΡΟΝΙΚΗ (16ος αἰ.)

ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι γνωστὸν ἱστορικὸν ἔργον ἀγνώστου συγγραφέως.
Περιλαμβάνει τὰ γεγονότα τῆς περιόδου ἀπὸ τοῦ ± 1391 μέχρι τοῦ 1500.
Μερικὰ χειρόγραφα σταματοῦν εἰς τὸ 1517, εἰς ἄλλα συνεχίζεται ἡ ἀφήγη-
σις μέχρι τοῦ 1543. Ἀποτελεῖ λαϊκωτέραν διασκευὴν τῆς Πολιτικῆς ἱστο-
ρίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως (βλ. ἀρ. 649).

ΕΚΔ.: Sp. Lambros, *Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum*, London 1902.

Κ. Σάθας, MB. 7, σ. 557 - 610.

ΠΗΓΑΙ: Ὁ Δούκας καὶ ὁ Γεώργιος Σφραντζῆς.

647. ΜΑΝΟΥΗΛ ΜΑΛΑΞΟΣ (16ος αἰ.)

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ναύπλιον ἐκ πατρὸς ἱερέως καὶ οἰκονόμου τῆς μητρο-
πόλεως Ναυπλίου καὶ ἤτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀδελφὸς τοῦ Νικολάου
Μαλαξοῦ.

Ἀνέλαβε χάριν τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου νὰ μεταφράσῃ τὴν Πατριαρχι-
κὴν ἱστορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (βλ. ἀρ. 648).

ΕΡΓΑ: I. Κατὰ τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ 16ου αἰ. ἐπεξεργάσθη χρυ-
νικὸν ἀπὸ δημιουργίας κόσμου μέχρι τοῦ 1570. Ἄγνωστος μεταγενέστερος
συγγραφεὺς ἐπεξεργάσθη ἐκ νέου τὴν χρονογραφίαν καὶ τὴν συνέχισε μέχρι
τοῦ 1579.

Εκδ.: Τὸ ἔργον του εἶναι ἀνέκδοτον ἀκόμη [κυριώτερα χειρόγραφα :
O = Oxon. Canon. 67 (s. XVI), L = Harleianus 5742 (s.
XVI), P = Paris. suppl. 112 (a. 1626), H = Harleianus 5632,
K = βιβλ. Κοραῆ 161 (a. 1603), E = βιβλ. Κοραῆ 162 (a. 1620),
A = βιβλ. Ἀμάντου A (s. XVII)] καὶ περιέχεται εἰς τὴν ἐπεξ-
εργασίαν τοῦ χρονικοῦ τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ πρῶτον τρίτον τοῦ
17ου αἰ. συνέταξε καὶ ἐπεξέτεινεν ὁ μητροπολίτης Μονεμβασίας
Δωρόθεος (Ἰερόθεος) ὑπὸ τὸν τίτλον:

Βιβλίον ἱστορικὸν περιέχον ἐν συνόψει διαφόρους
καὶ ἐξόχους ἱστορίας ἀρχόμενον ἀπὸ κτίσεως κό-
σμου μέχρι τῆς ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως καὶ
ἐπέκεινα συλλεχθὲν μὲν ἐκ διαφόρων ἀκριβῶν ἱστο-
ριῶν καὶ εἰς τὴν γλῶτταν μεταγλωττισθὲν παρὰ
τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Μονεμβασίας κυρίου
Δωροθέου, Ἐνετίησι 1684.

II. Ἱστορία πατριαρχῶν ἀπὸ τοῦ 1454 μέχρι τοῦ 1578.

Εκδ.: I. Bekker, CB. Bonnae 1849, σ. 78 - 204 (βλ. ἀρ. 648).

III. Νομοκάνων (1561).

Εκδ.: Θέμις 7, 165 κ.έ. (ἀποσπάσματα).

Πλήρη κριτικὴν ἔκδοσιν παρασκευάζουν οἱ: Α. Σιφωνιῶ-
Καράπα - Μ. Α. Τουρτόγλου - Σ. Τρωιᾶνος.

648. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (16ος αἰ.)

Ἱστορία τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1454 μέχρι
τοῦ 1578. Ὡς μεταφραστὴς τοῦ ἔργου ἀναφέρεται ὁ Μανουὴλ Μαλαξὸς, ὁ
ὁποῖος τὸ «μετεγλώττισεν εἰς κοινὴν φράσιν» χάριν τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου
τὸ 1577.

ΕΚΔ.: I. Bekker, *Historia politica et patriarchica Constantinopoleos. Epirotica*, CB. Bonnae 1849, σ. 78 - 204.

649. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (16ος αί.)

Ἄνωχυμον χρονικὸν περιέχον τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 1399 - 1578. Μετεγρᾶφη ὑπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ πρωτονοταρίου Θεοδοσίου Ζυγομαλά χάριν τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου τὸ ἔτος 1578.

ΕΚΔ.: I. Bekker, *Historia politica et patriarchica Constantinopoleos. Epirotica*, CB. Bonnae 1849, σ. 3 - 77.

650. ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ (16ος αί.)

Ἄναφέρονται εἰς ἱστορικά γεγονότα ἀπὸ τοῦ 7ου αἰ. μέχρι καὶ τῆς Τουρκοκρατίας.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, Ἐνθυμήσεων, ἤτοι χρονικῶν σημειωμάτων συλλογὴ πρώτη, ΝΕ. 7 (1910) 113 - 313 (κεῖμενον σ. 129 - 278).

651. ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΥΡΕΩΝ (±1550 - ±1621)

Ἡπειρώτης λόγιος κληρικὸς τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 16ου αἰ. καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰ. Τὸ 1605 (1606 κατὰ Γεδεών) ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Μυρέων. Τὸ 1610 ἀπεσύρθη εἰς μονὴν τῆς Βλαχίας ὅπου ἠσχολήθη μὲ μελέτας καὶ θεολογικὰς συγγραφάς. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ στάσις του ἔναντι τῶν τότε ἀντιλήψεων τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, ὅτι μόνον διὰ τῆς ρωσικῆς βοήθειας θὰ ἠδύναντο νὰ ἐλευθερωθοῦν. Ὁ Ματθαῖος ἐπίστευεν ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἔπρεπε νὰ στηριχθοῦν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἰδικὰς των δυνάμεις.

ΕΡΓΑ: I. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ μετάφρασις ἐκ τῆς βουλγαρικῆς τοῦ βίου τῆς ὁσίας Παρασκευῆς τῆς Νέας (βλ. ἀρ. 355).

II. Ἱστορία τῶν κατὰ τὴν Οὐγγροβλαχίαν τελεσθέντων ὑπὸ Σερβάνου βοεβόδα μέχρι Μιχαήλ. Εἰς αὐτὴν περιέχεται καὶ θρῆνος περὶ τῆς Κων/πόλεως, κακῶς ἀποδιδόμενος ἄλλοτε εἰς τὸν ἐκ Σερρῶν Παπὰ-Συναδινόν.

ΕΚΔ.: Σπ. Λάμπρος, *Μονοῦδαι καὶ θρῆνοι ἐπι τῇ ἀλώσει τῆς Κων/πόλεως*, ΝΕ. 5 (1908) 250 - 256.

ΠΙΝΑΚΕΣ

Α'. ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΠΗΓΩΝ

(Οι ἀριθμοὶ δηλοῦν λήμματα)

Α

'Αγαθίας (536 - 583)	127
'Αγάθων (τέλη 7ου - ἀρχ. 8ου αἰ.)	178
'Αδριανὸς Α', πᾶπας Ρώμης (772 - 795)	201
'Αδριανὸς Β', πᾶπας Ρώμης (867 - 872)	247
'Αθανάσιος Α', πατρ. Κ/λεως (1289 - 1293 καὶ 1303 - 1311)	514
'Αθανάσιος ὁ Μέγας (295 - 373).	14
'Αθανασίου Α' Κ/λεως Βίος (μέσα 13ου αἰ. - ἀρχ. 14ου αἰ.)	515
'Αθανασίου Ἀθωνίτου Βίος († περὶ τὸ 1004)	356
'Αθανασίου Βίος († 1383).	558
'Ακίνδυνος Γρηγόριος (± 1300 - ± 1349)	538
'Ακρίτα Διγενῆ Ἔπος (10ος αἰ.).	294
'Ακροπολίτης Γεώργιος (1217 - 1282)	495
'Ακροπολίτης Κωνσταντῖνος († ± 1321).	519
'Αλεξάνδρειας Χρονικὸν (5ος αἰ.)	41
'Αλεξανδρινὸν Χρονικὸν (Χρονικὸν Πασχάλιον, 7ος αἰ.)	158
'Αλέξιος Μάκρεμβολίτης (14ος αἰ.).	537
'Αλεξίου Κομνηνοῦ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κόμητα Φλάνδρας (1088)	396
'Αμοιρούτζης Γεώργιος († ± 1475).	622
'Αναγνώστης Θεόδωρος (6ος αἰ.)	99
'Αναγνώστης Ἰωάννης (15ος αἰ.)	590
'Ανακεφαλαίωσις τῶν θρόνων (± 800)	212
'Αναστασίου τοῦ Πέρσου Βίος (7ος αἰ.).	157
'Ανδρέας Δάνδολος (± 1307 - 1354)	543
'Ανδρέας Λιβαδηγὸς (14ος αἰ.)	560
'Αννα Κομνηνὴ (1083 - 1148)	425
'Αντίοχος Γρηγόριος (12ος αἰ.)	446
'Αντωνίου Καυλέα Βίος (9ος αἰ.)	269
'Αντωνίου τοῦ Νέου Βίος († 865)	256

Ἀνώνυμοι Βένετοι (12ος - 13ος αἰ.)	475
Ἀνώνυμον Χρονικὸν (14ος αἰ.)	540
Ἀνώνυμος de Bulgaris (10ος αἰ.)	308
Ἀνώνυμος Γεωγράφος (8ος ἢ 10ος αἰ.)	286
Ἀνώνυμος κατὰ Κωνσταντίνου Καβαλίνου (8ος αἰ.)	193
Ἀνώνυμος Πέρσης (982).	349
Ἀνώνυμος Σικελιώτης (10ος αἰ.)	343
Ἀνώνυμος Χρονογραφία (Ψευδο - Κωδινός, 15ος αἰ.)	608
Ἀνωνύμου Βιβλίον Τακτικὸν (10ος αἰ.)	302
Ἀνωνύμου Βίος Ἀχιλλεῖου (10ος - 11ος αἰ.)	363
Ἀνωνύμου Βίος Δαυὶδ (± 720)	180
Ἀνωνύμου Βίος Θεοδώρου Τήρωνος (10ος αἰ.)	327
Ἀνωνύμου Βίος Μαρκέλλου (± μέσα 6ου αἰ.)	114
Ἀνωνύμου Ἐγκώμιον (15ος αἰ.)	600
Ἀνωνύμου Ἐκλογαὶ (7ος - 8ος αἰ.)	144
Ἀνωνύμου Ἱστορία Α' σταυροφορίας (τέλη 1095 - Αὔγ. 1099)	399
Ἀνωνύμου περὶ Λέοντος Ἀρμενίου (9ος αἰ.)	223
Ἀνωνύμου περὶ Νικηφόρου βασιλέως (μετὰ τὸ 864)	223/1
Ἀνωνύμου περὶ ὀφικιαλίων τοῦ παλατίου Κ/λεως (14ος αἰ.)	546
Ἀνωνύμου περὶ τῶν ὀφικίων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (14ος αἰ.;)	546
Ἀνωνύμου Περιγραφή Κωνσταντινουπόλεως (τέλη 12ου αἰ.)	450
Ἀνωνύμου Ποίημα (μέσα 10ου αἰ.)	339
Ἀπόκαυκος Ἰωάννης (1150/60 - 1232/5).	481
Ἀποστόλιος Μιχαὴλ (1422 - 1480).	624
Ἀρέθα καὶ συντρόφων Μαρτύριον (6ος αἰ.)	97
Ἀρέθας (± 850 - † μετὰ τὸ 932)	311
Ἀρμενόπουλος Κωνσταντῖνος (1320 - 1383)	556
Ἀρτεμίου ἀγ. Θαύματα (4ος αἰ.)	10
Ἀσσίζαι τῶν βασιλείων Ἱεροσολύμων καὶ Κύπρου (14ος αἰ.)	528
Ἀσσίζαι τῆς Ρωμανίας (13ος αἰ.)	485
Ἀτταλειάτης Μιχαὴλ († μετὰ τὸ 1079).	391
Αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα (6ος αἰ.)	142
Αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα (7ος αἰ.)	175
Αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα (8ος αἰ.)	209
Αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα (9ος αἰ.)	281
Αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα (10ος αἰ.)	360
Αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα (11ος αἰ.)	405
Αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα (12ος αἰ.)	460

Αυτοκρατορικά ἔγγραφα (13ος αἰ.).	508
Αυτοκρατορικά ἔγγραφα (14ος αἰ.).	570
Αυτοκρατορικά ἔγγραφα (15ος αἰ.).	634
Αυτοκρατορικά καὶ πατριαρχικά ἔγγραφα (4ος αἰ.).	37
Αυτοκρατορικά καὶ πατριαρχικά ἔγγραφα (5ος αἰ.).	85
Αυτοκρατόρων Ἱστορία (11ος αἰ.).	392
Ἀχιλλεῖου Βίος Ἀνωνύμου (10ος - 11ος αἰ.).	363
Ἀχριδηγὸς Βασίλειος (12ος αἰ.).	432

B

Βάρ Ἐβραῖος (1225/6 - 1286)	502
Βάρ Ἐβραίου Συνεχισταὶ (15ος αἰ.).	630
Βάρβαρος τοῦ Scaliger (6ος αἰ.).	95
Βαρλαάμ ὁ Καλαβρὸς (± 1290 - 1348)	535
Βασίλειος Ἀχριδηγὸς (12ος αἰ.).	432
Βασίλειος, ἐπίσκοπος Ἑμέσης (9ος αἰ.).	254
Βασίλειος, ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης (9ος - 10ος αἰ.).	288
Βασίλειος ὁ Μέγας (± 330 - 379)	17
Βασίλειος πρωτοασηκηγήτης (9ος αἰ.).	271
Βασιλείου Β' Ἐπιτάφιος (11ος αἰ.).	366
Βασιλείου τοῦ Νέου Βίος (β' ἡμισυ 9ου - μέσα 10ου αἰ.).	319
Βασιλείου Notitia Episcopatum (9ος αἰ.).	235
Βασιλέων πίναξ χρονολογικὸς (16ος αἰ.).	638
Βασιλικά (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 886 καὶ 892).	267
Βατάτζη Ἰωάννου Γ' Δούκα Βίος (1222 - 1254)	487
Βενετικά ἔγγραφα (14ος αἰ.).	571
Βενετικά ἔγγραφα (15ος αἰ.).	635
Βενετο - βυζαντινὰ ἔγγραφα (9ος - 13ος αἰ.).	509
Βένετοι Ἀνόνημοι (12ος - 13ος αἰ.).	475
Βενιαμὴν ὁ ἐκ Τουδέλας (12ος αἰ.).	441
Βησσαρίων (1395 - 1472).	621
Βιβλίον Ἐπαρχικὸν (9ος - 10ος αἰ.).	338
Βιβλίον Τακτικὸν Ἀνωνύμου (10ος αἰ.).	302
Βικτωρ Tunnunensis (6ος αἰ.).	121
Βίοι Κωνσταντίνου - Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου (9ος αἰ.).	255
Βίος Ἀθανασίου Α' Κ/λεως (μέσα 13ου - ἀρχ. 14ου αἰ.).	515
Βίος Ἀθανασίου († 1383).	558

Βίος Ἀθανασίου Ἀθωνίτου († περὶ τὸ 1004).	356
Βίος Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου (7ος αἰ.).	157
Βίος Ἀντωνίου Καυλέα (9ος αἰ.).	269
Βίος Ἀντωνίου τοῦ Νέου († 865).	256
Βίος Ἀχιλλεῖου ὑπὸ Ἀνωνύμου (10ος - 11ος αἰ.).	363
Βίος Βασιλείου τοῦ Νέου (β' ἡμισυ 9ου - μέσα 10ου αἰ.).	319
Βίος Βλασίου († περὶ τὸ 911/12).	299
Βίος Γερμανοῦ Ἀγορείτου (± 1252 - 1336).	529
Βίος Γεωργίου, ἐπισκόπου Ἀμάστριδος (9ος αἰ.).	214
Βίος Γρηγεντίου († 552).	115
Βίος Γρηγορίου Γ', πάπα Ρώμης (731 - 741).	186
Βίος Γρηγορίου Δεκαπολίτου († 842).	238
Βίος Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ (329/30 - 390).	22
Βίος Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου († 1346).	533
Βίος Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ († περὶ τὸ 330).	2
Βίος Δαλμάτου († περὶ τὸ 436).	57
Βίος Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου (409 - 493).	78
Βίος Δαυὶδ († περὶ τὸ 538).	106
Βίος Δαυὶδ ὑπὸ Ἀνωνύμου (± 720).	180
Βίος Εἰρήνης († 1134).	420
Βίος Εὐαρέστου († 897).	270
Βίος Εὐδοκίμου τοῦ Δικαίου (9ος αἰ.).	240
Βίος Εὐθυμίου Α', πατριάρχου Κ/λεως († 917).	304
Βίος Εὐθυμίου (377 - 473).	73
Βίος Εὐθυμίου τοῦ Νέου († 898).	273
Βίος Εὐστρατίου (9ος αἰ.).	220
Βίος Εὐτυχίου, πατριάρχου Κ/λεως (6ος αἰ.).	125
Βίος Εὐφροσύνης (9ος - 10ος αἰ.).	295
Βίος Ἡλίου (8ος αἰ.).	202
Βίος Θεοδοσίου (423/4 - 529).	100
Βίος Θεοδώρας βασιλίσσης (13ος αἰ.).	491
Βίος Θεοδώρας Θεσσαλονίκης († 892).	268
Βίος Θεοδώρου Κυθήρων (± 870 - ± 944).	314
Βίος Θεοδώρου τοῦ Σαβαΐτου (9ος αἰ.).	251
Βίος Θεοδώρου Στουδίτου († 826).	226
Βίος Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου (3ος - 4ος αἰ.).	3
Βίος Θεοδώρου Συκεώτου († 613).	148
Βίος Θεοδώρου Τήρωνος (3ος - 4ος αἰ.).	1

Βίος Θεοδώρου Τήρωνος ὑπὸ Ἀνωνύμου (10ος αἰ.)	327
Βίος Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας (9ος αἰ.)	274
Βίος Θεοφάνους τοῦ Ὁμολογητοῦ († 818)	222
Βίος Θεοφανοῦς († 897)	272
Βίος Ἰγνατίου, πατριάρχου Κ/λεως (± 799 - 877)	259
Βίος Ἰλαρίωνος († 875)	258
Βίος Ἰουλιανοῦ (8ος αἰ.)	183
Βίος Ἰωαννικίου (754 - 846)	244
Βίος Ἰωάννου Γ' Δούκα Βατάτζη (1222 - 1254)	487
Βίος Ἰωάννου Γοθτίας (8ος αἰ.)	195
Βίος Ἰωάννου Ἐλεήμονος († 619)	149
Βίος Ἰωάννου Ρίλας (10ος αἰ.)	342
Βίος Καυλέα Ἀντωνίου (9ος αἰ.)	269
Βίος Κλήμεντος Ἀχρίδος († 916)	303
Βίος Κυρίλλου - Κωνσταντίνου (9ος αἰ.)	255
Βίος Κυρίλλου Φιλεώτου († 1110)	415
Βίος Λαζάρου († 1053)	375
Βίος Λέοντος Κατάνης (8ος αἰ.)	196
Βίος Λουκᾶ τοῦ Νέου (τοῦ Στειριώτου, 896 - 953)	321
Βίος Λουκᾶ Στυλίου (879 - 979)	346
Βίος Μανουῆλ Ἀδριανουπόλεως καὶ συντρόφων († 813)	218
Βίος Μαξιμου Κανσοκαλυβίτου (14ος αἰ.)	550
Βίος Μαρίας τῆς Νέας († περὶ τὸ 902)	292
Βίος Μαρκέλλου († μετὰ τὸ 469)	70
Βίος Μαρκέλλου ὑπὸ Ἀνωνύμου (± μέσα 6ου αἰ.)	114
Βίος Μαρτύρων († 811)	217
Βίος 42 Μαρτύρων ἐξ Ἀμορίου (9ος αἰ.)	237
Βίος Μεθοδίου (9ος αἰ.)	255
Βίος Μελανίας τῆς Νέας (383 - 439)	60
Βίος Μελετίου (1035 - 1105)	413
Βίος Μιχαῆλ (9ος αἰ.)	241
Βίος Μιχαῆλ Μαλεῖνου († 961)	328
Βίος Νείλου τοῦ Νεωτέρου ἐκ Rossano ἢ Grottaferrata (910 - 1005)	364
Βίος Νήφωνος († 1508)	639
Βίος Νικήτα (761 - 836)	229
Βίος Νικηφόρου, πατριάρχου Κ/λεως († 829)	228
Βίος Νικολάου Στουδίτου († 868)	257
Βίος Νικολάου τοῦ Νέου τοῦ ἐν Βουναίνῃ († 901 ἢ 902)	291

Βίος Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε († 998)	354
Βίος Ὀλυμπιάδος (367/8 - 408)	45
Βίος Παρασκευῆς τῆς Νέας (10ος αἰ.)	355
Βίος Παρασκευῆς τῆς Νέας (ἀρχαὶ 15ου αἰ.)	620
Βίος Πέτρου († περὶ τὸ 880)	260
Βίος Πέτρου, ἐπισκόπου Ἀργούς (± 852 - ± 921)	297
Βίος Πέτρου τοῦ ἐν τῇ Ἀτρώα (773 - 837)	230
Βίος Πέτρου Θωμᾶ (Pierre Thomas, 1305 - 1366)	549
Βίος Πορφυρίου Γάζης († 420)	53
Βίος Σάβα (439 - 532).	101
Βίος Στεφάνου Lazarević (1389 - 1427)	587
Βίος Στεφάνου - Συμεῶν Νεμάνια (1113 - 1199)	453
Βίος Στεφάνου τοῦ Νέου († 764).	194
Βίος Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου (± 957 - 1037)	372
Βίος Συμεῶν Στυλῆτου τοῦ Νέου, τοῦ Θαυμαστορείτου (521 - 592)	132
Βίος Συμεῶν Στυλῆτου (τοῦ πρεσβυτέρου, ± 389 - 459)	65
Βίος Ταρασίου († 806).	213
Βίος τεσσαράκοντα δύο μαρτύρων ἐξ Ἀμορίου (9ος αἰ.)	237
Βίος Ὑπατίου († 446)	62
Βίος Φιλαρέτου τοῦ Ἐλεήμονος (702 - 792)	200
Βίος Φωτίου (11ος αἰ.)	377
Βλασίου Βίος († περὶ τὸ 911/12)	299
Βλαστάρης Ματθαῖος (14ος αἰ.)	526
Βλεμμύδης Νικηφόρος (± 1197 - 1272).	493
Βοῖλα Εὐσταθίου Διαθήκη (1059)	382
Βουλγαρικὸν Χρονικὸν (15ος αἰ.)	581
Βουστρώνιος Γεώργιος (16ος αἰ.)	642
Βραχέα Χρονικὰ (15ος καὶ 16ος αἰ.)	641
Βραχὺ Χρονικὸν Λέσβου (15ος αἰ.)	588
Βροντολόγιον (12ος αἰ.)	418
Βρυένιος Ἰωσήφ (± 1350 - ± 1432)	593
Βρυένιος Νικηφόρος (1062 - 1137)	411
Βυζαντινὰ Χρονικὰ (14ος αἰ.)	541
Βυζαντινο - βενετικὰ ἔγγραφα (9ος - 13ος αἰ.)	509
Βυζαντινο - γενονατικὰ ἔγγραφα (12ος - 14ος αἰ.)	572
Βυζάντιος Θεοφάνης (6ος αἰ.)	129

Γαβριήλ, μητροπολίτης Θεσσαλονίκης (15ος αί.)	583
Γαβριήλ, Πρῶτος τοῦ ἁγίου Ὁρους (16ος αί.)	640
Γελάσιος Καισαρείας (4ος αί.)	29
Γελάσιος Κυζίκου (5ος αί.)	42
Γεμιστὸς Γεώργιος (± 1360 - 1452)	602
Γενέσιος Ἰωσήφ (10ος αί.)	283
Γενουατο - βυζαντινὰ ἔγγραφα (12ος - 14ος αί.)	572
Γερμανός, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (± 634 - 733)	184
Γερμανοῦ Ἀγιορείτου Βίος (± 1252 - 1336)	529
Γερόντιος († 484 ἢ 485)	77
Γεωγράφος Ἀνώνυμος (8ος ἢ 10ος αί.)	286
Γεωργικὸς Νόμος (β' ἡμισυ 6ου - μέσα 14ου αί.)	527
Γεώργιος Ἀκροπολίτης (1217 - 1282)	495
Γεώργιος Ἀμοιρούτζης († ± 1475)	622
Γεώργιος Βουστρώνιος (16ος αί.)	642
Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων (± 1360 - 1452)	602
Γεώργιος (Ἐλεύσιος, 7ος αί.)	161
Γεώργιος Κεδρηνὸς (11ος αί.)	386
Γεώργιος Κύπριος (6ος - 7ος αί.)	146
Γεώργιος (Γρηγόριος) Κύπριος (± 1241 - 1290)	500
Γεώργιος ἐκ Κύπρου (8ος αί.)	189
Γεώργιος Κωδινὸς (Ψευδο - Κωδινός, 14ος αί.)	547
Γεώργιος Μοναχὸς (9ος αί.)	236
Γεώργιος Παχυμέρης (1242 ± 1310)	513
Γεώργιος Πελαγονίας (β' ἡμισυ 14ου αί.)	561
Γεώργιος Πισίδης (α' ἡμισυ 7ου αί.)	155
Γεώργιος Σκυλιτζῆς (12ος αί.)	439
Γεώργιος Σύγκελλος († 810/11)	216
Γεώργιος Σφραντζῆς (1401 - 1478)	623
Γεώργιος Σχολάριος (± 1405 - ± 1468)	618
Γεώργιος Τορνίκης (12ος αί.)	452
Γεώργιος Τραπεζούντιος (1395 - 1486)	626
Γεώργιος Χρυσοκόκκης (14ος αί.)	534
Γεωργίου, ἐπισκόπου Ἀμάστριδος, Βίος (9ος αί.)	214
Γεωργίου ἁγ. Θαύματα (10ος αί.)	296
Γεωργίου Μοναχοῦ Συνεχιστῆς (963 - 969)	332

Γλαβᾶς Ἰσίδωρος, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (1342 - 1396)	563
Γλυκᾶς Μιχαήλ (12ος αἰ.)	435
Γοθθίας τοπάρχης (11ος/12ος αἰ.)	414
Γουλιέλμος ἐξ Ἀπουλίας (β' ἡμισυ 11ου αἰ.)	395
Γουλιέλμος Τύρου (± 1130 - ± 1187)	444
Γράμμα Συνοδικόν (1226/7)	483
Γρηγεντίου Βίος († 552)	115
Γρηγοράς Νικηφόρος (1290/1 - 1360)	545
Γρηγόριος (9ος - 10ος αἰ.)	287
Γρηγόριος Ἀκίνδυνος (± 1300 - ± 1349)	538
Γρηγόριος ὁ Ἀναχωρητῆς (10ος αἰ.)	322
Γρηγόριος Ἀντίοχος (12ος αἰ.)	446
Γρηγόριος Β', πάπας Ρώμης (715 - 731)	185
Γρηγόριος (Γεώργιος) Κύπριος (± 1241 - 1290)	500
Γρηγόριος Ναζιανζηνός (329/30 - 390)	21
Γρηγόριος Νύσσης (± 335 - 394)	24
Γρηγόριος Παλαμᾶς (1296 - 1359)	544
Γρηγόριος, πρεσβύτερος (6ος/7ος αἰ.)	147
Γρηγόριος Σιναΐτης (1280 - 1346)	532
Γρηγόριος τῆς Τουρώνης (538 - 594)	135
Γρηγορίου Γ', πάπα Ρώμης, Βίος (731 - 741)	186
Γρηγορίου Δεκαπολίτου Βίος († 842)	238
Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ Βίος (329/30 - 390)	22
Γρηγορίου Πακουριανοῦ Τυπικόν (11ος αἰ.)	394
Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου Βίος († 1346)	533
Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ Βίος († περὶ τὸ 330)	2

Δ

Δαλμάτου Βίος († περὶ τὸ 436)	57
Δαμασκηνός Ἰωάννης (± 645 - ± 749)	188
Δάνδολος Ἀνδρέας (± 1307 - 1354)	543
Δανιὴλ Στυλίου Βίος (409 - 493)	78
Δαυὶδ Βίος († περὶ τὸ 538)	106
Δαυὶδ Βίος ὑπὸ Ἀωνύμου (± 720)	180
Δαυὶδ Νικήτας Παφλαγῶν (± 885 - μέσα 10ου αἰ.)	320
Δαφνοπάτης Θεόδωρος (10ος αἰ.)	337
Δημηγορία Ταμερλάνου (14ος - 15ος αἰ.)	562

Δημήτριος Κυδώνης (± 1324 - ± 1400)	564
Δημήτριος Κυζίκου (τέλη 10ου - μέσα 11ου αί.)	369
Δημήτριος Τορνίκης († ± 1201)	455
Δημήτριος Χωματιανός (13ος αί.)	484
Δημητρίου άγ. Θαύματα (7ος αί.)	168
Διαθήκη Εϋσταθίου Βοΐλα (1059)	382
Διακρινόμενος Ίωάννης (5ος - 6ος αί.)	96
Διατύπωσις Λέοντος Στ' (10ος αί.)	300
Διγενῆ Ἀκρίτα Ἔπος (10ος αί.)	294
Δήγησις περὶ Νικηφόρου βασιλέως (μετὰ τὸ 864)	223/1
Δήγησις περὶ πολιορκίας Κ/λεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (15ος αί.)	580
Διογένης Ίωάννης (12ος αί.)	442
Δοκσιανός Ίωάννης (15ος αί.)	604
Δοξαπατρῆ Νείλου Notitia Episcopatum (12ος αί.)	423
Δούκα Βατάτζη Ίωάννου Γ' Βίος (1222 - 1254)	487
Δούκας (± 1400 - 1470)	619
Δωρόθεος, ἐπίσκοπος Μυτιλήνης (15ος αί.)	598

E

"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ (6ος αί.)	142
"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ (7ος αί.)	175
"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ (8ος αί.)	209
"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ (9ος αί.)	281
"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ (10ος αί.)	360
"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ (11ος αί.)	405
"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ (12ος αί.)	460
"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ (13ος αί.)	508
"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ (14ος αί.)	570
"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ (15ος αί.)	634
"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ καὶ πατριαρχικὰ (4ος αί.)	37
"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ καὶ πατριαρχικὰ (5ος αί.)	85
"Εγγραφα αὐτοκρατορικὰ καὶ πατριαρχικὰ (5ος αί.)	571
"Εγγραφα βενετικὰ (14ος αί.)	635
"Εγγραφα βενετικὰ (15ος αί.)	509
"Εγγραφα βυζαντινο - βενετικὰ (9ος - 13ος αί.)	572
"Εγγραφα βυζαντινο - γενουατικὰ (12ος - 14ος αί.)	38
"Εγγραφα πατριαρχικὰ (4ος αί.)	86
"Εγγραφα πατριαρχικὰ (5ος αί.)	

"Εγγραφα πατριαρχικά (6ος αί.)	143
"Εγγραφα πατριαρχικά (7ος αί.)	176
"Εγγραφα πατριαρχικά (8ος αί.)	210
"Εγγραφα πατριαρχικά (9ος αί.)	282
"Εγγραφα πατριαρχικά (10ος αί.)	361
"Εγγραφα πατριαρχικά (11ος αί.)	406
"Εγγραφα πατριαρχικά (12ος αί.)	461
"Εγγραφα πατριαρχικά (13ος αί.)	510
"Εγγραφα πατριαρχικά (14ος αί.)	573
"Εγγραφα τουρκικά (14ος αί.)	554
"Εγγραφα τουρκικά (15ος αί.)	612
'Εγκώμιον Ἀωννόμου (15ος αί.)	600
'Εδεσσηνὴ Χρονογραφία (6ος αί.)	107
Εἰκονομαχικὸν Τακτικὸν (8ος αί.)	182
Εἰρήνης Βίος († 1134)	420
Εἰρηνικὸς Νικόλαος (13ος αί.)	488
"Εκθεσις τοῦ Ἀνδρονίκου Β' (13ος - 14ος αί.)	523
"Εκθεσις Χρονικὴ (16ος αί.)	646
'Εκλογαὶ Ἀωννόμου (7ος - 8ος αί.)	144
'Εκλογή Νόμων (726)	181
'Ελεύσιος (Γεώργιος, 7ος αί.)	161
'Ενθυμήσεις (16ος αί.)	650
'Ενθύμησις (1463)	613
'Επαναγωγὴ (9ος αί.)	262
'Επαρχικὸν Βιβλίον (9ος - 10ος αί.)	338
'Επιγραφαὶ (4ος αί.)	36
'Επιγραφαὶ (5ος αί.)	84
'Επιγραφαὶ (6ος αί.)	141
'Επιγραφαὶ (7ος αί.)	174
'Επιγραφαὶ (8ος αί.)	208
'Επιγραφαὶ (9ος αί.)	280
'Επιγραφαὶ (10ος αί.)	359
'Επιγραφαὶ (11ος αί.)	404
'Επιγραφαὶ (12ος αί.)	459
'Επιγραφαὶ (13ος αί.)	507
'Επιγραφαὶ (14ος αί.)	569
'Επιγραφαὶ (15ος αί.)	633
'Επιστολαὶ Arelatenses (5ος καὶ 6ος αί.)	119

Ἐπιστολαὶ Τουρκικαὶ (13ος αἰ.).	482
Ἐπιστολαὶ Τουρκικαὶ (14ος αἰ.).	565
Ἐπιστολαὶ Τουρκικαὶ (15ος αἰ.).	628
Ἐπιστολὴ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ πρὸς τὸν κόμητα Φλάνδρας (1088) . .	396
Ἐπιστολὴ πρὸς Θεόφιλον (9ος αἰ.).	232
Ἐπιτάφιος Βασιλείου Β' (11ος αἰ.)	366
Ἐπιτομὴ τοῦ ἡγουμένου Πέτρου (9ος αἰ.).	265
Ἐπιτομον Χρονικὸν (1118 - 1143)	422
Ἐπιφάνιος Σαλαμῖνος († 403)	39
Ἐπιφάνιου (=Ψευδοεπιφανίου) Notitia Episcopatum (7ος αἰ.) . . .	159
Ἔπος Διγενῆ Ἀκρίτα (10ος αἰ.).	294
Ἐτυμολογικὸν Μέγα (10ος αἰ.)	352
Εὐάγριος (535/6 - τέλη 6ου αἰ.).	136
Εὐαρέστου Βίος († 897)	270
Εὐγενικὸς Ἰωάννης (α' ἡμισυ 15ου αἰ.).	601
Εὐγενικὸς Μάρκος (1391/92 - 1445)	599
Εὐδοκίμου τοῦ Δικαίου Βίος (9ος αἰ.)	240
Εὐθύμιος Ζιγαβηνὸς (11ος - 12ος αἰ.)	408
Εὐθύμιος Μαλάκης (12ος αἰ.).	436
Εὐθύμιος Τορνίκης (13ος αἰ.).	464
Εὐθυμίου Α', πατρ. Κ/λεως, Βίος († 917).	304
Εὐθυμίου Βίος (377 - 473)	73
Εὐθυμίου τοῦ Νέου Βίος († 898)	273
Εὐνάπιος ὁ ἐκ Σάρδεων (± 345 - ± 420)	48
Εὐόδιος Μοναχὸς (9ος αἰ.)	242
Εὐσέβιος, ἐπίσκοπος Καισαρείας (260/4 - 338/40)	7
Εὐστάθιος ὁ Ἐπιφανεὺς (5ος - 6ος αἰ.).	89
Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης (± 1125 - ± 1194)	448
Εὐστάθιος Ρωμαῖος (11ος αἰ.)	371
Εὐσταθίου Βοῦλα Διαθήκη (1059)	382
Εὐστράτιος (6ος αἰ.).	133
Εὐστρατίου Βίος (9ος αἰ.)	220
Εὐτρόπιος (4ος αἰ.).	15
Εὐτυχιανὸς ὁ ἐκ Καππαδοκίας (4ος αἰ.).	13
Εὐτύχιος, πατριάρχης Ἀλεξανδρείας († 940)	316
Εὐτυχίου πατριάρχου Βίος (6ος αἰ.)	125
Εὐφροσύνης Βίος (9ος - 10ος αἰ.)	295
Ἐφραίμ († μετὰ τὸ 1313)	516

Z

Ζαχαρίας ὁ Σχολαστικὸς ἢ Ρήτωρ († 553)	87
Ζιγαβηνὸς Εὐθύμιος (11ος - 12ος αἰ.)	408
Ζωναράς Ἰωάννης (τέλη 11ου - μέσα 12ου αἰ.)	417
Ζώσιμος (5ος αἰ.)	72
Ζωτικὸς Παρασπόνδυλος (15ος αἰ.)	610

H

Ἡλίας, μητροπολίτης Νισίβειας (975 - 1049)	374
Ἡλίου Βίος (8ος αἰ.)	202
Ἡλείου Ἱστορικὸν (Ψευδοκομνηνὸς καὶ Πρόκλος, 15ος αἰ.)	576
Ἡσύχιος ὁ Ἰλλουστριος (α' ἡμισυ 6ου αἰ.)	105

Θ

Θαμυρλάγγου, Θρήνος περὶ (1402)	578
Θάματα ἁγίου Ἀρτεμίου (4ος αἰ.)	10
Θάματα ἁγίου Γεωργίου (10ος αἰ.)	296
Θάματα ἁγίου Δημητρίου (7ος αἰ.)	168
Θεμιστιος (± 317 - ± 388)	20
Θεοδοσιανὸς Κῶδιξ (438)	58
Θεοδόσιος ὁ Γραμματικὸς (8ος αἰ.)	179
Θεοδόσιος ὁ Διάκονος (10ος αἰ.)	329
Θεοδόσιος Μελιτηνὸς (10ος αἰ.)	334
Θεοδόσιος Συρακούσιος (9ος αἰ.)	249
Θεοδοσίου Βίος (423/4 - 529)	100
Θεοδώρας βασιλίσσης Βίος (13ος αἰ.)	491
Θεοδώρας Θεσσαλονίκης Βίος († 892)	268
Θεοδώρητος Κύρου (± 393 - ± 466)	67
Θεόδωρος Ἀναγνώστης (6ος αἰ.)	99
Θεόδωρος Δαφνοπάτης (10ος αἰ.)	337
Θεόδωρος Κυζικηνὸς (13ος αἰ.)	499
Θεόδωρος Β' Λάσκαρις (1254 - 1258)	489
Θεόδωρος Μετοχίτης (1260/1 - 1332)	525
Θεόδωρος, ἐπίσκοπος Πέτρας (6ος αἰ.)	124
Θεόδωρος Πρόδρομος (± 1098 - ± 1166)	430

Θεόδωρος Σκουταριώτης (13ος αἰ.)	501
Θεόδωρος Στουδίτης (759 - 826).	225
Θεόδωρος Σύγκελλος (7ος αἰ.)	156
Θεοδώρου Κυθήρων Βίος (± 870 - ± 944).	314
Θεοδώρου τοῦ Σαβαίτου Βίος (9ος αἰ.)	251
Θεοδώρου Στουδίτου Βίος († 826)	226
Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου Βίος (3ος - 4ος αἰ.)	3
Θεοδώρου Συκεώτου Βίος († 613)	143
Θεοδώρου Τήρωνος Βίος (3ος - 4ος αἰ.)	1
Θεοδώρου Τήρωνος Βίος ὑπὸ Ἀωνύμου (10ος αἰ.)	327
Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας Βίος (9ος αἰ.)	274
Θεόκτιστος Στουδίτης (14ος αἰ.)	517
Θεοτόκου τῆς Κεχαριτωμένης, Τυπικὸν μονῆς (12ος αἰ.)	419
Θεοφάνης Βατοπεδίου (14ος αἰ.)	551
Θεοφάνης Βυζάντιος (6ος αἰ.)	129
Θεοφάνης ὁ Ὁμολογητῆς (± 752 - 818).	221
Θεοφάνους τοῦ Ὁμολογητοῦ Βίος († 818)	222
Θεοφάνους Συνεχιστῆς (10ος αἰ.)	336
Θεοφانوῦς Βίος († 897)	272
Θεοφύλακτος Ἀχρίδος (11ος - 12ος αἰ.)	409
Θεοφύλακτος πατριάρχης (933 - 956)	324
Θεοφύλακτος Σιμοκάττης (6ος - 7ος αἰ.)	152
Θεσσαλονίκης Σημειώσεις (15ος αἰ.)	594
Θηβῶν κτηματολόγιον (β' ἡμισυ 11ου αἰ.)	387
Θρήνος περὶ Θαμυρλάγγου (1402)	578
Θρόνων ἀνακεφαλαίωσις (± 800).	212
Θωμᾶ Πέτρου Βίος (1305 - 1366)	549
Θωμᾶς Μάγιστρος (± 1270 - ± 1325)	520

I

Ἰγνάτιος (9ος αἰ.)	239
Ἰγνάτιος Σιμολιάνιν (τέλη 14ου - ἀρχ. 15ου αἰ.)	579
Ἰγνατίου πατριάρχου Βίος (± 799 - 877)	259
Ἰεράξ, μέγας λογοθέτης (16ος αἰ.)	636
Ἰερέως Διοκλείας Χρονικὸν (12ος αἰ.)	426
Ἰεροκλῆς Γραμματικὸς (6ος αἰ.)	104
Ἰησοῦς Στυλίτης (5ος - 6ος αἰ.)	93

Ἰαρίωνος Βίος († 875)	258
Ἰνδικοπλεύστης Κοσμᾶς (6ος αἰ.)	103
Ἰννοκέντιος Γ', πάπας Ρώμης (1160 - 1216).	466
Ἰορδάνης (6ος αἰ.)	112
Ἰουλιανὸς αὐτοκράτωρ (331 - 363)	9
Ἰουλιανοῦ Βίος (8ος αἰ.)	183
Ἰσίδωρος Γλαβᾶς, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (1342 - 1396)	563
Ἰσίδωρος Κιέβου (± 1385 - 1463/4)	614
Ἰσίδωρος Σεβίλλης (± 570 - 636)	150
Ἱστορία τῶν κατ' Αἴγυπτον μοναχῶν (± 400)	31
Ἱστορία Ἀνωθύμου τῆς Α' σταυροφορίας (τέλη 1095 - Αὔγ. 1099)	399
Ἱστορία αὐτοκρατόρων (11ος αἰ.)	392
Ἱστορία Σχισματικῶν (11ος αἰ.)	381
Ἱστορικὸν Ἡπείρου (Ψευδοκομνηνὸς καὶ Πρόκλος, 15ος αἰ.)	576
Ἰωάννης Στ' Καντακουζηνὸς (1292 - 1383)	557
Ἰωάννης Η', πάπας Ρώμης (872 - 882).	250
Ἰωάννης Ἀναγνώστης (15ος αἰ.)	590
Ἰωάννης Ἀντιοχεὺς (7ος αἰ.)	154
Ἰωάννης Ἀπόκαυκος (1150/60 - 1232/5)	481
Ἰωάννης Biclarensis (6ος - 7ος αἰ.)	153
Ἰωάννης Δαμασκηνὸς (± 645 - ± 749)	188
Ἰωάννης Διακρινόμενος (5ος - 6ος αἰ.)	96
Ἰωάννης Διογένης (12ος αἰ.)	442
Ἰωάννης Δοκειανὸς (15ος αἰ.)	604
Ἰωάννης Ἐπιφανεὺς († περὶ τὰ τέλη 6ου αἰ.)	134
Ἰωάννης Εὐγενικὸς (α' ἡμισυ 15ου αἰ.)	601
Ἰωάννης Ἐφέσου (± 507 - 586)	131
Ἰωάννης Ζωναρᾶς (τέλη 11ου - μέσα 12ου αἰ.)	417
Ἰωάννης Ἱερουσαλήμ (8ος αἰ.)	197
Ἰωάννης Καμεινάτης (9ος - 10ος αἰ.)	285
Ἰωάννης Κανανὸς (15ος αἰ.)	584
Ἰωάννης Κίναμος (± 1143 - ± 1203)	462
Ἰωάννης Κυριώτης Γεωμέτρης (10ος αἰ.)	348
Ἰωάννης Λαζαρόπουλος (14ος αἰ.)	553
Ἰωάννης Λυδὸς (± 490 - ± 560).	118
Ἰωάννης Μαλάλας (491 - 578).	126
Ἰωάννης Μαυρόπουλος (11ος αἰ.)	376
Ἰωάννης Νικίου (7ος αἰ.)	167

Ἰωάννης Ξιφιλιῖνος (1010/12 - 1075)	389
Ἰωάννης ὁ Ρόδιος, μοναχὸς (7ος αἰ.)	169
Ἰωάννης Σκυλίτζης (11ος αἰ.)	385
Ἰωάννης Σταυράκιος (12ος - 13ος αἰ.)	472
Ἰωάννης Σύγγελλος (8ος αἰ.)	193
Ἰωάννης Συρόπουλος (12ος αἰ.)	451
Ἰωάννης Χρυσόστομος (344/54 - 407)	44
Ἰωαννικίου Βίος (754 - 846)	244
Ἰωάννου Γ' Δούκα Βατάτζη Βίος (1222 - 1254)	487
Ἰωάννου Γοθθίας Βίος (8ος αἰ.)	195
Ἰωάννου Ἐλεήμονος Βίος († 619)	149
Ἰωάννου Ρίλας Βίος (10ος αἰ.)	342
Ἰωάννου Σκυλίτζη Συνεχιστῆς (11ος αἰ.)	393
Ἰῶβ Μοναχὸς (13ος αἰ.)	492
Ἰωὴλ (13ος αἰ.)	479
Ἰωσήφ Βρυέννιος (± 1350 - ± 1432)	593
Ἰωσήφ Γενέσιος (10ος αἰ.)	283
Ἰωσήφ Καλόθετος (14ος αἰ.)	518

K

Καβάσιλας Νικόλαος (± 1320 - 1363/91)	559
Καλέκας Μανουὴλ († 1410)	575
Καλλίνικος Μοναχὸς (5ος αἰ.)	63
Κάλλιστος Α', πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως († 1363)	548
Κάλλιστος Νικηφόρος Ξανθόπουλος (13ος - 14ος αἰ.)	177
Καλόθετος Ἰωσήφ (14ος αἰ.)	518
Καμενιάτης Ἰωάννης (9ος - 10ος αἰ.)	285
Κανανὸς Ἰωάννης (15ος αἰ.)	584
Κάντιδος (5ος - 6ος αἰ.)	79
Κάντιδος (5ος - 6ος αἰ.)	557
Καντακουζηνὸς Ἰωάννης Στ' (1292 - 1383)	193
Κατὰ Κωνσταντίνου Καβαλίνου Ἀνόνημος (8ος αἰ.)	424
Κατασκευπηνὸς Νικόλαος († μέσα 12ου αἰ.)	469
Καυλέα Ἀντωνίου Βίος (9ος αἰ.)	269
Καυσοκαλυβίτου Μάξιμου Βίος (14ος αἰ.)	550
Κεδρηνὸς Γεώργιος (11ος αἰ.)	386
Κεκαυμένος (11ος αἰ.)	388
Κίνναμος Ἰωάννης (± 1143 - ± 1203)	462
	467

Κλήμεντος Ἀχρίδος Βίος († 916)	303
Κλητορολόγιον (899).	276
Κομνηνή Ἄννα (1083 - 1148)	425
Κομνηνοῦ Ἀλεξίου ἐπιστολή πρὸς τὸν κόμητα Φλάνδρας (1088).	396
Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου Ἱστορικὸν (15ος αἰ.).	576
Κόριππος (6ος αἰ.)	123
Κοσμάς ὁ ἱερεὺς (10ος αἰ.)	351
Κοσμάς Ἰνδικοπλεύστης (6ος αἰ.)	103
Κριττόβουλος Μιχαήλ (± 1410 - β' ἡμισυ 15ου αἰ.)	616
Κτηματολόγιον Θηβῶν (β' ἡμισυ 11ου αἰ.)	387
Κυδῶνης Δημήτριος (± 1324 - ± 1400)	564
Κυριακὸς Pizzicollì ὁ ἐξ Ἀγκῶνος (± 1391 - μέσα 15ου αἰ.).	603
Κυρίλλος Σκυθοπολίτης (6ος αἰ.).	122
Κυρίλλου - Κωνσταντίνου καὶ Μεθοδίου Βίοι (9ος αἰ.)	255
Κυρίλλου Φιλεώτου Βίος († 1110)	415
Κυριώτης Ἰωάννης Γεωμέτρης (10ος αἰ.)	348
Κωδινὸς Γεώργιος (Ψευδο - Κωδινός, 14ος αἰ.).	547
Κῶδιξ Θεοδοσιανὸς (438).	58
Κωνσταντῖνος Ε' (741 - 775)	192
Κωνσταντῖνος Ζ' Πορφυρογέννητος (905 - 959)	326
Κωνσταντῖνος Ἀκροπολίτης († ± 1321)	519
Κωνσταντῖνος Ἀρμενόπουλος (1320 - 1383)	556
Κωνσταντῖνος Λάσκαρις (1434 - 1501)	631
Κωνσταντῖνος Λουκίτης (14ος αἰ.)	524
Κωνσταντῖνος Μανασσῆς (12ος αἰ.)	445
Κωνσταντῖνος Φιλόσοφος (15ος αἰ.)	592
Κωνσταντίνου - Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου Βίοι (9ος αἰ.)	255
Κωνσταντινουπόλεως περιγραφή Ἀνωνύμου (τέλη 12ου αἰ.)	450
Κωνσταντινουπόλεως Χρονικὸν (Χρονικὸν Πασχάλιον, 7ος αἰ.)	158

Λ

Λαζαρόπουλος Ἰωάννης (14ος αἰ.)	553
Λαζάρου Βίος († 1053).	375
Λακτάντιος (τελευταῖον τέταρτον 3ου αἰ. - ± 340)	6
Λανδόλφος Sagax (τέλη 10ου - ἀρχ. 11ου αἰ.)	367
Λαόνικος Χαλκοκονδύλης (1423 - 1490)	627
Λάσκαρις Θεόδωρος Β' (1254 - 1258)	489

Λάσκαρις Κωνσταντῖνος (1434 - 1501)	631
Λεκαπτηνὸς Ρωμανὸς (920 - 944).	313
Λεονάρδος Χῖος († 1459).	611
Λεόντιος Βυζάντιος ἢ Ἱεροσολυμίτης ἢ Ἐρημίτης (6ος αἰ.)	94
Λεόντιος Μαχαιρᾶς (15ος αἰ.)	591
Λεόντιος Νεαπόλεως Κύπρου (± 590 - ± 650)	160
Λέοντος Στ' Διατύπωσης (10ος αἰ.)	300
Λέοντος Κατάνης Βίος (8ος αἰ.)	196
Λέσβου Βραχὺ Χρονικὸν (15ος αἰ.).	588
Λέων Στ' ὁ Σοφὸς (886 - 912)	298
Λέων Θ', πάπας Ρώμης (1049 - 1054)	378
Λέων Γραμματικὸς (10ος - 11ος αἰ.)	362
Λέων Διάκονος (10ος αἰ.).	345
Λέων, μητροπολίτης Συνάδων (10ος αἰ.)	350
Λέων Χοιροσφάκτης († ± 919)	290
Λιβαδηνὸς Ἀνδρέας (14ος αἰ.)	560
Λιβάνιος (314 - ± 393).	23
Λουκᾶ τοῦ Νέου, τοῦ Στειριώτου Βίος (896 - 953)	321
Λουκᾶ Στυλῆτου Βίος (879 - 979)	346
Λουκᾶς Νοταρᾶς (15ος αἰ.).	605
Λουκίτης Κωνσταντῖνος (14ος αἰ.)	524
Λυδὸς Ἰωάννης (± 490 - ± 560)	118

M

Μάγνος ὁ ἐκ Καρρῶν (4ος αἰ.)	12
Μακρσεμβολίτης Ἀλέξιος (14ος αἰ.)	537
Μαλάκης Εὐθύμιος (12ος αἰ.)	436
Μαλάλας Ἰωάννης (491 - 578)	126
Μαλαξὸς Μανουὴλ (16ος αἰ.)	647
Μαλεῖνου Μιχαὴλ Βίος († 961)	328
Μάλχος (5ος αἰ.)	76
Μάμαντος ἀγ., Τυπικὸν μονῆς (1158)	427
Μαμερτῖνος (4ος αἰ.)	11
Μαμερτῖνος (4ος αἰ.)	445
Μανασσῆς Κωνσταντῖνος (12ος αἰ.)	585
Μανουὴλ Β' Παλαιολόγος (1391 - 1425)	218
Μανουὴλ Ἀδριανουπόλεως καὶ συντρέφων Βίος († 813)	575
Μανουὴλ Καλέκας († 1410).	

Μανουήλ Μαλαξῆς (16ος αἰ.)	647
Μανουήλ Ὀλόβωλος (± 1245 - 1300;)	504
Μανουήλ Φιλῆς (± 1275 - 1345)	531
Μανουήλ Χρυσολωρᾶς (1350 - 1415)	582
Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς (± 580 - 662)	164
Μαξίμου Καυσοκαλυβίτου Βίος (14ος αἰ.)	550
Μαρίας τῆς Νέας Βίος († περὶ τὸ 902)	292
Μαρτῖνος Σανοῦδος Τορσέλλο ὁ πρεσβύτερος (± 1270 - 1343;)	530
Μαρκελλῖνος κόμης (5ος - 6ος αἰ.)	92
Μαρκέλλου Βίος († μετὰ τὸ 469)	70
Μαρκέλλου Βίος ὑπὸ Ἀνωνόμου (± μέσα 6ου αἰ.)	114
Μάρκος Διάκονος (± 350 - ± 430)	54
Μάρκος Εὐγενικός (1391/92 - 1445)	599
Μαρτύριον Ἀρέθα καὶ συντρόφων (6ος αἰ.)	97
Μαρτύρων Βίος († 811)	217
Μαρτύρων 42 ἐξ Ἀμορίου Βίος (9ος αἰ.)	237
Ματθαῖος Βλαστάρης (14ος αἰ.)	526
Ματθαῖος, ἐπίσκοπος Μυρέων (± 1550 - ± 1621)	651
Μαυρικίου Στρατηγικὸν (6ος - 7ος αἰ.)	151
Μαυρόπους Ἰωάννης (11ος αἰ.)	376
Μαχαίρας Λεόντιος (15ος αἰ.)	591
Μέγα Ἐτυμολογικὸν (10ος αἰ.)	352
Μέγας Χρονογράφος (τέλη 8ου αἰ.)	203
Μεθόδιος Α΄, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (9ος αἰ.)	245
Μεθοδίου καὶ Κωνσταντίνου - Κυρίλλου Βίου (9ος αἰ.)	255
Μελανίας τῆς Νέας Βίος (383 - 439)	60
Μελετίου Βίος (1035 - 1105)	413
Μελιτηνὸς Θεοδόσιος (10ος αἰ.)	334
Μένανδρος ὁ Προτήκτωρ (6ος αἰ.)	130
Μεσαρίτης Νικόλαος (α΄ ἡμισυ 13ου αἰ.)	477
Μετοχίτης Θεόδωρος (1260/1 - 1332)	525
Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος (1258 - 1282)	497
Μιχαήλ ἐξ Ἀγχιάλου (12ος αἰ.)	434
Μιχαήλ Ἀποστόλιος (1422 - 1480)	624
Μιχαήλ Ἀτταλειάτης († μετὰ τὸ 1079)	391
Μιχαήλ Βίος (9ος αἰ.)	241
Μιχαήλ Γλυκᾶς (12ος αἰ.)	435
Μιχαήλ Διαβόλεως (12ος αἰ.)	407

Μιχαήλ ἐκ Θεσσαλονίκης (12ος αἰ.)	438
Μιχαήλ Κριτόβουλος (± 1410 - β' ἡμισυ 15ου αἰ.)	616
Μιχαήλ Μιλιεῖνου Βίος († 961)	328
Μιχαήλ Μοναχὸς (9ος αἰ.)	275
Μιχαήλ Πανάρετος (α' ἡμισυ 15ου αἰ.)	586
Μιχαήλ ὁ Σύρος (12ος αἰ.)	454
Μιχαήλ Χωιάτης (± 1140 - ± 1222).	468
Μιχαήλ Ψελλὸς (1018 - 1078).	390
Μνημόνιον Ogerius (1278)	498
Μονεμβασίας Χρονικὸν (πιθανῶς τέλη 11ου αἰ.)	400
Μονῆς Θεοτόκου τῆς Κεχαριτωμένης Τυπικὸν (12ος αἰ.)	419
Μονῆς ἁγ. Μάμαντος Τυπικὸν (1158).	427
Μονῆς Παντοκράτορος Τυπικὸν (12ος αἰ.)	421
Μορέως Χρονικὸν (14ος αἰ.)	511
Μπουστρουῖς Τζορτζῆς (16ος αἰ.)	642
Μυστικὸς Νικόλαος (852 - 925)	307
Μυτιληναῖος Χριστόφορος (± 1000 - ± 1050)	368
Μουσῆς ὁ ἐκ Χωρηγῆς (8ος αἰ.)	88

N

Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος (329/30 - 390)	21
Ναζιανζηνοῦ Γρηγορίου Βίος (329/30 - 390).	22
Ναυτικὸς Νόμος Ροδίων (± 600 - ± 800)	211
Νέα Τακτικά (10ος αἰ.)	315
Νεῖλου Δοξαπατρῆ, Notitia Episcopatum (12ος αἰ.)	423
Νεῖλου τοῦ Νεωτέρου ἐκ Rossano ἢ Grottaferrata Βίος (910-1005)	364
Νεμάνια Στεφάνου - Συμῶν Βίος (1113 - 1199)	453
Νεοφύτος ὁ Ἐγκλειστος (12ος αἰ.)	449
Νεστόριος (5ος αἰ.)	64
Νέστορος Χρονικὸν (ἀρχαῖ 12ου αἰ.)	416
Νήφων Μοναχὸς (14ος αἰ.)	552
Νήφωνος Βίος († 1508)	639
Νικήτα Βίος (761 - 836)	229
Νικήτας Ἀμνιάτης (9ος αἰ.)	224
Νικήτας Δαυὶδ Παφλαγῶν (± 885 - μέσα 10ου αἰ.)	320
Νικήτας, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (12ος αἰ.)	437
Νικήτας ὁ Μάγιστρος (10ος αἰ.)	305

Νικήτας Σπηθάτος (11ος αἰ.)	397
Νικήτας Χωνιάτης (± 1150 - 1213)	478
Νικηφόρος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (± 758 - 829)	227
Νικηφόρος Βλαυμύδης (± 1197 - 1272)	493
Νικηφόρος Βρυένιος (1062 - 1137).	441
Νικηφόρος Γρηγοράς (1290/1 - 1360)	545
Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος (13ος - 14ος αἰ.)	177
Νικηφόρος Οὐρανός (10ος - 11ος αἰ.)	365
Νικηφόρος Σκευοφύλαξ (9ος αἰ.)	243
Νικηφόρος Φιλόσοφος (9ος - 10ος αἰ.)	289
Νικηφόρος Χοῦμνος (± 1250/5 - 1327)	522
Νικηφόρος Χρυσοβέργης (12ος - 13ος αἰ.)	471
Νικηφόρου βασιλέως, Διήγησις περὶ (μετὰ τὸ 864)	223/1
Νικηφόρου πατριάρχου Βίος († 829)	228
Νικόλαος Α΄ Μυστικός (852 - 925)	307
Νικόλαος Γ΄, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1084 - 1111).	410
Νικόλαος Α΄, πάπας Ρώμης (858 - 867)	246
Νικόλαος (μέσα 10ου αἰ.)	323
Νικόλαος Εἰρηνικός (13ος αἰ.)	488
Νικόλαος Καβάσιλας (± 1320 - 1363/91)	559
Νικόλαος Κατασκευπηνός († μέσα 12ου αἰ.)	424
Νικόλαος Μεθώνης († περὶ τὸ 1160)	429
Νικόλαος Μεσαρίτης (α΄ ἡμισυ 13ου αἰ.)	477
Νικολάου τοῦ Νέου τοῦ ἐν Βουναίῃ Βίος († 901 ἢ 902)	291
Νικολάου Στουδίτου Βίος († 868)	257
Νικωνος τοῦ Μεταγοσιῆ Βίος († 998)	354
Νομίσματα (4ος αἰ.)	34
Νομίσματα (5ος αἰ.)	82
Νομίσματα (6ος αἰ.)	139
Νομίσματα (7ος αἰ.)	172
Νομίσματα (8ος αἰ.)	206
Νομίσματα (9ος αἰ.)	278
Νομίσματα (10ος αἰ.)	357
Νομίσματα (11ος αἰ.)	402
Νομίσματα (12ος αἰ.)	457
Νομίσματα (13ος αἰ.)	505
Νομίσματα (14ος αἰ.)	567
Νόμοι Στρατιωτικοὶ (τέλη 9ου - ἀρχ. 10ου αἰ.)	293

Πίναξ πηγῶν

Νόμος Γεωργικός (β' ἡμισυ 6ου - μέσα 14ου αἰ.)	527
Νόμος Πρόχειρος (870)	248
Νόμος Ροδίων Ναυτικός (± 600 - ± 800)	211
Νόμων Ἐκλογή (726)	181
Νόννος (6ος αἰ.)	109
Νοταρᾶς Λουκάς (15ος αἰ.)	605
Νουθεσία γέροντος περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων (8ος αἰ.)	190

Ξ

Ξανθόπουλος Νικηφόρος Κάλλιστος (13ος - 14ος αἰ.)	177
Ξιφιλῖνος Ἰωάννης (1010/12 - 1075)	389

Ο

Ὀλόβωλος Μανουήλ (± 1245 - 1300;)	504
Ὀλυμπιάδος Βίος (367/8 - 408)	45
Ὀλυμπιόδωρος ὁ ἐκ Θηβῶν (4ος - 5ός αἰ.)	52
Ὀστρακα (4ος αἰ.)	33
Ὀστρακα (5ος αἰ.)	81
Ὀστρακα (6ος αἰ.)	138
Ὀστρακα (7ος αἰ.)	171
Ὀστρακα (8ος αἰ.)	205
Ὀυρανός Νικηφόρος (10ος - 11ος αἰ.)	365
Ὀφρικιῶν τοῦ Παλατιοῦ Κων/πόλεως, Περὶ (14ος αἰ.)	546
Ὀφρικιῶν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, Περὶ (14ος αἰ.;)	546

Π

Παιάνιος (4ος αἰ.)	16
Πακάτος († ± 397)	30
Πακουριανοῦ Γρηγορίου Τυπικόν (11ος αἰ.)	394
Παλαιολόγος Μανουήλ Β' (1391 - 1425)	585
Παλαιολόγος Μιχαήλ Η' (1258 - 1282)	497
Παλαμᾶς Γρηγόριος (1296 - 1359)	544
Παλαμᾶς Γρηγόριος (1296 - 1359)	50
Παλλάδιος Ἐλενοπόλεως (364 - † πρὸ τοῦ 431)	162
Παλλάδιος, ἐπίσκοπος Νεγρῶν (7ος αἰ.)	586
Πανάρετος Μιχαήλ (α' ἡμισυ 15ου αἰ.)	473

Παντοκράτορος μονῆς Τυπικόν (12ος αἰ.).	421
Πάπυροι (4ος αἰ.).	32
Πάπυροι (5ος αἰ.).	80
Πάπυροι (6ος αἰ.).	137
Πάπυροι (7ος αἰ.).	170
Πάπυροι (8ος αἰ.).	204
Πάπυροι (9ος αἰ.).	277
Παπῶν Χρονικὸν (10ος αἰ.).	309
Παραδρομῆς πολέμου, Περί (10ος αἰ.).	340
Παρασκευῆς τῆς Νέας Βίος (10ος αἰ.).	355
Παρασκευῆς τῆς Νέας Βίος (ἀρχαί 15ου αἰ.).	620
Παρασπόνδυλος Ζωτικὸς (15ος αἰ.).	610
Παραστάσεις σύντομοι χρονικαί (8ος αἰ.).	187
Πασχάλιον Χρονικὸν (Ἀλεξανδρινὸν Χρονικὸν ἢ Κ/λεως, 7ος αἰ.).	158
Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως (10ος αἰ.).	347
Πατριαρχικά ἔγγραφα (4ος αἰ.).	38
Πατριαρχικά ἔγγραφα (5ος αἰ.).	86
Πατριαρχικά ἔγγραφα (6ος αἰ.).	143
Πατριαρχικά ἔγγραφα (7ος αἰ.).	176
Πατριαρχικά ἔγγραφα (8ος αἰ.).	210
Πατριαρχικά ἔγγραφα (9ος αἰ.).	282
Πατριαρχικά ἔγγραφα (10ος αἰ.).	361
Πατριαρχικά ἔγγραφα (11ος αἰ.).	406
Πατριαρχικά ἔγγραφα (12ος αἰ.).	461
Πατριαρχικά ἔγγραφα (13ος αἰ.).	510
Πατριαρχικά ἔγγραφα (14ος αἰ.).	573
Πατριαρχικά καὶ αὐτοκρατορικά ἔγγραφα (4ος αἰ.).	37
Πατριαρχικά καὶ αὐτοκρατορικά ἔγγραφα (5ος αἰ.).	85
Πατριαρχικὴ ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως (16ος αἰ.).	648
Παῦλος Διάκονος (± 720 - ± 799).	145
Παχυμέρης Γεώργιος (1242 - ± 1310).	513
Πεῖρα (Εὐσταθίου Ρωμαίου, 11ος αἰ.).	371
Πενθέκτη Σύνοδος (691/2).	166
Περί τῶν ἁγίων εἰκόνων νοθεσία γέροντος (8ος αἰ.).	190
Περί τῆς ἀλώσεως καὶ ἀνακτήσεως τῆς Κ/λεως ποίημα (1392).	512
Περί Θαμυρτάγγου Θρῆνος (1402).	578
Περί Ἰωάννου Ζ' καὶ Μανουῆλ Β' Παλαιολόγων Χρονικὸν Σημεῖωμα (15ος αἰ.).	574

Περὶ Νικηφόρου βασιλέως διήγησις (μετὰ τὸ 864)	223/1
Περὶ ὀφφικιαλίων τοῦ Παλατίου Κων/πόλεως (14ος αἰ.)	546
Περὶ τῶν ὀφφικίων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (14ος αἰ.;)	546
Περὶ παραδρομῆς πολέμου (10ος αἰ.)	340
Περὶ πολιορκίας Κ/λεως ὑπὸ τῶν Τούρκων διήγησις (15ος αἰ.)	580
Περὶ τῶν Τούρκων σουλτάνων Χρονικὸν (16ος αἰ.)	643
Περιγραφή Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Ἀνωνύμου (τέλη 12ου αἰ.)	450
Πέρσης Ἀνώνυμος (982).	349
Πέτρος Ἀλεξανδρεὺς (10ος αἰ.).	301
Πέτρος Ἀντιοχείας (11ος αἰ.).	380
Πέτρος Διάκονος (12ος αἰ.)	43
Πέτρος Μοναχὸς (9ος αἰ.)	252
Πέτρος Πατρικίος καὶ Μάγιστρος (6ος αἰ.)	108
Πέτρος Σικελιώτης (9ος αἰ.)	264
Πέτρου Βίος († περὶ τὸ 880).	260
Πέτρου, ἐπισκόπου Ἀργους, Βίος (± 852 - ± 921)	297
Πέτρου τοῦ ἐν τῇ Ἀτρώα Βίος (773 - 837)	230
Πέτρου τοῦ ἡγουμένου Ἐπιτομὴ (9ος αἰ.).	265
Πέτρου Θωμᾶ Βίος (1305 - 1366).	549
Πίναξ τοῦ Reutinger (β' ἡμισυ 4ου αἰ.)	26
Πίναξ χρονολογικὸς βασιλέων (16ος αἰ.)	638
Πισίδης Γεώργιος (α' ἡμισυ 7ου αἰ.).	155
Πλήθων (± 1360 - 1452).	602
Ποίημα Ἀνωνύμου (μέσα 10ου αἰ.)	339
Ποίημα περὶ τῆς ἀλώσεως καὶ ἀνακτήσεως τῆς Κ/λεως (1392).	512
Πολιτικὴ ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως (16ος αἰ.).	649
Πορφυρίου Γάζης Βίος († 420)	53
Πουστρουῆς Τζορτζῆς (16ος αἰ.).	642
Πρισκιανὸς Καισαρείας (5ος - 6ος αἰ.)	91
Πρίσκοι (410/20 - ± 472)	71
Πρόδρομος Θεόδωρος (± 1098 - ± 1166)	430
Πρόκλος καὶ Ψευδοκομνηνὸς (Ἱστορικὸν Ἡπειροῦ, 15ος αἰ.).	576
Προκόπιος Γαζαῖος (465/475 - 528/538)	90
Προκόπιος Καισαρείας (490/507 - ± 562).	110
Πρόσπερος (± 390 - 463;)	66
Πρόχειρος Νόμος (870)	248

P

Ροδίων Νόμος Ναυτικός (± 600 - ± 800)	211
Ρωμαῖος Εὐστάθιος (11ος αἰ.)	371
Ρωμαῖος Λεκαπηνός (920 - 944)	313

Σ

Σάβα Βίος (439 - 532)	101
Σάβας Μοναχός (9ος αἰ.)	253
Σάβας, ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας (1219 - 1236)	474
Σάθα Σύνοψις (13ος αἰ.)	501
Σανουῖδος Μαρίνος Τορσέλλο ὁ πρεσβύτερος (± 1270 - 1343;)	530
Σεβαῖος, ἐπίσκοπος Ἀρμενίων (7ος αἰ.)	163
Σέργιος, ἐπίσκοπος Ρουσαφᾶ (6ος αἰ.)	98
Σημείωμα Χρονικὸν περὶ Ἰωάννου Ζ' καὶ Μανουῆλ Β' Παλαιολόγων (15ος αἰ.)	574
Σημειώσεις Θεσσαλονίκης (15ος αἰ.)	594
Σιγίλλια (4ος αἰ.)	35
Σιγίλλια (5ος αἰ.)	83
Σιγίλλια (6ος αἰ.)	140
Σιγίλλια (7ος αἰ.)	173
Σιγίλλια (8ος αἰ.)	207
Σιγίλλια (9ος αἰ.)	279
Σιγίλλια (10ος αἰ.)	358
Σιγίλλια (11ος αἰ.)	403
Σιγίλλια (12ος αἰ.)	458
Σιγίλλια (13ος αἰ.)	506
Σιγίλλια (14ος αἰ.)	568
Σιγίλλια (15ος αἰ.)	632
Σιδώνιος (± 430 - 479 ἢ ὀλίγον μετὰ)	75
Σικελιώτης Ἀνόνημος (10ος αἰ.)	343
Σίλβεστρος Συρόπουλος (15ος αἰ.)	615
Σιμοκάττης Θεοφύλακτος (6ος - 7ος αἰ.)	152
Σκουταριώτης Θεόδωρος (13ος αἰ.)	501
Σκυλίτζης Γεώργιος (12ος αἰ.)	439
Σκυλίτζης Ἰωάννης (11ος αἰ.)	385
Σμολιάνιν Ἰγνάτιος (τέλη 14ου - ἀρχ. 15ου αἰ.)	579

Σούδα (10ος αἰ.)	353
Σταυράκιος Ἰωάννης (12ος - 13ος αἰ.)	472
Στέφανος Διάκονος (9ος αἰ.)	215
Στέφανος Π(ε)ρβοροβεντσάνι (ὁ πρῶτος στερθεῖς, 1196 - 1227)	473
Στεφάνου Lazarević Βίος (1389 - 1427)	587
Στεφάνου τοῦ Νέου Βίος († 764)	194
Στεφάνου - Συμεὼν Νεμάνια Βίος (1113 - 1199)	453
Στηθάτος Νικήτας (11ος αἰ.)	397
Στουδίτης Θεόδωρος (759 - 826)	225
Στρατηγικὸν Κεκαυμένου (± 1071)	388
Στρατηγικὸν τοῦ Ψευδομαυρικίου (6ος - 7ος αἰ.)	151
Στρατιωτικοὶ Νόμοι (τέλη 9ου - ἀρχ. 10ου αἰ.)	293
Συλλογὴ Τακτικῶν (10ος αἰ.)	318
Συμεὼν, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης († 1429)	589
Συμεὼν Μάγιστρος καὶ Λογοθέτης (β' ἡμισυ 10ου αἰ.)	333
Συμεὼν Μεταφραστῆς (β' ἡμισυ 10ου αἰ.)	331
Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου Βίος (± 957 - 1037)	372
Συμεὼν - Στεφάνου Νεμάνια Βίος (1113 - 1199)	453
Συμεὼν Στυλίου τοῦ Νέου, τοῦ Θαυμαστορείτου Βίος (521 - 592)	132
Συμεὼν Στυλίου τοῦ πρεσβυτέρου Βίος (± 389 - 459)	65
Συμεὼν (= Ψευδοσυμεὼν, 10ος αἰ.)	335
Σύμμαχος (± 345 - ± 405)	40
Συνέκδημος τοῦ Ἱεροκλέους (6ος αἰ.)	104
Συνέσιος Κυρήνης (± 370 - 413)	47
Συνεμισαὶ Βάρ Ἑβραίου (15ος αἰ.)	630
Συνεμιστῆς Γεωργίου Μοναχοῦ (963 - 969)	332
Συνεμιστῆς Θεοφάνους (10ος αἰ.)	336
Συνεμιστῆς Ἰωάννου Σκυλίτζη (11ος αἰ.)	393
Συνοδικὴ ἀπόφασις τοῦ 1166	431
Συνοδικὸν (9ος αἰ.)	231
Συνοδικὸν (14ος αἰ.)	539
Συνοδικὸν Ἀδριανουπόλεως (15ος αἰ.)	596
Συνοδικὸν Γράμμα (1226/7)	483
Συνοδικὸν Θεσσαλονίκης (15ος αἰ.)	595
Συνοδικὸν Κύπρου (12ος αἰ.)	433
Συνοδικὸν Λακεδαιμονίας (14ος αἰ.)	521
Συνοδικὸν Μονεμβασίας (15ος αἰ.)	606
Συνοδικὸν Ρόδου (13ος αἰ.)	490

Συνοδικὸς Τόμος τοῦ 1347.	536
Σύνοδος Οἰκουμενικὴ Α' (325)	4
Σύνοδος Οἰκουμενικὴ Β' (381)	18
Σύνοδος Οἰκουμενικὴ Γ' (431)	55
Σύνοδος Οἰκουμενικὴ Δ' (451)	68
Σύνοδος Οἰκουμενικὴ Ε' (553)	116
Σύνοδος Οἰκουμενικὴ Στ' (680/1).	165
Σύνοδος Οἰκουμενικὴ Ζ' (787)	198
Σύνοδος Πενθέκτη (691/2)	166
Σύνοδος τοῦ 754	191
Σύνοδος τοῦ 815	219
Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας (1438/9).	597
Σύνοψις Σάθα (13ος αἰ.).	501
Σύντομος Χρονογραφία (9ος αἰ.).	263
Συρόπουλος Ἰωάννης (12ος αἰ.).	451
Συρόπουλος Σίλβεστρος (15ος αἰ.).	615
Συρορρωμαϊκὸν νομικὸν ἐγχειρίδιον (± 476)	74
Σφραντζῆς Γεώργιος (1401 - 1478)	623
Σχισματικῶν Ἱστορία (11ος αἰ.)	381
Σχολάριος Γεώργιος (± 1405 - ± 1468)	618
Σωζομενὸς (α' ἡμισυ 5ου αἰ.).	61
Σωκράτης Σχολαστικὸς (± 380 - 439)	59

Τ

Τακτικὰ Νέα (10ος αἰ.).	315
Τακτικὸν Benešević (921 - 934)	312
Τακτικὸν Βιβλίον Ἀνωνύμου (10ος αἰ.).	302
Τακτικὸν Εἰκονομαχικὸν (8ος αἰ.).	182
Τακτικὸν Escorial (971 - 975)	344
Τακτικὸν Uspenskiij (9ος αἰ.)	234
Τακτικῶν Συλλογὴ (10ος αἰ.).	318
Ταμερλάνου Δημηγορία (14ος - 15ος αἰ.).	562
Τάξις προκαθεδρίας βλ. Notitia Episcopatum	
Ταρασίου Βίος († 806)	213
Τζορτζῆς Πουστροῦς ἢ Μπουστροῦς (16ος αἰ.).	642
Τιμόθεος, πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως (6ος αἰ.).	113
Τιμοθέου ἱστορία τῶν κατ' Αἴγυπτον μοναχῶν (± 400)	31

Τόμος Συνοδικῆς τοῦ 1347.	536
Τοπάρχης Γοσθίας (11ος/12ος αἰ.).	414
Τορνίκης Γεώργιος (12ος αἰ.).	452
Τορνίκης Δημήτριος († ± 1201).	455
Τορνίκης Εὐθύμιος (13ος αἰ.).	464
Τορσέλλο, Μαρίνος Σανουῶδος (ὁ πρεσβύτερος, ± 1270 - 1343;).	530
Τουρκικά ἔγγραφα (14ος αἰ.).	554
Τουρκικά ἔγγραφα (15ος αἰ.).	612
Τουρκικά Χρονικά (13ος - 16ος αἰ.).	644
Τουρκικαὶ ἐπιστολαὶ (13ος αἰ.).	482
Τουρκικαὶ ἐπιστολαὶ (14ος αἰ.).	565
Τουρκικαὶ ἐπιστολαὶ (15ος αἰ.).	628
Τραπεζούντιος Γεώργιος (1395 - 1486).	626
Τυπικὸν τοῦ Γρηγορίου Πακουριανοῦ (11ος αἰ.).	394
Τυπικὸν μονῆς ἀγ. Μάμαντος (1158).	427
Τυπικὸν μονῆς Παντοκράτορος (12ος αἰ.).	421
Τυπικὸν μονῆς Θεοτόκου τῆς Κεχαριτωμένης (12ος αἰ.).	419
Τυπικὸν Vespremiense (11ος αἰ.).	373

Υ

Υδάτιος (τέλη 4ου αἰ. - μετὰ τὸ 468).	69
Υπατίου Βίος († 446).	62

Φ

Φαῦστος Βυζάντιος (τέλος 4ου αἰ.).	19
Φιλαρέτου τοῦ Ἐλεήμονος Βίος (702 - 792).	200
Φιλῆς Μανουήλ (± 1275 - 1345).	531
Φιλόθεος (9ος - 10ος αἰ.).	276
Φιλόθεος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (± 1300 - 1379).	555
Φιλόσοφος Κωνσταντῖνος (15ος αἰ.).	592
Φιλοστόργιος (368 - ± 433).	56
Φρειδερίκος Β' Hohenstaufen (1194 - 1250).	486
Φώτιος (± 827 - 891).	266
Φωτίου Βίος (11ος αἰ.).	377

Χ

Χαλκοκονδύλης Λαόνικος (1423 - 1490).	627
---	-----

Χοιροσφάκτης Λέων († ± 919)	290
Χουῦμος Νικηφόρος (± 1250/5 - 1327).	522
Χριστόφορος Μυτιληναῖος (± 1000 ± 1050)	368
Χρονικά Βραχέα (15ος καὶ 16ος αἰ.)	641
Χρονικά Βυζαντινά (14ος αἰ.).	541
Χρονικά Τουρκικά (13ος - 16ος αἰ.)	644
Χρονική Ἐκθεσις (16ος αἰ.)	646
Χρονικὸν Ἀλεξανδρείας (5ος αἰ.)	41
Χρονικὸν Ἀνόνημον (14ος αἰ.)	540
Χρονικὸν Βουλγαρικὸν (15ος αἰ.)	581
Χρονικὸν Βραχὺ Λέσβου (15ος αἰ.)	588
Χρονικὸν Bruxellense (11ος αἰ.)	370
Χρονικὸν Cambridge (10ος αἰ.)	343
Χρονικὸν Ἐπίτομον (1118 - 1143)	422
Χρονικὸν ἱερέως Διοκλησίας (12ος αἰ.)	426
Χρονικὸν Μονεμβασίας (πιθανῶς τέλη 11ου αἰ.)	400
Χρονικὸν Μορέως (14ος αἰ.)	511
Χρονικὸν Νέστορος (ἀρχαὶ 12ου αἰ.)	416
Χρονικὸν τοῦ Novgorod (ἀρχαὶ 13ου αἰ.)	470
Χρονικὸν τῶν Παπῶν (10ος αἰ.)	309
Χρονικὸν Πασχάλιον (Ἀλεξανδρινὸν Χρονικὸν ἢ Χρονικὸν Κωνσταντι- νουπόλεως, 7ος αἰ.)	158
Χρονικὸν Σημείωμα περὶ Ἰωάννου Ζ' καὶ Μανουὴλ Β' Παλαιολόγων (15ος αἰ.)	574
Χρονικὸν περὶ τῶν Τούρκων Σουλτάνων (16ος αἰ.)	643
Χρονογραφία ἀνόνημος (Ψευδο - Κωδινός, 15ος αἰ.)	608
Χρονογραφία Ἐδεσσηνὴ (6ος αἰ.)	107
Χρονογραφία σύντομος (9ος αἰ.)	263
Χρονογράφος Μέγας (τέλη 8ου αἰ.)	203
Χρονολογικὸς πίναξ βασιλέων (16ος αἰ.)	638
Χρόνων ἀριθμησις καὶ ὁμάς (10ος αἰ.)	317
Χρυσοβέργης Νικηφόρος (12ος - 13ος αἰ.)	471
Χρυσοκόκης Γεώργιος (14ος αἰ.)	534
Χρυσολωρᾶς Μανουὴλ (1350 - 1415)	582
Χρυσόστομος Ἰωάννης (344/54 - 407)	44
Χωματιανὸς Δημήτριος (13ος αἰ.)	484
Χωνιάτης Μιχαὴλ (± 1140 - ± 1222).	468
Χωνιάτης Νικήτας (± 1150 - 1213)	478

Ψ

Ψελλὸς Μιχαὴλ (1018 - 1078)	390
Ψευδο - Ἐπιφανίου Notitia Episcopatum (7ος αἰ.)	159
Ψευδοκομνηνὸς καὶ Πρόκλος (Ἱστορικὸν Ἠπείρου, 15ος αἰ.)	576
Ψευδο - Κωδινὸς (14ος αἰ.)	547
Ψευδο - Κωδινὸς (15ος αἰ.)	608
Ψευδομαυρικίου Στρατηγικὸν (6ος - 7ος αἰ.)	151
Ψευδοσυμεῶν (10ος αἰ.)	335

Ω

᾽Ωσηὲ (Ἰησοῦς) Στυλιτῆς (5ος - 6ος αἰ.)	93
---	----

A

Abulfarağ (1225/6 - 1286)	502
Adversus Constantinum Cabalinum (8ος αἰ.)	193
Aetheriae peregrinatio ad loca sancta (4ος αἰ.)	25
Al Fakih, Ibn (ἀρχαί 10ου αἰ.)	284
Al - Qalanisi ἢ Kalanisi, Ibn (± 1070 - 1160)	428
Ammianus Marcellinus (332 - 395)	27
Andrea Dandolo (± 1307 - 1354)	543
Andrea Santa Croce (15ος αἰ.)	617
Anonymi Carmen (μέσα 10ου αἰ.)	339
Anonymi Excerpta (7ος - 8ος αἰ.)	144
Anonymus de Bulgaris (10ος αἰ.)	308
Antiochena Notitia (6ος αἰ.)	128
Apollinaris Sidonius, Caius Modestus (± 430 - 479 ἢ ὀλίγον μετὰ)	75
Arelatenses Ἐπιστολαί (5ος καὶ 6ος αἰ.)	119
Aurelius Avianus Symmachus, Quintus (± 345 - ± 405)	40
Avellana Collectio (537 - 555)	117
Avianus Symmachus, Quintus Aurelius (± 345 - ± 405)	40

B

Barbaro Nicolo (15ος αἰ.)	607
Bar Hebraeus (1225/6 - 1286)	502
Benešević Τακτικόν (921 - 934)	312
Bruxellense Χρονικόν (11ος αἰ.)	370
Bulgaris, Anonymus de (10ος αἰ.)	308
Burdigalense Itinerarium (333)	5

C

Caecilius ἢ Caelius Firmianus Lactantius, Lucius (τελευταῖον τέταρτον 3ου αἰ. - ± 340)	6
Caius Modestus Apollinaris Sidonius (± 430-479 ἢ ὀλίγον μετὰ)	75
Cambridge Χρονικόν (10ος αἰ.)	343
Carmen Anonymi (μέσα 10ου αἰ.)	339
Carolini Libri (8ος αἰ.)	199
Chronica Theodericiana (± 550)	111

Chronologicae Notitiae (1447 - 1525)	645
Clari, Robert de (12ος - 13ος αλ.)	469
Claudius Claudianus (± 370 - ± 410).	46
Claudius Mamertinus (4ος αλ.)	11
Codex Theodosianus (438)	58
Collectio Avellana (537 - 555)	117
Constantini Origo (± 390)	28
Constantinopolitana Devastatio (ἀρχαί 13ου αλ.)	465
Corippus, Flavius Cresconius (6ος αλ.)	123
Corpus juris civilis (6ος αλ.)	102
Cresconius Corippus, Flavius (6ος αλ.)	123

D

Dandolo Andrea (± 1307 - 1354)	543
Devastatio Constantinopolitana (ἀρχαί 13ου αλ.)	465
Dölger Tractatus (τέλη 11ου αλ. - ἀρχ. 12ου αλ.)	412
Drepanius, Latinius Pacatus († ± 397)	30

E

Enveri (μέσα 15ου αλ.)	577
Escorial Τακτικόν (971 - 975)	344
Excerpta Anonymi (7ος - 8ος αλ.)	144
Excerpta Valesiana (Chronica Theodericiana, ± 550).	111
Excerpta Valesiana (Origo Constantini, ± 390)	28
Expositio totius mundi et gentium (μέσα 4ου αλ.)	8

F

Fakih, Ibn al (ἀρχαί 10ου αλ.)	284
Firmianus Lactantius, Lucius Caelius ἢ Caecilius (τελευταῖον τέ- ταρτον 3ου αλ. - ± 340)	6

G

Geoffroi de Villehardouin (± 1155 - 1212)	476
Georgius Continuatus (963 - 969)	332
	483

Gesta Francorum et aliorum Hierosolimitanorum (τέλη 1095 - Αύγ. 1099)	399
Grégoire de Tours (538 - 594).	135
Gunther de Pairis († ± 1220)	467

H

Histoire anonyme de la première croisade (τέλη 1095 - Αύγ. 1099)	399
Historia Schismaticorum (11ος αἰ.)	381
Hohenstaufen, Φρειδερίκος Β' (1194 - 1250).	486
Hordadbeh, Ibn (9ος αἰ.)	233
Humbert (καρδινάλιος τῆς Δουτικῆς Ἐκκλησίας, 11ος αἰ.)	379
Hydatius (τέλη 4ου αἰ. - μετὰ τὸ 468)	69

I

Ibn al Fakih (ἀρχαί 10ου αἰ.)	284
Ibn al - Qalanisi ἢ Kalanisi (± 1070 - 1160)	428
Ibn Hordadbeh (9ος αἰ.)	233
Idacius (τέλη 4ου αἰ. - μετὰ τὸ 468)	69
Idrisi, Abu Abd Allah Muhammad (± 1099 - ± 1180)	440
Incertus Scriptor de Leone Armenio (9ος αἰ.)	223
Isidorus Junior Episcopus Hispalensis (± 570 - 636)	150
Iskander Nestor (μέσα 15ου αἰ.)	609
Itinerarium Burdigalense (333)	5

J

Jordanes (6ος αἰ.)	112
------------------------------	-----

K

Kalanisi, Ibn al- (± 1070 - 1160).	428
Khurdadbeh ἢ Ibn Hordadbeh (9ος αἰ.)	233
Kudama (10ος αἰ.)	310

L

Lactantius, Lucius Caelius ἢ Caecilius Firmianus (τελευταῖον τέταρτον 3ου αἰ. - ± 340)	6
--	---

Landulfus Sagax (τέλη 10ου - ἀρχ. 11ου αἰ.)	367
Lazarević Στεφάνου Βίος (1389 - 1427)	587
Latinius Pacatus Drepanius († ± 397)	30
Leges militares (τέλη 9ου - ἀρχ. 10ου αἰ.)	293
Leone Armenio, Scriptor incertus de (9ος αἰ.)	223
Liberatus (6ος αἰ.)	120
Libri Carolini (8ος αἰ.)	199
Liutprandus (10ος αἰ.)	330
Lucius Caelius ἢ Caecilius Firmianus Lactantius (τελευταῖον τέ- ταρτον 3ου αἰ. - ± 340)	6

M

Mamertinus Claudius (4ος αἰ.)	11
Marcellinus Ammianus (332 - 395)	27
Marin Sanudo Torsello ὁ πρεσβύτερος (± 1270 - 1343;)	530
Mas'udi († 956/7)	325
Militares Leges (τέλη 9ου - ἀρχ. 10ου αἰ.)	293
Modestus Apollinaris Sidonius, Caius (± 430 - 479 ἢ ὀλίγον μετὰ)	75

N

Nestor Iskander (μέσα 15ου αἰ.)	609
Nicanoris Tractatus (11ος αἰ.)	401
Nicolo Barbaro (15ος αἰ.)	607
Notitia Antiochena (6ος αἰ.)	128
Notitia dignitatum (± 425)	51
Notitia Episcopatum (Ψευδο - Ἐπιφανίου, 7ος αἰ.)	159
Notitia Episcopatum (Εἰκονομαχικὸν Τακτικόν, 8ος αἰ.)	182
Notitia Episcopatum (Ἀνακεφαλαίωσις τῶν θρόνων, ± 800)	212
Notitia Episcopatum (Βασιλείου, 9ος αἰ.)	235
Notitia Episcopatum (Διακρίψεις Λέοντος Στ', 10ος αἰ.)	300
Notitia Episcopatum (Νέα Τακτικά, 10ος αἰ.)	315
Notitia Episcopatum (τῶν χρόνων τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ, 969 - 976)	341
Notitia Episcopatum (Parthey III, 11ος αἰ.)	384
Notitia Episcopatum (τοῦ κώδ. Philippicus 1477, 11ος αἰ.)	398
Notitia Episcopatum Νεΐλου Δοξαπατρῆ (12ος αἰ.)	423
Notitia Episcopatum (12ος αἰ.)	443

Notitia Episcopatum (τοῦ Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου, 12ος αἰ.) . . .	447
Notitia Episcopatum (Beneševič, 13ος αἰ.) . . .	480
Notitia Episcopatum (Parthey X, 13ος αἰ.) . . .	496
Notitia Episcopatum ("Ἐκθεσις Ἀνδρονίκου Β', 13ος-14ος αἰ.) . .	523
Notitia Episcopatum (τῆς ἐποχῆς Ἀνδρονίκου Γ', 14ος αἰ.) . . .	542
Notitiae Chronologicae (1447 - 1525) . . .	645
Notitiae de portis Constantinopolitanis (16ος αἰ.) . . .	637
Notitiae Sugdaeae (12ος αἰ.) . . .	456
Notitiae Sugdaeae (13ος αἰ.) . . .	503
Notitiae Sugdaeae (14ος αἰ.) . . .	566
Notitiae Sugdaeae (15ος αἰ.) . . .	629
Notitiae Thessalonicenses (15ος αἰ.) . . .	594
Novgorod Χρονικὸν (ἀρχαῖα 13ου αἰ.) . . .	470

Ο

Ogerius Μνημόνιον (1278) . . .	498
Origo Constantini (± 390) . . .	28
Orosius (5ος αἰ.) . . .	49

Ρ

Pacatus Drepanius, Latinius († ± 397) . . .	30
Pairis, Gunther de († ± 1220) . . .	467
Peregrinatio Aetheriae ad loca saneta (4ος αἰ.) . . .	25
Pero Tafur (± 1410 - ± 1484) . . .	625
Peutinger Πίναξ (β' ἡμισυ 4ου αἰ.) . . .	26
Pierre Thomas Bloz (1305 - 1366) . . .	549
Pizzicolti Κυριακὸς ὁ ἐξ Ἀγκῶνος (± 1391 - μέσα 15ου αἰ.) . .	603
Portis Constantinopolitanis, Notitiae de (16ος αἰ.) . . .	637
Prosper Tiro (± 390 - 463;) . . .	66

Q

Qalanisi, Ibn al- (± 1070 - 1160) . . .	428
Quintus Aurelius Avianus Symmachus (± 345 - ± 405) . . .	40

R

Recapitulatio thronorum (± 800) . . .	212
---------------------------------------	-----

Richard ὁ ἐκ Λονδίνου (τέλη 12ου αἰ. - ± 1250)	463
Robert de Clari (12ος - 13ος αἰ.).	469

S

Sagax Landulfus (τέλη 10ου - ἀρχ. 11ου αἰ.)	367
Santa Croce, Andrea (15ος αἰ.)	617
Sanudo Torsello Marin (ὁ πρεσβύτερος, ± 1270 - 1343;)	530
Sbarabedi Smpada (1208 - 1276)	494
Scaliger, Βάρβαρος τοῦ (6ος αἰ.)	95
Schismaticorum Historia (11ος αἰ.)	381
Scriptor incertus de Leone Armenio (9ος αἰ.)	223
Sidonius, Caius Modestus Apollinaris (± 430 - 479 ἢ ὀλίγον μετὰ).	75
Smpada Sbarabedi (1208 - 1276)	494
Sugdaeae Notitiae (12ος αἰ.)	456
Sugdaeae Notitiae (13ος αἰ.)	503
Sugdaeae Notitiae (14ος αἰ.)	566
Sugdaeae Notitiae (15ος αἰ.)	629
Sylloge Tacticorum (10ος αἰ.)	318
Symmachus, Quintus Aurelius Avianus (± 345 - ± 405)	40

T

Tabari (839 - 923)	306
Tabula Peutingeriana (β' ἡμισυ 4ου αἰ.)	26
Tacticorum Sylloge (10ος αἰ.)	318
Tafur Pero (± 1410 - ± 1484)	625
Theodericiana Chronica (± 550)	111
Theodosianus codex (438)	58
Theophanes Continuatus (10ος αἰ.)	336
Thessalonicenses Notitiae (15ος αἰ.)	594
Thomas Pierre Βλος (1305 - 1366)	549
Thronorum recapitulatio (± 800)	212
Tiro Prosper (± 390 - 463;)	66
Tiro Prosper (± 390 - 463;)	414
Toparcha Gothicus (11ος/12ος αἰ.)	414
Torsello, Marin Sanudo (ὁ πρεσβύτερος, ± 1270 - 1343;)	530
Torsello, Marin Sanudo (ὁ πρεσβύτερος, ± 1270 - 1343;)	412
Tractatus Dölger (τέλη 11ου - ἀρχ. 12ου αἰ.)	401
Tractatus Nicanoris (11ος αἰ.)	401
	487

U

Uspenskij] Τακτικὸν (9ος αἰ.)	234
---	-----

V

Valesiana Excerpta (Chronica Theodericiana, ± 550)	111
Valesiana Excerpta (Origo Constantini, ± 390)	28
Vespremiense Τυπικὸν (11ος αἰ.)	373
Villehardouin, Geoffroi de (± 1155 - 1212)	476

Y

Yahia ὁ ἐξ Ἀντιοχείας († 1066)	383
Ya'qubi († τέλη 9ου αἰ.)	261

Β'. ΠΙΝΑΞ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

(Οι ἀριθμοὶ δηλοῦν σελίδας· οἱ διὰ μαύρων στοιχείων τὴν σελίδα τοῦ λήμματος)

A

- Ἀαροῦν ἐκ Μελιτηνῆς 371
 Ἀβαροι 177, 182, 186, 190, 251, 270, 316, 352
 Ἀβαροσλάβοι 311
 Ἀβινιὸν 388
 Ἀγαθίας 59, 61, 155, 164, 166, 170, 219, 285
 Ἀγάθων 200
 Ἀγαπητὸς Ἰωάννης Θ' (πατρ. Κ / λεως, 1111 - 1134) 303
 Ἀγαρηνοὶ 425
 Ἀγγελος Ἀλέξιος Γ' (1195 - 1203) 348, 350, 351, 373
 Ἀγγελος Ἀλέξιος Δ' (1203 - 1204) 351
 Ἀγγελος Θεόδωρος (δεσπότης Ἡπείρου, 1215 - 1230· αὐτοκράτωρ Θ / κης, 1224 - 1230) 359, 360, 364
 Ἀγγελος Ἰσαάκιος Β' (1185 - 1195) 337, 338, 339, 340, 344, 350, 355, 356, 373
 Ἀγγελος Κωνσταντῖνος (σεβαστοκράτωρ) 337
 Ἀγγελος Μιχαὴλ Α' (δεσπότης Ἡπείρου, 1204 - 1215) 359
 Ἀγγελος Μιχαὴλ Β' (δεσπότης Ἡπείρου, 1231 - 1271) 361, 363, 364
 Ἀγγλία 349
 Ἁγία Γλυκερία (νῆσος) 321
 Ἁγία Γραφή 187, 320
 Ἁγία Σοφία Κ / λεως 41, 43, 117, 147, 157, 185, 186, 228, 229, 332
 Ἁγία Τριάς Λονδίνου 346
 Ἀγιοθεοδωρῆτης Μιχαὴλ 337
 Ἁγιοὶ Τόποι 88, 101, 114, 346, 386
 Ἁγιον Ὄρος 44, 97, 251, 341, 353, 387, 391, 394, 395, 396, 398, 429, 444
 Ἁγιον Πνεῦμα 309
 Ἀγκυρα 243, 288, 410, 412
 Ἀγκυρωτὸς (Ἐπιφανίου Σαλαμῖνος) 411
 Ἀγκών 423, 437
 Ἀγκυάλος 329, 330
 Ἀγωγῶν, Περὶ Ἰδικῶν 70
 Ἀδριανὸς (117 - 138) 150
 Ἀδριανὸς Α' (πάπας Ρώμης, 772 - 795) 210
 Ἀδριανὸς Β' (πάπας Ρώμης, 867 - 872) 232
 Ἀδριανούπολις 217, 297, 418, 423
 Ἀερομυθία (Γεωργίου Σχολαρίου) 431
 Ἀζυμίται 314
 Ἀθανάσιος Α' (πατρ. Κ / λεως, 1289 - 1293 καὶ 1303 - 1311) 377, 378 - 9, 380
 Ἀθανάσιος Ἀθωνίτης 271, 286 - 7
 Ἀθανάσιος ὁ Μέγας (πατρ. Ἀλεξανδρείας, 328 - 273) 94 - 5
 Ἀθανάσιος μοναχὸς 398
 Ἀθανάσιος Παντοκράτορινὸς 379
 Ἀθανασόπουλος, Γ. 37
 Ἀθηνᾶ 107
 Ἀθῆναι 96, 99, 100, 106, 118, 246, 251, 334, 350, 373, 374, 437
 Ἀθηνῶν χρ. ἔπος Διγενῆ Ἀκρίτα 253
 Ἄθως 244, 286, 387, 395, 398, 411
 Ἀίγινα 242, 441
 Αἰγόσθενα 110
 Αἴγυπτος 39, 77, 96, 105, 111, 117, 120, 121, 122, 126, 140, 158, 180, 181, 182, 189, 190, 211, 246, 278, 400, 445
 Αἰδίνιον 212, 408
 Αἰθίοπες 147, 154
 Αἰθιοπία 158
 Αἰκατερίνης ἀγ. μονή 368
 Αἰλιανὸς 182
 Αἰνείας 160
 Αἰρέσεις (Ἐπιφανίου Σαλαμῖνος) 111
 Αἰρετικῆς κακομυθίας ἐπιτομή (Θεοδώρου Κύρου) 131
 Αἰτωλία 405
 Ἀκαδημία πατριαρχικὴ 371
 Ἀκαδημία Πλατωνικὴ Φλωρεντίας 422
 Ἀκακιανὸν σχίσμα 159
 Ἀκάκιος 96
 Ἀκέφαλος Σύνοδος βλ. Σύνοδος τοῦ 754
 Ἀκινάτης Θωμᾶς 402
 Ἀκινδυνισταὶ 420
 Ἀκλίνδυνος Γρηγόριος 388, 389, 392, 397
 Ἀκομήτων μονή (νέα) 132, 158

- Ἀκοιμήτων μονή (παλαιά) 132
 Ἀκολουθία εἰς Μάρκον Εὐγενικὸν (Ἰωάννου Εὐγενικοῦ) 421
 Ἀκολουθία ἁγ. Νείλου (Βαρθολομαίου) 291
 Ἀκομινᾶτος Μιχαὴλ 337, 350
 Ἀκομινᾶτος Νικητᾶς 356
 Ἀκουτανία 129, 161
 Ἀκρίτας Διγενῆς 61, 253
 Ἀκροπολίτης Γεώργιος 59, 364, 366, 369, 370, 376, 378, 380, 393, 435
 Ἀκροπολίτης Κωνσταντῖνος 190, 229, 380
 Ἀκυλῆα 126, 177
 Ἀλάριχος 126
 Ἀλβανία 247
 Ἀλβιγγνοὶ 349
 Ἀλεξάνδρεια 94, 99, 105, 115, 117, 118, 120, 134, 140; 141, 150, 160, 164, 178, 180, 187, 192, 198, 214, 249, 263, 264, 404, 444
 Ἀλεξανδρείας Χρονικὸν 113
 Ἀλεξανδρινὸν Χρονικὸν βλ. Πασχάλιον Χρονικὸν
 Ἀλέξανδρος (912 - 913) 264, 265
 Ἀλέξανδρος Στ' (πάπας Ρώμης, 1492 - 1503) 439
 Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας 174
 Ἀλεξανδρούπολις 379
 Ἀλεξιάς ("Ἄννης Κομνηνῆς) 308, 324
 Ἀλέξιος Α' Κομνηνός (1081 - 1118) 308, 309, 314, 315, 316, 319, 320, 322, 324, 325, 330, 380
 Ἀλέξιος Γ' Ἄγγελος (1195 - 1203) 348, 350, 351, 373
 Ἀλέξιος Δ' Ἄγγελος (1203 - 1204) 351
 Ἀλέξιος Β' Τραπεζοῦντος (1297 - 1330) 382
 Ἀλέξιος Γ' Τραπεζοῦντος (1349 - 1390) 400
 Ἀλέξιος Δ' Τραπεζοῦντος (1412 - 1429) 433
 Ἀλέξιος Μακρεμβολίτης 389
 Ἀλληλέγγυος φορολογικὴ εὐθύνη 311
 Ἀλληλογραφία Δημητρίου Κυδῶνη 60, 402
 — Θεοδωρήτου Κύρου 61, 131
 — Νικηφόρου Γρηγοῦρά 60, 393
 — Νικολάου Μεσαρίτου 354
 — Πέτρου Ἀντιοχείας 298
 Ἀλσατία 349
 Ἀλύπιος Ταγάσσης 126
 Ἀλφάβητον (Νικηφόρου Οὐρανοῦ) 291
 Ἀλωσις Κρήτης (Θεοδοσίου Διακόνου) 271
 Ἀμαντος, Κ. 30, 31, 32, 445, 448
 Ἀμάσεια 87
 Ἀμαστρίς 215
 Ἀμβρακικὸς 194, 287
 Ἀμβρόσιος ἅγιος 112
 Ἀμβρόσιος μοναχὸς 346
 Ἀμερῖται (βλ. καὶ Ὀμηρῖται) 154
 Ἀμιένη 351
 Ἀμμώνιος 125
 Ἀμνία Παφλαγονίας 209, 221
 Ἀμοιροῦτζης Γεώργιος 433 - 4
 Ἀμόριον 227, 228, 230, 256
 Ἀμουράτ - πέις (= Μουράτ Β') 412
 Ἀμπουφαράη Γρηγόριος 371
 Ἀναγνώστης Θεόδωρος 114, 125, 127, 130, 141, 147 - 8, 227, 282, 342
 Ἀναγνώστης Ἰωάννης 416, 432
 Ἀνακεφαλαίωσις τῶν θρόνων 214
 Ἀναστάσιος Α' (491 - 518) 137, 143, 144, 145, 146, 152, 159, 172, 173, 182, 344
 Ἀναστάσιος Β' (713 - 715) 200
 Ἀναστάσιος Βιβλιοθηκᾶριος 293
 Ἀναστάσιος Ἡρακλείας 278
 Ἀναστάσιος Κυριακὸς 34
 Ἀναστάσιος ὁ Πέρσης 186
 Ἀναστασιου, I. E. 235, 257
 Ἀναστασιούπολις 179
 Ἀνατολή 97, 113, 130, 154, 167, 226, 252, 291, 295, 335, 349, 353, 375, 385, 386, 411
 Ἀναφορὰ Κυρίλλου Μονεμβασίας 428
 Ἀναφορὰ ἐπιστολικαὶ (Συμμαχίου) 112
 Ἀνδρέας Δάνδολος (δόγης Βενετίας, 1343 - 1354) 377, 391
 Ἀνδρέας Δαρμάριος 394
 Ἀνδρέας Κρήτης 34
 Ἀνδρέας Λιβαδηνός 400
 Ἀνδριάς Βασιλικὸς (Νικηφόρου Βλεμμύδου) 364
 Ἀνδριώτης, Ν. Π. 30, 32
 Ἀνδρόνικος Β' Παλαιολόγος (1282 - 1328) 367, 369, 370, 378, 381, 382, 383, 386, 390, 392
 Ἀνδρόνικος Γ' Παλαιολόγος (1328 - 1341) 386, 388, 390, 391, 398, 403
 Ἄνδρου γρ. ἔπους Διγενῆ Ἀκρίτα 253
 Ἀνδρούσα 379
 Ἀνέκδοτα (Προκοπίου Καισαρείας) 61, 156
 Ἀνθέμιος 133
 Ἀθηναϊκοὶ 379
 Ἀθολογία Παλατινὴ 66
 ἀνθρωπωνυμικά 19
 ἀνθύπατος 251
 ἀνθύπατος Ἀφρικῆς 112
 Ἄνω Κομνηνῆ 59, 60, 155, 183, 304, 305, 307, 308, 316, 317, 324

- *Αννα (Κωνσταντία, θυγάτηρ Φρειδερίκου Β' Hohenstaufen) 362
 *Αννιανός ὁ Ἀλεξανδρεὺς 113, 342
 ἀντιγραφεὺς 182
 ἀντικίησων 70
 *Αντιόχεια 91, 92, 96, 100, 116, 128, 130, 132, 163, 165, 167, 168, 170, 173, 184, 187, 206, 249, 264, 290, 291, 298, 299, 300, 329, 336, 341, 404
 *Αντιοχικὸς (Ἰουλιανῶν) 91
 *Αντίοχος Γρηγόριος 337
 *Αντιπαλαμῖται 415
 *Αντίρρησις και ἀνατροπή (Νικηφόρου πατριάρχου) 224
 *Αντιρρητικοὶ λόγοι (Φιλοθέου) 397
 *Αντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολλινάριου (Γρηγορίου Νύσσης) 101
 *Αντιρρητικὸς πρὸς Εὐνόμιον (Γρηγορίου Νύσσης) 101
 ἀντιφωνία 34
 *Αντωνιάδης, Β. 369
 *Αντώνιος Β' Καυλῆας (πατρ. Κ / λεως, 893 - 901) 242, 251
 *Αντώνιος 128
 *Αντώνιος ἅγιος 95
 *Αντώνιος ὁ Νεὸς 235
 *Ανύσιος 118
 *Ανώνυμοι Βένετοι 347, 353
 *Ανώνυμον Χρονικὸν 377, 390
 *Ανώνυμον Χρονικὸν (Χρονικὰ Τουρκικὰ) 446
 *Ανώνυμος Γεωγράφος 250
 *Ανώνυμος (= Ἰωάννης Σύγκελλος) κατὰ Κωνσταντίνου Καβαλίνου (βλ. και Adversus Constantinum Cabalinum) 205
 *Ανώνυμος Πέρσης 283
 *Ανώνυμος Σικελιώτης 249, 280
 *Ανώνυμος (= Χρονογραφία Σύντομος) 59, 238
 *Ανώνυμος Χρονογραφία (Ψευδο-Κωδινός) 425
 *Ανωνώμου Βιβλίον Τακτικὸν 257
 *Ανωνώμου βίος Ἀχιλλείου 289
 *Ανωνώμου βίος Δαυιδ 200
 *Ανωνώμου βίος Θεοδώρου Τήρωνος 270
 *Ανωνώμου βίος Μαρκέλλου 158
 *Ανωνώμου corpus perditum 292
 *Ανωνώμου de rebus bellicis 77
 *Ανωνώμου ἐγκώμιον 420
 *Ανωνώμου Ἐκλογαὶ 115, 141, 177
 *Ανωνώμου ἱστορία τῆς Α' σταυροφορίας 310
 *Ανωνώμου λόγος νουθετητικὸς πρὸς βασιλέα 303
 *Ανωνώμου Origo gentis Romanae 178, 293
 *Ανωνόμου παραστάσεις σύντομοι χρονικαὶ 203, 282
 *Ανωνόμου περὶ ὀφφικιαλίων 393
 *Ανωνόμου περὶ ὀφφικίων 393
 *Ανωνόμου περιγραφή Κ / λεως 340
 *Ανωνόμου ποίημα 279
 *Απάμεια 132
 *Αποδείξεις Ἱστοριῶν (Λ. Χαλκοκονδύλη) 437
 *Απόκακος Ἰωάννης 358, 360
 *Απολλινάριος 97, 101
 *Απολλινάριος ἄγ. (ναὸς) 41
 *Απολογητικὸς κατὰ Ἀρειανῶν (Μ. Ἀθανασίου) 94
 *Απολογία πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖον (Μ. Ἀθανασίου) 94
 *Απολογία περὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ (Μ. Ἀθανασίου) 95
 *Απολογία τοῦ Ὠριγένους (Εὐσεβίου και Παμφίλου) 89
 *Απολογίαί (Ἀρέθα) 261
 *Απαμνημονεύματα τῆς ἐν Φλωρεντία Συνόδου (Σιλβέστρου Συροπούλου) 428
 *Αποστόλιος Μιχαὴλ 435
 *Απόστολοι 41
 *Απόστολοι ἄγ. (ναὸς Θεσ / νίκης) 44
 *Απόστολοι τῶν Σλάβων 235
 *Απουλία 307
 *Αραβες 144, 200, 203, 206, 208, 211, 227, 230, 244, 253, 255, 258, 263, 266, 271, 279, 286, 326
 *Αραβία 146, 150, 246
 *Αραβία Εὐδαίμων 158
 *Αραβία Πετραία 148
 *Αραβικὴ καθολικὴ ἱστορία (Βάρ Ἐβραίου) 371
 *Ἄργος 254
 *Ἀργυρόπουλος Γεώργιος 426
 *Ἀργυρόπουλος Ἰωάννης 435
 *Ἀρέθας ἅγιος 146 - 7
 *Ἀρέθας Καίσαρεια 59, 112, 259, 260 - 2, 266
 *Ἀρειανισμὸς 94, 96, 97
 *Ἀρειανοὶ 89, 90, 94, 95, 99, 123
 *Ἄρειος 88, 95
 *Ἀρελάτη 160
 *Ἀριανὸς 99
 *Ἀριστάρχης, Σ. 240
 *Ἀριστείδης ῥήτωρ 262
 *Ἀρκάδιος (395 - 408) 25, 106, 118, 120, 127, 138, 172, 173
 *Ἀρκάδιος Κύπρου 167
 *Ἀρμενία 134, 238
 *Ἀρμενικὴ ἱστορία (Μαυσῆ τοῦ ἐκ Χωρηνῆς) 140
 *Ἀρμένιοι 87, 141, 178, 188, 269, 309

Ἀρμενόπουλος Κων /νας 69, 397 ✓
 Ἀρουν-αλ-Ρασιδ 210
 Ἀρριανός 182
 Ἀρσινόη 191
 Ἀρτάβασδος 206
 Ἀρτέμιος ἄγιος 92, 191
 ἀρχιεπικτονική βυζαντινὴ 20, 40, 41, 43, 44, 46
 Ἀσέν Ἰωάννης Β' (1218 - 1241) 286
 Ἀσία 39, 281, 354, 391
 Ἀσία Μικρὰ βλ. Μικρὰ Ἀσία
 Ἀσιανός Ἰωάννης 342
 Ἀσκητικά (Μ. Βασιλείου) 97
 Ἀσκληπιόδωρος 182
 Ἀσπαρ 132
 Ἀσπενδος 287
 Ἀσπουννα 120
 Ἀσσίζαι τῶν βασιλείων Ἱεροσολύμων καὶ Κύπρου 361, 384 - 5
 Ἀσσίζαι τῆς Ρωμανίας 361
 Ἀσσυρία 444
 Ἀσσύριοι 152
 ἀστρονομία 75
 ἀσυλία 262
 ἀτυελίης 245
 Ἀτρώα 225, 234
 Ἀττάλεια 287, 305
 Ἀτταλειάτης Μιχαὴλ 70, 305 - 6, 307, 317, 321, 325
 Ἀττική 106, 246, 373, 441
 ἀττικισμός 27
 Ἀττίλας 133
 Αὐγάρων μονή 218
 Αὐγουστίνος 119, 126, 129
 Αὐγουστός (27 π. Χ. - 14 μ. Χ.) 133
 Αὐθεντόπουλος 421
 Αὐξεντίου ἕρος 367
 Αὐρήλιος Βίκτωρ 178, 293
 Αὐστρασία 169
 Αὐτοβιογραφία (Βλεμμύδου Ν.) 364
 αὐτοκρατορικά ἔγγραφα 67, 83, 110, 139, 176, 197, 213, 247, 288, 313, 344, 375, 406, 442
 αὐτοκρατορική ἐπιστολὴ ἄγ. Διονυσίου 67
 Αὐτοκρατόρων ἱστορία 115, 142, 178, 199, 214, 249, 290, 306
 Ἀφρικανοὶ 182
 Ἀφρική 89, 92, 104, 112, 119, 144, 150, 155, 160, 161, 162, 163, 179, 238
 Ἀχιλλεὺς ἄγ. (ναός) 374
 Ἀχιλλεὺς Λαρίσης 289
 Ἀχρὶδηνός Βασιλεὺς, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης 329
 Ἀχρὶς 115, 201, 249, 257, 290, 298, 315, 316, 360, 367

B

Βαγδάτη 228
 Βαγιαζήτ Α' (σουλτάνος, 1389 - 1402) 403, 410
 Βαγιαζήτ Β' (σουλτάνος, 1481 - 1512) 439
 Βαχλαμάκος, Δ.Β. 32
 Βαλεντινιανός Α' (364 - 375) 92, 107, 108, 112, 173
 Βαλεντινιανός Β' (375 - 392) 106, 107, 133, 343
 Βαλεντινιανός Γ' (425 - 455) 106, 124
 Βαλέττας, Ι. Ν. 239
 Βάλης (364 - 378) 92, 95, 106 - 8, 124, 138, 172, 173
 Βαλκανική 153, 190, 232, 288, 333, 364, 408
 Βαμβουδάκης, Ε. Γ. 37
 Βάνδαλοι 155
 Βάρ Γρηγόριος 370
 Βάρ Ἑβραῖος 115, 142, 178, 199, 214, 249, 290, 317, 347, 370 - 1
 Βάρ Ἑβραίου Συναχτιστὰι 440
 Βάρβαρος τοῦ Scaliger 141, 145
 Βαρδάνης Γεώργιος 359
 Βάρδας Ἀρμένιος 220
 Βάρδας Φωκίας 237
 Βαρδολομαῖος ἄγ. 291
 Βαρκελώνη 183
 Βαρλαάμ ὁ Καλαβρός 388, 389, 392, 397
 Βάρνα 176, 194, 247, 426
 Βασιλείαι (Ἰωσήφ Γενεσίου) 248, 268
 Βασιλεὺς Α' Μακεδόν (867 - 886) 43, 232, 233, 236, 238, 241, 243, 248, 255, 265, 268, 270, 276, 277
 Βασιλεὺς Β' (976 - 1025) 44, 216, 217, 223, 237, 281, 283, 290, 292, 295, 299, 300, 301, 314
 Βασιλεὺς Α' Μεγαλοκομνηνός Τραπεζοῦντος (1332 - 1340) 400
 Βασιλεὺς Ἀρμένιος 179, 226, 227
 Βασιλεὺς Ἀχρὶδηνός 329
 Βασιλεὺς Διγενῆς Ἀκρίτας 253
 Βασιλεὺς Ἑμέσης 234
 Βασιλεὺς Θεσσαλονίκης 244, 251
 Βασιλεὺς ὁ Μέγας 96 - 7, 99, 101
 Βασιλεὺς ὁ Νέος 249, 264 - 5, 267
 Βασιλεὺς πρωτοασηκητῆς 236, 243
 Βασιλεὺς ἄγ. μονὴ (ἄγ. Ὄρους) 251
 Βασιλεὺς Βουλγάρων καὶ Ρωμαίων 262
 Βασιλικά 69, 70, 241, 305
 βασιλικὴ 40, 43
 βασιλικὴ τοῦ Torcello 43
 βασιλικὴ μετὰ τροβόλου 40
 Βασιλίσκος 134, 137
 βασσάλοι 385

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Βατάτζης 'Ιωάννης Γ' Δούκας (1222 - 1254) 361, 362, 363, 366, 400
 Βατοπέδιον 353, 395, 396
 Βέης, Ν. Α. 174, 262, 266, 310, 398, 405
 Βέκκος 'Ιωάννης ΙΑ' (πατρ. Κ / λεως, 1275 - 1282) 369
 Βελᾶς Γ' Ούγγαρίας (1173 - 1196) 356
 Βελισάριος 155, 156
 Βέλιτσα 257
 Βενεβέντον 177
 Βενέδικτος ΙΒ' (πάπας Ρώμης, 1334 - 1342) 388
 Βενετία 43, 359, 370, 375, 386, 391, 439
 Βενετίας ἔκδοσις 57
 Βενετικά ἔγγραφα 406, 442
 Βενετο - βυζαντινά ἔγγραφα 249, 290, 317, 347, 375
 Βενετοὶ 401, 429, 438
 Βένετοι 'Ανώνυμοι 347, 353
 Βενιαμὴν ἐκ Τουδέλας 333
 Βεργίνα 108
 Βέρροια 373
 Βέσπης 291
 Βήλ 152
 βῆλον 342
 Βηρυτός 140
 Βησιγότθοι 135
 Βησσαρίων 427, 428, 432 - 3, 440
 Βιβλιοθήκη τοῦ Σεραγίου Κ / λεως 423
 Βιβλιοθήκη (Φωτίου) 60, 104, 123, 154, 165, 240
 Βιβλίων Ἐπαρχικῶν 69, 70, 278
 Βιβλίον Τακτικῶν 'Ανωμόμου 257
 Βιβλίον τῶν φέρων (Κιδαμά) 260
 Βίβλος 56
 Βίβλος Χρονικὴ (Μιχαὴλ Γ' λυκά) 330
 Βιγίλιος (πάπας Ρώμης, 537 - 555) 159
 Βιγλα 300, 321, 337
 Βιέννη 323
 Βιέννης Αὐτοκρατορικὴ Βιβλιοθήκη 102
 Βιθυνία 132, 218, 221, 225, 235, 244, 258, 270, 286, 303, 304
 Βίκτωρ Αὐρήλιος 178, 293
 Βίκτωρ Tununensis 129, 141, 161 - 2
 Βιλαεραδουίνος Γοδεφρείδος Β' (1218 - 1245) 386
 Βιογραφία 'Αγίων τῆς 'Ανατολῆς ('Ιωάννου Ἐφέσου) 167
 Βίος Σοφιστῶν (Ἐύναπιου) 118
 Βίος 'Αθ. νασίου Α' (πατρ. Κ / λεως, 1289 - 1293 καὶ 1303 - 1311) 377, 379, 380
 Βίος 'Αθανασίου 398
 Βίος 'Αθανασίου τοῦ 'Αθωνίτου 286 - 7
 Βίος 'Αναστασίου τοῦ Πέρσου 186
 Βίος 'Αντωνίου Β' Καυλέα (πατρ. Κ / λεως, 893 - 901) 242, 251
 Βίος 'Αντωνίου 95
 Βίος 'Αντωνίου τοῦ Νέου 235
 Βίος 'Αρέθα καὶ συντρόφων 146 - 7
 Βίος 'Αχιλλεῖου ὑπὸ 'Ανωμόμου 289
 Βίος Βασιλείου τοῦ Νέου 249, 264 - 5, 267
 Βίος Βλασίου 256
 Βίος Γερμανοῦ 'Αγιορείτου 385, 397
 Βίος Γεωργίου 215
 Βίος Γρηγεντίου 158, 188
 Βίος Γρηγορίου Γ' (πάπας Ρώμης, 731 - 741) 203
 Βίος Γρηγορίου Δεκαπολίτου 228, 229
 Βίος Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ 100, 179
 Βίος Γρηγορίου Συναΐτου 377, 387, 395
 Βίος Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ 87
 Βίος Δαλμάτου 114, 124
 Βίος Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου 136 - 7
 Βίος Δαυὶδ Θεσσαλονίκης 152 - 3, 200, 414
 Βίος Εἰρήνης 322 - 3
 Βίος Εὐαρέστου 242
 Βίος Εὐγενίου τοῦ Τραπεζουντίου 308, 383, 396
 Βίος Εὐδοκίμου τοῦ Δικαίου 229, 380
 Βίος Εὐθυμίου (πατρ. Κ / λεως, 907 - 912) 258
 Βίος Εὐθυμίου 134, 162
 Βίος Εὐθυμίου τοῦ Νέου 243, 251
 Βίος Εὐστρατίου 218
 Βίος Εὐτυχίου (πατρ. Κ / λεως, 552 - 565 καὶ 577 - 582) 163, 168
 Βίος Εὐφροσύνης 198, 253 - 4
 Βίος 'Ηλίου 210
 Βίος Θεοδοσίου 148, 162, 163
 Βίος Θεοδώρας βασιλισσῆς 363 - 4
 Βίος Θεοδώρας Θεσσαλονίκης 242, 251
 Βίος Θεοδώρου Κυθήρων 263
 Βίος Θεοδώρου τοῦ Σαβαΐτου 234
 Βίος Θεοδώρου Στουδίτου 222, 245
 Βίος Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου 88
 Βίος Θεοδώρου Συκεῶτου 179 - 80, 188
 Βίος Θεοδώρου Τήρωνος 87, 88, 270
 Βίος Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας 244, 258
 Βίος Θεοφάνους τοῦ 'Ομολογητοῦ 219, 231
 Βίος Θεοφανοῦς 243, 393
 Βίος Ἰγνατίου, πατρ. Κ / λεως (± 799 - 877) 237, 266
 Βίος Ἰακώβου 236, 243
 Βίος Ἰουλιανοῦ 201 - 2
 Βίος Ἰωαννικίου 230 - 1, 234
 Βίος Ἰωάννου Γ' Δούκα Βατάτζη 361, 400
 Βίος Ἰωάννου Γοτθίας 207 - 8
 Βίος Ἰωάννου Ἐλεήμονος 180 - 1, 188

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Βίος Ἰωάννου Ρίλας 279 - 80, 332
 Βίος Καυλέα Ἀγτωνίου Β' (πατρ. Κ / λεως, 893 - 901) 242, 251
 Βίος Κλήμεντος Ἀγρίδος 249, 257, 316, 360
 Βίος Κυρίλλου 234 - 5, 257
 Βίος Κυρίλλου Φιλωώτου 317, 319 - 20, 324
 Βίος Μ. Κωνσταντίνου (Εὔσεβίου) 60, 90
 Βίος Κωνσταντίνου-Κυρίλλου 234-5, 257
 Βίος Λαζάρου 296
 Βίος Λέοντος Καπάνης 208
 Βίος Λουκά τοῦ Νέου 266
 Βίος Λουκά Στυλίου 60, 281 - 2
 Βίος Μανουήλ Ἀδριανουπόλεως και συντρόφων 217
 Βίος Μάξιμου Κουσοκαλυβίτου 395 - 6
 Βίος Μαρίας τῆς Νέας 252
 Βίος Μαρκέλλου 132, 158
 Βίος Μαρτύρων 216
 Βίος 42 Μαρτύρων ἐξ Ἀμορίου 227, 230
 Βίος Μεθοδίου 234 - 5, 257
 Βίος Μελανίας τῆς Νέας 114, 125 - 6, 136
 Βίος Μελετίου 317, 318 - 9, 326, 328
 Βίος Μιχαήλ Μαλεΐνου 270 - 1
 Βίος Μιχαήλ Συγκέλλου 229, 393
 Βίος Νεΐλου τοῦ Νεωτέρου ἐκ Rossano 290, 291
 Βίος Νήφωνος 444
 Βίος Νικήτα 224
 Βίος Νικηφόρου πατριάρχου 224, 228, 229
 Βίος Νικολάου τοῦ Νέου 252, 267
 Βίος Νικολάου Στουδίτου 236
 Βίος Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε 285
 Βίος Ὀλυμπιάδος 114, 116
 Βίος Παράσκευῆς τῆς Νέας 285 - 6, 432, 449
 Βίος Πέτρου 237
 Βίος Πέτρου Ἀργούς 254 - 5
 Βίος Πέτρου τοῦ ἐν Ἀτρώα 225, 234
 Βίος Πέτρου Θωμά 395
 Βίος Πορφυρίου Γάζης 114, 122
 Βίος Σάββα 149, 162
 Βίος Στεφάνου Lazarević (1389 - 1427) 414 - 5, 417
 Βίος Στεφάνου - Συμεών Νεμάνια (1113 - 1199) 341, 353
 Βίος Στεφάνου τοῦ Νέου 207, 216
 Βίος Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου 290, 295, 308
 Βίος Συμεών Στυλίου τοῦ Νέου (τοῦ Ὠυμαστορείτου) 167, 291
 Βίος Συμεών Στυλίου (τοῦ πρεσβυτέρου) 128 - 9, 130
 Βίος Ταρασίου (πατρ. Κ / λεως, 784 - 806) 214, 215, 228, 229
 Βίος Ἰπτατίου 127
 Βίος Φιλαρέτου τοῦ Ἐλεήμονος 209, 221
 Βίος Φωτίου 290, 297
 Βιτάλιος ἀγ. (ναός) 41
 Βλάσιος μοναχός 256
 Βλασιάρης Ματθαῖος 384
 Βλαχέρναι 220, 230, 395
 Βλαχία 444, 449
 Βλεμμύδης Νικηφόρος 59, 364 - 5, 366
 Βογόμιοι 284, 314, 315, 326
 Βοίλας Εὐστάθιος 299
 Βοιωτία 246
 Βολωνία 349
 Βονιφάτιος Θ' (πάπας Ρώμης, 1389 - 1404) 414
 Βόννης ἐκδόσεις 58
 Βόρις - Μιχαήλ Βουλγαρίας (852 - 889) 247, 257, 361
 Βορισσός 123
 Βοτανειάτης Νικηφόρος Γ' (1078 - 1081) 44, 305, 306, 317, 343
 βοτανική 75
 Βουκουρέστιον 307
 Βουλγαρία 221, 232, 246, 247, 251, 252, 262, 278, 286, 303, 315, 372, 373, 374, 404, 405, 426, 432
 Βουλγαρικὸν Χρονικὸν 377, 409, 411
 Βούλγαρις, Ε. 417
 Βούλγαροι 124, 202, 203, 206, 207, 216, 217, 218, 221, 224, 231, 236, 237, 238, 239, 240, 243, 248, 252, 254, 255, 257, 259, 262, 266, 267, 269, 271, 279, 281, 282, 283, 285, 289, 294, 296, 297, 303, 316, 322, 340, 341, 350, 352, 353, 361, 411
 Βουλγαροφύγον 282
 βούλλα 83
 Βουναίνης ὄρος 252, 267
 Βουρβουδάκης, Ε. 372
 Βουστρώνιος Γεώργιος 445
 Βρανούσης, Α. Ι. 80, 407, 408
 Βραχέα Χρονικά 377, 409, 445
 Βραχὺ Χρονικὸν Λέσβου 409, 415
 Βροντολόγιον 322
 Βρυένιος Ἰωσήφ 417
 Βρυένιος Νικηφόρος 301, 304, 305, 316 - 7, 324, 325
 Βυζαντιακά (Μάχγου) 136
 Βυζαντιακή Ἱστορία και τὰ κατ' Ἀττίλαν (Πρλακου) 133
 Βυζαντινὰ Χρονικά 377, 390
 Βυζαντινο - βενετικά ἔγγραφα 249, 290, 317, 347, 375
 Βυζαντινο - γενοιατικά ἔγγραφα 347, 377, 406

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Βυζαντινός (Θεοδώρου Μετοχίτου) 383
 Βυζαντινός του Λούβρου 57, 58
- Γ**
- Γαβριήλ Θεσσαλονίκης 412, 415
 Γαβριήλ, Πρώτος άγ. Όρουσ 444
 Γάγγρα 147
 Γάζα 114, 122, 123, 126, 139, 143, 173
 Γαζής Θεόδωρος 301
 Γαλάτι 295
 Γαλατία 91, 103, 104, 130, 136, 170
 Γαλατία Μ. Άσιας 120, 180, 242
 Γαλέριος (305 - 311) 89
 Γαλιλαίων, Κατά (Όυλιανού) 91
 Γαλλία 334, 349, 350, 351
 Γάλλος Κωνσταντίνος 106, 107
 Γανώσης, Β. 76
 Γατελοΰζοι 415
 Γεδεών, Μ. Ι. 149, 230, 252, 320, 449
 Γελάσιος Α΄ (πάπας Ρώμης, 492 - 496) 161
 Γελάσιος Καισαρείας 104, 113
 Γελάσιος Κυζίκου 60, 104, 113
 Γεμιστός Γεώργιος βλ. Πλήθων
 Γενέσιος Όωσήφ 227, 248, 268, 273, 276, 277, 301
 Γεννάδιος Β΄ (Γεώργιος Σχολάριος, πατρ. Κ / λωας, 1454 - 1456) 424, 430
 Γεννάδιος Όλιουπόλεως 379
 Γενουάται (Γενουήται) 389, 401
 Γενοατο - βυζαντινά Έγγραφα 347, 377, 406
 Γέρσιμος Κερασούντος 400
 Γερμανία 361
 Γερμανός Α΄ (πατρ. Κ / λωας, 715 - 730) 202
 Γερμανός Β΄ (πατρ. Κ / λωας, 1222 - 1240) 359, 360
 Γερμανός Όγιωρείτης 385, 397
 Γερόντιος 125, 136
 Γεωγραφία (Γεωργίου Γεμιστού) 422
 Γεωγραφία (Ότράβανος) 422
 Γεωγραφία συνοπτική (Όικηφόρου Βλεμμύδου) 365
 Γεωγράφος Όνώνυμος 250
 γεωμετρικά έγχειρίδια 69
 γεωπονία 75
 Γεωπονικά 75
 Γεωργακάς, Δ. Ι. 31, 32
 Γεωργία 236
 Γεωργικός Νόμος 69, 70, 178, 199, 214, 249, 290, 317, 347, 377, 384
 Γεώργιος άγ. 254
 Γεώργιος Όκροπολίτης 59, 364, 366, 369, 370, 376, 378, 380, 393, 435
- Γεώργιος Όμάστριδος 215
 Γεώργιος Όμοιρούτζης 433 - 4
 Γεώργιος Όργυρόπουλος 426
 Γεώργιος Βαρδάνης 359
 Γεώργιος Βουστρώνιος 445
 Γεώργιος Γεμιστός βλ. Πλήθων
 Γεώργιος (Όρηγόριος) Κύπριος βλ. Όρηγόριος Β΄ (Γεώργιος) Κύπριος
 Γεώργιος (Όλευσιος) 180, 188
 Γεώργιος Κεδρηνός 115, 127, 142, 154, 155, 164, 178, 183, 184, 185, 199, 214, 249, 275, 277, 290, 300, 301 - 2, 307, 321, 330, 370
 Γεώργιος Κύπριος 59, 61, 179, 227
 Γεώργιος εκ Κύπρου 204 - 5, 207
 Γεώργιος Κωδινός (Όυροπαλάτης) 282, 384, 393, 394, 425
 Γεώργιος Μοναχός (Όμπατωλός) 59, 115, 127, 141, 148, 164, 178, 185, 198, 214, 223, 227, 248, 249, 273, 274, 275, 276, 277, 285, 301, 320, 321, 358, 370
 Γεώργιος Παχυμέρης 53, 377, 378, 393
 Γεώργιος Πελαγονίας 361, 400
 Γεώργιος Πισίδης 185 - 6, 219, 228
 Γεώργιος Σκυλίτζης 279, 290, 332
 Γεώργιος Σύγκελλος 216, 218, 219
 Γεώργιος Σφραγτζής 59, 61, 277, 356, 366, 377, 379, 393, 409, 412, 416, 434 - 5, 437, 446, 447
 Γεώργιος Σχολάριος βλ. Γεννάδιος Β΄
 Γεώργιος Όρνίκης 340, 342
 Γεώργιος Όραπεζούντιος 436 - 7
 Γεώργιος Όαλκοκονδύλης 437
 Γεώργιος Όρυσσοκόκης 387
 Γεώργιος, υιός Λέοντος Παφλαγόνος 254
 Γεωργίου Μοναχού Συναγιστής 248, 249, 273, 274, 276, 277, 358, 370
 Γιαννόπουλος, Ν. Α. 195
 Γιζέρτιχος 129
 Γιουγκοσλαβία 246
 Γιητάκος, Μ. Χ. 441
 Γιάννης, Δ. 295
 Γλαβιάς Όσιδωρος 401
 Γλυκάς Όικηάη 115, 142, 178, 199, 214, 249, 290, 301, 317, 321, 330 - 1
 Γλυκός Όωάννης 34
 γλώσσα (ώς ιστορική πηγή) 19, 26
 Γοδεφρείδος Β΄ Βιλλεαρδουίνος (1218 - 1245) 386
 Γοτθία 207, 317, 319
 Γότθοι 124, 155, 157
 Γουλιέλμος εκ Όπουλίας 307
 Γουλιέλμος Όύρου 317, 334 - 5
 γράμμα συνοδικών Όικολάου Γ΄ Κ / λωας 316
 — του 1226/7 359

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Γραμματεία αυτοκρατορική 321
 Γραμματεία πατριαρχική 411
 γραμματεὺς αυτοκρατορικός 304, 340, 355
 γραμματεὺς ἐξ ἀπορρήτων 189, 215
 Γραμματικὴ (Κωνσταντίνου Λασκάρεως) 440
 Γραμματικὴ (Μανουὴλ Χρυσολωρᾶ) 411
 γραμματικός 115, 141, 151, 178, 198, 200, 214, 220, 249, 273, 274, 275, 289, 330, 345, 407
 Γραμματικός Λέων βλ. Λέων Γραμματικός
 Γρατιανὸς (375 - 383) 106, 107, 112, 138, 343
 γραφίται 441
 Γρηγέντιος 158, 188
 Γρηγόριος Νικηφόρος 60, 230, 243, 366, 377, 378, 392 - 3, 397, 432, 435, 437
 Γρηγόριος Β' (Γεώργιος) Κύπριος (πατρ. Κ / λωος, 1283 - 1289) 290, 369
 Γρηγόριος Α' ὁ Μέγας (πάπας Ρώμης, 590 - 604) 177
 Γρηγόριος Β' (πάπας Ρώμης, 715 - 731) 202
 Γρηγόριος Γ' (πάπας Ρώμης, 731 - 741) 203
 Γρηγόριος (πατρ. Ἀντιοχείας, 570 - 593) 168, 170
 Γρηγόριος Ἀκίνδυνος 388, 389, 392, 397
 Γρηγόριος Ἀμπουφαράκη 371
 Γρηγόριος Ἀναχωρητῆς 265, 266
 Γρηγόριος Ἀντίοχος 337
 Γρηγόριος (Βάρ) 370
 Γρηγόριος - Γεώργιος (Ἐλεύσιος) 180
 Γρηγόριος Δεκαπολίτης 228, 229
 Γρηγόριος κληρικὸς 242, 251
 Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς 34, 95, 96, 99, 100, 179, 189
 Γρηγόριος Νύσσης 101
 Γρηγόριος Πακουριανὸς 307
 Γρηγόριος Παλαμῆς 388, 389, 390, 391 - 2, 394, 397, 420
 Γρηγόριος, πρεσβύτερος Καισαρείας Καππαδοκίας 100, 179
 Γρηγόριος Σιναίτης 377, 387, 395
 Γρηγόριος τῆς Τουρώνης 141, 169 - 70
 Γρηγόριος Φωτιστῆς 87
 Γρηγορίου - Ἰωαννίδου, Μ. 245
 Γρισκάρδος Ροβέρτος 307 - 8
 Γυμνάσιον Ἑλληνικὸν Ρώμης 438
- Δ
- Δαλιμάτος 114, 124
 Δαλιμάτου μονὴ Κων / πόλεως 124
- Δαμασκηνὸς Ἰωάννης 34, 112, 115, 141, 164, 178, 198, 203 - 4, 207, 208
 Δαμασκηνὸς Στουδίτης ὁ Θεσσαλονίκης 352
 Δαμασκὸς 203, 210, 326
 Δάνδολος Ἀνδρέας, δόγης Βενετίας (1343 - 1354) 377, 391
 δάνεια γλωσσικά 26, 28, 29
 Δανία 414
 Δανιὴλ Στυλῆτης 136, 137
 Δαρμάριος Ἀνδρέας 394
 Δαυὶδ Δισύπατος 390
 Δαυὶδ Νικήτας 237, 265
 Δαυὶδ ὄσιος 152 - 3, 200, 414
 Δάφνη Ἀντιοχείας 92
 Δαφνὶ 43
 Δαφνονάτης Θεόδωρος 222, 259, 262, 277, 278
 Δάφνος, Δ. 285
 Δεκάπολις Ἰσαυρίας 228
 Δεκαπολίτης Γρηγόριος 228, 229
 Δέξιππος 119, 144, 154
 Δέρκοι 320
 Δεσποτᾶτον Ἡπείρου 358, 359
 Δεσποτᾶτον Μορέως 422
 Δημηγορία Ταμερλάνου 401
 Δημητρακόπουλος, Α. 309
 Δημήτριος ἄγ. 190, 332, 352, 401
 Δημήτριος ἄγ. (μονὴ Κ / λωος) 367 - 8
 Δημήτριος ἄγ. (ναὸς Θεο / νίκης) 41
 Δημήτριος Ἀθηναῖος 401
 Δημήτριος, δοῦξ Ναυπλίου 433
 Δημήτριος Κυδώνης 60, 402 - 3
 Δημήτριος Κυζικίου 293
 Δημήτριος Παλαιολόγος, δεσπότης Πελοποννήσου (1449 - 1460) 423, 430
 Δημήτριος Τρονίκης 342, 348
 Δημήτριος Χωματιανὸς 70, 257, 290, 360
 δημοτικὴ (γλώσσα) 26
 Διάβολις 314
 Διαθήκη Εὐσταθίου Βοίλα 299
 Διαθήκη Καινὴ 116
 Διαθήκη Παλαιὰ 116
 Διακρινόμενος Ἰωάννης 141, 146, 148, 232
 διάλεκτοι 19, 26
 Διάλογοι (Μανουὴλ Β' Παλαιολόγου) 61, 413
 Διάλογος ἱστορικὸς πρὸς Θεόδωρον περὶ βίου τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου (Παλαδίου Ἐλενοπόλεως) 121
 Διάλογος κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων (Συμεὼν Θεο / νίκης) 415
 Διαστήματα (Ἰησοῦ τοῦ Ἰλλουστρίου) 152
 Διατάξεις ἐπὶ τῷ καρ' αὐτοῦ σουστάντι

πρωτοεργασίαι καὶ μοναστηρία (Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου) 306
 Διατύπωσης Λόουτος Στ' 256, 263, 270
 Διγενής Ἀχρίτζης 61, 253
 Διδασκαλία (Δωρόθεος Μυτιλήνης) 419
 Διήγησις ἀλώσεως Θεσ/νίκης (Ἰωάννου Ἀναγνωστῶν) 416
 Διήγησις θαύματος ἀγ. Γεωργίου 254
 Διήγησις κρόνικας Κύπρου (Γεωργίου Βουστραίου) 415
 Διήγησις τῆς νεοφανοῦς τῶν Μανιχαίων ἀναβλαστήσεως (Φωτίου) 241
 Διήγησις περὶ Νικηφόρου βασιλέως 220, 310
 Διήγησις (Παρασπονδύλου Ζωτικῶς) 426
 Διήγησις πολιτοεξίας Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων 409, 411
 Δίκαιον ἐκκλησιαστικόν 69
 — θύραθεν 69
 — κανονικόν 69, 70
 δικαιοφύλαξ 128
 Διογένης Ἰωάννης 334
 Διογένης Ρωμαῖος Δ' (1068 - 1071) 305, 317
 Διοικητὴς Ἀφρική 104
 Διόκληαι 325
 Διοκλητιανὸς (284 - 305) 89, 96, 133, 216, 218, 303, 396
 Διον 107
 Διονυσιάτης Εἰσόμου 396
 Διονύσιος περιηγητὴς 339
 Διονύσιος ἐκ Γελλμακρῆ (βλ. καὶ Ψευδο - Διονύσιος) 342
 Διονυσίου ἀγ. κτιστικατικὴ ἐπιστολὴ 67
 Διοσημεϊδῶν, Περὶ (Ἰωάννου Λυδοῦ) 159
 Διόφαντος 100
 Δισύπατος Δαυὶδ 390
 Δίων ὁ Κάσιος 154
 Δίων Χρυσόστομος 262
 Δνεϊπερος 319
 Δογματικὴ πανοπλία (Εἰσόμου Ζιγαβέρτου) 314
 Δοκίμῶν Ἰωάννης 424
 δομέστικος μέγας 307, 398
 δομέστικος τῶν Συγολῶν 237
 Δομνίνος 164
 Δοξαπατρὴς Νεῖλος 324
 Δορύλαιον 331
 Δοσθεὸς Ἱερουσαλήμ 421
 Δοῦκαι 431
 Δούκας 61, 356, 377, 393, 409, 431 - 2, 446, 447
 Δούκας Ἰωάννης Ι' Βατάτζης (1222 - 1254) 361, 362, 363, 366, 400
 Δούκας Μιχαὴλ Ζ' (1071 - 1078) 304, 305, 315

Δούκας Μιχαὴλ 431
 Δούναβις 246, 319, 343, 404
 δοῦξ μέγας τοῦ βυζαντινοῦ στόλου 424
 Δοχευτήριον μονῆ 44
 Δραχάσης Κωνσταντίνος (Κων/τίνος Γ' Παλαιολόγος) 433
 Δραχινόμας, Μ. Φ. 38
 Δραχόμας, Ν. Β. 441
 Δρέμβιτσια 257
 δρόμος 337, 342, 348
 δρουγγάριος τῆς βέργης 300
 δρουγγάριος μέγας τῆς βέργης 321, 337
 Δυνατὶ 262
 Δύσις 25, 83, 181, 201, 342, 359, 407, 411
 Δωρόθεος Μονεμβασίας 435, 443, 448
 Δωρόθεος, ἐπίσκοπος Μυτιλήνης 419

E

ἐγγραφα 20, 66, 67, 68, 83
 — ἀποκρατορικὰ 67, 83, 110, 139, 176, 197, 213, 247, 288, 313, 344, 375, 406, 442
 — βενετικὰ 406, 442
 — βυζαντινο - βενετικὰ 249, 290, 317, 347, 375
 — βυζαντινο - γενοατικὰ 347, 377, 406
 — δεσποτικὰ 67
 — δημόσια 67
 — διοικητικὰ 67
 — διπλωματικὰ 67
 — ἐκκλησιαστικὰ 67
 — ἐπιστολικὰ 67
 — ἰδιωτικὰ 67
 — (Ἰννοκεντίου Ι', πάπα Ρώμης) 349
 — νομικὰ 67
 — πατριρχικὰ 67, 68, 110, 111, 139, 176, 197, 213, 247, 289, 313, 345, 375, 406
 — πολιτικὰ 67
 — προνομικὰ 67
 — πρωτάτου 67
 — συνοδικὰ 67
 — τσιρκικὰ 397, 427
 — υπαλληλικὰ 67
 ἐγκώμια (Ἰ. Ζῆλι) 261
 ἐγκώμια (Γεωργίου Νέσσου) 101
 ἐγκώμια (Ἰουλιανῶν) 91
 ἐγκώμια Μιχαὴλ Ι' Παλαιολόγου (Μανουὴλ Ὁρβόλου) 372
 ἐγκώμια Μιχαὴλ Ι' καὶ Ἀνδρονίκου Β'

- Παλαιολόγων (Γρηγορίου Κυπρίου)
369
ἐγκώμια πρὸς Μωάμεθ Β' (Γεωργίου
'Αμοιρούτζη) 434
ἐγκώμιον ('Ανανύμου) 420
ἐγκώμιον πρὸς τὸν Βασίλειον Β' (Λέοντος
Διακόνου) 281
ἐγκώμιον πρὸς τὸν Εὐθύμιον Μαδύτων
(Γρηγορίου Κυπρίου) 369
'Εγκώμιον Θεοδώρου Θ' / κης ('Ιωάννου
Σταυρακίου) 242, 352
ἐγκώμιον Θεοδώρου Συκεώτου (Νικη-
φόρου Σκευοφύλακος) 180, 230
ἐγκώμιον Θεοφάνους τοῦ 'Ομολογητοῦ
(Νικηφόρου Σκευοφύλακος) 230
'Εγκώμιον 'Ιγνατίου (Μιχαὴλ Συγκέλ-
λου) 237
ἐγκώμιον 'Ιωάννου Γ' Δούκα Βατάτζη
(Θεοδώρου Β' Λασκάρεως) 363
ἐγκώμιον Κωνσταντίνου ΙΑ' Παλαιολό-
γου ('Ιωάννου Δοκαιοῦ) 424
ἐγκώμιον Μανουὴλ Β' καὶ 'Ιωάννου ΙΓ'
Παλαιολόγων ('Ανανύμου) 420
ἐγκώμιον Νικαίας (Θεοδώρου Β' Λασκά-
ρεως) 363
ἐγκώμιον Νικαίας (Θεοδώρου Μετοχί-
του) 383
ἐγκώμιον τοῦ Συμεὸν Μεταφραστοῦ (Νι-
κηφόρου Οὐρανοῦ) 291
ἐγκώμιον Τραπεζοῦντος (Βησσαρίωνος)
433
ἐγκώμιον Φωτίου ('Ανανύμου) 297
'Εδεσσα Συρίας 167, 234
'Εδεσσηνὴ Χρονογραφία 114, 141, 153
'Εθνικὴ Βιβλιοθήκη 'Αθηνῶν 334
'Εθνικὴ Βιβλιοθήκη Αὔστρας 70
'Εθνικοὶ 123
Εἰκονομαχικὸν Τακτικὸν 201
Εἰρηναῖος 112
Εἰρήνη 'Αθηναία (797 - 802) 215
Εἰρήνη σεβαστοκρατίστρις 335
Εἰρήνη, σύζυγος 'Αλεξίου Α' Κομνηνοῦ
316, 322
Εἰρήνη, σύζυγος 'Ιωάννου Β' Κομνηνοῦ
322, 323
Εἰρήνη, σύζυγος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ
329
Εἰρηνικὸς Νικόλαος 362
Εἰρηνούπολις 228
εἰρμός 34
Εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης (Ι.
Καμενιάτου) 250
Εἰς τὸν βίον τοῦ Κωνσταντίνου (Εὐσε-
βίου) 60, 90
Εἰς τὴν γενομένην ἔφροδον τῶν βαρβάρων
(Γεωργίου Πισίδου) 185
Εἰς Κωνσταντίνον τὸν βασιλέα Τριακον-
ταετηρικὸς (Εὐσεβίου Καισαρείας) 90
Εἰς τὴν κατὰ Περσῶν ἐκστρατείαν 'Ιρα-
κλίην (Γεωργίου Πισίδου) 185
Εἰσηγήσεις 150
'Εκδόσεις Βόννης 58
'Εκδοσις Βενετίας 57
'Εκθέσεις (Νικολάου Μεσαρίτου) 354
'Εκθέσεις 'Ανδρονίκου Β' 382, 390
'Εκθεσις κατ' ἐπιτομὴν τοῦ τῶν 'Ιακω-
βιτῶν δόγματος (Δημητρίου Κυζίκου)
293 - 4
'Εκθεσις περὶ βασιλείου τάξεως (Κων/
νου Πορφυρογεννήτου) 60, 268, 269
'Εκθεσις περὶ τῆς εἰς Σερβίαν ἀποστολῆς
(Θεοδ. Μετοχίτου) 383
'Εκθεσις πρωτοκλήσιῶν πατριαρχῶν τε
καὶ μητροπολιτῶν 187, 269
'Εκθεσις ταξιδίου (Ν. Μεσαρίτου) 354
'Εκθεσις Χρονικῆ 59, 409, 146, 447
'Εκκλησία 'Αλεξανδρείας 264
'Εκκλησία 'Αχρίδος 368
'Εκκλησία Βουλγαρίας 232
'Εκκλησία Κύπρου 329
ἐκκλησιάρχης μέγας 428
'Εκκλησιαστικὴ 'Ιστορία 52, 56, 57
— (= 'Ανανύμου 'Εκλογαί)
177
— (Γελασίου Καισαρείας) 104
— (Γελασίου Κυζίκου) 113
— (Εὐαγρίου) 170
— (Εὐσεβίου Καισαρείας) 90,
104
— (Ζαχαρίου Σχολαστικοῦ)
140, 161
— (Θεοδωρήτου Κύρου) 130,
147, 170
— (Θεοδώρου 'Ανγνώστου)
147 - 8
— ('Ιωάννου Διακρινομένου)
116
— ('Ιωάννου 'Εφέσου) 167
— (Νικηφόρου Καλλίστου Ξαν-
θοπολίτου) 198
— (Σωζομένου) 126, 147, 170
— (Σωκράτους) 125, 141, 147,
170
— (Φιλοστοργίου) 92, 123
'Εκκλησιαστικὸν δίκαιον 69
'Εκλογαί 'Ανανύμου 115, 141, 177
'Εκλογὴ ἠδύχημένη 70
'Εκλογὴ Νόμων 70, 201, 232, 233, 253,
397
'Εκφρασις τῆς Νέας 'Εκκλησίας 240
'Ελασσάν 441
'Ελένη Παλαιολογίνα, σύζ. Μανουὴλ Β'
Παλαιολόγου 422
'Ελενούπολις 114, 120, 126

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Ἐλευθερούπολις Ἰουδαίας 111
 Ἐλεύσιος 188
 Ἐλικώνιος ὁ Βυζάντιος 152
 Ἐλλάδιος 125
 Ἑλληνική Γραμματική (Μανουήλ Χρυσολοῦζῶ) 411
 Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον Ρώμης 438
 Ἔμεσα 234
 ἐμίσης 278, 431
 Ἐνθουμήσεις 199, 214, 249, 290, 317, 347, 377, 409, 449
 Ἐνθούμησις (1463) 127
 Ἐνωτικοί 379
 Ἐνωτικὸν 432
 Ἐξάριθμος (Κ. Ἀρμενοπούλου) 69, 397
 Ἐξήγησις τῆς γλυκίσιας χώρας Κύπρου (Λεοντίου Μαχαιρῆ) 416
 Ἐξήγησις εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Περσῶν (Γεωργίου Χρυσολόκου) 387
 Ἐπαναγωγή 70, 238, 397
 Ἐπαναγωγή Πύξημέντι 70
 Ἐπαρχικὸν Βιβλίον 69, 70, 278
 Ἐπαρχος Κωνσταντινουπόλεως 69, 147, 278
 Ἐπαρχος Πατρῶν 434
 Ἐπαρχος Πενταπόλεως Κυρηναϊκῆς 118
 Ἐπαρχος Ρώμης 112
 Ἐπαρχος Σηλυβρίας 434
 Ἐπαρχος Σπάρτης 434
 Ἐπαρχος (urbis) 182
 Ἐπαρχότης Ἰταλίας, Ἀφρικῆς καὶ Ἰλλυρικοῦ 92
 ἐπευφημία 33, 36
 ἐπὶ τῶν δεήσεων, ὁ 336
 ἐπὶ τοῦ κανικλείου, ὁ 332, 382
 Ἐπιβάται Ἀνατολικῆς Θράκης 285
 ἐπιγράμματα 65, 66
 ἐπιγράμματα (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ) 99
 ἐπιγράμματα (Γουλιανῶ) 91
 ἐπιγραφὰι 20, 78, 79, 80, 109 - 10, 139, 173 - 6, 195 - 7, 212 - 3, 246 - 7, 287 - 8, 312 - 3, 344, 375, 441 - 2
 Ἐπίδαυρος 441
 Ἐπιθλάμιον διὰ τὸν γάμον τῆς Θεοδώρας Κομνηνῆς καὶ τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ (Θεοδώρου Προδρόμου) 327
 ἐπιστήμαι θετικαὶ 73
 — μαθηματικαὶ 73
 — φυσικαὶ 73
 ἐπιστολαὶ 64, 65, 67
 Ἐπιστολαὶ Arelatenses 141, 160
 Ἐπιστολαὶ Τουρκικαὶ 359, 403, 438
 ἐπιστολὴ αὐτοκρατορικὴ τοῦ ἀγ. Διονυσίου 67
 ἐπιστολὴ πρὸς Θεόφιλον 226
 ἐπιστολὴ (-αί) Ἀδριανῶ Α', πάπα Ρώμης 210
 — Ἀδριανῶ Β', πάπα Ρώμης 232
 — Ἀθωνασίου Α', πατρ. Κ' / λειος 378 - 9
 — Μ. Ἀθωνασίου 95
 — Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ 308
 — Ἀνδρέα Λιβραδηνῶ 400
 — Ἀρέθου 261
 — Βαριλάου Κλάβροῦ 388
 — Μ. Βασιλείου 97
 — Βησσαρίωνος 433
 — Γεωργίου Β' 430 - 1
 — Γερμανῶ, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως 202
 — Γεωργίου Ἀμοιρούτζη 433
 — Γεωργίου Παχυμέτη 378
 — Γρηγορίου Β', πάπα Ρώμης 202
 — Γρηγορίου Ἀκινδόνου 389 - 90
 — Γρηγορίου Ἀντιόχου 337
 — Γρηγορίου (Γεωργίου) Κυπρίου 369
 — Γρηγορίου Ναζιανζηνῶ 99
 — Γρηγορίου Νύσσης 101
 — Γρηγορίου Παλαμῆ 391 - 2
 — Δημητρίου Κυδωνίη 402
 — Δημητρίου Τερνίκη 312
 — Δημητρίου Νοματικανοῦ 360
 — Ἰλίου Νισίβειος 296
 — Θεοδοσιότου Κύρου 131
 — Θεοδώρου Β' Ασκιάρειος 362
 — Θεοδώρου Δαφνοπάτου 278
 — Θεοδώρου Στουδίτου 221
 — Θεοφιλῆτου, πατρ. Κ' / λειος 267
 — Θεοφιλῆτου Ἀγρίδος 315
 — Θεοφιλῆτου Συμοκάτου 182
 — Θωμᾶ Μαχίστρου 381
 — Ἰγναζίου Γ', πάπα Ρώμης 349
 — Ἰουλιανῶ αὐτοκράτορος 91
 — Ἰσιδώρου Κιέβου 428
 — Ἰωάννου Η', πάπα Ρώμης 232
 — Ἰωάννου Ἀποκρίτου 358
 — Ἰωάννου Βύργενιοῦ 421
 — Ἰωάννου Χρυσοστόμου 116, 117
 — Ἰωσήφ Βερνίου 417
 — Κυριακοῦ Ριζικόλλι 423
 — Λέοντος Θ', πάπα Ρώμης 297
 — Λέοντος Συναδῶν 283

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Λέοντος Χοιροσφάκτου 251 - 2
- Λιβανίου 100, 101
- Λουκά Νοταρά 424
- Μανουήλ Καλέκα 407
- Μανουήλ Β' Παλαιολόγου 413
- Μαξίμου 'Ομολογητοῦ 189
- Μάρκου Εὐγενικοῦ 420
- Μιχαήλ 'Αποστολίου 435 - 6
- Μιχαήλ Γλυκά 330
- Μιχαήλ Ψελλοῦ 305
- Νικήτα Δαυιδ 266
- Νικήτα Μαγίστρου 258
- Νικήτα Σπηθάτου 309
- Νικήτα Χωνιάτου 62, 357
- Νικηφόρου Βλεμμύδου 365
- Νικηφόρου Γρηγορά 393
- Νικηφόρου Οὐρανοῦ 291
- Νικηφόρου Χούμνου 382
- Νικολάου Α' Μυστικοῦ, πατρ. Κ / λεως 62, 259
- Νικολάου Γ', πατρ. Κ / λεως 316
- Νικολάου Α', πάπα Ρώμης 232
- Νικολάου Καβάσιλα 399
- Νικολάου Κατασκευηνοῦ 324
- Νικολάου Μεσαρίτου 354
- Παύλου Διακόνου 177
- Πέτρου 'Αντιοχείας 298
- Πρακοπίου Γαζαίου 143
- Ρωμανοῦ Λεκαπηνοῦ 278
- Σιδωνίου 135
- Συμμάχου 112 - 3
- Συνεσίου Κυρήνης 118
- Φρειδερίκου Β' Hohenstaufen 361
- Φωτίου 239
- ἐπιστολικάι ἀναφοραί (Συμμάχου) 112
- ἐπιστολικὸν rescriptum Θεοδοσίου Β' 67
- ἐπιτάφιος Αὐθентοπούλου ('Ιωάννου Εὐγενικοῦ) 421
- Βασιλείου Α' (Λέοντος Στ') 255
- Βασιλείου Β' 290, 292
- Εὐθυμίου πατριάρχου ('Αρέθ.) 261
- 'Ιωάννου Γ' Δούκα (Γεωργ. 'Αεροπολίτου) 366
- 'Ιωάννου Μεσαρίτου (Νικολάου Μεσαρίτου) 354
- 'Επιτομή κίρρετικῆς κακομυθίας (Θεοδοσήτου Κύρου) 131
- (ἀνώνυμον χρονικὸν) 274
- Αὐρηλίου Βικτωρος 178, 293
- 'Ιωάννου Ζωναρά 321
- 'Ιωάννου Κιννάμου 345, 356
- νόμιον 70
- τῶν δικτῶ τοῦ λόγου μερῶν (Κων / νου Λασκάρεως) 440
- Πέτρου τοῦ ἡγουμένου 239
- Συμεὼν Μαγίστρου 274, 301
- Χρονική (Εὐσταθίου 'Επιφανέως) 143
- 'Επιτομον Χρονικὸν 115, 142, 178, 199, 214, 249, 290, 317, 323 - 4
- 'Επιφάνεια Συρίας 143, 164, 168, 170
- 'Επιφάνιος Σαλαμίνος 60, 111, 187, 204, 269
- 'Επος Διγενῆ 'Ακρίτα 61, 253
- 'Επτάριθμοι 257
- 'Ερυθρὰ Θάλασσα 147
- 'Ετιγίς 401
- 'Ετροῦσικοι 159
- 'Ετυμολογικὸν Μέγα 284
- Εὐαγγέλιον 332
- Εὐάγγελος 59, 133, 134, 141, 143, 155, 164, 165, 166, 169, 170, 198, 310
- Εὐάρεστος 242
- Εὐβοία 315, 361
- Εὐγενικός 'Ιωάννης 417, 421
- Εὐγενικός Μάρκος 417, 419, 421, 428
- Εὐγένιος Βούλγαρις 417
- Εὐγένιος ὁ Τραπεζούντιος 303, 304, 383, 396
- Εὐδαίμων 'Αραβία 158
- Εὐδοκία αὐτοκράτειρα 134
- Εὐδόκιμος ὁ Δίκαιος 229, 380
- Εὐδόκιμος Α' (πατρ. Κ / λεως, 907 - 912) 258, 261
- Εὐδόκιμος, πατρ. Τυρνόβου 286, 415, 417, 432
- Εὐδόκιμος Διονυσιάτης 396
- Εὐδόκιμος Ζιγαβηγὸς 314
- Εὐδόκιμος Μαδύτων 369
- Εὐδόκιμος Μαλάκης 331, 348
- Εὐδόκιμος ὁ Νέος 243, 251
- Εὐδόκιμος ὁσιος 134, 162
- Εὐδόκιμος Τορνίκης 347, 348
- Εὐνάπιος ὁ ἐκ Σάρδεων 114, 118 - 9, 123, 134, 154, 184, 241, 285
- Εὐνόμιος 101
- Εὐόδιος Μοναχὸς 227, 230
- Εὐξείνιος Ἰβόντος 150
- Εὐρώπη 272, 422
- Εὐσέβιος Καισαρείας 59, 60, 89, 104, 123, 125, 130, 146, 184, 187, 198, 296, 342
- Εὐστάθιος Βοτλας 299
- Εὐστάθιος 'Επιφανέως 114, 134, 141, 143, 148, 164, 170

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

Ευστάθιος Θεσσαλονίκης 133, 336, 337, 338, 350, 356
 Ευστάθιος Ρωμῆος 294
 Ευστρατιάδης, Σ. 303, 325, 331, 369
 Ευστράτιος ὄσιος 218
 Ευστράτιος πρεσβύτερος 163, 168
 Ευτρόπιος 95, 96, 125, 177, 178, 184
 Εὐτυχιανὸς Καππαδοκίας 93
 Εὐτύχιος (πατρ. Κ / λως, 552 - 565 και 577 - 582) 163, 168
 Εὐτύχιος (πατρ. Ἀλεξανδρείας, 933 - 940) 115, 141, 178, 198, 214, 249, 263
 Εὐφροσύνη 198, 253
 Εὐχάιτα 87, 270, 296
 Εὐχαριστία πρὸς Δημήτριον Παλαιολόγον (Γεωργίου Σχολαστρῶ) 430
 εὐχαί 33
 Ἐφεσος 60, 123, 124, 128, 132, 134, 164, 167, 328, 354, 364, 369, 386, 420, 421, 431
 Ἐφραϊμ 115, 142, 178, 199, 214, 249, 290, 317, 321, 347, 366, 377, 380
 ἐφύμιον 34

Z

Ζάβορδα 311
 Ζακυθηνός, Δ. 32, 209, 240, 281, 392, 402
 Ζαμπέλιος, Σ. 272
 Ζαχαριάδου, Β. 446
 Ζαχαρίας Μυτιλήνης 342
 Ζαχαρίας ὁ σχολαστικὸς ἢ ρήτωρ 139 - 40, 160, 170
 Ζέπος, I. 70, 241
 Ζέπος, II. 70
 Ζερκεκίδης, Γ. 32
 Ζηλωταί 399
 Ζηρόβιος 100
 Ζήνων (474 - 491) 113, 137, 138, 146
 Ζιγαβηνός Εὐθύμιος 314
 Ζολώτας, Γ. I. 442
 Ζυγομαχία Θεοδοσίου 449
 Ζωγραφική 20, 41, 42, 43, 44, 45, 47
 Ζωγραφική εἰκότων 48
 Ζωναρᾶς Ἰωάννης 59, 115, 130, 142, 154, 155, 164, 178, 183, 199, 214, 219, 223, 227, 249, 271, 275, 276, 277, 281, 290, 301, 304, 305, 307, 317, 321, 330, 336, 380
 Ζωολογία 73
 Ζώρας, Γ. Θ. 410, 437, 446
 Ζώσιμος, πάπας Ρώμης (417 - 418) 160
 Ζώσιμος 93, 114, 119, 122, 133, 143, 154, 170, 184
 Ζωτικὸς Περσποπόδουλος 426, 435

H

ἡδικτον 67, 159
 ἡδικτον Ἰουστινιανοῦ τοῦ 543 / 44 (τῶν Ἰριῶν Κεφαλαίων) 161
 Ἡθικά (Μ. Βασιλείου) 97
 Ἡλίας ἐκ Δαμασκοῦ 210
 Ἡλίας, μητροπολίτης Νισίβεως 115, 142, 178, 199, 214, 249, 290, 295
 Ἡλίας 138
 Ἡπειρος 246, 358, 359, 361, 364, 407 - 8
 Ἡράκλεια 278
 Ἡράκλεια Πόντου 392
 Ἡρακλείας (Γεωργίου Πισίδου) 185
 Ἡράκλειος (610 - 641) 25, 26, 180, 181, 182, 184, 185, 186, 188, 189, 194, 200, 343
 Ἡρόδοτος 52
 Ἡρωδιανός 154
 Ἡσυχασμὸς 387, 391, 402
 Ἡσυχασταί 391, 393
 Ἡσυχίος ὁ Ἐκλούστριος ἢ Μιλήσιος 114, 151 - 2, 211, 282
 Ἡχίματα 34
 ἦχος κύριος 35
 ἦχος πλάγιος 35

Θ

Θεοφιλέτης 410
 Θωμάκης ἀγ. Ἀρτεμίου 92, 191
 -- ἀγ. Γεωργίου 254
 -- ἀγ. Δημητρίου 190, 332, 352
 -- ἀγ. Θεοδώρου Θεσσαλονίκης 352
 -- Κλήμεντος Ἀλξείδου 360
 -- Πανυχίας 411
 Θέμι (Θρακησίων) 300
 Θέμι Χαρσιανοῦ 229
 Θέματα 226, 249, 260, 268
 Θεμάτων, Περὶ (Κωνσταντίνου Παρρηγορευνήτου) 151, 268
 Θεμιστίας 59, 92, 98
 Θεόγνωστος 277
 Θεοδοσία ἀγία 352
 Θεοδοσιανὸς κώδικεξ 69, 114, 124
 Θεοδόσιος Α' (379 - 395) 104, 106, 107, 134, 138, 343
 Θεοδόσιος Β' (408 - 450) 67, 121, 124, 133, 138, 160, 173, 287
 Θεοδόσιος ὁ Γραμματικὸς 200
 Θεοδόσιος ὁ Διάκονος 271
 Θεοδόσιος Ζυγομαχῆς 449
 Θεοδόσιος Μελητηνὸς 115, 141, 178, 198, 214, 249, 273, 274, 275, 289

Θεοδόσιος ὁσιος 148, 162, 163
 Θεοδόσιος Συρακούσιος 233
 Θεοδόσιος (Θεομάξ Μάγιστρος) 381
 Θεοδόσιος Θεσσαλονίκης 242, 251, 352
 Θεοδόσιος Κοζακίης 327
 Θεοδόσιος, σύζυγος Θεοφίλου 226, 231
 Θεοδόσιος, σύζυγος Ἰουστινιανῶ 156
 Θεοδόσιος, σύζυγος Μεττάχλ. Β' Ἀγγέλου 363, 364
 Θεοδώρητος Κύρου 61, 114, 125, 128, 130, 147, 170, 198, 204, 219
 Θεοδώριχος (171 - 526) 157
 Θεόδωρος Α' Ἀλάκκιος (1204 - 1222) 355, 373
 Θεόδωρος Β' Ἀλάκκιος (1254 - 1258) 362, 364, 365, 366, 369
 Θεόδωρος Ἀγγελικός, δεσπότης Ἡπείρου (1215 - 1230) καὶ ἀντιβασίλευς Θεσ / νίκης (1224 - 1230) 359, 360, 364
 Θεόδωρος Α' Παλαιολόγος, δεσπότης Πελοποννήσου (1384 - 1407) 413
 Θεόδωρος Β' Παλαιολόγος, δεσπότης Πελοποννήσου (1407 - 1443) 422
 Θεόδωρος (πατρ. Ἀντιοχείας, 750 / 1 - 773 / 4) 206
 Θεόδωρος Ἀναγνώστης 114, 127, 130, 141, 147-8, 227, 282, 342
 Θεόδωρος Γαζής 301
 Θεόδωρος Δαφνοπέτης 222, 259, 262, 277, 278
 Θεόδωρος, διάκονος Ρώμης 121
 Θεόδωρος Κυζικηνός 368
 Θεόδωρος Κυθήρων 263
 Θεόδωρος Μετοχίτης 377, 383
 Θεόδωρος Πέτρος 148, 163
 Θεόδωρος Περδρόμος (Περιοχηπερόδρομος) 317, 318, 327
 Θεόδωρος Σαβίτιης 234
 Θεόδωρος Σεβαστείας 301, 314, 321
 Θεόδωρος Σκουτριάτης 115, 142, 160, 164, 178, 199, 214, 219, 249, 274, 290, 301, 317, 336, 347, 356, 366, 368, 369
 Θεόδωρος Στουδίτης 214, 221-2, 245
 Θεόδωρος Στρατιώτης 87, 88
 Θεόδωρος Σύγκελλος 186
 Θεόδωρος Συκεώτης 179, 188, 230
 Θεόδωρος Τήρων 87, 88, 270
 Θεόδωρος, υἱὸς Δημητρίου Ἀθηναίου 401
 Θεοκρίστη Ασβίη 244, 258
 Θεοκρίστου Στουδίτης 379, 380
 Θεόσεβος 205, 207, 208
 Θεοτόκου μονή Κ / λειος 322, 324
 Θεοτόκου μονή (ἐν Περραιφί) 307
 Θεοφάνης Βασιλειῶν 395, 396
 Θεοφάνης Βελζάντιος 165, 166

Θεοφάνης Ὁμολογητῆς 59, 115, 125, 127, 141, 148, 154, 155, 164, 165, 169, 170, 178, 183, 185, 198, 211, 214, 216, 218-9, 223, 227, 230, 231, 239, 248, 249, 268, 270, 274, 275, 276, 277, 278, 294, 300, 301, 306, 310, 321
 Θεοφάνους Συναριστῆς 248, 249, 268, 270, 274, 276-7, 278, 301, 306
 Θεοφρανῶ, σύζυγος Λέοντος Στ' Σοφῶ 243, 393
 Θεοφύλος (829 - 842) 225, 226, 228, 229, 230, 231, 243, 264
 Θεοφύλος ἀντικλήσιος 70
 Θεοφύλος (χρονολόγος) 164
 Θεοφύλακτος (πατρ. Κ / λειος, 933 - 956) 267
 Θεοφύλακτος Ἀγρίδος (Βουλγαρίας) 115, 257, 290, 303, 315-6
 Θεοφύλακτος Συμοκάτης 59, 155, 160, 166, 169, 178, 182-3, 198, 219, 223, 285, 301, 310
 Θέσπισμα 67
 Θεσσαλία 107, 175, 195, 252
 Θεσσαλονίκη 41, 44, 115, 122, 142, 152, 153, 178, 190, 228, 234, 236, 242, 244, 246, 250, 251, 297, 329, 332, 336, 337, 338, 350, 352, 356, 360, 391, 397, 399, 401, 402, 403, 411, 412, 414, 415, 416, 417, 418, 444
 Θεσσαλονίκης Σημειώσεις 417
 Θεωρητικὸν μέγα τῆς Μουσικῆς (Χρυσάνθου, ἐπισκόπου Μαδύτου) 35, 36
 Θῆβαι (Αἰγύπτου) 121
 Θηβῶν κτηματολόγιον 290, 302
 Θησαυρὸς Ὁροδοξίας 356
 Θράκιος 144
 Θράκη 127, 132, 231, 252, 285, 319, 320, 324, 353
 Θρακῆσιος Ἰωάννης 300
 Θρακῆσιον θέμα 300
 Θρήνοι 57
 Θρήνος περὶ Θαμυράγγου 410
 Θρόνων ἀντιβασιλείαις 214
 Θύρα τῆς Κ / λειος 443
 Θωμάς Ἀκινάτης 402
 Θωμάς Μάγιστρος 377, 381
 Θωμάς Παλαιολόγος, δεσπότης Πελοποννήσου (1449 - 1460) 434
 Θωμάς Πέτρος 395

I

Ἰακωβίται 293, 370
 Ἰακωβικὸν ποίημα εἰς τὴν μονὴν Σωνάνδρου (Νικηφόρου Βλαευμένου) 365

- Ἰβήρες 269
 Ἰγνάτιος (πατρ. Κ / λωσ, 847 - 858
 και 867 - 877) 232, 237, 266
 Ἰγνατίος Νικαίας 215, 224, 228
 Ἰγνάτιος Σμολιάνιν 410
 Ἰδικῶν ἀγωγῶν, Περὶ 70
 Ἰέραξ, μέγας λογοθέτης 409, 443
 Ἰέραξ Νεαπόλεως 388
 Ἰερόθεος (Δωρόθεος) Μονεμβασίας 448
 Ἰεροκλῆς Γραμματικὸς 59, 61, 151, 179
 Ἰεροσόλυμα 88, 90, 125, 126, 134, 180,
 186, 205, 229, 234, 245, 264, 336,
 361, 384, 385, 404
 Ἰερουσαλήμ 204, 205, 206, 208, 334,
 335, 410, 411
 Ἰερώνυμος 129, 130, 144, 157, 178, 293
 Ἰησοῦς Στυλῆτης 145
 Ἰλαρίων ἅγιος 236, 243
 Ἰλιάς 388
 Ἰλλούστριος 151
 Ἰλγυρικὸν 92, 144, 203
 Ἰμβρος 429
 Ἰμέριος 244, 258
 Ἰνδαίαι 151
 Ἰνδικιῶν 218
 Ἰννοκέντιος Ι' (πάπας Ρώμης, 1160 -
 1216) 348 - 9
 Ἰννοκέντιος ΙΙ' (πάπας Ρώμης, 1484 -
 1492) 439
 Ἰνστιτούτα (Θεοφίλου ἀντικλήσορος) 70
 Ἰσβιανὸς (363 - 364) 95, 96, 138
 Ἰορδάνης 114, 133, 141, 157, 178
 Ἰουδαία 111, 444
 Ἰουδαῖοι 334
 Ἰουλιανὸς (361 - 363) 91, 92, 93, 94,
 96, 103, 107, 119, 134, 315
 Ἰουλιανὸς μάρτυς 201
 Ἰούλιος Καίσαρ 167, 380
 Ἰουστινιάνειος κώδιξ 150
 Ἰουστινιάνειος νομοθεσία 149, 241
 Ἰουστινιανὸς Α' (527 - 565) 25, 59, 69,
 70, 124, 150, 151, 152, 153, 154,
 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162,
 163, 164, 167, 172, 174, 177, 180,
 201, 233, 253, 287, 306, 343
 Ἰουστινιανὸς Β' (685 - 695 και 705 -
 711) 202, 203, 274
 Ἰουστίνος Α' (518 - 527) 144, 147, 152,
 159, 173, 343
 Ἰουστίνος Β' (565 - 578) 163, 165, 168,
 172, 173
 Ἰουστίνος 112
 Ἰππόλυτος Ρώμης 112
 Ἰσαάκιος Β' Ἄγγελος (1185 - 1195 και
 1203 - 1204) 337, 338, 339, 340, 344,
 350, 353, 356, 373
 Ἰσαάκιος ὅσιος 124
 Ἰσαυρία 137, 258
 Ἰσαύρων δυναστεία 232, 233
 Ἰσίδωρος Α' (πατρ. Κ / λωσ, 1347 -
 1350) 379
 Ἰσίδωρος Γλαβᾶς 401
 Ἰσίδωρος Κιέβου 427 - 8
 Ἰσίδωρος Σεβίλλης 115, 141, 178, 181
 Ἰσλάμ 413
 Ἰσλαμισμὸς 204
 Ἰσον 34
 Ἰσπανία 131, 132
 Ἰστορία (-αι) 53, 56
 — (Βάρ Ἑβραίου) 370
 — (Δούκα) 431
 — (Εὐτροπίου) 95, 177
 — (Θεοδώρου Δαρφονάτου) 278
 — (Θεοφυλάκτου Σιμοικᾶτου)
 182
 — (Ἰωάννου Στ' Καντακου-
 ζηνοῦ) 398
 — (Ἰωάννου Ἐπιφανέως) 168
 — (Κανδίδου) 137
 — (Λέοντος Διακόνου) 281
 — (Μενάνδρου Προτήκτορος)
 166
 — (Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου) 305
 — (Μιχαὴλ Κριτοβούλου) 429
 — (Νικηφόρου, πατρ. Κων /
 λωσ) 223
 — (Ὀλυμπιόδωρου τοῦ ἐκ
 Θηβῶν) 121
 — (Orosius) 119
 — (Πέτρου Πατρικοῦ) 153
 — (Πρίσκου) 133
 — (Προκοπίου Καισαρείας) 155
 — (Ἰα'qubī) 238
 Ἰστορία τῶν κατ' Αἴγυπτον μοναχῶν (Τι-
 μοθέου, ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας)
 105, 120
 Ἰστορία Ἀρειανῶν (Μ. Ἀθανασίου) 95
 Ἰστορία Ἀρμενική (Μαυσῆ τοῦ ἐκ Χω-
 ρηνῆς) 140
 — (Φαύστου Βυζαντίου)
 97
 Ἰστορία Αὐτοκρατόρων 115, 142, 178,
 199, 214, 249, 290, 306
 Ἰστορία Βυζαντιακή και τὰ κατ' Ἀτ-
 τιαν (Πρίσκου) 133
 Ἰστορία Ἐκκλησιαστικὴ 52, 56, 57
 — (Ἀνωνύμου Ἐκλογαί) 177
 — (Γελασίου Καισαρείας) 104
 — (Γελασίου Κυζίκου) 113
 — (Εὐάγριου) 170
 — (Εὐσεβίου Καισαρείας) 90,
 104
 — (Ζαχαρίου Σχολαστικοῦ)
 140, 161

- (Θεοδορήτου Κύρου) 130, 147, 170
- (Θεόδωρου Ἀναγνωστού) 147 - 8
- (Ἰωάννου Διακρινομένου) 146
- (Ἰωάννου Ἐρέσου) 167
- (Νικηφόρου Καλλίστου Ξανθοπούλου) 198
- (Σοζομενουῦ) 126, 147, 170
- (Σοκράτους) 125, 141, 147, 170
- (Φιλοστργίου) 92, 123
- Ἱστορία ἑτέρα περὶ τῆς γῆς (Νικηφόρου Βλαευμένου) 365
- Ἱστορία Ἱερουσαλῆμ (Σεβασίου) 188
- Ἱστορία τῶν Μικηγαίων (Πέτρου Σικελιώτου) 239
- Ἱστορία Νέα (Ζωσίμου) 133
- Ἱστορία Οἰκουμένη (Θεοφυλάκτου Σιμωνιάτου) 182
- Ἱστορία τῶν κατὰ τὴν Οὐγγροβλαχίαν πελασθέντων ὑπὸ Σερβῶν βραβόδα μέχρι Μιχαήλ (Μιχαήλου, ἐπισκόπου Μυρέων) 449
- Ἱστορία παγκόσμιος (Tabari) 259
- Ἱστορία πατριαρχική Κ / λεως 447, 448
- Ἱστορία πατριαρχῶν (Μικροῦ Μιλαξοῦ) 448
- Ἱστορία πολιτική Κ / λεως 447, 449
- Ἱστορία πρὸς Λαβσον (Παλαχίδου Ἐλευνοπούλου) 120
- Ἱστορία Ρωμαϊκή (Ἰορδάνου) 157
- Ἱστορία Ρωμαϊκή (Νικηφόρου Γρηγορά) 392
- Ἱστορία Ρωμαϊκή (Παύλου Διακόνου) 177
- Ἱστορία ρωμαϊκή καὶ παντοδαπή (Ἰσχυρίου τοῦ Ἰλλυστρίου) 152
- Ἱστορία Α' σταυροφορίας 310
- Ἱστορία σύντομος (Νικηφόρου, πατριάρχου Κ / λεως) 223
- Ἱστορία Συμματιῶν 249, 290, 298
- Ἱστορία Φιλόθεος (Θεοδορήτου Κύρου) 128, 130
- Ἱστορία Χρονική (Ἰσχυρίου τοῦ Ἰλλυστρίου) 152
- Ἱστορία Χρονική (Ἰωάννου Ἀντιοχείου) 184
- Ἱστορία νέα 53
- Ἱστορίαίς ἑκα (Νικηφόρου Βρυενίου) 316 - 7
- Ἱστορικά 53
- Ἱστορικά (Θεοφάνους Βυζαντίου) 165
- Ἱστορικά ποιήματα 57
- Ἱστορικά σφάλματα Ἀρέθου 261 - 2
- Ἱστορικά ὑπομνήματα 53
- Ἱστορικά ὕπομνήματα (Βύωναίου) 119
- Ἱστορική διήγησις τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων Βασιλείου Α' (Κων / νου Πορφυρογεννήτου) 268, 270
- Ἱστορικοί λόγοι 53
- Ἱστορικοί λόγοι (Ὀλυμπιοδώρου Θηρών) 121
- Ἱστορικῶν Ἱπείρου 407 - 8
- Ἱστορικῶν Κορινθίου καὶ Ἰφρόκλου 407 - 8
- Ἱστορικῶν (Προκοπίου Καισαρείας) 155
- Ἱστορικῶν σύντομον (Νικηφόρου, πατρ. Κ / λεως) 223
- Ἱστορικῶν Σύνοψις (Γεωργίου Κεδρηνοῦ) 301 - 2
- Ἱστορικῶν Σύνοψις (Ἰωάννου Σκυλιτζῆ) 300
- Ἱταλικά 92, 155, 179, 246, 291, 310, 344, 349, 388, 402, 407, 435, 437, 440
- Ἱταλὸς Μιχαήλ 327
- Ἱταλοί 269
- Ἰωακείμ Ἰβηρίτης 352
- Ἰωάννης Α' Ἰσιμιακῆς (969 - 976) 279, 281, 286, 299
- Ἰωάννης Β' Κορινθῶς (1118 - 1143) 316, 322, 323, 324, 327, 345, 346, 355, 373
- Ἰωάννης Γ' Δούκαι Πατίτζης (1222 - 1254) 361, 362, 363, 366, 400
- Ἰωάννης Ε' Παλαιολόγος (1341 - 1391) 386, 395, 398, 399, 402, 413, 431
- Ἰωάννης Στ' Κωνσταντινουπόλεως (1347 - 1354) 359, 391, 392, 393, 395, 397, 398, 399, 401, 402, 431
- Ἰωάννης Ζ' Παλαιολόγος (1390) 407
- Ἰωάννης Η' Παλαιολόγος (1425 - 1448) 36, 112, 413, 420, 431, 434, 438
- Ἰωάννης Η' Ξιφιλίνος (πατρ. Κ / λεως, 1064 - 1075) 303 - 4
- Ἰωάννης Θ' Ἀγαπητὸς (πατρ. Κ / λεως, 1111 - 1134) 303
- Ἰωάννης ΙΑ' Βένικος (πατρ. Κ / λεως, 1275 - 1282) 369
- Ἰωάννης ΙΔ' Καλέικας (πατρ. Κ / λεως, 1334 - 1347) 388
- Ἰωάννης ΙΓ' (πάππας Ρώμης, 872 - 882) 233
- Ἰωάννης Ἀκτῆμων (βασιλεὺς Ἀγγλίας, 1199 - 1216) 349
- Ἰωάννης Ἀναγνωστής 416, 432
- Ἰωάννης (πατρ. Ἀντιοχείας, 631 - 649) 184
- Ἰωάννης Ἀντιοχεὺς 103, 114, 119, 125, 133, 134, 137, 141, 154, 164, 178, 184, 223, 285, 301, 336
- Ἰωάννης Ἀπόκρινος 358, 360
- Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος 435
- Ἰωάννης Ἀσπὴ Β' (1218 - 1241) 286

Ἰωάννης Ἀσκανός 342
 Ἰωάννης (Βὰρ Ἑβραϊκός) 370
 Ἰωάννης Bickarensis 162, 178, 183
 Ἰωάννης Γλυκός 34
 Ἰωάννης Γουθίας 207
 Ἰωάννης Δαμασκηνός 34, 112, 115, 141, 164, 178, 198, 203-4, 207, 208
 Ἰωάννης Διακρινόμενος 141, 146, 148, 282
 Ἰωάννης Διογένης 334
 Ἰωάννης Λακεδαινός 424
 Ἰωάννης Ἐλετήμιον 180, 188
 Ἰωάννης Ἐπιφανής 133, 155, 165, 168, 170, 183, 219
 Ἰωάννης Ἐθνευκός 417, 421
 Ἰωάννης Ἐφέσου 60, 164, 167
 Ἰωάννης Ζωναρᾶς 59, 115, 130, 142, 154, 155, 164, 178, 183, 199, 214, 219, 223, 227, 249, 274, 275, 276, 277, 281, 290, 301, 304, 305, 307, 317, 321, 330, 336, 380
 Ἰωάννης Θεσσαλονίκης 190
 Ἰωάννης Θρακικός 300
 Ἰωάννης Ἱεροσαλήμ 204, 205, 206, 208
 Ἰωάννης Κιματηρός 360
 Ἰωάννης Καμενιάτης 62, 250
 Ἰωάννης Κωνυός 412
 Ἰωάννης Κίνναμος 155, 317, 327, 345, 356
 Ἰωάννης Κουτοσφέρωνος 327
 Ἰωάννης Κουκουζέλης 34
 Ἰωάννης Κυριώτης Γεωμέτρης 283
 Ἰωάννης Λαζαρόπουλος 377, 396
 Ἰωάννης Λυδός 59, 114, 141, 159, 183, 282, 336
 Ἰωάννης Μαλάκας 93, 94, 115, 133, 141, 143, 154, 163, 170, 184, 187, 190, 198, 219, 221, 227, 321, 370
 Ἰωάννης Μαρρόπου 296
 Ἰωάννης Μεσσηνίτης 354
 Ἰωάννης, ἐπίσκοπος Ναρρῶν 158
 Ἰωάννης Νικίον 59, 114, 141, 164, 178, 189
 Ἰωάννης Περδρόμος (νόμος Κ / λεως) 92
 Ἰωάννης Ρήλας 279-80, 332
 Ἰωάννης ὁ Ρόδιος 92, 191
 Ἰωάννης Σαυλίτζης 62, 248, 249, 277, 278, 281, 290, 300-1, 305, 306, 307, 314, 317, 321, 325, 330, 358
 Ἰωάννης Σιχαράκιος 115, 142, 178, 190, 242, 352
 Ἰωάννης Στυλίτης 167
 Ἰωάννης Σύνκελλος 204, 205, 206, 208
 Ἰωάννης Συρόπουλος 340
 Ἰωάννης Σιολαστινός 70
 Ἰωάννης Τρέζης 185

Ἰωάννης Τρογιλίτης 162
 Ἰωάννης Νορτασιανός 111
 Ἰωάννης Νυμφόστομος 11, 111, 116, 117, 121, 127, 130
 Ἰωαννίκιος 230, 234
 Ἰωαννικ 408, 438
 Ἰωάννου, ὁ 244
 Ἰωάννου Σαυλίτζη Συναγιστής 300, 305, 306, 321, 325
 Ἰωάσαρ (= Ἰωάννης Στ' Κωνσταντινουπόλεως) 398
 Ἰδθ μοναχός 363, 364
 Ἰωήλ 115, 142, 178, 199, 214, 227, 249, 290, 301, 317, 347, 357
 Ἰωσηφός 296
 Ἰωσήφ Β' πατρ. Κ / λεως, 1416-1439) 428
 Ἰωσήφ Βυζαντινός 417
 Ἰωσήφ Γενεσιος 227, 248, 268, 278, 276, 277, 304
 Ἰωσήφ (Ἰωάννης Λαζαρόπουλος) 396
 Ἰωσήφ Καλόθετος 379, 380

Κ

Καβάσιλας Νεΐλος 399
 Καβάσιλας Νικόλαος 399
 Καδῶς, Σ. Ν. 50
 καθαρύουσα 26
 καθίσματα 324
 Καθολικὴ Ἱστορία (Βὰρ Ἑβραίου) 370
 Καθολικός (= ἡγήτης τῆς ἀρμενικῆς ἐκκλησίας) 87
 καθολικός κριτής 397
 καΐσαρ 91, 316, 336
 Κιαισάρεια Καππαδοκίας 87, 96, 97, 99, 100, 179, 260, 262, 266
 Κιαισάρεια Μαυριτανίας (Ἀφρικῆς) 141, 144
 Κιαισάρεια Παλαιστίνης 59, 89, 104, 113, 155, 296
 Κάλχρητι 388
 Καλέκας Ἰωάννης ΙΔ' (πατρ. Κ / λεως, 1334-1347) 388
 Καλέκας Μικρομήλ 407
 Καλλίνικος μοναχός 59, 127
 Καλλίπολις 402
 Καλλιπολίτης, Β. 106
 Καλλιστος Α' (πατρ. Κ / λεως, 1350-1354 καὶ 1355-1363) 387, 394
 Καλλιστος Νικηφόρος Ξανθοπούλος 115, 125, 127, 130, 134, 142, 155, 164, 170, 178, 183, 197, 254, 304
 Καλὸς Μ. Ἀσίας 280
 Καλόθετος Ἰωσήφ 379, 380
 Καλοκόρης, Κ. Δ. 45

- Καλονάρος, Π. Π. 253, 376
 Καματηρός Ἰωάννης 360
 Κημενιάτης Ἰωάννης 62, 250
 Καμπανία 292
 Κανανός Ἰωάννης 412
 κανδιδάτος 229
 Κάνδιδος 137
 Κανέλλης, Α. Χ. 73
 κανίκλειον 342, 382
 Κανόνες διὰ τὴν Θεοτόκον (Νικολάου Κατασκευπηνοῦ) 324
 Κανόνες μοναχικοὶ (Μ. Βασιλείου) 97
 Κανόνων συναγωγή Ἰωάννου Σχολαστικοῦ 70
 Καντακουζηνός Ἰωάννης Στ' (1347 - 1354) 359, 391, 392, 393, 395, 397, 398, 399, 401, 402, 431
 κανῶν (ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία) 34
 Κανῶν (Ἰωάννου Βιelaensis) 183
 Καππαδοκία 43, 87, 93, 96, 99, 100, 123, 148, 149, 179, 289
 Καραγιαννόπουλος, Ι. 68, 261
 Καραμούννη - Οἰκονομίδου, Μ. 107, 138, 373, 374
 Καράς, Σ. Ι. 36, 37, 38
 Καρδίτσα 107
 Καρολόμαχος βλ. Κάρολος ὁ Μέγας
 Κάρολος ὁ Μέγας (800 - 814) 177, 209, 210
 Κάραϊ 93, 103
 Καρούπολις Πελοποννήσου 221
 Καρχηδῶν 160, 162
 Κασσιόδωρος 133, 147, 157, 161
 Καστοριά 441
 Καστέριος 102
 Κατ' Αἴγυπτον τῶν μοναχῶν ἱστορία (Τιμοθέου, ἀρχιδιακόνου Ἀλεξανδρείας) 105, 120
 Κατὰ Γαλιλαίον (Ἰουλιανοῦ) 91
 Κατὰ τῶν δοξαζόντων εἰδήσεις προσκεκνημέναι (Νικηφόρου πατριάρχου) 224
 Κατὰ τοῦ Ἐνωτικοῦ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου (Ἰωάννου Εὐγενικοῦ) 421
 Κατὰ τοιζόντων (Νικολάου Κεβάσιλα) 399
 Κατακαλῶν 279
 Κατακαλῶν Κεκαυμένος 302
 Καταλανοὶ 398
 Κατάλογος τῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων (Χρονικὰ Τουρκικὰ) 446 - 7
 Κατάλογος τῶν τουρκικῶν ὀνομάτων τῶν πυλῶν Κ / λωας 443
 Κατάνη 208
 Κατασκέπη Πόντου 319, 324
 Κατασκευπηνός Νικόλαος 317, 319, 324
 Καταστάσεις (Συνεσίου Κυρήνης) 118
 Καυλέας Ἀντώνιος Β' (πατρ. Κ / λωας, 893 - 901) 242, 251
 Κανουκαλυβίτης Μάξιμος 395 - 6
 Καφφᾶ (Caffa) 436
 Κεψυμένος, Σ. Ι. 27, 30
 Κεφρηνός Γεώργιος 115, 127, 142, 154, 155, 164, 178, 183, 184, 185, 199, 211, 249, 275, 277, 290, 300, 301 - 2, 307, 321, 330, 370
 κείμενα ἀγριολογικά 63
 — ἀστρονομικά 68
 — βοτανικά 68
 — γεωπονικά 68
 — ζωολογικά 68
 — ἱατρικά 68, 71
 — ἱστορικά 77
 — μαθηματικά 68
 — νομοθετικά 68
 — πρακτικῆς σημασίας 20, 68, 77
 — στρατιωτικά 68, 76
 — φιλολογικά 77
 — φυσικά 68
 Κεκαυμένος 302
 Κεκαυμένος Κατακαλῶν 302
 Κερασούς 400
 κεράτιον 80
 Κέρκυρα 330, 359, 434
 Κεϋλάνη 150
 Κέφαλος Ἀμβρακικοῦ 194, 287
 Κέως 350
 Κηρουλάριος Μιχαὴλ Α' (πατρ. Κ / λωας, 1043 - 1058) 297, 298
 Κίεβον 427
 Κίλικια 128, 365
 Κιλίντς Ἀρσλάν Β' (σουλτάνος σελτζ., 1156 - 1192) 331
 Κινέζου 52
 Κίναμος Ἰωάννης 155, 317, 327, 345, 356
 Κιστερικιανῶν μονή (Pairis Ἀλσατίας) 349
 Κλαύδιος Ἰουλιανός βλ. Ἰουλιανός
 Κλεόπα Malatesta, σύζυγος Θεοδώρου Β' Παλαιολόγου, δευτέρου Πελοποννήσου 422
 Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς 261
 Κλήμης Ἀχιρίδης 249, 257, 316, 360
 Κλητορολόγιον Φιλοθέου 245, 269
 Κουαλίδης, Κ. 149
 Κοινή 26, 27
 Κοκροβίου μονή 243
 Κομίνης, Α. Δ. 66
 Κομνηνὴ Ἄννα 59, 60, 155, 183, 304, 305, 307, 308, 316, 317, 324
 Κομνηνὴ Θεοδώρα 327
 Κομνηνοὶ 42, 305, 317, 319, 326
 Κομνηνοὶ Τραπεζοῦντος (βλ. καὶ Μεγαλοκομνηνοὶ) 427

- Κομνηνός Ἀλέξιος Α' (1081 - 1118)
308, 309, 314, 315, 316, 319, 320,
322, 324, 325, 330, 380
- Κομνηνός Ἰωάννης Β' (1118 - 1143)
316, 322, 323, 324, 327, 345, 346,
355, 373
- Κομνηνός Μανουὴλ Α' (1143 - 1180)
326, 327, 329, 330, 331, 332, 334,
335, 336, 337, 338, 339, 343, 345,
346, 356, 373
- Κομνηνός μοναχός 407 - 8
- Κομνηνός Νικηφόρος 336
- Κοινδάρης, Γ. Γ. 201
- κοντάκιον 34
- Κοντοστέφανος Ἰωάννης 327
- Κορκαῖς, Α. 448
- Κόρινθος 343
- Κόριππος 162
- Κορυτσά 314
- Κορώνη 263
- Κοσμάς ὁ ἱερεὺς 284
- Κοσμάς Ἰνδικοπλεστής 150
- Κουγέας, Σ. 261
- Κούζης, Α. 72
- Κουκκίδης, Κ. 29
- Κουκουζέλης Ἰωάννης 34
- Κουκουλέας, Φ. 32
- Κουμάνοι 319, 320, 322, 331, 339, 352
- κουροπαλάτης 300, 302, 332, 384, 393,
394
- κρατήματα 34
- Κρέμος, Π. 266
- Κρεμόνα 271
- Κρήτες 285
- Κρήτη 34, 236, 244, 246, 255, 258,
263, 271, 281, 285, 286, 287, 372,
395, 398, 407, 417, 435, 437, 442
- Κρήτης ἀλωαίς (Θεοδοσίου Διακόνου) 271
- Κρητική Σχολή 44
- Κριμαία 208, 343, 436, 439
- Κρίσπος, υἱὸς Μ. Κωνσταντίνου 89
- κριτής 293
- κριτής τοῦ βήλου 342
- Κροκόβουλος Μιχαὴλ 61, 429, 446
- Κρόναχα (Λεοντίου Μαχαίρα) 416
- Κρότων 157
- Κρομμύς (+803 - 814) 216, 217, 221,
288
- Κρομμύς Μαρτίνος 447, 448, 449
- Κρυπτοφέρση 164
- Κτηματολόγιον ἠθῶν 290, 302
- κτηνιατρική 73
- Κυδωνία Δημήτριος 60, 402 - 3
- Κυζικηνός Θεόδωρος 368
- Κύζικος 60, 104, 113, 202, 293, 370
- Κύθηρα 263
- Κυλλήνιος 103
- Κύπρος 111, 179, 180, 187, 196, 204,
205, 207, 246, 329, 339, 359, 361,
369, 384, 385, 395, 404, 416, 417,
445
- Κυρήνη 117
- Κυριακίδης, Στ. 261
- Κυριακός Ἀναστάσιος 34
- Κυριακός Pizzicollì ὁ ἐξ Ἀγκῶνος 423,
437
- Κύριλλος 234 - 5, 257
- Κύριλλος Μινεμβασίας 428
- Κύριλλος Σιωθπολίτης 134, 148, 149,
162
- Κύριλλος Φιλέωτης 317, 319, 324
- Κυριώτης Ἰωάννης Γεωμέτρης 283
- Κύρος 61, 114, 125, 130
- καδιέκελλος 67
- Κωδινός Γεώργιος Κουροπαλάτης 282,
384, 393, 394, 425
- Κωδιεὶ Θεοδοσιακός 69, 114, 124
- Κωδιεὶ Ἰουστινιανοῦ 150, 253
- Κωδιεὶ πολιτικός Μολδαβίας 70
— Οὐγγροβλαχίας 70
- Κωνσταντία (θυγάτηρ Φρειδερίκου Β'
Hohenstaufen) 361, 362
- Κωνσταντία (Σαλαμίς) Κύπρου 111
- Κωνσταντῖνος Α' (324 - 337) 60, 80,
89, 90, 96, 104, 106 - 8, 110, 113,
124, 134, 136, 138, 173, 321, 425
- Κωνσταντῖνος Β' (337 - 340) 106, 110
- Κωνσταντῖνος Ε' (741 - 775) 26, 201,
205 - 6, 207, 224
- Κωνσταντῖνος Στ' (780 - 797) 209, 221,
230
- Κωνσταντῖνος Ζ' Πορφυρογέννητος (913 -
959) 36, 58, 60, 61, 87, 136, 151, 154,
155, 182, 219, 227, 245, 248, 249,
254, 264, 265, 268 - 70, 272, 276,
277, 278, 281, 287
- Κωνσταντῖνος Η' (1025 - 1028) 293
- Κωνσταντῖνος Θ' Μονομάχος (1042 -
1055) 296, 297, 304
- Κωνσταντῖνος ΙΑ' Παλαιολόγος (1449 -
1453) 424, 431, 433, 434, 437
- Κωνσταντῖνος Ἀγγελος, σεβαστοκράτωρ
337
- Κωνσταντῖνος Ἀκροπολίτης 190, 229, 380
- Κωνσταντῖνος Ἀργούς 254
- Κωνσταντῖνος Ἀρμενόπουλος 69, 397
- Κωνσταντῖνος Δραγάσης (= Κωνσταντῖ-
νος ΙΑ' Παλαιολόγος) 433
- Κωνσταντῖνος - Κύριλλος 234 - 5, 257
- Κωνσταντῖνος Λάσκιας 227, 440
- Κωνσταντῖνος Λεικούδης 304
- Κωνσταντῖνος Λουκίτης 382
- Κωνσταντῖνος Μανασσῆς 115, 142, 160,
178, 185, 199, 214, 249, 275, 290,

317, 321, 330, 335 - 7, 356, 370
 Κωνσταντῖνος, υἱὸς καὶ συγκυβερνήτης
 Βασιλείου Α' Μακεδόνος (869-879) 232
 Κωνσταντῖνος, υἱὸς Μιχαήλ Ζ' 315
 Κωνσταντῖνος Φιλόσοφος 115, 417
 Κωνσταντινουπόλεως Πάτρια 59, 152,
 203, 282, 394
 Κωνσταντινουπόλεως Περιγραφή (ἀνω-
 νόμου) 310
 Κωνσταντινουπόλεως Χρονικὸν (ἀγνώ-
 στου συγγραφέως) 219
 Κωνσταντινουπόλεως Χρονικὸν (=Πα-
 σχάλιον Χρονικὸν) 186
 Κωνσταντῖος Α' Χλωρός (305 - 306) 110,
 172
 Κωνσταντῖος Β' (337 - 361) 91, 94, 107,
 109, 172, 173, 287
 Κωνσταντῖος Ἴάλλος 106, 107
 Κωνσταντόπουλος, Κ. Μ. 84
 Κωνσταντόπουλος, Ν. Κ. 37
 Κώνστας (337 - 350) 106, 107, 172, 194
 Κωτσάκης, Δ. Δ. 75

Α

Ααδίσλαος Α' Ούγγαρος (1077-1095) 323
 Ααζαρέπουλος Ἰωάννης 377, 396
 Αάζαρος μοναχὸς 296
 Αακεδαίμονια 381
 Αακτάντιος 89
 Αακωνική 441
 Αάμπρος, Σπ. 59, 96, 200, 279, 285,
 310, 337, 350, 352, 353, 359, 392,
 399, 402, 407, 413, 420, 421, 422,
 423, 424, 428, 430, 433, 434, 438,
 439, 440, 444, 445, 446, 449
 Αάμψικος 395
 Ααμφίδης, Ο. 304, 414
 Αανδόλφος Sagux 177, 178, 198, 214,
 249, 292
 Ααόνικος Χαλκοκονδύλης 52, 377, 393,
 409, 435, 437 - 8, 446, 447
 Ααυρίδας, Β. 152, 240, 301, 312, 413
 Αάπηθος 179
 Αάρισα 252, 289
 Αάσκαρις Θεόδωρος Α' (1204 - 1222)
 355, 373
 Αάσκαρις Θεόδωρος Β' (1254 - 1258)
 362, 364, 365, 366, 370
 Αάσκαρις Κωνσταντῖνος 227, 440
 Αατρανόν 335
 Αατινική αυτοκρατορία Ἀνατολῆς 353
 Ααῦνοι 399, 339, 351, 415
 Ααύρας μονή 286, 287
 Ααύρας νέας μονή 115
 Ααύριον 106

Ααυσιανὸν (Παλλάδιου Ἐλενοπόλεως)
 59, 120
 Ααῦσος 120
 Ααββάχεια 110
 Ααιτουργία 33
 Ααιτολόδης Κωνσταντῖνος 304
 Ααιῦλας ἐκδόσεις 58
 Αακαπηνὸς Ρωμανὸς Α' (920 - 944) 254,
 262, 263, 264, 265, 267, 274, 275,
 277, 278
 Ααμεσὸς 187
 Ααονάρδος Χῖτος 426 - 7
 Ααόντιος Βυζάντιος 114, 141, 145
 Ααόντιος Μαχαίρας 409, 416
 Ααόντιος Νεαπόλεως Κύπρου 180, 187
 Ααέσβος 244, 407, 409, 415, 431
 Ααυκάδεια Νασούσης 287
 Ααύκαρος Κύπρου 339
 Αέων Α' (457 - 474) 137
 Αέων Γ' Ἰσαυρος (717 - 741) 200, 201,
 202, 203, 204, 205, 255
 Αέων Δ' (775 - 780) 26
 Αέων Ε' Ἀρμένιος (813 - 820) 217, 218,
 220, 223, 224, 230, 237, 247, 248,
 276, 293
 Αέων Στ' Σοφὸς (886 - 912) 61, 69, 182,
 232, 241, 243, 245, 251, 252, 255 - 6,
 258, 259, 262, 263, 264, 265, 268,
 269, 276, 278, 279, 287, 292, 322
 Αέων Θ' (πάπας Ρώμης, 1049 - 1054)
 297 - 8
 Αέων Ἀαχρίδος 297
 Αέων Γραμματικὸς 115, 141, 178, 198,
 214, 220, 249, 273, 274, 275, 289
 Αέων διάκονος 233
 Αέων Διάκονος (ἱστορικὸς) 155, 271, 272,
 279, 280 - 1, 301, 319
 Αέων Ἰακτάνης 208
 Αέων ἐκ Κουθήρων 263
 Αέων Παφλαγον 254
 Αέων Συναδων 283
 Αέων Φιλόσοφος 279
 Αέων Φωκῆς 287
 Αέων Νομισματικῆς 249, 251
 Ααβδαρῖνος Ἀνδρέας 400
 Ααβάνιος 59, 92, 96, 97, 100 - 1, 102
 Αακίνιος 126
 Ααυταριανὸς 272
 Ααυγοβάρδος 179, 182
 Ααγοθέτης 227, 248, 249, 272, 273, 274,
 275, 277, 289, 301, 321
 Ααγοθέτης τοῦ δρόμου 337, 342, 348
 Ααγοθέτης τῆς ἐκκλησίας, μέγας 443
 Ααγοθέτης μέγας 380, 383, 407, 433, 434
 Αάγοι 65, 66
 Αάγοι ἱστορικοὶ 53
 Αάγοι Ἱστορικοὶ (Ὀλυμπιοδῶρον Ἰη-

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

βδων) 121
 Λόγος (-ου) ('Αλεξίου Μακρεμβολίτου) 389
 — ('Αρτέθα) 261
 — (Βαζλαχίμ Καλαβρού) 388
 — (Γαβριήλ Θεσσαλονίκης) 412
 — (Γεωργίου Γεμιστού) 422
 — (Γρηγορίου 'Αντιόχου) 387
 — (Γρηγορίου Ναζιανζηνού)
 99, 189
 — (Δημητρίου Κυδωνή) 402
 — (Δημητρίου Κυζίκου) 294
 — (Εύθυμιου Ζιγαβηνοῦ) 314,
 315
 — (Εύθυμιου Μιλάκη) 331
 — (Εύθυμιου Τορνίκη) 348
 — (Εύσεβιου Καισαρείας) 90
 — (Εύσταθίου Θεσσαλονίκης)
 338
 — (Θεμιστίου) 98
 — (Θεοδώρου Β' Λασικάρεως)
 363
 — (Θεοφυλάκτου 'Αγρίδος)
 315
 — (Θωμά Μαγίστρου) 381
 — ('Ιουλιανού αυτοκράτορος) 91
 — ('Ιωάννου Δαμασκηνού)
 204, 207, 208
 — ('Ιωάννου 'Ιερουσαλήμ) 208
 — ('Ιωάννου Μυροδόπου) 297
 — ('Ιωάννου Σταυρακίου) 352
 — ('Ιωάννου Συροπούλου) 340
 — ('Ιωάννου Χρυσοστόμου) 116
 — ('Ιωσήφ Βρυεντίου) 417
 — (Κοσμά τοῦ Ιερῆος) 284
 — (Κων / νου Μανασσή) 336 - 7
 — (Λιβανίου) 100
 — (Μανουήλ Β' Παλαιολόγου)
 413
 — (Μανουήλ 'Ολοβόλου) 372
 — (Μάρκου Εὐγενίου) 420
 — (Μιχαήλ ἐξ 'Αγγίλου) 329
 — (Μιχαήλ ἐκ Θεσσαλονίκης)
 332
 — (Μιχαήλ Χωνιάτου) 350
 — (Μιχαήλ Ψελῶ) 305
 — (Νικήτα Χωνιάτου) 62, 357
 — (Νικηφόρου πατριάρχου) 224
 — (Νικηφόρου Βλεμμύδου)
 364 - 5
 — (Νικηφόρου Χρυσοβέργη) 351
 — (Νικολάου Καβάσιλα) 399
 — (Συμεών τοῦ Νέου Θεολό-
 γου) 295
 — (Συμμάχου) 112 - 3
 — (Συνεσίου Κυρήνης) 118
 — (Φιλοθέου, πατρ. Κ / λεως)
 397

Λόγος ἐπιτάφιος εἰς Θεόδωρον Παλαιολόγον (Μανουήλ Β' Παλαιολόγου) 413
 Λόγος ἐπιτάφιος εἰς Φωκίαν Β' Πολυκαύστην (Θεοδώρα Β' Αντιόχειος) 363
 Λόγος τῆ καθ' ἐκείνου περιόδου (Γρηγορίου Β' Κοπταίου) 369
 Λόγος νομοθετητικός πρὸς βυζαντινὰ ('Ανωθύμιου) 303
 Λόγος συμβουλευτικός πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Μανουήλ Β' Παλαιολόγου) 413
 λόγος χρυσόβουλλος 67
 Λυδίων 59, 346
 Λυβίου Βυζαντινῆ 57, 58
 Λυδούβριος ΙΔ' (1643 - 1715) 57
 Λουκᾶς ὁ Νέος, ὁ Στυριώτης 266, 318
 Λουκᾶς Νοταρᾶς 124
 Λουκᾶς ὁσιος (νότις Φωκίδος) 43, 266
 Λουκᾶς Στυλιῆς 60, 281 - 2
 Λουκιανός 261
 Λουκιῆς Κωνσταντῖνος 382
 Λουσιτανία 183
 Λυδία 159
 Λυδὸς 'Ιωάννης 59, 114, 141, 159, 183,
 282, 336
 Λυκία 287
 λῦσις 67
 Λυδῶν 135, 366

M

Μαγγάνιον μονή 398
 Μαγισμᾶς 139
 μάγιστρος 127, 153, 155, 185, 227, 244,
 248, 249, 251, 258, 272, 274, 275,
 277, 287, 289, 291, 294, 305, 321,
 377, 381
 Μαγνέντιος (350 - 353) 106
 Μάγνος ὁ ἐκ Καρρῶν 93, 103
 Μαδδᾶρα 213
 Μάδυτα 369
 Μάδυτος 35
 μαθηματικά 74
 μαίστωρ (μουσικοδιδάσκαλος) 34
 μαίστωρ τῶν ρητόρων 332
 Μακάριος Μελισσηνός 435
 Μακεδονία 107, 173, 246, 257, 315, 360
 Μακεδονιανὸν 97
 Μακεδονικὴ δυναστεία 257, 299
 Μακεδονικὴ Σχολή 44
 Μακεδόνων δυναστεία 42
 Μακρεμβολίτης 'Αλέξιος 389
 Μαλάκης Εὐθύμιος 331, 348
 Μαλάλας 'Ιωάννης 93, 94, 115, 133, 141,
 143, 154, 163, 170, 184, 187, 190,
 198, 219, 221, 227, 321, 370

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Μαλαχῆς Μανουήλ 435, 443, 447 - 8
 Μαλαχῆς Νικόλαος 447
 Μαλαχῆς Μιχαήλ 270
 Μάλγος 133, 136, 285
 Μαμαλάκης, Ι. 422
 Μάμαντος ἀγ. μονή 295, 325
 Μαμελοῦκοι 359, 445
 Μαμερτῖνος 92
 Μανασσῆς Κωνσταντῖνος 115, 142, 160, 178, 185, 199, 214, 249, 275, 290, 317, 321, 330, 335 - 7, 356, 370
 Μανιχαῖοι 239, 241
 Μανουήλ Α' Κομνηνός (1143 - 1180) 326, 327, 329, 330, 331, 332, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 343, 345, 346, 356, 373
 Μανουήλ Β' Παλαιολόγος (1391 - 1425) 61, 153, 407, 411, 413, 420, 422, 434, 434, 438
 Μανουήλ Ἀδριανουπόλεως 217
 Μανουήλ Καλέκας 407
 Μανουήλ Μαλαχῆς 435, 443, 447 - 8
 Μανουήλ Ὀλόβωλος 371 - 2
 Μανουήλ Φιλῆς 377, 386
 Μανουήλ Χρυσάφης 34
 Μανουήλ Χρυσολωρᾶς 411
 Μαξιμιανός (286 - 305 καὶ 307 - 308) 87, 89
 Μαξιμῖνος (309 ἢ 310 - 313) 89
 Μάξιμος (384 - 388) 104
 Μάξιμος ὁ Κουσοκαλιβίτης 395, 396
 Μάξιμος (Μανουήλ) Ὀλόβωλος 371
 Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς 189
 Μάξιμος Πλανούδης 184
 Μαργαρίτα Δανάια, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας (1387 - 1412) 414
 Μαρία τῆς Ἀντιοχείας, σύζυγος Μανουήλ Α' 336
 Μαρία ἡ Νέα 252
 Μαρτῖνος Σανούδος Τορσέλλο ὁ πρεσβύτερος 377, 385
 Μάριος Aventicensis 129
 Μιχαελλῖνος κόμης 114, 141, 144
 Μιχαελλος ὅσιος 132, 158
 Μαρικανὴ Βιβλιοθήκη 353, 370
 Μαρικανός (450 - 457) 138, 172
 Μάρκος ἀγ. (ναὸς Βενετίας) 43
 Μάρκος Διάκονος 60, 122
 Μάρκος Εὐγενικός 417, 419, 421, 428
 Μάρκος μοναχός 254
 Μαρτῖνος Κρούσιος 447, 448 449,
 Μαρτύριον ἀγ. Ἀρέθα καὶ συντρόφων 146 - 7
 Μαρτύριον δέκα πέντε μαρτύρων (Θεοφυλάκτου Ἀχρίδος) 315
 Μαρτύρων βίος 216
 Μαρτύρων τεσσαράκοντα δύο βίος 227, 230
 Μασσαλιανοὶ 315
 Ματθαῖος Πλασάτης 384
 Ματθαῖος Μυρέων 286, 432, 449
 Μαύρος Ὁλόβωλος 176, 288
 Μαυρίκιος (582 - 602) 61, 77, 180, 182, 183, 194, 255, 270
 Μαυριτανία 144
 Μαῦροι Ἀφρικῆς 162
 Μαυροπόλιου - Τσιούμας, Ν. 50
 Μαυρόπουλος Ἰωάννης 296
 μαφριάν 370
 Μαχριαῖος Λεόντιος 409, 416
 Μάχη τῆς Βάρνας (Πατριστασιολογίου Ζωτικῆς) 426
 Μέγα Ἐπιτομολογικόν 284
 Μεγαλοκομνηνοὶ (βλ. καὶ Κομνηνοὶ Τραπεζούντας) 382, 400, 414
 Μεγάλου Ἀγρού μονή 218, 371
 Μεγαριεὶ 441
 μέγας δαμῆστικος 307, 398
 μέγας δούξ τοῦ βυζαντινοῦ στόλου 424
 μέγας δρουγγάριος τῆς βιγλης 321, 337
 μέγας ἐκκλησιαρχικός 428
 Μέγας Κομνηνός, Ἀλέξιος Δ' Τραπεζούντας (1412 - 1429) 433
 μέγας λογοθέτης 380, 383, 409, 433, 434
 μέγας λογοθέτης τῆς ἐκκλησίας 443
 Μέγας Χρονογράφος 210, 219
 Μεθόδια (βλ. καὶ Μιθάνος) 158
 Μεθόδιος Α' (πατρ. Κ / λεως, 842 - 846) 219, 225, 230, 231
 Μεθόδιος 234 - 5, 257
 Μεθόνης 317, 318, 326
 Μελανία ἡ Νέα, ὅσια 114, 125, 136
 Μελέτη (Δημητρίου Κυζίκου) 294
 Μελέτη περὶ φυλῶν συμφώνων 70
 Μελέτιος ὅσιος 317, 318 - 9, 326, 328
 Μελίχ 396
 Μελισσηνός Μακάριος 435
 Μελιτηνὴ 134, 283, 370, 371
 Μελιτηνός Θεοδόσιος 115, 141, 178, 198, 214, 249, 273, 274, 275, 289
 μελουργός 34
 Μένανδρος Πρωτόητορ 59, 154, 155, 166, 169, 170, 183, 285, 310
 Μεραβὴ Σαμοσάτων 136
 Μεροβιγγεῖοι 169
 Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη (Κ. Σάθα) 58
 Μεσαρίτης Ἰωάννης 354
 Μεσαρίτης Νικόλαος 354
 Μεσόγειος 333, 395
 Μεσποταμία 96, 152, 167, 295
 Μεσσήνη (Σικελίας) 440
 Μετέωρα 398, 405
 Μετοχίτης Θεόδωρος 377, 383
 Μηλιαράς, Κ. 410
 μηναῖα 64

- Μηνᾶς 382
 μηνολόγια 63
 Μηνολόγιον Βασιλείου Β' 44, 216, 217, 223, 237
 Μητσάκης, Κ. 38
 Μικρά Ἀσία 116, 120, 124, 164, 180, 209, 265, 266, 280, 285, 300, 305, 350, 355, 387, 392, 410, 417, 431
 Μικρὰ κατήχησις (Θεοδώρου Στουδίτου) 222
 μικρογραφία 20, 41, 42, 43, 50
 μικροτεχνία 42, 44, 49
 Μιλᾶνον (βλ. καὶ Μεδιόλανα) 88, 410
 Μίλητος 151
 μιλαρήσιον 80
 Μιλούτιν (ἡγεμῶν Σερβίας, 1282 - 1321) 383
 Μισυπόγων (Ἰουλιανῶ) 91
 Μιχαήλ Α' Ραγκαβῆς (811 - 813) 218, 220, 224, 236, 237, 276, 300
 Μιχαήλ Β' Τραυλῆς (820 - 829) 231
 Μιχαήλ Γ' (842 - 867) 226, 227, 231, 264, 276
 Μιχαήλ Δ' Παφλαγῶν (1034 - 1041) 196, 305
 Μιχαήλ Στ' Στρατιωτικὸς (1056 - 1057) 300
 Μιχαήλ Ζ' Δούκας (1071 - 1078) 304, 305, 315
 Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος (1261 - 1282) 367 - 8, 369, 370, 372, 376, 378, 380, 386
 Μιχαήλ Α' Κηρουλλάριος (πατρ. Κ / λεως, 1048 - 1058) 297, 298
 Μιχαήλ Γ' ἐξ Ἀγγιᾶλου (πατρ. Κ / λεως, 1170 - 1178) 329
 Μιχαήλ Α' Ἄγγελος, δεσπότης Ἰπείρου (1204 - 1215) 359
 Μιχαήλ Β' Ἄγγελος, δεσπότης Ἰπείρου (1231 - 1271) 361, 363, 364
 Μιχαήλ Ἀγιοθεοδοσίτης 337
 Μιχαήλ Ἀποστόλιος 435
 Μιχαήλ Ἀρχαγγέλου μονῆ ἕρους Αὐξεντίου 367
 Μιχαήλ Ἀρχαγγέλου μονῆ Πόντου 319, 324
 Μιχαήλ Ἀτταλειάτης 70, 305 - 6, 307, 317, 321, 325
 Μιχαήλ βοσβόδας 449
 Μιχαήλ - Βόρις (τσάρος Βουλγαρίας, 852 - 889) 247, 257, 361
 Μιχαήλ Γλυκάς 115, 142, 178, 199, 214, 249, 290, 301, 317, 321, 330 - 1
 Μιχαήλ Διαβόλεως 314
 Μιχαήλ Δούκας 431
 Μιχαήλ ἐκ Θεσσαλονίκης 332
 Μιχαήλ Ἰταλικὸς 327
 Μιχαήλ Κριτόβουλος 61, 429, 446
 Μιχαήλ Μακένος 270
 Μιχαήλ μοναχὸς 222, 244
 Μιχαήλ Μονάρετος 377, 400, 409, 414
 Μιχαήλ Σύγγειλος 229, 237, 245, 393
 Μιχαήλ Σύρος 115, 142, 178, 199, 214, 249, 290, 317, 341, 371
 Μιχαήλ Χωνιάτης 337, 347, 350
 Μιχαήλ Ψελλῆς 59, 60, 70, 290, 300, 303, 304, 307, 317, 321, 325
 Μιχαήλ, Π. 45
 μνημεῖα τέχνης 19, 20, 39
 Μνημόνιον Ogerius 368
 Μογαρισσοί 148
 Μογγόλοι 401, 412, 421
 Μολδαβία 70
 μουλνδδόβουλλα 246, 312, 344, 373
 Μουφερράτος, Α. 201
 Μονεμβασία 424, 428, 435, 448
 Μονεμβασιάς Χρονικὸν 170, 178, 199, 214, 249, 290, 310, 446
 μονῆ ἁγ. Αἰκατερίνης Σινᾶ 368
 — τῶν Ἀκουμήτων (νέα) 132, 158
 — τῶν Ἀκουμήτων (παλαιὰ) 132
 — Ἀγάρων Ὀλύμπου Βιθυνίας 218
 — ἁγ. Βασιλείου ἁγ. Ὄρους 251
 — Βατοπεδίου 353, 395, 396
 — Biclaram 183
 — Δαλμάτου Κ / λεως 124
 — ἁγ. Δημητρίου Κ / λεως 367 - 8
 — Δοχειαρίου 44
 — Θεοτόκου Κεχαριτωμένης 322, 324
 — Θεοτόκου εἰς Πέτριτζον 307
 — ἐν τῇ Κατασκέπῃ Πόντου 319, 324
 — τῶν Κιστεριανῶν τοῦ Pairis 349
 — Κοκοροβίου 243
 — Κρουπτοφέρρης 164
 — Λαύρας 286, 287
 — Λαύρας Νέας ἁγ. Σάβα 145
 — ὁσ. Λουκᾶ Φουλῆδος 266
 — Μαργάνων Κ / λεως 398
 — ἁγ. Μάμαντος Ξηροκόκου 295, 325
 — Μεγάλου Ἄγρου 218, 371
 — ἀρχαγγέλου Μιχαήλ (ἐν Κατασκέπῃ Πόντου) 319, 324
 — ἀρχαγγέλου Μιχαήλ (ἕρους Αὐξεντίου) 367
 — τοῦ Monte Cassino 113, 177
 — ἁγ. Νικάνορος (Ζάβορδας) 311
 — Ξηροποτάμου 403, 438, 439
 — Παναγίας Ἐδεργέντιδος 354
 — Παντελεήμονος 353
 — Παντοκράτορος Κ / λεως 323
 — Ἁγ. Παύλου (St. Paul) Ἄθω 403, 439
 — Petchersky 320
 — Προδρόμου Σερρών 397

- Ρουφριναντών 127
 — άγ. Σάββα 203, 234
 — Σακκαριδιανός Βουδίας 221
 — Santa Croce in Fonte Avellana 159
 — Σινά 387
 — Στουδίου 34, 221, 236, 243, 295, 308, 380
 — Σωσάνδρου 365
 — Σωτήρος Μεταώρων 398
 — Υλκινδάρτου 341, 353
 — Χόρτζε 230, 383, 392
 — Veszprém 295
 — Χιρόπολιτου 403, 438, 439
 — Zukuin 145
 Μονοθελητισμός 189
 Μονοφυσίται 131, 167, 180, 189
 Μονοφυσισμός 146, 149, 158, 161, 189
 Μονοφύα προς Δημητρίου Τορνίκην (Ευθυμίου Τορνίκην) 348
 Μονοφύα εις Θάνατον Ειρήνης (Βασιλείου Αγριδηνού) 329
 Μονοφύα εις Έλένην (Υπομονήν) Παλαιολογίαν (Γεωργίου Γεμιστού) 422
 Μονοφύα προς Ευθύμιου Μαλάκην (Ευθυμίου Τορνίκην) 348
 Μονοφύα επί τοις έν Θεσσαλονίκη πεσούσι (Δημητρίου Κυδώνη) 403
 Μονοφύα επί τη άουδίμω βασιλίδι Κλεόπη (Γεωργίου Γεμιστού) 422
 Μονοφύα εις τον θάνατον Μανουήλ Α' (Ευσταθίου Θεσ/νίκης) 339
 Μοραβία 235, 257
 Μοραβοί 269
 Μορέως δεσποτάτων 422
 Μορέως Χρονικών 59, 375 - 6
 Μουσινόπολις Θράκης 353
 Μόσχα Βιβλιοθήκη 309
 Μοτασσίμ, γαλιφης Βαγδάτης (833 - 842) 228
 Μουράτ Α' (σουλτάνος, 1362 - 1389) 397, 438
 Μουράτ Β' (σουλτάνος, 1421 - 1451) 412, 434
 μουσική (ώς ιστορική πηγή) 19, 33-36
 — βυζαντινή 33, 34, 35, 36, 38
 — εκκλησιαστική 33, 34
 — κοσμική βυζαντινή 33, 36
 — πρωτοχριστιανική 33
 Μουσουλμάνοι 291, 308
 Μπαλάνος, Δ. Σ. 63
 Χ. Μπάρα - Πάλλα 194, 287
 Μπίρης, Κ. Β. 33
 Μπόγκας, Β. 30
 Μπόνης, Κ. Γ. 303, 331
 Μπουστρούς Τζορτζής 445
 Μύλασα 109
 Μύρινα Μ. Ασίας 164
 Μυριβιβλίος 240 (βλ. και Βιβλιοθήκη Φωτίου)
 Μυστικός Νικόλαος Α' (πατρ. Κ / λωός, 901 - 907 και 912 - 925) 62, 256, 258, 259
 Μυστράς 424, 437
 Μυτιληνάτος Χριστόφορος 293
 Μυτιλήνη 110, 140, 342, 419, 426
 Μωαβίτας (γαλιφης, 661 - 680) 188
 Μωάμεθ Α' (σουλτάνος, 1413 - 1421) 427, 438
 Μωάμεθ Β' (σουλτάνος, 1451 - 1481) 423, 427, 429, 430, 433, 434, 436, 438, 439, 443
 Μωαμεθανοί 190, 234
 μωσαϊκά 41, 43, 48
 Μωσής εκ Χωρηγής 114, 140
- N**
- Ναζιανζηνός Γρηγόριος 34, 94, 96, 99, 100, 179, 189
 Ναζιανζός Καππαδοκίας 99
 Ναθαναήλ (-Νικηφόρος Νούμμος) 382
 Ναΐται Ίππόκλι 346
 ναός δικταγωνικός 43
 — σταυροικός 40
 — σταυροειδής 43
 Νάουσα 287
 Ναύπακτος 335, 358, 360
 Ναύπλιον 433, 441, 447
 Ναυπλιώτης, Γ. Κ. 244
 Νικητικός Νόμος Ροδίου 70, 213
 Νέα Έκκλησία 43, 240
 Νέα Ίστορία (Ζωσίμου) 133
 Νέα Λαύρα άγ. Σάββα 145
 Νέα Μονή Χίου 43
 νέα ιστορία 53
 Νέα Πάτρα (Υπάτη) 331, 398
 Νεάπολις Ίταλίας 440
 Νεάπολις (Λεμεσός) Κύπρου 180, 187
 νεαρά Ήρακλείου 25-a. 629 25
 νεαρά Κωνσταντίνου (ε) Μονομάχου δια την Νομικήν Σχολήν Κ / λωός 296
 νεαρά 67, 70, 241, 397
 νεαρά Βασιλείου Α' 241
 νεαρά Ίουστινιανού 59, 150
 νεαρά Λέοντος Στ' 61, 241, 256
 νεαρά Ρωμανού Λεκαπηνού 262
 Νέα Τακτικά 263
 Νεβρίδιος 117
 Νεγράν 146, 158, 188
 Νεϊλος άγ. εκ Rossano 290, 291
 Νεϊλος Δοξαπατρής 324
 Νεϊλος Καβάσιλας 399
 Νεκρά Θάλασσα 134

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Νεκτάριος (πατρ. Κ / λωος, 381 - 397)
117
- Νεμάνια Στέφανος - Συμεών (1113 -
1199) 341, 352, 353
- Νεμανιδών δυναστεία 341
- Νεοκαισάρεια Πόντου 96
- Νεόφρων (Γ. Σχολαρίου) 431
- Νεόφυτος δ' Ήγγλειστος 339 - 40
- Νεπωτιανός 293
- Νεστοριανισμός 123, 136, 161
- Νεστοριανοί 131
- Νεστοριανός 164
- Νεστόριος (πατρ. Κ / λωος, 428 - 431)
127 - 8, 153, 161
- Νέστορος Χρονικόν 115, 142, 178, 199,
214, 249, 290, 317, 320
- Νέστωρ μοναχός 320
- Νήφρων Α' (πατρ. Κ / λωος, 1310 - 1314)
444
- Νήφρων μοναχός 395, 396
- Νίκαια 88, 94, 208, 209, 215, 229, 353,
354, 355, 359, 361, 362, 363, 364, 366,
369, 371, 378, 383, 400, 432
- Νικάνορος αγ. μονή (Ζάβορδας) 311
- Νίκης βωμός εν Ρώμη 112, 113
- Νικήτας Ἀμνιάτης 209, 221
- Νικήτας Δαυιδ Παφλαγών 229, 237, 265
- Νικήτας Θεσσαλονίκης 115, 142, 178,
190, 332
- Νικήτας Μάγιστρος 244, 258
- Νικήτας εκ Παφλαγονίας 234
- Νικήτας Σιγηθάτος 290, 295, 308 - 9
- Νικήτας Χωνιάτης (Ἀκομινάτης) 62,
127, 155, 338, 346, 347, 350, 355 - 7,
366, 370, 376, 380, 432, 435
- Νικηφόρος Α' (802 - 811) 216, 217, 220,
221, 236, 237, 238, 310
- Νικηφόρος Β' Φωκάς (963 - 969) 271,
272, 277, 278, 279, 285, 286, 287,
292
- Νικηφόρος Γ' Βοτανειάτης (1078 -
1081) 44, 305, 306, 317, 343
- Νικηφόρος Α' (πατρ. Κ / λωος, 806 -
815) 59, 115, 141, 178, 185, 187,
198, 211, 214, 217, 223, 224, 227,
228, 229, 239, 261, 285, 321
- Νικηφόρος Βλεμμύδης 59, 364 - 5, 366
- Νικηφόρος Βρυέννιος 301, 304, 305,
316 - 7, 324, 325
- Νικηφόρος Γρηγοράς 60, 230, 243, 366,
377, 378, 392 - 3, 397, 432, 435, 437
- Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος 115,
125, 127, 130, 134, 142, 155, 164,
170, 178, 183, 197, 254, 301
- Νικηφόρος Κομνηνός 336
- Νικηφόρος Ούρανός 168, 291 - 2
- Νικηφόρος Σκευοφύλαξ 180, 220, 230
- Νικηφόρος Φιλόσοφος 242, 251
- Νικηφόρος Χούμνος 377, 381 - 2
- Νικηφόρος Χρυσοβέργης 347, 351
- Νικίου (πόλις) τῆς Κάτω Αἰγύπτου 59,
115, 141, 164, 178, 189
- Νικολαΐδης, Σ. 37
- Νικόλαος Α' Μυστικός (πατρ. Κ / λωος,
901 - 907 και 912 - 925) 62, 256,
258, 259
- Νικόλαος Γ' (πατρ. Κ / λωος, 1084 -
1111) 316
- Νικόλαος Α' (πάπας Ρώμης, 858 -
867) 231 - 2
- Νικόλαος Γ' (πάπας Ρώμης, 1277 -
1280) 368
- Νικόλαος Ε' (πάπας Ρώμης, 1447 -
1455) 426, 427
- Νικόλαος Είρηνικός 362
- Νικόλαος Καβάσιλας 399
- Νικόλαος Κατασκεπηνός 317, 319, 324
- Νικόλαος Μαλαζός 447
- Νικόλαος Μεθώνης 317, 318, 326
- Νικόλαος Μεσαριτής 354
- Νικόλαος δ' Νέος 252, 267
- Νικόλαος Στουδίτης 236
- Νικόλαος (συγγραφεὺς τοῦ βίου τοῦ αγ.
Νικολάου τοῦ Νέου) 252, 267
- Νικομήδεια 89, 100, 117, 138, 207
- Νικόπολις 128
- Νίκων δ' Μετανοεῖτε 266, 285
- Νίσυβις 115, 142, 178, 199, 214, 249,
290, 295, 296
- Νίσυρος 244
- Νόβα 126
- Νομική Σχολή Πανεπιστημίου Κ / λωος
297, 303
- Νομικόν ποίημα (Μιχαὴλ Ἀταλαιάτου)
70, 305
- νομίσματα 20, 26, 80, 81, 105 - 9, 138,
172 - 3, 193 - 5, 211 - 2, 246, 287,
311 - 2, 342 - 3, 372 - 4, 403 - 4
- νόμοι 25, 67, 68, 69
- νόμοι στρατιωτικοί 70, 252
- Νομοκάνων 69, 448
- Νόμος Γεωργικός 69, 70, 178, 199, 214,
249, 290, 317, 347, 377, 384
- Νόμος Πιρρχεῖρος 70, 198, 214, 232,
238, 307
- Νόμος Ροδίων Ναυτικός 70, 213
- νομοφύλαξ 303, 397
- Νόμων Ἐκλογή (Ἰσαύρων) 70, 201, 232,
233, 253, 397
- Νόμων συγγραφή (Γεωργίου Γεμιστοῦ)
423
- Νόμων σύνοψις (Μιχαὴλ Ψελλοῦ) 70
- Νόννησος 154, 241
- Νορβηγία 414

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

Νορμανδοί 308, 338
 Νοταρᾶς Λουκάς 424
 νοτᾶριος 411
 Νοτιοσλάβοι 269
 Νουθεσία γέροντος περὶ τῶν ἀγίων εἰ-
 κόνων 205, 207, 208
 Νουμῖδια 125
 νούμμια 80
 Νύσσα 101
 Νυσταζοπούλου, Μ. Γ. 439

Ξ

Ξανθόπουλος Νικηφόρος Κάλλιστος 115,
 125, 127, 130, 134, 142, 155, 164,
 170, 178, 183, 197, 254, 301
 Ξανθοδίδης, Σ. Α. 442
 Ξηρόκερκος 295
 Ξηροποτάμου μονή 403, 438 - 9
 Ξιφιλίνος Ἰωάννης Η' (πατρ. Κ / λεως,
 1064 - 1075) 303 - 4
 Ξύμβουλος 155

Ο

ὀβ(ουζον) 80
 *Ὄδοιπορικόν (Βενιαμὴν ἐκ Τουδέλας)
 333 - 4
 *Ὄδοιπορικόν Burdigalense 88
 *Ὄδοιπορικόν (Ἰγνατίου Σιμολιάνου) 410
 *Ὄδοιπορικόν (Κυριακοῦ Pizzicollì τοῦ
 ἐξ Ἀγκῶνος) 423
 *Ὄδοιπορικόν (Κωνσταντίνου Μανασσῆ)
 336
 *Ὄθωμανοὶ 359, 414, 418, 422, 436, 443,
 444, 446, 447
 *Ὄθων Γ' (Γερμανὸς αὐτοκράτωρ, 980 -
 1002) 283, 291
 Οἰκονομίδης, Ν. Α. 263
 Οἰκουμηνικὴ Ἱστορία (Θεοφυλάκτου Σι-
 μοκάττου) 182
 Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον 35, 201 (βλ.
 καὶ Πατριαρχεῖον Κ/λεως)
 οἰκτάτευχος 42
 *Ὀλββαλος Μανουῆλ 371 - 2
 *Ὀλυμπιάς 114, 116
 *Ὀλυμπιδάωρος ἐκ Θηβῶν 121, 134
 *Ὀλυμπος Βιθυνίας 218, 225, 244, 258,
 303, 304
 *Ὀμηρεῖται (βλ. καὶ Ἀμερεῖται) 146, 147,
 158
 *Ὀμιλία περὶ πίστεως Χριστιανῶν (Γεωρ-
 γίου Σχολαρίου) 430
 ὀμιλία 65
 — (Μ. Βασιλείου) 97

— (Γαβριὴλ (Θεσ / νίκης) 412
 — (Γρηγορίου Νύσσης) 101
 — (Δημητρίου Τορνίκη) 342
 — (Ἰσιδώρου Θεσ / νίκης) 401
 — (Ἰωάννου Χρυσοστόμου) 116
 — (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, μικρογρα-
 φία χφ.) 44
 — (Ἰωσήφ Βρυεννίου) 417
 — (Φωτίου) 240
 *Ὁμολογία πίστεως (Γενναδίου Σχολαρί-
 ου) 431
 *Ὁμουρτάγ 247
 *Ὁνάσανδρος 182
 *Ὀνοματολόγος (Ἰησυχίου τοῦ Ἰλλου-
 στρίου) 152
 *Ὀνώριος (395 - 423) 106, 107, 127,
 138, 160, 172, 173, 287
 *Ὁξφόρδης χφ. ἔπους Διγενεῆ Ἀκρίτα 253
 ὄργανον 33
 *Ὄρειβάσιος 92, 119
 *Ὄρθοδοξία 97, 99, 101, 111
 *Ὄρθόδοξοι 89, 123
 ὄρισμὸς 67
 ὄρισμὸς χρυσόβουλλος 67
 *Ὄρλάνδος, Α. Κ. 46, 80
 *Ὄρμισδας (πάπας Ρώμης, 514 - 523) 159
 *Ὄροι κατὰ πλάτος (Μ. Βασιλείου) 97
 *Ὄροι κατ' ἐπιτομὴν (Μ. Βασιλείου) 97
 *Ὄρόντης 132
 «Ὄρος» 428
 ὄρυκτολογία 75
 *Ὄρσαν (σουλτάνος, 1288 - 1326) 443,
 446
 *Ὄσμανίδα 414
 ὄστρακα 105, 138, 172, 191, 193, 211
 Οὐγγαρία 295, 323, 421, 426
 Οὐγγρία 330, 356
 Οὐγγροβλαχία 70, 449
 Οὐγγροὶ 254, 257, 262, 265, 269, 279,
 287, 316, 322, 330, 331, 332, 334,
 337, 353, 421, 426, 436, 444
 Οἰνωβούλγαροι 200
 Οἶνος 87, 88, 127, 133, 134, 279, 322
 Οὐρανὸς Νικηφόρος 168, 291 - 2
 Οὐρβανὸς Ε' (πάπας Ρώμης, 1362 -
 1370) 395
 Οὐρμπίνιος 182
 *Ὄφθιμου 206

Π

Παβία 177
 Παγκόσμιον Χρονικόν (Ἰωάννου Νικί-
 ου) 190
 Παγκόσμιος Ἱστορία (Tabari) 259
 Πάδουα 386

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Παιάνιος 95, 96
 παιδομάζωμα 402
 Πακάτος 104
 Πακουριανός Γρηγόριος 307
 Παλαιολογίνα Ἐλένη, σύζυγος Μανουήλ Β' Παλαιολόγου 422
 Παλαιολόγοι 44, 45, 367, 376, 387, 398, 404, 431
 Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος Β' (1282 - 1328) 367, 369, 370, 378, 381, 382, 383, 386, 390, 392
 Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος Γ' (1328 - 1341) 386, 388, 390, 391, 398, 403
 Παλαιολόγος Δημήτριος, δεσπότης Πελοποννήσου (1449 - 1460) 423, 430
 Παλαιολόγος Θεόδωρος Α' δεσπότης Πελοποννήσου (1383 - 1407) 413
 Παλαιολόγος Θεόδωρος Β', δεσπότης Πελοποννήσου (1407 - 1443) 423
 Παλαιολόγος Θωμάς, δεσπότης Πελοποννήσου (1449 - 1460) 434
 Παλαιολόγος Ἰωάννης Ε' (1341 - 1391) 386, 395, 398, 399, 402, 413, 431
 Παλαιολόγος Ἰωάννης Ζ' (1390) 407
 Παλαιολόγος Ἰωάννης Η' (1425 - 1448) 412, 413, 420, 431, 434, 438
 Παλαιολόγος Κων / υος ΙΑ' (1449 - 1453) 424, 431, 433, 434, 437
 Παλαιολόγος Μανουήλ Β' (1391 - 1425) 61, 153, 407, 411, 413, 420, 422, 431, 434, 438
 Παλαιολόγος Μιχαήλ Η' (1261 - 1282) 367 - 8, 369, 370, 372, 376, 378, 380, 386
 Παλαιστίνη 89, 96, 104, 136, 140, 145, 148, 149, 155, 162, 175, 181, 203, 235, 333, 334, 343, 400
 Παλαμάς Γρηγόριος 388, 389, 390, 391 - 2, 394, 397, 420
 Παλατίνη Ἀθολογία 66
 Παλλάδιος Ἐλενοπόλεως 59, 114, 120, 126
 Παλλάδιος Νεγράν 158, 188
 Πάμφιλος 89
 Παναγία 80, 83, 411
 Παναγίας Ἐδεργέτιδος μονή 354
 Παναγίας κύκλος θαυμάτων 411
 Πανάγιος Τάφος 90
 Παναγιωτάκης, Ν. Μ. 271
 Πανάρετος Μιχαήλ 377, 400, 409, 414
 Πανάριον (Ἐπιφανίου Σαλαμίνος) 111
 Πανδέκτης 150, 253
 Πανεπιστήμιον Κ / λεως 296, 303, 304
 Πανηγυρικός εἰς Ἀναστάσιον Α' (Προκοπίου Γαζαίου) 143
 Πανηγυρικός ἐπὶ τῇ τριακονταετηρίδι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (Εὐσεβίου) 60, 90
 Πάνιον (Θράκης) 132
 Πανδώρας 113
 Πανοπλία Δογματική (Εὐθυμίου Ζιγαβηνοῦ) 314
 Πάνορμος 233
 Πανσελήνος 44
 Παντελεήμονος μονή 353
 Παντοκράτορος μονή 323
 Παντεύγετος Σωτήριος 332
 Παπαδάκις, Ν. Γ. 32
 παπαδική 36
 Παπαδόπουλος, Α. Α. 29
 Παπαδόπουλος, Χ. Α. 319
 Παπαδόπουλος - Κεραμεύς, Α. 148, 186, 218, 286, 358, 382, 389, 417
 Παπαϊοκλήμου, Χρ. 254
 Παπά - Συναδινός 449
 Παπαχριστοδοῦλου, Χ. Ι. 31, 32
 Πάπυροι 20, 35, 77, 78, 105, 137 - 8, 170 - 2, 191 - 3, 211, 245
 Παπῶν Χρονικόν 249, 260
 παραδυναστεύων 304
 Παρανίκας, Μ. 400
 παρασημαντική 35
 Παρασκευὴ ἡ Νέα 285, 432, 449
 Παρασπόνδυλος Ζωτικός 426, 435
 Παραστάσεις Σύντομοι Χρονικαὶ (Ἀνωνήμου) 203, 282
 Παραφρασεις και σχέδια εἰς τὸ γεωγραφικὸν πόημα τοῦ Διονυσίου Περιηγητοῦ (Εὐσταθίου Θεο / νίκης) 339
 πάρεδρος 155
 Παρίσιοι 44, 60, 348
 Πάρος 244
 Πάσχα 187
 Πασχάλης, Δ. 253, 344
 Πασχάλια 187
 Πασχάλιον Χρονικόν 112, 115, 133, 141, 164, 178, 186 - 7, 210, 223, 264
 Πάτριος 444
 Πάτριαι 260, 348, 434
 Πάτρια Κων / πόλεως 59, 152, 203, 282, 394
 Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας 134, 404
 — Ἀντιοχείας 165, 404
 — Ἱεροσολύμων 229, 404
 — Κων / λεως 187, 201, 214, 226, 245, 256, 263, 279, 300, 307, 309, 324, 334, 338, 344, 358, 367, 382, 390, 404, 448
 — Οἰκουμηνικόν 35, 201
 πατριαρχικά ἔγγραφα 67, 68, 110, 111, 139, 176, 197, 213, 247, 289, 313, 345, 375, 406
 Πατριαρχική Ἀκαδημία 371
 Πατριαρχική Γραμματεία 411

- Πατριαρχική Ἱστορία Κων / λεως 447, 448
 Πατριαρχική Σχολή Κων / λεως 229, 351
 πατριάρχης 114, 119, 153, 166, 184, 219, 237, 251, 269, 274, 293, 305, 321
 Πατρολογία (Migne) 58
 Παυλιανολί 239, 314
 Παυλῖνος Νόλας 126
 Παῦλος (Ἀπόστολος) 315
 Παῦλος Δ' (πατρ. Κ / λεως, 780 - 784) 215
 Παῦλος Διάκονος 115, 141, 177, 293
 Παῦλος δσ. 225
 Πausανίας 261
 Παφλαγονία 98, 147, 221, 224, 266, 293, 295
 Παφλαγῶν Λέων 254
 Παφλαγῶν Νικήτας Δαυιδ 229, 237, 265
 Παχυμέρης Γεώργιος 53, 377, 378, 393
 Παχώμιος 60
 Πείρα (Εὐσταθίου Ρωμαίου) 70, 294, 397
 Πεκουλίον, Περί 70
 Πελάγιος Α' (πάπας Ρώμης, 556 - 561) 160
 Πελαγονία 361, 400
 Πελεκανίδης, Σ. 48, 50
 Πελοπόννησος 221, 246, 253, 255, 261, 266, 285, 311, 316, 326, 361, 376, 379, 413, 421, 422, 427, 430, 434, 437
 Πενθέκτη Σύνοδος ἡ ἐν Τρούλλῳ (691/2) 189
 Πεντάπολις Κυρηναϊκή 118
 Πέργη 287
 Περί ἀζύμων (Νικήτα Σηθάτου) 308
 Περί ἀίρέσεων (Πηγῆ γνώσεως, Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ) 204
 Περί ἀληθείας τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως (Γεωργίου Τραπεζούντιου) 436
 Περί τῶν ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας (Ἰωάννου Λυδοῦ) 160
 Περί βασιλείας (Θωμᾶ Μαγίστρου) 381
 Περί βασιλείας (Συνεστοῦ Κυρήνης) 118
 Περί βασιλείου τάξεως (Κων / νου Πορφυρογεννήτου) 58, 60, 245, 268, 269
 Περί βασιλειῶν (Ἰωσήφ Γενεσίου) 248, 268
 Περί τοῦ γήμου τῶν ἱερέων (Νικήτα Σηθάτου) 308
 Περί διαφόρων ἀπορημάτων (Θεοφυλάκτου Σιμοκάττου) 182
 Περί διουσημιῶν (Ἰωάννου Λυδοῦ) 159
 Περί Θαμυρολάγγου ἠρῆνης 410
 Περί θεμάτων (Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου) 151, 268
 Περί ἰδικῶν ἀγωγῶν 70
 Περί τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας (Ἀγαθίου) 164
 Περί κλιμάτων γῆς (Ἀωνίου Γεωγράφου) 250
 Περί κτισμάτων (Προκοπίου Καισαρείας) 156
 Περί τῶν κατὰ τὴν χώραν Κύπρου σκαιῶν (Νεοφύτου Ἐγκλειστοῦ) 339
 Περί μῆνῶν (Ἰωάννου Λυδοῦ) 159
 Περί Νικηφόρου τοῦ βασιλέως καὶ πῶς ἀφῆσεν τὰ κῶλα ἐν Βουλγαρίᾳ (Ἀωνίου) 221
 Περί ὄφρικιαίων (Ἀωνίου) 393
 Περί τῶν ὄφρικίων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (Ἀωνίου) 393
 Περί τῶν ὄφρικίων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (Ματθαίου Βλαστάρη) 384
 Περί τῶν παπῶν ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ 260
 Περί παραδρομῆς πολέμου 279
 Περί πεκουλίων 70
 Περί πολιορκίας Κ / λεως, Διήγησις 411
 Περί πολιτείας (Θωμᾶ Μαγίστρου) 381
 Περί πολιτικῆς καταστάσεως (Πέτρου Πατρικοῦ) 154
 Περί πρεσβειῶν (Κων / νου Πορφυρογεννήτου) 136
 Περί τῶν προσερχομένων τῇ ἀγίᾳ ἐκκλησίᾳ (Τιμοθέου, πρεσβυτέρου Κων / λεως) 158
 Περί Σαββάτων νηστείας (Νικήτα Σηθάτου) 308
 Περί τόκου (Νικολάου Καβάσιλα) 399
 Περί τῶν τῆς Τραπεζούντος βασιλείων (Μιχαὴλ Παναρέτου) 414
 Περί τῶν ἐν τῇ ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδῳ συμβεβηκότων (Γεωργίου Ἀμοιρούτζη) 433
 Περί ψιλῶν συμφῶνων μελέτη 70
 Περιγραφή Κ / λεως (ἄωνίου) 340
 Περιηγητικὴ Ἱστορία (Ἀνδρέου Λιβαδηνοῦ) 400
 Περιθεώριον 396
 Περνίκιον κάστρον 373
 Πέρσαι 91, 93, 94, 103, 143, 145, 155, 168, 180, 181, 182, 185, 186, 270, 387, 401
 Πέρσης Ἀνώουμος 283
 Περσία 168, 444
 Περσίς 331
 Πέτρα 148, 163
 Πετραία Ἀραβία 148
 Πετρόφωγος 388, 391
 Πετριτζός 307
 Πέτρος (πατρ. Ἀντιοχείας, 1052 - 1056) 298
 Πέτρος Ἀλεξανδρεὺς 115, 141, 178,

- 198, 214, 249, 256
 Πέτρος Ἀμιένης 351
 Πέτρος Ἀργούς 254
 Πέτρος ὁ ἐν τῇ Ἀτρώφῃ 225, 234
 Πέτρος (τσάρος Βουλγαρίας, 927 - 969) 267, 279
 Πέτρος Διάκονος 101, 113
 Πέτρος ἠγούμενος 239
 Πέτρος Θωμᾶς 395
 Πέτρος (βασιλεὺς Κύπρου, 1359 - 1369) 395
 Πέτρος Μοναχὸς 231, 234
 Πέτρος Πατριάρχης και Δομέστικος τῶν Σχολῶν 237
 Πέτρος Πατριάρχης και Μάγιστρος 114, 119, 153, 166, 184, 269, 321
 Πέτρος Σικελιώτης 115, 141, 178, 198, 214, 239
 Πέτσας, Φ. 172
 Πετσενέγοι 269, 295, 316, 320, 336
 πηγὴ ἀγιολογικαὶ 63
 — ἀφηγηματικαὶ 20, 52
 — διπλωματικαὶ 53
 — ἐπιγραφικαὶ 20, 78
 — θεολογικαὶ 62
 — ἱστορικαὶ 19, 52
 — φιλολογικαὶ 64
 — χειρόγραφοι 20, 52
 Πηγὴ γνώσεως (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ) 204
 Πίναξ τοῦ Peutinger 102
 Πίναξ τῶν ἐν παιδείᾳ ὀνομαστῶν (Ἰησού του Ἰλλουστρίου) 152
 Πίναξ χρονολογικὸς βασιλείων 444
 Πίος Β' (πάπας Ρώμης, 1458 - 1464) 432
 Πισίδης Γεώργιος 185-6, 219, 223
 Πισιδία 185, 287
 Πιτσάκης, Κ. Γ. 397
 Πιτυοῦς 194
 Πλανούδης Μάξιμος 184
 πλαστικὴ 41, 49
 Πλάτων 261
 Πλατωνικὴ Ἀκαδημία Φλωρεντίας 422
 Πλήθων (Γεώργιος Γεμιστός) 421-3, 432, 437
 Πλάκα 312
 Ποίημα περὶ τῆς ἀλώσεως και ἀνακτήσεως τῆς Κ / λεως 376
 ποίημα (-τα) Ἀνωνύμου (Carmen Anonymi) 279
 — (Γεωργίου Ἀμοιρούτζη) 434
 — (Γρηγορίου Ἀκινδύνου, ἐναντίον Γρηγορίου Παλαμᾶ) 390
 — (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ) 99
 — (Θεοδοσίου Γραμματικοῦ) 200
 — (Θεοδώρου Μετοχίτου) 383
 — (Θεοδώρου Προδρόμου, περὶ τῶν οὐγγρικῶν ἐκστρατειῶν τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ Α') 327
 — (Μανουήλ Γλυκᾶ, πρὸς τὸν Μανουήλ Κομνηνόν) 330
 — (Μανουήλ Φιλῆ) 386
 — (Παύλου Διακόνου) 177
 — (Σιδωνίου) 135
 Ποίημα ἐπιθαλάμιον (Νικολάου Εἰρηνικοῦ) 362
 Ποίημα ἱαμβικόν (Νικηφόρου Βλεμμύδου) 365
 Ποίημα νομικόν (Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου) 70, 305
 ποιήματα (ὡς πηγὰι) 65
 ποιήματα ἱστορικὰ 57
 Πόλιεις ἐπίσημοι (Ἀνωνυμος Γεωγράφος) 251
 Πολιτικὴ ἱστορία Κ / λεως 447, 449
 Πολιτικὸς κώδιξ Μολδαβίας 70
 — Οὐγγροβλαχίας 70
 πολυχρόνια 33, 36
 Πόνημα νομικόν ἦτοι σύνοψις πραγματικῆ (Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου) 305
 Πόντος 96, 99, 144, 319, 324, 392
 Πόντος Εὐξείνος 150
 Πορτογαλία 119, 131
 Πορφύριος Γάζης 114, 122
 Ποτλῆς, Μ. 70, 294, 316, 368, 384
 Ποῦλας, Ι. Χ. 32
 Πουρναρόπουλος, Γ. Κ. 72
 Πουστροῦς Τζορτζῆς 445
 Πραγματεία περὶ ἐνζύμων (Νικητὰ Στηθάτου) 309
 Πραγματεία Ἡρακλείδου (Νεστορίου) 128
 Πραγματεία (Κων / νου Ε') 206
 Πραγματεία (Μαξίμου Ὁμολογητοῦ) 189
 πρακτικὰ 67
 Πρακτικὰ Συνόδου Φλωρεντίας (Andrea Santa Croce) 430
 Πρακτικὰ Συνόδου Φλωρεντίας (Δωροθέου Μυτιλήνης) 419
 Πρακτικὰ Συνόδου Χαλκηδόνος 161
 Πρεσλάβα 311
 Πρέσπα 289
 Πριγκηπήνησοι 321
 Πρισιανὸς Καισαρείας 141, 144
 Πρίσκος 132-3, 170, 184, 219, 285
 Πρῶδρομος Θεόδωρος 317, 318, 327
 Προδρόμου μονὴ 397
 πρῶεδρος 305
 πρῶεδρος πάσης Ἀσίας 354
 Πρόκλος 407-8

Προκόπιος Γάγγρας 147
 Προκόπιος Γαζαίος 141, 143
 Προκόπιος Καισαρείας 59, 61, 98, 133, 155, 165, 170, 183, 219, 275, 285, 301, 321, 345
 προκουρατόρια 67
 πρόνοια 399
 Προσίμια αυτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων 68
 — (Δημητρίου Κυδώνη) 403
 προσίμιον (ἐκκλησιαστικὴ ὑμνογραφία) 34
 Προποντίς 144, 295
 Πρὸς τὸν υἱὸν Ἰωάννην λόγοι ἑπτὰ (Μανουὴλ Β΄ Παλαιολόγου) 413
 Πρὸς τὸν υἱὸν Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον ὑποθήκαι βασιλικῆς ἀγωγῆς (Μανουὴλ Β΄ Παλαιολόγου) 413
 Πρὸς Μανουὴλ Κομνηνὸν (Κων / νου Μανασσῆ) 336
 Πρὸς Ρωμαίους περὶ ἀζύμων (Νικήτα Στυθάτου) 308
 Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανὸν (Κων / νου Πορφυρογέννητου) 61, 268
 Πρόσπερος ὁ ἐξ Ἀκουϊτανίας 114, 129, 161, 162, 178
 πρόσταγμα 67, 83
 πρόσταγμα τοῦ 1272 (Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγου) 367
 Προσφώνημα πρὸς Ἀλέξιον Δ΄ Τραπεζοῦντος (Βησσαρίωνος) 433
 Προσφωνήματιον πρὸς τὸν κύρ Δημήτριον δεσπότην τὸν πορφυρογέννητον (Γεωργίου Γεμιστοῦ) 423
 Προσφώνησις πρὸς τὸν αυτοκράτορα Ἰσαάκιον Β΄ Ἀγγελοῦ (Ἐυσταθίου Θεο / νικης) 339
 προτήκτωρ 166, 285
 Πρόχειρον ἠδξημένον 70
 Πρόχειρον νόμον (Κων / νου Ἀρμενοπούλου) 397
 Πρόχειρος Νόμος 70, 198, 214, 232, 238, 397
 Πρωσικὴ Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν 57, 59
 πρωτότον 67
 πρωτέκδικος 329, 332
 πρωτοσημρήτης 236, 243, 321
 πρωτοβεστάριος 300, 382, 433
 πρωτονοτάριος 368, 382, 449
 Πρωῶτος τοῦ ἁγίου Ὄρους 444
 πρωτοσπαθάριος 245, 283, 302
 πρωτοταβουλάριος 400
 πτολεμαϊκὸν σύστημα 150
 Πτολεμαῖς 118
 Πταγοπρόδρομος (βλ. καὶ Θεόδωρος Πρόδρομος) 327
 πῦρ ὑγρὸν 76

P

Ραβέννα 41, 129, 208, 212, 432
 Ραγκαβὴς Μιχαὴλ Α΄ (811 - 813) 218, 220, 224, 236, 237, 276, 300
 Ράλλης, Γ. Α. 70, 294, 316, 368, 384
 ρητορικὴ σχολὴ Κ / λεως 98
 Ρίλα 279, 280, 332
 Ρόβερτος Γουισκάροδος 307 - 8
 Ροβέρτος Α΄, κόμης Φλάνδρας 308
 Ρογήρος Β΄ Συκελίας (1093 - 1154) 333
 Ροδίων Νόμος Ναυτικὸς 213
 Ρόδος 92, 363
 Ροπαί 70
 Ρουμανία 246, 374
 Ρουμανικὴ Ἀκαδημία 61
 Ρουσαφά (Rejt - Resafa) 146, 147
 Ρουφριανῶν μονή 127
 Ρουφίνος Ἀκυληίας 125, 126
 Ροῦφος 182
 Ρωμαϊκὴ Ἱστορία (Ἰορδάνου, βλ. καὶ Romana) 157
 Ρωμαϊκὴ Ἱστορία (Νικηφόρου Γρηγορᾶ) 392
 Ρωμαϊκὴ Ἱστορία (Παύλου Διακόνου) 177
 Ρωμαῖοι 76, 159, 160, 262, 268, 270, 294, 308, 315, 402
 Ρωμαῖοι συμβουλευτικὸς (Δημητρίου Κυδώνη) 402
 Ρωμαῖος Ἐυστάθιος 294
 Ρωμαῖος, Κ. Α. 32
 Ρωμανία 120
 Ρωμανίας Ἀσσίτσι 361
 Ρωμανὸς Α΄ Δεκαπηνὸς (920 - 944) 254, 262, 263, 264, 265, 267, 274, 275, 277, 278
 Ρωμανὸς Β΄ (959 - 963) 61, 268, 271, 276, 277, 278
 Ρωμανὸς Δ΄ Διογένης (1068 - 1071) 305, 317
 Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς 34
 Ρώμη 104, 112, 121, 125, 126, 129, 130, 160, 202, 203, 210, 218, 231, 232, 233, 297, 334, 348, 349, 412, 427, 432, 438, 440, 444
 Ρωμύλος 95
 Ρωσία 386, 442
 Ρωσικὴ Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν 67
 Ρώσος 240, 269, 281, 320

Σ

Σάβα μονή (Λαύρα, Παλαιστίνης) 145, 203, 234
 Σάβας ἁγ. 149, 162

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Σάβας άγ., άρχιεπίσκοπος Σερβίας 341,
347, 353, 360
Σάβας μοναχός 225, 231, 234
Σαβίνος 125
Σάθας, Κ. 58, 59, 305, 306, 369, 370,
383, 385, 443, 445, 447
σακελλάριος 329
Σακκιελών, Ι. 278
Σακκουδιανός μονή 221
Σαλαδίνος (σουλτάνος Αιγύπτου, 1171 -
1193 και Συρίας, 1174-1193) 346
Σαλαμίς Κύπρου 60, 111, 137, 269
Σαλαμάσιος 184
Σαμοθράκη 218
Σαμόσατα 136
Σαμουήλ Βουλγαρίας (976-1014) 285,
289, 291
Σαμωνάς 265
Σανούδος Τορσέλλο Μαρῖνος ὁ πρεσβύ-
τερος 377, 385
Σαρακηνοί 87, 134, 154, 233, 242, 244,
250, 270, 281, 416
Σάρδεεις 114, 118
Σαρωνίτης 265
Σαγούτας, Α. 305
Σεβάσιος, επίσκοπος Ἀρμενίων 141, 178,
188
Σεβάστεια 301, 314, 321
σεβαστοκρατόρισα 335
σεβαστοκράτωρ 337
Σεβήρος (306-307) 89
Σεβήρος Σουλπίκιος 129
Σεβίλλη 115, 141, 178, 181
«σειρά» 143
Σελεύκεια 173
Σελεύκεια Ἰσαυρίας 258
Σελήμ Α' (σουλτάνος, 1512-1519) 446
Σελτζούκοι 299, 316, 331, 334, 336,
341, 346, 359, 382, 400
Σεπφωρίς 175
Σεράγιον Κ / λεως 423
Σεραπίων 95
Σερβάνος βοεβόδας 449
Σερβία 286, 341, 347, 353, 360, 383,
392, 432
Σέρβοι 330, 353
Σέργιος Α' (πατρ. Κ / λεως, 610-638)
187
Σέργιος Β' (πατρ. Κ / λεως, 999-1019)
295
Σέργιος, γραμματεὺς τοῦ Ἀγαθία 165
Σέργιος, επίσκοπος Ρουσαφᾶ 146, 147
Σέργιος ὁμολογητῆς 277
Σέρραι 397, 449
Σηλύβρια 434
σημαδόφωνα 35
σημειογραφία ἐκφωνητικῆ 35
σημείωμα 67
Σημειώσεις Θεσσαλονίκης 417
Σημειώσεις (Ἰσιδώρου Κιέβου) 428
Σινάλας, Α. 332
σιγγίλλα ἰδιωτικὰ 83
σιγγίλλον 20, 67, 82, 84, 109, 138, 173,
195, 212, 246, 287, 312, 343-4,
374, 404-5, 440-1
σιγγίλιον χρυσοβούλλον 67
σίγκνον 83
Σιδερίδης, Ξ. 372
Σιδώνιος 135-6
Σιένα 386
Σικελία 208, 224, 231, 246, 280, 291,
333, 361
Σικελιώτης Ἀνόνημος 249, 280
Σιλβέστρος Συρόπουλος 428
Σιλστρια 246, 312, 344
Σιμοκάττης Θεοφύλακτος 59, 155, 160,
166, 169, 178, 182, 198, 219, 223,
285, 301, 310
Σιμωνίς, θυγ. Ἀνδρονίκου Β' 383
Σινᾶ μονή 387
Σινᾶ ὄρος 150, 368
Σιφωνίου - Καράπα, Α. 448
σιευοφύλαξ 180, 186, 220, 228, 230
Σκουταριώτης Θεόδωρος 115, 142, 160,
164, 178, 199, 214, 219, 249, 274,
290, 301, 317, 336, 347, 356, 366,
368, 369
Σκυθαί 87, 207, 279, 320, 339
Σκυθόπολις Παλαιστίνης 162, 173
Σκυλιτζής Γεώργιος 279, 290, 332
Σκυλιτζής Ἰωάννης 62, 248, 249, 277,
278, 281, 290, 300-1, 305, 306,
307, 314, 317, 321, 325, 330, 358
Σλάβοι 167, 181, 182, 183, 190, 228,
235, 255, 257, 261, 269, 320
Σμολιάνιν Ἰγνάτιος 410
Σολίνος 178
Σούβλεον 331
Σουγδαία 439
Σούδα 125, 127, 133, 134, 136, 143,
152, 154, 155, 166, 184, 185, 223,
227, 284-5
Σουηδία 414
Σουίδας 284
Σουλεϊμάν ὁ Μεγαλοπρεπῆς (σουλτάνος,
1520-1566) 444
Σουλπίκιος Σεβήρος 129
Σοφιανός, Δ. 252
Σπάρτη 285, 434
Σπερχεῖδος 291
Σταμούλης, Α. 84
Σταυράκιος Ἰωάννης 115, 142, 178, 190,
242, 352
σταυρικὸς ναὸς 40

- σταυροειδής ναός 43
 σταυροφορία Α' 310, 326, 335, 376
 σταυροφορία Β' 326
 σταυροφορία Γ' 346
 σταυροφορία Δ' 348, 349, 350, 351, 353, 354, 375, 376, 391
 σταυροφορία 366
 Στενήμαχος 307
 Στερεά Ἑλλάς 266
 Στεφανίδης, Μ. Κ. 74
 Στέφανος Α' Ούγγαριος (997 - 1038) 295
 Στέφανος Διάκονος 207, 216
 Στέφανος Lazarević (1389 - 1427) 414, 417
 Στέφανος Νεμάνια (1113 - 1199) 341, 352, 353
 Στέφανος ὁ Νέος 207, 216
 Στέφανος ΙΙ (ε) βροβεντσάνι (1196 - 1227) 341, 347, 352 - 3
 Στηθάτος Νικήτας 290, 295, 308 - 9
 Στηλιτευτικός λόγος (Ἰωάννου Ἱεροσολήμ) 208
 Στηλίχων 117
 Στίκιος, Ε. Γ. 287, 343
 Στιχηρά προσόμοια (Χριστοφόρου Μυτιληναίου) 292
 Στίχοι Νικήτα Χωνιάτου διὰ τοὺς γάμους Ἰσαακίου Β' 356
 Στουδίου μονή 34, 221, 236, 243, 295, 308, 380
 Στράβων 422
 στρατηγικά κείμενα 76
 Στρατηγικὸν Κεκαυμένον 302
 Στρατηγικὸν Κωνσταντίνου Ζ' 182, 268, 270
 Στρατηγικὸν (Ψευδο)μαυρικίου 61, 77, 182, 255, 270
 Στρατιωτικοὶ νόμοι 70, 252
 Συγγραφὴ χρονογραφίου τὰ κατὰ Λέοντα υἱὸν Βάρδα τοῦ Ἀρμενίου περιέχουσα (Ἀωνόμου) 220
 Συγγραφικαὶ ἱστορίαι (Γεωργίου Παχυμέρη) 378
 σύγκελλος 186, 204, 205, 206, 208, 216, 218, 219, 229, 237, 245, 283
 σύγκλητος Κ / λειως 92, 155
 σύγκλητος Ρώμης 104, 112
 Συριανή 218
 Συκεὼν 180
 Συκουτρῆς, Ι. 65, 281
 Συλλογὴ κρίσεων (Δημητρίου Χωματιανοῦ) 360
 Συλλογὴ Τακτικῶν 264
 Συλλογιστικά κατὰ Ἀκινδυνιστῶν (Μάρκου Βύγενικοῦ) 420
 σύμβολον τῆς πίστεως 88; 97
 Συμβουλευτικὸς περὶ Καλλιπόλεως (Δημητρίου Κυδωνῆ) 402
 σύμβουλος (ξύμβουλος) 155
 Συμεὼν Βουλγαρίας (893 - 927) 251, 252, 257, 259, 262, 266, 278, 282, 288, 361
 Συμεὼν ὁ Εὐλαβῆς 295
 Συμεὼν Θεσ / νίκης 415
 Συμεὼν Μέγιστος Λογοθέτης 127, 155, 185, 227, 248, 249, 272, 273, 274 - 5, 277, 289, 294, 301, 321
 Συμεὼν Μεταφραστῆς 87, 92, 125, 126, 132, 134, 137, 147, 149, 181, 220, 229, 231, 272 - 3, 274, 291
 Συμεὼν Νεμάνια βλ. Στέφανος Νεμάνια
 Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος 290, 295, 308
 Συμεὼν Στυλιτῆς ὁ Νέος 167, 291
 Συμεὼν Στυλιτῆς (ὁ πρεσβύτερος) 128-9, 130, 136
 Συμεὼν, Ψευδο- 115, 141, 178, 198, 214, 219, 249, 274, 275, 277, 289, 336
 Σύμμαχος 112 - 3
 Συναγωγὴ Ἰουδαϊκῆ 33
 Συναγωγὴ κανόνων Ἰωάννου Σχολαστικοῦ 70
 Συναγωγὴ τῶν Συνοδικῶν (Σαβίνου) 125
 Σύνταξ 283
 συναξάρια 64
 Συναξάρων διστιχὸν λαμβικὸν (Χριστοφόρου Μυτιληναίου) 293
 Συναξάρων Κων / πόλεως 124
 Συναξίς Ἁγ. Τριᾶδος Λουδίνου 346
 Συνέκδημος τοῦ Ἱεροκλέους 59, 61, 151, 179
 Συνέσιος Κυρήνης 117 - 8
 Συνέχεια Μαλάλα 221
 Συνέχεια τοῦ Χρονικοῦ τῆς Δαμασκού 326
 Συνεχιστὰὶ Βάρ Ἐβραίου 440
 Συνεχιστῆς Γεωργίου Μοναχοῦ 248, 249, 273, 274, 276, 277, 358, 370
 Συνεχιστῆς Θεοφάνους 248, 249, 268, 270, 274, 276 - 7, 278, 301, 306
 Συνεχιστῆς Ἰωάννου Σκυλιτζῆ 300, 305, 306, 321, 325
 Συνεχιστῆς Κων / νου Μανασσῆ 356
 Σύνθεσις κατὰ Λατίνων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγ. Πνεύματος (Νικήτα Στηθάτου) 309
 συνθῆμαι 67
 Συνοδικὴ ἀπόφασις τοῦ 1166 328, 357
 Συνοδικὸν 225, 390
 Συνοδικὸν Ἀδριανουπόλεως 418
 — Θεσσαλονίκης 418
 — Κύπρου 329
 — Λακεδαιμονίας 381
 — Μονεμβασίας 424

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Ρόδου 363
- Συνοδικὸν γράμμα Νικολάου Γ', πατρ.
Κων / πλέως 316
- Συνοδικὸν γράμμα τοῦ 1226/7 359
- Συνοδικὸς τόμος τοῦ 1347 388
- Σύνοδοι 40, 125, 356
- Σύνοδος Ἀκέφαλος (754) 203, 205, 206,
209
- Βλαχερνῶν (1351) 395
- Γ' τοῦ Λατερανοῦ 335
- Λυῶν (1274) 366
- Οἰκουμενικὴ Α' (325) 88, 94,
289
- Οἰκουμενικὴ Β' (381) 97
- Οἰκουμενικὴ Γ' (431) 123, 124,
128, 134
- Οἰκουμενικὴ Δ' (451) 131, 134,
161
- Οἰκουμενικὴ Ε' (553) 158, 189
- Οἰκουμενικὴ Στ' (680/1) 189,
200
- Οἰκουμενικὴ Ζ' (787) 205, 208,
209, 215, 217
- Πενθέκτη ἢ ἐν Τρούλλῳ (691/2)
189
- Φερράρας - Φλωρεντίας (1438/9)
60, 418 - 9, 420, 421, 422, 427,
428, 429, 430, 432, 433, 434,
436
- τοῦ 754 (Ἀκέφαλος) 203, 205,
206, 209
- τοῦ 815 217
- τοῦ 843 225, 231
- τοῦ 867 232
- τοῦ 1166 328, 332
- τοῦ 1284 371
- τοῦ 1351 395
- Σύνοψις Βασιλικῶν 70
- Σύνοψις ἱστορικὴ Κων / νοῦ Μανασσῆ
335
- Σύνοψις ἱστοριῶν Γεωργίου Κεδρηνοῦ 301
- Ἰωάννου Σκυλιτζῆ 300
- Κων / νοῦ Λασκάρεως 440
- Ὄθωμανῶν βασιλέων
(Χρονικὰ Τουρκικὰ) 446
- Σύνοψις Major 397
- Minor (Μικρὰ) 70, 397
- νόμων (Μιχαὴλ Ψελλοῦ) 70
- Σάθα 369 - 70
- χρονικὴ 54
- χρονικὴ (Θεοδώρου Σκουταριώ-
του) 370
- χρονικὴ περὶ τῶν ὄσαι Ρωμαίων
ἐβασίλευσαν (Χρονικὸν Bruxel-
lense) 294
- Σύνταγμα θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων 70
- κατὰ στοιχείον (Ματθαίου
Βλαστάρη) 384
- τῶν τεσσάρων μαθημάτων
(Γεωργίου Παχυμέρη) 73
- Σύντομος Χρονογραφία 115, 141, 178,
198, 214, 238
- Συρακοῦσαι 212, 231, 233
- Συρία 39, 96, 122, 128, 134, 135, 143,
145, 146, 168, 170, 196, 203, 210,
234, 246, 271, 313
- Συρόπουλος Ἰωάννης 340
- Συρόπουλος Σίλβεστρος 428
- Συρορρωμαϊκὸν νομικὸν ἐγχειρίδιον 351
- Σφόρτσας Φραγκίσκος 440
- σφραγίς 20, 82, 83, 84, 246
- ἀργυρὰ 83
- δεσποτικὴ 83
- κηρίνη 83
- μολυβδίνη 83
- πατριαρχικὴ 83
- χρυσὴ αὐτοκρατορικὴ 83
- Σφραντζῆς Γεώργιος 59, 61, 277, 356,
366, 377, 379, 393, 409, 412, 416,
434 - 5, 437, 446, 447
- Σχίσμα Ἀκακιανὸν 159
- Σχίσμα Ἑκκλησιῶν 28, 297, 298, 309,
395
- Σχισματικῶν Ἱστορία 249, 290, 298
- σχολαί 237
- Σχολάριος Γεώργιος βλ. Γεννάδιος Β'
σχολαστικὸς 124, 125, 139, 140, 153,
155, 164
- Σχολὴ Κρητικὴ 44
- Σχολὴ Μακεδονικὴ 44
- Σχολὴ Πατριαρχικὴ Κ / λεως 229, 351
- Σχόλιον ἐπὶ τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστο-
λῆς τοῦ Παύλου (Θεοφυλάκτου Ἀχρί-
δος) 315
- Σωζομενὸς 59, 114, 119, 122, 125,
126 - 7, 130, 147, 170, 198, 219,
227, 274, 301
- Σωκράτης Σχολαστικὸς 114, 119, 122,
124, 126, 127, 130, 141, 147, 170,
184, 198, 219, 235
- Σωσάνδρου μονὴ 365
- Σωτηριάδης, Γ. 405
- Σωτηρίου, Γ. 46, 79
- Σωτηρίχος Παντεύγενος 332
- Σωτήρος μονὴ (Μετεώρων) 398
- Σωφρόνιος Α' (πατρ. Κων / λεως,
1463-1464) 428
- Σωφρόνιος, πατρ. Ἱεροσολύμων (580 -
638) 186

T

Ταγάστη Νουμιδίας 125, 126

- Τάκτος 102
 Τακτικά ('Ανόνημος συλλογή) 292
 Τακτικά Λέοντος Στ' Σοφοῦ 182, 255, 292
 Τακτικά Νέα 263
 Τακτικά Νικηφόρου Οὐρανοῦ 292
 Τακτικὸν Βενεσενιῦ 262
 Τακτικὸν Βιβλὸν Ἀνωνόμου 257
 Τακτικὸν Εἰκονομαχικὸν 201
 Τακτικὸν Escorial 280
 Τακτικὸν Uspenskiij 226
 Τακτικῶν Συλλογῇ 264
 Ταμερλάνος (βλ. και Τιμοῦρ - λέγκ) 401
 Τάξις προκαθηδρίας βλ. Notitia Episcopatum
 Τάρασιος (πατρ. Κ / λεως, 784 - 806) 214, 215, 228, 229
 Τάταροι 428, 439
 Ταυρικὴ χερσόνησος 439
 Τάφος Πανάγιος 90
 Τελλμααρε 342
 Τεμῶρης 401
 Τεφράν 188
 τέχνη 19, 39
 τέχνη βυζαντινὴ 39, 40, 41, 42, 44, 45, 51
 — δυτικὴ 44
 — δυτικοῦ Μεσαίωνος 39
 — ρωσικὴ 45
 Τζέτζης Ἰωάννης 185
 Τζορτζής Μπουστροῦς 445
 τήρων 87, 88, 270
 Τιβέριος Β' (= Α', 578 - 582) 165, 180
 Τιβεριοῦπολις 315
 Τιμόθεος, ἀρχιδιάκονος Ἀλεξανδρείας 105, 120
 Τιμόθεος, πρεσβύτερος Κ / λεως 114, 141, 157
 Τιμόθεος (χρονογράφος) 164
 Τιμοῦρ - λέγκ 401, 410
 τιτουλάριος 395
 τοιχογραφίαι 43
 Τοκταμίσης 401
 Τόμος συνοδικὸς τοῦ 1347 388
 τοπάρχης Γοτθίας 317, 319
 Τοπογραφία χριστιανικὴ (Κοσμᾶ Ἰνδικοπλεύστου) 150
 τοπωνύμια 19, 31
 Τορνίκης Γεώργιος 340, 342
 Τορνίκης Δημήτριος 342, 348
 Τορνίκης Εὐθύμιος 347, 348
 Τορσέλλο Σανουῖδος Μαρίνος ὁ πρεσβύτερος 385
 Τουδέλα 333
 Τουράτσογλου, Ι. Π. 108
 Τουρκία 426
 Τουρκικὰ ἔγγραφα 397, 427
 Τουρκικὰ Χρονικὰ 377, 409, 446
 Τουρκικαὶ ἐπιστολαὶ 359, 403, 438
 Τοῦρκοι 182, 254, 257, 270, 286, 326, 330, 385, 389, 392, 395, 401, 402, 409, 410, 411, 412, 414, 415, 417, 424, 425, 426, 431, 432, 434, 443, 444, 445, 446
 Τουρκοκρατία 397, 449
 Τουρτόγλου, Μ. Α. 448
 Τουράνη 141, 169
 Τραϊανὸς πατρίκιος 219, 274
 Τραπεζούντιος Γεώργιος 436 - 7
 Τραπεζούντος χρ. ἔπους Διγενῆ Ἀκρίτα 253
 Τραπεζοῦς 286, 303, 382, 396, 400, 414, 427, 432, 433, 436
 Τριακονταετηρικὸς εἰς Κων / τῖνον (Εὐσεβίου) 60, 90
 Τριανταφυλλίδης, Μ. 29, 32
 Τριὰν Κεφαλαίων ἡδίκτων ('Ιουστινιανοῦ Α') 160, 161
 τροπάριον 34, 324
 τρόπος (μουσικῆ) 35
 Τροῦλλος 189
 Τρωγλίτης Ἰωάννης 162
 Τρωϊάνος, Σ. 448
 Τσάρας, Ι. 416
 Τσικινόπουλος, Ι. 340
 Τσιμισσιῆς Ἰωάννης βλ. Ἰωάννης Α'
 Τσιροπανλῆς, Κ. Ν. 401
 Τσολάκης, Ε. 306
 Τυπικὰ μοναστηρίων 67
 — (Μιχαὴλ Η' Παλατολόγου) 367
 Τυπικὴ Διαθήκη (Νεοφύτου Ἐγκλειστοῦ) 340
 Τυπικὸν τοῦ Ἄθω 286
 Τυπικὸν Γρηγορίου Πακουριανοῦ 307
 Τυπικὸν μονῆς ἀγ. Δημητρίου Κ / λεως 367 - 8
 Τυπικὸν μονῆς Θεοτόκου Κ / λεως 322
 Τυπικὸν μονῆς ἀγ. Μάμαντος 325
 Τυπικὸν μονῆς ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ 367
 Τυπικὸν μονῆς Παντοκράτορος 322
 Τυπικὸν Vespriemiense 295
 τύπος 67
 Τύροβον 286, 415, 417, 432
 Τύρος 317, 334, 335
 Τωμαδάκης, Ν. Β. 32, 33, 65, 240, 306, 358, 417, 424, 429, 432, 435, 437
 Υ
 ὑγρὸν πῦρ 76
 Ὑδάτιος 114, 131 - 2
 Ὑλη ἱστορίας (Νικηφόρου Βρυενίου) 316 - 7
 ὕμνογραφία 34

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- ὁμολογράφος 34
 ὕμνος ἐκκλησιαστικὸς 34, 35
 ὕμνος 34
 Ὑπαιπα 110
 ὕπακοή (καθ' ὕπακοὴν ψαλμοῦ) 35
 Ὑπάτη 331, 398
 Ὑπάτιος, ἀνεψιὸς τοῦ Ἀναστασίου Α' 144
 Ὑπάτιος μοναχὸς 127
 ὕπατος 92, 112
 ὕπατος τῶν φιλοσόφων 304, 329, 330
 Ὑπέρ τῶν πολέμων λόγοι (Προκοπίου Καισαρείας) 155
 ὑπέρπυρον 80
 ὑπογράφει 137, 155, 293
 Ὑπόμνημα πρὸς Κων / νον Παλαιολόγον (Βησσαρίωνος) 433
 ὑπομνήματα ἱστορικά 53
 Ὑπομνήματα ἱστορικά (Εὐναπίου) 119
 Ὑπομνηστικὸν (Μιχαὴλ Χωνιάτου) 350
 Ὑπομονή ('Ελένη) Παλαιολογίνα 422
- Φ
- Φαίδων (πλατων. διάλογος) 121
 Φαῦστος ἀγ. 124
 Φαῦστος Βυζάντιος 97 - 8
 Φερράρα 419, 422, 427, 432, 433, 436
 Φιλαδέλφεια Λυδίας 159
 Φιλαδέλφεια Παλαιστίνης 136
 Φιλάνθρωπος Φίλιππος 294
 Φιλάρετος ὁ Ἐλεήμων 209, 221
 Φιλέα Θράκης 319, 324
 Φιλῆς Μανουῆλ 377, 386
 Φιλία Καρδίτσης 107
 Φιλιππικὸς (711 - 713) 200
 Φίλιππος Αὐγουστος (βασιλεὺς Γαλλίας, 1180 - 1223) 349
 Φίλιππος Φιλάνθρωπος 294
 Φιλιππούπολις 327, 355
 Φιλίθεος (πατρ. Κ / λεως, 1354 - 1355 καὶ 1364 - 1376) 385, 397
 Φιλίθεος ἀτρομυλῆνης καὶ πρωτοσπαθάριος 245, 269
 Φιλίθεος Ἱστορία (Θεοδωρήτου Κύρου) 128, 130
 Φιλοκαλία τοῦ Ὁριγένους (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ καὶ Μ. Βασιλείου) 96
 Φιλόσοφος Κων / νος 415, 417
 Φιλόσοφος Λέων 279
 Φιλόσοφος Νικηφόρος 242, 251
 Φιλοστόργιος 59, 92, 114, 119, 122, 123, 198
 Φιλάβιος Κλαύδιος Ἰουλιανὸς βλ. Ἰουλιανὸς
 Φιλάνδρα 308
- Φλωρεντία 411
 Φλωρεντίας Σύνοδος 60, 418, 419, 420, 421, 422, 427, 428, 429, 430, 432, 433, 436
 Φλώρινα 441
 Φοινίκη 246
 φόβλις 80, 193
 φοροτεχνικὰ ἐγχειρίδια 69
 Φουνδαγιάται 315
 Φραγκίσκος Σφόρτσας 440
 Φράγκοι 170, 182, 286, 320, 343, 350, 351, 353, 355, 364, 367, 376, 385, 416, 437
 Φραντζῆς βλ. Σφραντζῆς
 Φρειδερίκος Β' Hohenstaufen (1194 - 1250) 349, 361, 362, 363
 Φριοῦλη 177
 Φροντίνος 178
 Φρυγία 127
 Φωκᾶς (602 - 610) 180, 343
 Φωκᾶς Βάρδας 237
 Φωκᾶς Λέων 287
 Φωκᾶς Νικηφόρος Β' (963 - 969) 271, 272, 277, 278, 279, 285, 286, 287, 292
 Φωκῆς 43, 266
 Φώτιος (πατρ. Κ / λεως, 858 - 867 καὶ 877 - 886) 60, 104, 112, 119, 123, 134, 136, 154, 155, 165, 223, 232, 233, 234, 237, 238, 239 - 41, 260
 Φώτιος ἀσκητῆς 290, 297
- X
- Χάζαροι 203, 208, 235, 251, 269, 336, 352, 382
 Χαλέπιοι 128, 173, 271
 χαλφῆς 210, 218, 223, 326
 Χαλκηδὼν 127, 131, 134, 161, 367
 Χαλκοκονδύλης Γεώργιος 437
 Χαλκοκονδύλης Λαόνικος 52, 377, 393, 409, 435, 437 - 8, 446, 447
 χαράγματα 78, 441
 Χαρσιανοῦ θέμα 229
 χαρτοφύλαξ 185, 200, 352, 360, 362, 400
 Χατζηδάκης, Ν. Ε. 31
 Χατζηιωάννου, Κ. Π. 29, 32
 Χατζηπέτρου - Μεσογειτῆς, Χ. 30
 Χιλανδαρίου μονή 341, 353
 Χιλδεβέρτος Β' (βασιλεὺς Αὐστρασίας, 575 - 596) 169
 Χίος 43, 109, 426
 Χοιροσφάκτης Λέων 249, 251
 χορὸς (ψαλτῶν) 34, 35
 Χορτασμένος Ἰωάννης 411

- Κοσρόης Β' (590 - 628) 168, 185, 188
 Κοῦμος Νικηφόρος 377, 381 - 2
 Χρήστου, Π. Κ. 50, 295, 309, 392
 Χριστιανική τοπογραφία (Κοσμά Ἰνδι-
 κοπλεῦστου) 150
 Χριστιανισμός 41, 52, 112, 118, 120,
 122, 235, 237, 247, 285, 413
 Χριστιανοί 89, 91, 119, 146, 210, 234,
 291, 430, 436
 Χριστόγραμμα 83
 Χριστός 25, 40, 41, 80, 83, 126, 131, 189
 Kristus 26
 Χριστόφορος Μυτιληναῖος 293
 Χρονικά Βραχέα 377, 409, 445
 Χρονικά Βυζαντινά 377, 390
 Χρονικά (Δεξιππου) 119
 Χρονικά Τουρκικά 377, 409, 446
 Χρονική Βίβλος (Μιχαὴλ Γλυκᾶ) 330
 Χρονική διήγησις (Νικήτα Χωνιάτου)
 355 - 6
 Χρονική Ἐκθεσις 59, 409, 446, 447
 Χρονική Ἐπιτομή (Εὐσταθίου Ἐπιφα-
 νέως) 143
 Χρονική Ἱστορία (Ἑσυχίου τοῦ Ἰλλου-
 στρίου) 152
 Χρονική Ἱστορία (Ἰωάννου Ἀντιοχείας)
 184
 Χρονική Συγγραφή (Γεωργίου Ἀκρο-
 πολίτου) 366, 378
 χρονική σύνοψις 54
 Χρονική σύνοψις (Θεοδώρου Σκουτα-
 ριάτου) 370
 Χρονικὸν 52, 54, 55, 56
 — Ἀλεξανδρείας 113
 — Ἀλεξανδρινὸν 186
 — Ἀνώνυμον 377, 390
 — Βικτωρος Tunnunensis 161 - 2
 — Βιλλεαρδουίνου 351, 353
 — Βουλγαρικὸν 377, 409, 411
 — Βραχὺ Δέσβου 409, 415
 — Bruxellense 115, 142, 178, 199,
 214, 249, 290, 294
 — Cambridge 280
 — Γεωργίου Βουστρωνίου 445
 — Γεωργίου Μοναχοῦ 227, 301, 358
 — Γεωργίου Σφραντζῆ 409, 434 - 5
 — Δαμασκού 326
 — Enveri 408
 — Ἐπίτομον 115, 142, 178, 199,
 214, 249, 290, 317, 323 - 4
 — Εὐσταθίου Ἐπιφανέως 143
 — Ἐφραῖμ 380
 — Ἠλίου Νισίβειας 296
 — Ἱερέως Διοκλείας 325
 — Ἰερωνύμου 129, 131, 178
 — Ἰσιδώρου Σεβίλλης 178, 181
 — (Ἰωάννου Biclarenensis) 183
 — Ἰωαννίνων 408
 — Κ/λεως (ἀγνώστου συγγρα-
 φέως) 219
 — Κ/λεως (=Πασχάλιον) 186
 — Λεοντίου Μαχαίρα 416
 — Majus (Γεωργίου Σφραντζῆ)
 409, 434 - 5
 — Μαλάλα 187
 — Μανουὴλ Μαλαξοῦ 443, 448
 — Μαρκελλίνου κόμης 144
 — Mas'udi 267
 — Minus (Γεωργίου Σφραντζῆ)
 434 - 5
 — Μονεμβασίας 170, 178, 199,
 214, 249, 290, 310, 446
 — Μορέως 59, 375 - 6
 — Νέστορος 115, 142, 178,
 199, 214, 249, 290, 317, 320
 — Novgorod 351
 — Παγκόσμιον (Ἰωάννου Νικίου)
 190
 — Παπῶν 249, 260
 — Πασχάλιον 112, 115, 133,
 141, 164, 178, 186 - 7, 210,
 223, 264
 — Προσπερου 129, 161, 162,
 178
 — Smpada Sbarabedi 365
 — Γ' σταυροφορίας (Richard
 τοῦ ἐκ Λονδίνου) 346
 — Συνεχιστοῦ Γεωργίου Μονα-
 χοῦ 273
 — Σύντομον (Γεωργίου Μοναχοῦ)
 227, 301, 358
 — περὶ τῆς τῶν Τούρκων βα-
 σιλείας (Ἰερακας, μεγάλου λο-
 γοθέτου) 443
 — περὶ τῶν Τούρκων σουλτά-
 νων 409, 445 - 6
 — Ὑδατίου 131 - 2
 — Ψευδοσυμεῶν 275
 Χρονικὸν σημείωμα περὶ Ἰωάννου Ζ'
 και Μανουὴλ Β' Παλαιολόγων 407
 Χρονογραφία 54, 55
 — Ἀωνόμου Σικελιώτου 280
 — Γεωργίου Κεδρηνοῦ 301 - 2
 — Γεωργίου Συγκέλλου 216, 218
 — Ἐδессηνή 114, 141, 153
 — Εὐτυχίου Ἀλεξανδρείας 263-4
 — Θεοδοσίου Μελιτηνοῦ 273, 275
 — Θεοφάνους τοῦ Ὁμολογητοῦ
 218, 276, 301
 — Ἰησοῦ Στυλίου 145
 — Ἰωάννου Ἀντιοχείας 184
 — Ἰωάννου Μαλάλα 164, 187
 — Κωδικοῦ (=Ψευδο - Κωδικοῦ)
 394, 425

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Κωνσταντίνου Λασκάρους 440
 — Λέοντος Γραμματικοῦ 273, 289
 — Μιχαὴλ Σύρου 342, 371
 — Μιχαὴλ Ψελλοῦ 60, 304
 — Συμεὼν Μαγίστρου 273, 274, 294
 — ἐν συνόψει (Ἰωήλ) 357
 — Σύντομος 115, 141, 178, 198, 214, 238
 — Τραϊανοῦ πατρικίου 219
 — Yahia 299
 — Ψευδοδιονυσίου Tell-Mahre 167
 Χρονογραφικὸν Σύντομον (Νικηφόρου πατριάρχου) 223, 261
 Χρονογράφιον (= Χρονογραφικὸν Σύντομον, πατριάρχου Νικηφόρου) 261
 Χρονογράφος Μέγας 210, 219
 Χρονολογικὸς πίναξ βασιλέων 444
 Χρόνων Ἀριθμῆσις καὶ Ὁμάς 115, 141, 178, 198, 214, 249, 264
 Χρυσανθινὴ παρασημαντικὴ 35
 Χρῦσανθος ἀρχιεπίσκοπος 433
 Χρῦσανθος, ἐπίσκοπος Μαδύτου 35, 36
 Χρυσάφης Μανουὴλ 34
 Χρυσοβέργης Νικηφόρος 347, 351
 χρυσόβουλλα 68, 70, 403
 χρυσόβουλλον τοῦ 1272 368
 χρυσόβουλλον σιγίλλιον 67
 χρυσόβουλλος λόγος 67
 χρυσόβουλλος ὄρισμός 67
 Χρυσοκόκκης Γεώργιος 387
 Χρυσολωρᾶς Μανουὴλ 411
 Χρυσόστομος Δίαν 261
 Χρυσόστομος Ἰωάννης 44, 114, 116, 117, 121, 127, 130
- Χωματιανὸς Δημήτριος 70, 257, 290, 360
 Χῶναι Μ. Ἀσίας 350, 355
 Χωνιάτης Μιχαὴλ 337, 347, 350
 Χωνιάτης Νικήτας 62, 127, 155, 338, 346, 347, 350, 355 - 7, 366, 370, 376, 380, 432, 435
 Χώρας Μονὴ 230, 383, 392
 Χωρηνή 114, 140
- Ψ
 ψαλμοῦδια καθ' ὑπακοήν 35
 ψαλτήριον 42, 44
 ψάλτης 34, 35
 Ψάχος, Κ. Α. 37
 Ψελλὸς Μιχαὴλ 59, 60, 70, 290, 300, 303, 304, 307, 317, 321, 325
 Ψευδοδιονύσιος Tell - Mahre 167
 Ψευδο - Ἐπιφάνιος 187
 Ψευδοκοιμηνής 407
 Ψευδο - Κωδωνὸς 394, 425
 Ψευδομανυρίσιος 61, 77, 182, 255, 270
 Ψευδοσυμεὼν 115, 141, 178, 198, 214, 219, 249, 274, 275, 277, 289, 336
 Ψυχαγωγία (Idrisi) 333
 Ψυχοπαννυχίται 168
- Ω
 ὠδὴ 34
 Ὠριγένης 89, 96
 Ὠριγενισμός 111, 149
 Ὠριγενιστὴς 120
 Ὠσηὲ (Ἰησοῦς) Στυλῆτης 145
- A
 Abbeloos, J. B. 371
 Abel, F. M. 173, 175
 Abu abd Allah Muhammad Idrisi 332
 Abulfarağ 370 - 1
 Acacius (πατρ. Κ / λεως, 472 - 489) 161
 Acindynus Gregorius 389, 392
 Acominatus Michael 350
 Acropolita Georgius 366, 370
 Acta et Diplomata Medii Aevi (F. Miklosich - J. Müller) 67
 Acta Sanctorum 64
 Actes de l' Aïhos (ἐκδ. Ρωσικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν) 67
 Adana (Musée d') 139
 Adelson, H. L. 81
 Adler, A. 285
 Adler, (z. 37
 Adler, M. N. 333
 Adorno 431
 Adrianova - Peretc, V. P. 320
 Adversus Constantinum Cabalinum 204, 205, 206
 Aegyptus 105, 120
 Aetheria 101 - 2, 114
 Aëthius Amidenus 72
 Agathangelus 88
 Agathia 165
 Agnello, S. L. 174
 Aguntum 107
 Ahrens, K. 140
 Aigrain, R. 64, 79
 Aix 335
 Akelian, S. 365

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Akindynos, G. 392
 Akominatos Niketas 356
 Akritis Digenes 253
 Al - Aschraf Saifaddin Barsbai 438
 al Fakih, Ibn 248 - 9
 al - Kalanisi, Ibn 326
 al - Mundhir 147
 Alberigo, J. 70
 Albert της Aix 335
 Albertoni, A. 71
 Alessio, G. 31, 32
 Alexandre, C. 423
 Alexandre de Tralles 72
 Alexandrie 94, 95, 192, 404
 Alexandrien 180
 Alexandros v. Tralleis 71, 72
 Alexiade (Ἰωνης Κομνηνης) 325
 Alexios Studites 294
 Alexis 1er Comnène (1081 - 1118) 315
 Alexius (Α' Κομνηνός) 308
 Alinnia 176
 Alishar 175
 Allatius, L. 57
 Allen, J. S. 46
 Alpatoff, K. 48
 Altaner, B. 63
 Amanus 313
 Amari, M. 233
 Amedroz, H. F. 326
 Amelotti, M. 71
 Ammianus Marcellinus 93, 102 - 3, 104, 119, 157, 184
 Amundsen, L. 172
 Analecta Bollandiana 64
 Anastasius I (491 - 518) 144, 193, 213
 Anastasius Persa 186
 Ancona 423
 Ancoratus (Ἐπιφανίου Σαλαμίνος) 111, 112,
 Anderson, W. B. 135
 Andrea Dandolo 391
 Andrea Santa Croce 429 - 30
 Andréas Libadénus 400
 Andreeva, M. A. 363
 Andrinople 418
 Andriotis, N. P. 30
 Angloi 352
 Angelos Isaak II (1185 - 1195 και 1203 - 1204) 340, 350
 Angelos Konstantinos (σεβαστοκράτωρ) 337
 Angelov, B. 280
 Anna Comnena 325, 356
 Anne de Savoie 403
 Anonymi Carmen 279
 Anonymi Excerpta 177
 Anonymus de Bulgaris 259
 Anonymus de rebus bellicis 77
 Anonymus Tauricus 319
 Antapodosis (Λιουτπράνδου) 272
 Anthologie Palatine 66
 Antinoopolis 171
 Antioch 381
 Antioche 313, 342, 404
 Antiochène 110, 313
 Antiochien 123
 Antiochos Gregorios 337
 Antoniadis, S. 29
 Antonin (άρχικαυδρ.) 439
 Antoninus Augustus 89
 Apamée 196
 Aphrodisias 288
 Apokaukos Jean 358
 Apollinaris Sidonius 135
 Apollonius Citiensis 71
 Apostolis Michel 435
 Appia 195
 Apulum 108
 Araber 188, 259
 Arabes 259, 299
 Arabi 233
 Ardeatina 195
 Arelatenses επιστολαί 141, 160
 Aretha, St. 147
 Arethas 261
 Arles 160
 Arménie 140
 Armenien 88, 98, 188
 Armenien, Gross- 140
 Armitage Robinson, J. 59
 Arndt, W. 169
 Arrien 61
 Arsenij (άρχικαυδρ.) 242
 Arsinoe 191
 Aschraf Saifaddin Barsbai, Al 438
 Asclépiodore le Philosophe 61
 Ashburner, W. 213, 384
 Asia Minor 174, 196, 288, 312
 Asie Mineure 175
 Assises 361, 385
 Association Guillaume Budé 60
 Association Internationale des Études Byzantines 61
 Astruc, Ch. 239
 Athanase I (πατρ. Κ/λεως, 1289 - 1293 και 1303 - 1311) 379
 Athanase (πατρ. Ἀλεξανδρετας, 328 - 373) 94, 95
 Athanase I' Athonite 286
 Athenae 350
 Athos 67, 395, 439, 442
 Atroa 225
 Aubreton, R. 66
 Aufhauser, J. B. 254

- Augustonemetum 169
 Augustus 25
 Augustus Antoninus 89
 Aurelia Charite 105
 Aussaresses, F. 77
 Auvray, E. 222
 Avellana Collectio 114, 141, 159
 Avenches 129
 Avignon 388
 Avitus (455 - 456) 135
 Avi - Yonah, M. 79
 Ayoutanti, A. 36
 Azéma, Y. 61, 131
- B**
- Babić, G. 46
 Babinger, F. 438
 Bachmann, L. 363
 Bachmann, M. 337, 340
 Bačkovo 307
 Baehrens, Ae. 144
 Baehrens, G. 93, 104
 Balagrec (El - Beida) 106
 Ballance, M. H. 288
 Ballerini αδελφοί 159
 Ballotto, F. 62
 Balty, J. 48
 Banck, A. V. 48, 49
 Banduri, A. 57
 Bandy, A. C. 80, 174
 Bănescu, N. 400
 Bar Hebraeus 370 - 1
 Barbaro Nicolo 425
 Barbel, J. 99
 Barbier de Meynard 267
 Bardonès Georges 359
 Bardenhewer, O. 63
 Bardy, G. 28
 Barišić, F. 277
 Barlaam (Καλαβρός) 388
 Barnea, I. 79, 246, 343, 344, 404
 Barns, J. W. 171
 Baroutas, C. 46
 Barsbai, Al - Aschraf Saifaddin 438
 Bartelink, G.J.M. 127
 Basile I 255, 312
 Basile le Maléinote 271
 Basile, Saint- 97
 Basilica 241
 Basilios II Bulgaroctonos (976 - 1025)
 292
 Basilius I 270
 Bassi, D. 322
 Bassus Cassianus 75
 Bastgen, H. 209
- Bastien, P. 82
 Bataille, A. 78
 Batatzes Johannes (1222 - 1254) 362,
 363, 400
 Bates, G. E. 193
 Battifol, P. 280
 Bauer, A. 59, 113, 239
 Bauer, G. L. 371
 Bauer, W. 20
 Bauer, Willy 73
 Bean, G. E. 287
 Beck, D. 105
 Beck, H. - G. 56, 63, 64, 229, 419
 Beckby, H. 99
 Beckh, H. 75
 Beda 114, 178
 Bedjan, P. 128, 129, 371
 Bees, N. A. 79, 174
 Begunov, J. K. 284
 Beida, El- 106
 Bejt - Resáfa 147
 Bekker, I. 144, 163, 270, 273, 274,
 276, 277, 289, 301, 305, 307, 330,
 336, 355, 357, 378, 380, 393, 394,
 408, 412, 416, 425, 432, 438, 446,
 448, 449
 Béla III, βασιλεύς Ουγγαρίας (1173 -
 1196) 356
 Bellinger, A. R. 81, 82, 193, 211, 311
 Belpaire, Th. 37
 Belting, H. 50
 Benešević, V. N. 70, 226, 262, 299, 358,
 368, 443
 Benešević Τακτικόν 262
 Benjamin of Tudela 333
 Benoit, F. 106
 Bernard, E. 79
 Bernard, J. S. 71
 Bernard, R. 30
 Bernheim, E. 20
 Béroia 373
 Bertolotto, G. 406
 Beševliev, V. 246, 312, 405
 Bessarion Kardinal 428, 433
 Bet el - Wali 108
 Bettini, S. 46
 Bezdechí, S. 393
 Bibliotheca Graeca Medii Aevi 58
 Bibliotheca Scriptorum Graecorum et
 Romanorum Teubneriana 58
 Bibliothèque Nationale Παρισίων 44
 Biclaram μωνή 183
 Biddle, M. 312
 Bidez, J. 59, 91, 123, 126, 170
 Bilabel, F. 78
 Binon, St. 403, 439
 Björck, G. 73

- Blanchet, A. 84
 Blanken, G. H. 62
 Blasius Amoriensis, St. 256
 Blemmyda Nicephorus 364 - 5
 Boak, A.E.R. 105
 Boeckhius, A. 79
 Bogdan, I. 411
 Bogomiles 267, 284
 Böhlig, G. 62, 250
 Boissonade, J. Fr. 146, 382, 424, 433
 Bojana 405
 Bollandiana Analecta 64
 Bollandiani 64
 Bombaci, A. 439
 Boor, C. de 59, 183, 219, 220, 223, 224,
 227, 258, 273
 Bordeaux 88, 104
 Boris 240
 Borries, K. 20
 Bosra 175
 Bossuet, J. B. 120
 Bostraeten, H. C. van 106
 Boswinkel, E. 191
 Boube, J. 287
 Bouché - Leclercq, A. 75
 Bourguet, P. du 46, 47
 Bousquer, J. 60
 Bouvier, B. 36, 37
 Božkov, A. 50
 Braccara 119
 Braga 119
 Brandi, K. 20
 Brandt, S. 89
 Braunfels, W. 48
 Bréhier, L. 49, 310
 Breviarium (Νικηφόρου πατριάρχου) 223
 Breviarium ab urbe condita (Εδτρο-
 πίου) 95, 96
 Breviarium causae Nestorianorum et
 Eutyhianorum (Liberatus) 161
 Brock, S. P. 31
 Brooks, E. W. 60, 140, 167, 249, 296
 Browning, R. 330
 Brunet, F. 72
 Bruns, K. G. 69, 135
 Bruns, P. J. 371
 Bruxellense Χρονικόν 115, 142, 178,
 199, 214, 249, 290, 294
 Bruxelles χφ. της Historia Francorum
 του Γρηγορίου Τουρλώνης 169
 Euchon, J. A. 376
 Buckler, W. H. 288, 312
 Budde, L. 48
 Budé, G., Association 60
 Budge, E. A. W. 371
 Bulgaria 110, 247, 260
 Bulgarie 307, 315, 337, 404
 Bulgarien 109, 405
 Bulgariis, Anonymus de 259
 Bullinger, H. 49
 Bundgren, F. 29
 Burckhardt, A. 59, 151
 Burdigala 88
 Bury, J. B. 59, 245
 Busch, R. v. 38
 Buschhausen, H. 49
 Butler, C. 59, 120
 Büttner - Wobst, Th. 321
 Byzantina Neerlandica 62
 Byzantine Texts 59
- C
- Cabasilas Nikolaos 399, 420
 cadastre 302
 Cadell, H. 29
 Caecilius (? Caelius) Firmianus Lac-
 tantius 89
 caesar 25
 Caesarea Maritima 172
 Caesarea Palaestina 175
 Caffa (Καφφα) 436
 Cagnat, R. 79, 109
 Caiger - Smith, A. 50
 Cairo Museum 105
 Caius Modestus Apollinaris Sidonius
 135
 Călărăși 246, 344
 Calchi 176
 Calder, W. M. 174, 288, 312
 Calderini, A. 78
 Calécas Manuel 407
 Callinicus 127
 Calza, R. 47
 Cambridge Χρονικόν 280
 Cameniata Ioannes 250, 270, 273,
 276
 Cameron, A. 29
 Cammelli, G. 60, 402
 Canard, M. 300, 326
 Cange, Ch. Dufreisne Sieur du 57
 Canova, R. 212
 Cantor, M. 74
 capitatio(n) 89, 105, 109, 135, 313
 Cappuyns, N. 329, 363
 Caramessini - Oekonomides, M. 374
 Caria 288
 Carmen Anonymi 279
 Carolini Libri 209
 Carson, R. A. G. 82, 108, 109, 139
 Carthage 194
 Carus 73
 Caso 176

- Caspar, E. 233
 Cassianus Bassus 75
 Casson, L. 77
 Castellani, C. 327
 Catherinae St. monasterium 368
 Cecaumeni Strategicon 302
 Cedrenus Georgius 301
 Celtes, K. 102
 Cepina 372
 Césarée (Παλαιστίνη) 175
 Chabot, J. B. 296, 342
 Chalandon, F. 84
 Chalcocandyla Laonicus 437
 Chaldaei 419
 Chamoson 108
 Charanis, P. 262
 charisticariat 313
 Charles, B. B. 175
 Charles, R. H. 59, 190
 Charlot, P. 351
 Chartres 335
 Chatzidakis, M. 46, 48
 Chaussure, F. de 31
 Chellah 106
 Choerosphactès Léon 251
 Choniates Niketas 357
 Christ, W. v. 62
 Christophoros Mitylenaios 298
 Chronika (Ἀνδρέα Δανδόλου) 391
 Chronica (Ἰσιδώρου Σεβέλλης) 181
 Chronica (Ἰωάννου Βιχλαρσένσις) 183
 Chronica Theodericiana 156
 Chronicle of Monemvasia 262
 Chronicon (Υδαρίου) 131
 Chronographia tripartita (Ἀναστασίου Βιβλιοθηκαρίου) 293
 Chrysoberga Nicephorus 352
 Chrysos, E. 159
 Chypre 179, 311, 329, 369, 404
 Cirac Estopañán, S. 50, 408
 Ciriaco d' Ancona 423
 civitates 88
 Clari 350, 351
 Clark, C. U. 103
 Claudius Claudianus 117
 Claudius Mamertinus 92, 93
 Clement, P. A. 138
 Clermont - Ferrand 135, 169
 Cléry - les - Pernois 350
 Codex Justinianus 150
 Codex Theodosianus 69, 114, 124
 Coelesyria 193
 Cohen, R. 172
 Colbert, J. B. 57
 Coleman - Norton, P. R. 121
 Collectio Avellana 114, 141, 159
 Collection Byzantine 60
 Collomp, P. 78
 Colonna, M. E. 62
 Combefis, F. 57, 266
 comes rerum privatarum 104
 comes sacrarum largitionum 92, 178, 195
 Commemoratio brevis (Humbert) 298
 Commentarii de Beatis Orientalibus (Ἰωάννου Ἐφέσου) 167
 Comnena Anna 325, 356
 Comnena Teodora 327
 Comnène Alexis Ier 315
 Compendium haereticarum tabularum (Θεοδωρήτου Κύρου) 131
 CONOB 80
 Conquête de Constantinople, La (Geofroi de Villehardouin) 354
 Conquête de Constantinople, La (Robert de Clari) 351
 Constance (337 - 361) 94
 Constance Galle 107
 Constans II (641 - 668) 195
 Constant (337 - 350) 107
 Constantin (Κύριλλος) 235
 Constantine V (741 - 775) 213
 Constantine VII Porphyrogenitus (913 - 959) 269
 Constantini Excerpta 166, 184, 268
 Constantini Origo 103
 Constantinos V (741 - 775) 26
 Constantinus (Κύριλλος) 235
 Constantinus V (741 - 775) 201, 204, 205, 206
 Constantinus Porphyrogenitus (913 - 959) 292, 333
 Contostefano Giovanni 327
 Copti 419
 Corbie χφ. της Historia Francorum του Γρηγορίου Τουρώνης 162
 Coreyre 359
 Corinth 110, 138, 246, 343
 Corippus, Flavius Cresconius 162 - 3
 Corlieu, A. 72
 Cormack, J. M. R. 288
 Cornet, E. 425
 Corović, V. 341
 Corpus Bonnese 57, 58
 Corpus Bruxellense 61
 Corpus Byzantinae Historiae (Βυζαντις Λογίων) 57
 Corpus Fontium Historiae Byzantinae 61
 Corpus Hippatricorum Graecorum 73
 Corpus Juris Civilis 69, 114, 124, 141, 149, 241
 corpus perditum 292
 Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae 57

- Cortelazzo, M. 31
 Cosimo Medici 422
 Cosmas Indicopleustes 151
 Cosmas le Prêtre 284
 Costantino Porfirogenito (913 - 959) 268
 Costanza, S. 165
 Costomiris, G. A. 72
 Courcelle, P. 28
 Courtonne, Y. 97
 Cozza - Luzi, J. 222, 254, 280
 Cramer, J. A. 177, 181
 Crete 174
 Creutz, W. 72
 Crimea 405
 Critobulus Imbriota 429
 Crivellucci, A. 177, 293
 Croce, I. 70
 Cross, S. H. 320
 Cruikshank Dodd, E. 50, 173, 195
 Cumont, F. 294
 Cuntz, O. 88, 89
 Curriculum vitae (Νικηφόρου Βλεμ-
 μίδου) 364, 365
 Cydonius Demetrius 402
 Cypern 187
 Cyprus 138, 196, 416, 419, 442
 Cyr 131
 Cyrenaica 176
 Cyrille le Philéote, St. 319
 Czebe, Gy. 295
- D
- Daces 108
 Dacia 108
 Dagron, G. 132
 Dain, A. 60, 61, 76, 77, 174, 256, 264, 292
 Dalton, O. 45
 Damas 128
 Damascus 326
 Damasius 71
 Damaskos 204
 Damigeron 75
 Dandolo Andrea 391
 Daneu Lattanzi, A. 50
 Daniélou, J. 61
 Dannemann, F. 74
 Danube 344
 Daphnopates Theodore 260
 Daris, S. 171
 Darkó, E. 437
 Darrouzès, J. 65, 67, 68, 283, 309, 313, 337, 341, 342, 348
 Darwin, Ch. 73
 David, M. 78
 David (δστος Θεσ/νίκης) 152 - 3
 Dawkins, R. M. 416
 De administrando imperio (Κων/νου Πορφυρογενήτου) 268 - 9, 277
 De Bulgaris anonymus 259
 De cerimoniis aulae byzantinae (Κων/νου Πορφυρογενήτου) 154, 269
 De laude Anastasii imperatoris (Πρι-
 σκιανού Καισαρείας) 144
 De legationibus (Κων/νου Πορφυρο-
 γενήτου) 136
 De mortibus persecutorum (Δακτυλ-
 οτύου) 89
 De origine actibusque Getarum (Ίορ-
 δάνου) 157
 De re militari Liber 76, 257
 De rebus bellicis 77
 De signis (Νικήτα Χωνιάτου) 355
 De summa temporum vel origine acti-
 busque gentis Romanorum (Ίορ-
 δάνου) 157
 De thematibus (Κων/νου Πορφυρο-
 γενήτου) 268, 277
 Debiasi - Gonzato, A. 37
 Debrunner, A. 27
 Decapolis 197
 Delambre 75
 Delaruelle, E. 28
 Delatte, A. 73, 75
 Delbrück, H. 77
 Déléage, A. 109
 Delehayé, H. 64, 87, 117, 124, 137, 181, 207, 208, 216, 217, 223, 236, 237, 256, 282, 323, 379
 Delvoye, Ch. 45
 Demangel, R. 195
 Demetrii St. Monasterium 367
 Demetrius Cydonius 402 - 3
 Dèmètrios Tornikès 65, 341, 342
 Demus, O. 45, 48
 Denmark 172
 Dennis, G. T. 414, 415
 Descartes, R. 75
 Descriptio orbis romani (Γεωργίου Κυπρίου) 179
 Destunis, G. 408
 Dethier, Ph. A. 427
 Deuchler, F. 46
 Devastatio constantinopolitana 348
 Dhu Novas 146
 Diaconu, P. 311
 Diacrinomenus Joannes 146
 Diehl, Ch. 45, 47
 Diehl, E. 212
 Diels, H. 72
 Diepgen, P. 72

- Dieten, J. L. (I. A.) van 62, 356, 357
 Dieterich, K. 27
 Dietz, F. R. 71
 Diez, E. 48
 Digenes Akritas 253
 Digesta 150
 Diggle, I. 162
 Diller, A. 422
 Dindorf, L. 59, 164, 187, 264, 321
 Dindorf, W. 59, 98
 Diophantus Alexandrinus 74
 Discoduratera 374, 404
 Dittenberger, G. (W.) 79, 174
 Djizé 175
 Dmitrievskij, A. 367
 Dobroudja 109
 Dölger, F. 31, 67, 68, 69, 176, 197, 213,
 247, 260, 288, 296, 308, 311, 313,
 317, 318, 337, 344, 367, 368, 375,
 406, 438, 442
 Dománski, G. 106
 Dossetti, J. 70
 Downey, G. 98, 164
 Doxopatris Nilos 324
 Drepanius, Latinius Pacatus 104
 Drexl, F. 305
 Drouhot, J. 106
 Droysen, H. 96, 177, 293
 Droysen, J. G. 20
 Druffel, E. v. 68
 Duca Lascaris Theodorus (1254 -
 1258) 362, 363, 365
 Ducas 431
 Duchesne, L. 203
 Dufrenne, S. 50
 Dujčev, I. 221, 257, 267, 275, 278, 360
 Dulaurier, E. 365
 Dvorník, F. 228, 235
 Džingov, G. 311
- E
- Ebcioglu, I. 138
 Ebersolt, J. 49, 84
 Ecloga Leonis et Constantini 201
 Ecloga ad Prochiron mutata 70
 Edrisi 333
 Effimerium curiale 430
 Eganjan, A. M. 75
 Égée 146, 148
 Egeria 101 - 2
 Égine 72
 Egipto 78
 Égypte 77, 79, 80, 107, 171, 196
 Eining 107
 Ekthésis néa 67
 El - Beida 106
 Elia (μητροπολίτης Νισίβευς) 296
 Elis 174
 Eller, K. 48
 Embirikos, A. 47
 Émésène 110, 196
 Emine, J. B. 98
 Emminger, K. 364
 Énée le Tacticien 61
 Enepekides, P. 399
 Engel, A. 81
 Ennodius 178
 Enveri 408
 Éphèse 420, 421
 Ephraemius 380
 Epiphanius von Cypern 187
 Epiphanius 178
 Eransahr 141
 Ermerius, F. Z. 71
 Erslev, K. 20
 Erxleben, E. 110
 Esaú 408
 Escorial γρ. Έπους Διγενή 'Ακρίτα 253
 Escorial Τακτικών 280
 Espada, D. Marcos Jiménez de la 436
 España 408
 Essen, C. C. van 423
 Estoire de la guerre sainte 346
 Estopañán, S. Cirac 50, 408
 Etymologiae ('Ισιδώρου Σεβόλλης) 181
 Etymologicon Magnum 284
 Eugénicos Marc 421
 Eugippius 178
 Europa 333
 Eusebius 90, 146
 Eustathius Thessalonicensis 339
 Eustazio di Tessalonica 338
 Euthyme le Jeune, St. 244
 Euthyme Tornikès 348
 Euthymius (πατρ. Κ/λεως, 907 - 912)
 258, 261
 Eutropius 95
 Euxinus Pontus 110
 Evagrius 170
 Évariste, St. 243
 Excerpta Anonymi 177
 Excerpta Constantini 166, 184, 268
 Excerpta Valesiana (Chronica Theo-
 dericiana) 114, 156 - 7
 Excerpta Valesiana (Origo Constan-
 tini) 103
 Expositio totius mundi et gentium 90
- F
- Fabrot, Ch. A. 57

- Fagerlie, J. M. 172
 Fakhir, Ibn al 248 - 9
 Faral, E. 354
 Farioli, R. 48
 Fasti Consulares 129, 132, 162, 187
 Fasti Hydatiani 132
 Faulhaber, M. 28
 Faustus (Βυζάντιος) 98
 Feder, A. 20
 Federico II Hohenstaufen (1194 - 1250) 361
 Feldhaus, F. M. 74
 Fellicetti - Liebenfels, W. 48
 Ferrare 420
 Ferrini, C. 241
 Ferrua, A. 195
 Festa, N. 361, 362, 365
 Festugière, A. - J. 105, 180
 Ficker, G. 294
 Filipov, T. 374
 Filipova Bairova, M. 31
 Fingerhuth, C. 108
 Finck, F. N. 187, 324
 Firatli, N. 193
 Firmianus Lactantius 89
 Fisher, I. E. 343
 Flanders 308
 Flavius 25
 Flavius Cresconius Corippus 162
 Fleischer, R. 174
 Florence 419, 420, 428, 434
 Florentius 169
 Foerster, R. 59, 100
 Fontaine, J. 103
 Fontrier, A. 109
 Foucault, J. A. de 292
 Fourmy, M. H. 209
 Fragmenta Tusculana 164
 Franciscis, A. de 355
 Frazer, M. 45
 Freshfield, E. H. 278
 Freund, A. 211
 Freydank, D. 351
 Frick, C. 146
 Friuli 177
 Frova, A. 172
 Fuchs, R. 71
 Fulcher de Chartres 335
- G
- Gagliuolo, F. 355
 Gaisford, Th. 284
 Galatia 312
 Galavaris, G. 50
 Gáldi, L. 30
- Gallay, P. 99
 Galletier, E. 93, 103, 104
 Gallienus (253 - 268) 77
 Games, G. 47
 Gamurrini, J. F. 114
 Gass, W. 420
 Gateluzzi 431
 Gautier, P. 304, 315, 323, 411
 Gaza 122
 Gebhardt, G. v. 145
 Geischer, H. - J. 206
 Gelasius 113
 Gelzer, H. 59, 88, 179, 180, 181, 187, 227, 256, 263, 279, 309, 334, 338, 367, 382, 391, 441
 Gelzer, Th. 66
 Gemistus Georgius 422
 Gennade Scholarios 430 - 1
 Genova 406
 Geoffroi de Villehardouin 351, 353 - 4
 Geoponika 75
 Georgakas, D. J. 32
 Georges Bardanès 359
 Georges de Chypre 151, 179
 Georges Pachymère 73
 Georges Skylitzes 280
 Georges Tornikès 65, 341, 342
 Georgieva, S. 372
 Georgius Acropolita 366, 370
 Georgius Cedrenus 301
 Georgius Continuatus 273
 Georgius Cyprius 179, 227, 263
 Georgius Florentius 169
 Georgius Gemistus Pletho 422
 Georgius Monachus 227, 270, 273, 276
 Georgius Pacurianus 307
 Georgius Sphrantzes 435
 Georgius, St. 254
 Gerace 388
 Gerasa 197
 Gerasimov, T. 372, 373, 374, 403, 404
 Gerhard, H. P. 49
 Gerke, F. 45
 Gerland, E. 74
 Germain II (πατρ. Κ/λεως, 1222 - 1240) 359
 Germain I' Hagiorite 385
 Gerona 183
 Gerstinger, H. 170, 191, 245
 Gesta episcoporum Mettensium (Παύλου Διακόνου) 177
 Gesta francorum et aliorum hierosolimitanorum 310
 Gesta de nomine Acacii vel breviculus historiae Eutychanistarum (Γελασιού Α') 161
 Gesta Roberti Wiscardi (Γουλιέλμου

ἐξ Ἀπουλίας) 308
 Getae 157
 Getica (Ἰορδάνου) 157, 178
 Geyer, P. 89, 102
 Giannelli, C. 388
 Gibb, E. J. W. 283
 Gibb, H. A. R. 326
 Gill, J. 222, 419, 434
 Giorgio di Pisidia 185
 Giovanelli, G. 291
 Giovanni Antiocheno 184
 Giovanni Contostefano 327
 Giovanni Mocenigo 439
 Gizdova, N. 372
 Glykas Michael 331
 Goar, J. 57
 Goeje, M. J. de 226, 249, 259, 260
 Goleniščev, W. 113
 Gonzato - Debiassi, A. 37
 Goodacre, H. 81
 Goodchild, R. G. 106
 Goodyear, F. R. D. 162
 Gorce, D. 125
 Gorjanov, B. T. 390
 Gose, E. 174
 Gostar, N. 109
 Gothi 181
 Gottwald, C. 37
 Gough, M. R. E. 46, 288
 Gouillard, J. 202, 225
 Grabar, A. 45, 47, 49, 50
 Graf, G. 63
 Graffin, F. 60
 Graffin, R. 60
 graffiti 78
 Grant, M. 77
 Gratiarum actio de consulatu suo
 Iuliano imperatore (Μαυροστίνου) 92
 Grecu, V. 61, 429, 431, 435, 444
 Grégoire II (πάππας Ρώμης, 715 - 731)
 202
 Grégoire Antiochos 337
 Grégoire de Chypre 369
 Grégoire le Décapolite, St. 228
 Grégoire, H. 60, 61, 79, 122, 221, 283,
 288, 368
 Grégoire de Nazianze 99
 Grégoire Pacourianos 307
 Grégoire Palamas 392
 Grégoire de Tours 169
 Gregor von Armenien 88
 Gregor von Nazianz 99
 Grégoras Nicéphore 393
 Gregorios Antiochos 337
 Gregorios (Kleriker) 242, 352
 Gregorius Acindynus 389, 392
 Gregorius Nyssenus 101

Gregorius Turonensis 169
 Gregory Abû'l Faraj 371
 Greifenhagen, A. 49
 Griechische Christliche Schriftsteller
 der ersten drei Jahrhunderte 59
 Grierson, Ph. 81, 82, 193, 211, 212,
 311, 440
 Grivec, F. 235
 Grohmann, A. 211
 Groningen, B. A. van 78, 91
 Grosse, R. 77
 Grosskommnenen 427
 Grottaferrata 291
 Grottaferrata χρ. ἐπους Διγενῆ Ἀκριτα
 253
 Grumel, V. 111, 139, 176, 197, 213,
 247, 289, 313, 316, 345, 375
 Grünhut, L. 333
 Guibaldus, ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ
 Monte Cassino 114
 Guidi, I. 153
 Guiland, R. 60, 383, 393, 399
 Guillaume de Pouille 308
 Guillou, A. 197
 Guiscard Robert 308
 Gulubov, J. 405
 Gundlach, W. 160
 Guenther, O. 159
 Gunther de Paris 349
 Guthrie, W. K. C. 312
 Gutzwiller, H. 93
 Gyóni, M. 29

H

Habachi, L. 108
 Hackens, T. 373
 Haemus 110
 Haeticarum tabularum compen-
 dium (Θεοδορήτου Κύρου) 131
 Hafner, St. 341
 Hahn, L. 27, 28
 Hahn, W. 82
 Halecki, O. 423
 Halkin, F. 64, 207, 246, 395
 Hallier, L. v. 153
 Halphen, L. 20
 Haluščynskyj, P. T. 349
 Hamilton, F. J. 140
 Handschin, J. 36, 37
 Hansen, G. C. 59, 126
 Hardy, L. 30
 Harith 146
 Harmand, L. 100
 Harnack, A. 145
 Harrison, R. M. 193

- Hase, C. B. 279, 281, 319
 Hatzidakēs, G. 27
 Haupt, M. 73
 Haury, J. 59, 155, 156
 Hausherr, I. 255, 295
 Hayes, J. W. 50, 193
 Heberdey, R. 196
 Heggelbacher, O. 71
 Heiberg, J. L. 74
 Heichelheim, F. 211
 Heikel, I. A. 59, 90, 215
 Heimbach, C. E. G. 241, 397
 Heinemann, M. 60, 113
 Heisenberg, A. 59, 354, 362, 364 - 7, 370, 400
 Hemmerdinger, B. 28
 Hendy, M. F. 82, 373
 Hennepf, H. 62, 206
 Henry, R. 60, 104, 154, 166, 240
 Héraclide de Damas 128
 Heraclius (610 - 641) 188, 212
 Heraclius Constantine (641) 212
 Herbert, K. 80
 Hercher, R. 118
 Hergenröther, J. 299, 309
 Herman, P. Ae. 70
 Hermitage 194
 Hermopolis 171, 192
 Héron de Byzance 61
 Hertlein, F. C. 91
 Herzfeld, E. 196
 Heseber, P. 123
 Heslington 108
 Hesseling, D. C. 28, 29, 253
 Het'um (ήγεμών Κιλικίας, 1289 - 1299) 365
 Hiéroklēs 151, 179
 Hilal 326
 Hilarion, St. 236
 Hilarius, St. 114
 Hilgenfeld, H. 88
 Hill, P. V. 82, 139
 Hirmer, M. 47
 Histoire de Eracles (Γουλιέλμου Τύρου) 335
 Historia arcana (Προκοπίου Καισαρείας) 156
 Historia Constantinopolitana (Gunter de Paris) 349
 Historia Constantinopolitanae urbis a Mahumete II captae (Λεονάρδου Χίου) 426
 Historia Ecclesiastica (Beda) 178
 Historia Francorum (Γρηγορίου της Τουρώνης) 169
 Historia de gestis orientalium principum (Γουλιέλμου Τύρου) 335
 Historia Gothorum, Vandalorum et Sueborum (Ισιδώρου Σεβέλλης) 181
 Historia Langobardorum (Παύλου Διακόνου) 177
 Historia lausiaca (Παλαδίου Έλενοπέδλεως) 120
 Historia miscella (Λανδόλφου Sagax) 292
 Historia monachorum in Aegypto (Τιμοθέου) 105, 120
 Historia rerum in partibus transmarinis gestarum (Γουλιέλμου Τύρου) 335
 Historia Romana (Παύλου Διακόνου) 177, 293
 Historia Schismaticorum 298
 Historia tripartita (Θεοδώρου Άναγνώστου) 147 - 8
 Historia tripartita (Κασσιοδώρου) 161
 Historiarum adversus paganos libri 7 (Orosius) 119
 Historici Graeci Minores 59
 Hofer, F. 73, 74, 75, 76
 Høeg, C. 36, 37
 Hoffmann, O. 27
 Hofmann, G. 405, 418, 419, 428, 430, 433
 Hohenstaufen Φρειδερίκος Β' 361, 362, 364
 Holl, K. 60, 111, 112, 295
 Holobolus Manuel 372
 Holtzinger, H. 46
 Holwerda, D. 241
 Honigmann, E. 61, 88, 151, 165, 179, 251
 Hopf, Ch. 348, 386, 424
 Hordadbeh, Ibn 226
 Horn, G. 295
 Horna, K. 336, 337
 Hosius, C. 62
 Houtsma, T.H. 238
 Huber, P. 50
 Hübschmann, H. 188
 Hudūd - al - Alam 283
 Hugo Lusignan (βασιλεύς Κύπρου, 1205 - 1218) 359
 Humbert καρδινάλιος 298, 309
 Hunger, H. 61, 68, 70, 72, 191
 Hutter, J. 45
 Huvelin, H. 82
 Hydatius 131 - 2
 Hypatius, St. 127
 hyperpère 403

I

Iatrus 172

- Ibérie 236
 Ibn al Fakih 248 - 9
 Ibn al - Kalanisi ή Qalanisi 326
 Ibn Hordadbeh 226
 Ibn Wadhīh 238
 Idacius 131
 Ideler, J. L. 71
 Idrisi 332 - 3
 Ignatius diaconus 215
 Illyricum 92
 In laudem Iustini Augusti Minoris
 (Κορίππου) 163
 Inan, J. 49
 Incerti scriptoris de officiis regiis li-
 bellus 302
 Incertus scriptor de Leone Armenio
 220, 276
 Incertus scriptor de re militari 76, 257
 Inedita Leonis Tactica 61, 76, 264
 Ingholt, H. 373
 Innocentius III, πάπας Ρώμης (1160 -
 1216) 349
 Institutiones 150
 Ioannes (Ιωάννης) 71
 Ioannes Caminiata 250, 270, 273, 276
 Ioannes Scholasticus 70
 Ioannes Scylitza 300, 314
 Ioannidis, D. C. 72
 Ioannou, P. 70
 Iohannes der Barmherzige 180
 Iohannes Zonara 321
 Iohannidos seu de bellis libycis (Κο-
 ρίππου) 162
 Ionie 195
 Irmscher, J. 73
 Isacius II Angelus (1185 - 1195 και
 1203 - 1204) 340, 350
 Isidor von Kiev 428
 Isidorus Hispalensis 181
 Iskander Nestor 425
 Isthmia 138
 Isthmos 174
 Istorìa del regno di Romania (Μαρίνου
 Σανούδου Τορσέλλο του πρεσβυτέ-
 ρου) 386
 Istrin, V. M. 273
 Itinera Hierosolymitana 89, 102
 Itinerarium Antonini Augusti 89
 Itinerarium Burdigalense 88 - 9
 Itinerarium Egeriae 102
 Itinerarium Hierosolymitanum 89
 Itinerarium Kyriaki Anconitani 423
 Itinerarium peregrinorum 346
 iugatio - capitatio 89, 105, 135
 Iustinus II (565 - 578) 163
 Ivanov, J. 257, 280, 360
 Ivanov, T. 172
 Ivon, I. 342
 Izeddin Kai - Kaus 359
 Izmir 109
 Izmit 138
 J
 Jacobs, F. 271
 Jaeger, W. 101
 Jaffé, P. 202
 Jagić, V. 415
 Jalabert, L. 79, 196, 312
 Janin, R. 300, 326
 Ja'qubi 238
 Jarry, J. 196
 Jaubert, A. 333
 Jean III Batatzès (1222 - 1254) 363
 Jean V Paléologue (1341 - 1391) 403
 Jean Apokaukos 358
 Jean l' Aumônier, St. 180 - 1
 Jean Chrysostome 116, 117
 Jean d' Égée 146, 148
 Jean de Nikiou 190
 Jean de Rila 280
 Jean (συγγραφέας του βίου του 'Ιωάννου
 του ἐλεήμονος) 180
 Jedin, H. 70
 Jenkins, R. J. H. 62, 259, 260, 261,
 269, 381
 Jéricho 173
 Jernstedt, V. 302, 303
 Jerphanion, P. G. de 175
 Jérusalem 404
 Jessen, K. F. W. 76
 Jiménez de la Espada, Marcos D. 436
 Jinzo de Lima Πορτογαλίας 131
 Joannes Chrysostomus 121
 Joannes Diacrinomenus 146
 Joannes Lydus 160
 Joannes Skylitzes 314
 Joannina 408
 Joannou, P. 385
 Johannes Batatzes der Barmherzige
 (1222 - 1254) 362, 400
 Johannes von Damaskos 204
 Johannes Ephesinus 167
 Johannes Euchaitarum 297
 Johannes Komnenos (1118 - 1143) 328
 Johannes Mesarites 354
 Johannes Staurakios 242, 352
 Johannes Syropoulos 340
 John Malalas 164
 John of Nikiou 190
 Johnstone, P. 49
 Joranson, E. 308
 Jordanes 157

Joseph II (πατρ. Κ/λεως, 1416-1439) 419
 Joshua the Stylite 145
 Jugie, M. 420, 430, 431
 Julian(us) (361 - 363) 91, 92, 93
 Julien (361 - 363) 91
 Jurukova, J. 373
 Jus Graeco - Romanum 69, 70
 Justin II (565 - 578) 195
 Jüthner, J. 27

K

Kabasilas Nikolaos 399
 Kahane, H. 29, 30, 31
 Kahane, R. 30, 31
 Kalanisi, Ibn al- 326
 Kapanadze, D. G. 194
 Kapsomenakis, St. G. 27
 Karayannopoulos, J. 68, 69, 311
 Karlin - Hayter, P. 258, 261
 Karlsson, G. 65
 Karwiese, St. 107
 Kaser, M. 71
 Kauchtschischwili, S. 307
 Kaufmann, C. M. 79
 Keil, J. 109, 196
 Kellner, H. J. 105, 107
 Kempen, C. 144
 Kent, J. H. 110, 246
 Kent, J. P. C. 82, 108, 109, 139, 195
 Kern, O. 110
 Kerullarios (πατρ. Κ/λεως, 1043 - 1058) 298, 309
 Keydell, R. 61, 165
 Keyser, E. 20
 Khor - Dehmit 108
 Khoury, M. Th. 414
 Khurdadhbah 226
 Kiessling, E. 78
 Kiev 428
 Kilikien (Τραχεΐα) 196
 Kirch, C. 180
 Kirn, P. 20
 Kirsch, G. C. 371
 Kirschbaum, E. 48
 Kizeridis, P. 175
 Kletorologion Philothei 226, 245, 262
 Koch, J. 117
 Köchly, H. 76
 Kolias, G. 251
 Kollwitz, J. 49
 Kominis, A. 37
 Komnenos Johannes (1118 - 1143) 328
 Konstantin Manasses 336 - 7
 Konstantinos Angelos (σεβαστοκράτωρ) 337

Korinthos 174
 Koskenniemi, H. 65
 Kotter, B. 204
 Kourmoulis, G. 30
 Kraay, C. M. 82
 Kraeling, C. H. 46
 Kraemer, C. J. Jr. 191
 Kramer, J. 49
 Kratschkovskiy, J. 60, 299
 Krautheimer, R. 46
 Kresten, O. 70, 72
 Kroll G. 150
 Kropotkin, V. V. 194
 Krüger, G. 140
 Krüger, P. 124, 150
 Krumbacher, K. 52, 56, 62, 331
 Krusch, Br. 169
 Kubitschek, W. 27
 Kučera, J. 194
 Kudama 260
 Kugeas, S. 418
 Kugener, M. A. 60, 122
 Künstle, K. 47
 Küppers, L. 48
 Kurtz, E. 242, 243, 293, 305, 328, 336, 352
 Kustas, G. L. 66
 Kydones Demetrius 403
 Kyriakidis, S. 338
 Kyriakus Anconitanus 423
 Kyrillos von Skythopolis 134, 149

L

Labbé, Ph. 57
 Lacedaemonia 381
 Lachmann, C. 248
 Lacombrade, Ch. 91
 Lactance 89
 Lactantius 89
 Lafaye, G. 79, 109
 Lafontaine - Dosogne, J. 45
 Lafoscade, L. 27
 Lagarde, P. de 88, 297
 Lagumina, B. 280
 Laignel - Lavastine, M. 72
 Lallemand, J. 107
 Lamanskij, V. J. 358
 Lambros, Sp. 253, 447
 Lameere, W. 369
 Lami, I. 270, 292
 Laminger - Pascher, G. 80
 Lamy, Th. J. 371
 Land, J. P. N. 140
 Landulfus Sagax 292 - 3
 Lange, R. 49

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Langkavel, B. 76
 Langlois, V. 98, 140
 Langlotz, E. 47
 Laodicée 196
 Laonicus Chalcocandyla 437
 Laourdas, B. 261
 Lappa - Zizicas, E. 180
 largitiones sacrae 92, 173, 195
 Lascaris, M. 32
 Lascaris Theodoros II (1254 - 1258)
 362, 363, 365
 Lassus, J. 45
 Latercula Prouinciariusum 121
 Latinus Pacatus Drepanius 104
 Latyšev, V. 79, 153, 208, 219, 313, 442
 (βλ. και Latyshev)
 Latyshev, B. 110, 222
 Laubmann, G. 89
 Lauer, M. 98, 140
 Laumonier, A. 195
 Laurent, V. 84, 111, 225, 227, 344,
 375, 381, 389, 404, 406, 418, 419,
 425, 428, 440, 441, 442
 Lavagnini, B. 233
 Lawrence, A. W. 49
 Lazarev, V. N. 47
 Lazarević Στέφανος (1389 - 1427)
 414, 417
 Lechner, K. 27
 Leclant, J. 171
 Lefèbvre, G. 79, 196
 legationibus, De (Κωνσταντίνου, Πορ-
 φυρογεννήτου) 136
 Leger, L. 320
 Leges militares 252
 Legrand, E. 413, 426
 Lehr - Splawinski, T. 235
 Leib, B. 60, 325
 Lemica 131
 Leo(n) III (717 - 741) 26, 201, 311
 Leo V Armenius (813 - 820) 220
 Leo VI (886 - 912) 61, 76, 243, 255,
 258, 261, 264, 292
 Leo Diaconus 281
 Leo, Fr. 135
 Leo Grammaticus 274, 289
 Leon IV (775 - 780) 26
 Léon Choerosphactès 251
 Léon (μητροπολίτης Συνάδων) 233
 Léon le Sage (886 - 912) 256, 278
 Leonardi, C. 70
 Leonis imperatoris Tactica 76, 255,
 292
 Leonis Tactica inedita 61, 76, 264
 Leontios Makhairas 416
 Leontios von Neapolis 180
 Leontius von Byzanz 145
 Leroy, M. 209
 Lesbos 415
 Letts, M. 436
 Lewy, H. 28
 Libadénus Andréas 400
 Libanius 100
 Liber de locis sanctis (Πέτρου Διακό-
 νου) 101, 114
 Liber de re militari 76, 257
 Liber pontificalis 178, 203
 Liberatus 141, 160
 Libri Carolini 209
 Lierre 106
 Lietzmann, H. 79, 128, 129, 130
 Lifshitz, B. 175
 Likhačev, D. S. 320
 Lindenburg, M. A. 29
 Lindner, K. 73
 Lingenthal, K. E. Zachariä von 59,
 69, 71, 403
 Lippmann, E. O. v. 74
 Lipsic, E. E. 75
 Litavrin, G. G. 302, 303
 Litterae patentes (imperiales) Μανου-
 ήλ Β' Παλαιολόγου 414
 Liutprandus 271 - 2
 Lloyd, G. E. R. 74
 Lobel, E. 137
 Loenertz, R. - J. 359, 368, 389, 402,
 407, 445
 Loeschke, G. 60, 113
 Lom (B. A. Βουλγαρίας) 374
 Lombard, M. 82
 Longo, A. Acconcia 37
 Longuet, H. 81
 Loofs, F. 145
 Loparev, Chr. 64, 229, 289, 319, 419
 Louvre 174
 Loyer, A. 135
 Lubac, H. de 61
 Luc le Stylite 282
 Luca iunior, St. 266
 Lucian von Antiochien 123
 Lucius Caelius Firmianus Lactantius 89
 Lucot, A. 120
 Luetjohann, Chr. 135
 Lugdunum (Λυών) 135
 Lusignan Hugo (βασιλεύς Κύπρου, 1205-
 1218) 359
 Luzzatto, G. I. 71
 Lycaonia 288
 Lydien 109

M

Mäander 110

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Macarius Melisenus 435
 Macdonald, G. 81
 MacDonald, W. A. 33
 MacDonald, W. L. 46
 Macédoine 373
 Macler, F. 188
 MacMullen, R. 139
 magister memoriae 95
 magister militum per Africam 162
 Magnesia (ἐπι τοῦ Μαιάνδρου) 110
 Mai, A. 254, 356
 Maidhof, A. 29
 Majuri, A. 328
 Makhairas Leontios 416
 Malalas 164
 Malalas Continuatus 221
 Maléinos Michel 271
 Malingrey, A. - M. 116, 117
 Mallé, L. 49
 Maltrait, C. 57
 Mamertinus Claudius 92, 93
 Manasses Konstantin 336 - 7
 mandata 159
 Mango, C. A. 46, 80, 213, 261, 381
 Manichéens 241
 Mansi, J. D. 88, 97, 123, 131, 159,
 189, 200, 202, 205, 209, 210, 237,
 430
 mansiones 88
 Manteuffel, G. v. 193
 Manucchi, O. 79
 Manuel II Palaiologos (1391 - 1425)
 413 - 4
 Manuel Calécas 407
 Manuel Holobolus 372
 Manuel Phila 386
 Mar Abas Katina 141
 Marc le Diacre 122
 Marc d' Ephèse 420, 421
 Marc Eugénicos 421
 Marcel, saint 132
 Marcellinus Ammianus 93, 102 - 3,
 104, 119, 157, 184
 Marchetto 368
 Marco 368
 Marcos Jiménez de la Espada, D. 436
 Maria 408
 Marin Sanudo Torsello ὁ πρεσβύτερος 385
 Markl, O. 32
 Maroc 287
 Maronitae 419
 Marquart, J. 141
 Marsden, E. W. 77
 Marthe, Ste 168
 Martin V (πάπας Ρώμης, 1417 - 1431)
 419
 Martin, C. 108
 Martin, J. 66
 Martín Valls, R. 107
 Martini, E. 266, 322, 368
 Maspero, J. 77
 Masson, E. 31
 Mas'udi 249, 267
 Mathew, G. 45
 Mathieu, M. 308
 Mathiae, G. 49
 Maurice (582 - 602) 77, 193
 Mavrogordato, J. 253
 Maxime le Kausokalybe 395
 Mayer, H. E. 346
 Mazal, G. 68
 Mazoudi 267
 Mécérian, J. 313
 Medici Cosimo 422
 Meer, F. van der 45
 Meester, P. de 70
 Mehmed II (1451 - 1481) 433, 439
 Mehus, L. 423
 Meineke, A. 317, 345
 Meinersmann, B. 29
 Meister, A. 20
 Melania 125 - 6
 Meletius 71
 Melich, J. 30
 Melik Nasir 403
 Mélikoff - Sayar, J. 408
 Melioranskij, M. B. 205
 Melisenus Macarius 435
 Mendelssohn, L. 134
 Mercati, G. (J.) 241, 388, 428
 Mercati, S. G. 292, 340
 Merlier, M. 36, 37
 Merobaudes 163
 Mesarites Johannes 354
 Mesarites Nikolaos 354 - 5
 Metcalf, D. M. 82
 Méthode 235
 Methodius A' (πατρ. Κ/λεως, 842 -
 846) 219
 Methodius 235
 Metochites Theodoros 383
 Metz 177
 Metzger, H. 171
 Meursius, I. 269, 270, 292
 Meyendorff, J. 389, 392
 Meyer, E. H. F. 76
 Meyer, G. 28
 Meyer, P. M. 124
 Meynard, Barbier de 267
 Mézières, Philippe de 395
 Miatev, K. 48
 Michael III (843 - 867) 312
 Michael Palaeologus VIII (1259 - 1282)
 367 - 8

- Michael ó 'Αρχιάλου 330
 Michael Choniates (Acominatus) 350
 Michael Glycas 331
 Michael Psellus 305
 Michailov, G. 79
 Michel, A. 28, 298, 309
 Michel Apostolis 435
 Michel Maléinos 271
 Michel Psellos 304
 Michel le Syrien 342
 Michele VIII Paleologo (1259 - 1282)
 372
 Migne, J. P. 58, 63, 64
 Mihăescu, H. 30, 31, 61, 77, 156, 182
 Mihailov, G. 110
 Miklosich, F. v. 28, 67
 Milčev, A. 374
 Milev, Al. 257
 Miller, E. 73, 146, 148, 327, 328, 339,
 380, 386
 Miller, K. 89, 102, 333
 Millet, G. 45, 46, 79, 442
 Mina, T. 288
 Minorsky, V. 283
 Miracula St. Georgii 254
 Mirković, M. 439
 Mitchell Brown, H. 82
 Mitford, T. P. 196
 Mititelu, I. 246
 Mitrea, B. 194, 311, 343, 374, 404
 Mitylene 140
 Moab 212
 Mocenigo Giovanni 439
 Moesia Inferior 172
 Mommsen, Th. 124, 129, 131, 132, 135,
 145, 150, 157, 161, 162, 181, 183
 Mondésert, Cl. 196
 Monembasie 425
 Monemvasia 262
 Mont Admirable 313
 Montfaucon, B. 322
 Monte Cassino μονή 113, 177
 Montevicchi, O. 78
 Monzlinger, E. 72
 Moravcsik, G. 30, 33, 61, 62, 269, 323,
 356, 419, 426, 438
 Morea 376
 Moreau, J. 89, 103, 157
 Morée 376
 Morisani, O. 48, 355
 Mørkholm, O. 82
 Morriison, C. 82
 Mortreuil, J. A. B. 71
 Moses Chorenacus, Pseudo- 141
 Mošin, V. 325
 Mosser, S. M. 81
 Mouterde, R. 79, 139, 196, 312, 313
 Müller, C. 339, 365
 Müller, Joh. 73
 Müller, Jos. 67, 376, 390
 Müller, K. K. 76
 Müller, W. 171
 Mundhir, al- 147
 Muratoff, P. 47
 Musa Çelebi (1411 - 1413) 427
 mutationes, 88
 Myslivec, J. 48
 Mytilene 110
- N
- Narratio Sergiae 117
 Nasir, Melik 403
 Nau, F. 60, 128
 Naumachica 61, 76
 Nazianz(e) 99
 Neapolis (Κύπρου) 180
 Negeb 175
 Nemanja Stefan (Symeon) 341
 Nersessian, S. Der 50, 365
 Nessana 191
 Nestor, Chronique de 320
 Nestor Iskander 425
 Nestorius (πατρ. Κ/λεως, 428 - 431)
 128
 Neugebauer, O. 74
 Neumann, C. 328
 Neyret, C. 46
 Nicaea 363, 373
 Nicée 88, 363
 Nicéphone Grégoras 393
 Nicéphore Ouranos 61, 292
 Nicephorus III (1078 - 1081) 311 - 2
 Nicephorus (πατρ. Κ/λεως, 806 - 815)
 223, 224
 Nicephorus Blemmyda 364 - 5
 Nicephorus Chrysoberga 352
 Nicephorus Gregora 393
 Nicephorus Sceuophylax 180
 Nicétas magistros 258
 Nicetas Paphlago 261
 Nicétas, patrice 225
 Nicétas Stéthatos 295, 309
 Nicholas I (πατρ. Κ/λεως, 901 - 907
 και 912 - 925) 259
 Nickel, H. L. 45
 Nicolas III (πάπας Ρώμης, 1277 -
 1280) 368
 Nicolas Cabasilas 399
 Nicole, J. 278
 Nicolo Barbaro 425
 Niebuhr, B. G. 57, 144
 Nifon 444

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Nikaia 354, 355
 Nikanor - Tractatus 69, 311
 Nikas, C. 37
 Nikephoros Blemmydes 364
 Niketas Choniates (Akominatos) 356, 357
 Nikiou 190
 Nikitin, P. 215, 228
 Nikitski, A. 207
 Nikolaos Cabasilas 399, 420
 Nikolaos Mesarites 354 - 5
 Nikov, P. 247
 Nilos Doxopatris 324
 Noailles, P. 61, 256
 Nohrmann, C. 30
 Noiret, H. 495
 Nöldeke, T. 259
 Nonnos Theophanes 71
 Nordhagen, P. J. 47, 48
 Normann, A. F. 98, 100
 Notitia Antiochena 165
 Notitia dignitatum 109, 114, 121
 Notitia Episcopatum (12ου αΙ.) 334
 Notitia Episcopatum ('Ανακεφαλαίωσις τῶν θρόνων) 214
 Notitia Episcopatum ('Ανδρονίκου Β') 377, 382
 Notitia Episcopatum ('Ανδρονίκου Γ') 390
 Notitia Episcopatum (Βασιλείου) 179, 226
 Notitia Episcopatum (Benešević) 358
 Notitia Episcopatum (Διατύπωσις Λέοντος Στ') 256
 Notitia Episcopatum (Εικονομαχικὸν Τακτικὸν) 201
 Notitia Episcopatum ('Ισαακίου Β' 'Αγγέλου) 338
 Notitia Episcopatum ('Ιωάννου Τιμιτσκή) 279
 Notitia Episcopatum (κώδικος Philippicus 1477) 309
 Notitia Episcopatum (Νέα Τακτικά) 263
 Notitia Episcopatum (Νείλου Δοξαπατρῆ) 324
 Notitia Episcopatum (Parthey III) 300
 Notitia Episcopatum (Parthey VI) 214
 Notitia Episcopatum (Parthey VIII) 214
 Notitia Episcopatum (Parthey IX) 214
 Notitia Episcopatum (Parthey X) 367
 Notitia Episcopatum (Ψευδο - 'Επιφανίου) 187, 269
 Notitia urbis Constantinopolitanae 121
 Notitiae Chronologicae 447
 Notitiae Graecae Episcopatum 151
 Notitiae Parthey (6, 8, 9) 214
 Notitiae de portis Constantinopolitanis 443
 Notitiae Sugdaeae 342, 347, 371, 377, 403, 409, 439
 Notitiae Thessalonicenses 417
 Nouvelle Collection de Textes et Documents 60
 Novellae τῶν ἐτῶν 438 - 468 124
 Novellae 'Ιουστινιανοῦ 25, 150
 Nouvelles de Léon VI le Sage 256
 Novgorod 351
 Noviodunum 404
 Nubie 108, 288
 Nyssen, W. 48
 ( )
 Oder, E. 73, 76
 Ogerius 368
 Ogier 368
 Oikonomidès, N. 226, 245, 262, 280
 Olivieri, A. 72, 75
 Olympias, St. 116, 117
 Onasch, K. 47, 49
 Onésandros 60 τέλος
 Orange, H. P. L' 46, 47, 48
 Orghidan, C. (Collection) 84, 440
 Oribasius 72
 Origines ('Ισιδώρου Σεβήλλης) 181
 Origo Constantini Imperatoris 103
 Origo gentis Romanae ('Αωνόμου) 178, 293
 Orosius 114, 119 - 20, 129, 178, 293
 Ors, A. D' 78
 Ostrogorsky, G. 205, 206, 217, 261, 275, 360, 389
 Otto III (αὐτοκρ. Γερμανίας, 980 - 1002) 283
 Oudenburg 107
 Oudot, J. 70
 Ouranos Nicéphore 61, 292
 Ouspenski, Th. 357
 Overbeck, B. 109
 Oxyrhynchus Papyri 137
 P
 Pacatus 104
 Pachymère Georges 73

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

- Pacourianos Grégoire 307
 Păcuiul lui Soare 311
 Pacurianus Georgius 307
 Pagel, J. 72
 Pairis (Ἀλασατίας) 349
 Palaiologos Manuel II (1391 - 1425)
 413 - 4
 Palamas Grégoire 392
 Paleologo Michele VIII (1259 - 1282)
 372
 Paléologue Jean V (1344 - 1391) 403
 Paléologues 373
 Paleologus Michael VIII (1259 - 1282)
 367 - 8
 Palestine 175
 Pall, F. 423
 Palladius (Ἐλενοπόλεως) 120 - 21
 Palladius (ἱατρός) 71
 Palmer, L. R. 27
 Panarion Haeresiarum (Ἐπιφανίου Σα-
 λαμῖνος) 111, 112
 Panbenko, B. A. 84
 Panegyricus Theodosio Augusto di-
 ctus (Πακάτου) 104
 Pantchenko, B. A. 443
 Paolo Silentiario 66
 Papachryssanthou, D. 224, 239
 Papadimitriou, S. D. 410
 Papadopoulos, J. B. 59, 363
 Papadopoulos - Kerameus, A. 92, 210,
 235, 240, 242, 261, 303, 331,
 348, 379, 383, 396
 Papadopoulos, K. 47
 Papaioannou, K. 47
 Pargoire, J. 79, 442
 Parmentier, L. 59, 130, 170
 Parthey, G. 151, 187, 214, 227, 300,
 367, 382
 Partsch, I. 163
 Paschoud, F. 133
 Pasqual, C. 192
 Pasquali, G. 101
 Pastorello, E. 391
 Patkanov, K. 188
 Patrologia Graeca 58, 63, 64
 Patrologia Orientalis 60
 Patrologia Syriaca 60
 Patroni Ricardo, καρδινάλιος Σιένας
 385
 Patrono, C. M. 212
 Paul d' Égine 72
 Paul, St. (μονή ἸΑθω) 403, 439
 Pauliciens 239
 Paulus Orosius βλ. Orosius
 Payne - Smith, R. 167
 Peeters, P. 236, 246
 Peloponnes 174
 Peregrinatio Aetheriae 101 - 2, 114
 Perels, E. 232
 Peremans, W. 78
 Pereščepino 194
 Pero Tatur 436
 Pertusi, A. 77, 185, 268
 Pertz, G. H. 272
 Pestman, P. W. 191
 Petchersky μονή 320
 Peter Thomas, St. 395
 Petit, L. 60, 79, 244, 271, 286, 303, 307,
 328, 334, 420, 421, 430, 431, 442
 Pétrides, S. 358
 Pétrizos 307
 Petrovskij, F. A. 66
 Petrovskij, N. 267
 Petrus Diaconus 114
 Peutinger, K. 102
 Peutinger πίναξ 102
 Phila Manuel 386
 Philarète, St. 209
 Philippe de Mézières 395
 Philippopolis 110
 Philostorgius 123
 Philothée (πατρ. Κ/λεως, 1353 - 1354
 και 1364 - 1376) 385
 Philotheos 226, 245, 262
 Phocas (602 - 610) 211
 Photius (πατρ. Κ/λεως, 858 - 867 και
 877 - 886) 154, 166, 240, 241, 242,
 261, 299, 309
 Phrygia 288, 312
 Physopalamita Stephanus 328
 Piccitto, G. 30
 Pierides, A. 49
 Pierre d' Atroa, St. 225
 Pierre l'higoumène 239
 Pierre de Sicile 239
 Pierre Thomas 395
 Pinder, M. 321
 Pinianus 125
 Pisidia 185
 Pitra, J. B. 360
 pittakia 67
 Pizzicollu Κυριακός ὁ ἐξ ἸΑγκώνος 423
 Platanuer, M. 117
 Pletho 422
 Pliska 312
 Pochat, G. 48
 Pocock, E. 264
 Podebrady 194
 Pomjalovskij, I. 234, 286, 387
 Pontus Euxinus 110
 Popova, T. V. 65
 Popović, J. 30
 Popruženko, M. E. 234
 Porphyre de Gaza 122

- Pouille 308
 Pouilloux, J. 311
 Poupardin, R. 169
 Poussine, P. 57
 Powell, J. E. 427
 Praecepta militaria (Νικηφόρου Φω-
 κᾶ) 292
 praefectus per Illyricum 92
 praefectus urbi 98, 135, 155
 Préaux, C. 193
 Preger, Th. 59, 152, 203, 282, 443
 Preisigke, F. 78
 Premerstein, A. v. 109
 Prentice, W. K. 196
 Preslav 311
 Previale, L. 372
 Prinz, O. 102
 Procopius Caesariensis 155 - 6
 Procopius Gazaeus 144
 Prodi, P. 70
 Prodrome Théodore 327, 328
 Prodromos Monastery 427
 Proiou, A. 37
 Prokic, B. 314
 Proklos 66
 Prosper Tiro 129
 Psellos Michel 304
 Psellus Michael 305
 Pseudo - Kodinos 384, 394
 Pseudo - Moses Chorenacus 141
 Pseudo - Phrantzes 435
 Psichari, J. 27
 Puech, H. Ch. 284
 Pusch, A. 324
 Puschmann, T. 71
- Q
- Qalanisi, Ibn al- 326
 Quadrivium (Γεωργίου Παχυμέρη)
 73
 Quintus Aurelius Avianus Sym-
 machus 112
- R
- Rácz, St. 327
 Radermacher, L. 27
 Radojčić, S. 48
 Raeder, J. 72
 Rampolla del Tindaro 126
 Ratto, R. 81
 Ravenna 212
 Raymond d' Aguilers 335
 Raymond, I. W. 120
- Recapitulatio thronorum 214
 Rechtsbuch, Syrisch - römisches 69,
 135
 Recoura, G. 361
 Recueil des Historiens des Croisades
 58
 Rees, B. R. 171, 192
 Regel, W. 66, 332, 334, 337, 338, 341,
 403, 428
 Reichenkron, G. 31
 Reifferscheid, A. 59, 325
 Reiske, J. J. 58, 269
 Relatio de legatione Constantinopo-
 litana ((Λιουτπράνδου) 272
 Relationes (Συμμάχου) 112 - 3
 Renauld, E. 60, 304
 Reparatus, ἀρχιεπ. Καρχηδόνος 160
 Res gestae (Ἀμμιανού (Μαρκελίνου)
 102
 res privatae 104
 Rescriptum ἐπιστολικὸν Θεοδοσίου Β'
 67
 Restle, M. 47
 Reusche, E. 47
 Rey - Coquais, J. P. 175
 Reynolds, J. M. 175
 Rhodes 363
 Rhodope 110
 Riant, P. de 349
 Ricardo Patroni, καρδινάλιος Σιένα:
 385
 Rice, D. Talbot 45, 47
 Richard ὁ ἐκ Λουδίνου 346
 Ricke, H. 108
 Rickman, G. 47
 Ricotti Prina, D. 82
 Rila 280
 Risch, E. 32
 Robert de Clari 350 - 1
 Robert Guiscard 308
 Robert, L. 79, 110, 175
 Roberts, C. H. 137, 171
 Robertus Wiscardus 308
 Robinson, H. 343
 Robinson, J. Armitage 59
 Rodrigo Ciudad 107
 Rohlf, G. 30, 31
 Rolfe, J. C. 103, 104, 157
 Rom 172
 Roma 176, 195
 Romana (Ἰορδάνου) 178
 Romani 157
 Romanie 361, 406
 Ronzevalle, L. 29
 Rose, V. 75, 152
 Rosen, V. R. 300
 Rosenbaum, E. 49

- Rossano 290, 291
 Rossi, E. 405
 Rossi, J. B. de 176
 Rothemund, B. 49
 Rouge, J. 90
 Rouillard, G. 174
 Roumanie, 344, 404
 Rudolph, E. 50
 Rudolph, W. 50
 Ruehl, F. 95
 Ruhébeh 175
 Russo, E. 49
 Rüstow, W. 76
- S
- Saad ibn Batriq 263
 Sabatier, J. 81
 Sabbah, G. 103
 Sachau, E. 69, 135
 sacrae largitiones 92, 173, 195
 Safarik, P. J. 341
 Saggiolato, A. 49
 Salamine (Κύπρου) 311
 Salihani S. I., P. Anton 371
 Salmasiana ἀποσπάσματα 184 - 5
 Salomonson, J. W. 48
 Samodurova, Z. G. 256
 Sangin, M. 75
 Sanguineti, A. 406
 Santa Croce in Fonte Avellana 159
 Sanudo Torsello, Marin (ὁ πρεσβύ-
 τερὸς) 385
 Sao - Paulo 373
 Sarachane (Κ/λεως) 193
 Sargologos, E. 319
 Saro 176
 Sarton, G. 74
 Sas - Zaloziecky, W. 45
 Sattler, P. 192
 Sauser, E. 45
 Sava, hl. 341
 Savignac, M. R. 175
 Savoie 403
 Sbarabedi Smpada 290, 317, 347, 365
 Scaliger, J. J. 141, 145, 146
 Scarpanto 176
 Schaan 105
 Schall, A. 30
 Schanz, M. v. 28, 62
 Scheidweiler, F. 130
 Scheltema, H. J. 62, 241
 Schenkl, H. 98
 Scherer, A. 27
 Schilbach, B. 74, 75
 Schiller, A. A. 192
 Schiller, G. 47, 49
 Schirò, G. (I.) 37, 388
 Schismaticorum Historia 298
 Schlumberger, G. 81, 84
 Schmid, W. 27, 62
 Schmidt, N. 175
 Schmidt, Th. 230
 Schmitt, J. 59, 376
 Schmitt, W. O. 28
 Schneemelcher, W. 63
 Scholarios 430 - 1
 Schöll, R. 150
 Schöne, A. 146
 Schönfelder, J. M. 167
 Schopen, L. 393, 398
 Schott, G. 37
 Schramm, P. E. 283
 Schreiner, P. 445
 Schubart, W. 78
 Schwartz, E. 123, 131, 134, 149, 158
 Schweinfurth, Ph. 46, 47
 Scriptor Incertus de Leone Armenio
 220, 276
 Scriptor Incertus de re militari 76,
 257
 Scriptorum Byzantini 61
 Scriptorum Originum Constantinopo-
 litanarum 59
 Scylitza Ioannes 300, 314
 Scythopolis 173
 Sebéos 188
 Seeck, O. 111, 112, 121, 139
 Segni 348
 Sententiarum libri tres (Ἰσιδώρου Σε-
 βίλλης) 181
 Sergia 117
 Serra, G. 30
 Serres 427
 Serrure, R. 81
 Sesmat, A. 75
 Ševčenko, I. 213, 399
 Severinus 178
 Seyfarth, W. 103
 Sextus Julius Africanus 164, 184, 187
 O' Shaugnessy, Th. 419
 Sherbowitz - Wetzor, O. P. 320
 Siadbei, I. 29
 Sicile 239
 Sicilia 174
 Sidérides, X. A. 430, 431
 Sidonius, Caius Modestus Apollina-
 ris 135
 Siegmund, A. 28
 sigillum 82
 signum 83
 Sijpesteijn, P. J. 105, 171, 191, 211
 Siliestra 312

- Silvagni, A. 176
 Silvia 101 - 2, 114
 Simocatta Theophylactus 183
 Simon, I. 419
 Sina 368
 Siracusa 233
 Şişan ἢ Şiş 128
 Šišić, F. 325
 Šjuzjumov, M. Ja. 69, 278
 Skorpil, K. 176, 247, 288
 Skrzinska, E. 405
 Skrzinskaja, E. C. 157
 Skylitzes Georges 280
 Skythopolis 134, 149
 Sladojevci 108
 Slaves Macédoniens 228
 Slawski, Fr. 247
 Smet, J. 395
 Smetanin, V. A. 65
 Smpada Sbarabedi 290, 317, 347, 365
 Sodales τοῦ ἐν Βόωνη Seminarium
     Philologorum 59
 Sokolova, I. V. 343
 solidus 80, 172, 194, 212
 Söllner, A. 71
 Sophronios 180
 Soteriu, G. 79
 Soudan 171
 Sources Chrétiennes 61
 Sozomenus 126
 Spajić, E. 108
 Spano, B. 30
 Spasova, A. 31
 Sphrantzes Georgius 435
 Spinka, M. 164
 Spulber, E. A. 201
 Sreznevskij, I. I. 425
 Sreznevskij, V. I. 275
 Stadtmüller, G. 350
 Stählin, O. 62
 Staurakios Johannes 242, 352
 Stefanović, D. 38
 Steinacker, H. 28
 Stephan (βασιλεὺς Σέρβων, 1196 - 1228)
     341
 Stephan Nemanja (ἡγεμὼν Σέρβων,
     1113 - 1199) 341
 Stephanou, E. 73
 Stephanus 71
 Stephanus Physopalamita 328
 Stern, H. 45
 Sternbach, L. 186, 328
 Sternfeld, W. 38
 Stéthatos Nicétas 295, 309
 Stewart, C. 46
 Stöhr, M. 36
 Strategicon Cecaumeni 302
 Strategicon de Maurice 77
 Straub, J. 159
 Strunk, O. 36
 Strzygowski, J. 113
 Stützer, H. A. 46
 Stüwe, E. 29
 Stylianos, A. 442
 Stylianos, J. 442
 Sucidava 109
 Sudak 439
 Sudètes 106
 Suebi 181
 Sultov, B. 404
 Summa theologica (Θωμᾶ Ἀκινάτου) 402
 Susini, G. 176
 Svoronos, N. G. 302
 Sweden 172
 Świderek, A. 192
 Swoboda, W. 213, 247
 Sydow, W. v. 49
 Sykutris, I. 65
 Sylloge Tacticorum 61, 76, 264, 292
 Sylvestre Syropoulos 428
 Symeon Magister 270, 273, 276
 Symeon Nemanja 341
 Syméon le Nouveau Théologien 295
 Symeon, Saint- (Συμεὼν) 196
 Syméon Stylite le jeune 168
 Symeon Stylites 128
 Symeonidis, Ch. 29, 31
 Symmachus, Quintus Aurelius Avia-
     nus 112
 Synecdēmos d' Hiéroclès 151, 179
 Synesius Cyrenensis 118
 Syria 173
 Syrie 110, 173, 196, 313
 Syrisch - römischer Rechtsbuch 69, 135
 Syropoulos Johannes 340
 Syropoulos Sylvestre 428
 Szemioth, A. 405
 Szymusiak, J. M. 94, 95

T

- Tabari 115, 141, 178, 198, 214, 249,
     258 - 9
 Tabula Peutingeriana 102
 Tactica inedita Leonis 61, 76, 264
 Tactica Leonis imperatoris 76, 255,
     292
 Tacticorum Sylloge 61, 76, 264, 292
 Tactique de Nicéphore Ouranos 61,
     292
 Tactiques d' Arrien 61
 Tafel, G. (Th.) L. F. 275, 333, 339, 350,
     356, 375

- Tafrali, O. 399
 Tafur Pero 436
 Tait, J. G. 193
 Talbot Rice, D. 45, 47
 Tamerlan 401
 Tannery, P. 73, 74
 Tarasius (πατρ. Κ/λεως, 784 - 806)
 215
 Tarchnišvili, M. 197
 Tardo, L. 36
 Taubenschlag, R. 71
 Tell Edfou 193
 Tell - Mahre 167
 Templiers 346
 Tène, La 406
 Teodora Comnena 327
 Teodoro Prodromo 327
 Teodosio Monaco 233
 Terzaghi, N. 118, 192
 Tessaglia 175
 Tessalonica 338
 Teubner ἐκδ. οἶκος 58
 Texts and Studies 59
 Thèbes (Βουώτις) 302
 Themistius 98
 Theodora von Thessalonich, hl. 242,
 352
 Theodore Daphnopates 260
 Théodore le Lecteur 146, 148
 Théodore Prodrome 327
 Theodore the Studite 222
 Theodoret 130 - 1
 Théodorides, J. 73, 74
 Theodoros Metochites 383
 Theodoros Duca Lascaris (αὐτοκρά-
 τος Νικαίας, 1254 - 1258) 362, 363,
 365
 Theodoros, ἐπίσκοπος Πέτρας 148
 Theodorus Prodromus 328
 Theodorus Siceola 180
 Theodorus Studita 222
 Theodosius I (379 - 395) 104
 Theodosius III (715 - 717) 211
 Theodosius Melitenus 275
 Theodosius, St. 148
 Theophanes Continuatus 270, 273,
 276 - 7
 Theophanes Nonnos 71
 Theophanes 'Ομολογητής 219, 220
 Theophano, σὺζ. Λέωντος Στ' 243
 Theophilus (πατρὸς) 71
 Théophylacte de Bulgarie 315
 Theophylactus Simocatta 183
 Thessalonich 242, 352
 Thessalonike 418
 Thessalonique 418
 Theunischen, W. P. 48
 Thiriet, F. 406, 442
 Thomás (δесп. 'Ηπειρώ, 1367 - 1384)
 408
 Thomas, G. M. 375, 447
 Thomas Peter (Pierre) 395
 Thompson, E. A. 76
 Thompson, M. 81, 82
 Thomson, M. H. 75
 Thraede, K. 65
 Thronorum recapitulatio 214
 Thurn, I. 62, 300
 Tiby, O. 37
 Tietze, A. 30
 Tillyard, H. J. W. 36, 37
 Tilo 176
 Timotheus Gazeus 73
 Tindaro, Rampolla del 126
 Tiro Prosper 129
 Tisserant, E. 267
 Tjäder, J. - O. 192
 Tolstoj, J. J. 26, 81
 Tomadakis, E. 37
 Tomić, L. 221
 Tomšić, F. 235
 Toparcha Gothicus 319
 Torcello βασιλική 43
 Tornikès Dēmétrios 65, 341, 342
 Tornikès Euthyme 348
 Tornikès Georges 65, 341, 342
 Torsello, Marin Sanudo (ὁ πρεσβύτε-
 ρος) 385
 Tours 169
 Tractatus Dölger 69, 317, 318
 Tractatus Nicanoris 69, 311
 Tralles 71, 72
 Tralles 71, 109
 Trapp, M. E. 61, 253, 414
 Trautmann, R. 320
 Trebizond 436
 Treu, M. 352, 372, 383, 401
 Triantaphyllidis, M. A. 28
 Trier 174
 Trincherà, F. 31
 Troickij, I. 367
 Tschizewskij, D. 320
 Tudela 333
 Tunnuna 161
 Turchi 423
 Turcs 411
 Turner, E. G. 78
- U
- Uhlrichs, L. 76
 Ulbert, T. 49
 Ullmann, M. 74

Umur (ἑμύρης Ἀιδινοῦ, †1348) 408
 Usener, H. 75, 148, 186, 388
 Uspenskij, F. I. 225, 226, 260, 390
 Uspenskij Τακτικῶν 226

V

Vademecum 311
 Vaillant, A. 284
 Valesiana Excerpta (Chronica Theodericiana) 114, 156-7
 Valesiana Excerpta (Origio Constantini) 103
 Valesius, H. 103, 157
 Valls, R. Martín 107
 Vandali 181
 Vanderstuyf, F. 60, 282
 Vandoni, M. 192
 Vári, R. 76, 255, 257, 292
 Varna, bataille de 426
 Varna, crusade of 423
 Varsovie 405
 Vasiliev, A. 60, 158, 259, 299, 436
 Vasilievskij, V. 215, 228, 297, 318, 329, 358
 Vasmer, M. 30, 32
 Vatin, L. 110
 Vegetius 183
 Vegliery, A. 84, 441
 Veh, O. 155, 156
 Velimirović, M. 38
 Velkov, V. 103, 157
 Velmans, T. 47
 Ven, P. Van den 167, 168
 Venditti, A. 46
 Vergote, J. 78
 Verpeaux, J. 384, 393, 394
 Veselovskij, A. N. 265
 Vespremiense Τυπικῶν 295
 Veszprém μὴ 295
 Viansino, G. 66
 Victor, St.-ἀββαεῖον 106
 Victor Tonnennensis 162
 Vilceanu, D. 311
 Vilinskij, S. G. 265
 Villehardouin, Geoffroi de 351, 353-4
 Viscidi, F. 29
 Vita Basilii I 270
 Vita Epiphanií (Ennodius) 178
 Vita Severini (Eugippius) 178
 Vitelli, G. 184
 Vlassa, N. 108
 Vogel, K. 75
 Vogt, A. 60, 255, 269, 282
 Vogt, J. 27
 Volbach, W. F. 45

Vorst, Ch. van de 222, 243

W

Wagner, W. 410
 Wal, N. van der 241
 Wasilewski, T. 405
 Wassiliewski, B. 302, 303
 Wataghin Cantino, G. 46
 Weigand, G. 31
 Weinstock, St. 75
 Weis, B. K. 91
 Weiss, H. F. 31
 Weitzmann, K. 48, 49, 50
 Welles, C. B. 197
 Wellesz, E. 37, 38
 Welz, C. 328
 Werner, E. 399
 Wessel, K. 46, 49
 Wessely, C. 28
 Westberg, F. 319
 Westerink, L. G. 59, 62, 258, 259, 261, 365
 Whitting, P. D. 82, 194
 Wiener Byzantinistische Studien 61
 Wilhelm, A. 196
 Will, C. 298
 Winchester 312
 Winckler, J. 108
 Winstedt, E. O. 151
 Wirth, A. 280
 Wirth, G. 155, 156
 Wiscardus Robertus 308
 Witting, F. 46
 Wolf, D. 48
 Wolf, G. 20
 Wolska - Conus, W. 151, 241
 Wright, W. 145
 Wroth, W. 26, 81
 Wuensch, R. 59, 160
 Wulff, O. 45

X

Xéropotamou μὴ 403, 439
 Xyngopoulos, A. 47

Y

Yahia δ ἐξ Ἀντιοχείας 60, 249, 264, 290, 299-300
 Ya'qubi 238
 Yvon, J. 82

Πίναξ προσώπων και πραγμάτων

Z

- Žabkar, L. V. 108
Zachariā v. Lingenthal, K. E. 59, 69,
71, 403
Zachariadou, E. A. 427
Zacharias Rhetor 140
Zacos, G. 84, 441
Zaimov, J. 33
Zangemeister, C. 119
Zeuthen, G. H. 74
Zilliacus, H. 27, 171, 176, 192
Zinner, E. 75
Zlatarski, W. 247
Zonara Ioannes 321
Zosimus 133 - 4
Zotenberg, H. 190
Zuknin *μνη* 145
Zuretti, C. O. 75, 233